సరస్వతీ గ్రంథమండలి :

క్షేమేంద్రుని

బోధిసత్త్వావదాన కల్పలత

అనువాదం :

తిరుమల రామచంద్ర

పబ్లిషర్సు : అద్దేపల్లి అండ్ కో
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్
రాజమహేంద్రవరము

KSHĒMĒNDRA'S

BODHISATVĀVADĀNA KALPALATA

Translated by
TIRUMALA RAMACHANDRA

First Edition - October 1963 - Price

Publishers : ADDEPALLY & Co.
SARASWATHI POWER PRESS
RAJAHMUNDRY (A. P.) India

ఉపోద్ఘాతము

విద్యావాచస్పతి, మహోపాధ్యాయ, కవిసార్వభౌమ, సాహిత్యాచార్య,
సాహిత్య సమ్రాట్, కవీంద్ర
శ్రీ శివశంకర స్వామి

1

క్షేమేంద్రుడు సంస్కృతసాహిత్యములో పేరుగన్నవాడు. ఒకటి రెండు పుస్తకములతో సంతృప్తి జెందక, బహుగ్రంథములు రచించినాడు. అందును వివిధ ప్రక్రియలలో రచన చేసినవాడు. సామాన్యముగా, ఆలోచనాపరుడగు ప్రతి కవియును ఛందో విషయమును గూర్చి సమీక్ష చేయుచుండును. ఏ కథాభాగమునకు ఎట్టి శైలి యనుగుణమో, దానికి ఎట్టి వృత్తము ఉచితమో పరిశీలించుట సహజము. ఇతడు అట్టి ఆలోచనాత్మకమగు సువృత్తతిలక గ్రంథము చేసినాడు.

ఔచిత్యము కావ్యమునకు ప్రాణమను భావముతో, ఔచిత్య విచారచర్చ అను సమీక్షాగ్రంథము సంతరించినాడు. ఔచిత్యము కావ్యమునకు ఆత్మ కాకున్ననూ, కవి అనౌచిత్యము పరిహరింపవలయును. ఈ విషయమును సోదాహరణ పూర్వకమైన విమర్శ గ్రంథము విరచించినాడు.

కవులు రామాయణ భారతాది ప్రాచీనగ్రంథములను పఠించి పురాతన తత్త్వమును, మార్గమును గ్రహించి ఆ మహాకోశముల లోని ఒక్కొక్క సందర్భమును విస్తరించి రసపుష్టి కావించి రచన చేయుదురు. కొందరు మహాగ్రంథములను సంక్షేపించి లోకమున కందింతురు. కొందరు సుదీర్ఘగ్రంథములలోని ప్రధానవిషయములను విడువక సంగ్రహముగా పునస్సృష్టి చేయుదురు. ఇతడు ఈ విధముగా రామాయణమంజరి, భారతమంజరి సృజించినాడు.

బృహత్కథ చాల ప్రసిద్ధిచెందినది. అందలి కథల నుచితమైన వానిని నాటకమున నిబద్ధము చేయవచ్చునని రూపకలక్షణ నిర్మాతలు నిర్ణయించినారు. బృహత్కథ యెల్లరను ఆకర్షించినది. అయ్యది ఆదిలో పైశాచీ ప్రాకృతమున విరచితమైన సుదీర్ఘకథాసందోహము. కాలక్రమమున పైశాచీభాష లుప్తమైనది. కాని క్రీస్తుశకము కొన్ని శతాబ్దులవరకును ఆ గ్రంథము ప్రచారములో నున్నట్లు ఊహింప వచ్చును. ఒకానొక కవి పైశాచీ మాతృకను నేపాల దేశభాష లోనికి పరివర్తనము చేసినాడు. బుధస్వామి యను కవివరుడు ఆ యనువాదమునుబట్టి సంస్కృతభాషలో రమారమి 22 వేల గ్రంథము రచించినాడు. క్షేమేంద్రుడు దేనినిచూచెనో తెలియదు. కాని, బృహత్ కథామంజరి అనుపేర సంక్షిప్తగ్రంథమును సంస్కృతమున సంతరించినాడు. ఇందు ఆదిగ్రంథములోని ప్రధానాంశములు నిబద్ధమై నట్లు తోచెడు.

ఈతడు లోకవృత్తము బాగుగా నెరిగినవాడు. కావున ప్రపంచములోని కొన్ని విషయములను కనుల యెదుట కట్టినట్లు వర్ణించుచు హితబోధకూడ యిమిడ్చినాడు. సేవకులకు యజమానులకు గల సంబంధమునుగూర్చి, వేశ్యల మాయోపాయముల గురించియు బాగుగా వర్ణించినాడు. లోకవృత్తమునుగూర్చి ఇతడు చిన్ని చిన్ని గ్రంథములు చేసినాడు.

2

అవదానకల్పలత బౌద్ధమత గాథలను బోధించు కథాసందోహము. సనాతన ధర్మపరుడగు క్షేమేంద్రుడు ఇట్టి గ్రంథమును సహజముగా రచింపలేదు. అన్యులప్రేరణ ఉన్నప్పుడు కొన్ని కొన్ని రచనలు కొనసాగుచుండును. ఒకనాడు క్షేమేంద్రుని కడకు 'నక్క' అను సౌగతాచార్యుడు వచ్చి అవదానములను బోధించు గ్రంథము

రచింపుమని కోరెను. "అదివరలో ఆచార్య గోపదత్తాదులు అవదాన కథలు సంస్కృతమున రచించిరి. కాని, వానిలో క్రమము లేదు. గ్రంథమున పద్యములు సమ్మిశ్రణము చేసినారు. ప్రౌఢరీతి అవలంబించి గ్రంథము సుదీర్ఘవర్ణనలతో నింపినారు. కాన లోకమునకు జాతకకథలు సరళముగా బోధపడునట్లు పద్యరూపముననే విరచింపు" మని నక్కాచార్యుడు కోరెను.

క్షేమేంద్రుడు ప్రసిద్ధుడగుటచేత, ఆయన రచన రమ్యముగా నుండుటచేత నక్కాచార్యుడు అట్లు కోరియుండెను. క్షేమేంద్రుడు మూడు కథలుమాత్రము ముగించి మిన్నకుండినాడు. తర్వాత కొంత కాలమునకు జినభగవానుడు స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి గ్రంథమును పూరింపుమని కోరెను. ఆ ప్రబోధమువలన కవి 107 అవదానములు రచించి కాలధర్మము చెందెను. ఆవల ఆయన కుమారుడు సోమేంద్రుడు 108 వ అవదానము రచించి గ్రంథము పూర్తిచేసెను. అప్పటి కాతనికి 27 సంవత్సరములు. జిన జన్మోత్సవమునాడు గ్రంథము సంపూర్ణమైనది.

3

అవదానకల్పలత వ్రాతప్రతి బర్మాదేశములో లభించెను. బర్మాదేశమున బౌద్ధధర్మము వ్యాప్తిలోనుండుటచేత, భారతభూమిలో బౌద్ధధర్మము అడుగంటుటచేతను గ్రంథము అక్కడ లభించినది. దీనిని తొలిసారి రాయల్ ఏషియాటిక్ సొసైటీవారు క్రీస్తుశకం 1920 ప్రాంతములో ప్రకటించినారు.

అవదానకథలు కేవలము బౌద్ధకథలే కావు. కొన్ని పురాణములలో నుండి సంగ్రహించిన కథానకములుకూడ కలవు. కాని పురాణములలో వాని తీరు వేరు, ఇందులో నున్న వాని తీరు వేరు.

ఇట్టి యుత్తమ గ్రంథము ఆంధ్రభాషలోనికి సంపూర్ణముగా అనువదింపవలె ననుకోరిక బహుకాలముక్రిందట నున్ననూ నేను ఏ తద్రచనకు పూనుకొనుట కెన్నో లంతరాయము లేర్పడెను. ఇప్పుడు నా కాప్తులు శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర గారు సంస్కృత మాతృకనుండి దీనిని సంపూర్ణముగా ఆంధ్రీకరించుట మిక్కిలి ముదావహాము. రామచంద్రగారు సంస్కృతాంధ్ర, హిందీ, తమిళ, కర్ణాటాంగ్లాది భాషలలో ప్రవీణులు; బహు గ్రంథరచన చేసినవారు. భాషాతత్త్వ సిద్ధాంతములు బాగుగా గ్రహించినవారు. రామచంద్ర గారి రచన రమణీయముగా నుండు ననుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. మాతృకకు దూరముగాక జాతీయము ననుసరించి సరళముగా సుసంబద్ధముగా నడచిన ఈ అనువాదము ఆంధ్రానువాద సారస్వతమునకు అలంకారము వంటిది. వివిధ శ్రేణులలోవారు దీనిని పఠించి ఉద్దీప్తి గాంచి ఉల్లాసము పొందుదురుగాక !

సాహితీ సమితి,
ఒంగోలు,
15 ఆగష్టు, 1963.

శ్రీ చవణ్ శంకర శాస్త్రి

మనవి మాటలు

ముప్పైయేండ్లక్రితం క్షేమేంద్రుని రచనలు చదివినప్పుడే అవదానకల్పలతను అనువదించాలనే అభిలాష కలిగింది. తరంతర్వాత ఆ అభిలాష నెరవేరింది.

క్షేమేంద్రుడు 11వ శతాబ్ది మధ్యకాలంలో కాశ్మీరరాజులకు మంత్రిగా ఉన్నవాడు; దాదాపు ముప్పైయిదు గ్రంథాలు రచించిన మహాకవి; ఔచిత్యవిచారచర్చవంటి నూతనాలంకార ప్రస్థానం ప్రవర్తింపజేసిన లాక్షణికుడు. బృహత్కథామంజరితో కల్పనాకథలకు, రాజావళితో చారిత్రక కథానికలకు మూలపురుషుడు. కథనచాతురితోను, సుమపేశలశైలితోను సంస్కృతకవులలో విశిష్టస్థానం గలవాడు. అవదాన కల్పలత ఏపరిస్థితిలో చిగిర్చిందీ అతని కుమారుడు సోమదేవుని పీఠిక తెలుపుతున్నది.

అవదానకల్పలతను ఎంతో మెలకువతోను, నుడికారంతోను అనువదించాను. నలభై తొమ్మిదవ అవదానం నాకు లభించిన ప్రతిలో కనిపించలేదు. జయంతిపురంరాజా శ్రీ వాసిరెడ్డి దుర్గాసదాశివేశ్వరప్రసాద్ బహద్దర్ వారు పదికథలను అనువదించి ఎప్పుడో ముక్త్యాల 'సరస్వతి' పత్రికలో ప్రకటించినారు. నాకంటే ముందుగా అనువదించడానికి పూనుకున్న శ్రేయస్సు వారిదే. అవదానకల్పలతలో చాలభాగం ముక్త్యాలలో అనువదించాను. అనువాదానికి సదుపాయం కలిగించిన గురుతుల్యులు శ్రీ వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారికి నమస్కారాలు.

నాకు లభించిన అవదాన కల్పలతా ప్రతి మొట్టమొదటి కర్ర అచ్చుప్రతీ, అనిర్దుష్టమైనదీ కనుక మూడు నాలుగుచోట్ల మూలంసరిగా అర్థంకాక సందర్భోచితంగా అనువదించాను. పండితులు మన్నిస్తారు.

ఇలాంటి గొప్ప గ్రంథాన్ని అనువదించే అవకాశం కల్పించిన శ్రీ అద్దేపల్లి నాగేశ్వరరావుగారికి, శ్రీమతి అద్దేపల్లి వివేకానందా దేవి గారికి, ప్రేమతో పీఠిక వ్రాసిన శ్రీ శివశంకరులవారికి కృతజ్ఞుణ్ని.

తథాగతుని ఈ అవదానకథలను తథాగతునివలె జీవితాన్ని ప్రజాశ్రేయస్సుకు అంకితంచేసి, సత్యసామ్యమార్గ సుగతులైన డాక్టర్ కొలచెల సీతారామయ్యగారికి - కాన్‌స్టాన్‌టిన్ సర్జియేవిచ్‌గారికి - అంకితమిస్తున్నందుకు ఎంతో ఆనందిస్తున్నాను.

2/583, పైక్రాఫ్ట్ రోడ్డు,
తిరువల్లిక్కేణి,
మద్రాసు-5.

భాషాసేవకుడు
తిరుమల రామచంద్ర

సోమదేవుని పీఠిక

జయాపీడుని మంత్రి అయిన సోమదేవుడనే సుమతి వంశంలో భోగీంద్రు డనేవాడు జన్మించాడు. అతడు భోగీంద్రునివలె భోగ వంతుడు; సత్త్వనిధి; గుణరత్న గణాశ్రయుడు. అతనికి సింధువనే కుమారుడు పుట్టినాడు. అతడు సింధువు వంటివాడు. అతనివాణి సుధను వర్షించేది. అతని కుమారుడు ప్రకాశేంద్రుడు. అతడు భూలోకంలో ప్రకాశేంద్ర నిభుడు; దానపుణ్యంతో బోధిసత్త్వగుణోచితుడు. అతని పుత్రుడు క్షేమేంద్రుడు. అతడు కవీంద్రుడు. అతని కీర్తి చంద్రిక చంద్రుని చంద్రికవలె సత్పురుషులకు మానసోల్లాసిని. అతనికి రామ యశుడనే మహానుభావుడు సర్వప్రబంధరచనకు ప్రేరకుడయాడు.

ఒకనాడు క్షేమేంద్రుడు సుఖాసీనుడై ఉండగా, మిత్రుడు, ఖ్యాతసుకృతుడు అయిన 'నక్క' అనే సౌగతుడు వచ్చి ఇలా అన్నాడు: "ఆచార్య గోపదత్తుడు మొదలయినవారు జినజాతకమాలికను అవ దానక్రమం వదలి అక్కడొకటి ఇక్కడొకటిగా ఏరి, గద్య పద్య విశృంఖలంగా విస్తీర్ణవర్ణనలతో రచించారు. అవి గాంభీర్య కర్కశ మైనవి; ఒకేమార్గం అనుసరించేవి. నీవు అవదాన క్రమంతో, రమ్య మైన సంక్షేపవిస్తరాలతో తథాగతుని కథలను కోమలంగా రచించు" అని. క్షేమేంద్రుడు ఆయన మాటమేరకు, వినయంకొద్దీ మూడు అవదాన కథలనుమాత్రం వ్రాసి, కథలు చాల దీర్ఘంగా ఉండడంవల్ల విరమించాడు. కాని, ఒకరాత్రి స్వప్నంలో జినుడు ప్రత్యక్షమై ప్రేరే పించినందువల్ల మరల అవదానార్థ సంగ్రహానికి పూనుకున్నాడు. ఆ సమయంలో ప్రజ్ఞాప్రకాశం గలవాడు, ప్రఖ్యాత సుకృతోజ్జ్వలుడు, జినశాసన శాస్త్రపరినిష్ఠిత మానసుడు అయిన ఆచార్య వీరభద్రుడు

తానే క్షేమేంద్రుని ఇంటికి వచ్చి, ఈ గంభీరాగమ మార్గంలో రత్న దీపంగా మార్గ దర్శకుడయాడు.

నాతండ్రిఅయిన క్షేమేంద్రుడు 107 అవదానాలు రచించాడు. తర్వాత సోమేంద్రుణ్ణనే నేను మంగళపూరణంగా 108 వ అవదానం రచించాను. ఎవరిచేతుల్లో అన్ని శాస్త్రాలూ పరిశుద్ధ మవుతాయో అలాటి ఆచార్య సూర్యశ్రీని ఈ అవదానకల్పలత లిపిన్యాసంకోసం (వ్రాయించి పెట్టడం కోసం) ప్రార్థించాను. 27 వ సంవత్సరం వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమ, జిన జన్మదినోత్సవం నాడు ఈకల్పలతిక రచించబడింది. రాజశ్రేష్ఠుడయిన అనంత భూపాలుడు రాజ్యమేలుతుండగా, పాప శత్రు ప్రమాథిని అయిన తారా దేవి భ్రుకుటికీర్తి ఉదయించగా, లోక నాథుని సుగతోత్సాహం దిక్కులలో వ్యాపించగా, ఈ ప్రబంధం ప్రశమ సుఖంగలవారి సంతోషం కోసం నిర్మితమైంది. హతవివేకుల ప్రశమాన్ని పోగొట్టేది, అపారమూ, దుర్వారమూ, మహామోహా గారమూ, అల్పమార్గంలో వ్యసనగణాలతో బరువయినదీ, మద ద్వేషా ధారమూ, విషయ విషసారమూ, వికారమూ అయిన సంసారమనే తిమిర పరివారాన్ని జిను డనే కాంతి తొలగించుగాక !

భగవాను డయిన బుద్ధుని శరీరమూ, ఈ కావ్యమూ ఈ జగత్తుకు ప్రియం కలిగించుగాక ; అదీ ఇదీ విమల హృదయులకు పరమసంతోషకారి ; మనోహరమయినది ; ప్రసాద సౌభాగ్యం గలది ; సుకృతప్రయత్నం గలది ; వికాసం కలది.

ప్రభాసావదానం

సర్వజ్ఞుడైన తథాగతుని మనస్సు స్ఫటికంవలె నిర్మలమైంది. ఎలాటి రాగమూ దానిని అంటదు. ఆయన హృదయం కరుణార్ద్రం. దానిలో దోషాలన్నీ ఇంకిపోయాయి. ఆయన క్రోధమనేదే లేనివాడు. కనుక సంసారమనే పగ తనంతట తానే నశించిపోయింది. అట్టి సర్వజ్ఞుడు మీకు నిశ్చలశ్రేయస్సును కలిగించుగాక!

బుద్ధదేవుడనే కల్పవృక్షం విరాజిల్లుతున్నది. ఆకల్పవృక్షానికి ఉత్తమ కాంతి అనేదే నీడ; అది ధర్మమనే వేళ్ళు బాగా తన్నుకుని నిలబడింది ; పుణ్యమనేది దానికి పాదు; అది కరుణఅనే ఉదకంతో పెరిగింది ; బుద్ధి, విద్య అనేవి దాని శాఖోపశాఖలు, ; సంతోష మనేదే చిగుళ్ళగుంపు; కీర్తి అనేదే పూగుత్తి; ఈ కల్పవృక్షం ఎప్పుడూ సత్ఫలాలను ప్రసాదిస్తూ దిక్కులన్నిటా వ్యాపించింది.

ఈ సంసారసాగరం మకరాది క్రూర సత్వాకులమైంది. దీనినుంచి జగత్తును ఉద్ధరించడానికే మహానుభావులు ఎప్పుడూ ఆలోచిస్తూ ఉంటారు. అలాటి గాథ ఒకటి వినండి.

పూర్వం ప్రభావతి అనే ఒక పట్టణం ఉండేది. అక్కడి భవనాలు ఉన్నతమైనవి, స్వర్ణమయమైనవి కనుక పుణ్యాత్ములు ఊర్ధ్వలోకాలకు ప్రయాణంచేసే విమానాలతో శోభాయమానంగా ఉండే అంబర వీధిలాగ ప్రభావతి అనే పేరుకు తగినట్టు ఉండేది. సిద్ధ గంధర్వ విద్యాధరులు నివసించే అమరావతీ పట్టణమే సజ్జనుల సుకృతంతో భూమికి దిగి వచ్చినదా అన్నట్టు ఉండేది. అక్కడి ప్రజలు సత్యవ్రతులు, దానపరులు, దయామయులు కావడంవల్ల పుణ్యగృహాలతో కనుల పండువుగా ఉన్న ఆపట్టణం ధర్మానికే రాజధాని అన్నట్టు విలసిల్లుతూ ఉండేది. ఆ పట్టణాన్ని ప్రభాసుడనే రాజు పాలించేవాడు. ఆయన భూమికి తిలకం వంటివాడు. ఆయనకీర్తి ప్రపంచంనాలుగంచులా, స్వర్గం

లోనూ వ్యాపించింది. ప్రకాశమానమైన ఆకీర్తిని దేవతలు ఆదరంతో కొనియాడేవారు. కిమ్మని గుణసౌరభం విరజిమ్మే ఆయన కీర్తికుసుమ మంజరులు సుందరులకందరికీ కర్ణావతంసాలయాయి. సామదానభేద దండాలనే చతుర్విధోపాయాలను తెలిసిన ఆరాజు ఆజ్ఞను సువర్ణ కుసుమ మాలవలె సామంత మహీపాలులందరూ తలపై దాల్చేవారు.

ఆ భువనేశ్వరుడు ఒకనాడు కొలువుదీర్చి ఉండగా, గజారణ్యంపై అధికారిగా ఉండే ఒక భృత్యుడు వచ్చి, మోకరిల్లి, ఇలా విన్న వించాడు: "దేవా! దివ్య తేజస్సుతో అద్భుతంగా ఉండే ఒక ఏనుగును పట్టుకున్నాము. అది దేవర కీర్తి విని భూలోకానికి వచ్చిన ఐరావతం లాగ ఉన్నది. తోలుకొనివచ్చి సభాద్వారంలో నిలబెట్టాము. చిత్త గించండి. భృత్యుల పరిశ్రమ ప్రభువు చూచి మెచ్చినప్పుడు కదా సఫలమాతుంది."

రాజు ఆ విన్నపం విని, మంత్రులతోపాటు బయలుదేరి, ద్వారం వద్దకు వచ్చి కదలివచ్చిన కైలాసంవలె ఉన్న ఆ ఏనుగును చూచాడు. ఏనుగు గండస్థలాలనుంచి స్రవిస్తున్న మదజల సౌరభానికి తుమ్మెదలు ముసురుకొని ఝుంకారం చేస్తున్నాయి. ఆదృశ్యం చూస్తే ఆ ఏనుగు శృంగారరసమనే ఆభరణంతో అందాలుచిందే వసంతఋతువులాగ కనిపించింది. ఆ గజరాజం తనతొండాన్ని దంతాలపై వాల్చి కళ్ళు మూసుకొని నిలబడింది. దాన్ని చూడగా వింధ్యపర్వతంలోని అరటి, అందుగు వనాలను గురించి ఆలోచిస్తున్నట్టు కనిపించింది. ఏడాకుల అరటి చెట్ల వాసనకొట్టే ఆ ఉన్నతగజం అగస్త్యమహాముని శాసనా నికి తల ఒగ్గి గజరూపంతో వచ్చిన వింధ్యపర్వతమా అన్నట్టు కని పించింది. దాని దంతాలు రెండూ రెండు స్తంభాలలాగ ఉన్నాయి. మొత్తంమీద ఆ ఏనుగు లక్ష్మీవిలాసానికే ఆటపట్టుగా ఉన్నట్టుంది.

దానిని చూచి క్షితిపతి నివ్వెరపోయాడు. "ఓహో! విధికర్మ నిర్మాణ ప్రభావం ఆశ్చర్యకరం. దాని సృష్టి రచనా చాతురి అనవచ్ఛి

స్నం, నిత్యనూతనం. వాసుకిని కవ్వపు తాడుగా చేసుకొని ఆయాస పెట్టకనే, మందరగిరితో క్షీరసముద్రాన్ని మథించకనే ఈ ఏనుగు ఎలా పుట్టింది?'' అని మనస్సులో అనుకున్నాడు. తర్వాత రాజు సంయాతుడనే మావటిని పిలిచి ఆ ఏనుగును అదుపాజ్ఞలలో పెట్టవల సిందని ఆజ్ఞాపించాడు; కొలువు చాలించి అంతఃపురానికి వెళ్ళాడు.

మావటీడు రాజాజ్ఞను ఔదలదాల్చి, సర్వశిక్షలను సహించగల ఆ ఏనుగును గజశాలకు తోలుకొని పోయాడు. ఆ ఏనుగు బుద్ధిమంతుడైన ఉత్తమశిష్యునివలె పూర్వజన్మ సంస్కారంతో మావటివాని నుండి అన్ని శిక్షణలూ పొందింది. ఎక్కువ దానధార ఉన్నా విక్రమీగక, అపార శక్త్యుత్సహాలు కలిగినప్పటికీ ఓర్పుగలిగి, శత్రువులను పరి మార్చగలదైనప్పటికీ సన్మార్గం వీడక, ఆ ఏనుగు ప్రభాసమహీపతికి సాటివచ్చింది. సంయాతుడు దానికి నేర్పవలసినవన్నీ నేర్పి కృతకృ త్యుడై ఆ విషయాన్ని రాజుకు నివేదించాడు. రాజు ఆ ఏనుగును చూచాడు. అది అంకుశానికి ఒదిగి నిర్వికారంగా, శక్త్యుత్సాహాలు వెల్లివిరుస్తూ జయలక్ష్మిలాగ కనిపించింది. ఆయన సంతోషపడి, మావటీడు మప్పిన గతివిశేషాలను చూడాలనే కుతూహలంతో సూర్యుడు ఉదయాచలాన్ని ఆరోహించినట్టు ఆగజాన్ని ఆరోహిం చాడు. మావటీడు మంత్రిలాగ తనవశంలో గజరాజుకు నేర్పిన సర్వ మండల సంచారాది గతివిశేషాలన్నిటినీ చూపించి రాజును మెప్పించాడు.

గజరాజు గతివిశేషాలు చూచి మురిసిన రాజుకు వేటకు వెళ్ళుదా మని మనస్సు కలిగింది; దానిని ఎక్కి తన ఉత్సాహంలాగ మహోల్లా సంతో ఉన్న వింధ్యారణ్యానికి వెళ్ళాడు. ఆయన ధరించిన రత్నకే యూరాద్యాభరణాలకాంతి అరణ్యంలో వ్యాపించి సల్లకీవృక్ష పల్ల వాలనే భ్రాంతి కలిగిస్తూ దిగ్గజాలను ఆహ్వానిస్తున్నట్టు తోచింది. అరణ్యంలో ప్రవేశిస్తున్న ఆరాజును వనదేవతలు సంతోష సంభ్ర

మాలు ముప్పిరిగొన్న చూపుతో చూచారు. ఆ వింధ్యభూమిలో శబరకాంతలు కొప్పులలో తురిమిన పూవులు వాసనలతో నిండిన మందమారుతాలు రాజుకు సేవచేస్తున్నవా అన్నట్టు వీచాయి.

అడ్డమూ, ఆకా లేక ఆకాశం అంటేటట్టు పెరిగిన వింధ్యారణ్యాం సమీపించగానే, ఆ ఏనుగు తాను పూర్వం అక్కడ సవిలాసంగా స్వేచ్ఛగా జరిపిన విహారాలు స్మరణకు వచ్చి ఉద్విగ్నమైపోయింది. తనకు ప్రేమపాత్రమైన పిడి ఏనుగువాసన రాగానే ఆ ఏనుగు గర్వంతో నీతిని వదలిన జనపతివలె, అంకుశం పోట్లనుకూడా లక్ష్యపెట్టక పరుగెత్తసాగింది. రాగాకృష్టమైన ఆ ఏనుగు సంసారంలో కొట్టుకులాడే మూఢ సన్న్యాసివలె విరామం లేకుండా వేగంగా పరువెత్త సాగింది.

ఇలా వాయువేగంతో పరువెత్తుతున్న కుంజరాన్ని చూచి, రాజుకు సందేహం కలిగి, సంయాతునితో "అయ్యో! ఏమిటిది? నీ వేమో ఏనుగును బాగా శిక్షించి మచ్చికచేసి, అన్నీ మప్పించావన్నావు. ఇది తీవ్రమైన నీ అంకుశం పోట్లను లెక్కపెట్టడం లేదే? దిక్చక్రం తిరుగుతున్నట్టు, చెట్లు మనవెంటే పరుగెత్తి వస్తున్నట్టు తోస్తున్నది. దీని బలమైన, బరువైన అడుగులకు భూమి దద్దరిల్లుతున్నది. దైవం ప్రతికూలమైనప్పుడు పురుషకారం పొల్లుపోయిన విధంగా ఈమదోద్ధతమైన ఏనుగును అణచడానికి మన ప్రయత్నాలేవీ పనికి రావడంలేదే!" అన్నాడు. రాజు మాటలకు సంయాతుడు చాలా భయపడ్డాడు. తన గజ శిక్షణ సామర్థ్యానికి కళంకం వచ్చింది కదా అని సిగ్గుపడ్డాడు. వినయంతో చేతులు మోడ్చి "దేవా! నే నీ ఏనుగుకు అన్నివిధాల శిక్షణయిచ్చి, అన్నిపనులూ నేర్పాను. ఆడ ఏనుగు పసికట్టి మరులురేగి దీనికి ఇప్పుడు మతి చెడింది. జంతువులు కామవశమైనప్పుడు బోధనలను పాటించవు; నియమాలకు కట్టుపడవు; దాక్షిణ్యాన్ని దగ్గరకు రానివ్వవు; మంచితనం చూడవు. రతిరసంతో ఉవ్విళ్ళూరుతూ విషయాభిముఖమైన బుద్ధిని ఎవరు అడ్డుకట్టగలరు? కొండ

కొననుంచి అగాధమైన లోయలోకి పరువిడే సెలఏరును అరికట్టడం సాధ్యమా? మేము ఏనుగులకు శరీర పరిశ్రమగల శిక్షణలను ఇవ్వ డంలో కుశలులం గాని మనస్సును నియమించే శిక్షణలలో సమర్థ లమా? మనోనిగ్రహంలో మునులుకూడా శక్తులు కారుగదా! దేవా! కామోద్రేకంతో ఉన్న ఈ ఏనుగు అలసటను లెక్కచేయక, నియ మాలకు కట్టుబడక, మూర్ఖంతో దారీ తెన్ను తెలియక దుర్మార్గుని లాగ పరుగెత్తుతున్నది. వ్యసనాలకు లోబడి పతితుడైన దుర్జనుడు తనతోపాటున్న వారిని కూడ అధఃపతితులను చేస్తాడు. ఇది నిజం. కనుక చెట్టు కొమ్మను పట్టుకొని ఏనుగును వదలిపెట్టండి." అన్నాడు. మహీపతి తత్కాలానుగుణమైన సంయాతుని హితవచనం విని, వానితోపాటు ఒకపెద్ద మాను కొమ్మను పట్టుకొని ఏనుగును వదలి పెట్టాడు. తర్వాత కొంతసేపటికి పరిజనులు తెచ్చిన గుర్రమెక్కి తన నగరుకు తిరిగి వెళ్ళాడు.

ఆ మదగజం అలా అరణ్యంలో పరుగెత్తి పరుగెత్తి తను కామించిన పిడి ఏనుగును కలుసుకొని దానిపై బడింది. దానితో స్వేచ్ఛగా గడిపి, కామ వికారం ఉపశమించగా, ఏడునాళ్ళకు మరల స్వయంగానే పట్ట ణానికి తిరిగివచ్చి గజశాలలో తనను కట్టివేసే కట్టుకంబంవద్ద నిల బడింది; యథాప్రకారం మేతమేయసాగింది.

తనశిక్షణబలం ప్రేరేపించగా తనకు తానే వచ్చి ఆలానం చేరిన ఆ ఏనుగును చూచి సంయాతుడు తన శిక్షాకౌశలోత్కర్షానికి సంతో షిస్తూ, ఈసంగతిని రాజుకు ఇలా నివేదించాడు: "రాజా! రాగ మనే ఉచ్చులలో పడి మోహాతిరేకంతో, నా శిక్షా సంకేత నియ మాలను లెక్కచేయక పరుగెత్తిపోయిన ఏనుగు తనంతట తానే తిరిగి వచ్చింది. శిక్షణపొంది వినయంతో వశమై, మంచీ చెడుగూ తెలిసి అందుగుచెట్ల ఆకులను ప్రేమతో మెసవే ఏనుగుతో కాగిన ఇనుపముద్దనుకూడ ఎత్తించవచ్చు. ఈ ఏనుగు అలాకాక కామా

కృష్టమై విపరీతమైన వికారం పొందింది; కామజ్వరం ప్రశాంతమైన పిదప స్వస్వభావానికి వచ్చింది. దేవా! సింహ శార్దూల మతంగాలను శిక్షించ వచ్చుగాని, రాగాసవంతో మత్తెక్కి విషయాభిముఖమైన మనస్సును అదుపులో పెట్టడం సాధ్యంకాదు."

రాజు సంయాతుని మాటలు విని "నిజమే!" అని అనుకున్నాడు మనసులో. "సంయాత! నీవు చెప్పినది వాస్తవం, చాల సముచితం. మనస్సనే మదద్విపాన్ని సంయమమనే ఆలానానికి (కట్టుకంబానికి) కట్టివేయగల ప్రశమశీలుడు ఈ లోకంలో ఉన్నాడా?" అని ప్రశ్నించాడు. ఆ ప్రశ్నకు సంయాతుడు దేవత ఆవేశించినవానిలాగ "దేవా! లేకేమి? జగత్క్లేశాన్ని కూకటివేళ్ళతో నశింపజేయడానికి ఉద్యమించినవారు, వివేకదర్శనులు, వైరాగ్యాభిమానులు, శాంతి సంతోష సంయుతులు అయిన బుద్ధులనేవా రున్నారు. ప్రబోధం కల వారు వారే!" అని సమాధాన మిచ్చాడు.

బుద్ధుడనే పేరు వినగానే, సమ్యక్సంబోధిచేతస్కుడైన ఆ రాజుకు పూర్వజన్మాభ్యస్తమైన ప్రణిధానం స్ఫురించింది. "ఈ సంసార మకరాకరంలో - సముద్రంలో - కొట్టుకులాడే ఈ జగత్తును సంబోధి ముక్తమైన కుశలమనే సేతువుతో తరింపజేస్తాను." అని తలపోశాడు. అప్పుడు శుద్ధావాస దేవతలు ఆకాశంనుంచి "ఓ మహామతీ! నీవు సమ్యక్సంబోధిచే సంబుద్ధుడవు అవుతావు!" అని శుభాశంసనం చేశారు. ఆ ఆశంసనం విని విరాగులలో శ్రేష్ఠుడైన ఆ రాజు పూర్వజన్మ జ్ఞానంతో దివ్యదృష్టి పొంది బోధిసత్త్వ డయ్యాడు.

తర్వాత ఆ రాజు గొప్ప ప్రభావం కలిగి, తత్త్వైకదృష్టితో, భవ జలధిలో మునుగుతున్న సర్వభూతాలపైన దయ చూపుతూ, నూతనంగా ఉదయించిన జ్ఞానోత్సాహసంగతితో కుశలసేతువై ప్రాణి కోటిని ఉద్ధరించినవా డయ్యాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ప్రభాసావదాన మనే మొదటి పల్లవం.

శ్రీసేనావదానం

ఈలోకంలో ఛేదించినా, ఘర్షణ పెట్టినా, కాల్చినా వ్యథ చెందక చందన వృక్షాలవలె పరులకు మేలే చేకూర్చు పుణ్యాత్ములున్నారు; వారికి జయమగుగాక!

గుణగణాలతో గణనీయమై, శక్రపురికి కూడా తలదన్న దగిన అరిష్ట అనే పురం ఉన్నది. దానిలో శ్రీసేను డని విఖ్యాతి చెందిన భూపాలు డుండేవాడు. ఆయన రత్నాకరునివలె సమగ్ర గుణ రత్నాకరుడు. సూర్యకాంతి ప్రభావంతో అన్ని దిక్కులూ రాగిల్లినట్లే, పరోపకార పరాయణుడూ, చతురుడూ అయిన ఆరాజు ప్రభావానికి దిక్ప్రజలందరూ అనురక్తులయ్యారు. ఘన దాన సుగంధం కలిగి, భూతి ధవళాలైన దిగ్గజాలవలె, కల్పవృక్షాలవలె ఆయనకీర్తిపరంపరలు జగత్తుకు శోభ కలిగించాయి. ఆయన ప్రజల పుణ్యవశాత్తు కలాపూర్ణుడైనప్పటికీ సరళ స్వభావుడుగాను; సరళ స్వభావుడైనప్పటికీ మహామేధావిగాను; మహామేధావి అయినప్పటికీ నిష్కపట హృదయుడుగాను ఉండేవాడు. సూర్యునికాంతి ఎంత మేర వెలుగుతుందో, గాలి ఎంత మేర వీస్తుందో, అంత మేర ఆయనకీర్తి, ఆనతి నిరాఘాటంగా ప్రసరించేవి.

ఆయనకు సమానమైన దేహబలము, బుద్ధిబలము కలవారు, షడ్గుణ జ్ఞానమే దృష్టిగా కలవారు అయిన పన్నెండు వేలమంది మంత్రులు ఉండేవారు. రాజు ధర్మాలకు ఇరవుగా ఉండగా ప్రజలుకూడా సద్వర్తనులు కావడంలో ఆశ్చర్యం ఏమిటి? పడతులలాగే ప్రజలూ పతితుల్య గుణాలు కలవారు కావడం సహజమేకాదా!

ఆయన పుణ్యకర్మలవల్ల ఆయన రాజ్యంలోని ప్రజలు కాలధర్మం చెందిన పిదప స్వర్గలోకానికి విమానాలలో తెరపిలేకుండా ప్రయాణాలు సాగించారు. కొంతకాలానికి సురలోకమంతా మనుష్యులతో

నిండిపోవడం చూచి ఇంద్రునికి కన్నెర్ర అయింది. "ఈ శ్రీసేను డేమో అత్యాశ్చర్యకరంగా నిత్యం దానధర్మాలు చేస్తున్నాడు. అన్ని జీవ రాసులకూ శ్రేయస్సు కలిగిస్తున్న ఈరాజు చరితంవల్ల మేము హాస్య పాత్రుల మయిపోతున్నాము. ఈ ధీర హృదయుని మనస్సును ఎలాగైనా విరిచి, మాయోపాయంతో ఈయన ధైర్యం పరిశీలించాలి." అని ఇంద్రుడు అనుకుని దేవతలతోపాటు మారు వేషంతో భూలోకానికి దిగివచ్చాడు.

ఇది ఇలా ఉండగా, రాజ్యరక్షణ వ్యవహారాలలో రాజుకు గురువు వంటివాడు, ప్రజాకార్యపర్యాలోచన తత్పరుడు అయిన మహామతి అనే మంత్రి రాజుతో ఒకనాడు ఇలా విన్నవించాడు: "రాజా! రాగద్వేషాలు త్యజించి, నిర్వ్యాజదానశీలంతో ప్రజల మనసు రంజింపజేస్తూ రాజ్యగౌరవాలతో ఉన్న మిమ్మల్ని చూచి త్రిదశాధిపతి అయిన ఇంద్రుడు సిగ్గుపడుతున్నాడు. ఇతరులు గుణగణపూర్ణులుగా ఉండడం, తమకు గుణాలు లేకపోవడం చూచి ఎవరు మత్సరగ్రస్తులు కారు? పరోత్కర్షను సహించనివారు, అసూయాపరులు గొప్పవారు మంచిపనులు చేసినా తరచు ఏవగించుకొంటారు. మీరేమో దానవ్యసనులు. సర్వస్వదానం, మర్యాదాదానం మీకు లెక్కలోనివికావు. కాని, దారాపుత్రదానం, ఆత్మదానం చేయాలనే సాహసానికి మాత్రం పోకండి. మీరు ఇలాటి సాహసాలు చేసినట్టు భయంకరమైన కలలు గన్నాను. పూర్వం కొందరు సహజంగా పుట్టిన చూడామణిని కూడా పెకలించి యిచ్చినట్టు కథలూ ఉన్నాయి. తత్త్వవేత్తలయిన దైవజ్ఞులు కూడా మీరు శరీర దానం చేయగలరని జోస్యం చెబుతున్నారు. కనుక నాకు మరీ భయంగా ఉంది. ఆ ప్రవాదాన్ని వినలేకపోతున్నాను. మీరు శరీర దానం చేయడంవల్ల సకలార్థి సమూహమూ నిరాశ పడిపోతుంది. కల్పవృక్షంకూడా తాను ఉంటూనే అందరికీ అన్ని కోరికలూ సమకూర్చుతుంది. కనుక ఆత్మదానంవంటి త్యాగంనుంచి

విరమించండి. మీ శరీరం ప్రజాయత్తమైనది. అది జగద్రక్షారత్నం కదా !''

శ్రీసేనవసుధాధిపతి మంత్రి మాటలు విని, శాంతరస మొలకెత్తే చిరునవ్వుతో ఇలా అన్నాడు: "మహామాత్యా! సచివోచితమైన హితం నీవు చెప్పావు. కాని, అర్థిజనులు నిష్ఫలంగా వెళ్ళిపోయే సంతాపానికి నేను ఒడికట్టలేను. 'దేహి' అని అర్థించేవారిని 'లేదు పొండి' అని పరుష వాక్కులు పలికేవారు ప్రాణాలతో ఉన్నా చచ్చినట్టివారే. ఇది ఇతనినుంచి పొందుతానని పుట్టెడాసతో వచ్చిన యాచకుని లేదనీ తిప్పి పంపేవారు బ్రతికి ఏమి ప్రయోజనం? ఆర్త జనుల దీనాలాపాలు వినికూడా మనసు చల్లబడి ఏమీ చేయని కరుణారహితుని, పుణ్యహీనుని జన్మ ఎందుకు? ఎప్పటికైనా, ఎవరికోసమైనా, ఏమాత్రమైనా ఉపకరిస్తుందనే కాదా అపాయసహితమైన ఈ కాయాన్ని సత్పురుషులు ప్రీతితో చూడడం?'' సత్త్వ త్యాగశాలి అయిన ఆ రాజు మాటలు విని మంత్రి 'కానున్నది కాకమానదు' అనుకొని, సమాధాన మేమీ పలుకక ఊరుకున్నాడు.

కొంతకాలం గడిచిన తర్వాత, ఒకనాడు శ్రీసేనుని పట్టమహిషి జయప్రభాదేవి విహారార్థం ఉద్యానవనానికి వెళ్ళింది. చిత్తమనే సారంగానికి ఉచ్చువంటె, రతీదేవికన్నా మిన్న అయిన ఆమెను అధ్యాపకుడనే ముని అకస్మాత్తుగా దూరంనుంచి చూచాడు. పూర్వజన్మ సంబంధ స్నేహంతో ఆమె అతనికి పరిచితగా కనిపించింది. ఆమెను చూచినమీదట ధీరుడైన ఆ ముని హృదయం ధృతి తప్పింది. వీతరాగుడైన ఆయన మనస్సు సంసార విముఖం కావడం మాని, వాసనావశాన దురభిలాషా వశమైంది. పూర్వజన్మవాసన నిరంతర ప్రీతితంతువులతో అల్లిన ఉచ్చు; అది ప్రాణులను విడిచి పోదు.

జయప్రభాదేవిని చూచి మోహాంధుడై ముని ఆశ్రమానికి తిరిగివచ్చాడు. విద్యాభ్యాసం పూర్తిచేసిన ఒక శిష్యుడు గురుదక్షిణ

సమర్పించడానికి వచ్చి, స్వీకరించవలసిందని మునిని కోరాడు. "వత్సా! నీ దక్షిణ ఏదీ నాకు అక్కరలేదు. ధనంతో నాకేమీ ప్రయోజనం లేదు. నిర్బంధంగా గురు దక్షిణ ఇవ్వదలచావా, శ్రీసేన మహారాజు పట్టమహిషి జయప్రభను నాకు తెచ్చి సమర్పించు. ఆమే నాకు గురు దక్షిణ". అన్నాడు మునిపుంగవుడు. గురువువాక్యం విని శిష్యునికి ఒళ్లు జల్లుమన్నది. 'ఆచార్యుని ఆశ అశక్యమైందికదా! ఏమిచేయను?' అనే సంశయం ఆతనిని కలచివేసింది. అయినా 'గుర్వాజ్ఞ, అనుల్లంఘనీయం' అనుకొని అరిష్టా నగరానికి బయలుదేరాడు.

శిష్యుడు అరిష్టానగరం చేరి, నిరంతరం స్వేచ్ఛగా నిర్భయంగా అర్థిసందోహం వచ్చిపోవడానికి తలుపులు తెరిచే ఉన్న ఆ రారాజు నగరు ప్రవేశించాడు. రాజ సమ్ముఖంలో, ఆచార్యుని కోరిక అలభ్యమైందనే దైన్యంతో మనస్సు వ్యాకులం కావడంవల్ల తలఎత్తక నేల చూస్తూ నిలబడ్డాడు. తన ఎదుట నిలబడ్డ ఆ అర్థిని రాజు చూచి, దేవతలకు అమృతం అందించిన సమయంలో పొంగిన క్షీర సాగరం లాగ పొంగిపోయి, ఆయనను అర్ఘ్యపాద్యాలిచ్చి సత్కరించి "ఏమిటి మీ ఈప్సితం?" అని ప్రశ్నించాడు. శిష్యుడు అడుగదలచిందేమో అనుచితమైన కోరిక. కనుక అడగడానికి నోరు రాలేదు; మాటలు తడబడ్డాయి. సిగ్గుతో, వ్యాకులతతో గొంతు ముద్దకట్టుకొని పోయింది. ఏదోవిధంగా కష్టంమీద "రాజా! నీవు అర్థి కల్పవృక్షానివి. నేను ఇదివర కెవ్వరిని యాచించి ఎరుగను. గురువుకోసమని దుర్లభమైనప్పటికీ ఒక కోరిక కోరుతున్నాను. నా విద్యాపూర్తికి దక్షిణగా మా గురువు జయప్రభాదేవిని కోరారు. సాధ్యమైతే అనుగ్రహించు". అన్నాడు. మునిశిష్యుడు ఈవిధంగా అడుగగానే స్నేహ దాన రసావిద్ధమైన మహీపతి మనస్సు రెండుగా చీలిపోయింది. కాని, స్వచ్ఛమైన వసనాన్ని కప్పుతున్నట్టున్న దంత కాంతులను విరజిమ్ముతూ శిష్యునితో అన్నాడు: "ముని శిష్యా! నా దయితను

స్వీకరించండి. మీ గురువు అభీష్టాన్ని ముందూ వెనకా ఆలోచించ కనే పూరించవలసినవాణ్ని. నా హృదయం వియోగంతో వక్కలై పోతున్నది. అయినా లెక్కచేయను." అని అంటూ ఆ రాజు ఒక వైపు తీవ్రమైన వియోగం అడ్డుతున్నప్పటికీ, మరొకవైపు స్మర బంధువైన స్నేహం - చిరకాల స్నేహం వద్దంటున్నా తన రెండవ ప్రాణంవలె హృదయాధివాసిని, రాజీవలోచన అయిన తన దయితను దానం చేశాడు. జయప్రభాదేవి "మహారాజా! ఏమిటిది?" అంటూ భయపడిన లేడివలె దిక్కులు చూడసాగింది.

త్యాగశీలి అయిన పృథివీపతి భార్యను దానంచేయడం చూచి భయపడినదా అన్నట్లు భూమి కంపించింది. భూమికి మేఖలగా వున్న సముద్రమూ ఘూర్ణిల్లింది. ఇంద్రచంద్రాది దేవతలు తమ ప్రియు రాండ్ర కోసమేకదా తమ దేహాన్ని దుర్భర నీచదశకు పాల్పడ జేశారు. స్త్రీలకోసం కొందరు శీలాన్ని, కొందరు ధనాన్ని, మరికొం దరు ధర్మాన్ని, ఇంకా కొందరు తపస్సును, మరికొందరు సిగ్గును, కొందరు శరీరాన్ని కూడా వదలుతున్నారు కదా! మరి స్త్రీ లంటే ఎవరికి ఇష్టంఉండదు? పురుషులకు స్త్రీ అనురాగ సర్వస్వం, జీవితా నికే జీవితం. కాని, సత్త్వ సంపన్నులు దానినికూడా గడ్డిపోచగా పరిగణిస్తారు. ముని శిష్యుడు జయప్రభాదేవిని పిలుచుకొనివెళ్ళిన తర్వాత శ్రీసేనుడు విరహాతురుడై సుఖమంటేనే గిట్టక రతిని కోల్పో యిన మన్మథునిలాగ ఒంటరైపోయాడు.

శిష్యుడు జయప్రభాదేవిని ఆశ్రమానికి పిలుచుకొనివెళ్ళి ముని సమ్ముఖంలో నిలిపాడు. జీవకళే లేక పంచత్వం పొందిన దానివలె ఉన్న ఆ రాజుభార్యను చూచి, మునికి చాల పశ్చాత్తాపం కలిగింది. తన దుశ్చరితంవల్ల కలిగిన అనౌచిత్యాన్ని తలచుకొని ఆమెను చూడలేక సిగ్గుతో కళ్లు మూసుకొని, 'అయ్యో! ఎంతపని చేశాను. పిల్లవానివలె చాపలంతో నాకు నేనే జంకుగొంకులు లేకుండా పాప

పంకంలో పడిపోయాను. ఈమె ప్రజలకు జనని; ధర్మాచరణ చణులకు ధర్మకారిణి; వర్ణాశ్రమ రక్షకుడైన రాజుకు ధర్మపత్ని. ఇలాంటి సాధ్విని నేను దుఃఖాగ్నిలో కూలదోశాను. శీలం పాలించలేక పోయాను; సంయమాన్ని విస్మరించాను; వైరాగ్యం వల్లకాడు చేశాను; వివేకాన్ని అవలోకించలేకపోయాను. నిర్విచారులమైన మావంటివారి మనసుకూడ అసంయమమనే ఆసవంతో మత్తెక్కితే, పెడదారి పట్టి పరుగిడుతుంది.' అని తలపోసి, సిగ్గుతో కాంతి తరిగిన ముఖం ఎత్తలేక రాజమహిషివద్దకు వెళ్ళి ఇలా అన్నాడు: "తల్లీ! ఊరడిల్లు. దుఃఖపడకు. నీకీ కష్టం కలుగడం, నేను అకృత్యానికి పూనుకొనడం నా దుర్విధి. ఆ గట్టున ఉన్న మాను నీడను విశ్రమించు; ఆశ్రమానికి వచ్చిన అలసట పోగొట్టుకోవమ్మా! ఇప్పుడే మేము నిన్ను నగరు చేరుస్తాము." దేవి ఆ ముని మాటలు అమృతపుసోనలై తనపై కురియగా ఊరడిల్లి, మరల జీవితాశ చిగిర్చి, భయసంభ్ర మాలు వదలి విశ్రమించింది.

ఈ మహోదారు అద్భుతచరితం దేవలోకంవరకు వ్యాపించింది. రాజు మనోధైర్యాన్ని పరీక్షించడానికి ఇంద్రుడు ఒక బ్రాహ్మణ వేషం స్వీకరించాడు. తన శరీరాన్ని సగం నిర్జనారణ్యంలో ఒక పులి పీక్కుతిన్నట్టు మాయ కల్పించాడు. ఆ క్షతగాత్రుడైన బ్రాహ్మణుని నలుగురు కుమారులు ఏడుస్తూ మోసుకొని నడుస్తున్నారు. ఆ బ్రాహ్మణుని దేహంనుంచి రక్తం ధారలుకట్టి కారుతున్నది. పేగులు వేలాడుతున్నాయి. ధనవంతుని పీక్కుతినడానికి లోభులు, రాజులు, దొంగలు వెంటపడినట్టు అతనివెంట నూతన మాంసగంధంతో గ్రద్దలు మొదలయిన మాంస భక్షక పక్షులు పడ్డాయి. కారుణ్యా దైన్య దుఃఖార్తుడైన ఆతనిని చూచి పురజనులు సంభ్రమాశ్చర్య చకితులయారు. మూర్తీభవించిన శోకంవలె, సహింపరాని భయం వలె ఉన్న అతనిని చూచి స్త్రీలు వణికిపోయారు. ఇలాటివానిని

నలుగురు కుమారులు మోసుకొనివచ్చి, అర్థి సందర్శన స్థానంలో ఆసీనుడైన మహీపతి ఎదుట ఒక మంచంపై పడుకోబెట్టారు. మహా క్లేశ విహ్వాలుడైన అతనిని చూచి అక్కడి జనమంతా ముఖం వెనక్కు-తిప్పి కనులు మూసుకొంది.

తర్వాత ఆ బ్రాహ్మణుడు వణకుతూ, ఒకవైపు వ్రేలాడుతున్న కుడిచేతిని ఎత్తి, బాధతో మాటాడలేక తడబడుతూ ఇలా అన్నాడు. "మహీపతీ! నీకు శుభమగుగాక! కరుణానిధీ! నన్ను చూడు. నేను బ్రాహ్మణుణ్ని. ఘోరపాపాలు చేసినవాడిలా ఈ దుర్దశను పొందాను. సంసారంవలె ఘోరమైన అరణ్యంలో ఒక బెబ్బులి నన్ను పట్టుకుని ఇలా తినివేసింది. ఈ ఘోర దుఃఖాన్ని అనుభవించడానికి బతికి ఉన్నాను. ఇంతటి విపత్తులోను నా ప్రాణాలు తీవ్రక్లేశాన్ని సహిస్తున్నవేకాని, సజ్జనులైన మిత్రులవలె నన్ను వదలకుండా ఉన్నాయి. 'ఎవడైనా తన దేహార్థం ఖండించి ఇస్తే, నీవు జీవిస్తావు' అని ఆకాశవాణి పలికింది. కాని ఈ లోకంలో తన ప్రాణం పరుల కెవడి స్తాడు? ప్రాయశః అందరూ స్వసుఖాన్నే కోరేవారు, పరార్థవిముఖులూను. కనుక, కరుణానిధీ! సర్వకాలాలలోను సర్వమూ ఇస్తూ, దీనవ్యసన బాంధవుడైన నిన్ను శరణుపొందాను. దేహ దానానికి కూడా నీవు వెనుదీయవని నమ్మి వచ్చాను. ఈ లోకంలో నిర్వ్యాజంగా, ఉదారంగా, ఆదరంతో దానమనే ఫలాలిస్తున్న పుణ్యపాదపం నీ వొక్కడివే కదా! వదాన్యుడివైన నీ యితర గుణాల సంగతి అలా ఉండగా, నీ పుణ్య డిండిమం 'దానం దానం' అని నిరంతరం మోగుతున్నది. ఆపన్నులను దుఃఖాలనుంచి రక్షించి పవిత్ర చరిత్రులైన మీవంటి వారిని కదా ఆపదలలో ఇతరులు పుణ్యావశాన శరణు పొందుతారు. మంచిగంధంపు మాకులనుంచి చల్లగా, అమందానందం కలిగిస్తూ వీచే మలయమారుతాలవలె సత్పురుషులు దీనుల సంతాపం పోగొడుతారు. పూర్ణచంద్రునివలె సుందరమైన నీ ముఖంనుంచి వెన్నెలవలె

అమృతాన్ని వర్షిస్తూ వెలువడే వాక్కులు యాచకులకు జీవం పోస్తాయి.” అని అంటూ ఆ మహావిప్రుడు మూర్ఛపోయాడు. ఆ మాటలు విన్న వెంటనే ఆతని బాధ తెనదని భావించి రాజు “ఓ ద్విజుడా! ఊరడిల్లు. ప్రాణభయం వదలిపెట్టు. నిర్విచారంగా నా అర్థ శరీరం నీకు అర్పించి నిన్ను కాపాడుతాను. పరోపకారంకోసం దేహాన్ని వినియోగించేవారు ధన్యులు. ఈ దేహం క్షణ క్షణమూ క్షయంపొందుతూనే ఉంటుంది. ఎంత రక్షించినా అక్షయంగా ఉండదు.” అని ఆ మహావిప్రుని సమాధానపరిచాడు.

భూపాలుని మాటలు విని మహామాత్యుడైన మహామతిమనసు కంపించిపోయింది తలపై పిడుగు పడ్డట్టయింది. రాజును సమీపించి వినయంతో ఇలా విన్నవించాడు. “ప్రభూ! ప్రజల పుణ్యం క్షీణించడం వల్ల మీరు దాన సాహసాలకు అలవాటయి, క్లేశాలను కోరుకొంటూ నేను విన్నవించే హితం వినకుండా ఉన్నారు ప్రజలకు మేలు చేకూర్చే మీవంటి గుణవంతులు మరెవ్వరున్నారు? భృత్యులమైన మేము ఎంతమంది ఉన్నా, వాగేవాళ్ళమే కాని, వినేవాడూ, చేసేవాడూ రాజే కదా! ఏనుగు కళ్ళు మూసుకున్నట్టుగా, రాజు హితవాక్కు వినిపించుకోనకపోతే, భృత్యుల భోగభాగ్యాలీపాటివే అవుతాయి. మాబోటి వినీతులు కల్యాణచింతతో విన్నవించే మంజుల వాక్కులు మధుమంజరిలాగ మీ చెవికి ఎక్కాలి. ఇతడు మహానా బ్రాహ్మణా కారంలో ఉన్న రాక్షసుడో, పిశాచమో! లేకపోతే జగద్రక్షారత్న మైన మీ దేహాన్ని అర్థిస్తాడా? ఇది పీడు పన్నిన మహామాయ కాకపోతే, క్రూరజంతువులు సగం దేహం తినివేస్తే ఒక్క క్షణమైనా బతకడం కద్దా? ఇది తగును, ఇది తగదు అనే ఆలోచన లేక పట్టు దలతో సుకృతం చేసినా, అది ఆత్మవినాశకమై పరలోకంలోను సుఖం కలిగించదు. సాధ్యమైనది సదా ఇవ్వవచ్చును. కాని, అసాధ్య మైనది ఎలా ఇవ్వవచ్చు? సర్వస్వం దానం చేశాడు. దేహం దానం

చేశాడు – అనే ప్రవాదం దూరంనుంచి శ్రావ్యంగా, కర్ణామృతంగా ఉంటుంది. అలా సర్వస్వం, దేహం దానంచేసిన పిదప తక్కిన అర్థుల గతి ఏమవుతుంది? రాజా! మీరు అర్థి చింతామణి వంటివారు; ప్రజలకు జీవితంవంటివారు. కనుక అన్నివిధాల, ఇతరుల జీవితాలతో నైనా మిమ్మల్ని కాపాడుకోవాలి. మమ్మల్ని దయదలచండి. ఈ సాహసానికి ఒడిగట్టకండి. ఈ గాజుపెంకుకోసమా మీ శరీరం విక్ర యిస్తారు?'' అని అమాత్యపుంగవుడు రాజు కాళ్ళపై పడ్డాడు.

కాని, భూపాలుని శరీర దాన సంకల్పం కొంచెంకూడా సడల లేదు. మంత్రిమాటలకు ఆయన ప్రేమ తొణికిసలాడుతూ మంద హాసం చేశాడు. ఆ మందహాస ధవళకాంతి జీవితస్నేహ మోహాంధ కారాన్ని పటాపంచలు చేస్తున్నట్టు అనిపించింది. ''మహామాత్యా! నాపై భక్తితో నీవు చెప్పిన హితవాక్కులు యుక్తమైనవే. కాని, ప్రాణాలు పోతున్నట్టు బాధపడుతున్న ఈ బ్రాహ్మణుణ్ణి చూచి సహించలేను. అర్థి మనోరథం పొందక తిరిగిపోయాడనే మాటవల్ల నాకు కలిగే సంతాపాన్ని చల్లని ముక్తాహారాలు, హిమజలాలు, తామరలు, తామర తూండ్లు, చంద్ర కిరణాలు, చందనలేపనాలు శమింపజేయలేవు. ఓ సుమతీ! సర్వదా సకలార్తి హరణోద్యత చిత్తుడైన నాకు అడ్డు రావద్దు. సమ్యక్సంబోధి చిత్తంతో పూర్వజన్మ వృత్తాంతం నాకు స్మరణకు వచ్చింది. పూర్వజన్మాలలోను ఈవిధం గానే నా దేహం దానం చేశాను. అప్పుడుకూడా వ్యథపడలేదు. పూర్వం ఒక జన్మలో ఒక ఆడ పులి ఆకలితో అటమటిస్తూ తాను కన్న పసికూనలను తినడానికి పూనుకోగా నేను నిర్విచారంగా నా శరీర మిచ్చి ఆ పసికూనలను కాపాడాను. నేను శిబి జన్మలో ఒక గుడ్డివానికి నా కండ్లు పెకలించి యిచ్చి, నేత్ర దానం చేశాను. ఒక డేగ తరుముకొని రాగా భయంతో నా శరణు పొందిన పావురా యిని, డేగకు నా కండలు కోసి యిచ్చి కాపాడాను. చంద్ర ప్రభు

డుగా జన్మించినప్పుడు రౌద్రాక్షు డనేవానికి నా శిరస్సునే నరికి యిచ్చాను. ఇతర జన్మలలో సర్వస్వదానం, పుత్రకళత్ర దానం చేశాను" అని అన్నాడు. బోధి సత్త్వుడైన భూమిపతి ఈవిధంగా సమాధానం చెప్పగా మహామతి దుఃఖించి సజీవుడుగాను కాక నిర్జీవుడుగాను కాక అట్లే చూస్తూ నిలబడిపోయాడు.

తర్వాత అలంఘ్య శాసనుడైన ఆ రాజు పలుడు, గండుడు అనే భృత్యులను పిలిచి, రంపంతో తన శరీరం కోసి ఇవ్వవలసిందని ఉత్తరువు చేశాడు. ఆ భృత్యు లిద్దరూ మొదట తీవ్ర శోక వివశులయారు. కాని తర్వాత శక్రమాయావిమోహితులై యథాలాపంగా భూమీపతి దేహాన్ని రంపంతో కోయడం ప్రారంభించారు. వారు ఆవిధంగా రంపంతో కోస్తున్నా రాజు ఉస్సురస్సురనైనా అనలేదు; ఎలాంటి వికారమూ చూపలేదు.

ఈ దారుణకృత్యానికి భూమి కంపించింది. ఉల్కలు రాలాయి. రక్తవర్షం కురిసింది. పిడుగులు పడ్డాయి. తారకలు దొర్లాయి. అది చూస్తే గగన లక్ష్మి కన్నీరు కురిపించి బిట్టుగా ఏడ్చినట్టు తోచింది. దిక్కు లంతటా ధూళి కప్పింది. ఆ ధూళిలో సూర్యమండలం మరుగైపోయింది. అది చూడగా, ఈ దారుణం చూచి సూర్యుడు దుఃఖం పట్టలేక ముఖానికి ధూళి కప్పుకొన్నట్టు అనిపించింది. ప్రజలు బావురుమని ఏడ్చారు. ఆ రోదనధ్వని ప్రతిధ్వనించి దిక్కాంతలు రోదించినట్టు తోచింది.

దేహం కోస్తున్నా కాంతి తరుగని రాజును చూచి ద్విజరూపంలో ఉన్న ఇంద్రునికి ఆశ్చర్యం, అనుకంప కలిగాయి. మనసులో చాలాసేపు ఇలా అనుకున్నాడు. 'ఆహా! కరుణాకోమలమైన ఈ వివేకవంతుని మనస్సు పరార్థంకోసం బాధపడుతున్నప్పుడు వజ్రంకన్నా కఠోరంగా పరిణమించింది. మహాత్ముల చరితం ఆశ్చర్యకరమైంది! అది సాగరం కంటె గంభీరమైంది. మేరువుకంటే సమున్నతమైంది. సత్త్వసముద్రు

డైన ఈ రాజు ధైర్యం ఎలాటిదో! ప్రాణాలు పైకి ఎగిరి పోతున్నా ఆపత్కాలంలో సాధువులవలె చెక్కుచెదరకుండా ఉన్నది.' ఇలా సహస్రాక్షుడు అనుకుంటూ ఉండగానే, రాజు అధఃకాయం రంపపు కోతకు తెగి భూమిమీద పడింది. తన దేహం రెండు తుండ్లయినప్పటికీ రాజు సర్వభూతపరిత్రాణంవల్ల కలిగిన పుణ్యంతో ప్రాణాలు కోల్పోకుండా, హర్షోత్సాహాలు తగ్గకుండా ఉన్నాడు.

పిదప రాజు తన తెగిన అర్ధశరీరాన్ని ఆ బ్రాహ్మణుని మొండి ఒడలికి తగిలించవలసిందని ఉత్తరువుచేశాడు. భృత్యులు రాజాజ్ఞ పాలించారు. ఆ కుహనా బ్రాహ్మణుడు సంపూర్ణ దేహుడై, స్వాస్థ్యం పొంది, లేచి నిలబడి "రాజా! నీవు రాజిల్లుదువుగాక! విరాగశీలుడవైన నీ మనస్సు పవిత్రమైంది. నీవు నిర్వ్యాజస్నేహంతో దేహదానం చేయడంవల్ల నీ కీర్తి విశేషంగా వ్యాప్తిచెందింది. నీ మనస్సు అపూర్వ మణివంటిది. దానికి సమానమైనదానిని వెర్రిబాగుల బ్రహ్మ సృష్టించలేక, పోలికలు వెదకలేక తికమకలు పడుతున్నాడు. నీవు చెరకుగడలాగ మధురాశయం కలవాడివి, సరళుడివి, పరార్థంకోసం దుస్సహక్లేశ పీడను భరించావు." అని సంతోషంతో ప్రశంసిస్తూ, నిజరూపం ప్రకటించి, అమృతం వర్షించే సంజీవ నౌషధాలను స్మరణ మాత్రంతోనే తెప్పించి, వాటితో రాజును సంపూర్ణ శరీరుణ్ణిగా చేశాడు. ఈ మహాద్భుతం చూచి, ఆకాశంనుంచి దేవతలు సితకుసుమ వర్షం కురిపించారు. ఆ సమయంలో క్షోణీపురంధ్రి సంతోషంతో నవ్వినట్టు ఆ వర్షం ఉంది.

ఆ సమయానికే ఉపాధ్యాయమునీశ్వరుడు రాజు పట్టపుదేవేరి అయిన జయప్రభాదేవిని పిలుచుకొని ఆస్థానానికి వచ్చి, రాజు త్యాగ చరిత్ర విని ఆశ్చర్యపడి, ఆశ్రమంలో జరిగిన ఉదంతం వివరించి, ఆమెను రాజుకు అర్పించాడు. తన కీర్తివలె విశుద్ధ అయిన తన పత్నితో సహా రాజు నిర్వికారంగా శక్రునికి వందనం ఆచరించాడు.

పిదప సురేంద్రుడు విశ్వకర్మ నిర్మితమైన దివ్యసింహాసనంలో ఆ రాజదంపతులను కూర్చోబెట్టి, జంబూద్వీపానికి పట్టం కట్టాడు. అప్పుడు రత్నవర్షం కురిసింది. ఇంద్రుడు అద్భుత సత్త్వంతో విశుద్ధమై, స్నేహకరుణలతో నవనవలాడే రాజుమనస్సును, ఆపన్నుల కష్టాలను పోగొట్టడంతో ఫలించిన ఆత్మదాన యజ్ఞాన్ని చూచి, ఆనందబాష్పాలు కన్నులనుంచి జల్లుకట్టగా, ఆ రాజు కీర్తితో నిండిన అమరనగరికి మరలివెళ్ళాడు.

శ్రీసేన మహారాజు జయప్రభాదేవితోపాటు సంసారయాత్రా సంతరణ వ్రతం సమాప్తిచేసి, సుజ్ఞానగరిమలో పరిపూతచిత్తుడై, సంతోషంతో పరిపాలన సాగించాడు. ఆయన దాన పుణ్య ప్రభావం చేత ప్రజలు సుఖంగా ఉన్నారు. ఈవిధంగా బృందారక బృందం, సిద్ధయక్షపన్నగగణం, సంతోషంతో కీర్తిస్తుండగా, ఆ రాజు భూమిని అపూర్వ విభవంతో స్వర్గతుల్యంగా చేస్తూ, కొంతకాలానికి బోధిసత్త్వుడయ్యాడు.

బుద్ధ భగవానుడు తన పూర్వావతార ప్రస్తావంలో దానోత్కర్షను గూర్చి తెలుపుతూ భిక్షుగణానికి ఈ కథను చెప్పాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శ్రీసేనావదానమనే రెండవ పల్లవం.

మణిచూడావదానం

భయంకర పీడా మకరాకులమైన ఈ విచిత్ర సంసార సాగరంలో అప్పుడప్పుడు పుణ్యకాంతులు వెదజల్లే పురుషమణులు ఉదయిస్తారు.

భూమి పురంధ్రికి సౌభాగ్యతిలక మనదగిన సాకేతమనే నగరం ఉంది. అది హర్మ్యగోపురాల ధవళకాంతులతో కహ్లార ఖండంలాగ ముచ్చటగొలుపుతూ ఉంటుంది. ఆ నగరవాసులు ప్రభాసత్తా సంయుతులు; గంగావిమల మానసులు; పవిత్రులు; పుణ్యకర్మాభిరతులు. కనుక తీర్థస్వరూపులు. అలాటివారితో ఆ నగరం సకల తీర్థసేవితంగా కనిపించేది. అక్కడి ఉద్యానం సుకృతమనే యశస్సుతో పూచి, పుణ్యసౌరభాన్ని విరజిమ్ముతూ, సత్కర్మలకు ఆలవాలమై నందనవనంలాగ ఉండేది. దానిలో పురవాసులు విహరిస్తూ ఉంటారు. ఆ నగరాన్ని గుణరత్న మహోదధి, చంద్రధవళ కీర్తి అయిన హేమచూడుడనే రాజు ఏలేవాడు. ఆ రాజు క్షమ, కరుణ గలవాడై, సంపదతో తుల తూగుతున్నా జితేంద్రియుడై, ప్రజలకు ప్రీతిపాత్రుడుగా ఉండేవాడు. ఆయన ఎల్లప్పుడూ సత్పురుషులకే ఆశ్రయమిస్తూ, కలికాల ఘోరాలు కనిపించకుండా పాలించడంవల్ల ప్రజలు కృతయుగంలో లాగ ధర్మానలంబులై ఉండేవారు. ఆయన అమృతంవంటి అహింసా యజ్ఞదీక్ష పూని, సకల ప్రాణికోటికి అభయమనే దక్షిణ పంచి యిచ్చాడు. పరాక్రమవంతుడైనా గర్వమనేదే లేకుండా, ఎంత ఐశ్వర్యమున్నా పరుషవాక్కనేదే పలుకకుండా, ప్రభుత్వమున్నా ఓర్పు కలిగి, నవయౌవనం పొంగులువారుతున్నా జితేంద్రియుడై శుక్లపక్ష చంద్రునిలాగ నానాటికీ కళలు మీరే ఆ రాజు అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించాడు. సాటిలేని ఆ రాజుకు త్యాగంతో కలిసిన కారుణ్యం, పుణ్యకర్మలతో నిండారిన తారుణ్యం అనేవి రెండూ పెట్టనికోట లయాయి. ఆయన దేవేరి పేరు కాంతిమతి. ఆమె పద్మ

వనానికి ప్రభాతలక్ష్మిలాగ ఒప్పేది. ప్రభుతకు నీతి, త్యాగానికి సిరి, శీలానికి సౌందర్యం, మేరువుకు త్రిదివలక్ష్మి లాగ ఆమె రాజుకు పేరు పెంపులు కలిగిస్తూ ఉండేది.

పిదప కొంతకాలానికి ఆమె భువనమనే పద్మవనాన్ని వికసింప జేయడానికి అదితి దివాకరుణ్ణి గర్భం దాల్చినట్టు గర్భవతి అయింది. అప్పుడామె అగ్ని గర్భంలో వున్న అరణిలాగ, సుధాంశువును కడుపులో పెట్టుకొన్న సముద్రవేలలాగ, కమలాసనుని కనబోతున్న కమలనాభుని నాభిలాగ కనుల విందుగా ఉండేది.

గర్భవతి అయిన తన సతీమణి అభిమతాన్ని తీర్చదలచి రాజు అర్థినివహానికి వాంఛించినదానికన్నా హెచ్చుగా దానం చేసి, "ఇంకా నీ వాంఛితం ఏమిటి?" అని ఆమెను ప్రశ్నించాడు. ఆమె సరస్వతిలాగ రాజుకు ఇలా సద్ధర్మోపదేశం చేసింది. "మహారాజా! ధర్మమనే నిధి పుణ్యమణిపూర్ణమైంది. దుఃఖసంతప్తులైన ప్రజలకు దానిని విధి ఆట్టే అందించి ఎప్పుడూ రక్షిస్తాడు. పరలోక మార్గంలో దుర్గమాటవులలో ప్రవేశించి, శ్రమపడి తాపం పొందేవారికి చల్లని నీడను, తియ్యని పండ్లు ఇచ్చి సేద దేర్చే ఛాయాతరువు ధర్మమే. ధర్మం చీకటిలో వెలుగువంటిది; ఆపదలనే విషానికి మణివంటిది; పడిపోయేవానికి చేయూత; కోరికలకు కల్పవృక్షం; జగత్తుకు జయరథం; పరలోకయాత్రకు పాథేయం; దుఃఖవ్యాధులకు మహౌషధం; సంసార భయభ్రాంతులకు ఊరట; పాపతాపాలకు చందన కాననం; సజ్జనులకు స్థిర స్నేహంగల మిత్రుడు, బాంధవుడు. కనుక మీరు ధర్మాచరణలో ప్రాలు మాల వద్దు" అని ధర్మధవళకాంతులు విరజిమ్మే తన ప్రియురాలి మాటలు విని, రాజు ప్రజలపట్ల ధర్మైకశరణుడై ప్రవర్తించడం ప్రారంభించాడు.

కొంతకాలానికి రాజమహిషి గగనలక్ష్మి సంపూర్ణ చంద్రుణిలాగ లోకతిమిరదారకుడైన దారకుణ్ణి ప్రసవించింది. ఆ బాలుడు

సహజ చూడామణితో ఉద్భవించాడు. ఆ చూడామణి పూర్వజన్మాంతర సంస్కృతమైన వివేకంవలె, రాత్రులను పట్ట పగలుగా చేసే దిన మణివలె ప్రకాశించేది. ఆ మణిపై ఒక పొర కప్పి ఉండేది. ఆ మణి చెమర్చి చిలికే అమృత బిందువులు సోకగానే ఇనుము మేలిమి బంగారుగా మారుతుంది; పాపతిమిరం పటాపంచలై పోతుంది. ఆ కుమారుడు జన్మించిన సమయంలో దేవతలు వినువీధినుండి సాకేతపురంపై పుష్పాలు, రత్నాలు, ధ్వజాలు, ఛత్రాలు, పతాకాలు, తాళవృంతాలు, అమూల్య వస్త్రాలు కురిపించారు. సహజ చూడామణి ప్రకాశంతో వెలుగొందుతున్న ఆ కుమారునికి తండ్రి మణిచూడుడు అని నామకరణం చేశాడు. ఆ కుమారుడు దిన దిన ప్రవర్ధమానుడై పారిజాతవృక్షం సముద్రాన్ని పొంగేట్టు చేసిన విధంగా తండ్రి హృదయాన్ని సంతోషామృత తరంగాలలో పొంగేట్టు చేశాడు. జయంతునితో శచీదేవి, కుమారస్వామితో పార్వతీదేవి మురిసిపోయినట్టు కాంతిమతి పవిత్రజన్ముడైన ఆ కుమారునితో మురిసిపోయింది. ఆ మణిచూడుడు పూర్వజన్మజ్ఞానం కలవాడు గనుక తండ్రి అతని మాట ప్రకారం ఆ మణివల్ల ఉద్భవించే బంగారమంతా అర్థులకు దానమిచ్చేవాడు.

కొంతకాలానికి హేమచూడమహారాజు సత్కర్మ సోపాన మార్గంగా దివ్యలోకాలకు వెళ్ళగా, మణిచూడుడు రాజయ్యాడు. యాచకులకు చింతామణి అయిన అతని దాన ప్రభావం వల్ల లోకం పుణ్యసుఖప్రకాశితం కాగా, ఆర్తుడు, యాచకుడు అనేవాడే లేక పోయాడు. అతనివద్ద ఒక శ్రేష్ఠమైన గజం ఉండేది. దాని పేరు భద్రగిరి. అది ఆ రాజులాగే దాన ధారార్ద్రమైన హస్తం కలది.

ఒకనాడు ఆ భువననాయకుడు పేరోలగం ఉండగా భృగువంశ సంభూతుడైన భవభూతి అనే ముని ఒక కన్యతోపాటు వచ్చాడు. ఆ కన్య లావణ్యం తొణికిసలాడే ముఖంతో మూర్తీభవించిన మణి

చూడుని కాంతిలక్ష్మియా అన్నట్లు వెలుగుతూ ఉంది. ఆమె అవివే కంతో పాలిండ్లు ముందుకు పొడుచుకొనివచ్చాయనో, చరణకమ లాలు తమ రాగాన్ని నిప్పుపుచ్చుకొనకపోయాయనో, నేత్రాలు చంచలమైనవనో చాల సిగ్గుతో నిలబడింది. కపోలక్ష్మీవంటి ఆ కన్య తోపాటు వచ్చిన ఆ మునిని ప్రజానాథుడు ఉచితాసనంలో కూర్చో బెట్టి సత్కరించాడు. ధీరుడు, గంభీరుడు, సుందరుడు, పరులను పీడించ డం ఎందుకనే కనికరంతో తన పుష్పచాపాన్ని పరిత్యజించిన పుష్ప చాపునివలె ఉన్నవాడు, పాపహరమైన తన చూడామణిరక్తకాంతు లతో దిక్కులకు కుంకుమపూతలు పూస్తున్నట్లు ఉన్నవాడు, పరిచారిక చామరం వీస్తుండగా సత్యగుణం చామర రూపంగా వచ్చి ఆశ్ర యించిందా అన్నట్లు కనిపిస్తున్నవాడు, పాతాలలోక విపత్తుల శాంతి కోసం శేషనాగాన్ని ధరించాడా అన్నట్లు పెద్ద రత్నహారం ధరించిన వాడు, భూమండలాన్ని ధరించగల విశాల భుజం, క్షమావాసమైన విశాలవక్షం గలవాడు అయిన ఆ రాజును ఆ కన్య కుతూహలా శ్చర్యాలతో చూచింది. మునిపుంగవుడు కురంగతరలేక్షణ, అనంగునికి జీవని అయిన ఆ కన్యకను తన ఒడిలో కూర్చొబెట్టుకొని ఇలా అన్నాడు; "రాజా! నీవు సూర్యునివలె జగన్నేత్ర శతపత్రాలను వికసింపజేశావు. కనుకనే ఈలోకం ప్రబోధిత మైంది. ఐశ్వర్యంవల్ల గుణవిద్వేషం, మోహం, మదం మొద లయిన దోషాలు సులభంగా కలుగుతాయి. కాని నీవు సత్పురు షుడివి. కనుక అలాటి దోషాలు నీలో లేవు. నీ మనస్సు జీవ కారుణ్యపూర్ణం. రాజా! నీ కీర్తి స్నేహ సుస్థిరమై దిక్చక్రవాళం దాటింది. నీవు ఎలాటి చీకూ చింతా లేక దానం చేసేవాడివి. నీ సత్కర్మలు నిర్వ్యాజమైనవి. కనుకనే విద్వాంసులకు కూడ నీవు మాననీయుడవయ్యావు. ఈ కన్య పద్మగర్భంలో పుట్టింది. పేరు పద్మావతి. ఈమెను నేను హోమావశేషమైన పాలతో పెంచాను.

ఈమె నీకు అన్నివిధాల తగింది. నీవు పురుషోత్తముడివి. విష్ణువు లక్ష్మిని స్వీకరించినట్లు ఈమెను నీవు అగ్రమహిషిగా స్వీకరించు. కాని, నీవు కాలక్రమాన యజ్ఞంచేసి, ఆ పుణ్యఫలం నాకు ధారపోయాలి.'' ముని మాటలు రాజు విని, అంగీకరించి, విధ్యుక్తంగా ఆ కన్యను స్వీకరించాడు. ఆ ముని సంతృప్తితో వెళ్ళిపోయాడు.

రతీదేవితో మన్మథుడులాగ ఆ పద్మావతితో ఆ రాజు సుకృతోద్యానంలో సంతోషంతో గడిపాడు. రాజు ప్రభావం ఇంద్రాది లోకపాలకులకు కూడ అనుల్లంఘనీయంగా వ్యాపించింది. బ్రహ్మకూడ ఆయన చరిత్రను ప్రశంసించాడు. ఆయన సకలార్థులకు కల్పవృక్షం లాగి సకల కల్యాణాలూ ఒనగూరుస్తూ తన కీర్తి సౌరభాన్ని దిగంతాలకు వ్యాపింపజేశాడు. తర్వాత కొంతకాలానికి పద్మావతి వేణులన ముత్యాన్ని కన్నట్లు ఒక కుమారుణ్ని ప్రసవించింది. ఆ కుమారుడు తండ్రి గుణాలకు అద్దంలాగి కనిపించాడు. అప్పుడు రాజు మునికి ఇచ్చిన మాటను స్మరించి, విపుల దక్షిణతో అతివైభవంగా యజ్ఞం చేయ తలపెట్టాడు. ఆ యజ్ఞం సాధారణ యజ్ఞాలవంటిది కాదు. దానిలో హింస అనేది ఉండకపోవడమే విశేషం. అది పూర్తిగా అహింసావసుసంపూర్ణం. సకల కామితార్థాలు తీర్చే ఆ యజ్ఞానికి భార్గవుడు మొదలయిన మునులు, కురుపతి అయిన దుష్ప్రసహుడు మొదలయిన నరాధిపులు వచ్చారు.

రాజు ఆ యజ్ఞంలో ధనవర్షం కురిపిస్తూ, అందరినీ తనియించాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు యజ్ఞాగ్నికుండం నుంచి రాక్షస స్వరూపంతో బక్కచిక్కిన వికృతాకారంతో బయలువెడలి, రాజును సమీపించి, "రాజా! ఆకలితో దప్పితో దబాంచుకుపోతున్నాను. అన్నపానాలు ఇప్పించి కాపాడు." అని కోరాడు. అది విని రాజు అతనికి తగిన వివిధాన్న పానీయాలు తెచ్చి ఇవ్వవలసిందని పరిచారకులకు ఉత్తరువు చేశాడు. పరిచారకులు ఆయన ఉత్తరువు మేరకు వివిధరుచ్య పదా

ర్థాలు, పానీయాలు తెచ్చి యిచ్చారు. కాని, రాక్షసుడు వాటిని గ్రహించక కొంచెంగా నవ్వి, “రాజా! ఇదంతా మాకు ఇష్టం లేదు. మేము మాంసాహారులం. కనుక అప్పుడు చంపిన ప్రాణికోటి మాంసమూ, రక్తమే మాకు తృప్తి కలిగిస్తాయి. నా కోరిక తీర్చు. నీవు అన్ని కోరికలు తీర్చేవాడివని ఆశతో వచ్చాను. ఇస్తానని మాట యిచ్చి లేదనడం నీకు ఉచితం కాదు.” అని అన్నాడు. రాక్షసుని మాటలు విని కరుణార్ద్రుడైన రాజు ఎటూ ఆలోచించలేకపోయాడు. ఒకవైపు అహింసావ్రతం; దానిని విడిచిపెట్టడం సాధ్యం కాదు. మరొకవైపు అర్థికోరిక తీరక తిరిగి పోతున్నాడన్న దుఃఖం. అప్పుడు ఇలా అనుకున్నాడు తనలో: ‘అయ్యో! దైవికంగా ఈ ధర్మ సంశయం ఏర్పడింది. హింసను సహించలేను. యాచకుడు నిష్ఫలంగా తిరిగి పోవడమూ సహించను. హింస లేనిదే శరీరం నుంచి మాంసం ఎలా వస్తుంది? చీమకైనా కాయక్లేశం కలిగించడాన్ని సహించను. అందరికీ పుణ్యాకరమైన అభయ దక్షిణ నిచ్చి, ప్రాణిని చంపి ఇతనికి మాంసం ఎలా ఇవ్వగలను?’ ఈ విధంగా ఆలోచించి రాజు కరుణావిష్టుడై ఆదానవునితో “నాశరీరాన్నే తెగకోసి రక్త మాంసాలు ఇస్తాను. నీ ఆకలీ దప్పీ తీర్చుకో!” అన్నాడు.

రాజు ఈ మాటలు అనగానే జగత్తు వ్యాకులితమైంది. ఆయన దేహత్యాగ సాహసాన్ని మంత్రులు సహించలేక పోయారు. అక్కడ చేరిన మునులు, మహీపాలులు ఆపని చేయవద్దని రాజును ప్రేమతో ఎంతో వారించారు. కాని, ఆ రాజు వారిమాటలు వినిపించుకోక తనదేహాన్ని కోసి కండలు, రక్తం, వస రాక్షసునికి ఇచ్చాడు. ఆరాక్షసుడు గొంతు బంటిగా రాజురక్తం తాగి, మాంసం మెసవగా, భూమి కంపించింది. పద్మావతీదేవి తనపతిస్థితిని చూచి విలపిస్తూ మూర్ఛతో నేలపై ఒరిగింది.

దేవేంద్రుడు మానవేంద్రుని సత్త్వసంపదకు ఆశ్చర్యపడి దానవ

రూపం త్యజించి, నిజరూపంతో చేతులు జోడించి, "రాజా నీవు చేసిన పని అపూర్వం, అనితరసాధ్యం. నీపుణ్యం అసామాన్యం. నీ సత్త్వ సంపద సాటిలేనిది. విరాగి అయిన నీధైర్యం ఎల్లలులేనిది. ఇలాటి నీ చరితం విని ఎవరికి ఒళ్ళు పులకించదు! సత్పురుషులు పరదుఃఖానికి తాము దుఃఖిస్తారు. దుర్లభ విషయాలకు లోభపడరు. శత్రువుల ఎడల కూడ సహనం చూపుతారు. వారు ఈ సంసారం తరింపజేసే పుణ్య సేతువులు. ముల్లోకాలను అనుకంపాసహితంగాచేసే దయార్ద్రులైన అలాటి మహాత్ములలోను నీలో కనిపించిన సత్యసాహసం అరుదు." అంటూ, దివ్యౌషధులతో రాజుగాయాలు మాన్పి, సిగ్గుతో తల వంచుకొని, నిజలోకానికి వెళ్ళాడు. తర్వాత రాజు విధ్యుక్తంగా యజ్ఞాన్ని సమాప్తిచేసి, మునులను, రాజులను సత్కరించాడు. బ్రహ్మ రథుడనే పురోహితునికి దేవతార్హమైన తెల్ల పట్టపుటేనుగు భద్రగిరిని మనోహరమైన సువర్ణమాలతో అలంకరించి దానం చేశాడు. అది ఒకదినానికి నూరుయోజనాలు సునాయాసంగా వెళ్ళుతుంది. దానితో పాటు అమూల్య రత్నాలను, కన్యలను, గ్రామాలను, పట్టణాలను దక్షిణగా ఇచ్చాడు. పురోహితునికి దానమిచ్చిన భద్రగిరికోసం యజ్ఞానికి వచ్చిన దుష్ప్రసహుడు కొంచెం ఆశపడ్డాడు. తర్వాత రాజు తనవాగ్దానం ప్రకారం భృగువంశ సంభూతుడైన భవభూతికి యజ్ఞఫలం ధారపోశాడు. యజ్ఞం అత్యద్భుతంగా జరిగినందుకు భూపతు లందరూ ప్రశంసిస్తూ వెళ్ళిపోయారు.

తర్వాత కొంతకాలానికి మరీచముని శిష్యుడైన వాహికుడు రాజు వద్దకువచ్చి, స్వస్తివాచన పురస్సరంగా ఆశీర్వదించి, రాజుపూజలు పొంది, ఉచితాసనంలో ఆసీనుడై, "రాజా! విద్యాసమాప్తి తర్వాత నేను గురువుగారికి దక్షిణ నివ్వబోయాను కాని, ఆయన నా దక్షిణను అంగీకరించక సామాన్యజన దుర్లభమైన పరిచర్యను దక్షిణగా కోరాడు. అలాటి దుర్లభార్థం ఇవ్వగలవాడిని నిన్నొక్కణ్ణే బ్రహ్మ సృష్టిం

చాడు. లోకంలో కల్పవృక్షాలు ఎక్కువ ఉంటాయా? ఆ దుర్లభమైన కోరిక ఏమిటంటే, తపస్సుతో బక్కచిక్కి, మూడుకాళ్ళ ముసలి అయిన మా గురువర్యులకు పరిచర్య చేయడానికి నీపట్టమహిషి అయిన పద్మావతిని పుత్రసహితంగా పంపాలి" అని అన్నాడు. ఆ మునిశిష్యుని మాటలు విని రాజు, భార్యా వియోగదుఃఖాన్ని ధైర్యంతో అణచుకొని, "ఓ మునీశ్వరా! జీవితంకన్నా అధికురాలైన నాప్రియురాలిని యువరాజుతోసహా నీవు కోరినట్టు గురుదక్షిణగా సమర్పిస్తున్నాను" అని అంటూ పద్మావతీదేవిని పుత్రసహితంగా దానం చేశాడు. సత్త్వగుణ ప్రధానులయినవారు, తమ జీవితంలోను మమకారం పెట్టుకోరు. మునిశిష్యుడు విరహాకాతర అయిన రాజమహిషిని పుత్రసమేతంగా ఆశ్రమానికి పిలుచుకుని వెళ్ళి గురువుకు అర్పించాడు.

ఇలా ఉండగా, యజ్ఞ సమయంలో భద్రగిరిని ఆశించిన కురుపతి దుష్ప్రసహుడు గర్వంతో ఒకనాడు మణిచూడునిదగ్గరకు భద్రగజాన్ని తనకు అప్పగించవలసిందని దూతతో వార్త పంపాడు. ఆ ఏనుగును మణిచూడుడు ఇదివరకే పురోహితునికి దానమిచ్చినందున, తిరిగి దానిని ఇవ్వలేనని దుష్ప్రసహునికి సమాధానం పంపాడు. దానికి దుష్ప్రసహుడు మండిపడి పెద్ద సైన్యంతో మణిచూడుని పట్టణంపై దండెత్తి వచ్చాడు. కురుపతి ఈవిధంగా దండెత్తివచ్చి పురమార్గాలను అడ్డగించగా, మణిచూడుని సైన్యంకూడ వీరావేశంతో యుద్ధసన్నాహం చేయసాగింది. కాని, పరవీరకుంజరకేసరి అయిన మణిచూడుడు పగతురను పరిమార్చడంలో సమర్థుడైనా, జనక్షయం అవుతుందనే భయంతో ఇలా ఆలోచించాడు: "అయ్యో! నాకు పరమ మిత్రుడైన దుష్ప్రసహుడే గజలోభంతో అకస్మాత్తుగా శత్రువయ్యాడు. సజ్జనులతో స్నేహం తుదివరకు కొనసాగేది. మధ్యములతో మైత్రి తుదివరకూ కొనసాగేది కాదు. ఇక దుర్జనులతో

స్నేహం వైరాంతంగాను, ప్రాణహరంగాను పరిణమిస్తుంది. జీవితం క్షణంలో నశించేది. అయినా, ఐశ్వర్యలోభంతో ఇతరుల ప్రాణాలు పోగొట్టడానికి ఉద్యమిస్తాము. పిడికెడు కూటికోసమే కదా ఈహింసా కర్మలు, ఈరణరక్తాభిషేకాలూను! నికృష్టమైన కూటికోసం జీవితాన్ని తెగనమ్ముకొని క్రూరంగాను, నీచంగాను, కుక్కలాగ కాట్లాడుకోడం ఎలా సహించను? అయ్యో! ఈఐశ్వర్యలోభం ఎంత పనిచేస్తుంది? ఇలాంటి వారి బుద్ధులు ఆత్మసుఖంకోసం క్రూరకృత్యాలు చేయించి, ఇతరుల సంతాపాలతో చల్లబడుతాయి. యుద్ధంతో విజయం సాధించి, రక్తపుకూడుతినేవారి హృదయంలో ఒక్క చుక్కైనా కరుణ ఉంటుందా? ఈమన్ప్రప్రసహుడు విభవలోభంతో అపరాధంచేసినా, కనికరించదగినవాడేగాని చంపదగినవాడుకాడు.”

ఈవిధంగా కరుణాంతరంగంతో ఆలోచిస్తూ రాజ్యంవదలి అడవులకు వెళ్ళుదామనుకొంటున్న ఆ రాజుకు ప్రత్యేకబుద్ధులు నలుగురు ప్రత్యక్షమయ్యారు. వారిని రాజు యథార్హంగా సత్కరించి, తన అభిమతం తెలియజేశాడు. సర్వజ్ఞులైన ప్రత్యేకబుద్ధులు ప్రశమశీలుడైన రాజును చూచి ప్రసన్నులై ఇలా తత్త్వవాక్యాలు తెలిపారు. “రాజా! నీవు సత్త్వగుణంతో వివేకం పండినవాడివి. మోహాంధులై సంసారంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్న వారిపై దయ చూపుతున్నావు. ఇది నీకే తగును. నీఇష్టంప్రకారమే ప్రవర్తించుము. బోధిలో బుద్ధిని లగ్నంచేయి. శత్రువు ఎత్తివచ్చిన యీసమయంలో అరణ్యానికి వెళ్ళడమే మంచిది. అక్కడ అడ్డులేక జలజలపారే సెలయేటి నీటి తుంపరలతో చల్లనైన ఏకాంత కానన ప్రాంతాలు శాంతికాములకు ప్రియమైనవి.” వారీవిధంగా అనుగ్రహబుద్ధితో ఉపదేశించి, అతనికిగూడ ఆకాశగమనం కల్పించి అతనితోపాటే తమ కాంతులతో దిక్కులను ప్రకాశింపజేస్తూ గగనమార్గంలో బయలుదేరి, ఆయనను హిమవత్పర్వత తీరంలోని అరణ్యాలలో వదలి తమ దివ్యలోకాలకు వెళ్ళి

పోయారు. రాజు ఆ కాననభూమిలో ప్రశాంతచిత్తుడై కాలం గడప సాగాడు. సత్త్వవంతుల బుద్ధివలె వివేక విమలమైన ఆయనబుద్ధి ఆ వనభూమివలెనే సంపూర్ణ శాంతికారకమైంది.

భూపభాస్కరుడు హఠాత్తుగా కనిపించకపోగా పట్టణంలో హాహా కారాలు చెలరేగాయి. ప్రజలు దిక్కు తెలియక మోహాంధకారంతో శోకగ్రస్తులై విలపించసాగారు. మంత్రులు మరీచ్యాశ్రమానికి వెళ్ళి, ఆమహర్షికి తమ దుస్థితిని తెలియజేసి, రాజ్యరక్షణకోసం రాజపుత్రుని తమకు అప్పగించవలసిందని వేడుకున్నారు. ఆముని ఏలాటివిచారమూ లేక రాజపుత్రుని మంత్రులకు అప్పగించాడు. అతడు మంత్రులతో పాటు నగరానికి వెళ్ళి సైన్యాలను సన్నద్ధంచేసుకొని, కురురాజయిన దుష్ప్రసహుని యుద్ధరంగంలో ఎదిరించి, అతని సేనలను చిందరవందర చేసి, రథాలను తునాతునకలుచేసి, గజబలాన్ని గజిబిజిచేసి వీర విహారంచేశాడు. సుభటాగ్రేసరుడు, బలవంతుడు అయిన రాజ పుత్రుని ధాటికి దుష్ప్రసహుడు నిలువలేక కాలికిబుద్ధి చెప్పి, హస్తినా పురి చేరి ప్రాణాలు దక్కించుకున్నాడు. పిదప మంత్రులు కుమారు నికి పట్టం కట్టారు. అప్పుడు భూమి ఆయన భుజస్కంధం పొంది ఆదిశేషుని పొందినంతగా సమాధాన పడింది.

ఇలా కొంతకాలం గడవగా, కలుషాత్ముడైన దుష్ప్రసహుని నగరంలోను, రాష్ట్రంలోను అనావృష్టివల్ల దుర్భిక్షం ఏర్పడింది. జనులకు మరణోపద్రవం సంభవించింది. జనపదోపద్రవకరంగా ఏర్పడిన ఈ తీవ్రవిపత్తునుచూచి ఆతడు దుఃఖంతో, స్వస్తికాది పెక్కు శాంతి క్రియలు చేయించాడు. కాని ప్రయోజన మేమీ లేకపోవడంవల్ల ప్రజలను ఏవిధంగా రక్షించాలో తోచక చింతపడి, మంత్రులను దీనికి ప్రతీకారం ఏమిటని ఆలోచన అడిగాడు. "మహారాజ! ప్రజలకు ఈ దుఃఖం దుస్సహమైంది. మణిచూడ మహీపతి చూడామణి లభిస్తే ఈ ఆపద గడుస్తుంది. ఆమణినుంచి అమృతవర్షం కురుస్తుంది. అది

వినా గత్యంతరం లేదు. ఆరాజు సంసారవిముఖుడై, వివేక విమల మనస్సుతో హిమ నగారణ్యాలలో సమ్యక్ జ్ఞాన సాధనలో ఉన్నాడని వేగులవారివల్ల విన్నాము. ఆయన లోక చింతామణివంటివాడు. ఆతని వద్దకు వెళ్ళి అడిగితే మణిని ఇస్తాడు. ఆయనకు పుత్రదార శరీరాదులలో ఇవ్వగూడని వస్తువనేది ఏదీలేదు" అని మంత్రులన్నారు. రాజు మంత్రులమాటలు విని అట్లే కానిమ్మని నిశ్చయించుకొని మణిని యాచించి తీసుకొని రావడానికి ఐదుగురు బ్రాహ్మణులను మణిచూడుని వద్దకు పంపాడు.

ఈలోగా మణిచూడుడు అరణ్యాలు తిరుగుతూ, తిరుగుతూ మరీచి ఆశ్రమానికిసమీపంలోని అరణ్యానికి వచ్చాడు. అప్పుడు పద్మావతీదేవి మునిశాసనంతో ఆ విజనమైన అరణ్యానికి కందమూలఫలాలు తీసుకుని వెళ్ళడానికి వచ్చింది. అక్కడికి వేటకు వచ్చిన బోయవారు కొందరు ఆమె ఒంటరిగా ఉండడం చూచి బలాత్కారంగా పట్టుకోదలచారు. ఆమె తన కష్టదశను తలచుకొని భయంతో వణుకుతూ "హా! మణిచూడ మహారాజ! రక్షించు! రక్షించు!" అని దీనంగా కేకలు పెట్టింది. పెంటిచక్రవాకపక్షి కూజితంలాగా సహించరాని ఆ కరుణాక్రందనం విని ఆసమీపప్రాంతంలోనే తిరుగుతున్న రాజు వెంటనే పరుగెత్తి వచ్చి చూచాడు. చూడగా తన కాంత రాహుభయంతో ఆకాశంనుంచికూలిన చంద్రలేఖ లాగ ఉంది. ఆమెకు మునుపటి చందన చర్చలు గాని, చీనిచీనాంబరాలుగాని, అంజన లేపాలుగాని లేవు. హారాద్యలంకారాలేవీ లేవు. అశ్రువులతో ఎర్రనైన కండ్లతో ఆ రాజహంసగమన కరుణాసరసిలాగ కనిపించింది. ఆమెను చూస్తే భోగసంయోగాలు అనిత్యాలని చెబుతున్నట్టు అనిపించింది. ఆమెను చూడగా, ఈ సంసారయాత్రలోని ఆశ్చర్యవిచారాలకు కరకుబారిపోయిన భూపాలుని మనస్సును కృప అనే బాకుతో పొడిచినట్టయింది. రాజమహిషికూడా ఛత్రచామరాదు లేమీ లేక ఒంటరిగా అకస్మా

త్తుగా వచ్చిన నాథుని చూచి, వియోగవిషం వ్యాపించగా, ఆయనను చూడాలనే కాంక్ష మితిమీరగా, ఒకవైపు సంతోషం మరొకవైపు దుఃఖం పెనగొనగా చాల విహ్వాలు రాలైంది. తాపసవేషంలో ఉన్న రాజును చూచి బోయలు శపిస్తాడనే భయంతో పారిపోయారు. సూర్యుడు ఉదయించగా చీకటిప్రతాపం నిలుస్తుందా ?

అప్పుడు శమవిరోధి, సకలభూత మనోవిహారి అయిన మారుడు మానవరూపంతో వచ్చి "కమలలోచనుడైన ఓరాజా! ఈ రాజీవ నయన నీ ప్రియురాలు. నీ మనః ప్రవృత్తివలె ఈమె సుఖమనేదే ఎరుగదు. రాజ్యభోగాలు వదలిపెట్టి కష్టాలపాలయింది. నిర్జనమైన ఈ అరణ్యంలో ఈమెను వదలిపోవడం న్యాయంకాదు. ఈమెను స్వీకరించు." అని ప్రలోభింపజేశాడు. రాజు మన్మథుని మాటలు విని, ఆతడు వివేకం వినాశంచేసే మన్మథుడని గ్రహించి, "నీవు మారుడవని ఎరుగుదును. శమగుణం పాడుచేసే నీ అప్రస్తుత ప్రసంగం చాలించు. సంతోషులను నీవు మోహింపజేయడమనేది కొత్తకాదు గదా!" అని అనగానే, మారుడు అకస్మాత్తుగా మరుగైపోయాడు. రాజమహిషి అప్పుడు విరహాగ్నితప్తురాలయి వివశురాలయింది. పతి భోగవియోగంతో ఆర్తురాలై దుఃఖిస్తున్న పత్నిని మన్మథవిజేత అయిన రాజు ఊరడిస్తూ ఇలా ఉపదేశించాడు: "దేవీ నిన్ను ధర్మ కార్యానికి నియోగించాను. దుఃఖించడం భావ్యంకాదు. ఈ భోగాలన్నీ విరసాలు; తుదకు దుఃఖం కలిగించేవి. సుఖం కలిగించగలవనడం కేవలం భ్రమ. ప్రాణుల ఆయుస్సు తరంగాలవలె చంచలమైంది. ప్రియసంయోగం కదులుతున్న తామరపాకు కొసలో తూగే జలబిందువు వంటిది. సంపదలు సంసారసర్పపు నాలుకలాగ, కారుమబ్బులలో క్షణకాలం నాట్యమాడే మెరుపు తీగలలాగ చంచలమైనవి. భోగవిలాస మనేది సంతోషం కలిగించేది కాదు; వియోగమనే రోగం కలది. విభవం కలలో జరిగిన పెండ్లి వంటిది. సుఖం గాలిలో దీపం వంటిది.

ఈ సంసార చరిత మంతా పిచ్చివాని నృత్యం వంటిది. కరుణే అందరికీ ప్రాపుగాను ప్రోవుగాను వుండేదికాని, కలిమికాదు. సర్వకాలసర్వావస్థలలోను ప్రకాశం కలిగించేది ధర్మమేకాని, దీపంకాదు. రమణీయమైనది కీర్తేగాని యౌవనంకాదు. స్థిరమైనది పుణ్యమేకాని జీవితం కాదు." ఈ విధంగా సత్యవ్రతుడైన ఆరాజు ఆమెను ఊరడించి మహర్షి ఆశ్రమంలో వదలి, సంసారపరాఙ్ముఖులైన వారికి సంతోష దాయకాలు,పుణ్యదాయకాలు అయిన తపోవనాలలో సంచరిస్తూ గడిపాడు.

దుష్ప్రసహుడు పంపిన ఐదుగురు బ్రాహ్మణులు వెదుకుతూ వెదుకుతూ ఆవనపరిసరాలలో అర్థులకు, అకాలబంధువు, విశుద్ధసత్త్వుడు అయిన మణిచూడుని చూచారు. చూచి, భయంతో ధైర్యం కోల్పోయి, వేడి నిట్టూర్పులతో తమ సంతాపాన్ని సూచిస్తూ కష్టం మీద స్వస్తివాచనంచేసి "రాజా! ఏమని విన్నవిస్తాము? దుష్ప్రసహమహారాజు పట్టణంలో దుర్భిక్షం ఏర్పడి, శాంతి నశించింది. జనానికి అన్ని ఆశలూ అడుగంటాయి. మిగిలిందెల్లా ఒక్క ఆర్తస్వరమే. నీవద్ద నున్న చూడామణి సకలదోషాలను పోగొడుతుందట; త్రిలోకాన్ని రక్షించే ప్రభావం గలదట. దానిని నీవు దయచేస్తే అక్కడ కలిగిన క్షామం శాంతిస్తుంది. కరుణాంతరంగం, చందనపల్లవ కోమలమైన మనస్సు, విమలహృదయం, చంద్రమణివంటి కాంతి గలిగిన మీలాంటివారే కాదా ఈలోకంలో సంతాపం కలిగినప్పుడు ప్రజలకు శరణ్యులవుతారు!" అని ప్రార్థించారు. వారి ప్రార్థన విని, ఇంతటి కష్టంలోను సత్వం కోల్పోని మణిచూడుని మనస్సు ప్రజల కష్టాలు చెవిలోబడగా దయతో ద్రవించింది. ఆలోచించి బ్రాహ్మణులతో ఇలా అన్నాడు. "పాపం! దైవికంగా వచ్చిన ఈ ఆపదతో బాధపడుతున్న ప్రజల హృదయవిదారకమైన ఆర్తనాదాలను దుష్ప్రసహుడు ఎలా సహిస్తున్నాడో! ఈమణి నామస్తకమూలంలో ఉన్నది. దీనిని భేదించుకొని తీసుకువెళ్ళండి. అర్థిజనుల దుఃఖాన్ని క్షణమాత్రమైనా పోగొట్టగలుగుతున్నందుకు ధన్యుణ్నయాను."

రాజు ఇట్లనగా, అతని మస్తకప్రదేశంనుంచి మణిని పెకలించ నున్నందుకు బాధపడినదానివలె ధరిత్రి ధారాధరాంబోధి సహితంగా చాలసేపు కంపించింది. పిదప కృపాకోమల చిత్తవృత్తి అయిన ఆరాజుమాటలువిని బ్రాహ్మణులు, తీక్ష్ణశస్త్రాలతో, ఆతీక్ష్ణ శస్త్రాలకన్నా తీక్ష్ణమైన మనస్సుతో తామే ఆమణిని ఆయన తల నుంచి పెకలించ ప్రారంభించారు. ఆ రాజు చేస్తున్న దుష్కర కార్యాన్ని చూడడానికి బ్రహ్మాదిదేవతలు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, విద్యాధరులు అంబరవీధినుంచి వచ్చారు. రత్నాన్ని పెకలిస్తుండగా రక్తం ధారలు కట్టి రాజుదేహాన్ని తడిపివేసింది. అది చూడగా రత్న కాంతులే వ్యాపించాయా అన్నభ్రాంతి కలిగింది. అంత కష్టాన్నీ ఆయన అర్థుల సుఖంకోసం ధైర్యంకోల్పోక కండ్లు మూసుకొని సహించాడు. రాజు ఇంతబాధపడుతున్నా రాక్షసులుగా ప్రవర్తిస్తున్న ఆ బ్రాహ్మణులుమాత్రం తమ ఘాతుకకృత్యాన్ని ఒక్కక్షణమైనా మానుకోలేదు. రాజు కండ్లు మూసుకొని తన శరీరబాధను గురించి ఇలా ఆలోచించాడు: "దేహధారులకు ఈ దేహమే క్లేశమయమైనది. ఇలాంటి దుఃఖాలు వేలు, లక్షలు వస్తుంటాయి గదా! నా దేహంలో చేరిన ఈరత్నాన్ని దానం చేయడంవల్ల నేను పొందే పుణ్యంతో ఇలాటి తీవ్రదుఃఖం నాకు అంటకుండా ఉండుగాక! పుణ్యపరిపాకం లేనిదానివల్ల కలిగే నరకబాధలుకూడా కలుగకుండా ఉండుగాక!"

ఇంతలోగా విప్రులు ఆయన మస్తక ప్రదేశంనుంచి రక్తవసలతో తడిసిన మణిని పైకి తీశారు. ఆబాధకు రాజు మూర్ఛపోయాడు; అయినా 'అర్థిమనోరథం పూర్తిచేశాను గదా!' అని సంతోషంతో పొంగిపోయాడు. పిదప రాజు వణుకుతున్న తన అంగుళి పల్లవాలతో తానే మణిని ఎత్తి బ్రాహ్మణులకు అర్పించి, లోకాన్ని చీకట్లతో ముంచివేస్తూ, అరుణారుణుడై అస్తమిస్తున్న సూర్యునివలె రక్తప్లావిత

శరీరుడై కిందపడిపోయాడు. పడిపోయినా సత్త్వగుణం చెక్కుచెదరని ఆయనగుండెనిబ్బరానికి మెచ్చి దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించారు.

తర్వాత విప్రులు మణిని తీసుకొని వెంటనే దుష్ప్రసహుని పట్టణానికి వెళ్ళి, మణిని అతనికి అర్పించారు. ఆమణితో దుర్భిక్షోపద్రవం తొలగింది. అమరలోక భోగాలు సమకూరాయి. అదిచూచి దుష్ప్రసహుడు సంతోషించి బోధిసత్త్వుడైన మణిచూడుని సకలప్రాణిసంరక్షణ సమర్థమైన మాహాత్మ్యాన్ని ప్రశంసించాడు.

మణిచూడుడు శిరోమణి దానం చేశాడనే వార్త వ్యాపించింది. ఆతనిని చూడడానికి అరణ్యాలనుంచి భార్గవుడు, గౌతముడు, మరీచి మొదలయిన మునులు వచ్చారు. ఈలోగా రాజు మూర్ఛనుంచి కొంచెం తేరుకున్నాడు. మరీచి మహర్షి వెంట వచ్చిన రాజుభార్య పద్మావతీదేవి గాయంతో మూర్ఛపడిఉన్న తన భర్తను చూచి దుఃఖం భరించలేక, తెంపివేసిన లేదీగవలె భూమిపై కుప్పగా కూలిపోయింది. రాజు మణిదానకీర్తి దేవచారణులవల్ల దిగంతాలకు వ్యాపించగా, అతని మంత్రులు రాజపుత్రుడు ప్రజలతోసహా చూడడానికి వచ్చారు. రక్తంతో ఒళ్ళంతా తడిసిపోయి తీరని బాధతో భూమిమీద పడినా ధర్మబలంతో కాంతి తరుగని ఆరాజును చూచి ప్రజలు దుఃఖంతో పరిపరివిధాలుగా అనుకోడం ప్రారంభించారు. "అర్థులకందరికీ నిలువనీడగా ఉంటూ దయార్ద్రుడు, సరళస్వభావుడు, సువృత్తుడు అయిన ఈరాజును స్వార్థపరులైన దుర్మార్గులు నీడయిచ్చే చెట్టును నరికివేసినట్టు నరికివేశారే! పరహితంకోసం జీవితం వదలిన ఇతని చరిత్ర ఆశ్చర్యకరం. తియ్యని మామిడిపండును కోసి ముక్కలు చేసినా, దాని ఉదారమైన రుచి, వాసనపోతాయా? లోభికి తనవాడనేవాడు ఉంటాడా? కాముకునికి ధనమంటే లక్ష్యం ఉంటుందా? అలాగే ప్రాణి మాత్రోపకారి అయిన దయాళువుకుకూడా దేహాభిమానం ఉండదు. అర్థిజనులకోసం కదా ఈయన ఇలాటి దైన్యస్థితి పొందాడు!

ఇంతకూ, దీనోద్ధరణ వ్రతం అవలంబించినవారు పరపరిత్రాణనంలో ప్రాణాలను గడ్డిపోచగా ఒడ్డుతారు.”

అని అక్కడ మూగిన ప్రజలు వివిధవిధాలుగా అనుకుంటుండగా, మరీచి ముని ఈ అద్భుతాన్ని చూచి కన్నీళ్ళు ఆపుకోలేక రాజు దగ్గిరికి వచ్చి, స్నేహంతో “రాజా! నీవు దయతో ప్రజలపై అకారణ బంధుభావం పూని వారి ప్రాణరక్షణకోసం నీదేహాన్ని గడ్డిపోచగా అర్పించావు. నిరపేక్షాబుద్ధితో అర్థిబాంధవుడైన నీవు నీ జీవితం త్రయిస్తున్నా లక్ష్మీనివాసమైన నీ దేహాన్ని అపాయానికి పాల్పడజేశావు. ప్రాణాలు ఒడ్డిన ఈపుణ్యవ్రతంలో నీకు ఫలాపేక్ష ఏముంది? అర్థులకోసం మణిని తీయడానికి నీతలను ఛేదిస్తున్నప్పుడు బాధతో నీమనస్సు వికారంచెందలేదు కదా?” అని ప్రశ్నించాడు. ఆమాటలు విని రాజు ఎంతో ప్రయత్నంమీద నొప్పిని లోపలనే అణచుకొని, ముఖంపై కమ్మిన రక్తం తుడుచుకొని, “మహర్షీ! నాకు మరే ఫలాపేక్షా లేదు. ఒకటిమాత్రం బలంగా ఉంది. ఈఘోర సంసార సాగరంలో మునిగిన జీవులను తరింపజేయడానికే మరల మరల పుట్టుదునుగాక! ఇదే నాబలమైన కోరిక. అర్థిలోకం అభీష్టంకోసం నా దేహాన్ని ఛేదించడంవల్ల నాకు ఎలాటి మనోవికారంగాని, కష్టంగాని కలుగలేదు. నేను చెప్పేది సత్యమైతే, నాశరీరం వ్రణాలు ఉపశమించి స్వస్థం కానీ!” అని సమాధాన మిచ్చాడు. సత్యధనుడు, సహజ మహిమగలవాడు అయిన ఆరాజు ఈమాటలు అనీ అనగానే, సత్య బలంతో పుండు మాని మరల మణి మొలిచింది. ఈ అద్భుతం చూచి అందరూ ఆశ్చర్యపడి జయజయధ్వానాలు చేశారు.

పిదప ఇంద్రాదిదేవతలు, మహర్షులు రాజును రాజ్యపాలనం స్వీకరించాలని బహువిధాల ప్రార్థించారు. కాని, ఆరాజు మరల భోగాభిలాషి కాలేదు. ఈలోగా పద్మావతీదేవి మూర్ఛ తేరింది. ఆమెను మరీచి మహర్షి తనసేవనుంచి విముక్తిచేసి రాజుకు అప్పగించాడు.

ఆమె రాజపుత్రునితోసహా "దీనబంధూ! మమ్మల్ని పరిగ్రహించండి. మా తీవ్రవియోగ దుఃఖం పోగొట్టండి. మరల సింహాసనం అధిష్ఠించి, ప్రజలకు దివ్యపరిపాలన సుఖం కలిగించండి" అని ప్రార్థించింది.

మునుపు రాజుకు హిత ముపదేశించిన ప్రత్యేకబుద్ధులు నలుగురూ తమ దివ్యదేహకాంతులతో దిక్కులు నింపుతూ జగద్ధితంకోసం అప్పుడు ప్రత్యక్షమై, సంతోషాన్ని విరజిమ్ముతున్నట్టున్న పలుకులతో రాజును ఇలా ఉద్బోధించారు. "మహీపతీ! చిరకాల వియోగం తర్వాత ఇంతకాలానికి మరల ఆలుబిడ్డలను కలుసుకొన్నావు. మరల పరితాగ దుఃఖాన్ని రాజపుత్రుడూ సంహించలేడు; నీ దేవేరీ సంహించలేదు. శాశ్వత వియోగదుఃఖం ఎవరికైనా సంహించరానిది. ఆపన్నుల దుఃఖనివారణకోసం తన దేహాన్నే అర్పించేవాడు ఆత్మీయులను ఉపేక్షించడం ఎలా? ఆత్మీయులను రక్షించే ధర్మంకూడ పరార్థమే సుమా!"

ప్రత్యేకబుద్ధుల హితవు విని, రాజు అతికష్టంమీద "సరే!" అని ఒప్పుకొని, విమానారూఢుడై గగనమార్గాన తనపట్టణంచేరి పుత్ర కళత్రసహితంగా రాజ్యం స్వీకరించాడు. అలా ఆ సత్యవంతుడు, విపుల సత్త్వుడు అయిన రాజు బహుకాలం రాజ్యం పాలించి, పెక్కు జిన పురాలు, మణిచైత్యాలు నిర్మించి, ధర్మచక్రచ్ఛత్రం, ధర్మరత్న త్రయం, ధర్మదీపం - వీటితో విశేషకీర్తిప్రతిష్ఠలు సంపాదించి, సమ్యక్సంబోధిని సంతరించుకొని, అంతంలో సౌగతలోకం పొందాడు.

బుద్ధభగవానుడు తన పూర్వజన్మ వృత్తాంత కథన సందర్భంలో దానవిషయోపదేశప్రస్తావంలో సమ్యక్సంబోధిసిద్ధికోసం భిక్షువులకు ఈ కథను తెలిపాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడుచి రచిన బోధిసత్త్వావదానకల్పలతలో
మణిచూడావదానమనే మూడవ పల్లవం.

మాంధాత్రుపదానం

దానమే సంపదలకు నిదానం. భవ్యమనస్కులైనవారు దేవకాంతలు వింజామరలు వీస్తుండగా, మరికొందరు నాగకాంతలు శ్వేతచ్ఛత్రం పట్టుకొనగా అనుభవిస్తున్న సంపదలు, కర్పూర ప్రవాహం వలె ధవళోజ్జ్వలంగా ప్రసరిస్తున్నవారి కీర్తి దానకణ స్వల్ప ఫలమే సుమా!

పూర్వం ఉపోషధుడనే రాజు ఉండేవాడు. ఆయన మహాప్రతిభావంతుడు. ఆయన కీర్తి పాలకడలినుంచి పుట్టిన అమృతంవలె ధవళమధురమై దేవతలకుకూడ ఇంపుగా స్వర్గలోకంవరకు వ్యాపించింది. వైభవం, పరాక్రమం గల ఆరాజు భూమిని పాలిస్తూ ఉండగా, ఆయన ఆనతికి తల ఒగ్గని రాజు లెవరు? భూమి ఆయన పరిపాలనలో ధర్మయుక్తమైన విమలబుద్ధిలాగ, దయతోకూడిన దానంవలె, వినయసహితమైన విభవంవలె ప్రసిద్ధి చెందింది. గుణవంతుడు, ఉన్నతవంశుడు, చంద్రధవళుడు అయిన ఆ రాజుకాంతి గుణవంతము, ఉన్నతవంశము, చంద్రధవళము అయిన ఛత్రంవలె తక్కిన రాజులందరి తలపై వెలిసింది. ఆయన కీర్తి గంగాజలంవలె ఉజ్జ్వలమై ఈశ్వర శిరస్సులపై ఉంటూ, ముల్లోకాలూ వ్యాపించి, వాటికి అపూర్వాభరణమైంది. ఆయన వేయి యజ్ఞాలు చేసి, మహేంద్రుని తలదన్నిన వైభవంతో తులదూగుతూ, అరవైవేలమంది పత్నులతో సకల సౌఖ్యాలూ అనుభవిస్తూ ఉండేవాడు.

ఇలా ఉండగా, ఆరాజు ఒకమారు రాక్షసులు మునులను బాధిస్తున్నారని విని, వారి మద మణచి మునులను రక్షించడంకోసం అశ్వారూఢుడై తపోవన భూములలో సంచరించాడు. అప్పుడు మార్గాయాసంతో అతనికి దప్పి కలిగింది. ఒకచోట రాజర్షులు కొందరు పుత్ర

కామేష్టి చేసి ఉంచిపోయిన మంత్రజలపూర్ణమైన కలశం కనిపిం చింది. అది చూచి రాజు దప్పికతో బాధపడుతున్నాడుగనుక ముందు వెనకలు చూడకుండా, ఆ కలశంలోని నీరు త్రాగాడు. పిదప రాజధా నికి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ మంత్రజల ప్రభావంవల్ల రాజుకు గర్భం కలిగింది. ఆహా! విధి ఎంత బలీయమైంది! అది అద్భుతాలకు ఆట పట్టు. స్వప్నం, మాయ, ఇంద్రజాలం మొదలయినవంతా దాని వినోదచర్యాలేశం. దానిచర్య చిత్రవిచిత్రం. దాని అద్భుతరేఖా విన్యాసాన్ని ఎవరు కొలువగలరు? తొమ్మిదినెలలు నిండినతర్వాత ఆరాజు తలను చీల్చుకొని బాలసూర్యునివలె దివ్యకాంతియుతుడైన కుమారుడు జనించాడు. రాజు శిరోవ్రణంకూడా క్రమంగా మానింది.

జగత్సామ్రాజ్యరక్షణ లక్షణాలతో మూర్తీభవించిన పుణ్యంలాగ వెలుగొందే ఆ కుమారుని చూచి రాణులు ఎత్తుకుని, పుత్రవాత్స ల్యంతో చన్నులు చేపి "నాముద్దుతండ్రి! నన్ను కాపాడుతాడు! నన్ను కాపాడుతాడు! — మాం ధారయిష్యతి" అని పరస్పరం అను కొని ముద్దులాడడం ప్రారంభించారు. తల్లులు "మాం ధారయిష్యతి! మాం ధారయిష్యతి!" అని ఎప్పుడూ అంటుండడంవల్ల ఆబాలునికి 'మాంధాత' అని పేరుపడింది.

ఆబాలుడు ప్రవర్ధమానుడవుతూ పుణ్యక్రీడలతో బాలారిష్టాలు లేక ఆరు ఇంద్ర సంవత్సరాలు గడిపాడు. తర్వాత యౌవనం అంకు రించింది. సర్వవిద్యలలోను పారంగతుడయ్యాడు. పిదప కొంతకాలా నికి తండ్రి పరలోకగతుడు కాగా, పట్టాభిక్తుడై రాజ్యభారం స్వీకరించాడు. ఆయన పట్టాభిషేకానికి ఆ సుకృతి గుణగణాలకు దాసు డైన దివౌకసుడనే యక్షుడు దివ్యవస్తువులు తీసుకొనివచ్చాడు. ఆ రాజు పట్టాభిషేక మహోత్సవంలో సువర్ణమకుటం ధరించి, దానిపై తెల్లని ఉష్ణీషం తురాయి ధరించి, శిఖరంపై శరత్కాల మేఘాలు పారాడే మేరుపర్వతంలాగ వెలిగాడు. అప్పుడు వెంటనే అతనికి రాజ్యో

చిత్రాలైన సప్తరత్నాలు, చక్రాశ్వమణిహస్తి స్త్రీగృహాలనేవి వాటం తట అవే చేకూరాయి. ఆయన సాగరమేఖల అయిన వసుంధరను తన ఏకైక భుజంతో వహిస్తూ భూభారశ్రాంతుడైన ఆదిశేషునికి విశ్రాంతీ, సంతృప్తీ కలిగించాడు. భువనరక్షణసన్నద్ధుడు, అభినవ రాజలక్ష్మీ సమాశ్రితుడు, చక్రవర్తి అయిన ఆరాజు భువనరక్షణ సమాయత్తం, నవలక్ష్మీసమాశ్రయం చక్రంకలది అయిన మహా విష్ణువు భుజంవలె వెలుగొందాడు. అతనికీర్తి జాహ్నవివలె మూడు లోకాలు వ్యాపించింది. ఆయన సంపదలు అందరినీ ఆశ్చర్యచకితు లను చేశాయి. ఆయన పుణ్యాలత పూచిన తొలిపూవులా పరిమళిం చాడు. ఇలా సకల సామ్రాజ్యలక్షణాలతో తులతూగుతూ శత్రువు లను పరిమార్చి పరిపాలన కొనసాగిస్తున్న ఆరాజచంద్రునికి తుల్య రూప బల సంపన్నులయిన వేయిమంది పుత్రు లుదయించారు.

ఆ రాజు ఒకానొకనాడు మంత్రులతోపాటు వనభూములలో విహా రిస్తూ, వికసిత కుసుమలక్ష్మిని చూచి ఆనందిస్తూ, ఒకచోట కొన్ని పక్షులను చూచాడు. ఆపక్షులు ఆకాశానికి ఎగురబోయి, రెక్కలు లేనందున ఎగరలేక, ఆకాశగమనం తలచుకొంటూ చిక్కిపోయి గత్యం తరంలేక నేలపై తిరుగాడుతూ, కులవృత్తి కూలిపోగా తినతిండీ కట్ట గుడ్డా లేక దీనస్థితి పొందిన దరిద్రులవలె అగచాట్లు పడుతున్నాయి. వాటిని చూచి రాజు మనస్సు నీరై "అయ్యో! ఈ దీనశకుంతాలు ఏమి చెడ్డపని చేశాయి? పాపం! రెక్కలు లేక కష్టంమీద నేలపై తిరుగాడడానికి కారణమేమిటి?" అన్నాడు. ఆమాటలు విని ముందు నడుస్తున్న సత్యసేనుడనే మహామాత్యుడు రాజుకు ఇలా విన్నవించాడు: "దేవా! వనచరులు చెప్పగా దీనికి కారణం విన్నాను. ఈ తపో వనంలో తపస్స్వాధ్యాయ నిరతులు, దీప్తతేజులు అయిన మునుల పుణ్యావాసాలు నూటఅయిదు ఉన్నాయి. ఈ పక్షులు ఆ తపోవన వృక్షాలలో చేరి ఎప్పుడూ కోలాహలం చేస్తూ, వారి ధ్యానాధ్యయన

జపాలకు విఘ్నం కలుగజేస్తుండగా, చెవులు చిల్లులు పడజేసే ఆ శబ్దం వినజాలక మునులు కోపగించి శపించారట. తప్పుచేసిన ఈ పక్షుల రెక్కలన్నీ వారి మహాశాపాగ్నికి క్షణంలో కాలి రాలి పడిపోయాయట. అప్పటినుంచి ఈ పక్షులు పక్షరహితాలై కష్టంతో కాలం గడుపుతూ నీ శత్రుపక్షంవలె శ్రమపడి కాళ్ళీడ్చుకుంటూ నడుస్తున్నాయి."

మహామాత్యుని మాటలు విని రాజు చాలపరితపించాడు. పక్షులకు కలిగిన శాపంతో ఆయన మనస్సు కరుణారంజితమైంది. "అయ్యో! అరణ్యంలో శాంతంగా తపస్సుచేసుకొనే తాపసుల తపఃప్రభావం ఈవిధంగా పరిణమించిందా? నిజమే! మునుల తేజస్సు, నిప్పుల తేజస్సు నిరాఘాటంగా కాల్చేవే కదా! ఆత్మసుఖం కోసం కోపతప్తమైన మనస్సును క్షమాగుణంతో చల్లార్చలేని కుహనాతపస్వులతో పనేమిటి? ప్రసన్నమైన బుద్ధి, పవిత్రమైన మనస్సు, మైత్రి, దయ, దానం, శమం, దమం ఈ గుణాలుగలవారి తపస్సే శ్లాఘ్యమైనది కాని, ఈ గుణాలు లేనివారి తపస్సు కేవలం కాయశోషణమే. కోపిష్ఠుల తపస్సు, గర్విష్ఠుల బలము, లోభుల విభవము, దుష్టుల విద్య ఎందుకు? ఇలాంటి కలుషచిత్తులు, తీవ్ర క్రోధనులు అయిన మునులను నేను సహించను. నా దేశంనుంచి వారు వెళ్ళిపోనీ!" అని రాజు మహామాత్యునితో అని, "నావశంలో ఉన్న భూమిని వదలిపొండి!" అని రాజపురుషులతో వారికి సందేశం పంపించాడు. పక్షులపై పక్షపాతంతో కోపగించుకొన్న మహీపతి సందేశాన్ని మునులు విని, సిగ్గుపడి, "ఈ చతుస్సముద్ర మేఖలా వృతమైన భూమి కంతా ఈమాంధాతే రాజు. ఈయన వశంలో లేని దేశమెక్కడ ఉంది? ఎక్కడికి వెళ్ళగలం?" అని ఆలోచించి, సుర సిద్ధ సేవితమైన మేరుపర్వత పార్శ్వంలోని జంబూఖండ సమీపప్రాంతానికి వలస పోయారు.

మాంధాత మహాప్రభావంతో ఆయనరాజ్యంలో భూములు దున్న కనే పంటలు పండేవి. ఆకాశం రత్నాంబరాలను వర్షించేది. ఆయన ఆజ్ఞతో, ఇంద్రుడు కూడ సిగ్గుపడేట్టు మేఘాలు ఏడునాళ్ళు జడిగా పసిడివాన కురిశాయి. మహాప్రభావవంతుడైన ఆయన మహాపరాక్రమ వంతులైన పద్దెనిమిదికోట్లమంది భటులుగల సైన్యంతో ఆకాశ మార్గాన జైత్రయాత్రకు బయలుదేరి, దివ్యపురుషులు వసించే పూర్వ విదేహమనే ద్వీపాన్ని వశపరచుకొన్నాడు. పిదప గోదానీయమనే ద్వీపాన్ని, ఉత్తర కురుభూములను, సుమేరుపర్వత పార్శ్వ ప్రదేశాలను ఆక్రమించుకొని, తన శాసనానికి ఎదురనేదేలేక పరిపాలిస్తూ, మేరుపర్వత కనకసానువులలో విహరించసాగాడు. అలా సుఖంగా విహరిస్తుండగా పెక్కు ఇంద్రకాలాలు గడచిపోయాయి.

సురసదృశుడైన ఆరాజు ఒకమారు దేవతలను చూడడానికి గజాశ్వరథాది సైన్యసమేతుడై గగనమార్గంలో వెళ్ళాడు. ఆయన సైన్యంలోని ఏనుగులతో దిక్కులు కారుమబ్బులు కమ్మినట్టు కనిపించాయి. అప్పుడు ఏనుగులు, గుర్రాలు విడిచిన లద్ది ఆయన రాజ్యంనుంచి వెడలివచ్చి మేరుపార్శ్వంలో తపస్సుచేసుకొంటున్న మునుల తలలపై పడింది. మునులు అదిచూచి కుపితులై రోషారుణదృష్టితో ఆకాశం వైపు చూచారు. వారి కోపదృష్టులకు దిక్కులు నల్లబారిపోయాయి. అదిచూచి మాంధాతతో ఉన్న దేవదూత వారివద్దకు వచ్చి "ఏమిటిది ? ఎందుకీ కోపం ? ఎందుకీ శాపాగ్ని విసర్జనేచ్ఛ ? ఆయన ఎవరనుకున్నారు ! సకల భూపాలురు శాసనాన్ని ఔదలదాల్చే పాకశాసన తుల్య వైభవుడైన మాంధాతృ మహీపతి. నరదేవుడైన ఆరాజు సైన్యంతోపాటు ఆకాశమార్గాన దేవలోకానికి వెళ్ళుతున్నాడు. ఆయన గుణగణాలు స్తుతించడంవల్ల నామాట పవిత్రమైంది. సర్వ లోకాలకు సుఖసంపదలు కలిగిస్తూ ప్రేమ జ్ఞాన పూర్ణుడైన ఆయనకు ఐశ్వర్యమదం ఆవంతైనా లేదు. ధన మివ్వడంవల్ల ఆయన కుబేరుడు ;

శక్తిమంతుడు గనుక కుమారస్వామి; వృషభయోగంవల్ల ఈశ్వరుడు; లక్ష్మీసమాగంవల్ల విష్ణువు; దిగంతాలకు ప్రసరించిన ప్రతాపం గలవాడు గనుక సూర్యుడు; జనరంజకుడు కావడంవల్ల చంద్రుడు; పోతరించినవారి బలాన్ని భేదించడంవల్ల ఇంద్రుడు: ఈవిధంగా ఆయన దేవతలందరి దివ్యరూపం ధరించి ఉన్నాడు. ఇక ఆయన త్యాగాన్ని గురించి చెప్పనక్కరలేదు. బలిచక్రవర్తి అతని త్యాగ గాథ విని పాతాళానికి వెళ్ళిపోయాడు. జలనిధి ఇంకా సంక్షోభపడడం మానలేదు. కనుక కోపం మానండి." అని హితవు చెప్పాడు.

కాని, ఆ మునులలో దుర్ముఖుడనే ముని దేవదూత మాటలు వినిపించుకొనకనే శాపజలం ఆకాశంవైపు చల్లాడు. అదిచూచి మాంధాత సైన్యాధిపతి దుర్ముఖునివైపు తిరిగి నవ్వి "మహర్షీ! రోషాగ్ని ఉపసంహరించుకో. తపస్సును వ్యర్థంచేసుకోవద్దు. మహీపతి ఎదుట శాపం విఫలమై నీవు సిగ్గుపడుతావు. మేమందరం పక్షులం కాము కదా నీశాపాలకు రెక్కలు విరిగి పడడానికి?" అని అన్నాడు. సేనాపతి ఈవిధంగా అంటుండగానే, దుర్ముఖుని శాపంవల్ల మాంధాత ముందున్న సైన్యం ముందుకు నడవక ఉన్నచోటనే ఆగిపోయింది. అది చూచి మాంధాత ఆశ్చర్యపడి "ఏమిటిది!" అని అడిగాడు. సేనాపతి సంభ్రమంతోవచ్చి "మహారాజా! ఆ మహర్షులు శాప మిచ్చారు. అందువల్ల సైన్యం ముందుకు సాగడంలేదు. శాపం చుట్టు ముట్టిన మీసైన్యం ఆకాశంలో మేఘమండలం కప్పిన సూర్యమండలం వలె ఉన్నది" అని విన్నవించాడు. అదివిని రాజు ముందు ఆగిన సైన్యాన్ని చల్లనిచూపుతో చూచాడు. ఆచూపుతో శాపంవల్ల కలిగిన ప్రచండోపద్రవం తొలగింది. పిదప రాజు ఆ మునులకు ప్రాణహాని కలిగించక వినోదార్థం వారిజడలు మాత్రం ఊడిపోయేట్టు చేశాడు. క్రోధ మోహాలు జయించని ఈ జడదారులకు మన మెందుకు బరువు చేటు అని సిగ్గుపడినవా అన్నట్టు జడలు రాలి భూమిమీద పడ్డాయి.

తర్వాత మాంధాతృ మహీపాలుడు మేరుగిరి శిఖరం చేరి, అక్కడ దేవతలకు ఆవాసమై కనులపండువైన సుదర్శన మనే పట్టణం చూచాడు. ఆ పట్టణానికి కావలిఉన్న జలావాసులైననాగులు, కరోట పాణులైన యక్షులు, ఎప్పుడూ పోతరించిఉండే సురమాలాధరులనే వారు, మహారాజకాయికులనే బలవంతులైన దేవతలూ, కవచాయుధాలు ధరించిన మహారాజులనే వారు నలుగురూ క్రోధంతో మిట్టిపడే సైన్యంతోసహా మాంధాతను ఎదిరించారు. ఆయన వారి నందరినీ అవలీలగా జయించి, వారిని తన సైన్యంముందు దారిచూపుతూ వెళ్ళేట్టు చేసి, ముందుకు సాగిపోయాడు.

అటుపిమ్మట రాజు అక్కడి వింతలను ఒక్కొటొక్కటిగా చూచాడు. కల్పద్రుమ కోవిదారవృక్షాలతో మనోహరమైన పారిజాత మనే దేవనికేతనం కనిపించింది. మేరుపర్వత శిఖరానికి సిగదండవలె తన కాంతులతో ఆకాశాన్ని దవళాతిదవళంచేస్తున్న సుధర్మ అనే దేవసభ కనిపించింది. బంగారుతోను, పగడాలు, వజ్రాలు మొదలయిన అమూల్యమైన రత్నాలతోను చేసిన స్తంభాలు, గోడలతో కండ్లు మిరిమిట్లు గొలిపే వైజయంత మనే ప్రసిద్ధప్రాసాదం చూచాడు. దాని మణిమయ భూమితలంలోను, గోడలలోను దేవతలు ప్రతిఫలించారు. అది చూస్తే, దేవలోకం ఒక్కటైనా పెక్కుగా కనిపించింది. ఆ భవనకాంతులు, రత్నతోరణ దీధితులు కలిసి చిత్రవిచిత్రంగా దిక్కులను వ్యాపించి వేయి ఇంద్రధనుస్సులతో అలంకరించినట్టు కనిపించింది. అక్కడి శృంగారసరసిలో తామరతీగలు - పద్మినులు - పద్మినీ జాతివారైన సురాంగనలు ఒకరినొకరు పోలారు; ఇరువురూ పద్మముఖులు, భృంగాలకలు గనుక. మందమారుతానికి కల్పవృక్షపల్లవాలు కదలడం చూడగా, నందనవనలక్ష్మి ఆనందంతో అభినయం పడుతున్నట్టు తోచింది. ఇక మనోహరమైన చైత్రరథోద్యానం చెప్పనక్కరలేదు. అది మధుమాధవులకు నిత్యోత్సవం; ప్రేమికులకు

కామోత్సవం. మరొకవైపు భృంగరాజు చుట్టుముట్టి ఝుమ్మనగా మద సౌరభం దిక్కులకు విరజిమ్ముతూ రూపుదాల్చిన నందనవనం వలె ఉన్న ఐరావతాన్ని చూచాడు. సర్వకామప్రదమూ, సర్వసుఖ కరమూ, సర్వఋతుమనోహరమూ, సర్వాతిశాయి అయిన ఆ దేవసద నాన్ని రాజు చూచి ముహూర్తమాత్రం ఆశ్చర్యపడి ఆనందంతో కన్నులు చెమర్చగా "ఇవి సుకృతం చేసుకున్న వారికి భోగభూములు" అని అనుకున్నాడు.

ఇంద్రుడు భూమీంద్రుడైన మాంధాత రాక విని సంతోషించి సకలసురగణంతో ఎదురేగి సత్కరించి, రత్నరాజివిరాజితమైన తన సభకు పిలుచుకొని వెళ్ళాడు. తక్కిన దేవతలు మణిమయ మంచాలపై కూర్చున్న తర్వాత ఇంద్రుడు విరాగిశ్రేష్ఠుడైన ఆ నృపతికి తన అర్ధా సన మిచ్చి గౌరవించాడు. ఒకే ఆసనంలో ఆసీనులైన సురేంద్ర మను జేంద్రులు రూపగుణాలలో సరిసమానులుగా కనపించారు. అప్పుడు దేవతలందరి చూపూ ఒకమారు రాజుముఖంపై ప్రసరించింది. అది చూడగా తుమ్మెదలు మకరందపానంకోసం కమలాన్ని ముసిరాయని పించింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు రాజును చూచి, "రాజా! నీవు తేజో నిధివి. నీ పదవి శ్లాఘ్యమైనది. ఆకాశానికి సూర్యుడువలె నీవు భూమికి ఆభరణమై ఉన్నావు. నీ సామ్రాజ్యవిజయ ధ్వజం నానాటికీ అతిశయించే ప్రభావంతో, కీర్తి అనే పతాకతో ముల్లోకాలలోను ఎగురుతున్నది. చెవు లున్నందుకు నీ కథామృతపానం, కన్ను లున్నం దుకు నీదర్శనరసానుభవం సుఖకరమని జనులను సరస్వతి ప్రేరేపిస్తూ ఉంటుంది. నీవు సత్కర్మలతో విభవం సంపాదించావు. కనుక కర్మ లకు ఫలముంటుందనే వాదాన్ని నిస్సంశయంగా స్థిరపరుస్తున్నవాడివి నీవే. అన్ని ఇంద్రియాలలోకి నేత్రాలనే ఆశించడం ఎందుకు? నీబోటి పుణ్యచరితులను పూర్వపుణ్యవశంతో దర్శించగలమనే." అని ప్రశం సించాడు. యశోనిధి అయిన మాంధాత దేవేంద్రుని మాటలు విని

పొంగిపోక "త్రిదశాధినాథా! ఇదంతా నీ ప్రసాద ప్రభావమే" అని వినయ వినమితాననుడై విన్నవించాడు.

ఈవిధంగా దేవతలు నిత్యాదరంతో సత్కరిస్తుండగా, స్వర్గంలో సుఖంగా ఉన్న రాజుకు షడింద్రకాలం గడిచింది. ఆయన పరాక్రమంపై విశ్వాసంతో నిర్జరులు నిశ్చింతగా ఉన్నారు. సురపతికి కూడ విజయం సులభమైంది. దానవులతో యుద్ధం పొసగినప్పుడు సురలు ఆ శౌర్య మహాతరుభుజచ్ఛాయలో హాయిగా విశ్రాంతి పొందారు. ఈవిధంగా రాజు తన పూర్వ సంచితపుణ్యంతో అక్షయమైన సుఖం అనుభవిస్తూ మరి ఆరు ఇంద్రులకాలం గడిపివేశాడు.

సత్కర్మ ఫలభోగానికి లాంఛనం విమలమైన మనస్సు. పుణ్యపరిక్షయం ఆసన్నమైనప్పుడు మనస్సు కలుషమౌతుంది. అలాగే, మాంధాతకు అహంకారం, లోభం ఏర్పడి మనస్సు కలుషితమైంది. దానికి తగినట్టుగానే ఆయనకు ఆలోచనలు పొడమినవి: "దేవతల ఈ సంపదను పాలించినది నాబాహువే కదా! ఈ అర్ధాసనమనే మోసాన్ని ఇక సహించను. నేనొక్కణ్ణే ఇంద్ర వైభవం అనుభవిస్తాను. నా యీ భుజం సకల జగద్భారం మోయగలదు. సురపతిని అవతలికి నెట్టివేసి, తనకుతానై వరిస్తున్న ఈస్వర్గ సామ్రాజ్యలక్ష్మిని ఏకచ్ఛత్రంగా అనుభవిస్తాను." అని ఇంద్రునికి ద్రోహంచేద్దామనే తలంపు కలుగగానే అతని దివ్యతేజస్సు వాడిన పూలదండలాగ నల్లబడిపోయింది. సంపద అనేనది ఘనోదయంలో పొంగి, సౌజన్యమనే గట్టును కూల్చివేస్తూ, చంచలమైన మానసాన్ని కలుషితం చేస్తుంది. పాపచింత గొప్పవారినికూడా మదమత్తులను చేస్తుంది; శ్రేయస్సును పోగొడుతుంది; ఆపదలకు దూతివంటిది. ఎంతవారికైనా దానిని సహించడం కష్టం. కనుక పాప సంకల్పం కలుగగానే మాంధాత మహీపతి గొడ్డుపోయి, మొదలునరికిన చెట్టువలె క్షణంలో భూమిపై కూలిపోయాడు.

అభ్యాసం లేకపోతే విద్య నశిస్తుంది. గర్వం బలిస్తే సిరి అడుగంటుతుంది. ద్వేషం సాధుత్వాన్ని ధ్వంసంచేస్తుంది. లోభం ఉన్నతిని లోపింపజేస్తుంది. పరాకాష్ఠనుపొందిన అభివృద్ధి అహంకారం ఏర్పడితే వెంటనే పతనావస్థను పొందుతుంది.

మాంధాత పూర్వజన్మలో సర్వవిభువును పూజించాడు. ఆపూజా ఫలంవల్ల ఇంద్రుడుగూడ ఆశించగల రాజ్యాన్ని మరుసటి జన్మలో పొందగలిగాడు. ఆ జన్మలో సత్పాత్రదానం చేయడంవల్ల సురపతి వైభవానికి మించిన వైభవం, ఆశ్చర్యకరమైన విశేష వితరణగుణం కలిగాయి. ఆ పూర్వజన్మలో ఆతడు బంధుమతి అనే పట్టణంలో ఉత్కారికుడనే వర్తకుడుగా జన్మించాడు; శుచివర్తనంతో ప్రవర్తించాడు. ఒకనాడు ఆయనయింటికి సర్వభూత సంతారణపరాయణుడైన విపశ్యి అనే సమ్యక్సంబుద్ధుడు భిక్షకు వచ్చాడు. ఉత్కారికుడు ఆ విపశ్యి భిక్షాపాత్రలో సంతోషంతో ఒక్క పిడికెడు పెసలు వేశాడు. అశ్రద్ధగా వేయడంవల్ల నాలుగు గింజలు మాత్రం భిక్షాపాత్రలో పడ్డాయి; తక్కినదంతా నేలమీద పడింది. ఆ దానప్రభావంతో మరుసటి జన్మలో మాంధాతగా పుట్టి సకలద్వీపాధిపతి అయి ఇంద్రుని అర్ధాసనం అలంకరించాడు. పరధ్యానంతో తక్కిన పెసలన్నీ నేలమీద ఒలకబోయడంవల్ల ఫలావసానంలో దేవలోకంనుంచి భూమిపై కూలాడు.

దాన కల్పవృక్షఫలం సాటిలేనిది; ఊహాతీతమైనది; స్వప్న మాయలో కానవచ్చేది కాదు; అదృష్టవంతులకు అపార విభవ భోగాలు చేకూరుస్తుంది.

ఈవిధంగా బుద్ధ భగవానుడు భిక్షువులకు ఉపదేశించిన సందర్భంలో నిజ జన్మాంతర కథ తెలుపుతూ దానఫల వైభవం వివరించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మాంధాత్రవదానమనే నాల్గవ పల్లవం.

చంద్రప్రభావదానం

దేవతలు వచ్చి యాచించే వేళకు క్షీరసాగరం కలతపడి, చాల సేపు కంపించింది. ఇక కల్పవృక్షాలు ఫల మిచ్చే వేళలో కదలడం సహజం. కాని, పెక్కు పూర్వజన్మలలోను దానశీలి అయిన మహా సత్త్వుడు దేహాన్ని ఒడ్డేటప్పుడు కూడ ఎంతమాత్రమూ చలించక హర్ష పులకితుడై ఉంటాడు.

కైలాసపర్వతమనే సాకుతో మందహాసం చేస్తున్నదా అన్నట్టున్న ఉత్తరదిక్కులో భువనానికే ఆభరణ మైన భద్రశిల అనే పట్టణం ఉంది. ఆ పట్టణంలో ప్రజలు తమ ఉద్యానాలలో నాటి పెంచుతున్న లతలలాగ దానలత వర్ధిల్లుతూ వారికి ప్రీతి కలిగించేది. ఆ దానలతకు తెల్లని కాంతే పూగుత్తి. సర్వసంపదలే పండ్లగుత్తులు. ఆ పట్టణస్త్రీలు చక్కని చుక్కలు. త్రిపురారి మూడవకంటిసెగకు భయపడిన మన్మథుడు ఆ చక్కనిచుక్కల కనుబొమల సోయగం మరుగుజొచ్చినట్టు తోచేది. అక్కడి భవనాలు హేమమయాలు. ఆ భవనాలను ముక్తాహారాలతో అలంకరించారు. అప్పు డవి తారకా మండలితో ప్రకాశించే మేరుశిఖరపంక్తిలాగ కనిపించేవి.

ఆ పట్టణాన్ని చంద్రప్రభు డనే భూపతి ఏలేవాడు. పేరుకు తగినట్టుగా తెల్లని దేహచ్ఛాయ గల ఆరాజు కైలాసంలాగ పట్టపగలే పండువెన్నెలలు కాచేవాడు. పండువెన్నెలలవంటి ఆయన దేహ కాంతులు రాత్రులలో స్నేహగుణక్షయంలేకనే దీపాలై వెలుగుతుండేవి. శ్వేతచ్ఛత్రం కింద ఆయన ఉన్నప్పుడు తారకలు ఆయనను చూచి ఎక్కడ మోహపడుతారో అనే అనుమానంతో తారకాధిపతి అయిన చంద్రుడే గొడుగుగా వచ్చి ఆయనను మరుగుచేస్తున్నట్టు తోచేది. ఆయన ఎప్పుడూ తన ఉత్తమకోశంలో ఉన్న సిరిని

దానంచేస్తాడని ఆయనను చూడగానే పద్మిని సంకోచం పొందేది. త్యాగంతో విమల యశస్సు ఆర్జించిన ఆరాజు తనకు సైన్యం కలదనే అహంకారాన్ని, పటాటోపాన్ని వదలిపెట్టాడు. చక్రమకుటాదులు మాత్రం లక్ష్మీ చిహ్నాలు గనుక ఉంచుకున్నాడు. అతని పుణ్యం ఉన్నతమైనకొద్దీ విభవం హెచ్చింది. విభవం హెచ్చినకొద్దీ ఆయనలో వినయం విలసిల్లింది. ధనుస్సు వంగినప్పుడే కదా గుణం కొనకు ఎక్కుతుంది ? కాలదూరుడైన ఆ రాజుకాలంలో ప్రజలు నలభై లక్షల సంవత్సరాల ఆయుస్సు కలిగి సుఖంగా ఉండేవారు. లోకపాలురను మించిపోయే వైభవంగల ఆ భూపాలుని ఏలుబడిలో అరవై వేల పట్టణాలు సంపూర్ణ సంపదలతో తులదూగేవి. ఆయన పెక్కు యజ్ఞాలు చేశాడు. ఆయన సిరికి ఆయనకీర్తి తిలకంగాను, పుణ్యవిభూతులు భూషణాలుగాను, యజ్ఞధూమలతాభంగాలు ముంగురులుగాను శోభనిచ్చాయి.

ఆ చంద్రప్రభునికి ఇద్దరు మంత్రు లుండేవారు. వారిలో ఒకని పేరు మహాచంద్రుడు. చంద్రుడు కలువల వికాసంతోపాటే ఉదయించి ఉజ్జ్వలుడైనట్లు ఆయన సంపద్వికాసంతోపాటే అభివృద్ధిచెంది, చంద్రబింబం వలె ప్రజలను చల్లని చూపులతో చూచేవాడు. నిశ్చల లక్ష్యంగల ఆమంత్రి చంద్రప్రభుని యశస్సనే నావలో తన ప్రజ్ఞాపతాకం ఎగురవేసి, ఆ నావను రాజ్యపారావారం దాటించే కర్ణధారి. రెండవ మంత్రిపేరు మహీధరుడు. ఆ అమాత్యకుంజరుడు పేరుకు తగినట్లు ఐదవ దిగ్గజంవలె ఆరాజు రాజ్యభార మంతా భరించేవాడు. నీతికి బృహస్పతి, మంత్రజ్ఞుడు అయిన ఆ మంత్రి శత్రు సామంతరాజుల శౌర్యాన్ని మంత్రజ్ఞుడు సర్పవిషాన్ని పోగొట్టినట్లు రూపుమాపాడు. సత్పురుషునితో గుణం, గుణంతో సత్పురుషుడూ ఒప్పారినట్లు ఆ రాజు మంత్రులు పరస్పరానురాగవిశ్వాసాలతో మెలగేవారు. కృతజ్ఞుడు, సరళస్వభావుడు అయిన ప్రభువు, భక్తినిర్భరులైన

ఉత్తమభృత్యుడు పుణ్యంకొద్దీ, అదృష్టంకొద్దీ లభిస్తారు. ప్రభువు గుణజ్ఞుడై వీడు మంచివాడు, వీడు కాదు అనే భేదం తెలుసుకోడం లోనే సకలసంపదలు భ్రాంతి లేకుండా శాశ్వతంగా అభివృద్ధి కావ డానికి కిటుకు ఉంది.

ఒకప్పుడు ఆమంత్రు లిద్దరికి, తక్కిన మంత్రులకు దానవ్యసనంతో రాజు క్షీణించిపోయినట్టు కల వచ్చింది. దానికితోడు దుర్నిమిత్తాలు కూడా కలిగాయి. ఏదో ఆపద మూడుతుందనే భయంతో వారు రాజు హితంకోసం శాంతి స్వస్తికక్రియలు చేయించడంలో శ్రద్ధవహించారు. తపోవనాలలో ఉన్న విశ్వామిత్రాది మహర్షులు కూడ ఆ దుర్నిమిత్తాలు చూచి రాజుకు విపత్తు కలుగుతుందని ఆందోళన పడసాగారు.

ఇలా ఉండగా, గంధమాదన పర్వతప్రాంతాలలో రౌద్రాక్షుడనే బ్రాహ్మణబ్రువు డుండేవాడు. వాడు పూర్వజన్మలో బ్రహ్మ రాక్షసుడు. సహింపరాని మాత్సర్యం, క్రౌర్యం, దౌర్జన్యం కలవాడు. వాడు గుణరహితుడు. కనుక సద్గుణాలంటే వానికి గిట్టదు. ఈకారణంగా చంద్ర ప్రభునికి దానగుణంవల్ల కలిగిన అపూర్వకీర్తిని విని మండిపడి ఇలా అనుకున్నాడు: "ఆ రాజు కీర్తిని గగనంలో సిద్ధ గంధర్వ గీర్వాణ లలనామణులు ఎప్పుడూ పాడుతూ ఉంటారు. సదా సర్వకాలం ఆయన గుణసంస్తుతి సూక్తులే నా చెవుల్లో పడుతూ ఉంటాయి. నేను సహజంగా ఇతరుల గుణోన్నతిని సహించేవాణ్ణి కాను. ఏంచేయను? ఆ దానశీలునివద్దకు వెళ్ళి శిరస్సును ఖండించి యిమ్మని యాచిస్తాను. ఇవ్వననే మాటతో దానార్జితమైన కీర్తిని ధ్వంసంచేస్తాను. శిరస్సు ఇవ్వడా, కీర్తి కోల్పోతాడు. ఇచ్చాడా నా కసి తీరుతుంది." అని క్రౌర్యగుణ కఠినుడైన ఆ శఠుడు ఆలోచించి, ఇంద్రజాలాదిమాయలు ఎరిగినవాడు గనుక దుష్ట సంకల్పం మరుగుచేసి ప్రశాంతమైన వేషంతో భద్రశిలాపురికి వచ్చి, రాజు సన్నిధానం చేరాడు.

గుణదోషసమాకులమైన ఈ సంసారవనంలో కల్పవృక్షాలూ పుడుతూఉంటాయి, విషవృక్షాలూ పుడుతూఉంటాయి. దుర్నిమిత్తాలవలె ఘోరవినాశాన్ని సూచిస్తూ తీరనిభయం కలిగించే దుష్టుల వల్ల ఎవరికి దుఃఖం కలుగదు? దుర్మార్గునికి చీకటికి భేద మేమిటో చెప్పండి. దుర్మార్గుడు గుణద్వేషి, ప్రకాశానికి శత్రువు, దోషాశ్రయుడు. దుర్మార్గుడు తాచుపామువలె భయంకరుడు. వీడిని ఎవరు సృష్టించారో? తాచుపాములాగ అకారణంగానే కాటువేస్తాడు; విద్వేషవిషం కక్కుతాడు; చలం పూనుతాడు.

ఆరౌద్రాక్షుడు నగరంలో ప్రవేశించగానే పురదేవత రాజుకు ప్రత్యక్షమై భయచకిత నేత్రాలతో "రాజా! జగజ్జీవితమైన నీ జీవితాన్ని ధ్వంసం చేయదలచి నీ శిరస్సును యాచించడంకోసం ఒక బ్రాహ్మణాధముడు వస్తున్నాడు. వాడు దుష్టబుద్ధిగనుక వధింపదగినవాడు. వాణ్ణి నగరద్వారంలోనే ఆపాను. వాణ్ణి చూడగానే నామనస్సు బెదరిపోయింది. ధైర్యం చిక్కబట్టలేకున్నది" అని అన్నది. యాచకుడు నగరద్వారంలోనే ఆగిపోయినందుకు భూపాలుడు సిగ్గుపడి మోము వాల్చి, పురదేవతతో ఇలా అన్నాడు: "దేవీ! యాచనకోసం వచ్చిన ఆ బ్రాహ్మణుని అడ్డగించవద్దు; నిరాఘాటంగా పురంలో ప్రవేశించనివ్వు. యాచకుడు తన ఆశ విఫలమైందని వదిలే నిట్టూర్పును నేను సహించలేను. యాచన చేసేవారికోసం తనువును వ్యయంచేయడం ఎంతో పుణ్యంతోగాని లభించదు. యుగాలతరబడి బ్రతికినా మానవునికి చావు తప్పదు గదా! ఈ లోకంలో యాచకుడు నిరాశపడి వెళ్ళిపోనివారి జీవితమే పవిత్రమైంది. నా క్షేమానుగుణంగా నాకీ మేలు చేయి. ఆశావిఘాతంవల్ల ఆ బ్రాహ్మణునికి కలిగిన సంతాపం పోగొట్టు. ఇంతమాత్రం చేయి." రాజుదృఢనిశ్చయాన్ని విని పురదేవత చింతతో వ్యథపడుతూ అదృశ్యురాలైంది.

పురదేవత అదృశ్యురాలు కాగానే, భయంకరమైన రంపం మెత్తని

మనస్సులను పరపర కోసేవిధంగా రాజును నాశనం చేయదలచిన రంపం వంటి ఆ దుర్మార్గుడు నగరంలో ప్రవేశించాడు. ఆదుష్టుడు యాచకులకు అడ్డులేని రాజద్వారం ప్రవేశించగానే భూమిపతికి ఏమి ముప్పు మూడుతుందో అనే శంకతో భూమి, భూధరాలు కంపించాయి. ఆ దుష్టముఖుడు చంద్రుణ్ని మింగే రాహువులాగ నరేంద్రుణ్ని సమీపించి మొదట్లోనే అమంగళార్థమిచ్చే ఆశీర్వాదంతో "రాజా! స్వస్తి. నేను బ్రాహ్మణ్ని. నిర్జనమైన అడవిలో అణిమాది సిద్ధులు సాధించడానికి తపస్సు చేస్తున్నాను. సకలార్థి సురపాదపమైన నిన్ను ఈప్సితార్థసిద్ధి కోసం చేరవచ్చాను. నీరూపు కరుణామృతవర్షి. నీమనస్సు సౌజన్య పూరితం. నీ శాంతి గుణం క్రోధరజస్సును కడిగివేసే నదివంటిది. నీబుద్ధి దుఃఖార్తులను తల్లివలె ఆదుకొనేది. నీసంపద దానజలాభిషేకంతో పవిత్రమైంది. నీమాట సదా సత్యసమ్మితం. ఇలాటి గుణాలుగల నీ వొక్కడివే జగద్బాంధవుడుగా ఉంటున్నావు. సిద్ధులను సాధించడానికి చక్రవర్తి శిరస్సు సంపాదించమని కొందరన్నారు. కనుక నీశిరస్సును నాకు ఇవ్వు. శిరస్సును దానంచేయగల చక్రవర్తి నీకంటె మరొకరెవరు? లోకంలో కోరికలిచ్చే చింతామణి, కల్పవృక్షంవంటివి ఉన్నాయి. కాని, అవి సామాన్యమైన వాంఛితాలిచ్చేవే. దుర్లభమైన కోరికలిచ్చే నీవంటివారు అరుదు." అని కోరాడు.

ఆ మాటలు విని ఉదారహృదయుడు, సత్త్వశాలి అయిన ఆరాజు ఎంతమాత్రమూ చలించక అర్థిసందర్శనంతో ఆనందం పొంగులు వారగా, ఇలా అన్నాడు. "ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! నేను ధన్యుణ్ని. అర్థుల మనోరథ సిద్ధికోసం నా జీవితం ఉత్తమమైన ఉపకరణమై వ్యయించడానికి అవకాశం కలిగింది. పరార్థంకోసం ప్రాణాలు అర్పించాలనే వాంఛ నాకు చిరకాలంగా ఉంది. నీవు నాప్రాణాలను యాచించడం నా పుణ్యం కాదా! నీ సిద్ధిసాధనకు నా శిరస్సు ఉపకరణం కావడం శ్లాఘనీయమైన విషయం. లోకంలో స్థిరంగా ఉండేది అర్థికి సమర్పించిన దానమే కదా!"

రాజు ఈ విధంగా యాచకునితో అనడం చూచి మహామాత్యులైన మహాచంద్రుడు, మహీధరుడు భయంతో వణుకుతూ రాజుతో ఇలా విన్నవించారు: "దేవా! స్వకీయ జీవిత రక్షణం మీకు ప్రథమధర్మం మీరు జీవిస్తేనే కదా ఈలోకంలో తక్కినజీవులు సుఖంగా జీవించడం? మీ దేహం సర్వజీవులకు ఆధారమైంది. కనుక శిరస్సును దానంచేయడం ఉచితం కాదు. బంగారు శిరస్సు చేయించి, మణులు చేయించి ఈ బ్రాహ్మ ణునికి దానంచేయండి. లక్షలాది యాచకుల మనోరథాలను సర్వ విధాల పూరించేవారిని రక్షించడం జగద్రక్షణవంటిది. కనుక మీ దేహరక్షణ ముఖ్యం. ఈ బ్రాహ్మణుని సంకల్పం క్రూరమైంది; మనస్సు కలుషితమైంది; మీ శిరస్సు ఇతని కెందుకు? రత్నఖచితమైన స్వర్ణ శిరస్సు తీసుకొని వెళ్ళనీ! కల్పవృక్షాన్ని కూకటివేళ్ళతో నరికి వేస్తే అర్థులకు ప్రయోజన మేమి? ఆకలిగొన్నవారు చింతామణిని నూరుకొని ముద్దచేసి తింటారా?" మంత్రుల మాటలకు ఆ బ్రాహ్మబం ధువు ఒప్పలేదు. తన సిద్ధిసాధనకు హేమరత్నమయమైన శిరస్సు ఉపయోగించదని భీష్మించాడు.

తర్వాత రాజు తన శిరస్సును ఛేదించి ఆ బ్రాహ్మణబ్రువునికి దానంచేసే ఉద్దేశంతో తన కిరీటం శిరస్సునుంచి తీసివేశాడు. ఆ కిరీటపు ముత్యాలసరాల కాంతులు చూడగా కిరీటం శిరస్సును వదులుతున్నం దుకు దుఃఖంతో అశ్రుధారలు విడుస్తున్నట్టు కనిపించింది. రాజు మకుటం తీసివేయడం చూచినవెంటనే ప్రజలుకూడ తమ ఉష్ణీషాలు తీసి భూమిపై వేశారు. అప్పుడు దిక్కులను కాల్చివేసేట్టు భయంకరంగా ఉల్కలు రాలాయి. రాజు శిరోదానానికే కృతనిశ్చయుడు కావడం చూచి, ఆ దారుణకృత్యం చూడజాలక మహామాత్యులిద్దరూ దేహ త్యాగం చేశారు.

పిదప రాజు రత్నగర్భమనే ఉద్యానవనం ప్రవేశించి, ఒక పూచిన సంపెంగచెట్టుకింద కూర్చుని తల తరుగుకొనడానికి ఉద్యమించాడు

అదిచూచి వనదేవత దుఃఖంతో "రాజా! అలాటి సాహసం చేయకు" అని కోరింది. నవలతలు కదలుతున్న చిగురుటాకులతో, మత్తభ్రమర నినాదంతో, చేతులెత్తి, గొంతెత్తి ఆయనను ఆ సాహసంనుంచి నివారించడానికి ప్రయత్నించినట్టు అనిపించింది. కాని రాజు నిశ్చల సంకల్పంతో ఉద్యానదేవతను సమ్మతింపజేసి, విమలమైన బోధితో ప్రణిధానంలో మనసు లీనంచేసి "ఈ రత్నమయోద్యానంలో పుణ్యరాశిలాగ ఉన్నతమైన స్తూపమొకటి ప్రశాస్త పేరుతో నెలకొననీ! ఆ స్తూపం జీవకోటిని ఈ సంసారసాగరంనుంచి తరింపజేయనీ! ఈ సత్సంకల్పంచేత నేను ఏమాత్రం పుణ్యం సంపాదించినా దానివల్ల ఈ ప్రపంచంలోని దేహధారులు సంసారవిముక్తులు కానీ!" అని తలపోసి తనశిరస్సును కచకలాపంతో ఆ సంపంగిచెట్టు కొమ్మకు కట్టి, కోసి ఆ బ్రాహ్మణునికి ఇచ్చాడు.

ఆ చంద్రప్రభనరపతి సత్త్వోత్సాహభరితమైన ప్రణిధానబలంవల్ల విమల పుణ్యకాంతులు దిగంతాలకు వ్యాపించాయి. ఆ కాంతులతో ఆరాజ్యప్రజలు క్షణంలో మహామోహం తొలగిపోయి, నిరంతర సంసారాయాసం ఉడిగి పరినిర్వాణం పొందారు.

ఈవిధంగా బుద్ధ భగవానుడు తన పూర్వజన్మ వృత్తాంతకథతో భిక్షువులకు పవిత్ర దాన ధర్మోపదేశం చేశాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
చంద్రప్రభావదానమనే ఐదవ పల్లవం.

బదరద్వీపయాత్రావదానం

మహావీర్యసంపన్నులు, పవిత్రమానసులు, సత్త్వగుణ మహోద ధులు అయిన దానశీలులు పరార్థపూరణంలో మహోత్సాహం పొందుతారు. వారి సంకల్పాలుకూడా మన ఆలోచనకు అందవు. అలాటి మహాత్ముల సత్త్వోజ్జ్వలమైన ప్రభావ విలసితం ఆశ్చర్యకర మైంది. వారు మేఘమండలాన్ని దాటి ఆకాశాన్నంటే ఉన్నత పర్వతాలను మేడ ఎక్కినట్టు సులువుగా ఎక్కుతారు. అగాధజలంతో ఉల్లోల కల్లోలాలతో క్షోభోద్ధతమైన సముద్రాలను మడమలు కూడా అంటకుండా దాటివేస్తారు. భయంకరారణ్యాలను ఉద్యానవనాలులాగా దాటిపోతారు.

పూర్వం ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుడు ప్రజల అజ్ఞానాంధకారాలను ఉపదేశప్రకాశంతో పటాపంచలు చేస్తూ శ్రావస్తీనగరంలో ఉండే వాడు. ఒకసారి ఆయన, భిక్షుసంఘాలు, వణిక్సమూహమూ వెంట రాగా, కాలినడకన మగధదేశంనుంచి బయలుదేరి వెళ్ళుతున్నాడు. ఆదారిలో శాలాటవి అనే అరణ్యం ఉంది. అక్కడ దొంగలు పొంచి ఉండి, దారినిపోయే బాటసారులను దోచుకొనేవారు. ధనవంతులైన వర్తకులతోపాటు ఆ అడవిదారిని వెళ్ళుతున్న బుద్ధభగవానుని శాలా టవిలో గుంపుగా పొంచివున్న దొంగలు చూచి, "సర్వప్రాణి హిత కారి అయిన ఈ బుద్ధభగవానుడు ముందు వెళ్ళిపోనీ. తర్వాత ధన రాసులతో సహా వర్తకసంఘాన్ని పూర్తిగా దోచుకుందాము" అని ఆలోచించారు. సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధుడు వారి దురుద్దేశం గ్రహించి, నిర్వికారంగా చిరునవ్వు నవ్వుతూ, "ఏమిటి మీ ఆలోచన?" అని వారి నడిగాడు. ఆదొంగలు బుద్ధభగవానుని ప్రసన్నమందస్మిత కాంతులతో అజ్ఞానతిమిరం తొలగిపోయిందా అన్నట్టు క్రౌర్యం వదలి

"భగవన్! కర్మవశాన మేము దూష్యమైన జీవికతో గడుపుతున్నాము. మాకు మరణభయం లేదు; మరొకకృషి చేయము; ఇతరులను రక్షించము; ఇతరులనుంచి దానం పొందము; సహజ కలుషాత్ములమైన మాకు క్రౌర్యంకూడా ఉగ్గుతో పెట్టిందే. ఈ స్వభావానికి ఏమిచేయగలం? ప్రకృతిసిద్ధమైన స్వభావం తీవ్రమైంది; సంస్కరించడానికి సాధ్యంకానిదీని. కనుక, దేవా! నీవు మా వృత్తిని పోగొట్టవద్దు. నీవు ముందు వెళ్ళిపో. నీవు వెళ్ళిపోయిన తర్వాత మేము ఈ వర్తక సంఘంసర్వస్వం కొల్లగొడుతాము" అని విన్నవించుకొన్నారు. వారి మాటలు విని బుద్ధభగవానుని మనసు కరుణాపూర్ణమైంది. క్షణకాలం ఆయన బుద్ధి ఊయలవలె ఊగింది. కాని, వెంటనే, ఆయన తన వెంటవస్తున్న వర్తకసంఘాల వద్ద ఉన్న ధనమంతా లెక్కించి, ఆక్షణమే లభించిన ఒక నిధినుంచి దానికి సమానమైన ధనం తీసి దొంగలగుంపు కిచ్చి వర్తక సంఘాలను రక్షించాడు.

ఈవిధంగా బుద్ధదేవుడు ఆ అడవిదారిని వెళ్ళినప్పుడు ఆరుసార్లు ధనం చెల్లించి వర్తక సంఘాలను దొంగలబారినుండి రక్షించాడు. మరల ఒకమారు బుద్ధభగవానుడు తన అనుచరులతో పాటు ఆ దారినే రాగా, ఆయనను భోజనానికి పిలువాలని ఆచోరులకు బుద్ధి కలిగింది. సత్త్వాలు ఎలాటి ఉత్తములు? చూపుతో అజ్ఞానాంధకారం అణచివేసి ప్రకాశం కలిగిస్తారు! వారితో సంభాషిస్తేనే శుభాలు చేకూరుతాయి. ఇక వారి సత్సాంగత్యం సన్మార్గానికి సేతువు. ఆ జినభగవానుడు తన సరళమైన కృపాదృష్టితో సకలాశుభాలు నశింపజేసి వారి మనస్సును పరిశుద్ధం చేశాడు.

అర్థచర్య, సమానార్థభావం, త్యాగం, ప్రియవచనం అనే నాలుగు వస్తువులను సంగ్రహించుకొని నియతాత్ములై; కరుణ, ముదిత, ఉపేక్ష, మైత్రి అనే నాలుగు బ్రహ్మవిహారాలలో విహరిస్తూ సత్త్వశాలులై; అలోభం, అపరిద్వేషం, అమోహం అనే మూడు కల్యాణాలవాలమైన

గుణాలతో మనసు నిండారి మహాత్ములై; దానశీలం, క్షమావీర్యం, ధ్యానప్రజ్ఞ, ఉపాయమంత్రి, జ్ఞానసైన్యం కలిగి మనస్వులై ఇతరులను రక్షించడంలో అద్వితీయ వీరులైన అద్వయవాదులై; విద్యాత్రయం తోను, చతుర్విమల శీలాలతోను ప్రకాశిస్తూ; పంచావరణాలనుంచి విడివడి; షడాయతనాలను ఛేదించి; సప్తబోధ్యంగాలను సాధించి; ఆర్యాష్టాంగాలను ఉపదేశిస్తూ; నవసంయోగదూరులై; దశబలాలతో ఒప్పారుతూ ఉన్న జనులకు ఈప్రపంచంలోని జనులప్రవృత్తి తెలియనిది ఏముంది?

బుద్ధుడు కారుణ్యంతో పరిశుద్ధులైన ఆ తస్కరులు ఆయన పాదాలపై తలలుంచి మోకరిల్లారు. అప్పుడు భగవానుడు వారి ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించాడు. తన సందర్శనంతోనే క్షీణపాపులైన ఆ దొంగలు సమర్పించిన భోజ్యవస్తువులను భిక్షుసంఘాలతో పాటు వెళ్ళి స్వీకరించాడు. తర్వాత దొంగలు జ్ఞానాంజనశలాకవంటి బుద్ధుని ప్రణిధానప్రభావంతో కన్నులు తెరచి, ఉజ్జ్వలమైన, స్థిరమైన పదాన్ని దర్శించి, వెంటనే తీవ్రవైరాగ్య పరిపాక హృదయులై, క్రౌర్యం వీడి ప్రసాదగుణ గరిష్ఠులై సన్యాసం స్వీకరించి, ప్రపంచంలో మన్ననలు పొందారు.

ఈవిధంగా ఆచోరులకు అకస్మాత్తుగా కలిగిన కల్యాణం చూచి భిక్షువులందరూ "భగవన్! ఇదేమిటి? ఈ మనఃప్రవృత్తి పరివర్తనం ఎలా జరిగింది?" అని ప్రశ్నించగా, తథాగతుడు ఇలా సెలవిచ్చాడు: "ఈవిధంగా ధనం చెల్లించి వర్తకసంఘాన్ని రక్షించడంతో వీరికీ నాకూ సంబంధం పూర్వజన్మలో ద్వీపయాత్రకు వెళ్ళినప్పుడుకూడా కలిగింది. ఆసంగతి వినండి:

కోసలదేశంలో వారణాసి అనే పట్టణం ఉంది. అది కోసలభూములకు హర్షోత్కర్షాలు కలిగిస్తూ బహుముఖమైన విధిసృష్టికి అవధివలె ఉంటుంది. ఆపట్టణంలో సురనది నిర్మలతరంగాలతో దయ హృదయాన్ని

చల్లబరిచినట్టు ప్రాణుల హృదయాలను సంతోషపెడుతూ ప్రవహిస్తూ ఉంటుంది. ఆ నగరి సత్పురుషులకు అహింసవలె,విద్వాంసులకు విద్యవలె సర్వభూతాలకు క్షమవలె నిర్భయమైన సుఖకరమైన ఆవాసంగా ఉండేది. ఆనగరంలో వికసత్కమలాశ్రయుడైన బ్రహ్మతోసమానుడైన బ్రహ్మదత్తుడనేరాజు ప్రజలకు స్వర్గసుఖాలు కలిగిస్తూ రక్షించేవాడు. ఆనగరంలో కుబేరునితో సమానుడు, సకలజలాలకు జలనిధివలె ధనసంచయానికి ఆశ్రయము అయిన ప్రియసేనుడనే వణిక్శ్రేష్ఠుడు ఉండేవాడు. ఆప్రియసేనునికి సుప్రియుడనే కుమారుడుండేవాడు. ఆయన సౌజన్యానికి నిలయం. గుణాలప్రోవు. గుణాలు ఆయనను పొంది కృతార్థమైనవా అన్నట్టుండేవాడు. దానం, శీలం, క్షమ, వీర్యం, ధ్యానం, ప్రజ్ఞ — ఈ గుణాలు గల ఆ సుప్రియుడు—పుణ్యలక్ష్మిని ఊరించడానికే బ్రహ్మ సృష్టించాడా అన్నట్టు ఉండేవాడు. సరసోదారమైన నదులు సముద్రాన్ని పొందినట్టు సర్వవిద్యలు, సకలకళలు ఆ ఉదారాశయుణ్ణి పొందాయి. గుణగణాలంకృతమైన చరిత్రతో, సర్వలక్షణ లక్షితమైన సుందర విగ్రహంతో ప్రశంసలు పొందుతూ పురుషోత్తమునివలె ఉన్న ఆ సుప్రియుణ్ణి లక్ష్మికూడా ఆశ్రయించింది.

కాలక్రమాన తండ్రి తన పుణ్యకర్మలతో విలుచుకొన్న స్వర్గలోకానికి వెళ్ళగా, వ్యవహారభారమంతా ఆసుప్రియుని భుజాలపై పడింది. ఆయన తన ఐశ్వర్యం చూచి ఇలా అనుకున్నాడు: “ వంశపరంపరగా నాకు సంక్రమించిన ఈ ఐశ్వర్యం విస్తారమైందే. కాని, సర్వార్థుల మనోరథాలను తీర్చడానికి ఇది చాలదు. సత్పురుషునికి ఎంత గొప్ప సంపద లభిస్తే ఏమి? ముందు వచ్చిన అతిథులు అనుభవించినమీదట భుక్తశేషంవలె తక్కిన అర్థులకు నిరుపయోగ మౌతుంది. బ్రహ్మ రత్నాకరాన్ని అంత విస్తారంగా సృజించాడు. ఏమి ప్రయోజనం? ఇంత వరకు అది తనను యాచిస్తున్న ఒక్క అర్థి - బాడబాగ్ని - కోరికనే తీర్చకుండా ఉంది. ఇంతకూ అది అగస్త్యుని పుడిసిలిలో ఇమిడిపోయి

అతని చిన్న కోరికనుకూడ తీర్చలేకపోయింది కదా! లక్ష్మి, కౌస్తుభం వంటి వాటితో ఐదారుగురి కోరికలకను మాత్రమే తీర్చగలిగాను. ఇతరుల కోర్కెలు తీర్చలేకపోయాను - అని ఇప్పటికీ సముద్రం ఔర్వానలంతో లోలోపల కుములుతున్నట్టున్నది. ఏమి చేయను? సిరి ఒక్కటే. అర్థులు పెక్కుమంది. అర్థులందరి కామితాలను పూరించదగిన సంపద దొరకడం కష్టమనే సంతాపం బలమౌతున్నది. నావల్ల ఇష్టార్థాలు సిద్ధించక తిరిగిపోయిన అర్థుల దుఃఖనిశ్శ్వాసాలను భరించలేను. కనుక అసంఖ్యాకమైన విత్తం ఆర్జించడానికి ప్రయత్నిస్తాను."

అని ఈవిధంగా సుప్రియుడు చాలదూరం ఆలోచించి, పెద్ద వర్తక సంఘంతోపాటు రత్నద్వీపపురానికి వెళ్ళి రత్నాలు సంపాదించి సేకరించుకొన్నాడు. రత్నాలు సేకరించుకొని కృతార్థుడై తిరిగి వస్తుండగా, దారిలో వర్తకసమూహం ధనాన్ని అపహరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్న వనచరులైన దొంగలు కనిపించారు. వారు సాహసంతో తనతో వస్తున్న వణిక్సమూహం ధనాన్ని అపహరించడానికి పూనుకోగా, సుప్రియుడు తన సర్వస్వమూ వారికిచ్చివేసి, ఆ సార్థవాహసమూహాన్ని రక్షించాడు. ఇలాగే సుప్రియుడు రత్నద్వీపానికి ఆరుసార్లు ధనం కోసం వచ్చి, ఆరుసార్లూ తన సర్వస్వమూ ఇచ్చి వర్తకులను రక్షించాడు. ఈ ఏడవమారు రత్నద్వీపం నుంచి తిరిగి వస్తుండగా, మరల చోరులు వర్తకులను దోపిడిచేయడానికి వచ్చారు. అప్పుడు సుప్రియుడు ఇలా అనుకున్నాడు:- "ఆహా! నేను దొంగలను అపారధనంతో ముంచివేశాను. అయినా, వీరు పరధనహరణోద్యమంనుంచి విరమించడంలేదు. ధనంతో జగత్తునే నింపివేస్తానని ఒకప్పుడు భావించాను. కాని, ఈ హతభాగ్యులైన దొంగల ఆశలనే తీర్చలేకపోతున్నాను. కార్యోత్సాహం లేక వ్యర్థప్రతిజ్ఞుణ్ణయి ముందుకూడ మాట నిలబెట్టుకోలేని నా ఈ జన్మ ఎందుకు?"

అతడు ఈ విధంగా సంతాపంతో నిర్జనప్రదేశంలో ఆలోచిస్తుం

డగా ఆరాత్రి వంద సంవత్సరాలవలె గడిచింది. దుఃఖ సంతాపంతో గజేంద్రునివలె నిశ్చలంగా నిడుదనిట్టూర్పులు విడుస్తూ ఉన్న అతనికి స్వప్నంలో మహేశ అనే దేవత సాక్షాత్కరించి ఇలా అన్నది: "ఓ సుమతీ! దుఃఖపడవద్దు. దుఃఖం శరీరాన్ని శోషింపజేస్తుంది. నీసంకల్పం ఉత్తమమైంది. కనుక, నీ ఈప్సితం సిద్ధిస్తుంది. ధీరులై ప్రయత్నించే వారికి స్వప్నసంకల్పం లాగ దుర్లభమైందేదీ లేదు. తన ఆజ్ఞచేత వింధ్య పర్వతాన్ని నేలమట్టం చేసిన ఒకానొక బ్రాహ్మణుని శక్తి అనుపమానమైంది కదా! మహాత్ములకు కార్యసాధనకాలంలో ఎగుడు దిగుడుగా ఉన్నది సమంగాను, దూరంగా ఉన్నది సన్నిహితంగాను, నీరు నేలగాను అయిపోతాయి. నీ ప్రయత్నం పరార్థంకోసం కనుక తప్పక ఫలిస్తుంది. సందేహమే లేదు. సత్త్వప్రధాన ప్రవృత్తులు గల వారు సందేహమానసులు కారు. దేవతలు నివసించే బదరద్వీపంలో రత్నాలున్నాయి. వాటిలో ఒక్కదాని ప్రభావంతోనే మూడు లోకాల కోరికలను పూరించవచ్చు. మర్త్యలోకవాసి ఆ మహా భూమికి వెళ్ళాలి. సత్త్వహీనులు, ధృతసంకల్ప రహితులు, దానిని చేరలేరు. కుమార! విషాదం వదలి, బుద్ధిని స్థిరపరచుకొని, బదర ద్వీపయాత్రకు నడుం కట్టు. సత్త్వగుణప్రభావం వెల్లివిరిసి, సంసారాన్ని తరింపగలిగిన నీవు ఆ ద్వీపాన్ని చేరడానికి దారిని జాగ్రత్తగా చెబుతాను విను:

"పడమటిదిక్కులో వంద గొప్ప సప్తద్వీపాలు, సప్త మహాపర్వతాలు, సప్తమహానదులు దాటిన పిదప అనులోమప్రతిలోప మనే సముద్రం ఉంది. అనుకూలమైన గాలివీస్తే పుణ్యవంతులు ఆసముద్రం తరించి తీరం చేరుతారు. తర్వాత అదేపేరుగల పర్వతం ఒకటుంది. అక్కడ గాలి వీస్తే కళ్ళు మూతలుపడి చీకటి కమ్ముతుంది. ఆ పర్వతంలో అమోఘ మనే మహౌషధి ఉంది. అది కంటికిస్వాస్థ్యం కలుగజేస్తుంది. తర్వాత ఆవర్త మనే సముద్రం కనిపిస్తుంది. అక్కడ

తీవ్రంగా వీచే గాలి ప్రాణికోటిని ఏడు సుడిగుండాలలో ముంచి తేలుస్తూ ఉంటుంది. తర్వాత ఆవర్తమనే పర్వతం ఉంది. అక్కడ దేవతలకుకూడ భయంకొల్పుతూ ప్రాణాలు తీసే శంఖనాభుడనే రాక్షసుడున్నాడు. అక్కడ శంఖనాభి అనే మహౌషధి ఉంది. దానిని ఒక నల్లతాచు చుట్టుకొని ఉంటుంది. ఆ ఓషధిని తలమీద, కళ్ల మీద పెట్టుకుంటే పుణ్యవంతుడు భద్రంగా ఉంటాడు. తర్వాత నీలోద మనే సముద్రం ఉంది. అక్కడ రక్తాక్షుడనే రాక్షసుడున్నాడు. ఘోర మకరాన్ని ఎక్కి తిరుగుతున్న ఆరాక్షసుడు మకరి అనే బుద్ధ విద్యను ఎరిగినవానికి వశుడవుతాడు. పిదప నీలోదమనే పర్వతం ఉంది. దానిలో ధగధగ మెరిసే కన్నులతో, ఐదువందలమంది రాక్షసులతో నీలగ్రీవుడనే రాక్షసుడున్నాడు. అక్కడ అమోఘ మనే ఓషధి ఉంది. దానికి ఒక నల్లతాచు చూపులతో, ఊపిరితో, స్పర్శతో, కోరలతో విషాగ్ని చిమ్ముతూ కాపలా ఉంటుంది. ఉపోషధవ్రతుడు, మైత్రీకరుణలు గలవాడు ఆకృష్ణసర్పాన్ని పారదోలి ఆ మహౌషధిని సంపాదించగలడు. ఆ పర్వతంలో చెట్టూచేమా ఉండదు. ఎక్కడ చూచినా గుహాలే. ఎక్కడామంటే అడుగుపెడితే జారిపడిపోయేంతటి నున్నని సానువులు. ఆ ఓషధిని సిగలో పెట్టుకొని, కలికం వేసుకొన్న పుణ్యవంతుడు ఆపర్వతాన్ని దాటిపోతాడు. ఆమీదట వరంభ మనే పర్వతం ఉంది. దాని ఉత్తరం వైపు తామ్రాటవి అనే అడవి ఉంది. తామ్రాక్ష మనే భయంకరమైన అజగరం ఆ అడవిలో పడిఉంటుంది. దాని భయంకర విషగంధానికి వాయువుకూడ జీవించదు. ఆఅజగరం ఆరునెలలు నిద్రపోతుంది. నిద్రపోతున్నప్పుడు దాని నోటినుండి జొల్లు కారి యోజనంవరకు వ్యాపిస్తుంది. ఆరు నెలలు మేలుకొని ఉంటుంది. అప్పుడు ఆకలితో నకనకలాడుతూ చిక్కిపోతుంది. ఆ తామ్రాటవిలో వెదురుపొదలు బలిసి, రాళ్ళు పేర్చిన గుహాను పగులగొట్టి, భూమి మీద పగలూరాత్రీ ధగధగమని ప్రకాశించే ఒక ఓషధిని గ్రహించి,

దానిని కంటికి కలికం వేసుకోవాలి. అవైర అనే బుద్ధవిద్యను జపిస్తున్న వానికి ఆ ఘోరమైన అజగరంనుంచి కాని, మరే భయంకర ప్రాణి నుంచికాని భయం ఉండదు. తర్వాత వెదురుముళ్ళ పొదలలో సంకటం కలిగించే ఏడు మహాశైలాలను వీర్యశాలి అయినవాడు కాలికి రాగిరేకుల పాదరక్షలు తొడుగుకొని దాటి వెళ్ళుతాడు. తర్వాత ఒక శాల్మలీవనం, ఏడు ఉప్పునీటి నదులూ దాటి వెళ్ళితే, త్రిశంకు వనే పెద్ద పర్వతం కనిపిస్తుంది. అక్కడ వజ్రాన్నికూడా భేదించే త్రిశంకుల నే ముళ్ళు వుంటాయి. అవి కాళ్ళకు రాగిపాదరక్షలు తొడుక్కున్న వారికి గుచ్చుకోవు. తర్వాత త్రిశంకు వనే నది, అయశ్శంకు వనే పర్వతం, అక్కడ రెండు పాయలుగా చీలిన ఉపస్కీల అనే నది ఉన్నాయి. తర్వాత అష్టాదశ వక్రమనే ఎనురు లేని పర్వతం, అదేపేరు గల నది, పిదప శ్లక్ష్ణ మనే గిరి ఉన్నాయి. వాటినిదాటి వెళ్ళితే ధూమనేత్రమనే పర్వతం కనిపిస్తుంది. ఆ పర్వతంనుంచి వచ్చే పొగలు దిక్కులకంతా వ్యాపిస్తూ ఉంటాయి. చూపుతోను, స్పర్శతోను విషం వ్యాపింపజేసే క్రూరపన్నగాలు దానిలో ఉన్నాయి. ఆ గిరి శిఖరంమీద ఒక గుంటలో, రాతిగుహలో జ్యోతీరసమనే మణి, జీవని అనే మహౌషధి ఉన్నాయి. ఆ గుహను భేదించి ఆ ఓషధిరసాన్ని శిరస్సుకు, పాదాలకు, హస్తాలకు పూసుకొని ముందుకు సాగిపోవాలి. బుద్ధమంత్రజపం చేస్తూ వెళ్ళితే ఆక్రూరసర్పాలేవీ బాధించవు. పిదప భయంకర క్రూరమృగాలున్న ఆశీవిషపర్వతా లనే ఏడు పర్వతాలు, ఆపేరుతోనే ఉన్న అపార జలరాసులుగల ఏడునదులు ఉన్నాయి. వాటి నన్నిటిని పరహితకారి తన పుణ్యంతో దాటి ఆకాశాన్నంటే శిఖరాలున్న సుధాశైల మనే పర్వతాన్ని ఆరోహిస్తాడు. ఆ పర్వతం వెనుక పక్కన కల్పవృక్ష సంశోభితమై స్వర్గసన్నిభమైన రోహితక మనే పట్టణం కనిపిస్తుంది. అక్కడ ఇంద్రునివలె కీర్తివంతుడు, మహా సత్త్వుడు, సర్వజీవహితరతుడు అయిన మఘుడనే వ్యాపారస్తుడు

ఉన్నాడు. పవిత్రబుద్ధితో బదరద్వీపయాత్రకు పూనిన నీకు దేశజ్ఞుడైన ఆ బేహారి దారి చెబుతాడు." అని మహేశాదేవి మంగళకరమైన సముచితవాక్కులతో సుప్రియుణ్ని ప్రోత్సహించి, అంతర్ధానమైంది.

సుప్రియుడు మేల్కొని అంతా బాగా ఆలోచించి, 'సరే' అని నిశ్చయించుకొని, వాహన మెక్కి ఉత్సాహంతో బయలుదేరాడు. ఆ దేవి చెప్పినదారిని ఆయాసం లేకుండా ప్రయాణం చేస్తూ, తన పూర్వపుణ్యంతో పన్నెండు సంవత్సరాలకు రోహితకపట్టణం చేరాడు. అక్కడ రోహితకపట్టణంలో సార్థపతి అయిన మఘుడు కర్మవశాన అసాధ్యమైన వ్యాధితో అస్వస్థు డయ్యాడు. అందువల్ల రాచనగరు వంటి ఆ వణిక్పుంగవుని ఇంట్లో ప్రవేశం దొరకక సుప్రియుడు కార్య సిద్ధికోసం ద్వారంలో కాచుకొనవలసివచ్చింది. తర్వాత తను వైద్యుడి నని చెప్పుకొని భవనంలో ప్రవేశం సంపాదించాడు. సమయానుగుణంగా మాటలాడగల ప్రజ్ఞకలవారు అందరికీ ప్రీతిపాత్రు లవుతారు గదా! ఆయుర్వేదవిధానం తెలిసిన సుప్రియుడు మఘుని రోగలక్షణాలు చూచి, ఇక ఆయుస్సు ఆరు నెలలే ఉండడం గ్రహించి చింతాక్రాంతు డయ్యాడు. కాని, ప్రియంగాను, హితంగాను, మందులతో చికిత్స, పరిచర్య చేసి, అత్యల్పకాలంలోనే మఘుని ప్రీతి చూరగొన్నాడు. సుప్రియుడు ప్రీతితో చేయడంవల్ల ఆవణిక్పుంగవునికి చికిత్సకూడ ప్రీతి పాత్రమైంది. ఇష్టమైనవారు చేసిందీ, ఇచ్చిందీ అంతా మనస్సుకు ప్రియంకావడం సహజమేకదా! ఈ విధంగా ప్రియమైన ఉపచారంతో అతని వ్యాధి శమిస్తూవచ్చింది. ఆధి సత్సంగంవల్ల శమిస్తుంది; ఆధి శమించడంతో వ్యాధికూడ తగ్గుతుంది.

ఇలా సుప్రియుడు సమ్మోకం, చనువు కలిగిన తర్వాత తన వృత్తాంతం మఘునికి చెప్పేటప్పుడు తను వచ్చిన సంగతి ప్రీతితో వినిపించాడు. మఘుడు మహాత్ముడైన ఆసుప్రియునికి బదరద్వీపయాత్రలోగల ఉత్సాహాన్ని, పరార్థపూరణంలో నిశ్చయాన్ని గ్రహించి ఆశ్చర్యంతో

ఇలా అన్నాడు: "ఆహా ! ఈనిస్సారమైన సంసారంలో సారభూతమైన మణులవలె పరచింతా పరాయణులైనవారు కొందరు ఉద్భవిస్తారు. నవనవయౌవనం, ప్రీతి కలిగించే ఆకృతి, పరార్థపరాయణమైన మనసు-పూర్వసంచిత పుణ్యవశాత్తు నీలో అన్నిగుణాలూ చేరాయి. నీవు పరార్థంకోసం ఇంత భూమిని దాటి ఇక్కడికి వచ్చావు. నీకు సహాయం చేస్తాను. కాని యిప్పుడు నేను వ్యాధిగ్రస్తుణ్ణి. ప్రతిప్రాణికి ప్రాణం ఇంత అని ఇదివరకే నిర్ణీతమై ఉంటుంది. నీ సంకల్పసిద్ధికోసం నాప్రాలు పోనీలే. ఈవిధంగా ప్రాణాలు వ్యయించడమే సార్థకం. పరార్థకోసం జీవితవ్యయంకూడ అనేక లాభాలతో సమానం. నేనూ బదరద్వీపం చూడలేదు. కాని, విన్నాను. విన్న ఆయాగుర్తులనుబట్టి మహాసము ద్రంలో దిఙ్నిర్దేశం తెలుసుకోగలను." తర్వాత మఘుడు తన యాత్రావృత్తాంతం రాజుకు తెలిపి మిత్రులు, బంధువులూ వద్దంటున్నా వినక సుప్రియునితో సహా మంగళనౌక ఎక్కి పయనమయ్యాడు.

ఇలా ఉదారహృదయులైన వారిద్దరూ నావయెక్కి అనుకూల పవనాలు వీచడంవల్ల ఒకేధాటిగా యోజనశతాలుకూడా ప్రయాణం చేయుగలిగారు. సముద్రంలో అక్కడక్కడ నీళ్ళు నానావర్ణంగా కని పించడం చూచి సుప్రియుడు కుతూహలంతో "ఏమిటిది! నీరు ఎందు కిలా ఉంది?" అని మఘుణ్ణి అడిగాడు. "ఈపయోనిధి నీటిలోపల ఐదు ఇనుపకొండలు, రాగి, వెండి, బంగారు, కొండలు రత్నపర్వతాలు ఉన్నాయి. వాటి కాంతివల్ల లోపల ఓషధులున్నట్టు అడుగడుగునా నీరు నానావర్ణంగా మెరుస్తూ కనపిస్తుంది" అని అంటూనే వ్యాధి గ్రస్తుడైన మఘుడు అంత్యకాలం సమీపించి, కీర్తిని మాత్రమే స్థిరంగా ఉంచి ప్రాణాలు వదిలాడు. మహాత్ముల మనోబలం వజ్రలేపంకన్నా దృఢమైంది. కాని దానికి అనుగుణంగా ఆయుస్సుకూడ దృఢమైతే ఇక అసాధ్యమేమిటి? సుప్రియుడు మఘుని మరణంవల్ల కలిగిన దుః ఖాన్ని అణచుకొని, నావను గట్టుకు చేర్చి అతనికి ఊర్ధ్వదైవహి

క్రియలు చేశాడు. సత్త్వోత్సాహులైన మహాత్ముల ఉత్తమలక్షణమిదే. నిరాలంబమైన గడ్డుకాలంలోను వారి మనస్సు కర్తవ్యాచరణలో సుదృఢంగా ఉంటుంది.

పిదప సుప్రియుడు నావయెక్కి, సముద్రం దాటి, రత్నపర్వతం పక్కన ఉన్న వికటాటవిని చేరాడు. గొప్పవారి బుద్ధి వియోగదుఃఖం కలిగినా, విసుగుపుట్టినా, శత్రువులు ఎదుర్కొన్నా, రోగాలువచ్చి కష్టాలు కల్గినా క్షీణించదు. సుప్రియుడు పర్వతం పక్కన చిగురుటాకులు పరచుకొని పడుకొని పర్వతంవైపు చూచాడు. అది ఆకాశాన్నంతా ఆక్రమించుకొని, దిగంతాలకు వ్యాపించి మూర్తీభవించిన విష్ణువులాగ, పోతరించిన మేఘుసీలాగ ఎదుట ఉంది. దానిని చూచి ఆయన ఏమీతోచక క్షణకాలం ఇలా ఆలోచించాడు. "నేను ఊరు విడిచి బయలుదేరి ఎంతోకాలమైంది. బదరీ ద్వీపమనే పేరు కూడా ఎక్కడా వినబడడంలేదు. నా అపూర్వ పుణ్య సంపదవల్ల నాప్రయత్నాలకు సహాయకారిగా ఉన్న నావికుడు కూడ కర్మవిప్లవం వల్ల అకాలంలో పగిలిన ఓడలాగ కాలధర్మం చెందాడు. నేను చేసే ఉపాయాలన్నీ ధ్వంసమైనప్పటికీ, ఈ మహాప్రయత్నంనుండి విరమించను. సిద్ధినైనా పొందాలి; మరణమైనా పొందాలి. ఈజన్మయాత్రలో పరోపకారం కోసం జీవితం వ్యయమయ్యే జన్మే లోకశ్రేయంలోను మన్నన పొందుతుంది."

ఈవిధంగా చింతాకులుడై ఆలోచిస్తున్న సత్త్వగుణసాగరుడైన సుప్రియుణ్ని ఆ రత్నపర్వతంమీద వసించే నీలుడనే యక్షుడు చూచి, కనికరించి దగ్గరికివచ్చి "ఓయీ! పూర్వ దిక్కుగా యోజనం దూరం వెళ్ళి మూడు పర్వత శిఖరాలను పేము నిచ్చెనలెక్కి దాటిపో" అని చెప్పాడు. యక్షుడు చెప్పినప్రకారం సుప్రియుడు ఆ అచలాన్ని అతిక్రమించి, ఉన్నత శిఖరాలతో విలసిల్లే స్ఫటికపర్వతాన్ని ఎదుట చూచాడు. పక్షులకు కూడా దుర్గమంగా, నున్నటి ఒకే బండరాయిగా,

ఏవిధంగాను ఎక్కడానికి వీలుకాక ఎత్తుగా, తన సంకల్పంవలె నిశ్చలంగా ఉన్న ఆ స్ఫటిక పర్వతం చూచి అతడు ముహూర్తకాలం ఏమీ తోచక పటంలో గీచిన బొమ్మలాగ నిశ్చేష్టుడై నిలబడిపోయాడు. అలా వెరగుపడిన ఆ సత్త్వసంపన్నుని ఆ పర్వత గుహాలో నివసించే చంద్రప్రభుడనే యక్షుడు చూచి ఆశ్చర్యపడి "ఇక్కడనుండి తూర్పుగా ఒక కోసుదూరం వెళ్ళు. అక్కడ అపూర్వ విలాసంగల చందనవనం కనిపిస్తుంది. మందమారుతాలకు అక్కడి లతావృక్షాలు కదులుతూ ఉంటాయి. అక్కడ ఒక గుహాలో ప్రసరఅనే మహౌషధి ఉంది. గుహా ముఖద్వారంలో ఉండే మహాశిలను పెకలించి దేహ రక్షణకోసం ఆ ఓషధిని తీసుకో. ఆ ఓషధీ ప్రకాశంతో స్ఫటికాచలానికిగల మెట్లు కనిపిస్తాయి. నీ ఈప్సితావాప్తికోసం ఆ మెట్లెక్కి వెళ్ళు. ఆ మహౌషధి వెంటనే కార్యానుకూలత కలిగిస్తుంది. దానిని వెతకడానికి శ్రమపడ నక్కరలేదు. తనను స్వీకరించడానికి వచ్చినవారికి అది మెరపులాగ మెరుస్తూ కనిస్తుంది." అని దారి చెప్పాడు.

సుప్రియుడు ఆ యక్షుడు చెప్పిన ప్రకారమే ఆ పర్వతందాటి సుందర నగరాన్ని చూచాడు. ఆ నగరం ఎటు చూచినా మేరు శిఖరాలవంటి హేమమయ మందిరాలతో ప్రకాశపుంజంతో సర్వాశ్చర్యాలతో నిర్మించినట్టుగా వింతగొలుపుతున్నది. దానిని చూచి సుప్రియుడు విస్మయం పొందాడు. ఆ నగరమహాద్వారం బంగారు తలుపులు మూసిఉన్నాయి. కాపలాదారు తప్ప జనసంచారమేమీ కనిపించ లేదు. అది చూచి అతడా ఉద్యానవనంలో విశ్రమించాడు. ఇంతలో సాయంకాలమైంది. సూర్యుడు అనంతవ్యోమమార్గప్రయాణంవల్ల పరిశ్రాంతుడైనట్టు అస్తాచలానికి విశ్రాంతికోసం వెళ్ళాడు. సహస్రాంశుడు అస్తమించగానే, రజనీ రమణీమణి అభిసారికవలె తారాపతిని వెదుకుతూ బయలుదేరినట్టు చీకటి నలుమూలలా కమ్మింది. పిదప తన ప్రకాశవైభవంతో సకల దిక్కులను నింపుతూ బోధిసత్త్వునివలె

విమలుడైన సుధానిధి ఉదయించాడు. చీకటి మూకలను పూర్తిగా అణచి వేయగలిగిన వెన్నెల మనస్సుకు ఉల్లాసం కలిగిస్తూ సత్త్వ ప్రవృత్తివలె అంతటా వ్యాపించింది. దిక్కులకు దినంలో కలిగిన వియోగంవల్ల ఏర్పడిన మోహాన్ని చంద్రుడు పోగొట్టాడు. మహాత్ముల ఉన్నతాశయం పరోపకార ప్రసంగంకదా!

అప్పుడు సుప్రియునికి చల్లటి చంద్రకిరణాలు మేనువుకు సోకి కార్య సముద్రకల్లోల క్షోభల కన్నిటికీ ముద్రవంటి నిద్ర పట్టింది. రాత్రి ఇక గడచిపోతున్నదనగా, అతని గుణగణాలకు, సమర్థతకు మెచ్చిన మహేశ్వరదేవి మరల స్వప్నంలో కనిపించి "ఓ మహాసత్త్వుడా! నీవు సుకృతివి. ఉత్తమతత్త్వాభినివేశంతో పరార్థంకోసం విపుల క్లేశాలను అనుభవించావు. ఇక నీవు శ్రమపడవలసినది చాల స్వల్పం. కనుక ఉద్వేగ పడవద్దు. నిత్యనూతనమైన సత్త్వం గలవారికి సర్వసిద్ధులూ చేకూరుతాయి. ఈ హేమనగరం కాక మరిమూడు నగరాలున్నాయి. అవి రత్న నగరాలు. ఒకదానికంటె మరొకటి విచిత్రమైనవి. నీవు వెళ్ళి ఆ నగరాల తలుపులు తట్టు. వరుసగా నలుగురు, ఎనమండుగురు, పదారుగురు, ముప్పై ఇద్దరు కిన్నరకాంతలు వెలుపలికి వస్తారు. వారివల్ల నీకు కలిగే ప్రమాదం తెలియక పోయినా, నీవు జితేంద్రియుడివి. ఇక నేమి? త్వరలోనే వాంఛితాప్తి కలుగుతుంది." అని ఆదరంతో చెప్పి, ప్రోత్సహించింది.

సుప్రియుడు నిద్రనుంచి మేల్కొని, ఆ హేమనగరద్వారాన్ని మూడుసార్లు చేత్తో తట్టాడు. తట్టీతట్టగానే తరళేక్షణలైన నలుగురు కిన్నరలు వెలుపలికి వచ్చారు. మనస్సుకు ఉల్లాసం కలిగిస్తూ, నయనాలతో అమృతం కురిపిస్తూ, ముఖచంద్రకాంతులతో పట్టపగలే వెన్నెలలు విరజిమ్ముతున్న ఆ కిన్నెరలు మందానిలచలితమైన ఆశ్చర్యతరువు పుష్పమంజరులా అన్నట్టు ఉన్నారు. ప్రియదర్శనలై, రూపుదాల్చిన మరుని జీవనౌషధులవలె ఉన్న ఆ కిన్నెరలు స్మరసుందరుడైన ఆ

సుప్రియుని పూజించి, ప్రణయాభిలాషతో నా అన్నట్టుగా ఆతనికి ఆతిథ్య మిచ్చి చంద్రకాంతాసనంలో కూర్చోబెట్టి, తర్వాత తాము కూర్చుని, ప్రేమోపాయనంగా కర్పూరం అందిస్తున్నట్టు పొంగే విలాస హసిత కాంతులను వెలయిస్తూ ఇలా అన్నారు "ఆహా! మేము ధన్యుల మయ్యాము. మేమే వెదుకుకొని రాదగిన సద్గుణాలం కృతకృతి అయిన నీవే ఇప్పుడు మా యింటికి వచ్చావు. అమృతమంటే ఎవరికైనా ద్వేషమా? చందనమంటే ఎవరికైనా అరుచా? చంద్రుడంటే ఆదరం చూపనివాడెవడు? అక్లిష్టనుడంటే ఇష్టపడనివా రుంటారా? తామే ముందుపడి ప్రణయానికి పూనుకొనడమనేది స్త్రీలకు సౌభాగ్యభంగకర మనడం సంప్రదాయం. అయినా, నీదర్శనానందంతో ఇలా స్వేచ్ఛగా మాట్లాడుతున్నాము. ఈకిన్నరఘరం, ప్రణయగర్వితలైన మేము, సౌభాషణిక మనే ఈరత్నం—ఇవన్నీ నీస్వాధీనం."

ప్రణయోచితంగా వారన్నమాటలను సుప్రియుడు విని సత్త్వ గుణంవలె తెల్లని దంతచంద్రికలను దిక్కులకు చల్లుతూ ఇలా అన్నాడు: "మీ సంభాషణామృతం ఎవరికి మాననీయం కాదు? మీరు ఆదరించేవి నాకు కూడా ఆదరస్థానమే. మీదర్శనమే శ్లాఘ్యం. అందులోను నాపై మీకు కలిగిన అనుగ్రహం మరింత శ్లాఘాపాత్రం. వట్టి ముక్తాహారాలే తాపం పోగొడుతాయి. వాటిపై చందనం చిలకరిస్తే ఇక చెప్పాలా? చంద్రకళలవలె స్వచ్ఛాకృతులైన మీ ప్రవర్తనలుకూడ సముచితమైనవి, పండ్లైనవిని. ఔచిత్యసుందరమైన మానసస్సు, ప్రసాదవిమలమైన మనస్సు, వాత్సల్యసుకుమారమైన పలుకు ఎవరికి ఆదరం కలిగించవు? అతిథి సత్కారోచితమైనంతవరకు మీసదాచారం సమ్మతించాను. మీకు ఆత్మార్పణం కులాచారమైంది. కాని స్త్రీలు పరాయత్తలు. మీరేమో కన్యాప్రాయం గడచిపోయినవారు; పర పరిగృహీతలు. కనుక చనువువల్ల మీరు నాకు సోదరీమణులు; వాత్సల్యం చూపడంవల్ల తల్లులవంటివారు. పరవిత్తం విషంగాను, పరవనితలను తల్లులుగాను, పరహింసను ఆత్మహింసగాను పరిగణించే

వారికి తరుగులేని శుభాలు చేకూరుతాయి. కొండెం, అబద్ధం, పారుష్యం, భిన్న వాదం లేనిమాట కలవానిని అన్ని దిక్కులూ ఆశీర్వదిస్తాయి. అభిధ్యారహితమైన, వ్యాపారపరివర్జితమైన, మిధ్యాదృష్టివిహీనమైన మనస్సుగలవారు సన్మార్గగాములు. స్వభావంతో నే పది అకుశలమార్గాలు దాటివచ్చినవానికి స్వర్గకుశలమార్గాలు నిరాఘాటమైనవి. ఉత్తములకు బుద్ధే ధన్యమైన ధనం. జితేంద్రియులకు విద్యే విమలదృష్టి. పురుషోత్తములకు దయే పుణ్యం. పరిశుద్ధ మనస్కులకు ఆత్మే తీర్థం. ఇంగాటి గుణగణం కలవాడు శీలవంతుడైతే విశేషంగా ప్రశంసీయుడవుతాడు. ఉత్తములకు శీల మనేది రత్నరాశికన్నా, ముక్తాసమూహంకన్నా విశిష్టమైన ఆభరణమని పెద్ద లంటారు.” జితేంద్రియుడు, సత్త్వార్థి అయిన సుప్రియుడు ఆత్మగుణానురూపంగా అన్న ఈమాటలు విని కిన్నెరలు సంతోషించి, తమ సుందరముఖాలతో భూలోకంలోనే వినోదంగా చంద్రలోకం సృష్టిస్తున్నట్టు ఇలా అన్నారు: “ఓ మహాత్మా మణివలె అన్యగుణోజ్జ్వలుడైన నీకు ఇలాంటిప్రభావం ఉచితమైనదే. నీ ప్రభావం సత్పురుషులకు శిరస్సులమీద, హృదయాలలోను, కర్ణాలలోను ఆభరణప్రాయమైంది. ఈ మణి నీలాగే సుహార్హమైంది; మహాప్రభావం కలది. దీనిని స్వీకరించు. దీనిని ధ్వజంమీద ఉంచితే యోజన సహస్రంవరకు అర్థులకు అభీష్టాలు వర్షిస్తూ ఉంటుంది.” ఈ విధంగా ఆ కిరుణులు చెప్పి రూపుగొన్న ప్రసాదగుణంవలె ఉన్న రత్నరాజాన్ని అతనికి సమర్పించారు. ప్రణామోపచారంతో సమర్పించిన ఆరత్నాన్ని సుప్రియుడు స్వీకరించి రజతనగరానికి వచ్చాడు.

అక్కడ రెట్టించిన సంఖ్యగల కిన్నరకామినులు ఆయనను సత్కరించారు. అక్కడకూడా సుప్రియుడు విశుద్ధబుద్ధితో ముందు సంపాదించిన మణికన్నా ద్విగుణప్రభావంగల మణిని సంపాదించాడు. అట్లే మూడవపట్టణానికి వెళ్ళి, పదహారుమంది కిన్నరకాంతల సత్కారం పొంది, ముందుదానికన్నా రెట్టింపుప్రభావంగల మణిని సంపా

దించాడు. పిదప ఆయన ఈ మూడుపురాలకన్నా అధికశోభగల రత్నమయమైన నాల్గవ పట్టణానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ముప్పైరెండు మంది కిన్నరసుందరులు ఆయనను సత్కరించారు. అక్కడ కూడ సుసంయుతుడైన సుప్రియుడు వారిని సద్ధర్మకథాప్రసంగాలతో సంతోషపెట్టాడు. వారు పూచిన నల్లకలువరేకులవలె దీర్ఘమైన కడకంటి చూపుల కాంతులను ప్రసారింపజేస్తూ "మహాభాగ! కిన్నరరాజవంశ రత్నాకర చంద్రుడైన బదరుడనే మా అన్న ఈ ద్వీపాన్ని పాలిస్తాడు. ఆయన పేరుతోనే ఈ ద్వీపం ప్రసిద్ధి చెందింది. ఇది ఐశ్వర్యానికి పేరు పొందింది. ఈ రత్నం ప్రభాసికరమైంది. పుణ్యవంతులు నియమానుసారంగా ఉపోషధవ్రతం ఆచరించి, ఈరత్నాన్ని ధ్వజాగ్రంలో పెడితే, జంబుద్వీపంలో జనసందోహానికి అభీప్సితాలు వర్షిస్తుంది. స్థిరమైన పరహితపూర్తికోసం దీనిని గ్రహించు" అని అంటూ ఆదరంతో అమరతరుఫలాన్ని కోసి, దానినుంచి ప్రేమాతిశయప్రణయ సుభగమైన మణిని తీసి బహూకరించారు. సుప్రియుడు ఆ రత్నం స్వీకరించి, వేగంతో వాయువునుగూడ జయించిన వాలాహమనే ఉత్తమాశ్వం ఎక్కి, వారినుంచి దారి తెలుసుకొని, స్వనగరమైన వారాణసి చేరాడు.

అప్పుడు వారాణసిని ఏలుతున్న విశదకీర్తి అయిన బ్రహ్మదత్త మహీపతి కాలవశాన తన విపులపుణ్యకర్మలవల్ల స్వర్గం అలంకరించగా, పౌరముఖ్యులు సుప్రియునికి - అతడు సకలప్రాణి వత్సలుడు, సర్వఫలదాయి, లోకరక్షణ వినిహితమతి అని తలచి - ఆ ధర్మరాజ్యం పట్టం కట్టారు. సుప్రియుడు తను నగరం చేరిన పదిహేనవదినం శిరస్నానాది విధుల తర్వాత ఉపోషధవ్రతం ఆచరించి, రత్నం ధ్వజాగ్రంలో ఉంచి, లోకాన్నంతా పరిపూర్ణ మనోరథం చేశాడు.

ఈవిధంగా సుప్రియుడు పరహితంకోసం యాత్రచేసి, నూరు సంవత్సరాలపాటు గొప్పరాజ్యం పాలించి, ప్రజలకోరికలన్నీ తీర్చి, తన

కుమారునికి పట్టంకట్టి, సర్వోపశాంతినిపొంది, తత్త్వజ్ఞుడై తుదకు పర బ్రహ్మ భావం పొందాడు. పూర్వం సుప్రియజన్మలో నేను రత్నద్వీప యాత్ర చేసినప్పుడు సంతోషపెట్టిన దస్యులే వీరు.

అని శాస్త్ర అయిన బుద్ధదేవుడు స్వవృత్తాంతకథనే చెప్పి భిక్షు వులకు దానవీర్యం ఉపదేశించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదానకల్పలతలో
బదరద్వీపయాత్రావదానమనే ఆరవపల్లవం.

ముక్తాలతావదానం

లోక కల్యాణకాముక అనే విశుద్ధ కాంతితో వెలుగుతూ, విమల దృష్టులతోనే వివేకం బోధిస్తున్న మహానుభావులు ధన్యులు. వారి నామ సంకీర్తనమే ఈసంసార మోహాన్ని తొలగిస్తుంది.

పూర్వం బుద్ధదేవుడు కపిలవాస్తుపురంలో న్యగ్రోధారామంలో భిక్షుపరిషత్సహస్రం సేవించగా ధర్మోపదేశం చేస్తుండగా, అమందానందం వర్షిస్తూ చందనంవలె చల్లని అతని వాగమృతాన్ని ప్రజలు దోసిళ్ళతో గ్రోలి ధన్యులవుతూ ఉండేవారు. శుద్ధోదన నరపతి కూడ ఆ ధర్మశ్రవణ సంగమంలో పుణ్యోపదేశ సలిలాలలో స్నానంచేసి విమలమైన నిర్వృత్తి పొందాడు.

ఒకనాడు శాక్యరాజ కులోద్భవుడైన సుహాలుడనేవాడు బుద్ధదేవుని ధర్మోపదేశం విని ఇంటికి వచ్చి "ఆహా! బుద్ధ భగవానుడు, ధర్మం, సంఘం - ఈ మూడు రత్నాలు. సిద్ధికోసం, మన నిర్వాణంకోసం మహాఫలాల నిచ్చే ఈమూడింటిని బుద్ధభగవానుడు అనుగ్రహించాడు." అని తనలో తాను అనుకుంటున్నాడు. ఉపదేశ విశేషంతో తనిసి అనుకుంటున్న అతని మాటలను అతని భార్య శశిప్రభ విని ప్రీతితో "పురుషులు పుణ్యవంతులు. మీకు బుద్ధభగవానుడు ఉపదేశించి అనుగ్రహిస్తున్నాడు. మేమేమో ఆడవారం. ఆయన ఉపదేశాలు వినదగని వారం. వాటికి నోచుకోలేకపోయాము" అన్నది. సుహాలుడు భార్య మాటలు విని "భద్రే! ఆ జగద్గురుప్రభుని కరుణ చూపడంలో అలాంటి భేదమేమీ లేదు. సూర్యకాంతి అంతటా ఒకేవిధంగా ప్రసరిస్తుంది. మేఘాలనుంచి వర్షం అంతటా సమానంగా కురుస్తుంది. అలాగే సకల జీవానుకంపగల భగవానుని దృష్టికూడ సమానమే. శుద్ధోదన మహారాజు మహాప్రజాపతి మాటప్రకారం అపరాహ్ణంలో భగవత్సన్నిధానంలో తపస్సు చేస్తున్నాడు" అని అన్నాడు.

భర్త ప్రియమైనమాటలు విని శశిప్రభ శాక్యాంగనా గణంతో పాటు భగవానుని ఉపదేశం వినడం కోసం ఆ పుణ్యారామానికి వెళ్ళింది. ఆ ఉపవనంలో ప్రశమమనే అమృతంతో పెరిగి, సత్త్వమనే కుసుమాలు పూచి, మహాఫలాలు పండిన కరుణా కల్పవృక్షంవలె ఉన్న బుద్ధభగవానుని దర్శించి దూరంనుంచే గాలి వీచగా వంగిన లతవలె నమ్రతతో నమస్కరించింది. వంగినప్పుడు ఆమె కర్ణావతంసంగా పెట్టుకున్న కలువ జారి కిందపడింది. అది చూడగా, ఆమె లోభాన్ని వదిలివేస్తున్నట్టు తోచింది. బంగారుమేనిచాయతో రత్నాభరణాలు అలంకరించుకొని వచ్చిన ఆ శశిప్రభను ఆనందుడనే భిక్షువు చూచి, "అమ్మా! నీవేషం ప్రశమగుణ శూన్యమైనది. ఈ ముని తపోవనంలో ఐశ్వర్యదర్పాతిశయం చూపడం తగదు. ఇది విరక్తులుండదగిన స్థానం. గుణనియమసూక్తాలైన నీ ఆభరణాలు ఏమంటున్నాయో తెలుసా - ఇక్కడికి మమ్మల్ని తీసికొని రాకూడదు — అని నీతో అంటున్నాయి." అని హితవు చెప్పాడు. ఆనందుని మాటలకు ఆమె సిగ్గుతో తలవంచుకొని, ఆభరణాలన్నీ తీసివేసి ఇంటికి పంపివేసి కూర్చున్నది.

అందరూ కూర్చున్నతర్వాత బుద్ధదేవుడు అందరినీ కుశలప్రశ్న చేసి అనిత్యతను గురించి ఇలా ఉపదేశించాడు : "ఈ లోకంలోలోనే ప్రాణులు మూఢులై మహామోహప్రభావంతో అనిత్యమైనదానిని నిత్యమని సదా భావిస్తారు. ఈలోకం సత్యమనే భ్రాంతితో అసత్యం కొట్టుకొంటున్నది; సర్వభావాలు అభావం పొందుతాయని గ్రహించదు. కొందరు వ్యాకరణాలలో, కొందరు తర్కవాద వివాదాలలో, మరికొందరు శ్రుతి మార్గాలలో, కొందరు మంత్రతంత్ర వ్యాపారాలలో, ఇంకా కొందరు వివిధ కళాకౌశలాలలో సంసక్తులై, వాటిలోనే క్షయించి మరల జన్మమెత్తుతూ కొట్టుమిట్టాడుతున్నారు. అయినా, మోహంతో ఇదంతా అక్షయం, నిత్యం అనే ధైర్యం వారిని వదలదు. ఈదేహం నానాటికీ ఆశలుపెరుగుతూ విషయాలనే ఘోరాపాయానికి

గురి అయినది. ఈ సంసారం క్రూర కామోద్రేకంతో, మోహా వేశంతో భయంకరమైంది. కనుక వివేకవంతులు జన్మపరంపర అనే ఈ అవధిలేని వ్యాధి మరి తిరిగి రాకుండా హితకార్యాలు ఆచరించాలి".

ఇలా భగవానుడు అనిత్య సంసార వివరణతో యుక్తంగా ధర్మో పదేశకుశలం శ్రోతలకు కలిగిస్తుండగా, దుస్సహమైన శైశవతారు ణ్యాల నడివయస్సులో ఉన్న ఒక శాక్యవనిత రూపసౌభాగ్య గర్వంతో తన స్తనతటంపై రతిపతి యశస్సారంవలె వ్రేలాడుతున్న ముక్తా హారాన్ని మాటిమాటికీ కడగంటితో చూచుకుంటూ మురిసిపోతూ ఉన్నది. తనహారం చూచుకుంటున్న ఆమెను చూచి శశిప్రభ కోపం వచ్చి "అయ్యో! ఈచపలురాలు ధర్మోపదేశంలోను తన హారమే చూచుకుంటున్నది. ఈ వస్తువులు క్షణికాలని చెబుతున్న విషయాన్ని ఈ మూఢురాలు వినకుండా ఉంది. నా ముక్తాహారం ఈమెకు చూపి ఈమెహారదర్శనోత్సాహం అణచివేస్తాను. సామాన్యంగా దేహు లకు తనవద్ద ఉన్న వాటికంటే మేలైనవాటిని చూస్తే గర్వం అణుగు తుంది" అని అనుకొని, రోహిక అనే తన దాసిని పిలిచి "రోహికా! ఇంటికి వెళ్ళి త్వరగా నా ముక్తాహారం తీసుకురా." అని ఆదేశించింది. !

ధర్మశ్రవణం జరుగుతున్నప్పుడు తన యజమానురాలు చేసిన ఆజ్ఞను ఆదాసి విని ధర్మశ్రవణం మధ్యన, అసమయంలో వెళ్ళవలసి వచ్చి నందుకు ఉద్విగ్నతతో నిట్టూర్చి "అయ్యో! నాకీ సదుపదేశకుశ లంలో విఘ్నం కలిగిందే. పరాయత్త జీవితను కావడంవల్ల ధర్మో పదేశం వినలేకపోతున్నాను. పుణ్యసౌరభ భరితమూ, కారుణ్య కేసరా కీర్ణమూ అయిన బుద్ధదేవుని ముఖపద్మంనుంచి ఉపదేశ మకరందం పొందగల భాగ్యం ధన్యులకే లభిస్తుంది. లోకంలో సేవావృత్తి జీవు లకు దుఃఖంలో దుఃఖపరంపర వంటిది. సేవావృత్తి స్వేచ్ఛను నాశనం చేస్తుంది; సుఖానికి భంగం కలిగిస్తుంది; దేహాన్ని ఆయాసపెడుతుంది. సేవాప్రయాసతో సంపాదించిన ధనమానకణాలు వేడినిట్టూర్పులకు

సలసల కాగుతాయి. వాటిని అనుభవించడమే కష్టం. తనయజమానుని చూచిన వెంటనే సేవకునికి కలిగే ఫలమేమిటంటే - మానగ్లాని, గుణ గ్లాని, కాంతిహాని, శ్రమాను. సేవ అనేది కాళ్ళకు ఇనుపసంకెల; సుల భంగా చీటికి మాటికి అవమానం కలిగించేది; స్వవ్యాపారాన్ని ఎన్న టికీ చేసుకోనీని మహావిఘ్నం; నిద్రాసుఖాన్ని నిర్మూలించేది; మన కోరిక లెన్నటికీ ఫలించని విశాలజాలమార్గ ంవంటిది; సత్సాంగత్యానికి పిడుగు; శరీరాన్ని క్షయింపజేసేది: ముగ్ధులైన వారిని ఎండమావుల వలె ఊరించే మరుస్థలి." అని ఆలోచిస్తూ నిదానంగా బయలుదేరింది. సేవకవృత్తిలో దేహం అమ్ముకున్నవారికి స్వేచ్ఛగా ఉండడం ఎక్కడిది ?

అలా కష్టంతో వెళ్ళుతున్న దాసిని చూచి కరుణాకులుడై భగ వానుడు దివ్యదృష్టితో క్షణం ఆలోచించి, "ఈమెకు ఈజన్మలో మిగి లిన జీవితావధి ముగిసింది. నేనే ఈ దీనురాలిని ఉద్ధరించాలి" - అని నిశ్చయించుకున్నాడు. రోహితక వెళ్లుతున్న దారిలో ఒక ఆవు, దూడ నిలబడి ఉన్నాయి. త్వరగా వెళ్లుతున్న ఆ రోహితకను ఆవు చూచి తన దూడకు అపాయం కలిగిస్తుందేమోననే అనుమానంతో కర్మవ శాత్తు ఆమెను కొమ్ములతో కుమ్మింది. అప్పుడా దాసికి బుద్ధదేవుని అనుగ్రహంవల్ల, జన్మాంతర సంస్కారంవల్ల బుద్ధుని సంస్మరణతో అతనియందు మనస్సు లగ్నమై ప్రణిధానం ఏర్పడింది. ఆహా! కర్మ తరంగాలు చెలరేగే ఈ సంసార మకరాకరంలో జన్మలనే సుడిగుండా లలో ప్రాణులు మునిగి తేలుతూ ఉండడం ఆశ్చర్యకరం. ప్రాణుల ఫాల ప్రదేశాలనే విపుల శిలాఫలకాలపై క్షేమకరం కాని కర్మ అనే రాతి ఉలితో జన్మమరణాక్షరాలు చెక్కి ఉన్నాయి. ఇవి చేత్తో తుడిచివేస్తే పోయేవా? అంతా కర్మాయత్తం! దానివల్లనే ప్రాణులకు నెమలిపురిలోని రంగుల పరిణామంలాగ చిత్రవిచిత్రమైన పరిణతి కలుగుతుంది. గర్భారంభంలోను, జన్మలోను, క్రమంగా పెరుగుతున్న

క్రూరవిషయవ్యాలావళులు తిరుగుతూ, తారుణ్యమనే అంధకారం కమ్మిన ఈ మోహగృహంనుంచి వెలుపలికి నడిచి బౌద్ధధర్మం శరణు పొందండి. సంసారభయం మీకు ఉండదు.”

ఆ పుణ్యమయమైన బుద్ధ ప్రతికృతిని చూస్తున్న రాజకుమారికి అనాదికాల సంచితమైన అజ్ఞానవాసన వీడిపోయింది. ఉన్నతమైన ఆకృతితో మెరిసిపోతున్న బంగారుకాంతిగల మేనితో సుందరమైన భుజస్కంధాలతో, అభిరామమైన ఆజానుబాహువులతో, ధ్యాన నిష్ఠతో అర్ధనిమీలితమైన నేత్రాలతో, లావణ్యాధారవలె ఉన్న ఉన్నత మైన నాసికతో, ఆభరణశూన్యమైన దీర్ఘకర్ణయుగంతో, స్వభావరమణీ యంగా ప్రకాశిస్తూ లేచిగురుటాకువంటి అరుణవల్కలం కప్పుకొని సంధ్యాకాల మేఘం కమ్మిన మేరుపర్వతంలాగ ఒప్పుతూ, తన కాంతితో దిక్కులకు శీలం ఉపదేశిస్తున్నట్టు, ముఖచంద్రునినుంచి ఆనందామృతం వర్షిస్తున్నట్టు, క్షమకే క్షమాగుణాన్ని నేర్పుతున్నట్టు ఉన్న ఆ సుందరమూర్తిని ఆ పుణ్యవతి చూచి ప్రణామంచేసి, నిస్సారమైన శరీరం పైని వాంఛను తొలగించుకొని, శ్రేష్ఠమైన సత్త్వానుభూతిని పొందింది. ప్రణామం చేసినప్పుడు ఆమె కర్ణోత్పలం జారిపోవడం చూడగా, ఆమె నిస్సారమైన శరీర వాంఛను వదలివేస్తున్నట్టు తోచింది. ఆమె వెంటనే బోధిభావం పొంది, స్రోతాపత్తిఫలం కలిగించే సుగతుని ప్రభావాన్ని తలపోస్తూ హర్షవిస్మయాలతో “ఆహా! తన భాసుర శరీర కాంతితో మహామోహాతమస్సులను దూరంనుంచే హరించిన తథాగతుడు ఎలాగో నా యీ కుశలచిత్తాంబుజానికి వికాసలక్ష్మిని కలిగించాడు. ఈ భావసాగరం దాటాను. ఉత్తమ ప్రణిధానం కలిగింది. క్షణంలో అంతఃకరణం ప్రసన్నమైంది. తృష్ణాపరితాపశాంతికోసం శాంతామృత తరంగాలు చెలరేగుతున్నాయి.” అని భగవానునికి ముక్తాదులు కానుకగా సమర్పించి, సంఘపూజచేసి వర్తకులను వీడ్కొల్పింది.

అనంతరం వర్తకులు మహోదధి దాటి బుద్ధదేవుని సన్నిధికి వచ్చి నమస్కరించి, రాజకుమారి ముక్తాలత కానుకగా పంపిన ముక్తారత్న సమూహం ఆయనకు సమర్పించి సింహళద్వీపంలో జరిగిన వృత్తాంతం విన్నవించారు. అది విని ఆనందుడనే భిక్షువు "ఏమిటిది?" అని అడుగగా, తథాగతుడు ఇలా అన్నాడు: "పూర్వం శాక్య గృహంలో ఉండే రోహితక అనే దాసి సత్కర్మ ప్రణిధానంతో ముక్తాలతగా జన్మించింది. పూర్వం వారాణసిలో మహాధనుడనే వణిక్ శ్రేష్ఠుడుండే వాడు. అతనికి పుణ్యవతి అయిన రత్నవతి అనే భార్య ఉండేది. ఆమెకు పిల్లలు లేరు. ఆమె భర్త కాలధర్మం చెందగా, ఒక స్తూప శ్రేష్ఠాన్ని పూజించి భక్తితో ఒక అమూల్యహారం సమర్పించింది. ఆ పుణ్య పరిపాకంచేత సింహళాధిపతికి పుత్రికగా ముక్తాలత అనే పేరుతో జన్మించి పరినిర్వాణం చెందింది. ఆమె మరొక జన్మలో ఐశ్వర్య మదమత్తురాలై పూజను అధిక్షేపించింది. ఆ కారణంగా మరుసంవత్సరమే దాసిగా పుట్టింది. మానవుడు తాను చేసిన శుభాశుభ కర్మానుసారంగా ఈలోకంలో జన్మలు పొంది వాటికి అనుగుణమైన పరిణతిఫలాలు పొందుతాడు. నిఖిల కుశలాలకు మూలమైన ధర్మవల్లి నరులకు కీర్తిఅనే ఉజ్జ్వలపుష్పాలను పూస్తూ, శుభఫలాలను ఇస్తుంది. కిల్బిష క్లేశమూలమైన అధర్మ విషవల్లి మానవులను భ్రమకూపంలో త్రోసి మోహాంధకారం కప్పి అనంతసంతాపం కలిగిస్తుంది. జనులారా! తీక్ష్ణతర మరుభూమిలాగ విస్తరించి కాలుతున్న ఈ సంసార మార్గంలో తీవ్రసంతాపాలు కలుగజేసే పాపాలు విడిచిపెట్టండి. ఎల్లప్పుడూ పుణ్యమే చేయండి. అలాటి పుణ్యకార్యం చేసేవారిమార్గం పుణ్యామృతంతో తడిసి, పుణ్యచ్ఛాయావృక్షాలతో చల్లగా ఉంటుంది."

ఇలా బుద్ధభగవానుడు సత్ప్రణిధాన ఫలం చెబుతూ భిక్షువులకు భక్తిని ఉపదేశించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ముక్తాలతావదాన మనే ఏడవ పల్లవం.

శ్రీగుప్తాపదానం

ఉత్తమాశయుల మనస్సు అపకారం చేసినవారిపై గూడ కృపాయుతంగాను, క్రూరునిపై గూడ పల్లవకోమలంగాను, ద్వేషతప్తుడైన వానిపై గూడ అతిశీతలంగాను ప్రవర్తిస్తుంది.

పూర్వం సురపురం వలె గొప్పదైన రాజగృహమనే పట్టణం ఉండేది. దానిలో కుబేరునితో సమానుడైన శ్రీగుప్తుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. అతడు ధనమదంతో సదా గర్వించి సుగుణాలు గిట్టక, సజ్జనులను ద్వేషిస్తూ, ఉత్తములబుద్ధిని పరిహసించేవాడు. లక్ష్మి కఠినులు, అతివక్రులు, శూన్యులు, వాచాలులు అయిన ఖలులపైనే శంఖాలపై చూపినట్టు దాక్షిణ్యం చూపడం సహజం! శంఖాలు కఠినంగాను, వక్రంగాను, శూన్యంగాను, వాచాలం (మోగేవి) గాను ఉంటాయి. అవి దక్షిణావర్తాలయితే లక్ష్మీనివాస మౌతాయి.

ఒకప్పుడు శ్రీగుప్తుని ఇంటికి దురాగ్రహుడైన క్షపణకుడు వచ్చాడు. అతడు శ్రీగుప్తునికంటె పెద్ద, అతనికి జ్ఞాతిపుత్రుడు. అతడు శ్రీగుప్తునితో స్వేచ్ఛగా ఇష్టగోష్ఠి జరుపుతున్నప్పుడు బౌద్ధాచార్యులను ద్వేషించేవాడు గనుక ఇలా అన్నాడు: "గృధ్రకూటమనే పర్వతంలో సుగతుడు భిక్షుసంఘ పరివేష్టితుడై ఉంటున్నాడు. అందరూ సర్వజ్ఞుడు, సర్వజ్ఞుడు అనడం వల్ల అతడు త్రిజగత్పూజ్యుడై పోయాడు. ఆయనలో భవ్యమైన ప్రతిభేదీ మనకు కనిపించదు. మూర్ఖులు అతనిని భగవానుడు, భగవానుడు అని అంటూ గొప్పచేశారు. ఇలాంటి ప్రసిద్ధ విషయాలలో ప్రజలెప్పుడూ ప్రాయశః ఇతరులు చెప్పినదానినే విచారణ చేయకనే గతానుగతికంగా తామూ చెబుతూ ఉంటారు. అతని వ్రతాది నియమాలన్నీ కేవలం ఆడంబరం, బూటకమనే నా అభిప్రాయం. కొంగ ఒంటికాలిపై మౌనంగా జపం చేయడం

చేపలను మెక్కడంకోసమే కదా ? కనుక, అతనిని అపహసించడానికి ఏదైన వంచన చేద్దాం. ధూర్తులమాయలో పడి ఇతరులు కూడా సంతోషిస్తారు. ''

ఆ క్షపణకుని మాటలు విని కర్మపాక విమోహితుడైన శ్రీగుప్తుడు పాపగర్తంలో పడడానికి అతడు చెప్పిన ఉపాయం ప్రకారం నడుచుకున్నాడు. తన ఇంట్లో ఒకగుంట తవ్వి దాని నిండ చంద్రనిప్పులు పోసి మూసిపెట్టి, విషమిశ్రితమైన భోజ్యపదార్థాలు సిద్ధపరచాడు. తర్వాత బుద్ధదేవుని సన్నిధికి వెళ్ళి మిథ్యాభక్తితో ఆయనను తన యింటికి విందుకు ఆహ్వానించాడు. సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధుడు అంతా గ్రహించి, మందహాసంతో "సరే" అని అతని ఆతిథ్యానికి అంగీకరించాడు. శ్రీగుప్తుడు ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు. అతనిభార్య అగ్ని విష ప్రయోగాలనే అతని అకృత్యాలకు కోపగించుకొని సద్ధర్మం ఉపదేశించింది. శ్రీగుప్తుడు ఆమాటలకు కినిసి, తన రహస్యం బట్ట బయలు అవుతుందనే అనుమానంతో ఆమెను ఇంట్లో ఒకచోట కట్టివేశాడు.

ఈసంగతులన్నీ తెలిసినప్పటికీ భగవానుడు జగద్వంద్యులైన చతుర్ముఖాది దేవతలు కొలువగా శ్రీగుప్తుని ఇంటికి వచ్చాడు. ఇంతలోగా శ్రీగుప్తుని దుష్టకార్యం నగరప్రజలలో పొక్కింది. పాపుల పాపకర్మలు ఎంత కప్పిపెట్టినా దాగవు; దిక్కులకు పరుగెత్తుతాయి. ఈలోగా ఒక ఉపాసకుడు భగవానుని సమీపించి, ఆయన చరణద్వయంపై పడి, నిప్పును, విషాన్ని తలపోస్తూ ఇలా విన్నవించాడు: "భగవన్ ! ఈ శ్రీగుప్తుని వినయం కృత్రిమం. ఇతడు తియ్యగా మాట్లాడుతూ రహస్యంగా అగ్ని విషాన్నప్రయోగాలు చేయదలచాడు. ఈ దుర్జనుణ్ని ఏవిధంగానైనా పరిహరించండి. అనార్యుడు కుహనామాధుర్యంతో ప్రవర్తిస్తున్నప్పుడు, వానిని నమ్మి ఏపనీ చేయరాదు. తేనెపూసిన కత్తిని మింగితే పేగులు తెగి

పోతాయి కదా! గుణ ద్వేషి అయిన దుష్టుడు గుణవంతుల ప్రశంసను సహించడు. సజ్జనులకు సంతోషకారణమైంది దుర్జనులకు కోపకారణ మౌతుంది. లోకత్రయ నేత్రపద్మ వికాసి అయిన మీరు ఈ రాహువు ఇంట్లో ప్రవేశిస్తే జగత్తు గుడ్డిదై పోదా ?" ఉపాసకుని మాటలు విని భగవానుడు మందస్మిత కాంతులతో ఆ ఉపాసకుడు చేసిన శ్రీగుప్తుని తిరస్కారాంధకారాన్ని దూరంగా తొలగిస్తున్నాడా అన్నట్టు ఇలా అన్నాడు. "అగ్ని నా అంగాన్ని స్పృశించదు. విషం నన్ను బాధించదు. పరద్వేష దరిద్రులను ఇతరుల ద్వేషమేమీ ఉపద్రవపెట్టదు. అరోషశీతలమూ, శమామృతసిక్తమూ అయిన మనస్సు కలిగి, విషయాలను ద్వేషించేవానిని నిప్పు ఏమి చేస్తుంది? విషమేమి చేస్తుంది? ద్వేషదోషం పొందినవారికి అమృతం విషమౌతుంది; కుసుమం కులిశ మౌతుంది; చందనం చంద్రుని ప్పవుతుంది; తిర్యగ్యోనిలో జనించిన ప్రాణి అయినా బోధిసత్త్వస్థితి పొంది, కారుణ్యం, మైత్రి కలదయితే దాని శరీరాన్ని నిప్పు కాల్చదు. పూర్వం కళింగ నృపతి మృగ సంఘాలను తగ్గించదలచి ఖండద్వీపమనే అరణ్యానికి చిచ్చుపెట్టాడు. ఆ అరణ్యంలో ఉన్న ఒక తీతువుపిట్టపిల్ల మైత్రితో బోధిని అవలంబించి చిచ్చు చల్లార్చింది. కనుక ద్రోహచింత లేని మనస్సు కలవారికి ఎప్పటికీ భయం లేదు. సత్త్వ సంపత్తికి ఉదాహరణంగా మరొక వినోదకరమైన విషయం చెబుతాను విను: ఒకానొక కాలంలో ఒక ముని ఉండేవాడు. అతని ఆశ్రమంలో మనుజభాషణం ఎరిగిన ఒక కుందేలు చాలకాలంగా వసించేది. ఒకప్పుడు అనావృష్టివల్ల కాటకం ఏర్పడింది. కందమూల ఫలాలు దొరకనందున ముని ఆకలితో క్షీణించిపోయాడు. అప్పు డాతని వ్యథను ఆ కుందేలు సహించక దృఢసంకల్పంతో ఆమునిని చూచి "భగవన్! నా మాంసంతో ఇప్పుడు మీ ప్రాణాలు కాపాడుకోండి. శరీరం సకలధర్మ సాధనం. కనుక రక్షణీయమైనది." అని అంటూ ఆ ముని వాత్సల్యంతో ఎంత

వద్దన్నా వినక తన శరీరాన్ని దావాగ్నిలో పడవేసింది. దాని సత్త్వ ప్రభావంతో మండుతున్న జ్వాలలుగల దావాగ్ని తుమ్మెదలు జుమ్మనే మనోహరాంభోజవనంగా మారిపోయింది. కుందేలు దివ్యశరీరంతో ఆ కమలాలపై నిలబడింది. మునులందరూ దానికి ప్రణామాలు చేశారు. అది వారికి ధర్మోపదేశం చేసింది. ఈవిధంగా బోధిజ్ఞాన ప్రవృత్తులకు అగ్నిభయంగాని, విషభయంకాని లేదు." అని అంటూ బుద్ధదేవుడు శ్రీగుప్తుని భవనానికి వెళ్ళాడు.

బుద్ధదేవుడు శ్రీగుప్తుని ఇంట్లో కుడికాలు పెట్టగానే అగ్నికుండం తుమ్మెదలు మధురంగా ఝుంకరించే కమల సరోవరంగా మారిపోయింది. భగవానుడు ఆ తామరపూలపై ఆసీనుడయ్యాడు. శ్రీగుప్తుడు అది చూచి, భగవానుని కృపాదృష్టితో తనకలుషాలు కూలిపోగా, ఆయన చరణద్వంద్వంపై పడి "భగవన్! నా పాపకృత్యం మన్నించు. మోహకూపంలో పడినవారిపైనే సజ్జనులు ఎక్కువగా కరుణ చూపడం సమంజసం. నాదుష్ట మిత్రుడొకడు అవివేకంతో ఈ పాపిష్ఠి పనులు చెప్పాడు. నీకు సమర్పించదలచిన భోజ్య పదార్థాలలోను విషం కలిపాను. అయ్యో! ఇప్పుడు నాకే పశ్చాత్తాపమనే విషం వ్యాపించింది. నీ స్మరణమే నన్ను కాపాడాలి." అని కన్నీరు ధార కట్టగా విన్నవించాడు. కృపానిధి అయిన బుద్ధదేవుడు శ్రీగుప్తుని చూచి భిక్షుసంఘం వింటుండగా ఇలా అన్నాడు. "ఓయీ! సాధూ! దుఃఖపడవద్దు. మాకు నీపై వైముఖ్యమేమీ లేదు. ఘోరమైన వైరవిషం త్యజించడంవల్ల మాకు విషం తాపం కలిగించదు.

"పూర్వం వారణాసిలో శ్రీమంతుడైన బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతనికి ప్రాణ సమాన అయిన అనుపమ అనే పత్ని ఉండేది. ఆమె ఒకనాడు ఆ పుర ప్రాంతవనంలో ఉండే సువర్ణభాస మనే నెమలి కేక విన్నది. వేణు వీణాస్వన సదృశమైన ఆ కేకను విని ఆమె కుతూహలంతో 'ఏమిటది?' అని నరనాథుణ్ని అడిగింది.

'ఈ పుర ప్రాంతవనంలో రత్నాల రెక్కల నెమలి ఒక టుంది. ఇది దాని మధుర కూజితం. ఈ ధ్వని యోజనాల పర్యంతం వినిపిస్తుంది.' అని రాజు సమాధానం చెప్పాడు. 'దాన్ని చూడాలని ఉంది. పట్టి తెప్పించండి' అని ప్రేమతో అనుపమ కోరింది. రాజు నవ్వి 'వెర్రిదానా, అలాంటి అద్భుతరూపంగల దానిని చూడడం దుర్లభం. నీవు నిర్బంధిస్తే దానికోసం ప్రయత్నించి చూస్తాను.' అన్నాడు. పిదప దానిని పట్టుకొని రావడానికి రాజు పక్షులను పట్టేవారిని - దానిని చంప గూడదనే మాట తీసుకొని పంపాడు. స్త్రీలు వీడు వశుడా కాడా అని కంటితోనే పరీక్షించి, అనురాగాహతుడైనవానితో చేయరాని పనులుగూడ చేయిస్తారు. ప్రౌఢురాలయిన పత్నికి ప్రణయంతో వశుడైనవాని బుద్ధి, ధృతి, స్మృతి, కీర్తి ఆ ప్రియురాలకి పాదపీఠాలుగా పరిణమించి ఆమెపై ఈర్ష్యపడుతున్నవా అన్నట్లు నశిస్తాయి.

"తర్వాత శాకునికులు వనానికి వెళ్ళి ఆ మయూరరాజాన్ని పట్టుకో డానికి వలలు విసిరి ఉచ్చులు వేశారు. కాని, అవి ఎన్నిసార్లు విసిరినా జారిపోయేవి. తమ యత్నం విఫలమైనందుకు వారు విచార పడుతూ, రాజు ఏమి చేస్తాడో, ఏమిశిక్ష విధిస్తాడో అని భయపడ సాగారు. వారిని చూచి మయూరరాజు కనికరించి 'అయ్యో పాపం! వీరు జాలోపజీవులు. నన్ను పట్టుకొనకపోతే క్ష్మాపాలుడు క్రూరంగా శిక్షిస్తాడని భయపడుతున్నారు' అనుకొని 'రాజునే పిలుచుకొని రండి. పట్టుబడి వస్తాను' అని వారికి స్పష్టవాక్కులతో చెప్పింది. వారు నగరుకు తిరిగివెళ్ళి రాజుకు ఈ సంగతి తెలిపారు. రాజు సంతోషంతో వారివెంట వనానికి వెళ్ళాడు. రత్నచ్ఛదమయూరం తనంతట తానే పట్టుబడి రాజువెంట వచ్చింది. రాజు దానిని అంతఃపురంలో పెట్టి భార్యతోసహా దానిని గౌరవంతో, ఆదరంతో చూడసాగాడు. అది కూడచాల పరిచయంతో మెలగుతూ స్నిగ్ధశ్యామలాంబుద కాంతులీనే తన రెక్కల సొగుతో ఆరాజు నీలమణిమయభవనాలకు ఇంద్ర ధనుస్సు అందాలు కలిగిస్తూ ఉండేది.

"ఇలా ఉండగా ఒకప్పుడు ఆ వసుధాధిపతి దిగ్విజయ యాత్రకు వెళ్ళుతూ ఆ నెమలికి ఉపచారం చేయవలసిందిగా రాణికి ఆదరంతో పదే పదే చెప్పాడు. భర్త వెళ్ళగానే యౌవన రూపగర్వాంధురాలైన ఆ అనుపమాదేవి కులమర్యాదను కాలదోసి తప్పుకు ఒడిగట్టింది. ఒక యువకుని చూచి ఆమె రాగిల్లి మరులుకొనగా, భయపడినట్టు అన్నట్టు లజ్జ దూరంగా తొలగిపోయింది. చపలాక్షుల పద్ధతి మలినము, కుటిలము, తీక్ష్ణము, కర్ణసంస్పర్శనో చితమూను. పైకి చూడగా ఇదీ సుదృశులైన ఉత్తమురాండ్ర పద్ధతీ సమానమేనని తోస్తుంది. కాని, చపలాక్షుల పద్ధతిని తలచుకొని మనం తప్పు తప్పు అని చెవులు పట్టుకోవలసి వస్తుంది. ఈ సంసార మకరాకరంలో వివిదోన్మాదకారిణులైన కాలకూట విషజ్వాలలవలె ప్రాణాలు హరించే స్త్రీలు ఉంటారు. స్త్రీల మనస్సు కుసుమంకంటె సుకుమారం; రంపంకంటె క్రూరం. దాని విచిత్ర వైఖరిని ఎవరు వింగడించి తెలుసుకోగలరు? విలాసవతి అయిన ప్రేయురాలిని కౌగిలించుకొని సంతోషించేవారు చల్లని తెల్లని నున్నని కత్తిని మింగేవారి వంటివారు.

"కాముం కండ్లకు ఎక్కగానే రాణి ఇలా అనుకుంది: 'ఈమయూరం శీలం తెలిసినది. మనుష్యభాష తెలిసినది; ఇది నా అంతఃపురంలో నాకు శల్యంగా ఉన్నది. ఇది నా ప్రవర్తనను తప్పక రాజుతో చెబుతుంది. నేను నింద్యమైన పనేమో చేశాను. ఇప్పుడు ఏమిచేయను? పాపకర్మచేసిన నాకు తత్త్వం తెలిసి, చతురబుద్ధికలిగి నా మర్మం ఎరిగిన ఈ నెమలిమీదే కాదు, ప్రతి జడపదార్థం మీదా శంక కలుగుతున్నది.' ఇలా అనుకొని ఆమె ఆనెమలికి విషాన్నం పెట్టింది. రాగమత్తలై ఖలాయత్తలైన స్త్రీలు ఏమేమి పనులు చేయరు? ఆమె విషాన్నపానాలు పెట్టి ఉపచారాలు చేసినకొద్దీ ఆమయూరరాజం కాంతి హెచ్చి మరింత అందచందాలు సంతరించుకుంది. రాణి మయూరం చావక స్వస్థంగా ఉండడం చూచి తన గుట్టు బట్టబయ

లవుతుందనే శంకతో భయపడి, శోకరోగ గ్రస్తురాలై ప్రాణాలు వదలింది. ఈవిధంగా ఆనెమలికి విషంతో ఎలాటి కష్టమూ కలుగలేదు.

"రాగమనేది ఒక విషం. మోహమనేది మరొక విషం. ద్వేషమనేది విషమ్మైన ఇంకొక విషం. బుద్ధుడు ధర్మం సంఘం సత్యం ఇవి పరమామృతం. మోహమహాంబురాశి ఘోరమైన విషం పుట్టిస్తుంది. రాగమనే మహోరగం ఘోరమైన విషం కక్కుతుంది. వైరమనే పనావని ఘోరమైన విషం పుట్టిస్తుంది. ఈ విషయ విషం పుట్టే క్రమం మరొకటి లేదు. ఈ శ్రీగుప్తుడు అధర్మరతుడై మరొకజన్మలోను ఇలాటి అగ్నికుండమే తవ్వించాడు. అప్పుడామె ఇతని సహధర్మిణి."

భగవానుడు ఈ విధంగా చెప్పి కరుణాలోకన జలాలతో శ్రీగుప్తుణ్ణి రజోరహితుణ్ణిగా చేసి, తన శాసనోన్ముఖుణ్ణిగా చేశాడు. తర్వాత శ్రీగుప్తుడు కుశలజ్ఞానంతో ప్రకాశపదవీ ప్రాప్తికోసం త్రిశరణ మార్గాలను స్మరిస్తూ విమలజ్ఞానం పొంది బుద్ధుని పరిచయానుగ్రహంతో పుణ్యధామం చేరాడు. సత్పురుషుల పవిత్రవీక్షణం మహాత్కల్యాణాన్ని, ప్రమోద సుఖాలను కలిగిస్తుంది కదా!

ఈ విధంగా బుద్ధభగవానుడు తనను అవమానించి పాపం చేసిన శ్రీగుప్తుని అజ్ఞానమోహం పోగొట్టి, కారుణ్య పుణ్య పూర్ణుడై అనుగ్రహించి, భవసంక్షయానికి, ఈ బంధభవనమైన సంసారంలో మరల భవగ్రంథులు నివారించడానికి నిర్వైరతే పరమ సాధనమని భిక్షువులకు ఉపదేశించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శ్రీగుప్తావదాన మనే ఎనిమిదవ పల్లవం.

జ్యోతిష్కాపదానం

ధన్యులైన సజ్జనులకు అశుభం కూడ భవ్యస్వభావ సముద్భూత మైన శుభంగా పరిణమిస్తుంది. మూర్ఖులకు కుశలం కూడా అహితమై పోతుంది. ఇది ప్రపంచంలో కనిపిస్తున్న తీరు. అడవులలో రాత్రి కమ్ముకున్న చీకటిని మహాకాంతిప్రదమైన ఓషధి పటాపంచలు చేస్తూ అంతటా ప్రకాశం వ్యాపింపజేస్తుంది. కాని దానిని గూబల గుంపు చూడలేక పోతుంది.

పూర్వం బింబిసారభూపతి రాజధాని అయిన రాజగృహమనే నగరంలో సుభద్రుడనే పౌరుడు ఉండేవాడు. అతడు పరిపూర్ణమైన గృహస్థితి కలవాడు. ఏ దర్శనమన్నా సరిపడని మోహావిష్టుడైన అతనికి క్షపణకులపై (జ్యోతిష్కులపై) మాత్రమే మూర్ఖపు గురి ఉండేది. అతని భార్య సత్కుల సంజాత. ఆమె పేరు సత్యవతి. ఆమె పూర్ణ చంద్రబింబంతో ఒప్పే పూర్వదిక్కువలె గర్భవతి అయింది. అప్పుడు ఒకసారి కలందకనివాసమనే వేణువనంలో ఉన్న బుద్ధభగవానుడు అతని యింటికి భిక్షుకు వచ్చాడు. అతడు భార్యతో సహా ఆయనకు పూజచేసి "నా భార్య గర్భంలో ఉన్న శిశువు ఎలాటిది? ఏ రూపంలో పుడుతుంది?" అని ప్రశ్నించాడు. దానికి భగవానుడు "నీ పుత్రుడు దివ్యమానుష సంపదలను అనుభవించి, నా ఆజ్ఞతో సన్యాసి అయి, ముక్తిని పొందుతాడు." అని స్పష్టంగా చెప్పి నిజాశ్రమానికి వెళ్ళి పోయాడు.

బుద్ధదేవుడు వెళ్ళిన తరువాత ఆ గృహపతి యింటికి భూరికుడనే క్షపణకుడు వచ్చాడు. సుభద్రుడు బుద్ధదేవుడు చెప్పిన మాటలను ఆ క్షపణకునికి తెలియజేశాడు. ఆ మాటలు విని క్షపణకునికి ద్వేషవిషం పాకింది. గ్రహ విజ్ఞానంలో పరిశ్రమ చేసిన ఆతడు చాలసేపు ప్రశ్నను

గుణించాడు. బుద్ధదేవుడు చెప్పినదే ప్రశ్నలోను తెలిసింది. "ఆతడు తన ప్రభావంతో చెప్పినది నిజం. సందేహం లేదు. కాని నామాటల వల్లనే సుభద్రుడు బుద్ధుని సర్వజ్ఞత్వాన్ని తెలుసుకొంటే, శ్రమణులపై ఆదరం కలిగి, క్షపణకులపై శ్రద్ధ వదలుతాడు. కనుక అబద్ధం చెబుతాను." అని ఆ క్షపణకుడు ఆలోచించి, కోపంతో సుభద్రునితో ఇలా అన్నాడు: "సర్వజ్ఞమ్మన్యుడైన సుగతుడు చెప్పింది అబద్ధం. మానవుడు దేవార్హమైన దివ్యసంపదను ఎలా పొందుతాడు? ఈ శిశువు సత్యంగా సన్యసిస్తాడని ఆయన ఎలా ఊహించాడు? క్షుధా సంతప్తులై గత్యంతరంలేని దరిద్రులకు బాగా భిక్ష దొరికే శ్రమణ వ్రతమే కదా శరణు. మీాదు మిక్కిలి, ఓగృహపతీ! నామాట నమ్మకొట్టయితే విను. పుట్టబోయే ఈ శిశువు కులాన్ని సంతాపింప జేస్తాడు." ఇలా చెప్పి క్షపణకుడు వెళ్ళిపోయాడు.

తర్వాత క్షపణకుని మాటలను సుభద్రుడు ఆలోచించి, భార్యకు గర్భపాతం చేయడానికి బహువిధాల ప్రయత్నించాడు. ఎన్నిమందులిచ్చినా గర్భస్రావం కలుగకపోవడం చూచి రహస్యంగా పత్నిని గట్టిగా కొట్టి చంపివేశాడు. ఎదప ఆమెను శీతవనమనే శ్మశానికి తీసుకొని వెళ్ళాడు. ఆ వార్తవిని క్షపణకులు సంతోషంతో గానంచేశారు. "ఆహా! బలే! ఇదేనా సర్వజ్ఞుడు ఈ శిశువుకు చెప్పిన జ్యోస్యం? శిశువు పుట్టకముందే తల్లి మరణించింది. గర్భంలోనే శిశువు మరణించింది. ఇదేనా ఈ శిశువుకు సర్వజ్ఞుడు చెప్పిన దివ్యమనుష్యత? ఇదేనా ఆయన చెప్పిన సన్యాసం?" అని క్షపణకులు పరిహాసం చేస్తూ, అంతటా ప్రవాదం వ్యాపింపచేశారు. ఆ ప్రవాదం విని ప్రజలు తండోపతండాలుగా చూడడానికి శ్మశానానికి వచ్చారు.

ఈలోగా భూతభావనుడైన బుద్ధభగవానుడు దివ్యదృష్టితో అంతా గ్రహించి మందహాసంతో క్షణంసేపు ఆలోచించి, "అయ్యో! మనోవికారం కలిగించే మూర్ఖులు మోహానుబంధంతో దూరంనుంచే

మేఘాలలాగ ప్రాణుల విజ్ఞానాలోకాన్ని కప్పుతారు. శుభవినాశకు డైన ఆ క్షపణకునిమాట విని ముగ్ధబుద్ధి అయిన ఆ గృహపతి పాప కర్మకు కూడ ఒడిగట్టాడు." అని కరుణాకులుడై తను భిక్షుగణంతో సహా శీతవన శ్మశానానికి బయలుదేరాడు. భగవానుడు శ్మశానానికి వెళ్ళుతున్నాడని విని బింబిసారుడు మంత్రులతోసహా ఆ ప్రదేశానికి వెళ్ళాడు.

శ్మశానంలో సుభద్రుని భార్య కళేబరాన్ని చితిమీద పెట్టి నిప్పంటించాడు. అప్పుడు ఆమె పొట్టను చించుకొని కమలాసీనుడైన ఒక శిశువు సూర్యునివలె ఉదయించాడు. అగ్నిజ్వాలల మధ్యన ఉన్న ఆ శిశువును ఎవ్వరూ తీయలేకపోయే వేళకు జనసమూహంనుంచి హాహాకారాలు విపరీతంగా వినిపించాయి. అప్పుడు బుద్ధుని ఆజ్ఞతో జీవకుడనే కుమారభృత్యుడు ఆతురతతో పెద్దపెద్ద అంగలువేస్తూ త్వరగా వచ్చి ఆ శిశువును చితిమీదినుంచి పట్టుకుని తీసుకువచ్చాడు. బాలుని పట్టుకున్న క్షణంలో ఆ చితానలం జీవకునికి జినానుగ్రహం వల్ల హరిచందనంవలె చల్లగా అయింది. మంటలనుంచి పైకి తీసిన ఆ సుందర శిశువును, జీవంతో తొణికిసలాడే ఆసుందరశిశువును చూచి క్షపణకులు సిగ్గుతో క్షణకాలం చచ్చినట్టు ఉండిపోయారు. సర్వభూత హితరతుడైన భగవానుడు ఇదంతా ఆశ్చర్యంతో చూస్తున్న సుభద్రుని పిలిచి "ఓయీ! నీపుత్రుణ్ని తీసుకో!" అని అన్నాడు. కాని సుభద్రుడు ఏమిచేయడానికీ తోచక డోలాందోళితమతితో, సంశయంతో, క్షపణకు లేమి చెబుతారో అని క్షణంసేపు వారి ముఖాలు చూచాడు. వారు "శ్మశానవహ్నిలో పుట్టిన ఈ శిశువును గ్రహింపరాదు. ఈ శిశువు ఎక్కడ ఉంటాడో ఆ యిల్లు వృద్ధికి రాదు." అని సుభద్రునితో అన్నారు. వారి మాటలు విని ఆ మూర్ఖుడు ఆశిశువును స్వీకరించకపోగా, బుద్ధదేవుని ఆజ్ఞతో బింబిసారుడు స్వీకరించి పోషించడానికి అంగీకరించాడు. జ్యోతిర్మధ్యంనుంచి

ఉపలబ్ధుడు కావడంవల్ల జ్యోతిష్కునివలె ప్రకాశించడంవల్ల ఆబాలు నికి భగవానుడు జ్యోతిష్కుడు అని నామకరణం చేశాడు.

బింబిసార భూపాల భవనంలో ఆ శిశువు ఇలా పెరుగుతూ ఉండగా కొంత కాలానికి, దేశాంతరం వెళ్ళిన ఆ శిశువు మేనమామ తిరిగి వచ్చాడు. పుత్రుడు జన్మించగానే తన చెల్లెలు మరణించడం మున్నగు సమాచారం ఆతడు విని కోపంతో నశికిపోతూ, సుభద్రుని దగ్గరికి వచ్చి "మూర్ఖుడా! క్షపణక భక్తుడైన నీవు వారి మాటలు విని భార్యను చంపావు. పుత్రుణ్ని వదలిపెట్టావు. ఏమి మంచి చేసి నట్టయింది? స్వభావసిద్ధంగా జడమతులైన దుర్జనులు ఇతరుల చెప్పుడు మాటలకు రేగి, బేతాళులవలె నవ్వుతూనే సర్వనాశనం చేస్తారు. ఇప్పుడైనా రాచనగరునుంచి పుత్రుణ్ని తెచ్చుకొనకపోతే, నీవు స్త్రీహత్య చేసినట్టు లోకానికి చాటి నీధనం అపహరింపజేస్తాను." అని బెదరించాడు. ఆ మాటలు విని సుభద్రుడు భయపడి, భూపతి భవనంనుంచి కుమారుణ్ని తెచ్చుకున్నాడు. బింబిసార భూపతి ఆ కుమారుణ్ని పెంచిన ప్రీతిచేత ఇవ్వలేక ఇవ్వలేక చిరకాలానికి తండ్రికి ఇచ్చి పంపాడు.

తర్వాత కొంతకాలానికి సుభద్రుడు కాలధర్మం చెందగా, జ్యోతిష్కుడు సూర్యుడు కాంతికి నిధి అయినట్టు ఐశ్వర్యానికి నిధి అయ్యాడు. అర్థికల్పవృక్షమైన ఆ దానశీలి దివ్యమానుషీసంపదను పొంది తన బుద్ధిని బుద్ధ ధర్మ సంఘాలనే త్రిశరణ్యాలలో లగ్నం చేశాడు. పుణ్యారత్నార్జన పరుడై అద్భుతమైన రత్నసమూహాన్ని సద్భక్తితో భిక్షుసంఘాలకు దానం చేశాడు. సముద్రాన్ని నదులు స్వయంగా చేరుతున్నట్టు వివిధ సంపదలు దేవ సమూహాలనుంచి అతని ఇంటికి తరలి వచ్చేవి. తృణంలోను, రత్నంలోను సమానభావంగల బుద్ధదేవుడుకూడ అతని ఇంట్లో రత్నపాత్రదానం స్వీకరించాడు.

ఒకమారు జ్యోతిష్కుడు స్నానంచేసి ఎండలో ఆరవేసినగుడ్డ

గాలికి కొట్టుకొనిపోయి బింబిసార భూపాలుని తలపై పడింది. భూపాలుడు అపూర్వ సుందరమైన ఆ వస్త్రం చూచి, అతని దివ్యవిభవానికి రిచ్చపడి, తన ఐశ్వర్యం దానిముందు గడ్డిపోచవంటిదని అనుకున్నాడు. ఇలా ఉండగా ఒకసారి జ్యోతిష్కుడు రాజును తన ఇంటికి ఆతిథ్యానికి ఆహ్వానించాడు. రాజు మణిమయమైన జ్యోతిష్కుని ఇంటికి వెళ్ళి, అక్కడ ఉన్నంతసేపు అది స్వర్గమనే అనుకున్నాడు.

తర్వాత కొంతకాలం గడవగా ధర్మశీలుడైన బింబిసార నరపతిని అతని కుమారుడు అజాతశత్రువు రాజ్యలోభంవల్ల మోసంతో చంపివేశాడు. కృతయుగ సదృశుడు, సద్గుణి అయిన ఆ బింబిసారుడు మరణించగానే, అతని కుమారుడైన అజాతశత్రువు రాజ్యాన్ని అధర్మంలాగ పొందాడు. రాజదుర్లభమైన జ్యోతిష్కుని యింటి సిరిని చూచి కన్నుకుట్టి అజాతశత్రువు జ్యోతిష్కుని వద్దకు వచ్చి, "నిన్ను నా తండ్రి పెంచాడు. న్యాయంగా నీవు నాకు సోదరుడివి. నీవిభవంలో అర్ధభాగం నాకీ. లేకపోతే భాగధన క్రోధంవల్ల మనకు కలహం ఏర్పడుతుంది." అని అన్నాడు. క్రూరుడైన అజాతశత్రువు కుటిలతతో అన్నమాటలను జ్యోతిష్కుడు విని, రత్నసంపూర్ణమైన తన యింటిని అతని కిచ్చి, తాను మరొక యింటికి వెళ్ళిపోయాడు. కాని, కాంతి సూర్యుని అనుసరించినట్టు దివ్యరుచిర రత్నసమృద్ధమై లోకోపకారకమైన ఆ సంపద జ్యోతిష్కుడి వెంటనంటి వచ్చింది. ఇలా ఏడుసార్లు జ్యోతిష్కుడు సంపదను త్యజించినా, ఆ దివ్యలక్ష్మి రాజును తాకక సాధ్వి పతిని అనుసరించినట్టు అతని వెంటనే వచ్చింది. దోపిడి, దొంగతనం మున్నగు ఉపాయాలతో తన సంపదను రాజు హరించడానికి ఉద్యమించగా, జ్యోతిష్కుడు రాజు కోపించాడని గ్రహించి నిర్విణ్ణుడై ఇలా ఆలోచించాడు: "ప్రజల దురదృష్టవశాత్తు జనక సదృశుడు, వాత్సల్య పేశలుడు అయిన రాజు స్మృతిశేషుడయ్యాడు. నిర్వ్యాజ సరళుడైన ఆ రాజు తండ్రి

లాగ పాలిస్తుండగా, ప్రజలు నమ్మకంతో హాయిగా రాత్రిళ్ళు నిద్ర పోయేవారు. ఆలాటిరాజు మరెవ రున్నారు? ధనవంతుల కేమి? - గడ్డి పోచలలాగ ఎక్కడ బడితే అక్కడ దొరుకుతారు. వివేకవంతులు కూడ రత్నాలలాగ లభ్యులే. కాని సౌజన్య సరళుడైనవాడు అమృతం కంటె కూడ దుష్ప్రాపుడు. నిర్వ్యాజమైన వైదగ్ధ్యం, వివేకపూరిత మైన సరళత, నిరాడంబరమైన ఉన్నతి కలవారు జన్మించడం అరుదు. ఇప్పుడు ద్వేషకుశ్చరితుడై, దుష్కర్మాచరణుడైన ఈరాజు ప్రజల పాప పరిపాకంతో అకాలంలోనే కలలాగ దాపురించాడు. జగన్మిత్రు డైన సూర్యునివంటి బింబిసార మహీపతి అస్తమించగా, దోషోదయం లాగ ఆయన కుమారుడు వృద్ధిచెంది లోకాన్ని చీకటితో ముంచు తున్నాడు. నిజానికి దుష్టులు మరణించిన సత్పురుషులకు అకారణ మిత్రులు సుమా! ఎందుకంటే, దుష్టుల చరిత్ర అనే నికషంపైన సత్పురుషులకీర్తి రాపిడి పొంది మరింత వెలుగుతుంది గనుక. అందువల్ల ఈరాజుపేలుబడిలో ఉన్న భూమిని వదలి వెళ్ళడమే మంచిది. కాలం కలికాలమై రాజు కూడా కలి అయినప్పుడు జనులు జీవించడం ఎలా? గుణవంతుడైన నరపాలుని పాలనలో గుణవంతులైన సత్పురుషులకు వరచరిత్రలైన భార్యలు, అకళంకమైన కుల., భవ్యమైన సంపద, చంద్రసన్నిభమైన కీర్తి, స్థితి సముచితమైన చరితం, ఆపదలకు కారణం కాని సంపద కలుగుతాయి. ప్రజాసంఘం పాపరహితంగా ఉంటుంది. ధనమనే పాదులో పుట్టి, నిర్దోషమైన కామనలనే కుసుమాలతో కన్నులపండువుచేసే ధర్మద్రుమాన్ని దుష్టనృపతి అనే పెనుగాలి కూల్చకపోతే ప్రజలు సుఖాలనే పుణ్యఫలాలు అనుభవిస్తారు. కాలమో కలికాలం! పాలకు డేమో బాలకుడు! అతని ప్రతాపం ప్రేతాగ్నివలె అకాలంలో విప్లవం చెలరేపే దుష్టబేతాలాలతో నిండి నది. ప్రీతి తగ్గింది; బుద్ధి మందగించింది. సుఖశ్రీకి యౌవనం గడచింది. ఇప్పుడు నాకు విభవ విస్తారమైన భోగాలపై అభిరుచి లేదు. ధనం,

భూమి, ఇల్లు, ఇల్లాలు, సుతులు, భృత్యులు, వస్త్రాభరణాలు – ఇవన్నీ జీవికి అవధిలేని ఆధివ్యాధులు. సిరులు ఎండకాలపు తాపం వంటివి. అవి వృద్ధి పొందినకొద్దీ దేహికి తృష్ణాసంతాపం హెచ్చుతూనే ఉంటుంది. మానవులు పుట్టినది మొదలు ధనరాసులను ఆర్జించి కూడబెట్టినా లవణ సముద్రపు నీటితోలాగ దప్పి ఆరదు. ధనికులు అసంతృప్తులై 'లేదు లేదు' అనే జపం చేస్తారు. ఆ జపం ప్రశమంగురించి చేస్తే వారిలో ఒక్కరికైనా పునర్జన్మ ఉంటుందా? కలికలహ మహామోహ లోభాలకు కారణమై దుర్నిమిత్తమైన విత్తం ఎందుకు? వియోగానికి నిదానమై, వ్యసనాలు రాగాలు పుట్టించే భోగాలెందుకు? రాజభవనంలో సేవావమానాలు కలిగించే మిథ్యాభిమానాలెందుకు? ఈ వినాశ భయసమయంలో వైరాగ్య మొక్కటే భోగ్యమైనది. అదే ఆరోగ్యకరం. స్వబంధుమిత్రులతో సుఖమనుభవించే మంచి కాలం గడిచిపోయి ప్రబలతర మోహకలుష మలినమైన కాలం దాపురించినప్పుడు దేహులు ప్రశమమనే సలిలాలతో మనస్సును శుద్ధం చేసుకొని ఆయాసం కలిగించని విజనమైన వనంలో వసించడం సుఖకరం." ఈవిధంగా జ్యోతిష్కుడు చాలసేపు ఆలోచించి పూర్తిగా విరాగి అయ్యాడు. దుఃఖం మూర్ఖులకు మోహం కలిగిస్తుంది; ధీమంతులకు వివేకం కలిగిస్తుంది.

తర్వాత జ్యోతిష్కుడు తన సర్వస్వం యాచకులకు దానంచేసి బుద్ధదేవుని ఆశ్రమానికి వెళ్ళాడు. ధనపాశం ఈడుస్తున్న బుద్ధిగలవాడు సత్యసుఖోన్ముఖుడు కావడం కష్టం కదా! రాజహంస పవిత్రమైన మానససరస్సును స్మరించినప్పుడు ఈ వసుంధర సామాన్య సరసివలె దానికి నచ్చదు గదా! దుస్సహమైన మోహధూమం కమ్మిన భోగానురాగానలం చల్లారి, సంతోషామృతమనే సెలయేటితో మనస్సు చల్లబడిన ప్రశమ శీలుల యత్నాలకు తాగి తందనాలాడుతున్న వారాంగనల అస్థిర భ్రూభంగంవలె క్షణస్థాయి అయిన సంప

దలు విఘ్నం కలిగించలేవు. తర్వాత ఆతడు సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధదేవుని అనుగ్రహంతో సంసార మార్గాయాసంపోయి, ప్రవ్రజ్య అనే విమలపదం స్వీకరించి, సర్వసమ దృష్టి కలిగి, అసమాన తేజస్వి అయి, ఇతర లక్ష్య విరహితమైన మోక్షపదవిని పొందడంకోసం ముని అయ్యాడు.

జ్యోతిష్కుని ఆలాటి బోధిసిద్ధిని చూచి భిక్షువులు ఆశ్చర్యపడి, అతని పూర్వజన్మ వృత్తాంతం అడిగారు. భగవానుడు ఇలా అన్నాడు: "అనేక జన్మక్షేత్రాలలో నాటిన కర్మబీజాల ఫలసంపదను జనులు నిస్సందేహంగా అనుభవిస్తారు. పూర్వం బంధుమంతుడనే రాజు పాలించే బంధుమతి అనే పట్టణంలో అనంగనుడనే గృహపతి ఉండే వాడు. ఆయన శ్రీమంతుడు, మహాకీర్తిమంతుడూను. ఆ పట్టణానికి ఒక సారి సజ్జనుల సుకృతవశాత్తు విపశ్యి అనే సమ్యక్సంబుద్ధుడు పాదచారి అయి వచ్చాడు. ఆయనవెంట నూట యిరవై వేలమంది భిక్షువులు వచ్చారు. అనంగుడు శ్రద్ధతో ఎదురేగి, ప్రణమిల్లి వారిని ఆతిథ్యానికి ఆహ్వానించాడు. పిదప సర్వోపకరణాలతోను బుద్ధదేవుని మూడు నెలల పాటు సత్కరించాడు. రాజు బంధుమంతుడు కూడ వారిని ఆదరంతో ఆహ్వానించాడు. ఇద్దరూ స్పర్థతో ఆ సమ్యక్సంబుద్ధునికి సకల భోగాలూ సమకూర్చి సేవించారు. అనంగనుడు పౌరార్హమైన సేవ, రాజు రాజార్హమైన గజధ్వజ మణిచ్ఛత్రచామరాది సమృద్ధిగల సంపదతో సేవచేశారు. రాజు రాజలాంఛనాలతో సేవచేయడం చూచి అనంగనుడు చింతపడ్డాడు. అప్పుడు అతని సత్త్వగుణసంపద గ్రహించిన ఇంద్రుడు అభిమానించి, సమ్యక్సంబుద్ధుని పూజించడంలో దివ్యలక్ష్మితో అతనికి తోడ్పడ్డాడు. ఆతడు దివ్యసంపదతో భగవానుని పూజించడం చూచి చక్రవర్తిసిరి లజ్జపడింది. చంద్ర సూర్య తారకలను దిసంతుచేసే దివ్యరత్నాలతో, వాడని గంధమాల్యాలతో, దివ్యవస్త్రాలతో, ఒప్పారే కల్పద్రుమ ఫలా, లతో, శచీదేవి భక్తినమ్రురాలై సవిలాసంగా చామరం వీస్తుండగా, ఆతడు సమ్యక్సంబుద్ధుని పూజించడం చూచి రాజు సిగ్గుతో తలవంచు

కున్నాడు. ఆనాడు పుణ్యోదారుడైన అనంగడు భక్తితో శుభపరిణామ స్వరూపుడైన సుగతుని పూజించి ఫలం పొందాడు. నేడు ఆ విమలమానసుని క్షణకాల ప్రణిధానంతోనే దివ్య పదవిని పొంది, జ్యోతిష్కుడై జన్మించి, రెండవ సూర్యుని వలె వెలుగుతున్నాడు."

విమలజ్ఞానంతో మూడు లోకాలూ ప్రకాశింపజేసే జినభగవానుడు భిక్షువులకు ఈవిధంగా ప్రణిధానం ఉపదేశించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
జ్యోతిష్కావదాన మనే తొమ్మిదవ పల్లవం.

సుందరీనందాపదానం

భవభీతులైన మానవుల హితం కోరి వాత్సల్యమృదు బుద్ధితో సర్వప్రాణి హితరతానుకంపతో, పట్టుదలతో, పరమానుగ్రహం కలిగించే భవ్యపురుషులు ఈ లోకంలో, ఎవరో కొంద రుంటారు.

పూర్వం ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుడు కపిలవాస్తుపురంలో న్యగ్రోధారామంలో బసచేశాడు. అప్పుడు శాక్యరాజసుతుడైన నందుడు ఆయనను దర్శించడానికి వెళ్ళాడు. అప్పుడు బుద్ధభగవానుడు భిక్షువులకు నిష్క్రమ్యోపదేశం చేస్తూఉన్నాడు. ఆయన ఆ ఉపదేశ కథాకథనంతర్వాత తన ఎదుట నిలబడ్డ నందుని చూచి, ప్రీతితో, సన్న్యాసం స్వీకరించమని కోరాడు. నందుడు ఆయనను పూజించి, తన కుశలాదికం నివేదించిన తర్వాత "భగవన్! ప్రవ్రజ్య పుణ్యలాభకరమే అయినా నాకు నచ్చడంలేదు. నేను సకలవస్తువులను సమకూర్చే ఉపస్థాయకుణ్ణి అయి భిక్షు సంఘానికి యథేప్సితంగా సర్వోపకరణాలతోను భిక్ష యిస్తూ ఉపచారం చేస్తూ ఉంటాను." అని విన్నవించి, రత్నమకుటంతో ఆయన పాదపంకజాలను స్పృశించి భాగ్యాదర్శనసముత్సుకుడై స్వభవనానికి వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడ రతివలె సుందరి అయిన సుందరి అనే తన ప్రియురాలితో ముహూర్తకాలం గూడ విరహం సహించక సుందరోద్యానవనంలో విహరించాడు.

సహజంగా గుణప్రియుడైన బుద్ధదేవుడు తర్వాత ఒకనాడు భిక్షు సంఘాలతో సహా తానే నందుని భవనానికి వెళ్ళాడు. అప్పుడు ఆనందంతో నందుడు ఆయన పాదాలకు వందనం చేసి, అర్హమైన గొప్ప ఆసనంపై ఆసీనుణ్ణి చేసి, పూజించి ఇలా విన్నవించాడు: "దేవ! మీరే స్వయంగా నాకు దర్శనమిచ్చి అనుగ్రహించారు. ఇది ఏపుణ్యప్రరోహ పరిపాకమో! మహాత్ముల స్మరణం, శ్రవణం, దర్శనం అనేవి పుణ్యలత పండించిన ఫలసంతతి కదా! సదాప్రకాశులైన ఈ మహామైత్రుల

దర్శనంతో ఎవరి హృదయానికి వికాసలక్ష్మి కలుగదు ? మహాత్ముల దర్శనం దానం కంటే ప్రియతరమైనది ; పుణ్యం కంటే మహాఫలవంత మైనది; సదాచారంకంటే శ్లాఘ్యమైనది." బుద్ధదేవుడు భక్తి ప్రణయ పేశలంగా ఇలా విన్నవిస్తున్న నందుని పూజను అభినందించి, ముందుకు వెళ్ళడానికి ఉపక్రమించాడు. నందుడు స్వచ్ఛమైన స్వర్ణపాత్రలో తన హృదయంవలె మధురమైన ఉపచార పదార్థాలను తీసుకొని భగవా నుని అనుగమించాడు. భగవానుని మార్గంలో భక్తితో వెంటవెళ్ళు తున్న తన ప్రియుణ్ని సుందరి విరహాతురయై కడకంటితో చూచింది ఆ ప్రియతమ పెద్దలముందు సరళతరళదృష్టులను పరపక భయంతో కనులు మూసుకొని క్షణకాలం తలవాల్చి ఉండడం "నీవు పోవద్దు!" అని మాటా పలుకూ లేక మౌనంగా గట్టిగా చెప్పినట్లు అనిపించింది. నందుడు ఉచ్ఛ్వాసంతో కదలుతున్న వదనంగల ప్రణయినిని చూచి, "ఇదిగో ! త్వరలో వస్తాను !" అని అన్నాడు.

పిదప బుద్ధదేవుడు నందునితో సహా ఆశ్రమం చేరాడు. ఆశ్రమం చేర గానే నందుడు అంజలి ఘటించి ప్రియావిరహాన్ని సహించలేక "దేవ ! ఇంటికి వెళ్ళుతాను." అని విన్నవించాడు. బుద్ధదేవుడు ఆసనం అధి ష్ఠించి ఎదుట ప్రణతుడై ఉన్న నందుని చూచి మందహాసంతో, "వెళ్ళడానికి ఇప్పు డేమి తొందర ?" అని ప్రశ్నించి ఇలా అన్నాడు: "విషయ సుఖాస్వాదన సౌహార్దంతో సమ్మోహిత చిత్తులైనవారి బుద్ధి అయ్యో ! గృహసుఖాలలో సక్తమై నిర్వేదానికి విముఖంగా ఉంటున్నది. ఆయుస్సుకు గుణమే ఆభరణం. గుణానికి వివేకం ఆభ రణం. వివేకానికి శమం ఆభరణం. శమానికి వైరాగ్యం ఆభరణం. వైరాగ్య వివేకశూన్యచిత్తులై సల్లక్షణాలు లేనివారు పశువులవలె తమకాలాన్ని చక్రనేమిక్రమంగా గడుపుతారు. వారు అలాగ డపడం ఆప్తులైన మిత్రులకు జాడ్యంగా, అసహ్యమైన హృదయశల్యంగా ఉంటుంది. అలాటివారి జీవితం వ్యర్థమని యుక్తాయుక్త విచారశీలు

లైన ప్రాజ్ఞులు భావిస్తారు. సత్త్వవంతులకు పుణ్యం, బుద్ధిమంతులకు విద్య, విద్యావంతులకు శీలం, భాగ్యవంతులకు సకలవస్తువులూ, శమ గుణ శాలులకు సుఖం చేకూరడం ఎప్పుడూ కష్టం కాదు. కాని, సమస్త వస్తువులను సంపాదించే ఆయుస్సులో స్వల్పాంశం సంపాదించ డం కూడ కష్టం. అలాటి ఆయుస్సును నిష్ఫలంగా నాశం చేసుకొనే వాడు శోచనీయుడు. వానికి నమస్కారం! ఈ విషయ జలనిధి తరింప నలవికానిది. దీనిలో లావణ్యాసారం నిండారి ప్రలోభం కలిగిస్తూ ఉంటుంది. సుందరులనే సుడిగుండాలు భ్రాంతి కలిగిస్తాయి. దర్పంతో చెలరేగే విషమ మకరకేతనుడనే మకరం క్షోభ కలిగిస్తూ ఉంటుంది. ఇక విరహమనే బడబానలం నిత్యం ప్రబలంగా సన్నిహితమై ఉంటుంది. కనుక ఈవిషయజలనిధి దాటడానికి ఏకైక శరణమైన సేతువు తీవ్ర మైన వైరాగ్యమే కనుక. రాజపుత్ర! జితేంద్రియుడవై ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించు. ఈ సంపదలు స్త్రీలవలె పొందనప్పుడే సుఖమిచ్చేవి. కుశలం కోసం బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి, ఈ నిస్సారమైన గృహ సంసార బంధనం వదలిపెట్టు.” బుద్ధదేవుని కరుణాభరణమైన ఈ వాక్కులు విని నందుడు పూర్వపు చనువుతో “భగవన్! నేను ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించా లనే మీరు సదా ప్రయత్నిస్తున్నారు. భిక్షుసంఘాల మేలుకోసం నేను గృహస్థుడుగా ఉండడమే మంచిది.” అని విన్నవించాడు. కాని, ఆయన బుద్ధదేవుని ఆజ్ఞను మీరలేకా, ప్రియా ప్రేమ మరొక వైపు లాగు తూఉండగా దోలాందోలితచిత్తుడై వ్యాకులపడ్డాడు. భగవానుడు సన్న్యాసం స్వీకరించవలసిందని అతనికి మళ్ళీ మళ్ళీ ఉపదేశించాడు. ఉపకారం చేయదలపెట్టిన సజ్జనులు యోగ్యతాయోగ్యతలు ఆలో చించరు గదా!

ఇంద్రియాలు జయించని నందుడు ఇలా ఎంత ఇష్టపడకపోయినా ప్రవ్రజ్యాదీక్ష భగవానుని వాక్యంవల్ల తనంతట తానే ఆయన దేహాన్ని అలంకరించింది. వెంటనే నందుడు కాషాయవసనుడు, భిక్షా

పాత్రపాణి అయి బంగారు కాంతితో, మహాపురుష లక్షణాలతో ప్రకాశించాడు. ఆతడు సుగతుని ఆదేశం ప్రకారం అనాగరక వేషంతో దుమ్ముకొట్టిన దేహంతో భిక్షాపాత్రతో ఆరణ్యకవృత్తి అనుస రించాడు. కాని, సన్న్యాసి అయినప్పటికీ చంద్రునిలో మచ్చలాగ అతని హృదయంలో ప్రియురాలయిన సుందరి అంకితఅయింది. ఆశ్చర్య మేమిటంటే, స్ఫటికానికి రాగం అంటినట్టే మనస్సుకు అనురాగం ఏవిధంగానో అంటుకుంటుంది. ఎంత కడిగినా పోదు. అరుణ వల్క లాలు ధరించి విరహపాండురుడైన ఆ నందుడు సంధ్యాకాల మేఘం మరుగున ఉన్న చంద్రుని సోయగం పొందాడు. ఆతడు అరణ్యంలో తిరుగుతూ, విరహాగ్ని భరించలేక ధైర్యం కోల్పోయి మన్మథుని జన్మవిద్యవంటి సుందరిని మరువలేకపోయాడు.

ఆయన ఒక శిలాతలంపై ఆసీనుడై ఆ సంపూర్ణచంద్రవదన వదనాన్ని నిశ్చలంగా నిర్మలంగా ధ్యానిస్తూ చాలసేపు ఇలా ఆలోచించాడు – ఆహా! భగవానుడేమో ఎంతో ప్రయత్నించి నా కీ అనుగ్రహం కలిగించాడు. రాగాధిష్ఠితమైన హృదయంగల నాకు చిత్తశుద్ధి కలగడం లేదు. సంసార చరితం వదలిపెట్టాను; నిస్సంగ వ్రతం స్వీకరించాను. అయినా, ఆ మృగశాబాక్షిని నా మనస్సు మరువ లేకున్నది. ప్రియురాలి ఈ కుంకుమరాగంతో వాసించే ఈ దేహానికి నారచీరలు కట్టాను. ఆమె పీనస్తనమండలంపై ప్రణయంగల ఈచేతితో భిక్షాపాత్ర పట్టాను. నా కీ సన్యాస దీక్షతో రాగమే మితిమీరు తున్నది. ఇతరులకైతే బోధివల్ల కలిగే ధ్యానం, త్రిశరణాలంబనం నిరంతరం అభివృద్ధి చెందేవి. “క్షణంలో వచ్చివేస్తాను వెర్రిదానా!” అని ఇక్కడికి రావడానికి ముందు ఆమెతో అన్నాను. పిదప ఆమె సందర్శనానికి కూడా విఘ్నభూతమైన ఈ కృతఘ్నవ్రతం వహించాను. నేను వస్తున్నప్పుడు ఆమె వణుకుతూ పెద్దల ముందు “వెళ్ళవద్దు” అని నోటితో అనలేక, చేతిలోని వ్యజనాన్ని వదలి, నాచేతి కొస

పట్టుకొని, కాలితో నేలరాస్తూ మరొకరు చూడకుండా నన్ను చూచింది. ఆ అత్యంత సుందర నిషేధంతో ఆమె నా మనస్సును కట్టి వేసింది. ఆ హరిణలోచన నా వియోగశోకంతో ప్రలపిస్తూ ఇసుక దిబ్బపై చక్రవాకి లాగ, భవనంలో శయనంపై పడి పొర్లుతూ ఉంటుంది. సందేహమే లేదు. హా! ప్రియా! నేను సత్యం వదలి, నీచిత్తం హరించి వట్టి దుర్మార్గునిలాగ ఈ కుహనావ్రతం స్వీకరించాను. ఈవ్రతం పరిత్యజించి ప్రియురాలి వద్దకు వెళ్ళుతాను. అనురాగాగ్ని సంతప్తులకు తపస్తాపం దుస్సహం. బహుకాలానికి తిరిగివచ్చిన నృశంసుడైన నన్ను చూచి రాజపుత్రి కొత్త అలుకతో ఏమి చేస్తుందో? ఏమో? ప్రేమ దుస్సహమైన తిరస్కారం ఎల్లప్పుడూ వికారం కలిగించదు. నూనెలో కలిసిన నలుసును సులభంగా తీసివేయడం సాధ్యమా? బుద్ధదేవుడు వనంలోలేని సమయంచూచి ఇంటికి వెళ్ళాలి. ఇదే నానిశ్చయం. ఈశిలాతలంమీదే, గిరిధాతువులతో ఆ శశిముఖి చిత్రం ధైర్యం తెచ్చుకొని చిత్రిస్తాను. సుధామ వలయానికి చంద్రుని వంటి సౌందర్య ప్రవంతి అయిన ప్రియురాలిని చిత్రించడం ఎలా? ఆమెచూపు ముగ్ధకురంగంతోను, తుమ్మెదలు కదలాడే కలువతోను పోటీ పడేది. ఆమె బింబాధర కాంతి లావణ్యసముద్రతీరంలోని పగడపు వనం. ముఖద్యుతి కళంకంలేని అమృతకిరణ సమూహ పంక్తి వంటిది. ఇలాటి ఆశ్చర్యకరమైన సుషమగల శరీరం చిత్రించడం ఎలా? చిత్రించినా ఈ సౌందర్యం అబ్బుతుందా?

నందుడు ఈ విధంగా తలపోసి, ఆశిలాతలంమీద సుందరిచిత్రాన్ని, కన్నీళ్ళతో తడిసి వణుకుతున్న వేళ్ళతో మెలమెల్లగా వ్రాశాడు. ఇలా అతడు తన సంకల్ప ప్రతిబింబంవలె ఎదుట ఉన్న ప్రియురాలి రూపం చూచి బాష్పగద్గద కంఠంతో ఇలా అన్నాడు: "అయ్యో నయన సుఖవృష్టివంటి ప్రియురాలి రూపం చిత్రించుకొన్నాను. ఆ శరచ్చంద్రవదనను క్షణమైనా చూడనీకుండా బాష్పధార అడ్డు

వస్తున్నది. తన్వీ విరహం కూడ లెక్క-చేయకుండా సన్న్యాసవ్రతం స్వీకరించిన నాకు ఘోర సంతాపం కలిగించే ఈశాపం ఏపాప విపాకం వల్లనో కలిగింది. సందేహమే లేదు. సుందరీ! విరిసిన తామరవనపు సొబగుగల చూపులతో నీవు స్నేహంతో తిలకించే నాదేహం కన్నీట నిండింది. తాత్కాలికంగా ఈవియోగాంతరాయంవల్ల కలిగిన కోపం వదలిపెట్టు. నామాటకు సమాధానం చెప్పు. ఎందుకు మౌనం పట్టావు? ఈకాషాయవస్త్రం నీరాగమయమే. ఈవ్రతం చిత్రవ్రతమే."

ఇలా చిత్రంతో మాట్లాడుతున్న నందుని, ఆచిత్రాన్ని దూరం నుంచే భిక్షువులు చూచి అసూయాపరులై భగవానుని సన్నిధికి వచ్చి "దేవ! దుర్వినీతుడైన వీనికి మీరు కేవలం వాత్సల్యంతో సన్న్యాసదీక్ష యిప్పించారు. కుక్క-కు కుసుమమాల యిచ్చినట్టయింది. నందుడు స్వేచ్ఛగా శిలాతలంమీద సుందరి ముఖం చిత్రించి దాని ఆలాపాలను జపిస్తూ, దానినే ధ్యానిస్తున్నాడు." అని విన్నవించారు. అది విని బుద్ధదేవుడు ప్రియావిరహమోహాతుడైన నందుని కాననం నుంచి పిలిపించి "నందా! ఏమిటిది?" అని ప్రశ్నించాడు. నందుడు "భగవన్! కాంతాసంసక్తుణ్ణయిన నాకు భిక్షుయోగ్యమైన ఈవనంలో బుద్ధి కుదరడంలేదు. ఇది నిజమైన విషయం." అని విన్నవించాడు. నందుని మాట విని జినభగవానుడు తన ముఖ చంద్రకాంతులతో రాగతామరసాన్ని ముకుళింపజేస్తూ ఇలా ఉపదేశించాడు. "ఓ సాధూ! నీ బుద్ధి ఇంతగా రాగంలో తగులుకొనడం యుక్తంకాదు. కల్యాణాభినివేశంకలవారి మనస్సును విఘ్నాలు ఆకర్షించి శిథిలపరచవు. నీవు అవలంబించిన ఈయోగం ఎటువంటిది? తనువును తృణసదృశంగా త్యజించే భోగాభియోగం కలది కదా? మరి నీకీ నింద్యమైన, క్షణభంగురమైన సుఖలవాస్వాద వాంఛ ఎందుకు? మారమార్గం దుస్తరం. అది సహజంగానే ఆముష్మిక కుశలాన్ని కూల్చివేస్తుంది; ప్రేమాంధులకు వెంటనే దుస్సహమైన బంధనజాతంగాను పరిణమిస్తుంది." అని

భగవానుడు చాలసేపు నందునికి వైరాగ్యం ఉపదేశించి "ఇక్కడే ఉండు." అని చెప్పి తన అనుష్ఠానానికి వెళ్ళాడు.

నందుడు ఇదే వెళ్ళడానికి తగిన తరుణం అనుకొని సంతోషంతో సుందరీ దర్శనోత్సుకుడై ఇంటికి బయలుదేరాడు. వనద్వారంలో తలుపులు మూసిన పెక్కు విహారాలనుంచి తప్పించుకొని చాలసేపటికి ఎలాగో నగరానికి పోయే మార్గం చేరాడు. సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు ప్రియానురాగంతో నందుడు వెళ్ళబోతున్నట్లు గ్రహించి, అతని వద్దకు వచ్చి "నందా! తొందరగా వెళ్ళుతున్నావే? ఎక్కడికి?" అని ప్రశ్నించాడు. "భగవన్! ఈ వనంలో ఉండడానికి నాకు ఇష్టంలేదు. శాంతచిత్తులు కానివారికి ఏ క్రియ సిద్ధిస్తుంది? చామరాలతో హసించే సిరి, మణిమయమైన రమ్య హర్మ్యావళి, మందమారుతంతో కదిలే సుందర లతలతో కనులపండువైన నూతనోద్యానభూమి, కుసుమబాణుని కార్ముక లతవలె మధ్యక్షామ అయిన తనుగాత్రి సుందరి జన్మాంతర వాసనలవలె రాగాసక్తమైన నా మనస్సును వదలడంలేదు. పంజరబద్ధమైన పక్షిలాగ ఈ వ్రతపంజరంలో చిక్కుకొని, సరాగమైన మనస్సుతో బ్రహ్మచర్యం అనుష్ఠిస్తున్నాను. ఈ ప్రవ్రజ్యను పరిత్యజించి వెళ్ళులాను. నాకు అక్షయమైన నరకమే కలుగనీగాక! మంజిష్ఠారాగరంజితమైన వస్త్రం రంగును విడువదు కదా!" అని అంటూ తన భవనానికి వెళ్ళడానికి పెక్కుసార్లు ప్రయత్నిస్తున్న నందుని చూచి భగవానుడు అనుగ్రహబుద్ధితో నివారించి ఇలా హితవు చెప్పాడు. "నందా! విప్లవం చేయవద్దు. వినీ విననిది నిందితమైనది. విద్వాంసుల ఉపదేశం ప్రకారం సామాన్యులు నడుస్తారు. అలాంటప్పుడు వివేకంతో దోషాలు తొలగిపోయి శీలవంతులైన విద్వాంసులు నిస్సారసుఖం అపేక్షించి అకార్యాలకు పూనుకోరు. రాగం గాఢంగా హత్తిన నీకు జుగుప్సకు ఆటపట్టు, లజ్జాకరమూ అయిన నీచకర్మలో ఎందు కింత ఆసక్తి? యోనిలో పుట్టి

యోని సంసక్తులవుతూ, స్తనపాయులై, స్తనాలనే మర్దిస్తూ, అయ్యో! జన్మపరంపరలోనే లయమవుతూ సిగ్గుపడరు కదా! జననీ జఘనా సక్తిని సజ్జనులు సదా వర్జిస్తారు. ఇలాటిది సమ్మోహ మూఢమైన చిత్తంగల పశువులందే కనిపిస్తుంది. భుజంగులు (కాముకులు) భుజంగాల లాగ భోగాలతో (సుఖాలతోను, పడగలతోను) భవబిలంలోనే నశించడం చూస్తున్నాము గనుక నీవు రామారమణాభిమానాన్ని వదలిపెట్టు. నీచమైన రతిసుఖం ఎవ్వరికీ సంతృప్తిని కలిగించనే కలిగించదు. ఏండ్లు పూండ్లు ఎంతకాలం దానిలోనే మునిగి తేలుతున్నా ఎవ్వడూ పరాఙ్ముఖుడు కాడు. ఇంకా ఆశ కెలకవేస్తూనే ఉంటుంది. గృహజాలంనుంచి విముక్తుడ వయ్యావు. మళ్ళీ అక్కడికే ఎందుకు పరుగెత్తుతావు. వలనుంచి తప్పించుకొన్న సారంగం మరల వలలో దూరుతుందా?'' భగవానుని ఈ మాటలు విని, ఆయన ఆదేశానికి తల ఒగ్గి నందుడు సుందరిని స్మరిస్తూ మరల ఆశ్రమం ప్రవేశించాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు బుద్ధదేవుడు నందుణ్ని ఆశ్రమం ఊడ్వడానికి నియమించి ధ్యానం చేసుకొనడానికి వెళ్ళాడు. నందుడు ఎన్నిసార్లు ఊడ్చినా అతని హృదయంనుంచి రాగం తొలగనట్లే, దుమ్ము పోలేదు. తర్వాత ఆతడు నీటికోసం వెళ్ళి కడవను ఎన్నిసార్లు ముంచి పైకెత్తినా, అది వట్టిదవుతూ వచ్చింది. ఇదంతా తన ప్రయాణానికి విఘ్నమని విచారపడుతూ దానిని వదలిపెట్టి నందుడు సుందరీ సందర్శనోత్సుకుడై బయలుదేరాడు. సర్వజ్ఞుడైన సుగతుడు తన దివ్యదృష్టితో నందుడు వెళ్ళుతుండడం తెలుసుకొని, త్వరగా వచ్చి అతని మనోరథాన్ని స్తంభింపజేస్తూ ఇలా అన్నాడు: "శ్యామరక్త కాంతితో మండుతున్న దీపానికి పాత్రసంబంధంతో నూనెమడ్డి అంటినట్టు నీకు ఇంకా ఈస్నేహం వదల లేదు కదా! అయ్యో! కాంతాభిలాష యిక చాలు. నీలీరాగం వలె అది నీహృదయానికి అంటుకొని వదలకుండా ఉండడంవల్ల నీవు విరాగివి కాకున్నావు. రతిసుఖం ప్రారం

భంలో కాతరుడైనవాణ్ణి కన్నుమిన్ను కాననివాణ్ణిగా చేస్తుంది. ముఖ్యాంగసంగం తర్వాత జుగుప్సవలె కౌగిలించుకుంటుంది. ఇంద్రియాలు దేహిని విషయసుఖాస్వాదన సంబంధంతో పాపిష్ఠులైన మిత్రులలాగ దుస్సహమైన వ్యసనాలనేసుడిగుండాలలో పడవేస్తాయి. దుష్టసంసర్గం స్వల్పమాత్ర స్పర్శతోనే కుళ్ళిచచ్చిన చేపకంపులాగ కంపుకొడుతూ అంటుకుంటుంది. ఉత్తమమిత్రుల సంసర్గం ఎప్పుడూ కుశలకరమై సుగంధంలాగ వ్యాపించి మెప్పు కలిగిస్తుంది.'' ఈవిధంగా భగవానుడు సదసన్మార్గాన్ని ఘ్రాణస్పర్శచేత అతనికి ప్రత్యక్షంగా చూపి ఉపదేశించాడు.

తర్వాత భగవానుడు నందుని పిలుచుకొని గంధమాదనానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ కమలగర్భుని చమరీమృగాలు ఆయనకు తమ నవకమైన తోకలతో వీచాయి. అక్కడ ఆయన నందునికి ఒకగుడ్డి మర్కటిని చూపించాడు. దాని శరీరం దావానలంలో కాలి వికృతమై ఏవగింపు కలిగిస్తూఉన్నది. అప్పుడు భగవానుడు నందుని చూచి, "నంద! ఈ మాంద్యనింద్యతరాకృతిని చూచావా? ఇది కూడ ఒకరికి అందంగాను, ఉచితంగాను కనుపిస్తుంది. సురూపం కురూపం అనే దేదీ లేదు. అనురాగంతో అంతా రమ్యంగానే కనిపిస్తుంది. ఈ లోకంలో ఎవరు ఎవరిని ప్రేమిస్తారో వారే వారికి సుందరులు. పక్షపాతం వదలి నీవే నిజంచెప్పు. దీనికీ, ఆ సుందరికీ లావణ్యంతో భేదం ఉందా? నేను కోరడం లేదు గనుక సౌందర్యంలో భేద తెలుసుకోలేకపోతున్నాను. అవసరమున్నప్పుడు, మనకు కావలసివచ్చినప్పుడు మనోహరత దానంతట అదే కనిపిస్తుంది. ఆమెకూ, దీనికీ భేదమేమీ నాకు కనిపించడం లేదు. మాంసచరాస్థిమయమైన ఈయంత్రంలో రమణీయత తాత్కాలికం." అని అన్నాడు. నందుడు బుద్ధదేవుని ప్రశ్నలకు చాల నొచ్చుకొని, "దేవ! మీప్రశ్న చాల అనుచితమైనది. పెద్దవారు గనుక, మీపై ఉన్న గౌరవంతో ఏమీ అనలేకుండా ఉన్నాను. ఏమిటి మీరు

అంటున్నది ? శోకసమయంలో ఈ పరిహాసమా ? విశ్వగురువులైన వారు దేనికైనా సమర్థులు. అలాటివారికి నచ్చచెప్పగలమా ? లోకోత్తరసుందరి అయిన సుందరికి రతి పరభాగం – తీసికట్టు – కదా ? ఆమెను చూచి జగజ్జేతఅయిన మరుడు కూడా రతిని మరచిపోతాడే ! చంద్రునిలోనిది వెన్నెల కాదు ; ఆమె కాంతే. లోకప్రసిద్ధిని నమ్మే సామాన్య ప్రజలు గుణతారతమ్యం గ్రహించలేరు. పుష్పనిచయం తన వదనసౌరభసారాన్ని అపహరిస్తుండడం చూచి కాబోలు, ఆమె ఆ పుష్పనిచయాన్ని దీర్ఘకేశపాశంలో కట్టివేసింది. ఆమె సవిలాస గతిని, లోచనకాంతిని దొంగిలించినందువల్లనే కాబోలు హంసహరిణాలు భయపడి వనానికి పరుగెత్తాయి. ఆ అనుపమ సుందరిఅయిన సారంగాక్షిని ఎన్నిసంకల్ప వికల్పాలతో కొట్టుమిట్టాడినా, ఎంత పరిచితులైనా చిత్రించడమే కష్టం. తారకాధిపతిని, ఆమె వదనాన్ని త్రాసులో పెట్టి తూచగా, వదనం కిందికివెళ్ళి తారకాధిపతి లేచి పోయాడు కనుకనే ఆకాశ మెక్కాడు. లలితభ్రూలతా లాస్యలీలా రమ్యమైన ఆమెవదన నందనవనం పుణ్యంతోగాని లభించదు. అది లభించకపోతే ఈ ప్రవ్రజ్య, ఈ సుకృతం ఏమి ప్రయోజనం ? నాకు ఈ వ్రతపరికరాలు బరువుచేటుగా ఉన్నాయి. ” అని విన్నవించాడు.

రాగ నిర్భరమైన నందుని సమాధానం విని భగవానుడు తన ప్రభావంతో అతణ్ణి సురాలయానికి తీసుకువెళ్ళాడు. అక్కడ ఇంద్రుని లీలోద్యానంలో విహరించే అమృత మథనసమయంలో ఉద్భవించిన మనోహరమైన త్రిదశకాంతలను చూపాడు. వారి పాద పద్మవనంనుంచి ప్రసరించే అరుణారుణ కాంతులను చూస్తే, వారిని సముద్రతీరంలోని పగడపుదీవులు వెన్నాడుతున్నట్లు ఉంది. కమలాలను తోసిరాజని, విశాలలాస్యానికి మంత్రాంగం చేసే వారిచేతులు తమతో పాటు ఉద్భవించిన పారిజాతపల్లవాలా అన్నట్టు ఉన్నాయి. వారి వదనాలు కాంతిమాధుర్య లలితాలై, మదనానంద బాంధవాలై, విలా

సంతో కమలాలను ముకుళింపజేస్తూ, చంద్రసుందరంగా ఉన్నాయి. సమ్మోహంగాను, జీవనమిచ్చేవిగాను ఉన్న కృష్ణసారాలవంటి వారి చూపులు కాలకూటజ్వాలలు తాకిన అమృత ప్రవాహాలులా ఉన్నాయి. పూర్ణయౌవనలావణ్యాలైన ఆ దేవకాంతలను చూచి నందుడు ఆనందవదనుడై వెంటనే స్వేదంతో తడిసిపోయాడు. తామర వంటి ముఖం, పూచిన కలువలవంటి కన్నులు, కుందకుసుమాలవంటి మందహాసం, పూగుత్తులవంటి బిగిపాలిండ్లుగల వారిపై నందునిమనసు వెంటనే పడి ముందుకు వెనుకకు ఊగిసలాడే తుమ్మెదవలె తరళమైనది.

ఆ దేవకాంతాసక్తమానసుడైన నందుని చూచి బుద్ధదేవుడు ఇలా అన్నాడు: "నందా! వీరిని చూచి నీ మనస్సు ప్రీతిచెందింది గదా! వీరికీ, సుందరికీ లావణ్యంలో ఎంత అంతర ముంది? పరభాగంతో హెచ్చులొచ్చులు స్పష్టంగా తెలుస్తున్నవి. ఈ అప్సరసల రూపం సుందరీరూపంకన్నా మేలుబంతిఅయితే, వీరు కొంతకాలంలో నిన్నాశ్రయించేట్టు చేస్తాను. నీవు అంతవరకు మనోజాడ్యం వదలి, ప్రసన్న బుద్ధితో బ్రహ్మచర్యం అనుష్ఠించు. అంతలోగా నీకు అప్సరోగణం లభించేట్టు చేస్తాను." ఆ మాటలు విని నందుడు కృతనిశ్చయుడై "అట్లే!" అని స్వర్గాంగనల ఆశతో బ్రహ్మచర్య వ్రతానికి పూను కున్నాడు. దివ్యాంగనేచ్ఛవల్ల ఆతనికి నిజపత్నిపై ఆదరం తగ్గిపో యింది. నిజమే! గుణ గణ పణ్యం ఎక్కువగాఉన్న వైపుకే స్నేహం మొగ్గుతుంది. దానికి నిలుకడా, నిజమూ లేదు. ఆహా! మానవుల ప్రీతి పరిచయాభ్యాస ప్రవృత్తమైనది. సహవాసం తొలగితే, ప్రవా సంలో పరిశోషించి మరొకవైపుకు పరుగెత్తుతుంది. ప్రేమలు క్షణిక మైన యౌవనం ఉన్నంతవరకు రమ్యంగా ఉంటాయి. రాగం కరిగి పోగానే ఆ ప్రేమలు హుళక్కి, అంతా అసత్యం, అంతా దుఃఖం. పిదప బుద్ధదేవుడు క్షణంలో నందుని ఆశ్రమానికి పిలుచుకొని వెళ్ళాడు. నందుడు మునుపటి నిశ్చయంతోనే నియతవ్రతంగా బ్రహ్మ

చర్యం అనుష్ఠించాడు. అన్యాయత్త చిత్తుడైన ఆతడు సుందరీ లావణ్య సంపత్తిని మరచిపోయాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు నందుడు వనంలో తిరుగుతూ ఒకచోట కుతకుత ఉడికే కుంభాలతో నిండిన—కుంభీపాకనరక—భూమిని చూచాడు. అది చూచి వణికిపోయి అక్కడ ఉన్నవారిని దుఃఖంతో "ఈ ఘోర నరకానికి కారణ మేమి?" అని ప్రశ్నించాడు. వారు "ఈ భూమిలో ఎర్రగా కాగిన నూరు కుంభా లున్నాయి. ఆనందరాగి అయిన నందరాజపుత్రునికోసం ఇది కల్పితమైంది. ఆ మిథ్యావ్రతుడు ఇంకా వైరాగ్యం పొందలేదు. స్వర్గాంగనాసంగమాశతో బ్రహ్మచర్యం జరుపుతున్నాడు. మిథ్యావ్రతులు, లుబ్ధులు, రాగద్వేషరక్తచిత్తులుఅయిన వారికి నిత్యతప్తాలైన ఈ కుంభాలలోనే శాశ్వత నివాసం." అని సమాధానం చెప్పారు. ఆమాటలు విని నందునికి ఒళ్ళు జలదరించింది. తన దేహం ఆనరకంలో పడినట్టే భావించి పశ్చాత్తప్తుడయ్యాడు.

అక్కడినుంచి ఆశ్రమానికి తిరిగివచ్చి రాగవాసనను విడనాడి, లోకోత్తర బ్రహ్మచర్య నియమం పాలించి, సంయమం సంపాదించాడు. ఆవరించిన ఘనమోహం తొలగిపోగానే, ఆయనకు సంశమం ఛిన్నమై శరత్కాలంలోని సముద్రజలంవలె మనస్సు నిర్మలమైంది. అతనికి కామితాలు అణగిపోయాయి. ప్రశాంతి కలిగి ఉత్తమనిష్ఠ ఏర్పడింది. బుద్ధి ప్రసన్నమైంది. తర్వాత ఆతడు ఒకనాడు బుద్ధుని సన్నిధికి వచ్చి "భగవన్! ఇక నాకు సుందరికాని, సురసుందరులుగాని అక్కరలేదు. ఈ విషయశ్రీలు పతనంతో కూడినవి. త్వరలోనే మాసిపోయేవి. వస్తువులు అనిత్యమైనవని భావించినకొద్దీ నిరావరణ వృత్తులు ప్రసన్నమవుతాయి." అని అన్నాడు. క్రమంగా ఆర్హత్వ సిద్ధిని పొందిన నందుడు ఈవిధంగా పలకడం చూచి, ఇతని సిద్ధి నిర్వాణశుద్ధమైందని బుద్ధదేవుడు అనుకున్నాడు. అంతట భిక్షువులు సుగతునితో "దేవ! నందునికి ఏ కుశల కారణాలవల్ల ఈ జ్ఞానఫలంక లిగింది?" అని ప్రశ్నిం

చారు. "సుకృతాభ్యాసి అయిన నందునికి జన్మాంతరార్జితమైన పుణ్యా లవల్ల ఈ కుశలమూలాలయిన ఫలసంపదలు లభించాయి. విఖ్యాత మైన సత్కులంలో జననం, మన్మథ సమానమైన రూపం, సుఖాలను కలిగించే సంపద, సజ్జనానుమతమైన ఇష్టమైన చరితం, శాంతి సలిల స్నాతమైన మనస్సు, సహజ సరళ ప్రవర్తనం—ఇవన్నీ జనులకు కుశల కుసుమం కలిగించే విస్తృత ఫలాలు." అని జినదేవుడు వారికి సమా ధానంచెప్పి నందుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతం ఇలా తెలిపాడు.

"పూర్వం అరుణావతి అనే పట్టణంలో అరుణుడనే రాజు ఉండే వాడు. ఆయన విపశ్యుడనే సమ్యక్సంబుద్ధుని స్తూపాన్ని భక్తితో మణులతో తాపించాడు. ఆ మహాపుణ్యాన్ని మైత్రుడనే బ్రాహ్మణునికి పంచియిచ్చాడు. ఆ మైత్రుడు ఆపుణ్యప్రణిధానంవల్ల ఒక గృహపతి కులంలో జన్మించి భిక్షుసంఘానికి జంతుకాస్థానసత్ర క్రియలు ఒనరించి సంతోషపెట్టాడు. ప్రత్యేకబుద్ధోపస్థాయకుడైన ఆ పుణ్యశీలుడు స్థూపం నిర్మించి మాలలతో అలంకరించాడు. ఆ పుణ్యప్రణిధానంవల్ల కాశీపతి అయిన కృపికి దివ్యలక్షణాలతో ద్యుతిమంతుడనేపేర కుమారుడుగా పుట్టాడు. అర్హతుడైన కాశ్యపుడనే సమ్యక్సంబుద్ధుడు నిర్వాణం చెందగా, కాశీపతి సప్తరత్నమయమైన స్తూపం నిర్మించాడు. ఆయన స్తూపంపై రాజకుమారుడైన ద్యుతిమంతుడు దిక్కులు పిసాళించే బంగారు గొడుగును స్థాపించాడు. ఆ ప్రణిధానంవల్ల ఇప్పుడు నందుడై శాక్యకులంలో పుట్టాడు. ఇలా నందుడు పూర్వజన్మ పరంపరాప్రా ప్తమై, సత్కార్య ఫలితమైన అపారపుణ్యంతో ఉన్నతవంశంలో జన్మించి, అపూర్వ రూపాన్ని అసమాన భోగాలను పొందాడు. తుదకు శమగుణప్రాప్యమైన సౌగతసంపత్తిని పొందాడు."

ఈ విధంగా భగవానుడు నందుని కుశలానికి కారణంచెప్పి భిక్షు సంఘానికి ఆయా సుకృతోపదేశాలు చేశాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో సుందరీనందావదానమనే పదవపల్లవం.

విరూఢకావదానం

నిర్మల బుద్ధిగలవారు విమలకుశల సోపానాలతో ఉన్నతపదవిని అధిరోహిస్తారు. మలిన మతులు ఘోరాంధకార బంధురమైన నరక కుహరాల్లో పడుతారు.

పూర్వం శాక్యుల మహానగరమైన కపిలవాస్తులో మహానుడనే శాక్య ముఖ్యుడు ఉండేవాడు. ఆయన ఇంట్లో సుముఖి అయిన దాస కన్యక ఉండేది. ఆ కన్య శాస్త్రాలలో పరిశ్రమ చేసింది; సర్వకళలలోను కుశలురాలు. ఆమె పేరు మాలిక. గుణాల ప్రోవయిన ఆమె పేరుకు తగినట్లు మదనుని మాలికలాగ ఉండేది. తన యజమాని ఆజ్ఞపై ఆమె ఒక నూరు పూలుకోయడానికి ఉద్యానవనానికి వెళ్ళింది. అక్కడ, ఎదుట వస్తున్న బుద్ధదేవుని దర్శించింది. ఆయనను దర్శించి ఆమె మనస్సు ప్రసన్నమైంది. పవిత్రాత్ములు స్వచ్ఛమైన శరత్కాలం వలె మానసాన్ని ప్రసన్నం చేస్తారు గదా! లోకోపకారప్రీతి మనసులో వెల్లు తన్నిన ఆమె "నే నిచ్చే భిక్షనుకూడ భగవానుడు స్వీకరిస్తే ఎంత సుకృతం!" అని అనుకుంది తనలో. సర్వజ్ఞుడు ఆమె సత్సంకల్పాన్ని గ్రహించి, కరుణాకులుడై భిక్షాపాత్ర ముందుకు చాచి "భద్రే! భిక్ష వేయి." అని అడిగాడు. ఆమె భిక్ష యిచ్చి, నమస్కారంచేసి, పరిపూర్ణ మనోరథురాలై దాస్యదుఃఖ నివృత్తి కోసం ప్రణిధానం చేసింది.

ఒకమారు ఆదాసకన్యతండ్రికి మిత్రుడైన ఒకానొక బ్రాహ్మణుడు ఆప్రాంతానికి వచ్చాడు. ఆయన జ్యోతిష్కుడు. ఆమెను చూచి ఆశ్చర్యపడి "అయ్యో! నామిత్రుడు శ్రీమంతుడు అయిన ఆ గృహపతి కుమార్తెవు కదా నీవు! బంధు విహీన కావడంవల్ల ధనభోగ విరహితవై, దాస్యం అనుభవిస్తున్నావు. ఆహా! సంపదలు మోహమనే వర్షాకాలంలో క్షణంసేపు మెరిసే మెరుపులవంటివి; సంసారమనే

సర్పం నాలుకవలె చపలమైనట్టివీని. గడచినవాటికి విచారపడవద్దు. నీహస్తరేఖాలక్షణాలను బట్టి చెబుతున్నాను. నీవు త్వరలోనే భూమీశుని వల్లభవు అవుతావు. లక్ష్మీకమల కోమలమైన నీచేతిలో మాల, చక్రం, అంకుశం - ఈ ఆకారపు రేఖలు నాకు కనిపిస్తున్నాయి." అని చెప్పి వెళ్ళాడు.

ఇలా ఉండగా మన్మథుని భోగాలకు నెచ్చెలి, తుమ్మెదలచుట్టము, లతాలింగన సౌభాగ్య భవ్యమూ అయిన వసంతకాలం వచ్చింది; ప్రకృతి కంతా కొత్తసోయగం తెచ్చింది. అశోకమంజరి కాంతల మానమదద్విప ద్వేషి అయిన ఆమధుకేసరి నాలుకవలె కనిపించింది. కాంతల కపోల లావణ్యాన్ని దొంగిలించిన చంపకపుష్పాలు వారి కేశపాశంలో బందీలయాయి. వసంతరాజు తన సహకార వర్గంతో విరహిణులను వధించడం ప్రారంభించాడు. దొరలు నిష్కారణంగానే ఇతరులను వధిస్తూ ఉంటారు. ముగ్ధసుందరుల సౌందర్యవిభూతి వెంటనే చతురుల పాలయినట్టు మామిడి పూగుత్తులు పూర్తిగా తుమ్మెదల పాలయాయి. చూతలతాచాపంలో శిలీముఖాలను తొడిగిన చూతాయుధుడైన మన్మథుడు విరాజిల్లుతున్నాడు - అని మన్మథుని వంది మాగధులు జయగీతాలు ఆలపించినట్టుగా కోకిలలు పంచమం వినిపించాయి. ఈ సందర్భంలో కోసలాధిపతి ప్రసేనజిత్తు వేటకు బయలుదేరి, గుర్రం మరొకదారికి ఈడ్వగా ఆ ప్రాంతానికి వచ్చాడు. ధనుర్ధారి అయిన ఆ మనోహరాంగుడు కపిలవాస్తు పురం ఉద్యానవనం వద్ద గుర్రం దిగి రెండవ రతిలాగ అనన్యరూప లావణ్యవతి అయిన ఆదాసకన్యను చూచాడు. ఆమెను చూడడంతోటే మెత్తబడిన ఆయన మనస్సులో మన్మథుడు ఆచూపులదారినే వింతగా అడుగుపెట్టాడు. తనను చూడగానే అకస్మాత్తుగా భయపడి సిగ్గుపడుతున్న ఆమెను చూచి, ఆమె శరీరలావణ్య కాంతికల్లోలినిలో కొట్టుకొనిపోతూ రాజు ఇలా అనుకున్నాడు: "తరల తారక, శ్యామ అయిన ఈ నూతన

శశిముఖి ఎవరు? ఈమెకాంతి అనవరతం నేత్ర శతపత్రాలు వికసింప జేస్తున్నదే. ఈమె ముఖం కుముదాయుధుడైన మనోహర వసంతుని లాగ వకుళామోద విభ్రాంత భ్రమరం, పాటలాధరం. ఆహా! యౌవనానికి ఆభరణమైన ఈమె అమ్లాన లావణ్యం ఏమని చెప్పను? నాబోటి ధీర హృదయుని ధైర్యం కూడ కరిగిపోయింది. మధు మంజరి గుణవిశేషం మొదటినుంచీ అద్భుతమే. ఆరు కాళ్ళున్న షట్పదం కూడ ఒక్క అడుగూ ముందుకు వేయలేకపోతుంది!"

ప్రసేనజిత్తు ఈవిధంగా తలపోసి, ఆమెను వనదేవత అని భావించి, తర్వాత ఆమె వృత్తాంతం అడిగాడు. ఆమె క్రమంగా తన సంగతి తెలియజేసింది. పిదప ఆమె చల్లని పరిశుభ్రమైన జలం అందించి, ఆతిథ్యమిచ్చి, చిగురుటాకు పీవనతో విసిరింది. ఆమె ఆతిథ్యానికి రాజు చాల సంతసించాడు. తర్వాత ఆమె ఆయన పాదాలు ఒత్తింది. రాజు అలసి ఉన్నాడు గనుక ఆమె మృదు కరస్పర్శతో వెంటనే నిద్రపోయాడు. క్షణంలో వేటబడలిక తీరి మేల్కొని దివ్య స్పర్శ వల్ల ఆమె రూపాంతరం పొందిన రతీదేవి అని అనుకున్నాడు. ఇంతలో కోసలేశ్వరుడు వచ్చిన వార్తను ఆమె యజమాని విని అక్కడికి వచ్చి, ఆయనను సముచితరీతిగా సత్కరించాడు. రాజు ఆ కన్యను తన కిచ్చి పెండ్లి చేయవలసిందని ఆమె యజమాని మహానుణ్ని సాదరంగా కోరాడు. మహానుడు తన కుమార్తెవలె పెంచిన, మన్మథమంగళ మాలికవలె ఉన్న ఆ మాలికను అర్హుడైన ఆరాజపుంగవునికి దానం చేశాడు.

రాజు తేటనవ్వులతో మన్మథ వైజయంతివలె ఉన్న ఆమాలికను పిలుచుకొని ఏనుగెక్కి స్వనగరానికి వెళ్ళాడు. ఆ నగరాజువంటి గజ రాజుపై కదిలే ముంగురులనే తుమ్మెదలతో, రాజవసంతునితో ఉన్న ఆమాలిక నవమాలికలాగ ఒప్పారింది. రాజు ఆసుందరితోసహా రాజధాని చేరి మణిమయమైన రాచనగరులోని విశాలభవనాలలో

విహరించాడు. వర్ణాకార అనే పేరుగల రాజు మొదటిభార్య మాలికను చూచి ఆమె చంచలగతిలేని రాజలక్ష్మి అని భావించింది. మాలిక దివ్య స్పర్శగలది; వర్ణాకార అపూర్వ రూపసంపద గలది. వారిద్దరూ పరస్పర గుణోత్కర్షంతో విస్మితులయ్యారు. పెద్దభార్య దివ్యరూపవతి; రెండవభార్య దివ్య స్పర్శవతి అనే వింత ప్రవాదం జనంలో వ్యాపించింది.

ఈ దివ్యరూప దివ్యసంస్పర్శలకు కారణ మేమిటని భిక్షువులు ఆశ్రమంలో బుద్ధదేవుణ్ని ప్రశ్నించారు. ఆయన ఇలా అన్నాడు: "పూర్వం శ్రుతవరుడనే బ్రాహ్మణ గృహస్థుకు కాంత, శిరీషిక అనే ఇద్దరు భార్యలుండేవారు. కాంతకు ఒకసోదరుడు ఉండేవాడు. ఆయన సన్న్యసించి, క్రమంగా తపస్సాధనతో ప్రత్యేక బుద్ధసిద్ధి పొందినవాడు. ఆయన ఒకమారు తన చెల్లెలి యింటికి వచ్చాడు. ఆమె పతి అనుమతితో ఆయనకు స్వాగత మిచ్చి సవతితోపాటు మూడు నెలలు భక్తితో ఉపచారం చేసింది. ఆయనకు వారు సుందర మృదుభోగాలతో ఉపచారం చేయడంవల్ల ఈ జన్మలో చారురూప సంస్పర్శలు గలవారుగా పుట్టారు. సుమతులు నిగ్రహంగల ఇంద్రియ సమూహమనే వినయ విలసిత గోగణంతో తపస్తాపతప్తమైన ఈ దేహమనే క్షేత్రాన్ని మొదట దున్ని మెత్తబడిన తర్వాత సకాలంలో సత్కర్మశక్తి శుభబీజాలను విత్తి ఆ సత్కర్మశక్తి, పరిపాకంతో పండిన ఫలసంపదను అనుభవిస్తారు." సర్వజ్ఞుని ఈమాటలు విని భిక్షువులు అది యిలాగే అయి ఉంటుందని నిశ్చయించి ప్రశాంతచిత్తులయ్యారు.

కాలక్రమాన ప్రసేనజిన్మహారాజుకు, మాలికాదేవికి ఒక కుమారుడు ఉదయించాడు. అతనికి విరూఢకుడని నామకరణం చేశారు. అతడు క్రమంగా పెరిగి పెద్దవాడై, విద్యలన్నిటిలో ఆరితేరాడు. అతనికి సమానవయస్కుడైన దుఃఖమాత్రికుడనే పురోహితపుత్రుడు ప్రియమిత్రుడుగా ఉండేవాడు. ప్రసవసమయంలో తల్లికి చాల కష్టం

కలిగినందున ఆ పురోహితపుత్రుని పేరు దుఃఖమాత్రికుడని ప్రసిద్ధిపడింది. విరూఢక రాజపుత్రుడు ఆ పురోహితసుతునితోపాటు ఒకనాడు గుఱ్ఱ మెక్కి వేటకోసం శాక్యోద్యానానికి వెళ్ళాడు. అక్కడి ఉద్యానపాల కులైన శాక్యులు గర్వంతో ఆయుధాలెత్తి "ఇదుగో! మన దాసీ పుత్రుడు!" అని అతనిని అవమానించారు. అతడు చాల దుఃఖంతో తన పట్టణానికి తిరిగి వెళ్ళి శాక్యులుపొగరుతో తనపై పగ పూనడం తలచి ఆలోచించాడు. దేహాలకు కులదర్పాపవాదం మనశ్శల్యం వంటిది. వారిపై పగదీర్చుకోవాలని అతని మనసు కుమిలిపోయింది. అధికారం, రాజ్యం ఉంటేనేగాని పగతీర్చుకొనడం సాధ్యంకాదు. కనుక అతనికి తండ్రి జీవించి వుండగానే, రాజ్యం ఆక్రమించుకోవాలని ఆశ కలిగింది. అందువల్ల భేదోపాయంతో చారాయణుడు మొదల యిన ఐదువందలమంది మంత్రులను తండ్రినించి విడదీసి తనవశం చేసుకున్నాడు.

ఇలా లోలోపల కుట్రలు జరుగుతుండగా ప్రసేనజిత్తు వివేకం కలిగి, ధర్మోపదేశం వినాలనే మహాదరంతో రథమెక్కి చారాయణుడు రథం తోలగా, సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధదేవుని దర్శించడానికి బయలుదేరాడు. ఆశ్రమం చేరిన తర్వాత భగవానునికి పాదాభివందనంచేసి ప్రసన్న బుద్ధితో ధర్మోపదేశం విన్నాడు. ఇంతలోగా చారాయణుడు త్వరగా నగరానికి వెళ్ళి రాజపుత్రుడైన విరూఢకునికి పట్టంకట్టాడు. ఇక్కడ రాజు భగవానుని అనుమతి పొంది, నగరానికి తిరిగి వెళ్ళబోగా, పరి జనులుగాని, రథంగాని, మంత్రి చారాయణుడుగాని కనిపించలేదు. ఆ పృథివీపతి కాలికనడకనే మెల్లిగా బయలుదేరాడు. ఇంతలో ఎదుట దూరంలో వర్షాకార, మాలిక వస్తుండడం కనిపించింది. రాజు వారిని "ఏమిటిది? ఇలా వస్తున్నారు?" అని ప్రశ్నించగా, వారు విరూఢ కుని పట్టాభిషేక వార్తను తెలిపారు. ప్రసేనజిత్తు చాల కష్టపడి, మాలి కను పుత్రుని ఐశ్వర్యం అనుభవింపమని చెప్పి వదలిపెట్టి, పెద్దభార్య

అయిన వర్షాకారతోపాటు తనమిత్రుడైన అజాతశత్రురాజధాని అయిన రాజగృహపట్టణానికి బయలుదేరాడు. ఆరాజు దారిలో ఛత్రం లేనిదానివల్ల ఎండకు మాడిపోతూ, ఆకలితో దప్పితో బాధపడుతూ మరుభూమి వడగాలికి శ్వాసాలను కక్కుతున్నట్టుగా రొప్పుతూ నడిచాడు. సుఖం ఎల్లకాలం ఎవరికీ ఉంటుంది? ఎల్లకాలమూ ఎవరు జీవించి ఉంటారు? సంపదలు వెంటనే క్షీణించడం కూడా తరుచు చూస్తున్నాము. ఆయన ఆకలి బాధకు భరించలేక తన పూర్వజన్మ దీర్ఘకర్మవలె ఉన్న ఒకపొడుగాటి ముల్లంగి గడ్డను తిని నీళ్ళు తాగాడు. వెంటనే విషూచి తగిలి మరణించాడు. ప్రాణులు అపాయనికాయమైన ఈకాయం అనిత్యమని తెలుసుకోక మోహాంతో, దానిని రక్షించుకొనడానికి ఆశపడుతారు. కోసలేశ్వరుడు వచ్చినసంగతి విని అజాతశత్రువు ఎదురుగావచ్చి దుమ్ముకొట్టిన ముఖంతో ఉన్న అతనిని చూచాడు. కాని ఏమి ప్రయోజనం? అదివరకే ప్రసేనజిత్తుడు మరణించాడు. భార్య వర్షాకారకూడ పతివియోగ దుఃఖంతో ప్రాణాలు త్యజించింది. అజాతశత్రువు ఆయనకు ఆమెకు ఉత్తరక్రియలు చేసి దుఃఖశాంతికోసం బుద్ధదేవుని దర్శించడానికి వెళ్లాడు.

అజాతశత్రువు భగవానునికి నమస్కరించి, "భగవన్! నిర్ధనుడైన కోసలేశ్వరుడు మిత్రుడైన నాపట్టణానికి వచ్చి మరణించాడు. నేను పాపిష్ఠుణ్ణి. నా సంపద కాల్పనా? అజ్ఞానంవల్ల నా సంపదను మిత్రుని ఉపకారానికి వినియోగించకపోయి అపకీర్తిపాలయ్యాను. ఆపత్సమయాన మనసులో ఎంతో ఆశపెట్టుకొనివచ్చిన మిత్రునివద్దకు వచ్చినవాడు నిష్ఫలుడైపోతే, ఆ మిత్రుని జన్మ ఎందుకు? మిత్రోపకరణంగా సంపదను, దీనోపకరణంగా ధనాన్ని, భయార్తులకు ఉపకరణంగా ప్రాణాలను వినియోగించేవారు ధన్యజీవులు. దేవా! ప్రసేనజిత్తు ఈజన్మలో ఇలాటి దుర్దశా పరిపాకం పొందడానికి పూర్వజన్మలో ఏమి దుష్కర్మ చేశాడు?" అని కన్నుల నీరు నింపుతూ

ప్రశ్నించాడు. భగవానుడు తాపం శమింపజేసే దశనచంద్రికలను వెల్లివిరియజేస్తూ ఇలా అన్నాడు. "ఓ రాజా! దుఃఖపడవద్దు. ఇది ఈ సంసారపద్ధతి. అసత్యమైన ఈ పదార్థాల అనిత్యత ఇలాటిదే. ఈ సంసారమనే విస్తృతమైన వనంలో కాలమనే సహజచంచలమైన భృంగం స్వేచ్ఛగా జనించిన ప్రజలనే పూవుల ప్రాణకింజల్క పుంజాలను కబళిస్తుంది. చకితహారిణీలోచనలతో చంచలమైన ఈభోగాలు తరంగాలవంటివి. జనులు అనుభవించే సిరి మేఘాలలో మెరుపులాగ క్షణకాలం కనిపించిమెరిసేది. శరీరంలోని నవవయస్సు కమలంపై సోకే బాలాతపరాగంవలె కొంతసేపే ఉండేది. సంసారమరుభూమిలో జీవమనే జలబిందువులు క్షణంలో హరించుకు పోతాయి. మైత్రీపాత్రమైన మనస్సు, పరహితరతి, ధర్మధనం, మదాతిరేకాన్ని పోగొట్టగల శమసౌభాగ్యం, తత్త్వచింత – ఈగుణాలు విషయ సుఖ విముఖులకు ఈ అసారమైన సంసారంలో ఎలాటి వికారాలను, పరిభవాన్ని కలిగించవు. దేహి కష్టం కలుగగానే, రాతి దెబ్బ తగిలినట్టు వెంటనే దుఃఖపడతాడు ; కాని, ఆదెబ్బకు ప్రతిక్రియ చేయడు. వివేక రహితుడై సంసారాయాసాన్ని చూస్తున్నప్పటికీ మోహంతో కుశలం ఆలోచించని దేహిని ఏంచేస్తాం?

"పూర్వం సుశర్మఅనే ఒక విప్రుడు ఎక్కడినుంచో సంపాదించిన ముల్లంగిగడ్డను తల్లిచేతి కిచ్చి, స్నానం చేయడానికి నదికి వెళ్లాడు. ఈలోగా ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుడు భిక్షాపాత్రధారియై అక్కడికివచ్చాడు. ఆమె ఆయనకు ఎదురుగా వెళ్ళి నమస్కరించి ఆ ముల్లంగిని భిక్ష యిచ్చింది. కొంతసేపటికి సుశర్మ స్నానంచేసి వచ్చి, ఆకలితో తాను తెచ్చిన ముల్లంగిని తెమ్మన్నాడు. "నాయనా! దానిని నేను అతిథికి సమర్పించాను. నీకు పుణ్యాం కలిగింది. అంగీకరించు.' అని ఆమె అన్నది. తల్లిమాటలువిని విప్రుడు బాణంతగిలిన వాడిలాగ బాధ పడ్డాడు. 'నాముల్లంగి తిన్న నీఅతిథికి విషూచి తగిలి, అతని కడుపు

చీల్చుకొని ప్రాణాలతోపాటు వెలుపలికి రానీ!' అని కోపంతో కఠినంగా పలికాడు. ఈవిధంగా తీవ్రపరుషవాక్కులతో పాపం సంపాదించిన ఆయనకు మరుసటిజన్మలో అవసానదశలో విషూచిక తగిలింది. అతడే మరొకజన్మలో సంపాదించిన పుణ్యాపరిపాకంవల్ల ఇప్పుడు ప్రసేనజిత్తుగా పుట్టి విస్తారరాజ్యం సంపాదించి, దానితోపాటే నశించిపోయాడు. సంసారపథపాంథులైన ప్రాణులకు శుభాశుభ కర్మ అనేదే చేతిలో ఉన్న పాథేయం. అదే అనుభవానికి వస్తుంది."

అజాతశత్రుభూపాలుడు బుద్ధదేవుని తత్త్వమూ పథ్యమూ అయిన మాటలు విని "ఇది ఇలాగే అయిఉంటుంది." అనుకొని నమస్కారం చేసి వెళ్ళిపోయాడు.

ఇది ఇలా ఉండగా, రాజ్యంపొందిన విరూఢకుడు పురోహితపుత్రుడైన దుఃఖమాత్రికుని ప్రోత్సాహంతో శాక్యులపై పగతీర్చుకో దలచాడు. బుద్ధిని మోహం కప్పినట్టు సైన్యంలోని రథగజాశ్వాల ధూళితో దిక్కులను కప్పుతూ శాక్యనగరంపై దండెత్తాడు. అతని ఈ దుష్టచేష్టితం సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధదేవుడు గ్రహించి, శాక్య నగరానికి వెళ్ళి, దాని సమీపంలో ఒక ఎండిపోయిన మానుకింద నిలబడ్డాడు. సైన్యంతో శాక్యనగరానికి వస్తున్న విరూఢకుడు దూరంనుంచే మోడుకింద నిలబడి ఉన్న బుద్ధదేవుని చూచి, రథందిగి, ముందుకు వచ్చి నమస్కరించి "భగవన్! దట్టమైన నీడయిచ్చే ఆకులు, పొడుగాటి కొమ్మలు ఉన్న పచ్చని చెట్లు ఉండగా, ఈ ఎండిపోయిన చెట్టుక్రింద ఎందుకు విశ్రమిస్తున్నారు?" అని ప్రశ్నించాడు. విరూఢకమహారాజు మాట విని జినదేవుడు "రాజా! జ్ఞాతులనీడ చందనం కంటె చల్లనిది. జ్ఞాతులతో సమానమైన ధనం, జ్ఞాతి సమూహంతో సమానమైన ధైర్యం, జ్ఞాతులతో సమానమైన నీడ, జ్ఞాతుల వంటి ప్రియజనం లేదు. ఈశాక్యులు నాకు జ్ఞాతులు. వారి పట్టణప్రాంతంలోని ఈ ఎండిపోయిన మానుకూడ వారిపై ప్రీతివల్ల ప్రియమే

అయింది." అని అన్నాడు. విరూఢకుడు ఆ మాటలు విని బుద్ధదేవుడు శాక్యులపై అభిమానం కలవాడని గ్రహించి వెనుదిరిగి పోయాడు.

తర్వాత భగవానుడు శుద్ధమైన సత్త్వగుణంగల శాక్యులకు రానున్న ఆపదను తెలుసుకొని, వారి శ్రేయస్సుకోసం హితవు చెప్పాడు. ఆయన ఉపదేశం వల్ల కొందరికి శ్రోతాపత్తి ఫలం, మరి కొందరికి సకృదాగామి ఫలం, ఇంకా కొందరికి అనాగామి ఫలం, కలిగింది. తక్కిన శాక్యులు మూఢమతులై అలాంటిఫలం పొందలేక పోయారు. ఈ లోకంలో పట్టపగలే చీకటయిన పక్షులూ ఉన్నాయి కదా!

బుద్ధోపదేశంతో తిరిగి వెళ్ళిపోయిన విరూఢకుని వైరసర్పాన్ని పురోహిత పుత్రుడు మరల ఉసిగొల్పాడు. దానితో విరూఢకుడు శాక్యుల వినాశానికి మరల సంకల్పించాడు. వైరానలాన్ని దుష్టుడనే అనిలం ఎగసన దోయడం సహజమే కదా! దుర్జనుల ఘోర మంత్రాంగంతో అకస్మాత్తుగా రెచ్చిపోయిన క్రూరరాజులు భయంకర అభిచారాది మంత్రాలతో తక్షణం ఆవేశించే బేతాళులలాగ ప్రాణాలు తీస్తారు. గజరథాది దళాలతో నిండిన విరూఢకుని సైన్యం దాడివెడలి వస్తుండగా, శాక్యులు తమ నగర మార్గాలన్నీ మూసి రక్షించడానికి పూనుకున్నారు. నగరవాసులలో కలకలం పుట్టింది. ఈ అవస్థ చూచి శాక్యపక్షపాతి అయిన మహామౌద్గల్యాయనుడు వారి రక్షణకు పూనుకోగా, భగవానుడు ఇలా అన్నాడు:– "కర్మ దోషం వల్ల శాక్యులకు ఈవిపత్తు సర్వథా వచ్చి పడింది. నీవు వారిని రక్షించడానికి పూనుకోవడం ఆకాశానికి సేతువు కట్టడం వంటిది. దేహులకు అకస్మాత్తుగా శుభాశుభమైన విభవాలు వస్తూ పోతూ ఉంటాయి. స్వకీయ జన్మలో స్వయంగా వ్రాసుకున్న నిర్మాణ రాలు ఊరికేపోవు." ఆమాటలు విని మహామౌద్గల్యాయనుడు నమస్కరించి వెళ్ళిపోయాడు.

విరూఢకుడు సైన్యంతో దగ్గరికి వస్తుండగా, శాక్యులు శత్రువులు విడిచిన బాణాలు దేహంలో జొచ్చుకొని పోయినప్పటికీ ఒక్క-ప్రాణిని కూడ హింస చేయరాదు- అని ప్రతిజ్ఞ చేసుకొని కర్రలు కూడ ధరించకనే, శత్రువుల కార్ముకాలను వారించక ధీరులై నిలబడ్డారు. ఇంతలో కర్మవశాత్తు పరదేశానికి వెళ్ళిన శంపాకుడనే శాక్యుడు స్వనగరానికి తిరిగి వచ్చాడు. వానికి ఈ ప్రతిజ్ఞ సంగతి తెలీదు. వాడు తమ నగరంలో యుద్ధ సన్నద్ధుడైన విరూఢకుని చూచి, కోపంతో, ఒక్కడే ఎదిరించి పలువురు భటులను హతమార్చాడు. ఆపురుష సింహుని పరాక్రమానికి ఎరఅయిన వీరకుంజరులు ముత్యాలవంటి యశస్సుతో కనులపండువు చేశారు. శత్రువులను చూచి కోపంతో రెచ్చిపోయిన ఆయనకత్తి ప్రతాపంతో విపులమైన రిపువాహినిని కాల్చివేసింది. తాముచేసుకొన్న శపథానికి భంగంగా శత్రువులను చంపడంవల్ల శాక్యులు శంపాకుణ్ని నగరంలో చేరనివ్వలేదు. క్రూరమైన కృత్యం చేయడంవల్ల స్వజనులు కూడ అతనిని వదలివేశారు. ధర్మబంధువులైన సజ్జనులు తమువాడైనా క్రూరుడైతే విముఖులౌతారు. ఉచితానుచితాలు తెలిసినవారికి ధనంకంటే దాతృత్వం, స్వజనులకంటే సత్కర్మ, ఆయుస్సుకంటే యశస్సు ఇష్టమైనవి. అలా వెలివేయబడిన శంపాకుడు బుద్ధదేవుని సన్నిధికి వచ్చి, తన శ్రేయస్సుకోసం ఆయన చిహ్నమేదైనా ఇమ్మని అభ్యర్థించాడు. భగవానుడు తన పవిత్రకేశాలు, నఖాలలో కొంత ఆయనకు అనుగ్రహించాడు. ఆయన వాటిని స్వీకరించి, వాకుడ మనే మండలానికి వెళ్ళాడు; అక్కడ తన శౌర్యోత్సాహాలతోను, ప్రజ్ఞాప్రభావంతోను రాజ్యం సంపాదించాడు. ధీరులైన వారికి సంపదలు అన్నిచోట్ల సులభంగా లభిస్తాయి. సమర్థులకు సంపద సహజలక్షణం; విద్వాంసులకు యశస్సు సహజం; కృషిచేసేవారికి సర్వసిద్ధులూ భార్యలలాగ ఆశ్రయిస్తాయి. శంపాకుడు అక్కడే రాజ్యం పాలిస్తూ, ఆకేశనఖాంశంపై స్తూపం నిర్మించి, శ్రేష్ఠమైన రత్నాలతో తాపించాడు.

ఇక్కడ విరూఢకుడు ఏ విధంగానైనా పగసాధించే తలంపుతో, యుక్తితో నగరద్వారాలు భేదించుకొని, తత్క్షణం నగరంలో ప్రవేశించాడు. అక్కడ డెబ్బైయేడు వేలమంది శాక్యులను చంపి, వేయి మంది శాక్య కన్యకలను, శాక్యకుమారులను బందీలుగా పట్టుకున్నాడు. ఐదువందలమంది శాక్యులను ఏనుగులచేత మట్టించి, ఆయుధాలచేత కొట్టించి, ముష్టియుద్ధంచేత మర్దించి, నగరాన్ని యమనగరం చేశాడు.

శత్రువులవల్ల శాక్యులకు కలిగిన ఈ వినాశాన్ని భగవానుడు కర్మానుబద్ధమని భావించి, క్షణంసేపు దుఃఖాకుల మనస్కుడయ్యాడు. అంతట కరుణా తరంగితులైన భిక్షువులు ఆయనవద్దకు వచ్చి, "దేవ! ఈ ఘోరఫలం అనుభవించడానికి శాక్యులు ఏ దుష్కర్మ చేశారు?" అని ప్రశ్నించాడు. దానికి సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు. "నిజకర్మ విపాకంవల్లనే శాక్యులకీ వినాశం కలిగింది. పూర్వం ఒకనదినుంచి చేపలవారు రెండు పెద్ద చేపలను గాలంవేసి లాగి బాధించారు. మరుసటి జన్మలో ఆచేపలవారే సంపన్నులై పుట్టి ధనవారులై, గృహపతులై పుట్టిన ఆరెండు చేపలను పట్టి కాల్చివేశారు. ఆచేపలు, గృహస్థులు విరూఢక పురోహిత పుత్రులే. చేపలవారుగాను, తస్కరులుగాను ఉండి, శాక్యులై పుట్టినవారి మృత్యువుకు కారణమయ్యారు." భగవానుడు చెప్పిన ఈవిషయాన్ని విని సకల భిక్షువులు కర్మఫల సంతతి తిరుగు లేనిదని భావించారు.

విరూఢకుడు విజయగర్వంతో తన పట్టణానికి తిరిగి వెళ్ళాడు. ఆయన కుమారుడైన జేత అనే బాలుడు తండ్రిని చూచి, చనువుతో బాల్య చాపల్యంతో "నాయనా! శాక్యులందరినీ హతమార్చారా? వారు మనకేమీ అపరాధం చేయలేదే!" అన్నాడు. జేత మాట విని విరూఢకుడు మండిపడి వాణ్ని చంపివేశాడు. మదించి కనిపించిన దానినంతా చంపుదామనే కండకావరంగల ఏనుగు తన కాలి

కింద ఉన్న కట్టుకొయ్యను నలిపివేసినట్టు పోషరించిన దుర్మార్గుడు తనకిందివారిని తొక్కివేస్తాడు, చంపుతాడు. ఇంకా ఏమేమి చేయడు ?

తర్వాత విరూఢకుడు కొలువు తీర్చి, తన భుజాలు చూచుకుంటూ, ఇలా అన్నాడు. "ఆహా? నాకోపాగ్నిలో శత్రువులు మిడతలవలె మాడిపోయారు. యమపురి తోరణ స్తంభాలలాగ విశాలమైన నాయీ భుజాలు శాక్యుల నిశ్శేషవధ దీక్షతో గురుత్వం పొందాయి." తన పరాక్రమాన్ని శ్లాఘించుకుంటున్న విరూఢకుని మాట విని బందీ లయిన శాక్యకన్యలు ఉద్వేగంతో తలలు వంచుకొని, ఇలా తీవ్రంగా అన్నారు. "కర్మపాశ బద్ధులైన జీవులు తమ పక్షంవారి బలం ఉన్నప్పటికీ, పక్షాలు (రెక్కలు) ఉన్నప్పటికీ పక్షులు వలనుంచి తప్పించుకొని ఎగిరిపోలేనట్టు మరణాన్ని దాటలేరు. ఈ సృష్టిఅంతా కర్మ తంత్ర యంత్రితం. దాని ప్రభావంవల్ల నిప్పు చల్లారిపోతుంది; బాడబాగ్ని నీటిలో ప్రవేశిస్తుంది; చండకిరణుణ్ని రాహువు చులాగ్గా మింగివేయదగిన అదను చూచి పట్టుకుంటాడు. కర్మచేష్టిత మంతా ఆలోచనకు అందనిది, ఆశ్చర్యమైనదీని." ఈమాటలువిని రాజు తోకతొక్కిన పాములాగ ఘోరకోపవిషం కక్కుతూ, వారి చేతులు తెగగొట్ట వలసిందని ఆజ్ఞాపించాడు. తలవరులు రాజాజ్ఞప్రకారం ఒక పుష్కరిణీ తీరంలో ఆశాక్య కన్యల చేతులు తెగగొట్టారు. ఆ క్రూరకర్మ జరిగిన పుష్కరిణి ఇప్పటికీ 'హస్తగర్భ' అనే పేరుతో ఉన్నది. దయారహితులు లతలపై కుమ్మునిప్పులు చల్లుతారు; కమలినిని రంపంతో కోస్తారు; పూలమాలలపై రాళ్ళవర్షం కురిపిస్తారు. కరకమలాలు తెగిన ఆశాక్య కన్యలు తీవ్రబాధతో బుద్ధదేవుని ధ్యానించి, శరణువేడారు. సర్వజ్ఞుడు వారి మర్మభేదకరమైన వ్యధను తెలుసుకొని, వారిని ఊరడించడానికి శచీదేవే తగినదని ఆమెను స్మరించాడు. ఆయన తలవగానే శచీదేవి వారికి ప్రత్యక్షమై శాక్యకన్యకలను

స్పృశించింది. తాకగానే వారికి మరల హస్తాబ్జాలు మొలుచుకొని వచ్చాయి. వారు దివ్య వసనాలు ధరించి, ఈ శరీరం వదలి, దివ్య శరీరంతో మనశ్శాంతితో స్వర్గానికి వెళ్ళారు. పిదప దేవతా సమానలు, దివ్య పద్మోత్పలాంకితలు అయిన ఆ కన్యలు శాస్త్ర అయిన సుగతుని ధర్మోపదేశంతో ఉత్తమ లోకం పొందారు.

ఈ సమాచారం విన్న భిక్షువులు "భగవన్! శాక్యకన్యల కర్మఫల మేమిటి?" అని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా అన్నాడు, "శాక్యకన్యలు భిక్షువులను చేతులు తిప్పితిప్పి వెక్కిరించారు. ఆ కర్మ ప్రపాకంతో ఈ ఘోర కృత్యానికి గురి అయ్యారు. నా ధ్యానంతో మనస్సు ప్రసన్నత పొంది శుభగతిచెందారు." ఈ విధంగా ప్రసంగ వశాన బుద్ధదేవుడు భిక్షువులకు కర్మఫలపాక వైచిత్రిని ఉపదేశించాడు.

ఈ మాటలను విరూఢక మహారాజు ఆజ్ఞతో అంతటా తిరుగుతున్న ఒక గూఢచారి విని, రాజుదగ్గరికి వెళ్ళి, "మహారాజా! బుద్ధదేవుడు భిక్షువులకు ఉపదేశించే సమయంలో 'భూపతికి స్వకర్మఫలం సమీపించింది. రాజు, పాపాత్ముడైన పురోహితుడు ఏడుదినాలలో నిప్పులో పడి మరణించి అవీచి అనే నరకంలో పడుతారు' అని అన్నాడు" అని విన్నవించాడు. విరూఢకుడు భయపడి, పురోహితునితో సహా ఏడునాళ్ళపాటు జలగృహంలోనే వసించాడు. ఏడునాళ్ళు ముగియడానికొక క్షణం ఉందనగ, అంతఃపురంలో సూర్యరశ్మికి సూర్యకాంత మణులనుంచి నిప్పుపుట్టి, ప్రళయాధ్వరాగ్నివలె విజృంభించింది. విరూఢకుడు సపరివారంగా భగ్గున మండిపోయి, అవీచి అనే నరకంలో పడ్డాడు. ఈ లోకంలో ద్వేషాసూయలతో మండే స్వభావంగల పాపులు పరలోకంలోను అగ్నిజ్వాలలకు గురి అవుతారు. చల్లని స్వభావంగల పుణ్యవంతులు అన్నిలోకాలలోను స్థిర సుఖం అనుభవిస్తారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
విరూఢకావదాన మనే పదకొండవ పల్లవం

హారీతికాదమనావదానం

సుధార్ద్రవదనులైన సత్పురుషులు సుధార్ద్రాగ్రులైన చంద్రకిరణాలవలె దుఃఖాన్ని పోగొట్టి సుఖసంపదను ఇస్తారు; ప్రజలకు ప్రాణం పోసి, అజ్ఞానాంధకారాన్ని హరించి సన్మానసానికి వికాసహాసం కలిగిస్తారు.

పూర్వం ఈ భూమికంతా సార మనదగిన రాజగృహనగరంలో సమస్త భూపాలుల సార మనదగిన బింబిసారుడనే భూమీంద్రుడు ఉండేవాడు. ఆయన భుజం క్షమకు ఆధారమై, మనస్సు క్షమకు ఆధారమై ఉండగా ప్రజలు సకలచింతలకు దూరులై న్యాయంగా కప్పం చెల్లిస్తూ సుఖంగా ఉండేవారు. త్యాగశౌర్యాలతో దిక్కులను నింపుతున్న ఆయన హస్తం ఒకవైపు రత్నరాసులను వదలుతూ అర్థుల ఆశలు పూరిస్తూ, మరొకవైపు శత్రు భీకరంగా కత్తిని పట్టింది.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు రాజగృహంలో అకస్మాత్తుగా సంపద వచ్చినవారికి గర్వం కలిగినట్టు ప్రజలలో ఆందోళన ఏర్పడింది. జనుల యోగక్షేమచింతే ఉత్సవమైన జనక సమానుడైన ఆరాజు ఒకనాడు కొలువుదీరి ఉండగా, ప్రజలు ఇలా విన్నవించారు. "దేవా! దివ్య ప్రభావంగల మీ పరిపాలనలో నీతినియమాలకు కట్టుబడిన ప్రజలు, సముద్రంలాగ మేర మీరరు. ఇలా నియమంతో సన్మార్గంలో ప్రవర్తిస్తున్న ప్రజలకు అకస్మాత్తుగా ఒకఉపద్రవం వచ్చింది. స్వధర్మంలో ఉంటూ, రాజ్య రహస్యం కాపాడుతున్న ప్రజల చేతలవల్ల పుణ్యంవల్ల, యక్షులనుంచి ఆపదలు కలుగడంలేదు కాని, రాజా! మాయిండ్లలో బాలింతరాండ్ర పిల్లలను అసంయమం సత్కర్మఫలాన్ని హరించినట్టు ఎవరో అపహరిస్తున్నారు. అవి భూతాలో! మాయో! తెలీదు. అందువల్ల వంశాలు నిస్సంతుగా అయిపోతున్నవి." ఆ మాటలకు

రాజు హృదయం తల్లడిల్లి పోయింది. సజ్జనుల అంతరంగాన్ని దుఃఖం మడికయ్యలోని నీటిలాగ చొచ్చుకుపోతుంది. ఆ దుఃఖం విషంలాగ సర్వాంగాలను వ్యాపించగా, రాజు క్షణంసేపు భ్రాంతహృదయుడయ్యాడు. "నా భుజాధీనం కాని ఈ దైవకృతానికి నేనేమి చేయగలను? కంటికి కనిపించని వాటికి ప్రతిక్రియ ఎలా చేయడం? ఒకదినం గడు విచ్చండి. ప్రతస్థుణ్నై మీ సంతానం అపహరణ నివారణను గురించి ఆలోచిస్తాను. మీ మీ ఇండ్లకు పొండి" అని రాజు వారితో అన్నాడు. రాజుమాట విని పౌర ప్రముఖులు సంతోషించి, గౌరవ చిహ్నంగా దోసిలి ఒగ్గి, ఇలా విన్నవించారు. "దేవ! నీ ప్రియవచనాలు విన్నాము. మాపై నీకుగల శ్రద్ధను చూచాము. నీపై మా చింతాభార మంతా పెట్టాము. ఇక ఇప్పుడు మాకు శ్రమలేదు. నీ అనుగ్రహదృష్టి నిర్వ్యంలేనిది; ఉదారమైంది. అదే ప్రజలకు జీవితాన్ని వర్షిస్తున్నట్టు ఉంది. అలాంటప్పుడు తాపాన్ని పోగొట్టే అమృత సదృశమైన నీ మృదు స్వాదు వాక్కు ఏమేమి చేయదు? సత్కర్మనిరతుడు, కృతజ్ఞుడు, కారుణ్యనిధి, అందరికీ సులభంగా దర్శించదగినవాడు, సౌజన్య సరిలుడు అయిన ప్రభువు భాగ్యంకొద్దీ లభిస్తాడు. చిత్తవికాసం పొందిన సత్పురుషుల పరిచయం అమృతంకన్నా పేశలమైంది; పలుకు పంచమంకన్నా శ్రావ్యమైంది; ప్రవర్తన శరత్కాల చంద్రబృంద కాంతికన్నా కూడ ఆనందాతిశయం కలిగించేది; మనస్సు పూవుకన్నా కోమలం; సౌజన్యం హరిచందనంకన్నా చల్లనై సంతాపాన్ని పోగొడ్తుంది." పౌరప్రముఖులు ఈ విధంగా విన్నవించి, ప్రసాద అయిన ఆ రాజుకు సద్గుణోదారమైన ఆశాకుసుమమాలికను వెదజల్లుతున్న వారువలె అంజలిచేసి వెళ్ళిపోయారు.

బింబిసారుడు నియతవ్రతుడై శాంతిస్వస్తికసంభారాలతో నగరంలో భూత పూజావిధిని జరిపించాడు. ఆ నగరంలో నివసించే హారీతిక అనే యక్షి పిల్లలను అపహరిస్తున్నదని పురదేవత ఆయనకు తెలిపింది.

అది విని బింబిసారుడు ఈ దోష శాంతికి ఉపాయం తెలుసుకొనడానికి సకల దుఃఖజ్వరాయాసాలకు చేదుకాని మందైన బుద్ధదేవుని దర్శించడంకోసం పురజనులతోను, మంత్రులతోను కలందకమనే వేణువనాశ్రమానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ప్రియదర్శనుడైన బుద్ధదేవుణ్ని దూరం నుంచే చూచి నమస్కరించి ఆయనసన్నిధిలో కూర్చుని పౌరుల దుఃఖం విన్నవించాడు. జగద్బంధువు, కరుణానిధి అయిన భగవానుడు పౌరుల సంతతి అపహరణను విని క్షణకాలం నిశ్చలంగా ఆలోచించి, రాజును పురజనులను పంపివేసి, భిక్షాపాత్ర, చీవరం గ్రహించి యక్షి గృహానికి వెళ్ళాడు.

జినభగవానుడు యక్షిగృహానికి వెళ్ళేవేళకు, యక్షి అక్కడలేదు. అదిచూచి, భగవానుడు ఆమెపుత్రుడు ప్రియంకరుడనేవాణ్ని ఎవరికీ తెలియకుండా వెంట పిలుచుకొనివచ్చాడు. బుద్ధ భగవానుడు వెళ్ళిన వెంటనే యక్షి ఇంటికి వచ్చింది. ఆమెకు చాలమంది పిల్లలున్నారు. వారిలో ఆమెకు ప్రియమైన పుత్రుడు ప్రియంకరుడు. ఆతడు కనిపించక పోగా, ఆ పుత్రఘాతిని దూడపోయిన ఆవువలె సంభ్రమంతో "హా! ప్రియంకర! హా! పుత్ర! నీముఖం ఎక్కడచూడను?" అని గొంతెత్తి ఏడుస్తూ ప్రలపిస్తూ, జనపదాలు, అరణ్యాలు, దిక్కులు దిక్కులూ వెదికి, తన కుమారుణ్ని చూడక నిరాశపడి సముద్రం చుట్టుముట్టిన పర్వతద్వీపానికి వెళ్ళింది. అక్కడనుంచి ఘోరారణ్యాలలోను, నగరాల లోను తిరిగి, మానవలోకం దాటి, విమానోద్యానాలున్న స్వర్గ భూములలోను, లోకపాలుల పురాలలోను విశ్రాంతిలేకుండా వెదికి వెదికి అలసిపోయింది. ఆమెబాధ చూచి కుబేరుడు "నీ పుత్రుడు సుగతాశ్రమంలో ఉన్నాడు" అని చెప్పాడు. ఆమాటలు విని పుత్ర వియోగ దుఃఖిత అయిన యక్షి వేణువనాశ్రమానికి వచ్చి బుద్ధ భగవానుని శరణుపొంది, తన దుఃఖవృత్తాంతం తెలిపింది.

ఆ యక్షి దీనాలాపాలను బుద్ధ భగవానుడు విని మందహాసంతో

"హారీతి! నీకు ఐదువందలమంది పుత్రు లున్నారు గదా!" అన్నాడు. ఆ మాటవిని యక్షి దుఃఖం దెబ్బతినగా "భగవన్! లక్షమంది పుత్రు లున్నప్పటికీ ఒక్క పుత్రుని నాశంకూడ సహించరానిది. పుత్రుని కంటె ప్రియమైంది మరొకటి లేదు. మరి, పుత్రక్షయంకన్నా దుఃఖం మరొకటి ఉందా? పుత్రస్నేహవిషయం ఎంత వ్యధకలిగించేదీ పుత్రులుగలవారికే తెలుస్తుంది. పుత్రప్రీతి అకారణమైనదీ సహజమైనదీని. పుత్రుడు వికలుడు, మలినుడు, క్షీణుడుగా ఉన్నా తల్లికి చంద్రసమానుడే" అన్నది. వాత్సల్యంతో శోకిసలాడే యక్షి మాటలు విని భూతానుకంపి అయిన భగవానుడు ఇలా అన్నాడు. "నీకు ఎందరో కుమారు లున్నారు. వారిలో ఒక్కడు కనిపించకపోయినందుకే నీవు ఇంతగా శోకిస్తున్నావు. ఒక్క సంతానమే గలవారి వ్యధ ఎలాంటిదో! నీవు పిల్లలతల్లివైనా సదా ఇండ్లల్లో ప్రవేశించి, తల్లులకు తెలీకుండా వారి పిల్లలను ఆడపులి జింకపిల్లలను చంపితిన్నట్టు తింటున్నావు. మనకు దుఃఖంకలిగే పనిని మనం ఇతరులకు చేయగూడదు. దుఃఖానుభవం అందరికీ సమానమే. నీవు బుద్ధ ధర్మ సంఘాలనే మూడు శిక్షాపదాలూ ఆశ్రయించి, హింసను విడనాడితే నీ ప్రియ కుమారుణ్ని పొందగలుగుతావు." భగవానుని హితవచనాలు విని యక్షి త్రిశరణాలు పొంది, హింసను విడనాడింది. తర్వాత పుత్రుడైన ప్రియంకరునితోపాటు వెళ్ళిపోయింది.

భిక్షువులు "ఆమె పూర్వజన్మవృత్తాంతం ఏమిటి? ఆమె కర్మఫల క్రమం ఏమిటి?" అని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఆ వృత్తాంతం ఈవిధంగా తెలియజేశాడు. "పూర్వం ఈ పట్టణంలోనే కొందరు పౌరులు పర్వతోద్యానాలకు వెళ్ళి నృత్యగీత వినోదాలతో విహరించారు. ఆదారినే ఒక ఘనస్తని, హరిణాక్షి అయిన గోపకాంత తలపై చల్లకుండ పెట్టుకొని అమ్మడానికి వెళ్ళుతూ, గర్భిణి కావడం వల్ల ఏనుగులాగ నెమ్మదిగా నడుస్తూ, వినోదకాలక్షేపం చేస్తున్న

ఆ పౌరులను మదనపరవశయై ఆశతో చూచింది. వనమృగీముగ్ధమై, విలాసార్ద్రమైన ఆమె చూపులకు వారు కూడ లొంగిపోయి దుశ్శీలంతో ఆమెను ఆహ్వానించారు. వెంటనే వారు ఆమెకు మద్యం తాగించి శీలం అపహరించారు. మద్య మదపరవశ అయిన ఆమెకు తను చేసిన తప్పు తెలీలేదు. పిదప ఆ పౌరులు వెళ్ళిపోయారు. రతి శ్రమవల్ల ఆమె గర్భం కోపంతోనా అన్నట్టు ఎర్రగా భూమిపై పడింది. దానితో ఆమె ధైర్యంకూడ సడలింది. ఈలోగా ఆమె పుణ్యవశాత్తు దేహానికీ, మనస్సుకూ సంతోషం కలిగించే ఒక ప్రత్యేక బుద్ధుడు ఆదారిని వచ్చాడు. ఆమె దూరంనుంచే ఆయనను చూచి వంగి నమస్కారంచేసి, చల్ల అమ్మిన డబ్బుతో ఐదువందల మామిడిపళ్ళు అర్పిస్తానని మనస్సులో మొక్కుకుంది. తర్వాత ఇప్పుడామె పుణ్యవంతమైన యక్షకులంలో పుట్టింది. ఐదువందల మామిడిపళ్లు సమర్పించడానికి మొక్కుకుంది గనుక ఆమెకు ఐదువందలమంది పుత్రులు కలిగారు. శీలం మరువడంవల్ల హింసానిరతయైన ఆమె ప్రత్యేకబుద్ధుని నమస్కరించడంవల్ల పాపం తొలగి, ఇప్పుడు శిక్షాపదాలు ఆశ్రయించింది."

ఈవిధంగా ఈ సంసార సాగరానికి కుశలసేతువైన సర్వలోక శాస్త బుద్ధదేవుడు ఆ యక్షాంగన విచిత్రమైన కర్మపాకం వివరించి, ప్రజల మనస్సును సత్కార్యోన్ముఖం చేశాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
హారీతికా దమనావదానమనే పంద్రెండవ పల్లవం.

ప్రాతిహార్యావదానం

మహాత్ముల అమేయ ప్రభావ విభవం నిత్య నూతనమైంది; మహాద్భుతమైంది; సంకల్ప మాత్రంతోనే సకల సిద్ధులూ ఒనగూర్చుతుంది; స్వప్నం, మాయ కాదు; దాని తీరే వేరు. అది ప్రజలకు కన్నుల పండువుగాను, వీనుల విందువుగాను ఉంటుంది; దానిని ప్రజలు చూచి ఆశ్చర్యంతో నోటమాట లేక మాన్పడై పోతారు. నిర్వ్యాజంగా ప్రజాహితం చేకూర్చుతుంది. అలాటి ప్రభావ విభవానికి నమస్కారం.

పూర్వం రాజగృహంలో బింబిసార భూపాలుని పూజ లందుతూ వేణువనాశ్రమంలో ఉన్న బుద్ధ దేవుని చూచి కొందరు సర్వజ్ఞమ్మన్యులైన మూర్ఖులు గుడ్లగూబలు వెలుగును సహించనట్లు, మాత్సర్య విషం తలకెక్కగా, ఆయన గొప్పదనం సహించలేకపోయారు. దిన పశ్చాద్భాగంలో రాత్రి పుట్టిన నల్లని చీకట్లు ఎప్పుడూ దినంతో పోటీ పడుతూ పరభాగం పొందుతూ - పైకి తేలిపోతూ - ఉంటాయి. మస్కరి, సంజయి, అజితుడు, కకుదుడు, పూరణుడు, జ్ఞాతిపుత్రుడు మొదలైన మూర్ఖులైన క్షపణకులు, ఇతరులు మారమాయా మోహితులై అసూయా ద్వేషదోషం పొగలాగ కప్పగా, కండ్లు తెలియక బింబిసారుని కొలువుకు వచ్చి ఇలా విన్నవించారు. "రాజా! సర్వజ్ఞమ్మన్యుడై వనంలో ఉండే ఆ శ్రమణునికి, మాకు గల మాహాత్మ్య ప్రభావాన్ని మీరు పరీక్షించండి. తన మాహాత్మ్యంవల్ల జనులను వశపరచుకొనగల మహాశ్చర్యకరమైన ఒకానొక శక్తిని ప్రాతిహార్య మంటారు. అలాంటి ప్రాతిహార్యం ఎవరు సభలో చూపించ గలుగుతారో, అలాటి వారికే జగత్త్రయంలోను మన్నన కలుగనీ." బింబిసారుడు వారి మాటలు విని వారి గర్వప్రదర్శనానికి విముఖత చూపుతూ "కుంటివాళ్లయిన మీకు కొండను దాటాలనే ఆశ ఎందుకు? అగ్నితో

మిడుతల కేమిటి పోటీ? ఇది అసమంజసం. ఈలాంటి మాటలు చెప్ప కండి. మరోక మారు చెబితే నగరం నుండే వెళ్ళగొడుతాను.” అని మందలించాడు. గుణజ్ఞుడైన బింబిసారుడు తిరస్కరించగా, ఆ దుష్టులు ఆకాశంలో వేలాడుతున్నట్టు ఆసరా లేక వెళ్లిపోయారు. కాని, “బింబిసారనరపతి మూర్ఖతా పక్షపాతి. మరొక రాజువద్దకు వెళ్ళి ఈ ఎత్తు వేద్దాం.” అనివారు ఆలోచించారు. ఈలోగా బుద్ధదేవుడు శ్రావస్తీ సమీపంలోని జేతవనారామానికి రాగా, వారు దిక్కులు పట్టి పోయారు.

తర్వాత వారు కోసల భూపతి అయిన ప్రసేనజిత్తు వద్దకువెళ్లి ఆ ప్రాతిహార్యస్పర్ధను విన్నవించారు. గుణభేదం తెలిసిన ఆ ప్రసేనజిత్తు వారిపొగరు అణచాలనే కోరికతో, బుద్ధ భగవానుని మహిమ చూపించాలనే ఉత్సాహంతో జేతవనారామానికి వెళ్లి, భగవా నునికి వినయంతో నమస్కరించి ఇలా విన్నవించాడు: “భగవన్! ఈ తీర్థ్యులకు గర్వశాంతి చేయండి. వీరు ఈ మహిమా స్పర్ధతో మీ ప్రభావం చూచే ఆశకొద్దీ చేసుకొంటున్న ఆత్మగుణ శ్లాఘతో మా చెవులు చిల్లులు పడ్డాయి. ప్రభూ! సజ్జనులను ఆవర్జించే ప్రభావం చూపండి. తీర్థ్యులనబడే వీరి అజ్ఞానాంధకారం పూర్తిగా నశించనీ.” ఇలారాజు విన్నవించగా నిర్వికార చిత్తుడు, ఉదార హృదయుడు, అమర్షహీనుడు అయిన భగవానుడు సంతోషంతో ఇలా అన్నాడు: “వివేకాభరణార్హమైన గుణాలు ఇతరుల గర్వభంగం చేయడానికో, వివాదానికో, గర్వించడానికో కాదు. యుక్తాయుక్త విచారం లేక పోటీపడి ఇతరుల ఉత్కర్షను హరించే మాత్సర్య మలినాలైన గుణా లెందుకు? తనగుణంతో ఇతరుల గుణాలను ప్రకాశింపజేయక కప్పి పుచ్చే అపవిత్రుడు స్వయంగానే ధర్మాన్ని ధ్వంసం చేసే టట్టివాడు. సద్గుణాల పరీక్షే ఇతరులకు లజ్జాకరం. కనుక పరిశుద్ధ గుణులకు పోటీ పడడం ఉచితంకాదు. గుణవంతుడైనప్పటికీ ఇతరులమీద ప్రసన్న

భావం లేనివాడు గుణాలను గ్రహింపలేడు. దీపం పట్టుకున్న వాసికి దానినీడ చేతిపైన పడుతూ ఉంటుంది కదా! పరోత్కర్షకు అవమానం కలిగినప్పుడు దాన్ని తమ అవమానంగా భావించేవారే సర్వజ్ఞులు. ఇంతకన్నా నాకు ఎక్కువ తెలీదు.'' ప్రశమగుణానుగుణమైన భగవానుని మాట విని, రాజు అద్భుతాలు ప్రదర్శించ వలసిందని మరీ మరీ అభ్యర్థించాడు. భగవానుడు అతికష్టంమీద అంగీకరించాడు. రాజు సంతుష్టుడై ఏడునాళ్ల గడువుపెట్టి తనరాజధానికి వెళ్లిపోయాడు.

ఈసందర్భంలో ప్రసేనజిన్మహారాజు సవతి తమ్ముడు కాలుడనే వాడు అంతఃపుర సమీపంలో మేడప్రక్కన నడుస్తున్నాడు. సవిలాసంగా వెళ్లుతున్న ఆయన భుజంపై కర్మవశాత్తు గాలికి మేడమీద ఉన్న రాజపత్ని చేతిలోని పూలదండ జారిపడింది. కొందరు దుర్మార్గులైన కొండెగాళ్లు అది రాజసోదరుని తప్పుగా కొందరితో వదంతి వ్యాపింపజేసి రాజు చెవిలో పడేట్టు చేశారు. రెండునాల్కలు గల అల్పులు చిన్నసందు దొరికినా రెండునాల్కలుగల పాములు చిన్న సందుదొరికినా పెద్దనాటిలో ప్రవేశించినట్టు ప్రభువు సౌజన్యహృదయంలో ప్రవేశించి, అన్నివిధాల అపకారంచేస్తారు. రాజు ఆ కొండెగాళ్ళ మాట విని, వారిప్రోత్సాహంతో సోదరునిపై ఈసుతో అతని చేతులు కాళ్లు నరికి వేయవలసిందని ఉత్తరువుచేశాడు. రాజసోదరుని తలవరులు వధ్యభూమికి తీసుకొనిపోయి కర్మవైపరీత్యంవల్ల కాళ్లు చేతులు నరికారు. ఆయన మూర్ఛపడి భూమిపై ఒరగగా, అతని తల్లి, బంధువులు గుండెలు అవిసేట్టు ఏడ్చారు. తీవ్రబాధకు గురి అయిన అతనిని క్షపణకులు కళ్లుత్రిప్పుకుంటూ కొంతసేపు చూచారు. అప్పుడు ఆరాజపుత్రుని బంధువులు దుఃఖిస్తూ, అతనిని రక్షించే అభిలాషతో, ఆక్షపణకులవద్దకు వచ్చి, “మీరు సర్వజ్ఞులమని చెప్పుకుంటున్నారు కదా! ఈ కాలరాజపుత్రుడు నిర్దోషి. ఈయనను అనుగ్రహించి, స్వస్థుడ్ని చేయండి'' అని కన్నీరు కురిపిస్తూ వేడుకున్నారు. వారు

ఏమీ చేయలేక మానంతో సిగ్గుపడి అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయారు. సుగతుని శాసనంవల్ల ఆహారిని ఆనందుడు వెళ్ళి సత్యప్రభావంతో ఆ రాజకుమారునికి మరల అంగాలు మొలిచేట్టు చేశాడు. రాజపుత్రుడు కాళ్లు చేతులు యథాప్రకారం రాగా, జినదేవుని శరణుపొంది, ఉపస్థాయకుడయ్యాడు.

ప్రసేనజిత్తు బుద్ధదేవుని మహిమా ప్రదర్శనంకోసం పెద్ద విశ్రాంతి గృహం నిర్మించాడు. ఏడు రాత్రులు గడిచాయి. రాజు క్షపణకాదులతో కొలువు తీర్చాడు. బుద్ధభగవానుని సంకల్పంతో ఆభూమి కల్పవృక్షవతిగా అయింది. ఈ మహిమ చూడడానికి దేవతలు కూడ వచ్చారు. కల్పవృక్షం కింద ఒక రత్నసింహాసనం వెలసింది. ఆసింహాసనంపై బుద్ధదేవుడు ఆసీనుడయాడు. తేజోమయుడైన ఆతని గండప్రదేశంనుంచి మంటలు పుట్టి భూమండలమంతా వ్యాపించాయి. కమలవన సదృశమైన ఆ మంటలు సమస్తభువనాలు నశించిపోతాయనే భయంతో క్రమంగా అణగిపోగా కరుణాంబురాశి అయిన ఆయన దేహంనుంచి పూర్ణామృత తరంగాలవలె విమలమైన కాంతులు వ్యాపించాయి. వేయిచంద్రుల కాంతిని కూడా తిరస్కరించే లావణ్యరాశి, తేజస్సమూహంతో సూర్యమండలాన్ని కూడా తోసిరాజంటున్న బుద్ధదేవుని నాగనాయకులు పూర్వపుణ్యప్రాప్తమైన అపూర్వసుఖంలాగ కన్నారా చూశారు. తర్వాత ఆబుద్ధదేవునిముందున్న భూమినుంచి వైడూర్యపు కాండ్లతో, అరుణారుణరత్నాల రేకులతో, స్వర్ణకేసర కర్ణికలతో, దివ్య సువాసనలతో తుమ్మెదలను ఆకర్షించే పద్మాలు మొలిచాయి. ఆపద్మాలతో వెంటనే, అందమైన బంగారు కాంతితో స్నేహం ఒలికేచూపులతో బుద్ధమూర్తులు ఆసీనులై ఉదయించారు. అమృతపేశలంగాను, చంద్రద్యుతి శీతలంగాను ఉన్న ఆ బుద్ధమూర్తులను చూడగానే లోకుల కండ్లు తనిసి చల్లబడ్డాయి. ఆ బుద్ధమూర్తులమధ్య బుద్ధదేవుడు పర్వతాలమధ్య మేరు పర్వతం

లాగ, దేవవృక్షాలమధ్య పారిజాత తరువులాగ ఉన్నతంగాను, కాంతి రాశిగాను ప్రకాశించాడు. దేవవనితలు ఆ బుద్ధమూర్తుల శిరస్సులపై తమ కరకమలాలతో పుష్పమాలికలు కురిపించినారు. అప్పుడు ఆ బుద్ధ మూర్తుల మధ్యన విరాజిల్లే బుద్ధదేవుని ముఖాంబుజం రెప్ప వేయకుండా చూస్తున్న మానవులుకూడా క్షణంసేపు అనిమిషులయ్యారు. వ్యోమాంగణం దేవదుందుభి శంఖ తుర్యాది వాద్యాల నినాదంతోను, కుసుమవర్ష మహాట్టహాసంతోను, సిద్ధగంధర్వ కిన్నర మునీశ్వర చారణాదుల స్తుతి వాదంతోను నిండిపోయింది. అప్పుడు బుద్ధదేవుని దంతకాంతిదవళమైన అరుణాధరాలతో, ముంగురులనే కేసరాలతో ఒప్పారే ముఖార విందంనుంచి ఉత్తమసౌరభంతో మధురస్వరంతో తమ పుణ్యవశాత్తు వెలువడిన మధురోపదేశామృతాన్ని జనులు గ్రోలి ధన్యులయ్యారు. "పాపాలు మానండి. పుణ్యబీజాలు నాటండి. వైరం వదలిపెట్టండి. మృత్యువిషహరమైన జ్ఞానామృతం పానంచేయండి. ఈ దేహం శాశ్వతంగా కుశలకర్మలకు నెచ్చెలికాదు. సంపద చంచలం. యౌవనం ముసలితనానికి ముందున్నట్టిది. ఈకాయం అపాయాలకు నికాయం. ఈ ప్రాణాలు శరీరకుటీరంలో ముహూర్త మాత్రం ఉండే బాటసారుల వంటివి. కనుక ధర్మమయమైన నిత్యశ్రేయస్సుకు ప్రయత్నించండి." ఈలాటి ఉజ్జ్వల జ్ఞానంతో ప్రకాశిస్తూ, వివేక విమలమైన కుశలోప దేశంతో జనుల అజ్ఞానమనే వింశతిశృంగశైలం పిడుగుపడ్డట్టుగా కూలిపోయింది.

క్షపణకాది తీర్థ్యులు భగవానునిమహిమాప్రభను చూచి మంత్రహతమైన విషసర్పాలలాగ, సూర్యకాంతికి వెలవెలపోయిన దీపాలలాగ గర్వం విరిగి నిశ్చేష్టులై గీచిన బొమ్మలలాగ ఉండిపోయారు. అప్పుడు ఆ తీర్థ్యులను ప్రతీహారులు వజ్రపాణి అనే బుద్ధశిష్యుని ఆజ్ఞతో అంతఃపురంనుంచి బయటికి తరిమివేశారు. వారు చెట్టుకొకరు, గుట్టకొకరుగా పారిపోయారు. వారిని చూచి దయార్ద్రచిత్తుడు, భీతులకు

శరణ్యుడు అయిన భగవానుడు ఇలా అన్నాడు. "పిరికివారు భయ పడి చెట్టు గుట్ట గుహ భూమి మణి మొదలయిన వాటిని ఆశ్రయిస్తారు. కాని బుద్ధిని ప్రబోధింపజేసి, మనస్సును నాయందు లగ్నం చేసి, ధర్మాన్ని సంఘాన్ని శరణు పొందినవారికి జగత్త్రయానికి భయం కలిగినా ప్రమాదం లేదు. వారు ఇతరులను దీనంగా శరణు పొందవలసిన అవసరం ఉండదు. కమ్ముకుంటూ తొలగింపరాని పర లోక తీవ్ర తిమిరాలను నాశం చేయగల చండకిరణమండలం ధర్మమే. దుస్సహమైన పాపసంతాపాన్ని శమింపజేసే మేఘం దానమే. మోహ మనే మహాప్రవాహంలో కొట్టుకొని పోయి అగాధమైన గహ్వరంలో పడుతున్న వారికి చేతి ఆసరా ప్రజ్ఞే. అంతటా, అన్నివిధాల, అందరికీ శరణ్యమైనది, దైన్యం కలిగించనిది పుణ్యమే."

ఈ విధంగా సుగతచంద్రుడు సభలో అజ్ఞానాంధకారం కనులగప్పిన వారి కనువిప్పుకోసం దంతమణికాంతులతో వెలుగులు చిమ్ముతూ విశుద్ధ ధర్మోపదేశాన్ని సుస్థిరమైనట్టుగా చేసి జేతవనాశ్రమానికి వెళ్ళి పోయాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ప్రాతిహార్యావదానమనే పదమూడవ పల్లవం.

దేవావతారాపదానం

మహాత్ముల ప్రభావం ముందూ వెనకా ఉంటూ జనులకు కుశల కర్మమార్గంలో రత్నదీపంగా వెలుగుతూ ఉంటుంది.

పూర్వం బుద్ధదేవుడు అమరపురిలో పారిజాత వృక్షసమీపంలో కోవిదారవృక్షంకింద సొబగులు మీరే పాండుకంబలమనే శిలాతలం మీద ఆసీనుడై దేవసంఘాలకు ధర్మోపదేశం చేసి, మానవులను అనుగ్రహించడంకోసం జంబూద్వీపానికి అవతరించాడు. అలా అవతరిస్తున్న భగవానుని వెంట అమరులు తమవిమానాలలో వచ్చారు. ఉద్యానాలవంటి ఆ విమానాలతో భువనాంగణం నిండిపోయింది. బుద్ధదేవుని దంతకాంతులీనే ఉపదేశ కర్పూరంవలె సుందరమైన చామరం చతురాననుడు వేయసాగాడు. కళంకమనేదే లేక చంద్ర పాండురమైన నూరుకమ్ముల ఛత్రాన్ని, రూపుదాల్చిన భగవదనుగ్రహంవలె ఉన్నదానిని ఇంద్రుడు పట్టుకున్నాడు. బుద్ధదేవుడు ఈ విధంగా దేవతలు కొలువగా సంకాస్య నగరసమీపంలో ఉదుంబర వనప్రాంతంలో దిగాడు. పుణ్యవంతులు అసంఖ్యాకంగా వచ్చి ఆయనను ఆనందంతో సేవించారు. ఆ జనసమ్మర్దంలో ఉత్పలవర్ణ అనే భిక్షుకికి భగవానుని దర్శించడానికి అవకాశం లేకపోయింది. "ఇలా ఉంటే నాకు ఎన్నటికీ భగవానుని దర్శనం దొరకదు. రాజురూపం దరించి ఆయనను దర్శిస్తాను. అప్పుడు కిటకిటలాడే ఈ జనం నా రాజరూపం చూచి ఆదరంతో లోపలికి ప్రవేశమిస్తుంది. లేకపోతే మరొక విధంగా ఆయనకు నమస్కరించడం దుర్లభం. జనులు ఐశ్వర్యం చూచి గౌరవించేవారే కాని, గుణాన్ని చూచి కాదు. ఆహా! జనులు తృణాగ్రంవలె చంచలమూ, నిస్సారమూ విరసమూ అయిన ధనం చూచి, పూర్వజన్మ వాసనావశాన నిర్విచారంగా వ్యామోహం చెందుతున్నారు." అని ఆలోచించి నృపరూపం దరించింది. ఉజ్జ్వల

మైన రత్నమకుటం, గండస్థలంపై తాండవించే కుండలాలు - ఆమె ఈ నూతన రూపం చూచి తురాయి నవ్వినదా అన్నట్టు తల ఎత్తింది. రాజరూపంలో ఉన్న ఆమెను చూచి ప్రజలు, రాజనే గౌరవంతో పక్కకు తప్పుకొని దారి ఇచ్చారు. ఆమె మెడలో ధరించిన ముక్తా హారాలు ముందుకు వంగి ఊగగా భగవానునికి వంగి నమస్కారం చేసింది.

ఈ సందర్భంలో సదస్సులో ఉన్న ఉదయి అనే భిక్షువు రాజ రూపంలో ఉన్న ఆమెను చూచి మందహాసంతో "తన మాహాత్మ్యం వల్ల రాజరూపం ధరించి, జనమంతా తప్పుకొని గౌరవించగా, మహా విభూతితో భగవానుని పాదాలకు నమస్కరిస్తున్న ఈమె ఉత్పల వర్ణ అనే భిక్షుకి. కలువరంగు, కమ్మని కలువతావి కలది కావడంవల్ల ఈమెను నేను గుర్తుపట్ట గలిగాను." అని అన్నాడు. తర్వాత బుద్ధ దేవుడు కూడ "భిక్షుకి గర్వంతో మాహాత్మ్యం చూపడం ఉచితం కాదు. అహంకారమనేది జ్వరం వంటిది. అది ప్రశమగుణం హరి స్తుంది." అన్నాడు. తర్వాత భగవానుడు ఆయా విమలోపదేశాలు చేసి, దేవతలకు సెల విచ్చి, భిక్షుసంఘంతో సహా స్వస్థానం చేరాడు. అక్కడ భిక్షువులు నమస్కరించి, భిక్షుకి పూర్వ జన్మ కర్మ సంబంధమైన కథను తెలుప వలసిందని అడిగారు. వారికి సర్వజ్ఞుడు ఈవిధంగా చెప్పాడు :

పూర్వం వారణాసిలో మహాధనుడనే బేహారి ఉండేవాడు. అతనికి ప్రాణ సమానురాలయిన ధనవతి అనే భార్యవుండేడిది. ఆమె చాల సుందరి. చేతులనే చిగుళ్ళతో యౌవనమనే ఉద్యానవనం పూగుత్తి లాగ ఉన్న ఆ తన్వి సకాలంలో పుష్పఫలవతి అయి, గర్భం ధరించింది. ఈలోగా ఆమెభర్త వ్యాపారంకోసం సముద్రద్వీపానికి వెళ్ళదలచగా, ఆమె వియోగదుఃఖం సహించక, భర్తతో "మనకెంతో ధనసంపద ఉంది. ఘోర గంభీర సముద్రాన్ని దాటి కూడ ఇంకా అభివృద్ధి

చేయవలసిన అవసర మేముంది ? ధనసంపాదనం చాల అపాయభరిత మైంది. గుణసంపాదనం నిరపాయమైంది. ధనార్థులు స్వదేశంనుంచి పరదేశాలకు వెళ్లుతారు. కొందరు అంతదూరం వెళ్ళికూడ నిష్ఫలులై దుఃఖంతో తిరిగివస్తారు. మరికొందరు ధనవంతులై కడుపులో చల్ల కదలకుండా తిరిగివస్తారు. ఇదంతా పూర్వకృత కర్మ బలం" అన్నది. తనప్రియురాలిమాటలు సార్థవాహుడు విని ఇలా అన్నాడు. "వెర్రిదానా! ధనార్జనకోసం ప్రయత్నించేవాడు ప్రశంసార్హుడే. ధనార్జనకు పూనుకొనక కుంటివాడివలె దగ్గరున్న మూలధనం తింటూ సుఖంగా ఉన్నవాడు ఆసుఖభోగాలతోపాటు నేడోరేపో క్షీణించిపోతాడు. దరిద్రులకు స్వగృహంలోను జనులు రంపంలాగ నిష్ఠురులుగా ఉంటారు. ధనవంతులను పరలోకంలోను ప్రేమస్నిగ్ధవచనాలతో ఆదరిస్తారు. సన్నగా ఉన్నా ఎదుగుతున్న వెదురును జనులు కట్టిపెట్టరు. వినాశం సమీపించినవాడు సంపూర్ణత్వం పొందలేడు. అభ్యుదయం పొందినవాడు మూర్ఖుడైనా విద్వాంసులు నమస్కరిస్తారు; వృద్ధుడైనా స్త్రీలుప్రీతిగా చూస్తారు; నపుంసకుడైనా శూరులు సేవిస్తారు. వ్యాకరణం భుజించి కావ్యామృతపానంచేసి ఎంతవిచక్షణుడైనా క్షణంసేపు ఆకలిదప్పులు వదలినవాడున్నాడా? డబ్బుగలవాణ్ని గుణవంతులందరూ ప్రశంసిస్తారు. డబ్బంటే ఎలాంటిగుణం అబ్బదు ? దారిద్ర్యదోషం మానవులను నిస్తేజులను చేస్తుంది. అలాటివారి గుణాలు నిర్మాల్యంవంటివి. ధనంతోనే గుణాలు వస్తాయి. గుణవంతుడు ధనవంతుడుకాలేడు. ధనవంతుడే ధన్యుడు; గుణవంతుడు ధన్యుడు కాడు. ఈకాయం దుష్కృతాలవల్ల నశించిపోయేది. కనుక దీనిలోని గుణాలకు ఆయుస్సు ధనమే." ప్రాణాలకన్నధనమే అధికమని భావిస్తున్న భర్తమాటలు విని ఆమె భ్రమరాలు ముసిరిన లతాఅన్నట్టు కాటుకకంటి నీరు కార్చింది.

తర్వాత ఆ మహాధనుడు తనభార్యతోసహా ఓడపై సముద్రంలో ప్రయాణం సాగించాడు. తీవ్రమైన తృష్ణగలవారికి సముద్రం చేతి

లోని జలపాత్రవంటిది కదా ! పూర్వకర్మవాత ప్రేరణచే ఆతని ఓడ ఆతని జీవితమనోరథాలతో సహా పగిలింది. కర్మశేషం వల్ల మహా ధనుడు భార్యతోపాటు పగిలిన ఓడ పలకపట్టుకుని మునుగుతూ తేలుతూ కశేరుద్వీపం చేరి అక్కడ మరణించాడు. అనాథఅయి ఆశ అడుగంటిపోయిన ఆ ధనవతి దుఃఖిస్తుండగా, గరుత్మంతుని వంశం వాడైన సుముఖుడనే పక్షిరాజు చూచి, మానవాకృతితో ఆమెవద్దకు వచ్చి "లోలాక్షి ఊరడిల్లు. ఇది నీ యిల్లు భయపడకు. ఈ భూమి దివ్యభోగభూమి. మేము నీస్నేహం కోరేవారమే. ఓకల్యాణి! ఈమకరాకరమైన సముద్రం చాల ఘోరమైనది. పుణ్యవశాత్తు దీనినుంచి బైటపడి ప్రాణాలు దక్కించుకున్నావు". అని సంపూర్ణ గర్భిణి అయిన ఆమెను నెమ్మదిగా తన రత్నమయ భవనానికి పిలుచుకొని పోయాడు. ఆమె అక్కడ సుందరరూపుడైన ఒక కుమారుణ్ని ప్రసవించింది. ఆ కుమారుడు పెరిగి పెద్దవాడవుతుండగా, చతురుడు, ప్రియవాది అయిన ఆసుముఖుడు ఆ ముగ్ధను ఒప్పించి తనవశం చేసుకొన్నాడు. స్త్రీలు సరళస్వభావలు, మృదుహృదయలు కావడంవల్ల తమను అభిమానించి సమీపంలో ఉండేవారిని తీగలు చెట్లను అల్లుకున్నట్టు స్వయంగానే అల్లుకుంటారు. ఆ ఘనస్తని సుముఖునితోపాటు దివ్యోద్యానాలలో విహరిస్తూ తండ్రినిపోలిన ఒక కుమారుని కనింది. ఆ కుమారునికి పద్మముఖుడని పేరుపెట్టారు. ఆతనికి యౌవనం అంకురిస్తుండగా, కాలక్రమాన పక్షిరాజయిన సుముఖుడు కాలధర్మం చెందాడు. తర్వాత పద్మముఖుడు తండ్రిపదవిని పొందాడు. గుణవంతులకు కుల సంపదలు నిర్వివాదంగా స్వాధీనమవుతాయి.

ఇలా కులక్రమాగతమైన ఐశ్వర్యం పొందిన పద్మముఖుని చూచి తల్లి అతని ప్రభావానికి ఎక్కడా అడ్డులేదని భావించి, ఏకాంతంగా అతనితో ఇలా అన్నది. కుమార! ఈ నిరంకుశుడనే కుమారుడు నాకు వ్యాపారి అయిన మహాధనునివల్ల కలిగినవాడు. నీ శక్తితో

ఇతణ్ని వారణాసికి రాజును చేయి. స్వదేశంలోనే సంపదలను ప్రీతితో అనుభవించడం ప్రజలకు అభిమతంకావడం సహజం." తల్లి ఈవిధంగా చెప్పగా విని పద్మముఖుడు అన్నపై అపార పక్షపాతంతో అతనిని భుజంపై ఎక్కించుకొని గగన మార్గంలో వారాణసికి వెళ్లి వాలాడు. అప్పు డక్కడ బ్రహ్మదత్త నరపాలుడు కొలువుతీరి ఉన్నాడు. పద్మ ముఖుడు వజ్రతీక్ష్ణ మైన తనగోళ్లతో బ్రహ్మదత్త నరపతిని కొట్టి చంపివేసి, ఆ సింహాసనంలోనే అన్నను అభిషేకించి, భయభీతులైన మంత్రులందరితో "గతించిన రాజుపై భక్తితో ఎవరైనా నేను అభి షేకించిన రాజుకు ఎదురుతిరిగితే, వారు కూడా ఆ రాజుగతినే పొందు తారు" అని హెచ్చరించి మరల వచ్చి చూస్తానని అన్నకు మాట యిచ్చి స్వదేశానికి వెళ్లి పోయాడు. పిదప మంత్రులు గుట్టు చెడ కుండా ఆయననే బ్రహ్మదత్తుడని ప్రచారం చేసి కొలుస్తూ ఉండేవారు. నిరంకుశుడు కూడా తనవారిలోను, పెరవారిలోను బ్రహ్మదత్తుడుగానే పేరుపొందాడు.

ఈలోగా, హస్తిపాలులు ఒకమారు చూలయిన ఒక ఆడఏనుగును అడివినుంచి తోలుకొని వచ్చారు. అది సగంఈనింది. సగంలోపలే అడ్డగించినట్టు ఉండి పోయింది. దానిని చూచి మంత్రి "రాజా! పతి వ్రతలయిన స్త్రీలు దీనిని చేత్తోతాకితే ఇది పూర్తిగా ఈనుతుందని జ్యోతిష్కులు తెలిపారు." అని రాజుకు విన్నవించారు. రాజు సరే నని ఆ విధంగానే చేయించ వలసిందని ఉత్తర్వు చేశాడు. తర్వాత మంత్రులు అంతఃపుర స్త్రీలను ఆ పిడిఏనుగును తాకి సత్యం చేయు వల సిందిగా అభ్యర్థించారు. కాని ప్రయోజన మేముంది? అంతఃపురంలోని స్త్రీలందరూ దానిని తాకిసత్యం చేసినా, ఏనుగు ఈనక పోవడం చూచి, నగరులోని వారంతా సిగ్గుపడ్డారు. ఈలోగా అక్కడికి ఒక గోపాంగన వచ్చింది. దానిని సత్యం చేయవలసిందని మంత్రులు కోరారు. ఆమె తనశీలంపై సత్యంచేసి పిడి ఏనుగును తాకగా, గర్భంపూర్తిగ

సడలి పిల్ల భూమిమీద పడింది. రాజు తన అంతఃపుర స్త్రీల శీల దారిద్ర్యం గ్రహించి ఆ గోపకాంతే జగత్త్రయంలోను పతివ్రత అని నిశ్చయించుకున్నాడు. పిదప రాజు ఆమెపై కలిగిన గౌరవంతో ఆమె కుమార్తె సోమశంబ అనేదాన్ని పెండ్లాడి, పట్టపు రాణి పదవికి అర్హురాలిగా చేశాడు. కాని, ఆమె లావణ్యాన్ని, స్త్రీసహజమైన చాపల్యాన్ని తలచుకొని అనుమానంతో నిద్రపోవడంకూడ మానివేశాడు.

ఇలా ఉండగా, పక్షిరాజయిని పద్మముఖుడు ఒకమారు తన అన్నను చూడటానికి అత్యంత స్నేహంతోను, ఉత్కంఠంతోను వచ్చాడు. రాజు అతనిని ప్రీతితో ఆలింగనం చేసుకొని సత్కరించి, ఏకాంతంలో తనసంగతిని తెలిపి, "శీలసత్యం పరీక్షించడంవల్ల నా అంతఃపుర కాంతలందరిలోను దోషం కనిపించింది. కనుక, వారిపై విముఖతతో కొత్తగా పెండ్లి చేసుకున్నాను. రూపయౌవన సంపన్నురాలయిన ఆమెపై కూడా నాకు నమ్మకం లేదు. ఒకచోట తప్పు చూచినవారి మనసు అంతటా శంకిస్తుంది. కనుక తమ్ముడా! ఆమెను నిర్మానుష్యమైన నీపట్టణంలో ఉంచు. నేను శీలశంక వదలపెట్టి నెమ్మదిగా ఉంటాను. అక్కడి నుంచి ప్రతిరాత్రీ ఒక పక్షి ఆమెను నాప్రాసాదానికి తీసుకొని వచ్చి, తెల్లవారగానే తీసుకొని పోయేటట్టు ఏర్పాటుచేయి. ఇది నామనోరథం" అని అన్నాడు. అన్నమాట విని పక్షిరాజు ఇలా అన్నాడు. "సోదరా! ఈర్ష్యాశంకాకళంకితమైన మనస్సుతో ఇలాటి వ్యర్థపు పనులు చేయవద్దు. ఎప్పుడూ ఈర్ష్యావశాతురుడైన మానవుడు రమ్యమైన దాన్ని అనుభవించలేడు; భోజనంలో రుచిని ఎరుగలేడు; సరిగా దేనినీ చూడలేడు; కంటినిండా నిద్రపోలేడు. కామం గల నపుంసకుడు, సుఖం గల విద్వాంసుడు, నమ్రతగల ధనవంతుడు, ఓర్పు గల ప్రభువు, మాన్యుడైన యాచకుడు, స్నేహంగల దుష్టుడు, పతివ్రత అయిన స్త్రీ అనేవి ఎక్కడి మాటలు? సరళత్వం ఉన్నప్పటికీ కుటిలమై, స్థిరత్వంఉన్నా చంచలమైన లతలు పొదు

గున ఉన్న చెట్లను అల్లుకున్నట్టు స్త్రీలు కులీను లయినప్పటికీ, సరళత్వం ఉన్నా కుటిలలుగాను, స్థిరబుద్ధి ఉన్నా చంచలలుగాను ఉంటూ ఇరుగు పొరుగు వారిపై పడుతారు. స్త్రీల అవయవాల లోను దోష రహితమైంది కనిపించదు: దృష్టిచంచలం. అధరం రాగ సహితం. కనుబొమలేమో వంకర. పాలిండ్లు కఠినం. కనుక కుశలులైనవారు సుందరులను విలాసంతో పర్యటిస్తున్న భ్రమరం లాగ అనుభవిస్తారు. పద్మలత మూలం వెదికే వానికి బురద తప్ప మరేమి దొరుకుతుంది? కామినులు అద్భుతమైనవారు. పవిత్ర శీలంలేని ఆస్మితవదనలకు ఒక్కరమణునిపైనే మనసు నిలువదు. అయినా నీవు కాదు, కూడదు అని నిర్బంధం చేస్తే నీ ఇష్టప్రకారమే కానీ. పగటిపూట నిర్జనమైన నా పురోద్యానంలో ఆమెను ఉంచు." తమ్ముని మాటలకు రాజు సంతసించి, అతనిని సత్కరించి తన భార్య సోమంబను అతనితోపాటు కశేరు ద్వీపానికి పంపాడు. సోమంబ పగలెల్లా కశేరు ద్వీపంలో ఉంటూ, రాత్రిపూట పక్షి నెక్కి మింటిమార్గాన ఆద్వీపంలో పుట్టిన దివ్యగంధంగల పూలమాలను తీసుకొని వారాణసికి వచ్చి పోయేది. తుమ్మెదలు చీకట్లవలె ముసరడంవల్ల "తిమిరాలు" అని పేరుపొందిన పారిజాత సంతతికి చెందిన వృక్షం పుష్పాలతో ఆమె ఆమాలికను కూర్చేది.

ఇది ఇలా ఉండగా, ఒకమారు వారాణసివాసి అయిన మానవు డనే బ్రాహ్మణ యువకుడు సమిధల కోసం అడవికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఒక కిన్నర కామినిని చూచి అతనికి కామ వికారం కలిగింది. అతనిని చూడగానే ఆమె కూడా అంతామరచి పోయింది. కాంతిమయి అనే పేరుగల ఆకాంత నవాభిలాష తంత్రిలాగ తనను ఆ ద్విజయువకునికి అర్పింపగా, అతనిని తన గుహాగృహానికి తీసుకొనివెళ్ళి తనరత్నా భరణకాంతితో గుహాలోని చీకట్లు పోగొడుతూ అతనితో విహ రించింది. ఇలా విహరిస్తుండగా కొంత కాలానికి అతనికొక కుమారుడు

పుట్టాడు. ఆ శిశువు బాల్యంలోనే బలవంతుడు, గాలివలె మహావేగం కలవాడు కావడంవల్ల తల్లి వానికి శీఘ్రగుడు అని పేరు పెట్టింది. కాంతిమయి నిర్విఘ్నంగా అతనితో సుఖిస్తూ, ఎంతయినా తృప్తి చెందక, అతనిని గుహలో పెట్టి గుహద్వారం రాతిబండతో మూసివెళ్ళేది. శీఘ్రగుడు పెరిగి పెద్దవాడై తనతండ్రి చెప్పగా గుహా నిర్బంధ వార్తను విని చింతావిస్మయాక్రాంతుడయ్యాడు "తండ్రీ! శిలాపిహిత ద్వారమైన ఈగుహలో గుడ్డివానికి వలే నీకు స్నేహం కూడ బంధనమే అయిందే. నీ నివాస స్థలమైన వారాణసికే వెళ్ళుదాము రా. గుహ ద్వారంపై మూసిన రాతిబండ పెద్దదైనా నేను అనాయాసంగా తీసి వేస్తాను. స్వదేశవిరహక్లేశం దుస్సహం కదా! ఎలా భరిస్తున్నావు? స్వదేహంలాగ స్వదేశం విడువడం కష్టం. స్వదేశవిరహి అయిన వాడు ద్రవిణ సంభారాన్ని భారంగాను, భోగాన్ని నిరుప భోగం గాను, గుణాలను గ్రంథ గుణాలు (ముడి దారాలు) గను భావిస్తాడు." అని శీఘ్రగుడు తండ్రిని ఓదార్చి గుహా గేహద్వారంపై ఆనించిన పెను బండను తొలగించి ప్రయాణానికి సిద్ధంగా ఉన్న తండ్రితోపాటు వారాణసికి బయలుదేరాడు.

వారు అలా వెళ్ళగానే కిన్నరి వచ్చి గుహ శూన్యంగా ఉండడం చూచి, ఇలా అనుకుంది: "అయ్యో! ఆ దుర్జనుడు నా స్నేహాన్ని విస్మరించి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాడు గదా! రెండు నాల్కలున్న భుజంగులకు (కాముకులకు, పాములకు) కౌటిల్యం ఉండడంలో ఆశ్చర్యమేముంది? ద్విజాతులు ఎంతకాలం దగ్గరఉన్నా సంతోషపడరు. పైపైనే అనురాగం చూపుతూ చిలుకలలాగ పారిపోతారు." ఈ విధంగా అనుకొని కాంతిమయి ప్రియుని అవమానం భరించక అతని ప్రీతినే మానుకుంది. నిజమే! ప్రేమ పూవువంటిది. అవమానం సహించదు. కాని, ఆకిన్నరికి కుమారునిపై మాత్రం మమత తగ్గలేదు. "అయ్యో! నాకుమారునికి ఏవిద్య వచ్చు? దేనితో అతడు

భూమిపై జీవిస్తాడు?" అని ఆలోచించి, తన చెలికత్తెతో అతనికోసం వీణను పంపింది. స్త్రీలకు తమ భర్తలపై ప్రీతి సంభోగసుఖ పణ్యమే; పుత్రులపై ప్రీతి అపర్యుషితవాత్సల్యంతో నిశ్చలంగా ఉండేది. కాంతిమతి చెలికత్తె వేగగామిని గనుక దుర్మార్గం చేశామనే సిగ్గుతో వేగంగా వెళ్లుతున్న తండ్రి కొడుకులను దారిలో కలుసుకొని, శీఘ్రగుడికి తల్లి యిచ్చిన వీణను అప్పగించి, "ఈ వీణ మొదటి తంతిని తాకవద్దు. పనులకు విఘ్నం కలిగిస్తుంది." అని హెచ్చరించి తిరిగి వెళ్ళింది. శీఘ్రగుడు ఆవీణను స్వీకరించి, స్వదేశంలో స్వగృహంలో తండ్రిని చేర్చి వీణాప్రవీణుడై పోయిన చోటెల్లా లాభగౌరవాలు పొందాడు.

శీఘ్రగుడు ఈ విధంగా వీణానిపుణుడై అందరి మనస్సులూ చూరగొంటూ ఉండగా, అతని దివ్యవీణావాదన చాతుర్యానికి ముగ్ధుడైన ఒక వర్తకుడు అంబుధి ద్వీపానికి వెళ్ళుతూ అతణ్ని కూడా ఓడపై తనవెంట తీసుకొని వెళ్ళాడు. ఓడలో అతడు వీణ వాయిస్తూ ఉంటే అమృతపు సొనగా ఉన్న వీణామూర్ఛనలకు సముద్రం కూడా క్షణక్షణానికి తరంగరహితమైనదా అన్నట్టు నిశ్చలమైంది. ఇంతలో శీఘ్రగుని వేళ్ళు పొరపాటుతో వీణ మొదటి తంతిని తాకాయి. దానితో తుపాను చెలరేగి ఓడపగిలి బేహారులందరూ మరణించారు. శీఘ్రగుడు మాత్రం భగ్న నౌకనే అంటిపెట్టుకొని మేఘాలు కమ్మి గాలి వీవగా కర్మశేషంవల్ల క్షణంలో కశేరు ద్వీపం చేరాడు. అక్కడ అతడు సముద్ర తీరంలో ఉన్న దివ్యోద్యానం ప్రవేశించి మేలి పూగుత్తులవంటి పాలిండ్లుగల సోశుంబ సుందరిని చూచాడు. తన శరీర కాంతితో అచేతన పదార్థాలను కూడా ఆకట్టివేస్తున్న సోశుంబ తిమిర పుష్పాల మాలను కూచుస్తున్నది. ఆమె కూడ సుందరాకారుడు, ధీరుడు శైశవ తారుణ్యసంధి మధ్య వయస్సుగల వాడు అయిన శీఘ్రగుణ్ని చూచి ఆశ్చర్యపడి మన్మథుడనే మారుతం తగిలి కదలి

పోయిన కరపల్లవాలతో, రాలిపోయిన శీలకుసుమంతో లతలాగ అతనికి నమస్కరించింది. వారిద్దరికీ చిరకాల గాఢమైనట్టుగా ప్రీతి ప్రబలంగా ఏర్పడింది. పూర్వజన్మ స్నేహాలీనమైన మనస్సులు పరస్పరం వదలవు. ఆ సోమంబ పగలు అతనితోను, రాత్రి రాజుతోను విహరించేది.

క్రమంగా తన ప్రియురాలి వామాచరితం గాఢకాముకుడైన శీఘ్రుగుడికి తెలిసింది. తన్ను గూడ పక్షిమీద వారాణసికి తీసుకు వెళ్ళమని ఆమెను బ్రతిమాలాడు. పక్షిమీద ఎక్కి కళ్ళుమూసు కొంటే తీసుకుని వెళ్ళుతానని ఆమె వానికి చెప్పింది. దానికి ఒడంబడి శీఘ్రుగుడు ఆమెతోపాటు పక్షిమీద ఎక్కాడు. కాని, మధ్యన కళ్ళు తెరిచి చూద్దామని చాపల్యం కలిగింది. ఆమె ఎంత వద్దన్నా వినక కండ్లు తెరిచాడు. పాపం! కళ్లు రెండూ గుడ్డివైపోయాయి. ఆమె భయంతో వణుకుతూ అతన్ని అంతఃపురోద్యానంలో దింపి, దుఃఖం దిగమింగి రాజు శయనాగారం చేరింది. మనోవ్యథతో రాత్రి గడిపి, ఆమె కశేరు ద్వీపానికి వెళ్ళడానికి, మానడానికీ మనసొప్పక చింత పడుతూ ఉంది.

అప్పుడు వసంతకాలం. మామిడి పూవుల తావితో గుబాళిస్తున్న వసంత ఋతువు మన్మథుని విలాసాలకు యౌవనంలాగ అంతటా విలసిల్లింది. కోకిలాలికుల రుతంతో ఆకాలం వియోగులకు భయంకరంగా పరిణమించింది. అప్పుడు అశోకం ఎర్రగా చిగిర్చి వియోగులకు దుస్సహమైంది. రాజు ప్రకృతి ప్రభావంతో కామమోహితుడై సోమంబను ఒక్క దినమూ వదలక తీరని కోరికతో ఉద్యానానికి వెళ్ళి విహరించ దలచాడు. ఆమెతోపాటు రాగానికి, మదానికి, కామానికి సంసారంవలె ఉన్న ఉద్యానవనానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ కూడ చిరుగాలికి ఊగులాడే లతవలె సొబగులు కులికే తన దయితనే చూస్తూ మురిసిపోయాడు. పరప్రేమ విషాక్రాంతురాలైన

సోశుంబ మనసులో మనసు లేక ఉంది. నిజమే! చింతాశల్యం మనస్సులో ఉన్నప్పుడు సుఖం సుఖంగా కనిపించదు. పామున్న పుష్ప మాలను ధరించినవారు మోహం చెందినట్టు రాగాతిరేకం కలవారు మనసులో మరొకణ్ని తలుస్తున్న స్త్రీలు కౌగిలించుకున్నప్పటికీ మోహితులౌతారు.

ఆ ఉద్యానంలో రహస్యలతా నికుంజంలో ఉన్న గుడ్డి శీఘ్రగుడు సోశుంబ తిమిర పుష్పమాల తావులు ఆఘ్రాణించి కామవికారంతో తను రహస్యంగా అక్కడ దాగి ఉన్నాననే సంగతి మరచిపోయి "ప్రియురాలు ధరించిన తిమిర కుసుమ మాలికా సౌరభం ఆమె ముఖపద్మ మదగంధంతో కలిసి, భ్రమర మాలికలరవమనే మధుర వీణానిక్వణంతో సహా దూరంనుంచి మందమారుతానికి అల్లనల్లన వస్తున్నది." అని పాడడం ప్రారంభించాడు. కామవికారావిష్టులు ఎవరికీ భయపడరు గదా! హృదయాన్ని విప్పి చెబుతున్న ఆగీతం విని రాజు ఉద్యానవనమంతా గాలించి ఒక పొదరింటిలో ఒక గుడ్డివాడుండడం కనుగొన్నాడు. రాజు అనుమానంతో గాఢానురాగమదమత్తుడైన అతణ్ని "సోశుంబను నీవు ఎరుగుదువా? ఆమె దేహలక్షణాలు నీకు తెలుసా?" అని ప్రశ్నించాడు. ఆ అంధుడు దానికి బింబఫలంవలె పాటలాంగి అయిన సోశుంబను ఎరుగనా! రాగసామ్రాజ్యమైన ఆమె అధరంపై మన్మథుడు అధిష్ఠించినట్టు ఉంటాడు. ఆమె ఊరుమూలంలో మన్మథుడు వ్రాసినట్టు ఒక సుందరమైన స్వస్తిక చిహ్నం ఉంది. స్తనమండలంమీద సౌందర్య కల్లోలినీ కల్లోలంవలె అందాలుచిందే సుడి ఉన్నది." అని సమాధాన మిచ్చాడు. ఆమాటలు విని రాజు సంతాపంతో వాడిన రాగకుసుమాన్ని మనో నిర్మాల్యంవలె వెంటనే వదలిపెట్టాడు. "నూరువిధాల జాగ్రత పడినా స్త్రీలకు శీలరక్ష ఉండదు. గగనకుసుమ మాలలాగ అన్నివిధాల పతివ్రత అయిన స్త్రీ ఉండదు" అని అనుకొని ఆగుడ్డివానితో సోశుంబను గాడిదపై ఎక్కించి నగరం వెలుపలి శ్మశానవాటికకు పంపాడు.

సిగ్గులేని ఆ సోశుంబ రాత్రి ఆ అంధునితోపాటు వెళ్ళుతుండగా, దారిని ఒక అడవిలో ఒక దొంగలగుంపు పైనపడింది. దొంగలగుంపు నాయకుడు సోశుంబను నగలతోసహా పట్టుకున్నాడు. ఇంతలో జనం పోగయి దొంగలగుంపును తరిమివేసి, నిరపరాధి అయిన ఆ అంధుణ్ణి దొంగ అనుకుని కొట్టి చంపివేశారు. దొంగలనాయకుడు సోశుంబతో రాత్రల్లా గడిపి నగలు వస్త్రాలుకూడ ఒలుచుకొని కారండవ అనే నది దాటి వెళ్ళిపోయాడు. సోశుంబ ఆ నదీతీరంలో దిసమొలతో కాటుక కన్నీటితో చనుగట్టును మలినంచేస్తూ విలపించింది. అప్పుడు ఆ నది గట్టుకు మాంసంముక్క నోటితో కరచుకొని ఒక నక్క వచ్చింది. అది నీటిపైకి ఎగిరిన చేపను పట్టుకుందామన్న ఆశతో నోటిలోని మాంసంముక్కను గట్టుపై పెట్టి నీటిదగ్గరకి వచ్చింది. చేప నీటిలో మునిగిపోయింది, ఒక గ్రద్ద వచ్చి గట్టుమీది మాంసంముక్కను తన్నుకుపోయింది. అప్పుడా నక్క రెండూ దక్కనందున చింతతో ఏమీతోచక నిశ్చలంగా చూస్తూ నిలబడిపోయింది. ఆ నక్కనుచూచి సోశుంబకు ఆ దుఃఖదశలోను నవ్వు వచ్చింది. తను దుస్థితిలో ఉన్నప్పటికీ పరాయివారు తప్పుచేసినప్పుడు నవ్వు రావడం సహజం. అనుచిత సమయంలో ఆమె నవ్వినందుకు నక్క సిగ్గుపడి కోపగించుకొని "బలె! లోకమంతా నిన్నుచూచి నవ్వుతున్నది. సిగ్గులేక నన్ను చూచి నవ్వుతావా? రాజును వదలి గుడ్డివాణ్ణి చెట్టబట్టినావు; వాణ్ణి వదలి దొంగను చేరావు. ఇలా త్రిభ్రష్ట అయిన నీవా ఉభయభ్రష్టమైన నన్ను ఎగతాళిచేయడం? నీ పరిహాసం ఉండనీ. నీకూ నేను యుక్తితోనే పరిహాసం చేస్తాను. విషమస్థితిలో ఉండేవారిని పరిహసించేవారు దుష్టులు." అనిచెప్పి, వారాణసికి వెళ్ళింది. అక్కడ రాచనగరు చేరి "రాజా! నీ ప్రియురాలైన సోశుంబ నదీతీరంలో సద్బుద్ధితో తపస్సు చేస్తున్నది. పోయిచూడు." అని అన్నది. రాజు ఆజంబుకం మాటలు విని అక్కడికి వెళ్ళి ఆమెకు నగలు గుడ్డలు కట్ట

బెట్టి నగరుకు పిలుచుకొని వచ్చాడు. మానవులు అనురాగం ఏమాత్రం మిగిలి ఉన్నా తమకు ఇష్టమైన వారి లోపాలను కప్పిపెడుతారు.

ఆ సోమం బే ఉత్పలవర్ణ. ఆశీఘ్రుగుడే ఈ ఉదయి. పూర్వజన్మ పుణ్యం వల్ల ఇప్పుడు భిక్షువ్రతం అనుష్ఠిస్తున్నారు. అనురాగ సంబంధంతో రసార్ద్రమై కామవిధేయమైంది ఈమె మనస్సు. కనుక ఆ క్షణకాలం ఈమె శమగుణం వదలి రాజరూపంతో నన్ను దర్శించి నమస్కరించింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో దేవావతారావదానమనే పద్మాల్గవ పల్లవం

శిలావిక్షేపావదానం

ప్రభావ వంతుల బలం, అతులధైర్యం, వీర్యం ఆశ్చర్యకరంగానే ఉంటాయి. మహదాశ్రయంవల్ల అన్నిటికీ మహిమ అబ్బుతుంది కాబోలు !

బుద్ధ భగవానుడు స్వేచ్ఛగా పాదచారియై సంచరిస్తూ, ఒకమారు మహా బలవంతులైన మల్లవంశీయుల రమ్య రాజధాని అయిన కుశీ పురికి వెళ్లాడు. మల్లులు ఆయన శుభాగమనం విని కుశలం కోరుతూ, ఆయనకు ఉపచారంచేసే ఉద్దేశంతో దారిని గడ్డిగాదం, ముండ్లు రాళ్ళు, గులకరాళ్లు దుమ్ము లేకుండా శుభ్రపరచి చందనోదకం చిలకరించారు; తమ దేశాన్నంతా అలంకరించారు. ఇలా దారిని సరిచేస్తుండగా ఒకచోట భూమిలో కూరుకొనిపోయి దారికి అడ్డంగా ఉన్న పెద్దరాయి ఒకటి కనిపించింది. అది వింధ్యగిరి వధువులాగ ఉన్నది. దానిని వారు గునపాలు గొడ్డళ్లు మొదలయినవాటితో తవ్వి, పగ్గాలు కట్టి పెకలించి లాగివేయడానికి ప్రయత్నించారు. నెలనాళ్లు గడిచాయి. కాని, ఆగండశిలలో సహస్రాంశం కూడ విరిగిపడలేదు.

ఇంతలో సంసార సంతాపాన్ని పోగొట్టే అమృత కిరణుడు, సర్వ మానసాలను ఉల్లాసపెట్టే లోకబాంధవుడు, ఘనాంధకార విరతితో సఫల దర్శనుడు, లోకులను అనుగ్రహిస్తూ తన ప్రకాశాన్ని విస్త రింప జేస్తున్న వాడు అయిన బుద్ధదేవుడు శరదృతువువలె ఏతెంచాడు. ఆయన, రాగానే విపులక్లేశంతో అలసిసొలసిన మల్లులను చూచాడు. వారు ఆయనకు నమస్కారంచేసి, తాము చేస్తున్నపనిని విన్నవించారు. అపార పరాక్రముడైన ఆయన వారితో “అయ్యో ! సంసార కర్మలాగ క్లేశమనే ఫలమిస్తున్న ఈపనికి ఎందుకు వృథాగా ప్రయత్నిస్తున్నారు ? ప్రారంభంలో విపరీత కష్టం కలిగిస్తూ కొంత సాగిన

తర్వాత సంశయం కలిగిస్తూ, సిద్ధించినప్పటికీ అనుపాదేయమైన పనిని ప్రాజ్ఞులు చేయరు." అని చెప్పి ఆ విపుల శిలను కాలిబొటనవేలు తాటించి కదిపి, ఎడమచేతితో ఎత్తి కుడిచేతితో పట్టుకొని, పైకి విసిరివేశాడు. అది బ్రహ్మలోకాంతం వరకు వెళ్ళి జగత్త్రయానికే ఆశ్చర్య చర్యల మూతలాగ తిరుగసాగింది. బుద్ధభగవానుడు ఆ రాతిని పైకి విసిరినవెంటనే ఆకాశవాణివలె ఒకధ్వని పుట్టి అంతటా వ్యాపించింది. "ఈ సర్వ సంసారం అనిత్యమనే నిశ్చయబుద్ధిగల సర్వధర్మ నిరతుడైనవానికి శాంత నిర్వాణమనే పరమసిద్ధి కలుగుతుంది." అని ఆ ధ్వని స్పష్టంగా వినిపించింది. తర్వాత ఆ మహాగండశిల భగవానుని చేతిలో మేరుపర్వత శిఖరాకారంగా కనిపించింది. దానిని భగవానుడు నోటితో 'ఉఫ్'ని ఊదాడు. అది పరమాణు పరంపరగా పిండిపిండిగా అయి దిక్కులలో పడింది. ఆ పరమాణువులన్నిటినీ భగవానుడు ఒక్కటిగా చేర్చి మరొకచోట పెద్దరాయిగా కూర్చి జగత్త్రయానికే విస్మయం కలిగించాడు.

భగవానుని బలాతిశయంతో విలసిల్లే పరాక్రమాన్ని మల్లులు ఆశ్చర్యంలో రెప్ప వాల్చకుండా చూచి, నమస్కరించి "దేవా! నీ బల వీర్యాతిశయం మహాప్రభావయుతమైంది. ఇది ఇంత అని దేవతలు కూడ నిశ్చయించలేరు. అనుగ్రహ ప్రవృత్తమైన నీమహాబలంతో అధోగతి నిమగ్నులైన ఈ ప్రాణులను ఉద్ధరించినట్టుగా భూమిలో పాతుకుపోయిన ఈ గండశిలను ఎత్తావు. అత్యాశ్చర్య కర్మలు జరుపుతున్న నీ వీర్య ప్రజ్ఞాబలాలు ఇంత అని ఎవరు తెలుసుకోగలరు?" అని విన్నవించారు. ఆశ్చర్య నిశ్చలులై ఇలా విన్నవిస్తున్న వారిని జినదేవుడు చూచి గండశిలమీదే ఆసీనుడై ఇలా అన్నాడు. "ఈ భువనత్రయంలోని ప్రాణికోటుల బలాన్ని ఒక్కటి చేసినా ఒక్కబుద్ధుని బలంతో సమానం కాదు. సుగతప్రభావం అపారమైంది. దానికి సముద్రజలాలు కడవల మేర; జగత్తులు పరమాణువుల

మేర. కనుక దానిని దాటడం శక్యంకాదు. సుమేరు సంఖ్యను తులా మానంతో కచ్చితంగా తెలుసుకొన్నవాడు కూడ సుగతుని గుణ గౌరవాన్ని తెలుసుకోలేడు." అని జినదేవుడు ఉపదేశించగా, బ్రహ్మేంద్రాది దేవతలు వచ్చారు. భగవానుడు వారికి కూడా కుశలోపదేశం చేశాడు. మల్లులు ఆయన ఉపదేశంతో ఆ యా బోధిని పొంది, స్వశ్రావకమనే ప్రత్యేక సమ్యక్సంబుద్ధపదవిని సంపాదించారు. మల్లులలో కొందరు ఆయన ఉపదేశంవల్ల శ్రోతఃప్రాప్తి ఫలాన్ని, మరికొందరు సకృదాగామి ఫలాన్ని, ఇంకా కొందరు అనాగామి ఫలాన్ని, ఇతరులు అర్హత్పదవిని సంపాదించారు.

ఈవిధంగా భగవానుడు భిషగ్వరునివలె మల్లుల ఆశయానుశయ ధాతుగతులను పరీక్షించి, ప్రకృతిని తెలుసుకొని కుశలాభివృద్ధికోసం చతురార్య సత్య సహస్రాంశ విశదమైన అపూర్వోపదేశం చేశాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శిలానిక్షేపావదానమనే పదేనవ పల్లవం.

మైత్రేయ వ్యాకరణావదానం

అసంగమనేది విశుద్ధికి ధామము. అది కుశల కామనను కలిగించి లోకులను సంసారానికి దూరంగా చేసి, మనో మాలిన్యాన్ని, వైర రజస్సును తొలగించి సుకృతాలను చేయించి శ్రేయస్సును కలిగిస్తుంది.

పూర్వం సుగతభగవానుడు ఒకప్పుడు నాగులు తమ పడగలనే వంతెనగా చేయగా, దానిమీద గంగను దాటి, గట్టుచేరిన తర్వాత భిక్షువులను చూచి "ఇక్కడ అద్భుతమైన కాంతులతో వెలిగే రత్నమయమైన యూపస్తంభ మొకటి పూర్వం ఉండేది. మీకు చూడాలని కుతూహలం ఉంటే ఇప్పుడు చూపిస్తాను" అన్నాడు. ఈవిధంగా చెప్పి, భగవానుడు దివ్యలక్షణ యుక్తమైన తనచేతితో భూమిని తాకి, నాగగణం ఎత్తిపట్టిన రత్నయూపస్తంభం చూపించాడు. ఆ యూపస్తంభాన్ని భిక్షువులు చాలసేపు రెప్పవాల్చకుండా చూచి చిత్రంలోని రూపాలవలె నిశ్చలులై ఆశ్చర్య చకితులయ్యారు. "ఈ ఆశ్చర్యగాథ ఏమిటి?" భిక్షువు లందరూ ప్రశ్నించగా, భగవానుడు తన దంత కాంతులతో అతీతానాగత జ్ఞానాన్ని వెదజల్లుతున్నాడా అన్నట్లు ఇలా అన్నాడు:

పూర్వం ఒకప్పుడు ఒక దేవపుత్రుడు కాలవశాత్తు ఇంద్రశాసనం వల్ల స్వర్గ పరిచ్యుతుడై మహాప్రణాదుడనే రాజుగా భూలోకంలో అవతరించాడు. ఆరాజు భూలోకంలో తనకు ధర్మానుసరణం జ్ఞాపకం చేయడానికి ఇంద్రుణ్ని ఒక సముచితలాంఛనం ఇవ్వవలసిందని కోరాడు. ఇంద్రుడు అతని భవనంలో ఉన్నతపుణ్యంవలె వెలుగులు చిమ్మే ఒక రత్నయూపస్తంభాన్ని నిర్మించవలసిందని విశ్వకర్మను ఆదేశించాడు. విశ్వకర్మ అలాటి యూపస్తంభం నిర్మించాడు. ఆరాజ్యంలోని ప్రజలు కుతూహలంతో ఆ రత్నయూపస్తంభం

చూస్తూ, మైమరచి కృష్యాది కర్మలు మానివేయగా రాజు కోశాగారంలోని ధనం మారుతూ వచ్చింది. అప్పుడు రాజు దానిని జాహ్నవీ జలంలో పారేశాడు. సూర్యునిలాగ వెలుగుతూ రత్నాలు తాపిన ఆయూప స్తంభం ఇప్పటికీ పాతాళంలో నిలిచింది. కాల క్రమాన దీనికి వినాశం ఏర్పడుతుంది. పరిణామంలో అక్షయంగా ఉండేది ఈ లోకంలో ఏదీలేదు. ఎనభై వేల సంవత్సరాలు గడిచిన తర్వాత ముందుముందు శంఖధవళకీర్తి అయిన శంఖుడనే రాజు జన్మిస్తాడు. కల్పద్రుమ సమానుడైన ఆరాజు పుణ్యవశాత్తు లభించిన ఈ యూపాన్ని తన పురోహిత పుత్రుడైన మైత్రేయునికి ఇస్తాడు. అర్థి చింతామణి అయిన ఆ మైత్రేయుడు ఈయూప స్తంభాన్ని స్వీకరించి, వెంటనే ముక్కలుచేసి లోక దారిద్ర్యం పోగొడుతాడు. మైత్రేయుడు యూపాన్ని దానంచేసి సమ్యక్సంబుద్ధుడై, అనుత్తరజ్ఞాన నిధియై దేవతలతో పూజలు పొందుతాడు. శంఖభూపతి యెనభై వేలమంది అంతఃపురస్త్రీలతో, అమాత్యగణంతో సహా సన్న్యాసదీక్ష స్వీకరిస్తాడు. శంఖభూపతి పూర్వజన్మలో చేసిన ప్రణిధానంవల్ల కలిగిన కుశలోదయం - పూర్వకర్మ అవశ్యం అనుభవించవలసి ఉన్నది కాబట్టి - ఆ తంలో ఫలిస్తుంది.

పూర్వం మధ్య దేశంలో వాసవసమానుడైన వాసవుడనే రాజు, ఉత్తరాపథంలో ధనసమ్మతుడనే రాజు ఉండేవారు. వారిద్దరికీ వైరాగ్నిరగిలి, ఐశ్వర్యస్పర్థ ఏర్పడి, మనస్సు యుద్ధసమారంభ రభసమైంది. ధనసమ్మతుడు గజరథాది సైన్యంతో దండెత్తి వచ్చి, వాసవుని నగరం ప్రవేశించి, గంగాతీరంలో కొంచెంకూడ స్థలమనేదే లేకుండా దండువిడిశాడు. అక్కడ బ్రహ్మశక్రాది దేవతలు పాదార్చన చేస్తున్న రత్నశిఖి అనే సమ్యక్సంబుద్ధుని చూచాడు. "ఆహా! వాసవమహీపతి మహాపుణ్యవంతుడు. ఈయన దేశంలో త్రిదశవందితుడైన ఈ సమ్యక్సంబుద్ధుడున్నాడు." అనుకొని ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

తర్వాత ఆ రత్నశిఖ ప్రభావంతో మహీపతు లిద్దరి వైరరజస్సు శాంతించింది; మిథ్యామోహం క్షీణించింది. వాసవ మహీపాలుడు తన శత్రువైన ధనసమ్మతునితో సంధిచేసుకుని సమ్యక్సంబుద్ధుని సర్వభోగాలతోను పూజించాడు ? "కుశలానికి మూలకారణమైన ఈతని అనుగ్రహం వల్ల గొప్పవాడు కావాలి - అని నమస్కరిస్తున్నాను" అని మనసులో అనుకుని పూజాంతంలో ధ్యానంచేశాడు. అప్పుడు గంభీరమైన శంఖనాదం వినిపించింది. "నీవు శంఖుడనే చక్రవర్తి వవుతావు. అంతంలో బోధి కలిగి కుశలం పొందుతావు" అని రత్నశిఖ తన ఎదుట నమస్కరించి నిలబడ్డ వాసవ భూవల్లభునితో అన్నాడు.

"ఈవిధంగా వాసవ మహారాజు పూర్వపుణ్యవశంతో ఉత్తమ ప్రణిధానంచేసి, రత్నశిఖ ఆజ్ఞప్రకారం శంఖుడనే నృపతిగా పుట్టి సంపదలు పొందుతాడు. మైత్రేయుడు కూడా తన విమల బుద్ధిని బోధిలో లగ్నం చేస్తాడు. సజ్జనసంగమం కల్యాణాభినివేశానికి మొట్టమొదటి పుణ్య నౌకవంటిది."

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మైత్రేయ వ్యాకరణావదానమనే పదహారవ పల్లవం.

ఆదర్శముఖావదానం

చిత్తశుద్ధితో, నిర్మలప్రణయంతో చేసిన స్వల్ప దానకుసుమం ఫలాంశంతోనైనా మేరు పర్వతం, రోహణగిరి, సుధా సముద్రం చేసిన అపారదాన సంపత్ఫలం పోలదు.

పూర్వం మహానుభావుడైన సర్వజ్ఞుడు అనాథపిండదుని ఆరామమైన మనోహర జేతవనంలో విశ్రమించి సదుపదేశాలు చేస్తుండగా, బుద్ధ శిష్యుడు, కరుణానిధి అయిన ఆర్య మహాకాశ్యపుడు ఉపవనం చివర నగర సమీపానికి పాదచారియై వెళ్లాడు. అక్కడ నగర ప్రాంతంలో బాట పక్కనే పడి కుష్ఠరోగంతో బాధపడుతున్న ఒక స్త్రీ ఆయనను యథాలాపంగా చూచింది. "ఈ మహానుభావుని భిక్షాపాత్రంలో భిక్ష వేసే అర్హత నాకు పూర్వపుణ్యంవల్ల లేకపోయింది కదా!" అని మనః పూర్వకమైన శ్రద్ధతో అనుకుంది. అద్భుత శ్రద్ధ గల ఆమె మనోరథాన్ని కరుణాకులుడైన ఆర్యకాశ్యపుడు గ్రహించి తన భిక్షాపాత్రను చాచి, ఆమెభిక్షను స్వీకరించాడు. ఆ కుష్ఠరోగిణి అతిశయ చిత్తప్రసాదంతో ఆ భిక్షాపాత్రలో అన్నం గంజి వేస్తున్నప్పుడు, ఆమె చేతివేలొకటి విరిగి దానిలో పడింది. కాలక్రమాన ఆమె ఆ కుష్ఠుగ్రస్తమైన అనిత్య శరీరాన్ని పాతకంవలె వదలి తుషితులనే దేవతల లోకంలో ఉద్భవించింది. ఇంద్రుడు కుష్ఠరోగిణి చేసిన దానాద్భుతం తెలుసుకొని దాన పుణ్యంపై ఆదరంతో కాశ్యపుని భిక్షాపాత్రను అమృతంతో నింపాడు. కాని, ప్రశమామృత పూర్ణుడైన ఆ భిక్షువు ఆ అమృతాన్ని నిస్పృహతో తృణంగా భావించి పాత్రను బోర్లించి వేశాడు. కరుణానిధులైన సత్పురుషులు దుర్గతి పొందిన వారిని ప్రణయంతో, ప్రీతితో చూస్తారు; సంపత్తుతో విర్రవీగుతున్న వారి ముఖం చూచి కన్నులు మూసుకొంటారు.

ఆ కుష్ఠరోగిణి తుషిత దేవలోకంలో ఉద్భవించినట్టు విని ప్రసేన జిత్తు భగవానునికి గొప్పవిందు చేశాడు. ఆ రాజు పరమాశ్చర్య సంపద చూచి ఆర్య ఆనందుడు "ఈ వైభవానికి ఈరాజుచేసిన పూర్వజన్మ పుణ్యమేమిటి?" అని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా అన్నాడు. "పూర్వం ఒక గృహపతి కుమారుడు దారిద్ర్యంవల్ల దాసుడై, వ్యవసాయం చేసేవాడు. ఒకనాడు మడి దున్ని ఆకలితో అలసిపోయి, తన తల్లి తెచ్చిన ఉప్పు నూనె లేని అలసందుల పిండిని తినడానికి చేతులు కాళ్ళు కడుక్కొని కూర్చున్నాడు. అప్పుడు అకస్మాత్తుగా ఒక ప్రత్యేక బుద్ధుడు అక్కడికి వచ్చాడు. ఆ గృహపతి కుమారుడు ప్రసన్నచిత్తంతో ఆ అలసందుల పిట్టును ఆ ప్రత్యేక బుద్ధునికి భిక్ష యిచ్చాడు. ఆతడే కాలక్రమాన ప్రసేనజిద్భూపాలుడుగా జన్మించాడు. ఆ దానకణానికి ఈవిభవం మొకటి ఫలం."

ఈ మాటలు విని ఆనందుడు చాల ఆశ్చర్య పడ్డాడు. ప్రసేన జిన్మహారాజు భక్తితో భగవానుని గొప్పగా పూజించి, రాజార్హమైన అఖిల భోగాలూ నివేదించి ఆయనముందు కోటి నూనెకడవలతో దీపమాలికలు వెలిగించి గౌరవించాడు. అప్పుడొక దరిద్ర వనిత చిన్న దీపమొకటి వెలిగించింది. నూనె అయిపోవడం వల్ల అన్ని దీపాలూ ఆరిపోయాయి. కాని, ఆ దరిద్రవనిత దీపం ఆరిపోలేదు. సర్వజ్ఞుడు ప్రణిధానంతో ఆమె మున్ముందు శాక్యముని పదవి పొందగలదని తెలుసుకొని, ఆమెకు తెలియజేశాడు.

ప్రసేనజిత్తు భగవానునిముందు రత్నదీపాలు వెలిగించి, నమస్కారం చేసి, దగ్గర కూచుని వినయంతో చనువుగా ఇలా విన్నవించాడు. "భగవన్! ప్రణిధానం వల్లను ఆ యా పుణ్యానుభవం వల్లను మీరు అనుత్తర అయిన సమ్యక్సంబోధిని ఎవరికి అనుగ్రహించలేదు? ఆ అనుత్తర సమ్యక్సంబోధిని పొందాలని చనువునుబట్టి అభ్యర్థిస్తున్నాను. కల్పవృక్షాలను నిర్వికల్ప ఫలప్రాప్తికోసం కదా

జనులు సేవిస్తారు ?" రాజు విన్నపం విని భగవానుడు ఇలా అన్నాడు: "రాజా! అనుత్తర అయిన సమ్యక్సంబోధి దుర్లభం. అది తామర తూండ్ల తంతువు కంటే సూక్ష్మమైంది. పర్వతాలకంటే ఎత్తైంది; సముద్రంకంటే గంభీరమైంది. సుఖంతో లభించేది కాదు. నేను పెక్కు పూర్వ జన్మాలలో పెక్కు దానాలు చేసినా, దానిని సంపాదించలేక పోయాను. ఆ అనుత్తర సమ్యక్సంబోధికి చిత్తప్రసాద విమలమైన జ్ఞానం మూలకారణమని పెద్దలంటారు. నేను మాంధాతజన్మలో చతుర్ద్వీపాధిపతినై దానఫలం బహుకాలం అనుభవించాను. కాని, బోధిని సంపాదించలేక పోయాను. సుదర్శన జన్మలో దానప్రభావంతో అపార చక్రవర్తి వైభవం పొందాను. కాని, బోధిని సాధించలేక పోయాను. వేలాముడనే బ్రాహ్మణ జన్మలో ఎనిమిది ఏనుగులను దానమిచ్చి మహాపుణ్యం పొందాను. కాని బోధి కలుగలేదు. పూర్వం కుశలాత్ముడనే పేరుతో కురూపుడైన రాజపుత్రుడుగా పుట్టాను. పిశాచమనుకొని నన్ను నా భార్య కూడ వదలిపెట్టింది. లక్ష్మితో తులతూగేవాణ్ణి. భూమిదానమంటే నాకప్పుడు మహాప్రీతి. కురూపిగా ఉండడంవల్ల చాలవిచారపడే వాణ్ణి. అన్ని గుణాలు ఒక్కచోట ఎక్కడ ఉంటాయి! రూపం మహావికారంగా ఉండడంవల్ల దేహత్యాగం చేసుకొనడానికి సిద్ధపడగా శచీపతి ప్రత్యక్షమై, దివ్య చూడామణిని అనుగ్రహించి, మన్మథాకారుణ్ణి చేశాడు. తర్వాత విపుల రాజ్యం ఏలుతూ యజ్ఞాలు ఆచరించాను. నా రాజ్యంలోని అరవై వేల నగరాలు బంగారు యూపస్తంభాలతో మనోహరమైన మేరుపర్వత శోభను పొందాయి. ఆ జన్మను దానజలార్ద్రం చేసి పుణ్యం సంపాదించాను. కాని, బోధిని పొందలేక పోయాను. త్రిశంకు నరపాలుడుగా జన్మించినప్పుడు సత్యప్రభావంతో దుర్భిక్షంలో వర్షం కురిపించాను. కాని, బోధి కలుగలేదు. మిథిలలో మహాదేవ నృప జన్మలో యజ్ఞాలు చేసి పుణ్యసంపద చూరగొన్నాను. కాని, బోధి

పొందలేదు. ఆ దే మిథిలానగరంలోనే నిమిభూపాలుణ్నై పుట్టి దాన తపోయజ్ఞాలలో పుణ్యం సంపాదించాను. కాని, బోధిని సంపాదించ లేక పోయాను.

"పూర్వం నందుడనే నృపతికి ఐదుగురు కుమారులు ఉండేవారు. వారిలో నలుగురు దుర్మార్గులు. ఐదవవాడయిన ఆదర్శముఖుడనే వాడు గుణవంతుడు. కాలక్రమాన ఆనృపాలుడు అంత్యకాలం సమీపించగా, 'నా అనంతరం కర్కశులైన నలుగురు కుమార్లూ రాజ్యానికి అర్హులు కారు. విమలప్రజ్ఞాశాలి, సచ్చరిత్రుడు అయిన ఆదర్శముఖునిలో రాజ్యశ్రీ ప్రతిబింబించి శోభ పొందుతున్నది' అని తలపోసి, అమాత్యులను పిలిపించి, ఇలా అన్నాడు. 'అంతఃపుర జనం ఎదురేగి గౌరవించేవాణ్ని, తల అల్లలాడని వాణ్ని, ద్వారాల క్రింద, బావులలోను, పర్వతాలలోను, చెట్లకింద ఆరు విధాలైన నిధులను చూడగలవాణ్ని రాజుగా అభిషేకించండి.' రాజు ఈ విధంగా ఉత్తరువుచేసి స్వర్గధామం చేరాడు. అమాత్యులు రాజు చెప్పిన లక్షణాలతో అందరినీ పరీక్షించి ఆదర్శముఖునికి పట్టం కట్టారు. ఆ ఆదర్శముఖుని పరిపాలనలో ధర్మం నాలుగు పాదాలతో నడిచేది. ధర్మనిర్ణయ సందర్భంలో వాది ప్రతివాదులు ఆయనను చూచినమాత్రానే, జయపరాజయాలు ఒప్పుకొని నిలబడిపోయేవారు. ఆయనవద్దకు వింతవింత అభియోగాలు వచ్చేవి. ఒక మారు దండి అనే బ్రాహ్మణునికి ఎలాటి కారణమూలేక హత్యాపాపం వచ్చింది, అలాటివాణ్ని దయాలువైన రాజు ఎదురేగి గౌరవించాడు. ఒక గృహస్థుడు గుర్రంతన్నగా మరణించాడు. గోయుగంకోసం తక్షవాసి అయిన ఒక పౌరుడు గొడ్డలితో నరికి చంపాడని ఆ గృహస్థుభార్య అభియోగం తెచ్చింది. పశుపక్ష్యాది ప్రాణుల హృదయం ఎరిగినవాడు గనుక ఇలాటి ధర్మసందేహాలు వచ్చినప్పుడు తనమనస్సును శోధించుకొని తన మనస్సులో న్యాయమని తోచిన

దానిని నిర్ణయించి తీర్పు చెప్పేవాడు. ఒకసారి పన్నెండు సంవత్సరాల పాటు అనావృష్టివల్ల దుర్భిక్షం ఏర్పడగా ఆ రాజు సకలప్రాణులకు తిండి పెట్టి ప్రాణాలు నిలిపాడు. ఆ ఆదర్శముఖుణ్ని నేనే. ఆ జన్మలో ఈ విధంగా పుణ్యం సంపాదించాను. కాని, మహోత్తమమైన సమ్యక్సంబోధి ఏర్పడనే లేదు. అనేక జన్మశతాల మహాభ్యాస ప్రయాస చేత లుప్తసంవరణమైన ఈ విమలజ్ఞానం పొందాను. కనుక ఓ రాజా! ఈ అనుత్తర సత్యసంవిత్సమ్యక్సంబోధి జ్ఞానప్రజ్ఞతో సంపాదించదగింది. మోహమనే రాత్రి గడవగా సంసారాంధకారాన్ని చూపు మాపే దినశ్రీవంటి ఆ సమ్యక్సంబోధి అజ్ఞాన మేఘాలు తొలగిహృదయాకాశం విమలమైన వారికి నిర్వ్యాపమైన ఆనందభూమి అవుతుంది. అది దానపుణ్యాలతో లభించేది కాదు."

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఆదర్శముఖావదానమనే పదిహేడవ పల్లవం

శారిపుత్ర ప్రవ్రజ్యావదానం

సంసార సాగరానికి సేతువును నిర్మించేవాడు కల్యాణ కారకుడైన జ్ఞానాచార్యుడే; బంధువు కాదు, మిత్రుడు కాదు, సోదరుడు కాదు; తల్లి కాదు; తండ్రి కాదు.

పూర్వం ఒకప్పుడు బుద్ధభగవానుడు రాజగృహనగర సమీపం లోని కలందక నివాసమనే వేణువనాశ్రమంలో విహరిస్తున్నప్పుడు భిక్షుభావంతో తన్ను శరణుపొందిన కౌలికుడు, ఉపతిష్యుడు అనే పరివ్రాజకులను శమథనులుగా చేశాడు. పిదప శారిపుత్రుని వంతు వచ్చింది. అతడు భిక్షుభావం పొందాలనే ఆదేశం తనంతటనే జరిగింది. ఆ ఆదేశంవల్ల శారిపుత్రుడు అర్హత్వం పొంది మోక్షపదవికి అర్హుడయ్యాడు. ధనవంతులకు అర్హమైన ఆ అద్భుతాన్ని భిక్షువులు తిలకించి శారిపుత్రుని పూర్వవృత్తాంతం తెలుపవలసిందని కోరారు. భగవానుడు ఇలా సెలవిచ్చాడు:

"పూర్వం అగ్నిమిత్రుడనే బ్రాహ్మణుడుండేవాడు. అతనికి గుణవతి అయిన భార్య ఉండేది. ఆమెను తండ్రి ముద్దూ ముచ్చటకోసం శూర్పిక అని పిలిచేవాడు. ఆమెకు ప్రథమశీలుడనే అన్న ఉండేవాడు. అతనిని కూడ శూర్పుడని పిలిచేవాడు. ప్రత్యేకబుద్ధుడైన ఆయన ఒకమారు అగ్నిమిత్రుని ఇంటికి వచ్చాడు. ఆమె భర్త ఆజ్ఞతో అతనిని గృహస్థార్హమైన భక్తిశ్రద్ధలతో ప్రీతితో పరిచర్య చేసింది. ఆయన ఆమె పరిచర్యలు పొందుతూ ఒకనాడు తన కాషాయం చిరుగులను అతుకులను వేసుకొని కుట్టుకుంటున్నాడు. అప్పుడు ఆమె కాషాయ చీవరంలో చొచ్చుకు పోతున్న సూదిని చూచి పూర్వకర్మవశాన 'ఈ కాషాయాన్ని కత్తిరిస్తున్న కత్తెరవలె గంభీరంగా లోపలికి చొచ్చుకొనిపోయే సూదివలె అపరాప్రజ్ఞ నాకు కలుగుగాక!" అని

ఆదరంతో ప్రణిధానం చేసింది. ప్రత్యేకబుద్ధునికి వినయంతో సేవ చేసినందువల్ల, ఆ ప్రణిధానంవల్ల ఆమె ఈ జన్మలో ప్రజ్ఞావంతుడైన శారిపుత్రుడుగా పుట్టింది. కనుకనే శారిపుత్రుడు తీక్ష్ణతరబుద్ధి కలిగి కల్యాణ పాత్రుడై సద్బుద్ధికి కల్పవల్లిగా ఉన్నాడు."

ఈ కథను విన్న భిక్షువులు "అయితే శారిపుత్రుడు అధమమైన నాట్యకులంలో ఎందుకు జన్మించాడు?" అని ప్రశ్నించారు. దానికి భగవానుడు ఇలా అన్నాడు: "పూర్వం ఒక జన్మలో ఈ శారి పుత్రుడు మహామతి అనే రాజపుత్రుడై సజ్జనుల మన్ననలను పొందాడు. శ్రీమంతుడైనప్పటికీ అతని మనస్సు ప్రవ్రజ్యను తీసుకుందామనే ఉండేది. మనః పరిపాకంగలవారి బుద్ధిని సంపదలు కలుషితం చేయవు. యువకులైన రాజపుత్రులకు కులోచితం కాదు. అని తండ్రి ప్రీతితో నచ్చచెప్పి ఎంతో శ్రమపడి అతని ప్రయత్నం మాన్పించాడు.

ఒకనాడు ఆ రాజపుత్రుడు ఏను గెక్కి వెళ్ళుతూ ఒక పేద ముసలి వానిని చూచాడు. చూచి మనసు కరిగింది. అతనితో "ఈలోకంలో ధనవంతులు నిర్భాగ్యులు. సన్యాసం స్వీకరింప దలి స్తే బంధువులు వద్దని నిర్బంధంగా నివారిస్తారు. కనుక, వారు సన్యాసం స్వీకరించలేరు. నిన్నె వరు నివారించారు?" అని ప్రశ్నించాడు. "నేను దరిద్రుణ్ని. సన్యాసం తీసుకుందామంటే భిక్షాపాత్రలేదు. కాషాయచీవరంలేదు, శమోపకర ణాలు ధన ముంటేనే లభిస్తాయి" అని వృద్ధుడు సమాధాన మిచ్చాడు. రాజపుత్రుడు ఈ మాటలు విని అతనిని తపోవనానికి పిలుచుకువెళ్ళి, సన్యాసం ఇప్పించి, పాత్రచీవరాలు ఇచ్చాడు. ఆ వృద్ధుడు త్వరలోనే ప్రత్యేక బుద్ధుడై రాజపుత్రుని వద్దకు వచ్చి దివ్యమాహాత్మ్యం ప్రదర్శిం చాడు. ఆ మాహాత్మ్యం చూచి "పెద్దవంశంలో పుట్టడంవల్ల ప్రవ్రజ్య నాకు దుర్లభమైంది. దారిద్ర్యం, అవివేకం ఉండడంవల్ల నీచకులంలో పుట్టినవారికీ అది దుర్లభం. కనుక అధమకులంలో పుట్టి వివేకవంతుణ్ని అవుతాను" అని ధ్యానించాడు. ఆ రాజకుమారుడే ఇప్పుడు ఆ ప్రణి

ధానంవల్ల శారిపుత్రుడుగా పుట్టాడు. ఈతడే మరొక జన్మలో మహాత్ముడైన కాశ్యపునితో ప్రవ్రజ్యాదీక్ష స్వీకరించాడు. అప్పటినుండి ప్రజ్ఞానిధులలో అగ్రణి అయిన ఈ శారిపుత్రుడు, సత్యనిధి అయిన కాశ్యపుడు మహానుగ్రహంతో ఆదేశించిన కుశలమార్గాన్ని నియమనిష్ఠలతో అనుసరిస్తూ వచ్చాడు. "నీవూ సంవిద్జ్ఞానవంతులలో శ్రేష్ఠుడైన ఈ మౌద్గల్యాయనుడూ కాలక్రమాన శాక్యమునికి ఇష్టశిష్యులవుతారు" అని కాశ్యపుడే భవిష్యవాణి తెలిపాడు. మరొక జన్మలో దరిద్రుడు, కార్మికుడు ఎవరో మహర్షి దయతో పాత్రచీవరాలు ఇవ్వగా గ్రహించి ఇప్పుడు మీకు మహాత్మ్యం ప్రదర్శించి అతుల ప్రభావవంతుడయ్యాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శారిపుత్ర ప్రవ్రజ్యావదానమనే పద్దెనిమిదవ పల్లవం.

శ్రోణకోటికర్ణావదానం

పుణ్యాతిశయ ప్రభావం అపూర్వమైంది, అక్షయమైందీని. అది జన్మాంతరంలోను అంటిపెట్టుకొని వచ్చి, శుభాలు ప్రసాదిస్తూ అందరికీ ప్రత్యక్షంగా కనిపించి ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది.

పూర్వం భగవానుడైన తథాగతుడు అనాథపిండదుని ఆరామమైన జేతవనంలో విహరిస్తూ ఉండేవాడు. అప్పుడు ఆ సమీపంలోని వాసవ అనే గ్రామంలో బలసేనుడు అనే గృహస్థు ఉండేవాడు. ఆతడు ఆశాతటాలకు వ్యాపించి ఫలభారంతో చేరవచ్చినవారికి నీడ, పండ్లు ఇస్తున్న ఛాయావృక్షంలాగ అర్థుల ఆశలను తీర్చేవాడు. ఆయన భార్య పేరు జయసేన. ఆమెకు కాలక్రమాన పూర్వపుణ్యంవల్ల మూర్తీభవించిన ఆనందోత్సవంలాగ కమలలోచనుడైన ఒక కుమారుడు కలిగాడు. ఆ కుమారుని చెవులకు రత్నదీపప్రభలు చిమ్మే కర్ణాభరణాలు ఉండేవి. వాటికి శతకోటి హేమటంకాల విలువకూడ తక్కువే. శ్రవణ నక్షత్రంలో పుట్టడంవల్ల, రత్నకోటి విలువగల సహజ కర్ణాభరణాలు ఉండడంవల్ల ఆ బాలుడికి శ్రోణికోటికర్ణుడు అనే పేరు పడింది. ఆ కుమారుడు క్రమంగా పెరిగి పెద్దవాడయి, నిర్మలకాంతితో, పరిపూర్ణకళలతో చంద్రునిలాగ అందరికీ అమందానందం కలిగించాడు.

ఇలా ఉండగా, ఆ శ్రోణికోటికర్ణునికి రత్నాలు సంపాదించాలనే బుద్ధి పుట్టింది. కుబేరసంపదగల తండ్రి వద్దన్నప్పటికీ వినక, కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంటున్న తల్లిమాటలు కాదని నిందించి, ప్రియభాషి అయినప్పటికీ విషం (నీరు, విషం) వర్షిస్తున్న చంద్రునిలాగ రత్నాలకోసం పెద్ద వర్తకుల సంఘంతోపాటు దూర ద్వీపాంతరానికి వెళ్ళాడు. ఘోర మకరాకరమైన సముద్రం దాటి నిర్జనారణ్యంలో వెళ్ళుతుండగా, కర్మవశాత్తు దారిలో వర్తకుల గుంపుతో విడిపోయాడు. సార్థవా

హుల సమూహం అతనికోసం చాలసేపు వెదికి కనుక్కోలేక దుఃఖంతో కష్టపడుతూ, స్వదేశానికి తిరిగివచ్చింది. ఆతడు అలసిపోయి, ఎండకు కాగిన మరుభూములున్న దక్షిణదిక్కున బావిలోపడి ముందుకు పోయినట్టుగా విశ్రాంతి అనేదే లేక ముందుకు సాగిపోయాడు. సాగి పోతూ ఇలా అనుకున్నాడు. "ఆహా! ధనం ఉన్నప్పటికీ ఇంకా ధనం సంపాదించాలనే నా ప్రయత్నం ఫలప్రాప్తి అవినీతిచేత కష్టాన్ని కలిగించినట్లు కష్టాన్నే కలిగిస్తున్నది. మానవులకు ఈ ధనార్జనావేశం సంతోషం పోగొడుతుంది. సకలాపవాదాలకు అవకాశ మిస్తుంది. నింద్యమైన ఆపదలు కలిగిస్తుంది. మేరుపర్వతం లభించినా ధన సంపాదనలో సంతృప్తి ఉండదు. ఈ ప్రపంచంలో దేహులకు ద్వేషం, మోహం వాసనావశమైనవి. ఎంత నడిచినా తరుగని ఈ మరుభూమి, అంతులేని సంపదలాగ చాల ఆయాసం కలిగిస్తూ, విరసమై (నీళ్ళు లేనిదై,రసహీనమై),కళ్ళకు మిరుమిట్లు గొలుపుతూ తృష్ణను ఇనుమడింప జేస్తున్నది. ఈ మరుభూమిలోని ఎండమావులు దప్పిగొన్న లేళ్ళకు, నాకు కూడ భ్రాంతి కలిగిస్తున్నవి. దప్పి! అలసట! నీళ్ళులేని మరు భూమి! ఏమిచేయను? ఎక్కడికి వెళ్ళను? దిక్కులన్నీ మండుతున్నట్టు కనిపిస్తున్నాయి."

ఈ విధంగా ఆతడు ఆలోచిస్తూ, ఎక్కడైనా మంచినీరు దొరుకుతుందనే ఆశతో నెమ్మదిగా ముందుకు వెళ్ళుతూ ఆయాసమే రూపు దాల్చివచ్చిందా అన్నట్టున్న ఒక ఆయసపురం (ఇనుప పట్టణం) చూచాడు. ఆ పట్టణద్వారంలో భయానికి సోదరుడా అన్నట్టు ఘోర స్వరూపంతో, చింతనిప్పులలాంటి కండ్లతో కాల కరాళుడైన ఒక వ్యక్తి నిలబడి ఉన్నాడు. శ్రోణికోటికర్ణుడు పురద్వారం దగ్గిరికి వెళ్ళి "నీళ్ళు నీళ్ళు! నీళ్ళు ఇవ్వండి నీళ్ళు!" అని పలుమారు అడిగాడు. కాని ఎవరూ పలకకపోవడంవల్ల తనే ఆ నగరంలో ప్రవేశించాడు. చుట్టు పట్ల చూడగా ప్రేతలోకం కనిపించింది. కొరువుల్లాగ కాలి, ధూళి

మల్లం పేర్లుకొని శుష్కించిపోయి ఎముకలు నరాలు మిగిలిన దేహాలతో దిసమొలలగా ఉన్న ప్రేతాలను చూచి బాధపడ్డాడు. ఆ ప్రేతాలు నీళ్ళు లేక దప్పితో బాధపడుతున్న ఇతణ్ణి నీళ్ళిమ్మని అడిగారు. ఆ ప్రేతాల దుఃఖం చూచి బాధతో అతడు తన దుఃఖం మరచిపోయాడు. తీరని దప్పితో "నీళ్ళు నీళ్ళు" అని అతిదీనంగా ప్రలపిస్తున్న ఆ ప్రేతాలను చూచి ఆయన "ఈ మరుకాంతారంలో పాపిష్ఠివాణ్ణయిన నాకు నీళ్ళెక్కడ దొరుకుతాయి? ఈ దుస్సహమైన కష్టంలో మిమ్మల్ని ఎవరు ఏ కర్మవల్ల పడవేశారు? మీరెవరు? మీకు ఏమి దుష్కర్మ వల్ల ఈ బంధనం ఏర్పడింది? నేను కూడ మీ కష్టంతో బాధపడుతూ తిరుగుతున్నాను. కష్టంలో ఉన్నవారిని చూడనివానికి, చూచినా వారి కష్టాలను పోగొట్టగలిగినవానికి నిద్ర సుఖంగా పడుతుంది" అని అన్నాడు. వారు శ్రోణకోటికర్ణుని మాటలకు "మేము మానవులం. విరుద్ధ కర్మలు ఆచరించి, మోహాసంచయంనుంచి ఘళ్ళనందువల్ల ఈ వ్యసనసంకటంలో పడ్డాము. అహంకారాసూయాది వ్యసనాలతో మదోన్మత్తులమై ఇతరులను ఆక్షేపిస్తూ, వారి ధైర్యం పోగొట్టి అడ్డు లేక అనాథ్యులుగా సంచరిస్తూ, విషసమానమైన మాటలతో సుజనుల హృదయాలలో నిర్దయగా నిత్యం ములుకులు నాటాము. దానం చేయలేదు; సరికదా ఇతరుల విత్తం అపహరించాము. పరదారలను అపహరించాము; పరదారను ఆకర్షించడానికి వివిధాంగ వికారాలు చేశాము. వంచకులమై, నీచకర్మలు చేశాము. కనుక ఇప్పుడీ ఘోరమైన ప్రేతనగరంలో కష్టాలకు గురి అయ్యాము." ఆయన వారు చెప్పినది విని ఆ నగరంలో ఇతరత్రా కూడ అలాంటి అప్రియమైన ప్రేతాలనే చూచి కరుణార్ద్రచిత్తుడయ్యాడు. తర్వాత అతడు పూర్వ పుణ్యబలంతో ఆ దుర్గమమైన ప్రేతనగరంనుంచి వెలుపలికి వచ్చి, చల్లని నీడగల చక్కని వనం చేరాడు.

అపుడు సాయంకాలమైంది. దూరాధ్వసంతప్తుడై అలసిపోయిన

సూర్యుడు దప్పిగొన్న గుడ్డివానివలె మెలమెల్లగా అస్తగిరినుంచి నీటిలోకి జారాడు. అశేషదిక్కులను ప్రకాశింపజేసే పుణ్యంలాగ ఉన్న పగలు క్షీణించగా, అందరినీ ఆవహించి మానులుగా చేసే పాపంలాగ అంధకారం వ్యాపించింది. పక్షుల కలకలారావం, తుమ్మెదల ఝుంకారం అణగిపోయి కమలవన వికాసలక్ష్మి నిద్రాముద్రిత అయింది. శీతకిరణుడైన చంద్రుడు దయతోనా అన్నట్టు వెన్నెల అనే అమృత శలాకతో చీకట్లు పోగొట్టి జగన్నేత్రాన్ని స్ఫారతారంగా తెరిపించాడు. వృద్ధిక్షయాల పరివర్తనం కలిగి ప్రపంచానికి అనేకాద్భుతాలు చూపిస్తున్న సుధాకరుడు ఈ సంసారమనే పగలు రాత్రులను పరిహసిస్తున్నాడా అన్నట్టు కనిపించింది. ఇలా దిగ్వధువుల మణిదర్పణంలాగ ఉన్న చంద్రుడు నేత్రాలకు ఆనంద సుధను వర్షిస్తూ, సర్వాంగాలకూ సుఖం కలిగిస్తూ మూర్తీభవించిన సంతోషంలాగ ఉదయించాడు.

ఆ పండు వెన్నెలలో శ్రోణకోటికర్ణుడు వినోదంకోసం మారు రూపంతో స్వర్గమే భువికి దిగివచ్చినదా అన్నట్టున్న అసమాన కాంతి గల ఒక విమానం చూచాడు. ఆ విమానంలో నలుగురు మదవతులైన త్రిదశాంగనలు ఉన్నారు. వారిని చూడగా, చంద్రోదయమైంది కదా అని విహరించడానికి నాలుగు దిక్కులూ వచ్చాయా అన్నట్టుంది. వారితోపాటు వినోదిస్తున్న ఒక సుందరాకారుడు రూపు దాల్చిన తారుణ్యప్రేమ సంభారమా అన్నట్టు కనిపించాడు. ఆసుందరుడు ధరించిన రత్న కేయూర కిరీట కాంతులు దూరదూరాలకు వ్యాపిస్తూ దిఙ్ముఖాలకు ఆశ్చర్యరాగం అలదుతున్నట్టు ఉంది. వారి ఆ విలాససుఖసంపదను చూచి శ్రోణకోటి "ఇది సుకృతవృక్ష మహాఫలం" అని అనుకున్నాడు. పిదప ఆ సుందరాకారుడు మధురపానీయ భక్ష్యభోజ్యాలతో సత్కరించగా, ఆతడు ఆరాత్రి సుఖంగా గడిపాడు.

తెల్లవారింది. ప్రభాత కాంతికి చిరుగాలికి పూలు రాలినట్టు నక్ష

త్రాలు రాలి మరుగైపోయాయి. అంతా అనిత్య మన్నట్టు చంద్రుని సిరి సమసిపోయింది. రాత్రి పూర్తిగా గడచి భువనచక్షువు, సర్వ ప్రాణుల సుఖదుఃఖైక సాక్షి అయిన సూర్యుడు ఉదయించగా, ఆ విమానం, ఆ సురవనితలు క్షణంలో అదృశ్యులైపోయారు. ఆయువకుడు ముఖకాంతి తరిగిపోయి భూమిపై కూలిపోయాడు. అతడు భూమిపై పడీపడగానే, ఆయన వీపుపై కుక్కలగుంపు త్రైలోక్య శాపపాపంవల్ల కలిగిన సర్వక్లేశరాశిలాగ పరుగున వచ్చి పడింది. ఆ కుక్కలు ఆతని మెడనుంచి, ముఖంనుంచి మాంసం పీక్కుతినడం ప్రారంభించాయి; రక్తం ధారలు కట్ట సాగింది. ఆతడు ఏడుస్తూ ఉండగా అవి అతణ్ని పూర్తిగా తినివేశాయి.

సాయంకాలమైంది. మరల ఆ విమానం కనిపించింది. దానిలో ఆ నలుగురు అప్సరసలూ, కాంతిమంతుడైన ఆ యువకుడూ కనిపించారు. శ్రోణకోటి కర్ణుడు విస్తుపోయి, "మిత్రుడా! ఏమిటీ ఆశ్చర్యం? చెప్పు." అని ఆయువకుణ్ని ప్రశ్నించాడు. ఆ సుందరాంగు డిలా అన్నాడు. "వయస్యా! విను. సుకృతి వయిన శ్రోణకోటికర్ణుడవనే నిన్ను ఎరుగుదును. నేను కూడ వాసవగ్రామవాసినే; దుష్కర్మ చేసే పశుపాలకుడుగా పుట్టాను. ఎప్పుడూ పశువుల మాంసం కోసి విక్రయించేవాడిని. కరుణానిధి అయిన ఆర్య కాత్యాయనుడనే భిక్షువు ఒకమారు భిక్షకు వచ్చి "ఈ కర్మ మానివేయి. దుస్సహమైన ఈ హింసాక్లేశం మొదలు నరికిన చెట్టులాగ దేహులకు స్వదేహంపైనే పడుతుంది." అని హితవు చెప్పాడు. ఆ కృపానిధి మాటలు అనార్యుణ్నయిన నేను వినకపోయి, హింసాపాపం మాననందున, ఆయన మరల ఒకమారు నావద్దకు వచ్చి "పగలు నీవు నిర్దయుడివై ఎప్పుడూ హింసచేసే పక్షంలో, రాత్రన్నా నామాట విని పంచశీలవ్రతం స్వీకరించు." అని ఆ సర్వసత్త్వహితైషి నాకు ప్రయత్నపూర్వకంగా శీలసమాదాన పుణ్యబుద్ధిని కలిగించాడు. తర్వాత కాలక్రమాన

నేన కాలధర్మం చెంది ఈ దశ పొందాను. పగలు నిప్పుల వర్షం, రాత్రి సుధావర్షం. రాత్రేమో శీలసమాదాన ఫలం. పగలేమో హింసాఫలం. నా పుణ్యపాపాల ఫలం బట్టి సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తున్నాను. సఖుడా! పాపాత్ముడైన నాపై దయచూపు. స్వదేశానికి వెళ్ళిన తర్వాత నాకుమారుతోని రహస్యంగా నా మాటగా ఇది చెప్పు. నా యింటి ఆవరణం చివర బంగారు నాణేల పాతు ఉంది. దానిని పైకి తీసి దానంచేసి, నన్ను పాపదూరుణ్ని చేయమను. ఆర్యకాత్యాయనుణ్ని నిత్యం భిక్షయిచ్చి సత్కరించమను.” ఈవిధంగా ఆ సుందరుడు వినయంతో చెప్పిన మాటలను శ్రోణికోటి కర్ణుడు విని “అట్లే చెబుతాను” అనిచెప్పి ముందుకు నడిచాడు.

ఉదయం కావచ్చింది. ఆయన ముందుకు వెళ్లుతుండగా మరల మరొక దివ్య విమానం మణి పద్మలతలు చెక్కినది, రెండవ నందన వనంలాగ ఉండేది, కనిపించింది. దానిలో రత్న భూషణాలు ధరించి రూపు దాల్చిన రతీపతిలాగ ఉండే సుందరాకారుడొకడు దివ్య కాంతతో పాటు కనిపించాడు. మునుపటి సుందరాంగుడిలాగే ఇతడు కూడ శ్రోణకోటి కర్ణుని ప్రీతితో సత్కరించి ఆతిథ్య మిచ్చాడు. కష్టాల మధ్య సుఖసుఫలాగ ఆ దీర్ఘమైన పగలు సుధామయంగా గడిచింది. ఇంతలో సాయంకాలమైంది. పద్మినీ పతి అయిన సూర్యుడు ఆకాశమనే విమానం మీదనుంచి పడిపోగా జగత్తు ఘోరంగా దుఃఖించినట్టు చీకట్లు వ్యాపించాయి. తర్వాత నిశాపతి పాండురోగిలాగ తెల్లబారిన ఒంటితో, శీతజడుడై వెన్నెలను కక్కుతూ మెల్లిగా పైకి వచ్చాడు. ఎవరో రాక్షసస్త్రీ రాత్రి కాగానే సుకుమారమైన నీరెండను నమిలి మింగగా మిగిలిన పుర్రెముక్కలాగ చంద్రుడు కనిపించాడు. కాలపురుషుని చందనపు పూతలాగ వెన్నెల వ్యాపించగా, ఆ విమానం ఎక్కడా కనిపించలేదు; ఆ స్వర్గ మృగేక్షణ కూడ కనిపించలేదు. ఆ యువకుడు విమానంనుంచి కిందికి పడిపోయాడు. అతెన్ని సర్వ

రూపంలో ఉన్న నూరుకాళ్ల జర్రి ఏడుచుట్లు చుట్టుకొని తలపై రంధ్రంచేసి మెదడులోని రక్తాన్ని తాగుతూ క్రమంగా తలనే డుల్లగా చేసింది. ఈ బీభత్సం చూడలేక ఉదయలక్ష్మి అరుణ కరాలనే (కిరణాలనే) ఎర్రచేతులతో, ప్రభాతవాయువులనే నిట్టూర్పులతో ముఖం కప్పుకొని, తారకలనే, తారకలను (కనుగుడ్లను) మూసుకోగా, మరల ఆదివ్య విమానం, దివ్యసుందరి అద్భుత శరీరంతో దివ్యాభరణ భూషితుడైన ఆ యువకుడు అవతరించారు.

శ్రోణకోటికర్ణుడు మునుపటిలాగే ఆశ్చర్యపడి, ఆ యువకుని వృత్తాంతం అడిగాడు. ఆ యువకుడు ఇలా అన్నాడు: "నేను మీ వాసవ గ్రామవాస్తవ్యుణ్ణయిన బ్రాహ్మణుణ్ని. నాపేరు మనస నాపక్కయింటి వాని భార్య మలయమంజరి అనే తరుణి కాముకుడైన నాకు స్వైరిణి అయి ప్రియురాలయింది. ఆ గ్రామంలో పరదారరతివ్యగ్రమైన నా బుద్ధి మేకలాగ విషయగ్రామంలో చిక్కుకుని, పూర్తిగా నశించింది. అప్పుడు ఆర్య కాత్యాయనుడు నాచౌర్య కాముకప్రసంగ పాపం గ్రహించి, దయతో ఏకాంతంగా నాకు ఇలా హితవు చెప్పాడు: 'రూపంకోసం పాకులాడి పరాంగనా సంసర్గప్రీతితో కామాగ్నిలో మిడతలాగ పడి వెంటనే మాడిపోవద్దు. కాముకులు హింసకులవలె పరదారాతురులు. రతాసక్తులై పరులదారలపై ఆదరంకల కాముకులు; రక్తాసక్తులై పరులను చీల్చడంలో ఆదరంకల హింసకులవలె పతన ప్రమాదం ఎరుగరు. పరవధూస్పృహ గలవారు ఒళ్లు గగుర్పొడిచే సంభోగంలో ఆసక్తి చూపడం నరకంలో ఆసక్తి చూపడం వంటిది. అక్కడ నిద్ర ఉండదు. అలసటతో భయంతో వణుకు పుడుతుంది. ఆడగద్దలు ముక్కులతో, గోళ్లతో, దంత నఖక్షతాలు చేస్తాయి. కనుక అబ్బాయి! ఈ చెడుదారినుంచి మరలు. పరస్త్రీని తాకినా పాతకం కలుగుతుంది! అశుద్ధంపై ఇష్టం కుక్కలకే కదా!' అని ఆర్య కాత్యాయనుడు నిషేధించినప్పటికీ శుద్ధబుద్ధి కాని నేను అనివార్య

యనుడు మరల నావద్దకు వచ్చి పగలన్నా సక్రమంగా ఉండమని ఆర్యశీలదీక్ష ఇచ్చాడు. పగలు శీల సమాదానం వల్ల, రాత్రి పరస్త్రీ గ్రహణం వల్ల పుణ్యాపాప సంజనితమైన ఈ స్థితి ఏర్పడింది. నీవు వాసవగ్రామం చేరిన తర్వాత నా కుమారునికి నామాటగా ఈ సంగతి చెప్పు. అగ్ని శాలలో బంగారు దాచాను. దానిని తీసి సత్పాత్ర దానం చేసి, కాత్యాయనుని పూజించమను." ఆ సుందర యువకుడు చనువుతో అన్నమాటలను విని శ్రోణకోటి కర్ణుడు సరేనని సమాధానం చెప్పి ముందుకు సాగి పోయాడు.

అక్కడ అతనికి ఎదుట మణిమయ విమానంలో దివ్యలలన ఒకతె కనిపించింది. లావణ్య క్షీరవారాశినుంచి అనాయాసంగా ఉదయించిన లక్ష్మిలాగ ఉంది ఆమె. ఆ విమానం నాలుగు కోళ్ళకు నాలుగు ప్రేతాలు నగాలతో కట్టి ఉండడం చూచాడు. ఆ దివ్యకాంత శ్రోణకోటి కర్ణుని గుర్తించి స్నేహంతో పలకరించి సురులు అనుభవించగల పానభోజనంతో సత్కరించింది ఆమె విమానం కోళ్ళకు కట్టిఉన్న ప్రేతాలు దీనంగా తమకుకూడ ఒక్క పిడచ వేయుమని మూతి దగ్గర చేయిపెట్టి అతనికి సైగచేశాయి. ఆతడు దయతో కాకులకు పిడచ వేసినట్టుగా అన్నం ముద్దలు విసిరాడు. ఆతడు విసిరిన అన్నపు పిడచ ఒకటికి ఊకగాను, రెండవదానికి ఇనుముగాను, మూడోదానికి మాంసంగాను, నాల్గోదానికి చీముగాను మారింది. వాటి ఆ దుర్దశ చూచి శ్రోణకోటికి చాల కష్టం కలిగింది. పద్మాలను వెలవెల పోయేట్టు చేసే ముఖకాంతిగల ఆ దివ్యలలనను "ఏమి ఈ అద్భుతం?" అని ప్రశ్నించాడు. ఆమె ఇలా అన్నది: "శ్రోణికోటికర్ణ! వీరికి ఏమి ఇచ్చినా, ఎంత ఇచ్చినా తృప్తి గలుగదు. నా విమానం మొదటి కోడుకు కట్టిన ప్రేత వాసవ గ్రామంవాసి అయిన నందుడనే బ్రాహ్మణుడు. ఆయన భార్యను నేను. నాపేరు సునంద. రెండవ కోడుకు కట్టిన ప్రేత నా కుమారుడు. వాణిపేరు నిష్ఠురుడు. వెనుకటి కోళ్ళకు కట్టిన వారిలో

ఒకతి నాదాసి, మరొకతి నా కోడలు. ఒకనాడు నేను నక్షత్రయోగ పూజచేసి భైక్షోపహారం ఏర్పాటుచేశాను. అప్పుడు ఆర్యకాత్యాయనుడు మాయింటికి వచ్చాడు. నేను ఎంతో సంతోషంతో ఆయనకు పూజచేసి భిక్ష యిచ్చాను. ఆయన నాపూజలు స్వీకరించి తన దివ్య తేజస్సుతో దిక్కులకే విమలానుగ్రహం ప్రసాదిస్తున్నాడా అన్నట్లు వెళ్ళిపోయాడు. ఇంతలో ఈ నా భర్త స్నానంచేసి ఇంటికి వచ్చాడు. నేను సంతోషంతో కాత్యాయనునికి భిక్షచేసిన సంగతి తెలిపాను. 'దుర్మార్గుడైన ఆ బోడి శ్రమణుణ్ని ఎందుకు పూజించావు?' అని కోపోగ్రుడై అజ్ఞానంతో నన్ను అదలించాడు. 'చేసిన వంటను ఆబోడి శ్రమణుడు ముందుగా తినడంకన్నా ఇనుపగుండ్లు తినకూడదూ? అని ఈ నాకుమారుడు ఆక్షేపించాడు. ఈ నాకోడలు ఎప్పుడూ అందరికన్నా మొదట కనుమరుగుగా భోజ్యపదార్థాలు తినేది. ఆ నాడు 'ఆర్యకాశ్యపునికి భిక్ష ఇవ్వకముందే ఏమైనా తిన్నావా?' అని అడుగగా, 'నేను తినలేదు. నా మాంసం తిన్నంత ఒట్టు!' అని ఒట్టు పెట్టుకుంది. ఈ దాసి దొంగతనంగా ఆ భక్ష్యాలను అమ్ముకుంది. నేను అడుగగా 'అలా చేస్తే నా చీము నెత్తురు తిన్నట్టు' అని ఒట్టు పెట్టుకుంది. వీరు ప్రేతత్వం పొంది తమ మాటలకు అనుగుణమైన తిండి తింటున్నారు. నేను ఆర్యకాశ్యపుని అనుగ్రహంతో దివ్యభోగాలను అనుభవిస్తున్నాను. నీవు స్వదేశానికి వెళ్ళిన తర్వాత నా కుమార్తెతో ఇలా చెప్పు. 'మీ తండ్రి మన ఇంట్లో నాలుగు హేమనిధానాలు పూడ్చిపెట్టాడు. వాటిని పైకితీసి నీ జన్మస్థితినిబట్టి అనుభవించు. తండ్రి సోదరుడైన ఆర్యకాత్యాయనుణ్ణి ఎల్లప్పుడూ పూజించు' అని. ఓ శ్రోణకోటికర్ణా! ఇక దేశాటన శ్రమ మానుకో. స్వదేశానికి తిరిగివెళ్ళు. నీవు ఇల్లువదలి పన్నెండు సంవత్సరాలు పూర్తయాయి." ఈవిధంగా ఆమె అని, నిద్రపోతున్న అతన్ని ముహూర్తమాత్రంలో స్వదేశం చేర్పించవలసిందని ఆ ప్రేత చతుష్టయానికి ఆజ్ఞచేసింది.

శ్రోణకోటికర్ణుడు నిద్రపోయి, వెంటనే లేచి చూచాడు. తాను తన ఊరి ఉద్యానవనంలో ఉన్నట్టు తెలుసుకున్నాడు. తన వియోగంవల్ల తలిదండ్రులు అంధులైపోయారని విన్నాడు. తన తండ్రియిల్లు దేవలోకంలో ఉన్నట్లు భిక్షులు, ద్విజులు, అతిథులు పూజలు పొందుతున్నట్టు అతని కండ్లకు కనిపించింది; చాల ఆశ్చర్యపడ్డాడు. సకల పదార్థాలు క్షణికంకావడంవల్ల అనిత్యమని అతడు నిశ్చయించి స్నేహరాగం, మమత వదులుకొని ఇలా ఆలోచించాడు. "ఆహా! ఈ సమ్మోహనిద్ర ఎలాంటిది? రాత్రీ పగలూ నిరతమూ స్వప్న మాయావిలాసాలతో ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూ ఉంటుంది. తల్లి జన్మ మార్గదాత్రి; తండ్రి విత్తులునాటే పక్షివంటివాడు. ఈ దేహం పాంథ పూజాసనం. పాంథులు విశ్రమించే అతిథిగృహంవంటిది. అలాంటప్పుడు ఈ సంసారనియమా లేమిటి? సంపదలేమో సంసారమనే మేఘాలలో తిరుగుతూ, దిక్కులనే ఆశాతటాలకు వ్యాపిస్తూ, అంటీ అంటనట్టు బంగారు కాంతితో మెరిసే మెరుపులవంటివి. కాయమా క్షయ భయ జరా రోగాది సకలాపాయాలకూ నిలయం. అయినా, ప్రాణులకు విరాగం ఏర్పడదు. సంపదకు స్వస్తి. స్వజనానికి నమస్కారం. స్త్రీలపై దాక్షిణ్యం చాలు. ప్రవ్రజ్యే నాకు ఇష్టం." ఈ విధంగా ఆయన భావించి ఇంటికి వెళ్ళి అంధులైన తలిదండ్రులను ఊరటగొల్పాడు. అతని పుణ్యప్రభావంవల్ల వారికి కన్నులుకూడ వచ్చాయి. తర్వాత వారినికూడ ఆతడు శమధామమై విశుద్ధమైన ధర్మపథంలో ప్రవర్తింపజేశాడు. వర్తకసంఘంతో విడిపోయి, దారితప్పి, కృశుడై బహుకాలానికి తిరిగి వచ్చినప్పటికీ సత్త్వగుణసంపద తగ్గనివాడుకావడంవల్ల ఆతడు స్వజనుల కృపేమీ కోరలేదు. సంసారక్లేశంతో విహ్వాలులైనవారికి ఇతరుల అనుకంప అవసరంకాని, సంపత్సంపర్క నిస్పృహులైనవారికి ఇతరుల జాలి అవసరమేముంది? పిదప ఆతడు పశుపాలకుడు, విప్రవనిత మొదలయినవారు నమ్మకంగా చెప్పి పంపిన నిధిప్రాప్తిగురించిన మాటలను వారివారికి తెలియజేశాడు.

తర్వాత ఆతడు ప్రశాంతచిత్తుడై ఆర్యకాత్యాయనునివద్దకు వెళ్ళి సన్న్యాసం స్వీకరించాడు. అవివేకులకు ఏది కష్టంకలిగిస్తుందో, వివేకులకు అదేఇష్టం కలిగిస్తుంది. సన్న్యాసం స్వీకరించినమీదట శ్రోణకోటికర్ణుడు ప్రథమదశ అయిన శ్రోతప్రాప్తిఫలాన్ని, పిదప వృథగాగామి, అనాగామి ఫలాలను, అంతంలో అర్హత్ఫలాన్ని పొందాడు. ఆయన త్రైధాతుకుడై రాగం త్యజించి, మట్టిని బంగారును, అసిని చందనాన్ని సమబుద్ధితో చూస్తూ, ఆకాశపాణిసమాను డయ్యాడు. కొంతకాలంతర్వాత ఆర్యకాత్యాయుని ఆజ్ఞతో శ్రావస్తిలోని జేతవనంలోను, వేణువనంలోను విహరిస్తున్న బుద్ధదేవుని దర్శించడానికి వెళ్ళాడు. భగవానుడు ప్రీతితో నమస్కారపూర్వకంగా చేసిన ఆతిథ్యం స్వీకరించి శ్రోణకోటి హర్షనిర్భరుడై ఇలా విన్నవించాడు. "భగవన్! నేను మీ ధర్మకాయాన్ని ఇంతవరకూ చెవులారా విన్నాను. ఇప్పుడు రూపకాయాన్ని పుణ్యవశాత్తు దర్శిస్తున్నాను. మీ దర్శనామృతం అనల్పసుకృతంతో పొందదగించి. ఈ అమృతం ఎంత తాగినా తనివితీరదు. ఈ అమృతపానం చేయనివారు మందదృష్టవంతులు. నీవు నిరీహుడివి. అయినా, నీ దివ్యమూర్తి అందరికీ నిన్ను దర్శించాలనే ఈహ (స్పృహ) కలిగిస్తుంది. నీ దృష్టి నిర్లిప్తమైంది. అయినా, ఇతరులను హర్షాతిరేకంలో ముంచుతుంది. నీ కథలు చెప్పుకొనడం, నిన్ను ధ్యానించడం, నిన్ను దర్శించడం, నిన్ను సేవించడం కుశల తరు మహాఫలాలు." భగవానుడు ఇది విని అతనిని చాల అనుగ్రహించి, సమూరామంలోని విహారంలో ఉండమని ఆదేశించాడు. ఆతడు ఆ ఆదేశం ప్రకారమే ఆ విహారం చేరాడు. తర్వాత ఒకప్పుడు భగవానుడు ఆవిహారానికి వెళ్ళి ఆతని మధుర ధర్మాచరణను, అధ్యయన నిరతిని తిలకించి ప్రశంసించాడు.

శ్రోణకోటికర్ణుని ఆ ప్రశమసంపదను చూచి భిక్షువులు అతని పూర్వజన్మ వృత్తాంతం తెలుపవలసిందిగా కోరగా, భగవాను డిలా అన్నాడు.

"పూర్వం వారాణసిలో కాశ్యపుడనే సమ్యక్సంబుద్ధుడు తన కర్తవ్యం నిశ్శేషం కావడంవల్ల పరినిర్వాణం చెందగా, క్రికి అనే రాజు అక్కడ రత్నమయమైన చైత్యం నిర్మించాడు. మహోన్నతమైన ఆచైత్యం ఆ నరపతి పుణ్యాతిశయాన్ని స్వర్గానికి స్వయంగా తెలుపడానికి పైకి లేచిందా అన్నట్టు ఉండేది. దాని జీర్ణోద్ధార స్థాపనాది సంస్కారానికి రాజు నిర్ణయించిన ధనాన్ని అతని తర్వాత రాజ్యానికి వచ్చిన అతని కుమారుడు లోభమోహితుడై ఇవ్వలేదు. అప్పుడు ఉత్తరాపథంనుంచి వచ్చిన అర్థదుడనే వ్యాపారి ఆ సంస్కార మూల్యంకోసం తన కర్ణాభరణం ఇచ్చివేశాడు. కొంత కాలం తర్వాత మరల వచ్చినప్పుడుకూడ ఎంతో ధన మిచ్చి 'నేను పుణ్యవంతుడిని కావాలి' అని ధ్యానం చేశాడు. ఆ పుణ్యంతోనే ఆ సార్థవాహుడే శ్రోణకోటికర్ణుడుగా పుట్టి నేను పుణ్యవశాన మహాపదవిని పొందాను. అప్పుడు కర్ణభూషణం దానం చేయడంవల్ల ఇప్పుడు కర్ణభూషణ లక్షణంతో జన్మించాను. ఈయన రత్న సంపాదనకోసం దూరద్వీపాలకు వెళ్ళుతున్నప్పుడు తల్లిని పరుష వాక్యాలు పలికి వెళ్ళాడు గనుక విదేశాలలో చాల శ్రమ పడవలసి వచ్చింది. విమల గుణ సత్కర్మ అనే పెద్ద ధవళవస్త్రంలో మధ్య దుష్కర్మ అనే చిన్న నల్ల నూలు పోగుకూడ స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. సత్కర్మాచరణకు అనుగుణమైన సత్త్వోత్సాహం, ప్రవాసాలలో నెచ్చెలివంటి ధైర్యం, విషమ సంకటాలను దాటడానికి సేతువవంటి పరాక్రమం, ఆపదలలో అత్యధికమైన దయ, అంతంలో శమ పరిచితమూ, ప్రసాద మయమూ అయిన బుద్ధి - ఇవి పుణ్యప్రాప్తికి పరమావధి; ఇదే ఉజ్జ్వల ఫలాలను ప్రసాదిస్తుంది."

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శ్రోణకోటి కర్ణావదానమనే పందొమ్మిదవ పల్లవం.

ఆప్రుపాల్యావదానం

రెండు నాలుకలు కలవారి మధ్య (పాముల మధ్య) బతకడం ఎలాగ? అందరూ నాయకులైతే సుఖం ఏదీ? కర్మబలంముందు స్వశక్తి ఏమి సాగుతుంది? ప్రజ్ఞాప్రకర్ష ఉంటే అపాయం ఎలా కలుగుతుంది?

పూర్వం విదేహారాజ్యంలోని మిథిలా నగరంలో జలసత్త్వుడనే రాజు ఉండేవాడు. ఆయన భుజం పృథ్వీభారాన్ని నిర్వహించగా, ఆదిశేషుడు బరువు తొలగి విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు. ఆ దేవేంద్ర విభవునికి ఖండుడనే మహామాత్యుడు ఉండేవాడు. వాడు షాడ్గుణ్య పరిజ్ఞానం కలవాడై బృహస్పతిలాగ ఉండేవాడు. మహామాత్యుడు నీతిజ్ఞుడనే గౌరవంవల్ల రాజు కార్యభారమంతా తను చూడక అతని పైనే పెట్టి జనాన్ని చూడనందువల్ల ప్రజలందరూ తమ పనులు ఊహించుకొనడానికి ఆ మహామాత్యుని ముఖమే చూడసాగారు; అతని దయనే అపేక్షింపసాగారు. ప్రజల ప్రణయభారం జలప్రవాహ భారంలాగ గతానుగతికం. దానిని అడ్డగిస్తే ఇంకా హెచ్చుతుంది. ప్రజలందరూ మహామాత్యుణ్ణే ప్రేమించడం చూచి తక్కిన మంత్రులు మాత్సర్యగ్రస్తులై, అందరూ ఒక్కటై అతణ్ణి పడవేయాలని కూట పన్నారు. ఆ భేదోపాయ కోవిదులు మహామాత్యునికి తెలీకుండా రాజు దగ్గిరికి వెళ్ళి మహామాత్యుని అధికార ప్రభావాన్ని చెప్పి, అతనిపై అనుమానం కలిగించారు. రాజు వారి మాటలు విని మనసు మారి మహామాత్యునికి విముఖుడై పోయాడు. అబలలు, బాలులు, భూపాలులు చెప్పుడు మాటలు వినేవారు కదా మరి! అంతర్యం తెలియని చపల భూమిపాలులు కాకులవంటివారు; శంకించదగని వారిని శంకిస్తారు, శంకించ దగినవారిని శంకించరు. ప్రభువుకు తనపై విరక్తి కలిగిందని మహామాత్యుడు అనుమానించి, గోపుడు, సింహుడు అనే

తన యిద్దరు కుమారులతో రహస్యంగా ఇలా అన్నాడు. "దుర్మార్గులైన కొండెగాళ్ళు కొండేలుచెప్పి రాజుకు నాపై విశ్వాసం లేకుండా చేశారు. రాజు నా గుండె చీల్చి చూపించినా నమ్మేట్టులేడు. ప్రభువు నాపై విరక్తుడై నాతో మాట పలుకూ లేక, చూడడం వినడం మాని వృద్ధుని శరీరంలాగ కుంచించుకు పోతున్నాడు. కొండెగాళ్ళు చీల దీసిన తర్వాత అభిమానం అతకడం కష్టం. రాతితో ముక్కలు ముక్కలు చేసిన తర్వాత మణి మళ్ళీ అతుక్కుంటుందా? రెండు నాలుకలుగల కుటిలులు చుట్టుముట్టిన ప్రభువు అర్థక్రియాకారి, గుణవంతుడు అయినప్పటికీ రెండునాలుకల కుటిల సర్పాలు చుట్టుకున్న చందన వృక్షంలాగ కొలువదగినవాడు కాడు. ఘోర విద్వేష విషావిష్టులైన కొండెగాళ్ళనే సర్పాలకాటుకు వెరచేవాడు ప్రభువనే నిధిని కోరి సుఖం పొందగలడా? కనుక ద్వేషదోషం ఆవరించిన ఈరాజును వదలి మరొక దేశానికి వెళ్ళుదాము. శంకాశల్యాలు ఏర్పడిన ఈ పదవిలోను, ఈదేశంలోను నేను ఉండి ఏమి ప్రయోజనం? నన్ను కాపాడగలవారు, సమర్థులు, అపారధనం కలవారు, సుసంహతులు అయిన సజ్జనులు విశాలానగరంలో ఉన్నారు. అక్కడ వసించడం నాకు ఇష్టం."

ఖండామాత్యుడు ఈవిధంగా వారితో ఆలోచించగా, వారు సరేనని అందుకు అంగీకరించారు. తర్వాత మహామాత్యుడు ఉద్యానానికి వెళ్ళుతున్నాననే నెపంతో తన కుమారులతోపాటు రహస్యంగా విశాలా నగరానికి వెళ్ళిపోయాడు. మహామాత్యుని ప్రయాణం రాజు తెలుసుకొని ఆయనను వెనక్కు మళ్ళించాలనే ఉద్దేశంతో వెంటనే వెంట పరుగెత్తాడు. కాని, ఎంత ప్రయత్నించినా అతనిని అందుకోలేకపోయాడు. వదలిపెట్టినది మళ్ళీ దొరుకుతుందా? మూర్ఖులు సజ్జనులను అవమానించి, వారిని కోల్పోతారు. అలాటి మూర్ఖులవద్ద ఉపకారం కోరేవారెవ్వరూ కృతార్థులు కాలేరు. విశాల నగరవాసుల

గుణగణాలకు ఆకృష్టుడైన ఖండామాత్య శేఖరుడు విశాల చేరగానే అక్కడివారు అతనిని ప్రేమమర్యాదలతో సత్కరించి, సంఘముఖ్య పదవిలో నియమించారు. ఆ సంఘం (గణం) ఆ అమాత్యుని బుద్ధి వైభవంతో అభివృద్ధి చెందింది. ఒకప్పుడుకూడా నీతిదూరమై పరాభవం పొందలేదు.

కొంతకాలానికి ఆ మహామంత్రి చిన్న కుమారుడైన సింహునికి ఇద్దరు కుమార్తెలు పుట్టారు. మొదటి కుమార్తెపేరు చైల అని, రెండవ కుమార్తెపేరు ఉపచైల అని పెట్టారు. మొదటి కుమార్తె గుణవంతురాలు, సుందరి. వారు పుట్టినప్పుడే, విద్వాంసుడైన ఒక జ్యోతిష్కుడు చైలకు కలిగే కుమారుడు తండ్రిని చంపి రాజవుతాడని, ఉపచైలకుమారుడు పూర్ణ లక్షణయుతుడు అవుతాడని చెప్పాడు. మంత్రి శ్రేష్ఠ పుత్రుడైన గోపుడు శౌర్య మదంతో ఉద్యానాలను పాడుచేయడం మొదలయిన పనులవల్ల గణరాజ్యాలకు శత్రువయ్యాడు. గణరాజ్యాలవారు కోపగించుకొన్నప్పటికీ తండ్రిపైగల గౌరవంతో అతనికి, అతని తమ్మునికి విశాలానగర సమీపంలో రెండు జీర్ణోద్యానాలను బహూకరించారు. ఒకడేమో తన వనంలో తన సుకృతానికి అనుగుణంగా సుగతప్రతిమను చేయించి ప్రతిష్ఠచేశాడు. మరొకడు తన వైభవానికి అనుగుణంగా భువనాభరణమైన విహారం స్థాపించాడు. తర్వాత తండ్రి గణరాజ్యాల కోపానికి భయపడి బలదర్పితుడైన గోపుణ్ని పౌరుగుమండలంలో ఒకపనిలో నియమించాడు.

తండ్రి ఖండామాత్యుడు కాలధర్మం చెందగా, గణరాజ్యాలవారు చిన్నకుమారుడైన సింహుణ్ని సజ్జనుడని తండ్రి స్థానంలో గణముఖ్య పదవిలో నియమించారు. తండ్రిపదవి తనకు రానందుకు పెద్దకుమారుడైన గోపుడు గణరాజ్యాలు తన్ను అవమానించినట్టు భావించి గణరాజ్యంలో ఉండడానికి ఇష్టపడక పరిహారమేమి టని ఆలోచించాడు. “కంటకాకీర్ణమై, వ్యాఘ్రాదిక్రూర సత్త్వాలున్న అరణ్యంలో నన్నా

వసించ వచ్చును గాని, అనేక నాయకులు కలిగి విశృంఖలమైన దేశంలో ఉండరాదు. నానా మతాలు, నానా కార్యాలు, నానాలాపాలు ఉన్న గణరాజ్యంలో కొలువు చేయడం ఎలాగ ? గణరాజ్యంలో ఒకరికి ఇష్టమైనది మరొకరికి రుచించదు.” అభిమాన ధనుడైన గోపుడు ఈవిధంగా ఆలోచించి, రాజగృహం చేరి గుణలక్ష్మీ నిలయుడైన బింబిసార నరపతిని ఆశ్రయించాడు. బింబిసారుడు అతనిని ప్రీతితో గౌరవించాడు. అతడూ బింబిసారునికి విశ్వాసపాత్రుడయ్యాడు. బంగారుకు రాపిడి పెట్టినట్టు గుణసమ్మేళనం తత్కాలమే ప్రకాశిస్తుందికదా!

ఇలా ఉండగా, బింబిసారుని దేవేరి మరణించింది. ఆమె వియోగాగ్నితో రాజు బాధపడుతూ ఉండడం బుద్ధిమంతుడైన గోపుడు చూచి తనతమ్ముని రెండవ కుమార్తె అయిన ఉపచైలను పెండ్లాడవలసిందని రాజుకు ఆలోచన చెప్పాడు. తర్వాత రాజు ఆదేశంతో ఆకన్యను తీసుకొని రావడానికి గూఢచారిగా విశాలానగరానికి వెళ్ళాడు. గణరాజ్యంలో పుట్టిన కన్యను గణరాజ్యంలోని వారే అనుభవించాలి గాని, ఇతరులకు ఇవ్వరాదని వైశాలికులు పూర్వమొక నియమం చేసుకొన్నారు. ఈ నియమం గోపునికి తెలియదు. ఆ విశాలా నగరద్వారంలో నగరరక్షణకు యక్షునికిమారు ఒకపెద్ద ఘంట ఉంది. పెరవారు నగరంలో ప్రవేశిస్తే ఆ ఘంట తనంతట తానే మోగుతుంది. గోపుడు రహస్యంగా ఆనగరంలో ప్రవేశించి, తన తమ్ముని ఉద్యానవనంలో విహరిస్తున్న పెద్దకుమార్తె చైలను చూచి, తొందరపాటువల్ల ఉపచైల అని భ్రాంతిపడి ఆమెను రథమెక్కించి రాజగృహానికి బయలు దేరాడు. ఇంతలోగా నగరద్వారం ఘంట గణగణమని మోగింది. అది విని వీరభటులు పరిగెత్తి వచ్చారు. గోపుడు వారిని చంపి, రాజగృహం చేరి, రాజ ప్రాసాదానికి వెళ్ళి రాజు ఎదుట ఆ కన్యను నిలబెట్టాడు. అప్పుడు తను చేసిన పొరపాటు తెలిసింది ..

ఉపచైలకు మారుగ తమ్ముని పెద్దకుమార్తె అయిన చైలను తీసుకు వచ్చానని. అప్పు డతడు "దేవా! నేను అన్యమనస్కుడు కావడం వల్ల ఈ కన్యను పిలచుకొని వచ్చాను. ఈమెకు కలిగే కుమారుడు పితృహంతకు డౌతాడని జ్యోతిష్కులు చెప్పారు. కనుక ఈమె మీకు మహిషి కాదగింది కాదు. మీరు బ్రతికి ఉంటే కదా ప్రజలు సకల సంపదలూ ఉండి వర్ధిల్లుతారు." అని విచారంతో విన్నవించాడు. గోపుడు ఈ విధంగా చెప్పినప్పటికి, బింబిసారుడు ఆమెను చూచిన మీదట ఆమె ముఖకాంతికి లొంగిపోయి కర్మబాధంచేత ఈడ్వబడి నాడా అన్నట్టు ఆమెను వదలలేకపోయాడు. తర్వాత గోపుని మాటలకు నవ్వి, "తండ్రిని కొడుకు చంపినట్టు ఎక్కడైనా, ఎప్పుడైనా, విన్నామా? కుమారుడే పుడితే నేనే స్వయంగా అభిషేకిస్తాను." అని సమాధానం చెప్పి, ఆమెను పెండ్లాడి సుఖంగా ఉన్నాడు. పూర్వ కర్మ తరంగాలు అలా ప్రబలంగా ఉండగా, వేరే బుద్ధులు ఎలా పుడు తాయి? రాజుకు కాలక్రమాన చైలాదేవియందు కుమారుడు కలిగాడు. 'ఈ కుమారుడు పితృద్రోహి అవుతాడు' అని జ్యోతిష్కులు చెప్పారు. బింబిసారుడు ఒకప్పుడు అరణ్యంలో మృగయా వ్యసనంతో తిరుగుతూ తపోవన మృగాలను పట్టుకొన్నప్పుడు ఇలాటి శాపం కలిగింది కూడాను.

ఆ సమయంలో వైశాలిలోని గణప్రముఖుడైన మహానునికి ఆమ్ర వనంలో అరటిబోదెనుంచి ఉదయించిన ఒక కన్య లభించింది. ఆమె అతని యింటిలో సుందరాకారంతో పెరిగినకొద్దీ, ఆమె మనసులో విపుల ప్రీతి, దానచింత చిగుర్చుతూ వచ్చాయి. ఆమెను బంధువు లందరూ చనువుతో, ప్రేమతో "ఆమ్రపాలి, ఆమ్రపాలి" అని పిలిచే వారు. ఆమె నెమ్మదిగా సూనుహీనమని బాల్యం వదలి యౌవనం పొందింది. పెంపుడుతండ్రి మహానుడు ఆమెకు పెండ్లిచేయదలచి తత్సన్నాహం చేశాడు. గణరాజ్యంలో పుట్టిన కన్య గణరాజ్యానికే

నన్న నియమానికి ప్రతికూలం కావడంవల్ల ఆమె ఔన్నత్యాన్ని అతని గణం సహించలేదు. తండ్రి దీనికి చాల దుఃఖపడ్డాడు. అది చూచి ఆమ్రపాలి "తండ్రీ! గణానికి అలాటి ఆచారం ఉంటే, గణ భోగ్యంగానే ఉంటాను. కాని, ఈ ఒక్క నియమం మాత్రం పాటిం చాలి. ఒకరు నావద్ద ఉండగా మరొకరు రాగూడదు. నా ఇంట్లో ఉండడానికి పణం దినానికి ఐదువందల కార్షాపణాలు. (ముప్పై రెండు గురిగింజల ఎత్తు వెండినాణెం ఒక కార్షాపణం.) అలా వచ్చినవాడు ఏడునాళ్ళు మాత్రమే నా ఇంట్లో ఉండాలి. అంతకు మించి ఉండరాదు. ఈ నియమం ఉల్లంఘించేవాడు ఎవడైనాసరే వధార్హుడు కావాలి." అని అన్నది. తండ్రి ఈ నియమాన్ని గణానికి తెలిపాడు. గణంలోని వారు చాలా బాగుందంటే చాలా బాగుందని ఆ నిశ్చయానికి ఆద రంతో తలఒగ్గారు.

తర్వాత ఆమె విలువైన నగలు ధరించి రత్నభవనంలో బంగారు మహడీ ఎక్కి పట్టపగలే పండువెన్నెలలు వెదజల్లుతూ విహరించేది. నిర్ణీతమైన డబ్బు చెల్లించి ఆమెను కోరివచ్చిన ప్రతి కాముకుడూ ఆమెను చూచిన తక్షణం ఆమె ప్రభావంతో శక్తిహీనుడై పోయేవాడు. వచ్చినవారంతా పాము పడగ కప్పిన చందనశాఖవలె ఉన్న ఆమెను చూడలేకనే పోయేవారు అన్నప్పుడు, తాకడానికి తహతహపడేవా రేదీ! ఆ సుందరి నడుము విరిగిపడుతుందేమో అన్నట్టి బరువైన చను కట్టుతో యౌవనానికే యౌవనావస్థను పొందించింది. శరీర సుఖరహిత మైన ఆమె అద్భుతరూపం పాతాళంలోని హేమలతా పుష్పంవలె నిష్ఫలమైపోయింది. ఆమె వినోదకాలక్షేపంకోసం నానా దేశాలనుంచి, వచ్చిన చిత్రకారులతో నానా దేశ రాజుల చిత్రాలను తన భవనంలో గీయించింది. ఆ విధంగా అందరి రాజుల చిత్రాలు గీయిస్తూ ఒకనాడు రతిపతివంటి బింబిసారుని రూపం గీయించింది. ఆ సుందరరూపం చూడగానే, మనసు కలగి "మిత్రుడా! అమృతకాంతులు చల్లుతూ

ప్రీతిలతామాధవుడైన ఈ వసుధాధిపతి ఎవరు? ఈ భూమిపుని, ప్రణయ భాగిని అయి, ఊర్వశి సౌభాగ్యగర్వాన్ని, లక్ష్మ్యాన్ని ధ్వంసంచేసిన ధన్యురా లెవరు?” అని ఆ చిత్రం వ్రాసిన చిత్రకారుణ్ణి కుతూహలంతో అడిగింది. “ఈయన బింబిసార భూపతి. సుకృత సంపదల సారంవంటివాడు. ఈయన శౌర్యరూపాలతో తులదూగడానికి స్వర్గ నాయకులైన దేవత లెంతటివారు? మన్మథుడు కూడ ఆ మనో రథం తలపెట్టడనుకుంటాను.” అని ఆ చిత్రకోవిదుడు ఆమెతో అన్నాడు. ఆమె బింబిసార భూపాలుని చిత్రపటాన్నే చూస్తూ ఉండి పోయింది. వెంటనే అభిలాషతో ఆయనపై క్రొత్త సుముఖత చూపింది.

అక్కడ రాజగృహంలో బింబిసారుడు ఒకనాడు కొలువు ముగిసిన తర్వాత రహస్యభవనంలో గోపునితో ఇలా అన్నాడు. “మిత్రమా! మిత్రులు స్వేచ్ఛగా చెప్పుకొంటున్న మధురసంపంటి నామనస్సులోని ఒకమాట కొంచెం విను. విశాలాపురిలోని గణరాజ్యాలవారు కదళీ స్కందంనుంచి జనించిన రంభోరు అయిన ఒక సుందరిని ఉమ్మడి సొమ్ముగా చేసుకొన్నట్లు విన్నాను. తేజస్సులయినవారే ఆమెను ప్రేమించదగినవారట. ఆమె ప్రభావంతో ఆశ నశించినవారు పద్మ సరసిని ఏనుగులు కలతపెట్టినట్లు ఆమెను దూషింప జేయలేరట. వింటేనే ఆనందం కలిగిస్తున్న అయోనిజ అయిన ఆ స్త్రీ ఎవరిమనస్సుకు నవ నవోత్సాహ కౌతుకాలు కలిగించదు? నా మనస్సు, చూపు ఒకే మారు ఆమెపై ఆశగొన్నాయి. ఆమె గుణశ్రవణంతో ఈ చెవినికూడ ధన్యంచేసుకుందామని ఆశపడుతున్నాను.” గోపుడు రాజుమాట విని, “దేవ! అది భుజంగగణపరీతమైన మన్మథ నిధి. మీకు మన్మథుడు ఎలాంటి దారి చూపాడు? వీసమంత జారినా అఖాతంలోకి పడిపోయే దుస్సహ దుర్గమ మార్గ మది. ఆమెను పిలుచుకొనిరావడం సాధ్యం కాదు. కాని, అక్కడికి మీరు వెళ్ళడం ఉచితం కాదు. ఏ ఉపా

యమూ తోచని ఉభయ సంశయమైన ఈ విషయంలో ఏమిచెప్పను ?" అని అన్నాడు. గోపుడు ఇంతగా చెప్పినా నరపతి ఆ ఉత్కంఠను, పట్టుదలను వదలలేదు. విద్వాంసులు కూడ కామాతురులైనప్పుడు ఉచితరీతిని మరుస్తారు !

తర్వాత బింబిసారుడు గోపునితోసహా వైశాలికపురికి వెళ్ళి మారువేషంతో ఆమ్రపాలి మందిరం చేరాడు. ఆమ్రపాలి ఇదివరకే చిత్రంలో కన్నులకు పరచితుడైన రాజును ప్రత్యక్షంగా చూచి సిగ్గుతో తలవంచుకుని, నేలచూడసాగింది. ఆమె సిగ్గుతో ఏమీపలుకక ఒడలు పులకించి వణకుతూ ఉండగా, రణిస్తున్న ఆమె మణిమేఖలే ఆయనకు స్వాగతమిచ్చినట్టయింది. బింబిసారుడు తన రూపాన్ని అక్కడి చిత్రంలో చూచి ధన్యుణ్నయానని అనుకుంటూ, ఆ లావణ్యనదిని నయనాంజలితో పానంచేశాడు. సిగ్గుతో ఆ సుందరి, ఆభిజాత్యంతో ఆ భూపతి మౌనంతో ఉండగా, గోపుడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ ఆమెతో ఇలా అన్నాడు. "సుందరీ! నీవు భక్తివిశేషంతో చిత్రంలో రూపాన్ని వ్రాసుకొని ధ్యానావధానాలు చేసినందున ఈ మా దేవర ప్రత్యక్షమయారు. నీవు వీరిని చిత్రంలో వ్రాసుకొన్నావు. వీరు నిన్ను మనసులో వ్రాసుకొన్నారు. మీయిద్దరిలోనూ ఎవరు ప్రేమదూత అయ్యారో చెప్పలేను ?" ఈ విధమైన ప్రసంగంతో నిండు సంతోషం కలిగిన వారిద్దరికీ, ఆసమయంలో మన్మథుడు ఆదేశించినదంతా ఆస్వాదనీయమైంది. ఇంతలో ఊరివాకిలిగంట గణగణమని మోగింది. పట్టణవాసులందరూ గగ్గోలు పడ్డారు. ప్రచ్ఛన్నకాముకుడైన రాజు ఎవరూ చూడకుండా ఆమె భవనంలో ఏడురాత్రులున్నాడు. సకాలంలో పుష్పించిన లతలాగ ఆమె గర్భం ధరించింది. ఆ సంగతిని సిగ్గుతో తలవాల్చి నెమ్మదిగా ఆయనకు తెలియజేసింది. రాజునియమంప్రకారం ఏడు రోజులు గడువు ముగియగా, భావిపుత్రుని ఆనవాలు తెలుసుకొనడానికి నమ్మకమైన గుర్తుగా ఉంగరం ఆమె కిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

సుందరాకారంతో కనులపండువుచేస్తున్న ఆ బింబిసారమహీపతి వెళ్ళగానే, ఆమ్రపాలి విరహాంధకారంతో ముఖాబ్జం ముడుచుకుపోయి,

దుఃఖంతో నిట్టూరుస్తూ, నవ్వనేదే లేక సాయంకాలపు హోరు గాలులతో కళలేని రాత్రిలాగ ఉండిపోయింది. చెంపకు చేయి చేర్చి, మనసులో మహీపతిని తలచుకొంటూ, శరీరం పసివాళ్ళు వాడగా కనులు మూసుకొనే ఉండిపోయింది, ఆమె. తర్వాత కొంతకాలానికి ఆ కల్యాణి సద్బుద్ధి వినయాన్ని ఉదయింపజేసినట్లు, తండ్రి ప్రతిబింబంవంటి కుమారుణ్ని ప్రసవించింది. ఆ కుమారుడు చంద్రబింబంలాగ క్రమంగా పెరుగుతూ ఉండగా, "వీడు బింబిసారుని పుత్రుడు" అనే ప్రథ జనంలో ఏర్పడింది. ఆ కుమారుడు తోటి బాలులతో ఆటలాడుతున్నప్పుడు ఆ బాలులు కోపంతో అతణ్ని ఆయా అపవాదాలతో ఉడికిస్తూ బాధించసాగారు. ఆ సంగతిని తల్లివద్ద కుమారుడు మొరపెట్టుకున్నాడు. ఆమె, తనకుమారునికి ఇక చదువవలసిన వయస్సు వచ్చిందని గ్రహించి, బింబిసారుడు తనకు లోగడ ఇచ్చిన అభిజ్ఞానాంగుళీయకంతో సహా అతణ్ని ఒక పెద్దవర్తకసంఘంతో బింబిసారుని రాజధాని అయిన రాజగృహానికి పంపించింది. బింబిసారుడు తనతో సమానమైన ఆకారం గల ఆత్మజుణ్ని చూచి, సంతోషగర్వాలతో ఆలింగనం చేసుకొని స్వీకరించాడు.

ఆమ్రపాలి వృత్తాంతం అందరికీ తెలిసిపోయిన తర్వాత ఒకనాడు భిక్షువులు కుతూహలంతో ఆమె పూర్వజన్మకథను తెలుపవలసిందని బుద్ధదేవుణ్ని కోరారు. బుద్ధదేవుడు ఇలా అన్నాడు. "పూర్వం రాజగృహంలో రాజోద్యానంలో మాలతి అనే ఉద్యానపాలిక ఉండేది. ఆమె ఒకమారు అకస్మాత్తుగా తనఎదుట వస్తున్న ప్రసాదార్ద్రుడు, ప్రత్యేక బుద్ధుడు అయిన ఒక రాజర్షిని దర్శించి, మామిడిపూతతో పూజించి "నేను రాజుకు అయోనిజ అయిన భార్యగా పుట్టాలి." అని నిండుమనసుతో కోరుకుని ప్రణిధానం చేసింది. ఆ పుష్పచయ పూజాపుణ్యం అనుభవించే భాగ్యశాలినే ఆమ్రపాలిక." ఆమె పూర్వచరిత్రను విని భిక్షువులు చాల విస్మయం చెందారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఆమ్రపాల్యవదానమనే ఇరవైయవ పల్లవం.

జేతవనప్రతిగ్రహావదానం

మహానవుల ధనం పిడికిలిలో పట్టుకున్న పాదరసకణం వంటిది. కనుక తన ప్రభూతైశ్వర్యాన్ని దీనుల, అనాథుల కోరికలు తీర్చడానికి అర్పించి, పుణ్యారామాలు, విహారాలు, చైత్యాలు భగవత్ప్రతిమలు ప్రతిష్ఠించి, కీర్తి సంపాదించి అక్షయపదవితో వెలుగొందేవాడే ధన్యుడు.

శ్రావస్తీ నగరంలో దత్తుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. ఆయనకు పుణ్యసంపదలు మూర్తీభవించాయా అన్నట్టుగా ఉన్న సుదత్తుడనే కుమారుడు ఉండేవాడు. ఆ కుమారుడు బాల్యంలోనే తను ధరించిన నగలను యాచకులు అడిగితే ఇచ్చివేసేవాడు. ప్రాగ్జన్మవాసనాభ్యాసం ఎవరు అడ్డగించినా ఆగేదా? ఇలా నిత్యం నగలు దానం చేయడాన్ని తండ్రి కోపగించుకొని వద్దన్నాడు. అప్పు డా బాలుడు నదిలో పడిపోయిన ఇతరుల నగలను ఏరుకొని వచ్చి, తాను తన నగలను దానం చేయలేదని తండ్రికి సాక్ష్యం చూపేవాడు. అతని కంటికి భూమిలో గుప్తమైన ఎక్కడెక్కడి నగలూ కనిపించేవి.

కొంతకాలానికి తండ్రి స్వర్గానికి వెళ్ళాడు. నిధిదర్శి అయిన సుదత్తుడు దరిద్రులకు, అనాథులకు నిరంతరం అన్నదానం చేయడంవల్ల అనాథ పిండదుడనే ఖ్యాతి వచ్చింది. ఆ దానశీలునికి కాలక్రమాన ఒక పుత్రుడు కలిగాడు. అతడు పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత పుత్రవత్సలుడైన అనాథపిండదుడు అతనికి పెండ్లి చేయదలచి, కన్యాన్వేషణ కోసం మధుస్కంధుడనే బ్రాహ్మణుని రాజగృహానికి పంపాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు మగధ దేశానికి వచ్చి రాజగృహం చేరి, అక్కడ మహాధనుడనే ఒక గృహపతి ఇంటికి వెళ్ళి, కన్యను అభ్యర్థించాడు. "గృహపతీ! శ్రావస్తిలో అనాథపిండదుడనే విఖ్యాతిగాంచిన గృహపతి ఉన్నాడు. ఆయన కుమారుడైన సుజాతునికి నీకన్యను ఇవ్వు." అని

ఆ బ్రాహ్మణుడు అడుగగా, "దేవా! ఈ సంబంధం ఉత్తమమైంది; మా కులోచితమైందిని. కాని, మావంశంలో చాల హెచ్చుగా కన్యాశుల్కం గ్రహించే ఆచారం ఉంది. మీకు శక్తి ఉంటే శ్రేష్ఠమైన నూరు రథాలు, ఏనుగులు, గుర్రాలు, కంచర గాడిదలు చెరినూరు, దాసీలు వందమంది, నూరు నిష్కాలు (మాడలు) శుల్కంగా చెల్లించాలి." అని మహాధనుడు సమాధాన మిచ్చాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు మందహాసంతో "అనాథపిండదుని ఇంటికి ఈ శుల్కం చాల స్వల్పం" అని అంటూ మహాధనుడు కోరిన శుల్కానికి ఒప్పుకున్నాడు. తర్వాత ఆ గృహపతి ఆ బ్రాహ్మణుణ్ని ఆ దరంతో భోజనానికి ఆహ్వానించాడు. ఆ బ్రాహ్మణుడు సంబంధం నిశ్చయమైనట్టు లేఖద్వారా అనాథపిండదునికి తెలిపి, మహాధనుని ఇంట్లో భక్ష్యభోజ్యాలను ముక్కువరకు మెసవాడు. పాపం! రాత్రి మసూచి తగిలి మహాబాధతో కేకలు వేయసాగాడు. రాత్రి నిద్రా సుఖం కూడా పోగొట్టుకొనే విధంగా జిహ్వా చాపల్యంతో భోజనం చేసేవారు పరలోక సుఖంకోసం జన్మకర్మ ఎలా చేస్తారు? ఇంటిని అశుద్ధం చేస్తాడనే భయంతో అతన్ని పరిచారికలు వెలుపలికి పంపివేశారు. శఠులైన సేవకులు సహజంగానే ఉపేక్షతో ఉంటారు. ఆ బ్రాహ్మణుని శుభకర్మకొద్దీ సారిపుత్రుడు, మౌద్గల్యాయనుడు ఆ దారిని వచ్చారు. వారు మసూచీ పీడితుడై ఒడలు తెలియక పడి ఉన్న ఆ బ్రాహ్మణుణ్ని చూచి వెదురాకులతో అశుద్ధం నెమ్మదిగా తీసివేసి, మట్టితో తుడిచి ధర్మమార్గం ఉపదేశించి వెళ్ళిపోయారు. ఆ బ్రాహ్మణుడు వారి సమక్షం చిత్తప్రసాదం పొంది భౌతికకాయం వదలి చతుర్మహారాజికులనే దేవతల కులంలో జన్మించాడు. తర్వాత విశ్రవణుని ఆజ్ఞతో మర్త్యలోకంలోని రాజగృహం శిబిరద్వారం పూజాధిష్ఠానంలో నివసించాడు.

అనాథపిండదుడు లేఖద్వారా సంబంధం నిశ్చయమైనట్టు తెలుసుకొని బ్రాహ్మణుడు మాట యిచ్చిన ప్రకారం కన్యాశుల్కంతో రాజ

గృహానికి శ్రావస్తినుంచి బయలుదేరాడు. ఆయన కాబోయే వియ్యాం కుని భవనానికి వచ్చిచూడగా, రాజార్హమైన భక్ష్యభోజ్య సామగ్రి గుట్టలు గుట్టలుగా పడిఉండడం కనిపించింది. అది చూచి, ఆశ్చర్యపడి అనాథపిండదుడు నిష్కపట హృదయంతో " ఈ అపార భక్ష్యోత్సవం ఏమిటి? రాజును భోజనానికి ఆహ్వానించారా ? " అని మహాధనుణ్ని ప్రశ్నించాడు. " సంఘపరీతుడైన బుద్ధభగవానుణ్ని ఆహ్వానించాను. సంఘానికి ఇది నా మహోత్సవం " అని మహాధనుడు సమాధాన మిచ్చాడు. బుద్ధుడనే పేరు వినగానే అనాథపిండదునికి ఒళ్ళు పుల కించి చంద్రకాంత శిలవలె వెంటనే చెమర్చింది. కొందరి పేరు విన గానే పరమార్థం తెలియకనే పూర్వజన్మానుబంధమైన ఏదో సహజ భావం పెల్లుబికి వస్తుంది. నవనీరదం నినదించగా, నెమలి సంతోషం అంచులువారి లలిత నృత్య వృత్తిని కాంక్షిస్తుంది. అనాథపిండదుడు ముఖంపై కొత్తవెలుగుతో అన్నాడు గదా "ఆర్యా! బుద్ధ భగ వాను డెవరు ? సంఘమనే దేమిటి ? " అని. అది విని ఆ గృహపతి చిరు నవ్వు నవ్వి " ఆహా ! భువనత్రయ శాస్త అయిన బుద్ధదేవుణ్ని ఎరు గవా ? సంసార పాశభయంతో శరణు పొందదలచిన వారికి ఆయన శరణు. ఆ జినదేవుణ్ని తెలియనివాడు దురదృష్టవంతుడు కదా ! మోహంలో పడి, జన్మను వృథాచేసుకొని, అజ్ఞాన తిరణోపాయమైన వయస్సును పాడుచేసుకొన్నవాడు ఎందుకు ? బుద్ధభగవానుడు గౌతము డనే శాక్యరాజకులోద్భవుడు. ఆయన అనగారికుడై (సన్యాసియై) సంబుద్ధితో అనుత్తరమైన సమ్యక్సంబోధిని సంపాదించాడు. ఆయన తర్వాత, ఆయన అనుగ్రహంతో గతరాగులై సన్యసించిన భిక్షువుల సమూహాన్ని సంఘ మంటారు. నా కుశలాన్ని కోరుకుంటున్న నేను నాపుణ్య ధనంవల్ల బుద్ధదేవుణ్ని, సంఘాన్ని ప్రేమతో ఆహ్వానించాను." అన్నాడు. ఆయన మాటలు విని అనాథపిండదుడు రాత్రి ఆ మాటలే

స్మరిస్తూ, బుద్ధచింతతోనే నిద్రపోయాడు. రాత్రి ఇంకా ఒకజాము మిగిలి ఉండగా, అనాథపిండదుడు ఎవరో లేపినట్టు ఉదయమైందని లేచి పుర ద్వారంనుంచి బయలుదేరి శిబికాద్వారం చేరాడు. అక్కడ మధు స్కంధుడు ఆయనకు శ్రేయోమార్గం ఉపదేశించాడు.

తర్వాత ఆయన దప్పిగొన్నవాడు సాటిలేని రుచిగల అమృతాన్ని పొంది తనిసినట్టు ప్రమోదభారంతో తనిశాడు. భగవానుని దూరం నుంచే దర్శించి, అలసిన బాటసారి చల్లని చెట్టునీడను చేరి సంతాపం పోగొట్టుకొన్నట్టు విశ్రాంతి శీతలమైన శ్రాంతిని పొందాడు. సుగతుని దర్శించగానే అనాథపిండదుని మనస్సు శరత్కాలం రాగానే ఆకాశం మేఘాల తెరలు తొలగిపోయి నిర్మలమైనట్టు నిర్మలమైంది. ప్రసన్న మనస్కులైన పుణ్యశీలుల ప్రభావమే అలాంటిది. వారి అనుగ్రహంతో చిత్తవృత్తులు నిర్మలమై, నిర్విఘ్నమై పోతాయి! అనాథపిండదుడు అప్పుడిలా తలపోశాడు. "ఆహా! మోహం తొలగిపోగానే నాకు ప్రశమసంపద ఏర్పడింది. వికార విచ్ఛేదం కలిగింది. అహంకారం శాంతించింది. ఇంతకుముందే బుద్ధదేవుని దర్శించకపోవడం ఎంత దురదృష్టం? ధన్యజీవులు కానివారికి ఈ శాంతిమూర్తి దర్శన భాగ్యం కలుగుతుందా? ఆహా! నేను ఈయనను సమీపించిన కొద్దీ నాలో విరాగం హెచ్చుతున్నదే? ఈయన చూపు అమృత మధురమూ, ఉదారమూను. కాంతి చంద్రకాంతిలాగ చల్లనిది. ప్రవర్తన తరుణకరుణాపూరితం. బుద్ధి ప్రసాదమయమైనది. వీతరాగుల నిస్సంసార ప్రవృత్తికూడ ప్రియమే సుమా!" అని అతడు ప్రసన్న చిత్తంతో బుద్ధదేవుని సమీపించి ఆనందంతో పాదపద్మాలకు అభి వందనం చేశాడు. భగవానుని ముఖారవిందంపై కూడ అనాథపిండ దుని కలుసుకున్నందుకు సంతోషించి అనుగ్రహించినట్టు సంపూర్ణ కారుణ్య పూరితమైన కాంతి వెలసింది. ఆయన జన్మరజస్సును పరిశు ద్ధంచేసే సుధానదివలె మిలమిలలాడుతూ ఊరట కలిగించే చూపును అనాథపిండదునిపై ప్రసరింపజేశాడు.

పిదప భగవానుడు అతనికి చతురార్యసత్యాల జ్ఞానం కలిగించే కల్యాణ ధర్మోపదేశం చేశాడు. ఆయన శాసనంతో అనాథపిండదుడు సమస్తక్లేశ సంతతిని త్యజించి ఇలా విన్నవించాడు. "ఇప్పటికే కాలం మించిపోయి, మీ శరణుపొందాను. నిరంతరాపన్న వాసనలవల్ల ఈ సంసారంలో నా మనసు ఇక నిలవడంలేదు. మీ దర్శనం ఎప్పుడూ చేసుకోదలచాను. మహాత్ముల సందర్శనం అశుభాన్ని తొలగించి తక్షణశుభాన్ని కలిగించి, సముచితాచారాన్ని సూచిస్తుంది. కనుక మీ విహారంకోసం మా పట్టణంలో అమూల్య రత్నమందిరాలతో సుఖార్హమైన ఒక విహారం ఆదరంతో నిర్మింపజేస్తాను. మేము సంపదలతో చేసే సేవలు,. సపర్యాపరిచర్యలు స్వీకరిస్తూ ఆ విహార నివాసంతో మమ్మల్ని అనుగ్రహించండి." భగవానుడు "అలాగే" అని అతని ప్రార్థనను అంగీకరించాడు. సజ్జనులు తమపై ప్రీతిగలవారి అభ్యర్థనను తోసివేసి ప్రగల్భం చూపరు కదా! అనాథ పిండదుడు ఈవిధంగా సుగతదేవుని ఆహ్వానించి భగవానుని ఆదేశంతో తన వెంట వస్తున్న శారిపుత్ర భిక్షువుతోపాటు శ్రావస్తీ నగరానికి బయలుదేరాడు.

శ్రావస్తీ నగరంలో బంగారువంటి జేతకుమారుడు ఇచ్చిన ప్రభూత కాంచనంతో అనాథపిండదుడు తను ఉద్దేశించిన విహారానికి మూలబంధం వేశాడు. దేవతలు భక్త్యుత్సాహాలతో ఆ కార్యానికి సహాయం చేయగా, త్రిదివాకారమైన విహారం నిర్మితమైంది. జేతకుమారుడు కూడ భక్తిశ్రద్ధలతో భగవానుని యశఃపుణ్య ప్రతిష్ఠకోసం ద్వారకోష్ఠం నిర్మించాడు.

ఈ అద్భుత విహార నిర్మాణం చూచి క్షపణకాది తీర్థ్యులు ఈర్ష్యాద్వేషాకులులై లేనిపోని అపవాద వివాదాలతో కయ్యానికి కాలుదువ్వారు. వారిలో ప్రముఖుడైన రక్తాక్షుడనే క్షుద్రపండితుడు, ప్రతిదానికీ రెక్కలున్న నల్లతాచులాగ ఎప్పుడూ ఎగిరిపడేవాడు, తనను వాదంలో జయించనిదే విహారం నిర్మించడానికి వీలులేదని అడ్డగించాడు. దానిపై అనాథపిండదుడు ఆర్య శారిపుత్రుణ్ణి వాదానికి

పిలిపించాడు. శారిపుత్రుడు రాగానే రక్తాక్షుడు ప్రభావోత్కర్షం చూపవలసిందని పందెం వేసి, ఇంద్రజాల బలంతో ఎదిగిన ఒక మామిడి చెట్టును కల్పించాడు. శారిపుత్రుడు తన ప్రభావంతో నోటితోనే ఊది ఆ మామిడిచెట్టును ఆ తీర్థ్యుని ఉత్సాహంతోపాటు కూల్చివేశాడు. తర్వాత రక్తాక్షుడు వికసించిన కమలాలతో ఒక సరస్సును కల్పించాడు. శారిపుత్రు డొక ఏనుగును కల్పించగా, ఆ ఏనుగు ఆ సరస్సును పద్మాలు తొక్కివేసి పంకమాత్ర శేషంగా చేసింది. రక్తాక్షుడు దానితో రక్తాక్షుడై తన రొమ్మునుంచి ఏడు పడగల నాగుబామును వెలికిలాగాడు. శారిపుత్రుడు గరుడిని కల్పించి దాని రెక్కల గాలితో ఆ సప్తఫణ సర్పాన్ని ఎగురగొట్టించాడు. పిదప రక్తాక్షుడు బేతాళుణ్ణి ఆవాహనచేశాడు. శారిపుత్రుడు బేతాళుని మంత్రబలంతో బంధించి, రక్తాక్షునిపైకే తిప్పాడు. బేతాళుడు రక్తాక్షుణ్ణే చంపబోయాడు. రక్తాక్షుడు బేతాళుడు వెంటబడి తరుమగా భయంతో అభిమాన జ్వరం నశించి శారిపుత్రుని కాళ్ళపై పడి శరణువేడాడు. ఈ విధంగా రక్తాక్షుడు, ఆ పరాజయంతో శరణ్యుడైన బుద్ధదేవుని శరణుపొంది సన్న్యసించి వీతరాగుడై, శుద్ధబోధిని పొందాడు. తక్కిన తీర్థ్యులు విద్వేష క్రోధాలు పట్టలేక ఏవిధంగానైనా భిక్షువులను చంపుదామని భావించి విహారం కట్టడపు పనివారుగా చేరారు. ఆ ధర్మద్రోహులను కూడ శారిపుత్రుడు క్రమంగా కనిపెట్టాడు. ఆయన దృష్టిపడిన మాత్రాననే, వారు స్నేహపూర్ణ హృదయులయ్యారు. శారిపుత్రుడు వైద్యరాజులాగ వారి ఆశయానుశయ ధాతు ప్రకృతులను గమనించి ధర్మోపదేశంతో వారికి అనుత్తరమైన గతిని కల్పించాడు.

ఈ విహార నిర్మాణ కార్యం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగగా, శారిపుత్రుడు మందహాసంతో అనాథ పిండదునితో ఇలా అన్నాడు. "ఈ విహార సూత్రపాతం (మూలబంధం వేయడం) జరిగినక్షణమే తుషిత దేవలోకంలో గొప్ప స్వర్ణమయ విహారం రూపొందింది." ఆ మాటలు విని అనాథపిండదుడు సంతోషం రెట్టింపు కాగా, విహా

రాన్ని హేమరత్నవరాగారంగా సిద్ధపరచాడు. ఆ విహారం చూడ డానికి వచ్చే వారికి దారిలో ఆతడు రాజార్హమైన వైభవోపచారాలు ఏర్పాటుచేసి, జినదేవునికి విన్నపం పంపాడు. శ్రావస్తికి జినదేవుని రాకతో ముల్లోకాలూ సంతోషంతో పొంగిపోయాయి. అప్పుడు అనాథపిండదుడు ఆ జేతవన విహారాన్ని బుద్ధదేవునికి దానంగా ధార పోశాడు. ఆ వారిధార పడవలసిన ప్రదేశంలో పడక భగవానుని మాటపై వెంటనే మరొకచోట పడింది.

ఆ వినోదం చూచి భిక్షువులు ఆశ్చర్యపడి "దేవా! వారిధార స్తంభించిపోయిన కారణమేమిటి?" అని ప్రశ్నించారు. భగవానుడు ఇలా అన్నాడు. "ఈతడు పూర్వబుద్ధులకు ఇక్కడే ఈ స్థలాన్నే దానం చేశాడని వారిధార మరొకచోట పడింది. ఈయన పూర్వం విపశ్యి అనే సమ్యక్సంబుద్ధునికి ఈ శ్రేష్ఠారామ ప్రదేశం దాన మిచ్చాడు. ఈతడు పుష్యుడనే పేరుతో జన్మించినప్పుడు శిఖి అనే బుద్ధునికి, తర్వాత రఘు జన్మలో విశ్వభువుకు ఈస్థలమే దాన మిచ్చాడు. మరల ఇప్పుడు దానినే నాకు దానమిచ్చాడు. ఇకముందు ఇతడు సుధనుడనే పేరుతో జన్మించి మైత్రేయునికి దీనినే దాన మిస్తాడు. క్షాంతి, సత్త్వం గలవాడు గనుక భూమిలోని గుప్త ధనా లను చూడగలడు. ఈతడు మరొక జన్మలో హేమకుడనే గృహ పతిగా పుట్టి పరినిర్వాణం చెందిన ఒక ప్రత్యేక బుద్ధునికి అంత్య సంస్కారం చేశాడు. ఒక రత్నకలశంతో ఆప్రత్యేక బుద్ధుని అస్థికలు భద్రపరిచాడు. ఆ ప్రణిధానంవల్ల ఇప్పుడు రత్నకోశాధ్యుడు, సువర్ణ వంతుడు అయ్యాడు."

జగచ్ఛాస్త అయిన జినదేవుడు చెప్పిన విషయాన్ని భిక్షువులు అమృతసారంగా విని అనాథపిండదుడు సత్కర్మలతో సంపాదించిన పూర్వపుణ్య పుష్పాల దివ్య పరిమళానికి చాల ఆనందించారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
జేతవన ప్రతిగ్రహావదానమనే ఇరవై ఒక్కటవ పల్లవం.

పితాపుత్రసమాదానావదానం

గొప్పతనమనేది మణివలె మహార్హమైనది. భవ్యులైన వారికది గుణగౌరవంతో అలవడుతుంది. గుణంలేని దేహగురుత్వం పెద్ద రాతి గుండ్లకున్న గౌరవంవలె నిష్ఫలమైనది.

శ్రీమంతుడు, శుద్ధి సుధకు నిధానమైనవాడు అయిన శుద్ధోదనుడు ఒకప్పుడు తన రాజధాని అయిన శాక్య నగరంలో వైరాగ్యదీక్షతో సుగతత్వం పొందిన తనకుమారుణ్ని తలచుకొని, చాల ఉబలాట పడుతూ ఇలా తలపోశాడు. "నా కుమారుని ముఖం ఎప్పుడు చూస్తాను? అది పుణ్యగుణాలకు అధివాసమైనది; సరస్వతికి నివాసమైనది; పద్మ సౌభాగ్యం కలది; మనశ్శాంతికి విలాస సౌధమైనది. అలాంటి కుమారుని వదనం ఎప్పుడు చూస్తాను! కుమారుణ్ని చూద్దామనే అభిలాషతో అతణ్ని పిలుచుకొని రమ్మని నేను జేతవనానికి పంపిన వారందరూ అతణ్నే రెప్పవాల్చకుండా చూస్తూ ఉపదేశామృతం గ్రోలుతూ అనిమిషులైపోయి అక్కడే ఉండిపోయారు. అతనివద్దకు నాకు నాటివాడైన ఉదాయిని చనువుతో పంపాను. అతడూ తిరిగి రాలేదు. లేఖ పట్టుకొని వెళ్ళిన ఆయన స్వర్గ మనోహరమైన జేతవనంలోనే నా కుమారుని అమృత వాక్కులు వింటూ లేఖత్వం (దేవత్వం) పొందాడేమో! నేను చెప్పిపంపిన సందేశవాక్యాలను ఆయన మరిచిపోయి ఉంటాడు. ఇది నిజం. ప్రతి వారూ ఆత్మహితం కోరేవారే; పదార్థమంటే చల్లబడిపోతారు."

వచ్చి నన్ను చూచి వెంటనే నా దేహాన్ని తాకి అమృతప్రవాహంతో నన్ను అభిషేకించు. ముహూర్తకాలం నిస్సంగత్వం నుంచి విశ్రమించు. దయ కలిగి ఈ బంధుకార్యం చేయి. - అనే నా సందేశ వచనాలు విని కూడా నాకుమారుడు నన్ను చూడడానికి క్షణమైనా ఆలసిస్తాడా? పల్లవ సుకుమారమైన ఆతని మనస్సుకు చనవును తోసివేయడం

స్వభావం కాదు." శుద్ధోదనుడు ఈవిధంగా అనుకుంటూ తన్మయుడై తన కుమారుణ్ని చూడడానికా అన్నట్టు రెండడుగులు ముందుకు వేయగా, ఆతడు జేతవనానికి పంపిన ఉదాయి బుద్ధదేవుని అనుగ్రహానికి చిహ్నంగా ప్రవ్రజ్యా దీక్షతో, సంతోషంతో ఎదురుపడ్డాడు. తొణికిసలాడే ఆనందంతో సన్న్యాసదీక్ష స్వీకరించి తన కుమారునితో సదృశమైన నిశ్చయంతో వచ్చిన ఉదాయిని చూడగానే శుద్ధోదనునికి ఉత్కంఠ, హెచ్చి, ధైర్యం కూలిపోయి, మూర్ఛవచ్చింది. ఇలా మూర్ఛితుడైన రాజు పరిచారకుల శిశిరోపచారాలతో కొంత సేపటికి తెప్పరిల్లి :"కుమారుడు వస్తాడా?" అని డగ్గుత్తికతో ప్రశ్నించాడు. "దేవ! బుద్ధదేవుడు కొన్నినాళ్ళు గడచిన తర్వాత మీవద్దకు వస్తాడు" అని ఆదరంతో పలికాడు ఉదాయి.

పిదప కొన్నాళ్ళు గడచిన తర్వాత సర్వార్థసిద్ధుడైన భగవానుడు భిక్షుగణాలతోను, దేవ సంఘాలతోను ఆకాశమార్గంలో శాక్యనగరానికి వచ్చాడు. పైనుంచి ఆయనపై దేవసుందరులు తమ పాణిసరోజాలతో మందార పుష్పమాలికలను సమర్పించారు. అది చూడగా, ఆయన ఆకాశగంగ నురుగల సొబగులుగల సురపర్వతంలాగ కనిపించాడు. బుద్ధదేవుని అనుగమిస్తున్న దేవతలు పయనించే విమానాల రాపిడికి మేఘాలు ముక్కలు ముక్కలై, విమానాల బంగారు చిరుగంటలు మోగాయి. ఆ మోత దిగ్వనితల ముఖాలు శాస్త్ర ఎడ భక్తితో చేసిన స్తవమా అనిపించింది. గగనం శూన్యమైనది కదా! అలాంటి గగనం సుసిద్ధ విద్యాధర సంఘాలతోను, వారు భక్తితో పట్టుకున్న శ్వేతచ్ఛత్రాలతోను ఎందరో సూర్యులతో నిండిపోయినట్టుగా కనిపించింది. ఆకాశమార్గంలో వస్తున్న ఆ సర్వలోకోపకారబుద్ధి, సర్వాకృతి, సర్వమయుడు అయిన బుద్ధదేవుణ్ని దిక్కులనుంచి, భూమినుంచి అందరూ మహాసంతోషంతో చూచారు. లోకుల లోచనాలకు సంతోషరాశి, సుకృతోత్సవాలకు పుణ్యావధి అయిన ఆ తేజోనిధిని

ప్రజలు దర్శించి ఆశ్చర్యతరంగాలలో ఓలలాడారు. దివ్యప్రభా సంతో వెలుగుతూ జగత్తుకే ఆశ్చర్యం కలిగిస్తున్న ఆ జగద్గురువైన కుమారుణ్ని ఉదాయి "అదుగో వస్తున్నారు" అని సూచించగా చూచి శుద్ధోదన మహీపతి దూరంనుంచే అంజలిఘటించి నమస్కరించాడు.

పిదప బుద్ధదేవుడు ఆకాశంనుండి భూమిమీదికి అవతరించి, ఆర్యజనులు వెంటరాగా, రాజు పరిచర్యలు చేస్తుండగా, సర్వదిగ్భాగాలు నిండి కాంతితో ప్రకాశిస్తున్న న్యగ్రోధవన రత్నభూమికి దయచేశాడు. అక్కడ శాసనంతో లోకత్రయాన్ని శాసించే భాస్వచ్ఛరీరుడు చిత్రవిచిత్ర రత్నాలుతాపిన పాదపీఠ సహితమైన హేమాసనాన్ని మేరుపర్వతాన్ని అధిరోహించినట్టు అధిరోహించాడు.

మనస్సుకు చల్లగా చంద్రుణిలాగ ఉన్నాడు; కండ్లకు అమృత ప్రవాహంలాగ ఉన్నాడు. తనుకోరగా తరలి వచ్చాడు. అలాంటి కుమారుణ్ని శుద్ధోదన క్షితిపతి సంతోషంతో సంతృప్తితో రెప్పవాల్చక చూస్తూ, క్షణకాలం అనిమిషత్వం పొందాడు. కుమారుని రూపం రాజుమెడలోని మణిహారంలో ప్రతిబింబించింది. అది చూడగా రాజు ఆయనను ప్రీతిరసంతో తాగివేసి కడుపులో పెట్టుకున్నాడా అన్నట్టు ఉంది. రాజు బాష్పగద్గద కంఠంతో సంతోషం పొంగులు వారుతున్న కుమారునితో ఇలా అన్నాడు. "కుమార! నీ ఉపదేశం వల్ల అందరికీ హిమాచలమంత సంతోషం కలిగి శుభాలు సమకూరుతున్నాయి. నాకుమాత్రం ఎందుకీ విరహోపదేశమో తెలీకుండా ఉంది. స్నేహంతో, సంతోషంతో, గుణగౌరవంతో నా బుద్ధి బలవంతంగా ఎంత అడ్డగించినా నిలవక నిన్ను ఆలింగనం చేసుకుందామని, ఎప్పుడూ నీదగ్గరే ఉందామని, పాదాభివందనం చేద్దామని, ఒకేమారు ఉబలాటపడి పరుగెత్తుతున్నది. నేను చెప్పేమాట గుణరహితమైనా, విరసమైనా, క్రమం తప్పినా, నీపై నాకున్న చనువుకొద్దీ నీవు వినాలి. స్నేహంలో అవాచ్యమైనదేదీ లేదు. తాపిన నూతన రత్నా

లతో మిరుమిట్లు గొలిపే ఈ స్వర్ణభవనాలు వదలి శూన్యవనాలలో ఎందుకు తిరుగుతావు? సుందరులు తమచేతులలోని బంగారు బిందెలతో సుగంధతోయాలు పోయగా, స్నానంచేసేవాడివి. దుమ్ముపడి ఎండకు కాలిన మరుభూముల నీళ్ళలో ఒంటరిగా ఎలా స్నానం చేస్తావు? రత్న కాంతు లీనే కుండలాలు నీ చెక్కిళ్ళపై అందంగా వేలాడడం ఎరుగవా? చంద్రధవళమైన చందనం సుఖం పరిత్యజించిన నీకు అకస్మాత్తుగా సంతోషం కలిగించడం మానివేసింది కదా? ఆదిశేషునిలాగ తెల్లని రాజార్హమైన పెద్ద చాందినీ మంచం పరుపుపై పడుకోవా? లక్ష్మీనూతనాలింగన భోగానికి యోగ్యమై నవనవలాడే నీ దేహం పాడుపక్కలను ఎలా సహిస్తుంది? కాంతల మందహాస తరంగాలలాగ సున్నితమైన వస్త్రాలు ధరించే నీ శరీరం ఈ నారచీరలకు తగిందా? లీలా కమలం పట్టుకోదగిన నీ చేతికి ఈ భిక్షాపాత్ర ఎలా వచ్చింది? నీ కంఠసీమ సోత్కంఠలైన కాంతల గాఢాలింగనాలకు అర్హమైంది; సంభోగలక్ష్మి సంతోషంగా గడిపినట్టిది. అలాంటిది ఇప్పుడు హారాలుకూడా లేక హఠాత్తుగా ప్రణయానికే తలవంపులు తెస్తున్నది. రూపమూ, పుష్పచాపుని లజ్జింపజేసేది. ఐశ్వర్యమూ మదగజ కుంభాలవంటి చనుగట్టుగల కామినులు సులభంగా లభించేది. వయస్సు రతికి విలాసోపవనం వంటిది. అలాంటప్పుడు ఎందుకూ అనుగుణంకాని ఈ విరాగ మెందుకు నాయనా?"

తండ్రిమాటలు విని శీలనిధి అయిన ఆ సుగతదేవుడు చంద్రరేఖ వంటి తీగచిరునవ్వుతో నానారాజశేఖరులపై అనురక్త అయిన రాజలక్ష్మికి సిగ్గుకలిగిస్తున్నాడా అన్నట్టు ఇలా అన్నాడు. "రాజా! జరారోగవాతమైన ఈ జీవితం నీటి తరంగ రేఖవలె చంచలం కాకపోతే, విషయాభిలాషకూడ నిరంతరం ప్రహర్షామృతం వర్షించేదిగానే ఉండేది. శమామృతం తాగి తనిసిన వారికి శూన్యవన భూమి స్థిరమైన నివాసం. ఐశ్వర్య లీలా మదవిహ్వలులకు హర్మ్యాలు నివాసమైనవి;

అవి చివరికి నశించేవి. రాజులు కుంకుమపూవు కలిసిన జలాలతో స్నానంచేసి ఎల్లప్పుడూ సరాగు లవుతారు. సంతోష శీలులు మనో నైర్మల్యం వలె పరిశుద్ధమైన నీటితో స్నానంచేసి విమలులు అవుతారు. కరుణాకులులైన వారి చెవికి అందం విద్యే కాని కుండలాలు కావు. చేతికి అందం దానమే కాని కంకణాలు కావు. దేహానికి అందం పరోపకారమే కాని చందన చర్చలు కావు. ముత్యాలకాంతితో మందహాసం చేస్తున్నట్లున్న ఈ నగలు రాజులు అనుభవించగా మిగిలినట్టివి; మోహంతో ఎందరు వల్లభులనో మభ్యపెట్టినట్టివి. కనుక సజ్జనులకు ఇవి భోగ్యమైనవి కావు. రాజులు రాగాతురులు, శత్రు భయంతో తపిస్తున్న వారు, ధనధ్యానమే ఎప్పుడూ చేసేవారు. అలాంటి వారికి మెత్తని శయ్యలపై కూడ నిద్రపట్టకపోవచ్చు. కాని, ప్రశాంతుడైనవాడు ఎక్కడ బడితే అక్కడ సుఖంగా నిద్రిస్తాడు. పాము కుబుసంలాంటి అందమైన వస్త్రాలతో అబ్బేది భుజంగవృత్తి. చీవరంతో అబ్బేది సజ్జనవృత్తి. ఈ భిక్షాపాత్రం పవిత్రం, స్నిగ్ధం, అమృత సదృశం అయిన అన్నం ప్రసాదిస్తుంది. రాజులకు ఛత్రాలు వారి ముఖాన్ని ఇతరులు చూడకుండా కప్పెడుతాయి. వీవనలగాలి మనస్సును చంచలం చేస్తుంది. హరిచందనంతో ఆర్ద్రమైన ముక్తాహారాలు హృదయానికి రాగసంగమనే రోగం కలిగిస్తాయి. ఐశ్వర్యాన్ని వియోగమనే రోగం వెన్నాడుతూనే ఉంటుంది. కాంతలు క్షణంసేపు అందంగా ఉండేవారు. విలాసమూ విరసమైంది. ఈ విధంగా ఎల్లకాలం అపాయం కాపురం చేసే భోగాన్ని ఎవరు సంతోషంతో అనుభవిస్తారు? భోగోపభోగం విషప్రయోగంలాగ ఒంటిని మొద్దుబారజేస్తుంది; ఎప్పుడూ జృంభాలను (ఆవలింతలను, విజృంభణను) కలిగిస్తుంది. ఇంకా ఇంకా అనుభవిద్దామనే నోరూరజేస్తుంది. సుఖ సంపద నవచంద్రరేఖవంటిదని, యౌవనం ప్రభాత కుసుమం వంటిదని, ఈశరీరం కర్మోర్మినాలలతో కొట్టుమిట్టాడేదని గ్రహించే నేనీ

అనురాగం వదలిపెట్టాను. కదిలే చామరాలతో, రెపరెపలాడే ధ్వజ పుంజాలతో, తోకలల్లార్చే గుర్రాలతో, చెవులు కదలిస్తూ తాళాలు వేసే ఏనుగులతో పాటు రాజలక్ష్మి స్వభావ చంచల. ఈ విలాసాలన్నీ క్షణభంగురాలు.'' బుద్ధదేవుడు శుద్ధోదనుని క్షేమంకోరి ఆ యీ మాటలు చెప్పి, ఆయనకు మహోత్కృష్టమైన చిత్తసంతోషం కలిగించి శాంతిసుధా పూరం ప్రవహించే చూపుతో అక్కడ సమావేశమైన జన పరిషత్తును చూచాడు.

తర్వాత బుద్ధదేవుడు శాక్యకులంలో పుట్టిన బుద్ధిమంతులు డెబ్బై వేలమందికి ధర్మం బోధించాడు. ఏడువేలమందిని శమగుణ విశేష వంతులనుగా చేశాడు. శాక్యగణంలో కుశలమార్గం పొందిన సుక్లోదనుడు మొదలైనవారు, ఆ గణసంఖ్యకు సమానమైన వేలమంది ద్రోణోదనుడు మున్నగువారు, అమృతోదనుడు మున్నగువారు గొప్ప చిత్తశాంతిని పొందారు. ఆయన ఉపదేశంవల్ల కొందరు శ్రావకబోధి కలవారు, మరికొందరు ప్రత్యేక బోధికలవారు, ఇంకా కొందరు సమ్యక్సంబోధి నిరతులు, మరికొందరు అనుత్తర బోధి సక్తులు, ఇంకా కొందరు సగన ప్రసన్నులు అయ్యారు. కొందరికి స్రోతః పరిప్రాప్త ఫలం, ఇంకా కొందరికి సకృదాగామి ఫలం, మరి కొందరికి అనాగామి ఫలం, తక్కినవారికి క్లేశవిముక్తిగల అర్హత్ ఫలం సిద్ధించాయి.

ఆ పరిషత్తులో పాపశాపాలరాశి, పేర్చిన అజ్ఞానంతో మోహాంధకారం ప్రబలినవాడు అయిన దేవదత్తుడనే శాక్యుడు అక్కడివారు సత్య మార్గం అనుచరించడం చూచి, "ఇదంతా మాయ. రాజు కింకా పుత్ర వాత్సల్యం పోలేదు. పుత్రుని అభివృద్ధికి విర్రవీగిపోతున్నాడు." అని గేలి చేశాడు. అది చూచి మౌద్గల్య భిక్షువు జననిదేశంతో ఆ పాపరాశికి జినదేవుని మహాద్భుతాలు ప్రదర్శించి అతని మదం అణచివేశాడు. రాజు భగవానుని ప్రభావం చూచి అద్భుతమేమీ కాదని, సామాన్య

మైన పురుషకారమేనని అనుకున్నాడు. నిజమే మరి! ఉత్కృష్ట కృత్యాలు పదేనార్లు చూచి అలవాటయితే ఆశ్చర్యం కలగదు.

మరుసటిదినం భగవానుడు సురేంద్రుడు తెప్పించిన మేరు పర్వత శిఖర సమాన కాంతిగల కనకమయ విమానంలో రత్నమయమైన సింహాసనాన్ని అధిష్ఠించాడు. మహాకాంతిమంతులయిన బ్రహ్మేంద్రాది దేవతలు బారులు తీరి కూర్చున్నారు. వారి తలపాగాల తురాయీలు దిక్కులకు చంద్రకిరణ జాలికలు కట్టినట్లు ప్రకాశించాయి. శుద్ధోదన మహారాజు అక్కడికి వచ్చాడు. భగవానుని దర్శనానికి వస్తున్న దేవతలతో ఆ విమానం కిటకిటలాడుతున్నది. ఒకరిని ఒకరు తోసుకుపోవడం వల్ల వారి హారాలు కదలిపోతున్నాయి. ఇలా దేవతలతో క్రిక్కిరిసిన విమానం నాలుగు ద్వారాలలోను రాజు ప్రవేశించడానికి అవకాశం కలుగలేదు. అప్పుడు కుబేరాది దేవతలు కనుబొమల సైగతోనే అడ్డుగా ఉన్నవారిని తప్పుకోమని చెబుతూ రాజును ఇష్టంతో లోపలికి పిలుచుకొని వచ్చారు. ఆయన అక్కడి వైభవం చూచాడు; నోట మాట లేదు. వెర్రివానివలె కళాకాంతి లేనిముఖంతో అప్రతిభుడైపోయాడు. తర్వాత చాలసేపటికి జినశాసనంతో వారు ఆయనను ముందుకు తీసుకొని వచ్చారు. ఆయన తల వంచి ప్రశాంత మనస్సుతో నమస్కరించి జినదేవుని ముందు నిలబడ్డాడు. అప్పుడు బుద్ధభగవానుడు చతురార్య సత్యప్రబోధకమైన ధర్మోపదేశం చేశాడు. అది అపూర్వజ్ఞానంతో శుద్ధోదనుని వింశతి శృంగమైన సత్కాయ దృష్ట్యాధరాన్ని కూడా కూల్చివేసింది.

పిదప శుద్ధోదనుడు తాను జన్మసార్థకమొందనని భావించి, శాక్య నగరానికి తిరిగి వెళ్ళి శుక్లోదనునితో "ఇక, రాజ్యభారం నీవు స్వీకరించు" అని కోరాడు. శుక్లోదనుడు "భగవానుని ఉపదేశాన్ని ఆచరించి సంతోషపెట్టగలను గాని, రాజ్యాన్ని కాదు" అని సమాధానం చెప్పాడు. అది విని శుద్ధోదనుడు ద్రోణోదనుని అడిగాడు.

అతడు కూడా రాజ్య పరాఙ్ముఖుడు కాగా, అమృతోదనుని కోరాడు. అమృతోదనుడు కూడ వైరాగ్య యోగంతో రాజ్యం నిరాకరించగా, భద్రకుడనేవాడు శుద్ధోదనుని కోరికను కాదనలేక రాజ్యలక్ష్మిని స్వీకరించాడు. తర్వాత శుద్ధోదనరాజు శుచిగాను, ప్రీతితోను రాజార్హమైన భోగాలతో జినదేవుని పూజించి ఆతనికి న్యగ్రోధారామం దానం చేసి, శుద్ధమనోరథుడయ్యాడు. శుద్ధోదనుని ఆజ్ఞతోను, తల్లిప్రేరణతోను ద్రోణోదనుని కుమారులిద్దరిలో అనిరుద్ధుడనేవాడు సన్న్యసించాడు. మహానుడనే రెండవవాడు గృహి అయ్యాడు.

రాజ్యం చేస్తున్న భద్రకునికి కూడా విరక్తి కలిగి వనవాసం చేయాలనే అభిలాష కలిగింది. వివేకవంతుల ప్రశమాభిలాషయుతమైన మనస్సును నూతన సంపదకూడ అడ్డగించదు గదా! దేవదత్తునికి రాజ్యాభిషేకం చేసుకోవాలనే మనసు ఉందని తెలుసుకొని భద్రకుడు అతణ్ని పిలిపించి "నాకు ప్రవ్రజ్యాదీక్షాకాలం సమీపించింది. ఏమంటావు? రాజ్య పరిపాలనభారం స్వీకరిస్తావా?" అని ప్రశ్నించాడు. దేవదత్తునికి తను చాల వివేకవంతుడనే దంభం ఎక్కువ. కనుక సభలో తన మనోభిప్రాయం మరుగుపరచి "రాజా! రాజ్యంపై నాకు అభిలాష లేదు. ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి నీవంటివాణ్నే అవుతాను." అని డంబంగా పలికాడు. భద్రకుడు దొంగవినయం చూపే ఆ కుటిలుని మాయమాటలు విని "ఇదిగో! నీసంకల్పానికి శాక్యగణమే సాక్షి" అన్నాడు. ఆ మాటలకు దేవదత్తుడు అదరిపోయాడు. అతనికి అర్థతాపం, భోగానురాగం ఇంకా తీరలేదు. కనుక "అయ్యో! ఎందుకు అకస్మాత్తుగా ఇలా అన్నాను. సన్న్యసించిన తర్వాత కూడా రాజ్యం పొందడం అయ్యేనా?" అని మనసులో కుమిలాడు.

పిదప భద్రకుడు మొదలయిన రాజకుమారులు తమతమ రాజ్యాలు వదలి ఆర్యవృత్తప్రీతిగల శుద్ధోదనుణ్ని ముందు పెట్టుకొని రథ గజాది

సైన్యం వెంటరాగా, శాక్య దేవున్ని దర్శించబోయారు. ఇలా అందరూ వెళ్ళుతూ ఉండగా డేగ రక్తసిక్తమైన మాంసం ముద్దను అపహరించినట్టుగా దేవదత్తుడు రాజ కిరీటంలోని పద్మరాగమణిని, తన ప్రభాంకురాలతో సూర్యునిలాగ వెలుగుతున్న దానిని, తస్కరించాడు. దానిని తస్కరించిన వానికి ఘోరనరకం తప్పదని జ్యోతిష్కులు శకునం చెప్పారు. దానిని విని దేవదత్తుడు అందోళన పడ్డాడు. తప్పు చేసిన వానికి మనసులో ఉలుకు ఉండనే ఉంటుంది. అదే వానికి దుర్నిమిత్తం. తక్కిన శకునాలు, దుర్నిమిత్తాలు దానికి పునరుక్తాలే కాని మరేమీ కావు. శాక్యసింహుని సన్నిధి చేరిన తర్వాత భద్రకుడు శుద్ధోదనునికి సంతోషం కలిగిస్తూ దేవదత్తుడు మొదలయిన వారితో సహ చీవర భిక్షాపాత్రలు ధరించి ప్రవజ్యను స్వీకరించి భూమినే వైరాగ్యమయిగా చేశాడు. విరాగంతో తమ హారాంగద కుండలాది ఆభరణాలు తీసివేసిన శుద్ధోదనుని, కేశపాశాన్ని రాజకుమారుల కేశపాశాన్ని ఉపాలి అనే నాపితుడు కన్నీళ్ళు నింపుతూ తీసివేశాడు. ఆ కల్పకుడు (నాపితుడు) మూర్ఖుడు, నీచకులజుడూ అయినప్పటికీ జినాజ్ఞతో ప్రవజ్యను స్వీకరించి పూజ్యుడయ్యాడు. ఉత్తమచిత్త ప్రసాదానికి పాండిత్యం, జాతి కారణం కావు గదా! సంఘాన్ని శరణుపొందేటప్పుడు ఆ సంఘంలో కల్పకుడు కూడా ఉండడం భద్రకుడు చూచి "రాజునై ఉండి ఈ నీచుని పాదాలకు ఎలా నమస్కరించడం?" అని అనుకొని కదలకుండా ఉన్నాడు. రాజదర్పం, అహంకారం ఇంకా సడలక సంశయాత్ముడైన భద్రకుణ్ని భగవానుడు చూచి నవ్వుతూ "ప్రవజ్యతో మోహామహానుబంధం గల జాత్యభిమానం తొలగాలి" అన్నాడు. భద్రకభూపతి ఆ మాటవిని రాజపుత్రునితో సహా ప్రణామంచేశాడు. అప్పుడు పృథివి కంపించింది భగవానుడు హితవు చెప్పినప్పటికీ పరుషవాక్కయిన ఆ దేవదత్తుడు మాత్రం నమస్కరించలేదు.

భద్రకుడు నమస్కరించినప్పుడు భూమి కదలినందుకు భిక్షుగణం

ఆశ్చర్యపడి, "దానికి కారణ మేమిటి?" అని ప్రశ్నించింది. "ఈ రాజు మునుపటి జన్మలోను ఉపాలి అనే ఈకల్పకునికి ప్రణామం చేశాడు." అంటూ భగవానుడు ఆ గాథ తెలిపాడు. "పూర్వం కాశీపురంలో భద్ర అనే వేశ్య ఉండేది. దానికి సుందరకుడనే యువకుడు సేవచేసేవాడు. వాడు చాల దరిద్రుడు. రాగమనేది సర్వవ్యసనాలను నేర్పుతుంది మరి! ఒకమారు ఆ గణిక అతనిని పూలు కోసుకొని రావడానికి పంపించింది. అతడు ఆమె స —గను మనోరథంతో తుమ్మెదవలె కొత్తకొత్త పూలు కోసుకొనే ఆశతో అరణ్యంలో తిరుగుతూ అలసిపోయి ఒక గీతం పాడుకుంటున్నాడు. ఈలోగా వేటకు అడవికి వచ్చిన బ్రహ్మదత్త మహీపాలుడు తిరుగుతూ అలసి సొలసి అక్కడికి చేరాడు. అప్పుడతడు సుందరుడు పాడుతున్న "ఓ మధుకరమా! కొత్త కొత్త పూలకోసం ఆశపడి ఎందుకు తాపం పొందుతావు? త్వరగా వెళ్ళు. వికసించిన కమలాననం గల కమలిని సాయంకాలం కాగానే ముకుళిస్తుంది" అనే గీతాన్ని తీగపొదల చాటునుంచి విన్నాడు. విని ముందుకు వచ్చి, మందహాస కాంతిని తాను ధరించిన హారాల కాంతితో కలుపుతూ 'మిత్రమా! ఈ ఎర్రటి ఎండలో ఈ గీతరసాభియోగ మేమిటి?' అని ప్రశ్నించాడు. 'భూమిపతీ! సూర్యుడు తాపకరుడు కాడు; కాముడు అంతకన్నా హెచ్చు తాపం కలిగించేవాడు. స్వకర్మ దుఃఖమే ఈ ప్రపంచంలో మానవునికి కష్టం కలిగిస్తుంది గాని ఎండకు కాగిన మరుభూములు కావు.' అని సుందరకుడు సమాధానం చెప్పాడు. ఆ అర్థవంతమైన మాటలు విని రాజుకు అతనిపై ప్రీతి ఏర్పడింది. సంభాషణలో మనస్సును తాకే సుభాషితం ఎవరి ఆదరాన్ని పొందదు?

"పిదప ఆసుందరుడు ఆ నిర్జనారణ్యంలో శ్రమపడి ఉన్న ఆ రాజుకు శీతలోపచారాలతో అలసట పోగొట్టాడు. రాజు ప్రసన్నుడై కృతజ్ఞతతో అతనిని తనవెంట తన రాజధాని అయిన వారణాసికి పిలుచుకొని

వెళ్ళి, తనకు కారడవిలో నీళ్ళిచ్చి ఉపచారం చేసి, ప్రాణదానం చేశాడనే సంతోషం మనసులో ముప్పిరిగొనగా, నామనస్సు తెలిసి వర్తించిన ఇతనికి ఏమి ఇద్దామని ఆలోచించి, అర్ధరాజ్యం ఇవ్వ దలచాడు. రాజు ఈ విధంగా కృపతో అర్ధరాజ్యం ఇవ్వడానికి ఉద్యుక్తుడుకాగా, సుందరకుడు "భద్ర లేకుండా ఈ సుఖం ఎందుకు? ఆమె ప్రీతిసుధతో అభిషిక్తుడైనవాడే ధన్యుడు. ఇంతకూ, ఈ అర్ధరాజ్య మేమిటి? కొంచెమైనప్పటికీ అఖండితంగా ఉండే సంపదే మెరుగు. పూర్తిరాజ్యమే ఉండాలి. ఒక్కరు సంపదను – అది అఖండంగా ఉన్నప్పుడే అనుభవించడంలోనే ఎప్పుడూ వివాదాలు ఏర్పడుతూ ఉంటాయి గదా! ఇక కలహామే రూపు తీర్చుకుంటుందన్నమాట. కనుక ఈ నృపతిని చంపివేసి, సమస్తరాజ్యం గ్రహించి సంపూర్ణుడవుతాను." అని ఆలోచించాడు. కాని మరుక్షణంలోనే అతనికి తీవ్రమైన పశ్చాత్తాపం కలిగింది. మరల ఈ విధంగా ఆలోచించాడు. "అయ్యో! నాకు ఎలాటి నింద్యమైన ఆలోచన కలిగింది? ఏమి టీ దౌర్జన్యం? ఇలా కృతఘ్నతతో సంకల్పించడం మహాపాపం కదా! ఈ కళంకలేపంవల్ల మనస్సే లజ్జ పడాలి కదా! రాజ్యానికి స్వస్తి. సుఖాల కొక నమస్కారం. సమ్మోహానికి తల్లి అయిన లక్ష్మి క్షమించనీ. అనుభవమూ ఆలోచనా లేని వారికి ఈలాటి దుర్బుద్ధి పుట్టడం మొదటి స్వభావం. సంపద విషవల్లివలె వాసన చూడగానే మానవులకు మైకం కలిగిస్తుంది; మూర్ఛ వచ్చేట్టు చేస్తుంది; కండ్లకు చీకట్లు కమ్మేట్టు చేస్తుంది." ఈ విధంగా సుందరకుడు రాత్రల్లా ఆలోచించాడు. ఆతని మనస్సు పరిశుద్ధమైంది. దానితో ప్రత్యేక బోధి పొందాడు.

ఉదయం రాజు తను ఆలోచించిన ప్రకారం అర్ధరాజ్యం స్వీకరించవలసిందని సుందరకుని చాల బ్రతిమాలినాడు. తృష్ణతొలగిన ఆ సుందరకుడు రాజ్యం స్వీకరించలేదు. మహానుభావుడైన ఆరాజు అతన్ని ప్రత్యేక బుద్ధభావం పొందినవాణ్ణిగా క్రమంగా గుర్తించి ఆతని

పాదపద్మాలపై తన సిగపూలదండలు జీరాడేటట్టు దండప్రణామం సమర్పించి తనచిత్త ప్రసాదానికి అనుగుణంగా ఇలా విన్నవించాడు. 'సత్కర్మ విపాకంతో పుట్టి శమగుణాన్ని పట్టాభిషేకం చేసుకొనే వివేకం నమస్కారార్హమైనది. దాని ప్రభావంతో మానవులు వీత రాగులై రత్నాకర మేఖల అయిన భూమిని కూడ త్యజించ గలుగు తారు.' సుందరకుడు రాజుమాట విని, ఆయన అభ్యర్థనపై ధనం స్వీకరించి గంగపాలుడనే పేరుతో అతనికి అంతరంగ సేవకుడై శాంతి పదం పొందాడు. పిదప ఉత్తమ కర్మప్రాప్తితో ఆతడు సన్న్యసించి, సజ్జన పూజ్యతను పొందాడు. రాజు ఆయనకు వందనం ఆచరించాడు. అప్పుడు కూడా భూమి ఆరువిధాలుగా కంపించింది. అప్పుడు వందనం ఆచరించిన బ్రహ్మదత్తుడే ఈ భద్రకుడు. అప్పుడు రాజుకు కుశలం కలిగించిన గంగపాల కల్పకుడే ఈ ఉపాలి."

ఈవిధంగా భగవానుడు తెలిపిన ఆశ్చర్యోదంతాన్ని భిక్షువులు విని కుశలప్రాప్తికి స్వచ్ఛమైన చిత్తమే హేతువని భావించారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పితాపుత్ర సమాదానావదాన మనే ఇరవై రెండవ పల్లవం.

విశ్వాంతరావదానం

చింతామణికన్నా అధిక కాంతులు విరజిమ్ముతూ అపూర్వ ప్రభావంతో వెలిగే పురుషమణు లుంటారు. సత్త్వగుణధనులైన అలాంటి వారు తమకు ప్రియమైన దారపుత్రాదులను దానమిచ్చినప్పటికీ, ముఖంలో కొంచెమైనా దైన్యరేఖ పొడగట్టనివ్వరు. అలాంటి సర్వలోకానింద్యులు అందరికీ వంద్యు లవుతారు.

జినభగవానుడు ఒకమారు శాక్యపురంలో విహరిస్తున్నప్పుడు దేవదత్తుని ప్రసక్తి ప్రసంగవశాత్తు వచ్చింది. అప్పుడు భిక్షువులు కోరగా భగవానుడు అతని పూర్వవృత్తాంతం ఈవిధంగా తెలిపాడు.

పూర్వం లక్ష్మికి విశ్వాస వసతిగా, విశ్వోపకారం చేయదలచిన సుకృతానికి జన్మభూమిగా ఉన్నట్టి విశ్వ అనే పట్టణం ఉండేది. ఆ పట్టణాన్ని సంజయుడనే రాజు ఏలేవాడు. ఆతడు శత్రువులనే చీకట్లను పారదోలే సూర్యునివంటి పరాక్రమశాలి; ప్రజానయనాలకు ఆనంద సుధానిధి అతని చరితం కూడ విచిత్రం. అతనికి విశ్వాంతరుడనే కుమారుడు ఉండేవాడు. ఆయన చాల వదాన్యుడు. ఆ అపూర్వత్యాగి తనదానగుణంతో కల్పవృక్షకీర్తిని కూడ అపహరించాడు. ఆయన చాల చతురుడు గనుక సరస్వతి, లక్ష్మి, బుద్ధి పరస్పర అసూయ పడకుండా సరస్వతిని సత్యంతో, లక్ష్మిని దానంతో, బుద్ధిని విద్యతో అలంకరించాడు. ఆయన సత్యవాక్య పరిపాలకుడని, దానశీలుడని, విద్యావివేకవంతుడని కీర్తి దిగంతాలకు వ్యాపించింది. మొగలిచెండులోపలి చిన్న రేకుల పొట్టల విశదసుందరమైన ఈ కీర్తి దిక్కాంతలకు కర్ణావతంసమైంది.

ఆ విశ్వాంతరుడు ఒకమారు ఒక అర్థికి విజయసామ్రాజ్య మనోరథాన్ని హరించే కాంతు లీనుతూ దివ్యరత్నాలంకారశోభితమైన

రథాన్ని దానంచేశాడు. ఆయన ఈ విధంగా రథాన్నే దానంచేయడం చూచి ప్రజలు ముక్కుపై వేలు పెట్టుకున్నారు. తండ్రి అయిన విశ్వ మహారాజు సంతోషం తరిగి చింతాక్రాంతుడై మహామాత్యులను పిలిపించి, మహోద్వేగంతో, చింతాకుల మనోరథంతో ఇలా అన్నాడు: "కుమారుడు శత్రువులను ఓడించే జైత్రరథాన్ని దానం చేశాడు. దాని ప్రభావంతోనే మనం మహారథులున్న సైన్యం సంపాదించాము. శౌర్యప్రదమైన ఆ రథంవల్ల, జయకుంజమైన కుంజరంవల్ల నాసిరి స్థిరంగా నిలిచిఉంది." రాజుమాటలు విని మంత్రులు ఇలా విన్నవించారు. "దేవా! ఈ దోషం మీదే. మీరు కుమారునిపై వాత్సల్యంతో పొరపాటు చేశారు. ధర్మం ఎవరికి హర్షం కలిగించదు? దానం ఎవరికి సమ్మతంకాదు? కాని, చెట్టును మొదట్లోనే కొట్టివేస్తే, ఫలాభిలాషులు వ్యర్థంగా తిరిగి పోవలసివుంటుంది. ఆ రథాన్ని దానం తీసుకున్న బ్రాహ్మణుడు పరదేశంలో అమ్మివేశాడు." అని మంత్రులందరూ బాణాహతులవలె కష్టపడ్డారు.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు సుకృత పరిపాకంవలె హృదయాలకు ఆనందం కలిగించే మదనోత్సవమైన వసంత ఋతువు వచ్చింది. ప్రేయసీ ప్రియులకు స్వయంగ్రహాశ్లేష సుఖం ప్రసాదిస్తూ మధుకరార్థులకు మధుధానం చేస్తున్న వసంతుని కీర్తులా అన్నట్టు పుష్పవనాలు వికసించి జగత్తు తెల్లబడింది. అప్పుడు అర్థి కల్పతరువైన ఆరాజ కుమారుడు రాజవర్ధనమనే ఏనుగెక్కి వికసించిన తరులతాదులను చూడడానికి బయలుదేరాడు. మార్గమధ్యంలో సామంత నృపప్రేరితులైన కొందరు బ్రాహ్మణులు అతనిని చూచి స్వస్తి వాచన పురస్సరంగా ఇలా అన్నారు. "రాజకుమారా! నీవు ఈ లోకంలో జంగమమైన చింతామణివని పేరుపొందావు. నిన్ను చూడగానే సిరి అర్థులను గాఢాలింగనం చేసుకుంటుంది. ఈఉత్తమ జన్మలో ప్రపంచంలో ఇద్దరి గొప్పదనమే అందరూ చెప్పుకొంటారు.

వారిలో మొదటివాడు దానజలార్ద్రహస్తుడైన నీవు. రెండవది దాన (మద జలార్ద్ర) హస్తం (తొండం) తో స్థిర సంపదగల గజరాజు. ఓపుణ్యోదార ! కుంజరాన్ని మాకు దానంచేయి. మరొక దాత యిలాటి దానం చేయలేదు.'' బ్రాహ్మణు లీ విధంగా యాచించగాని ఆ రాజకుమారుడు శంఖధ్వజ చామరాంకితమై సజీవమైన సామ్రాజ్యంలాగ ఉన్న ఆ ఏనుగును వారికి దానం చేశాడు. ఇలా బోధిప్రధానమైన ప్రణిధానంతో విమల చిత్తుడైన రాజకుమారుడు రథాన్ని, ద్వీపాన్ని దానంచేసి ఆనంద నిర్భరు డయ్యాడు. జయకుంజరమని విఖ్యాతి గన్న తన భద్రగజాన్ని కుమారుడు దానం చేసినందుకు రాజు చాల విచారపడి ఇక రాజ్యలక్ష్మికి రక్షణ లేదని భావించాడు. తను రాజ్యభ్రష్టుడు కూడ అవుతానేమోనని భయపడి, కోపం చేసుకొని కుమారుణ్ని పట్టణంనుంచి వెళ్లగొట్టాడు.

రాజకుమారుడు తండ్రికి నమస్కరించి భార్య అయిన మాద్రిని జాలి అనే కుమారుణ్ని, కృష్ణ అనే కుమార్తెను పిలుచుకొని అరణ్యానికి వెళ్ళాడు. అరణ్యంలో కూడ తనవద్ద మిగిలిన వాహనాదికం అర్థులకు ఇచ్చివేశాడు. గొప్పవారికి సంపత్తులోను, విపత్తులోను సత్త్వగుణం సమంగానే ఉంటుంది. ఒకనాడు మాద్రి కందమూల ఫలాలు తేవడానికి వెలుపలికి వెళ్ళింది. అప్పుడొక బ్రాహ్మణుడు రాజపుత్రుని వద్దకు వచ్చి "మహానుభావా! నాకు పరచారకు లెవరూ లేరు. నీవు సర్వస్వదాత అని పేరు పొందావు. కనుక సమర్థులైన నీబాలబాలికలిద్దరినీ నాకు దానంచేయి." అని కోరాడు. విశ్వాంతరుడు ఈ మాట విని ముందు వెనుకా ఆలోచించకనే తనకు ఇష్టమైన ఆ యిద్దరినీ వెంటనే ఆ బ్రాహ్మణునికి దానంచేసి, వారివియోగ వ్యథను ఎలాగో భరించాడు. లోకంలో ధనం, పుత్రులూ, భార్య అందరికీ ఇష్టమే కాని, దయావంతులైన వదాన్యులకు దానంకంటే ప్రియమైంది మరొకటి లేదు. కొంతసేపటికి కంద

మూల ఫలాలు తీసుకొని మాద్రి వచ్చింది. తనకుమారుడు, కుమార్తె కనిపించలేదు. పుత్రవత్సల అయిన ఆమె తల్లడిల్లి భర్త ఎదుట మూర్ఛపడింది. ఆమె మూర్ఛ తేరిన తర్వాత భర్త పుత్రదాన వృత్తాంతం తెలియజేశాడు. ఆమె అది విన్నంతనే, శోకాగ్ని తప్తురాలై, పెద్దగా విలపించింది. ఆమె మనస్సులో అపత్యస్నేహ దుస్సహమైన దుఃఖాగ్ని ప్రియునిపైగల ప్రేమతోనా అన్నట్టు లోలోపల పుటపాకం చెందినట్టయింది.

ఈలోగా రాజకుమారునికి మరొక పరీక్ష వచ్చింది. సురపతి అతని వదాన్య నిష్ఠను పరీక్షించగోరి బ్రాహ్మణవేషంతో అతని వద్దకు వచ్చి "ఓ మహాదాతా! నాకు దాసీ లెవరూ లేరు. నీవు నీ భార్యను నా పరిచర్యకోసం దానంచేయి." అని యాచించాడు. సత్త్వగుణ సాగరుడైన ఆ రాజకుమారుడు వియోగదుఃఖాన్ని వివేకంతో అణచుకొని, స్వకీయ జాయను వెంటనే అతనికి ధారపోశాడు. మాద్రి భర్త తనను అకస్మాత్తుగా దానంచేసినందుకు దెబ్బతిన్న జింకలాగ బెదరిపోయింది. అది చూచి రాజకుమారుడు ఆమెకు మనసులో బోధివాసనను కలిగిస్తూ ఇలా అన్నాడు. "ఓ కల్యాణి! ఊరడిల్లు, దుఃఖపడవద్దు. ప్రియసంగమం కలలోని ప్రేమవలె అసత్యమైంది. ఈ బ్రాహ్మణునికి శుశ్రూషచేస్తూ, బుద్ధిని ధర్మంలో ప్రవర్తింపజేయి. ఈ అస్థిరలోక యాత్రలో సజ్జనులకు ధర్మమే శాశ్వత మిత్రం. సజ్జనులైన స్వజనాన్ని చూచాను. బంధువుల స్వభావాలు చూచాను. క్షణమాత్రమే పరిమళించి వాడిపోయే మిత్రులనే పూల హారాలను మెడలో వేసుకొని అనుభవించాను. దారాపుత్రులకోసం యౌవనాన్ని, జీవితాన్ని నిరంతరం గడిపాను. ధర్మంకంటే ఆప్తుడైన, స్థిరపరిచయంగల మిత్రుడు లేడు." రాజకుమారుడు ఈవిధంగా ఆమెకు హితవుతో ధైర్యంచెప్పి తన మనస్సునుకూడా కుదుట బరచుకొన్నాడు. అప్పుడు లోభపరిత్యాగంవల్ల ఆయన ముఖం అపూర్వ

కాంతితో భాసించింది. ఆసమయంలో వియోగశోక వికల అయిన మాద్రిని చూచి శచీపతి మనసు కరిగింది. ఆతడు నిజరూపంతో ప్రత్యక్షమై "పుత్రీ! దుఃఖపడవద్దు. నేను త్రిదశేశ్వరుణ్ని. యాచకులకు నిన్ను ఈయన దానం చేస్తాడని తెలిసే, నేను వచ్చి నిన్ను దానమిమ్మని కోరాను. ఇప్పుడు నాదానివైన నిన్ను నీభర్తవద్ద న్యాసంగా (కుదువగా) భద్రపరుస్తాను. ఇక ఈయన నిన్ను మరెవ్వరికీ దానం చేయడానికి వీలులేదు. పరులసొమ్మును ఇతరులకు ఎలా ఇస్తాడు? నీవు నీ కుమారునితోను, కుమార్తెతోను కలుసుకొనడానికి కూడా తప్పక ఏర్పాటు చేస్తాను." అని చెప్పి, మాయమైపోయాడు.

అక్కడ ఇద్దరు పిల్లలను దానం తీసుకొని వెళ్ళిన బ్రాహ్మణుడు విశ్వుని పట్టణానికి వెళ్ళి, ధనాశతో వారిద్దరినీ అమ్మజూపాడు. విశ్వుడు వారు రాజకుమారుని సంతానమని తెలుసుకొని కన్నీరు నిండగా, చాల ధనమిచ్చి వారిని స్వీకరించాడు. కాలక్రమాన విశ్వమహీపతి పరలోకం చేరగా, పౌరులు అమాత్యగణం కోరడంవల్ల ఆ రాజ్యాన్ని విశ్వాంతరుడు స్వీకరించాడు. కాని ఆతడు రాజ్యవిషయాలలో విరక్తుడై దానమే వ్యసనంగా ఉండేవాడు. అతని సత్త్వగుణ ప్రభావంతో ప్రజలందరూ ఐశ్వర్య సంపన్నులై యాచకుడనేవాడే లేకపోయాడు. ఆయన ధనంతోనే పూర్వవైభవం పొందిన ఆ జంబుకుడనే బ్రాహ్మణుడు కృతఘ్నుడై ఈ సంపదంతా నా ప్రభావంవల్లనే కలిగిందని ప్రజలతో అన్నాడు. ఆ విశ్వాంతరుణ్ని నేనే. ఆ ద్విజుడే ఈ దేవదత్తుడు.

ఈ విధంగా దేవదత్తుని పూర్వజన్మ కథనంతో భగవానుడు భిక్షువులకు దానోపదేశం చేశాడు.

దానమనేది మానవులకు ఘోరాఘాత పతనంలో పట్టుగొమ్మ; గాఢాంధకారం కమ్మినప్పుడు దారి చూపే వెలుగు; దుస్సహ దుఃఖసమయంలో ఊరట; పరలోకంలో బంధువు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిత్వావదాన కల్పలతలో
విశ్వాంతరావదానమనే ఇరవైమూడవ పల్లవం.

అభినిష్క్రమణావదానం

సూర్యుడు సకలలోకాలోక సృష్టికోసమే ప్రకాశిస్తాడు. చంద్రుడు ఇతరులకు శ్రేష్ఠమైన అమృతం ప్రసాదించడంకోసమే సంపూర్ణుడవుతాడు. ఈ విశాల జగత్తులో ప్రాణికోటి తరించడానికి విపుల కుశలసేతువుగా ఒకానొకడు పవిత్రమైన జన్మ స్వీకరిస్తాడు.

పూర్వం శాక్యపురాన్ని శుద్ధోదనుడనే శ్రీమంతుడైన రాజు పరిపాలించేవాడు. ఆయన కీర్తిచంద్రునికి పుట్టినిల్లైన రెండవ సుధాసింధువుగా ఉండేవాడు. ఖలులను ఆశ్రయించడమే లక్ష్మి స్వభావం. కాని అద్భుతకర్మలుచేసే ఆయన పరిపాలనలో లక్ష్మి గుణగణాలను ప్రేమించేది అయి గుణపక్షపాతిని అయింది. ఆయన దవళకీర్తులు అఖిల దిక్కులతోను, తీర్థాలతోను, వనాలతోను వ్యాపించి వివేకవంతులలాగ ఇప్పటికీ మునివ్రతం ఆచరిస్తున్నవా అన్నట్టు ఉన్నాయి. ఆ రాజును చూస్తే విశ్వకర్మకుమారుడు శుద్ధమాత (బాగాకొలిచేవాడు - శుద్ధోదనుడు) అవుదామని పూర్వం ప్రణిధానంచేసి అమలకాంతులతో మర్త్యలోకంలో అవతరించాడా అన్నట్టు తోస్తుంది. సత్పురుషునికి కీర్తివలె, చంద్రునికి కుముద్వతివలె ఆయనకు మహామాయ అనే దేవేరి ఉండేది.

ఆ మహామాయాదేవి ఒకరాత్రి తెల్లఏనుగు ఆకాశమార్గంలో వచ్చి తన గర్భంలో ప్రవేశించినట్టు, తాను పర్వతం ఎక్కిపోయినట్టు, మహాజనులు తనకు నమస్కారం చేస్తున్నట్టు కలగన్నది. అప్పుడు తుషితదేవలోకంనుంచి బోధిసత్త్వుడు లోకానుకంపతో ఆమె గర్భంలో ప్రవేశించాడు. భువననందనుడైన బోధిసత్త్వుణ్ణి గర్భంలో ధరించిన ఆ మహామాయాదేవి చంద్రుడు లోపల ఉన్న క్షీరసముద్ర వేలలాగ, దౌహృదచిహ్నాలతో, పాండురకాంతితో ఒప్పారింది.

ఇక్ష్వాకు రాజవంశ్యుడైన ఆ బోధిసత్త్వుణ్ని గర్భంలో ధరించిన ఆమె నిధిని కడుపులో పెట్టుకున్న భూమాతవలె శుభలక్షణాలతో కనిపించింది. ఆమెను వేవిళ్లుకూడ వింతగానే కలిగాయి- దానం చెయ్యడం పుణ్యకర్మలు సలుపడం వంటివి. నిజమే! సహకార సౌరభం అంకురావస్థలోను అనుమానం లేనిది కదా! ఆమె నవమాసాలు గడిచిన తర్వాత లుంబినీ వనంలో అదితి దివాకరునిలాగ ఒక నిండైన కుమారుణ్ని కనింది. ఆ కుమారుడు తల్లిగర్భకోశంలోని మావి తాకకుండా, గర్భం భేదించుకుని ఆవిర్భవించాడు. ఆమె అతని ప్రభావంవల్ల సహజంగానే ప్రసవవేదన తొలగి, స్వస్థశరీరురాలయింది. వజ్రసారాంగుడైన ఆ శిశువు మాతృగర్భంనుంచి అవతరిస్తున్నప్పుడు అతనిశక్తి తెలుసుకొనడానికి శక్రుడు క్షణంసేపు ఆపాడు. కాని, అంతకుమించి ఆపలేకపోయాడు. ఆశిశువు పుట్టీపుట్టగానే, ఏడు అడుగులు ముందుకు నడిచి, నాలుగు దిక్కులనూ పరికిస్తూ సుస్పష్టంగా "ఈ నిర్వృతి పూర్వం (ప్రాచీనం), లోకంలో దీని గతి దక్షిణం (సమగ్రం), ఈ జాతి పశ్చిమం (వెనుకటిది), ఈ నిర్వృతి సంసారంకంటే ఉత్తరం (శ్రేష్ఠం)" అని అన్నాడు. ఇలా అంటున్న ఆ అక్షయబలుడైన జగద్గురువును ధరించడానికి శక్తి లేనిదా అన్నట్టు పృథివి కంపించింది. దేవతలు ఆ శిశువును ఆకాశగంగా జలంతో స్నానం చేయించి, యశశ్శుభ్రమై, సత్త్వగుణం వలె విశదలలితమైన ఛత్రం ధరించారు; చామరం వీచారు. ఆ శిశువు అవతరించినప్పుడు ఆకాశంతో ఒక దివ్యప్రభ వెలిగింది. అప్పుడు కిష్కింద్రాద్రివాసి అయిన అసితముని మేనల్లుడైన నారదుడు ఆ ప్రభావ విశేషం చూచి ఆశ్చర్యపడి ఆసితమునిని "నూరుగురు సూర్యులు వెలిగినట్టు వెలుగు కనిపిస్తున్నదే. కొండగుహాల మారుమూలల చీకట్లు కూడా పటాపంచలయాయే. ఏమిటీవింత?" అని ప్రశ్నించాడు. అసితముని దివ్యదృష్టితో చూచి, "వత్సా! బోధిసత్త్వుడు జన్మించడంవల్ల ఈ పుణ్యప్రభావపటలం వ్యాపించింది. కుశలప్రాప్తికోసం

అతణ్ని త్వరలోనే చూద్దాము. ” అని సమాధానం చెప్పి, ఆనందంతో విశ్రమించాడు.

కుమారుడు జన్మించడంవల్ల సర్వార్థాలూ సిద్ధించడం చూచి శుద్ధోదనుడు అతనికి సర్వార్థసిద్ధి అని నామకరణం చేశాడు. శాక్య పురంలో శాక్యవర్ధనుడనే యక్షు డుండేవాడు. అతనికి నమస్కరించడం వల్ల శాక్యుల శిశువులు బాలారిష్టాలు లేక చల్లగా పెరిగేవారు. ఆ పద్ధతిప్రకారం శుద్ధోదనుడు తన కుమారుణ్ని ఆయక్షునికి నమస్కారం చేయడానికి పంపాడు. ఆ యక్షుడు ఆ బోధిసత్త్వుణ్ని చూడగానే, ఆయన పాదాలపై పడి నమస్కారంచేశాడు. పిదప రాజు ఆ కుమా రుణ్ని ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకుని, అతని దేహలక్షణాలను సాముద్రిక శాస్త్రజ్ఞులతో అడిగించాడు. లక్షణజ్ఞులు అతని లక్షణాలను పరీక్షించి ఆశ్చర్యంతో ఇలా అన్నారు : “ దేవ! దేహలక్షణాలతో ఈతడు దివ్యకుమారుడుగా కనిపిస్తాడు. ఈ లక్షణా లున్నవాడు విశ్వవిక్రాంత శాసనుడు, ఇంద్రుణ్నికూడా అదుపులో పెట్టగల సత్యమార్గవర్తి అయిన చక్రవర్తిగా పుడుతాడు. ఈయన పాదాలు చక్రచిహ్నాలుగల దీర్ఘాంగుళిదళాలతో, ఎర్రగా, సుందరంగా కమలాలలాగ కోమలంగా ఉన్నాయి. ఈయన మోకాళ్లు ఉన్నతంగా రాజహంసలలాగ ఉన్నాయి. వేళ్లమధ్యన సందులు చక్కగా ఉన్నాయి. భుజాలు మోకాళ్లవరకూ వేలాడుతూ సిరికురుస్తూ ఉన్నాయి. గుహ్యప్రదేశం ఏనుగుగుహ్యంలాగ గూఢంగా ఉన్నది. ఆకారం మర్రిచెట్టులాగ నిండుగా ఉన్నది. సుళ్లన్నీ దక్షిణావర్తాలు. శరీరం ఎత్తుకుతగిన పుష్టి కలదై రజోమలం కొంచెంకూడా తాకనిది; బంగారుచాయతో వెలుగు తున్నది. చేతులు, పాదాలు, భుజాలు, కంఠాగ్రం - సప్తచ్ఛదా కారంతో ఉన్నాయి. శరీరం మీదిభాగం సింహంలా గంభీరంగా ఉన్నది. అంగాలు పెద్దవిగా, స్పష్టంగా ఉన్నాయి. సమానమైన తెల్లని నలభై దంతాలున్నాయి. ముక్కు అందమైంది. నాలుక

పలచగా, దీర్ఘంగా ఉంది. కంఠధ్వని మేఘ దుందుభి గంభీరంగా ఉన్నది. కనుగుడ్లు నల్లనివి. కనురెప్పలు గోవురెప్ప వంటివి. సహజోష్ణీషంతో ఉన్నది శిరస్సు. కనుబొమల మధ్యప్రదేశంలో తెల్లని సాలీడులాంటిగుర్తు, రొమ్ముపై స్వస్తికచిహ్నం, చేతిలో లేఖా శృంగచిహ్నాలూ ఉన్నాయి. శిరస్సు ఛత్రాకారం. రాజా! ఈ శుభ లక్షణాలతో ఈ కుమారుడు చక్రవర్తి అన్నా అవుతాడు; లేదా సమ్యక్సంబోధిసంబుద్ధుడైన సర్వజ్ఞుడన్నా అవుతాడు.” నిమిత్తజ్ఞులు ఈ విధంగా తెలిపి వెళ్ళగా, రాజు చాల హర్షించాడు. కాని, ఏడు నాళ్ళకే ఆ జగచ్ఛాస్తతల్లి పరలోకం వెళ్ళింది. ఆ శిశువు జన్మించగానే, శాక్యులందరూ మునులవలె శాంతులయ్యారు. అందువలన ఆ శిశువుకు శాక్యముని అనే పేరు వచ్చింది. రాజు ఆ శిశువు తేజస్సును చూచి, ఈతడు దేవతలకుకూడా దేవుడని నిశ్చయించి దేవాతిదేవుడని ముద్దు పేరు పెట్టుకున్నాడు.

ఇలా ఉండగా సర్వజ్ఞుడైన అసితముని నారదునితోపాటు ఆ శిశువును చూడటానికి శాక్యపురికి వచ్చాడు. బాలార్కునివలె కల్పప్రకాశి అయిన ఆశిశువును చూచి అతని ముఖకమలం వికసించింది. శుద్ధోదన మహీపాలుడు అతనికి ఎదురేగి, నమస్కరించి ఆతిథ్యమిచ్చాడు. ఆ ఋషి రాజుని చూచి “ రాజన్ ! నీవు గుణగణాలతోపాటు పుత్రునితోను ప్రీతిపాత్రుడవయావు. ఈ బాలుని లక్షణాలు మోక్షలక్ష్మీ సమాగమకారణాలని, చక్రవర్తి శ్రీదాయకాలనీ అంటారు. వీటి ఫలం శాశ్వతమైంది. పద్మాకరం తన వికసిత పద్మాలతో లోకులకు కన్నులపండువు చేసి ధన్యులను చేసినట్లు సంబుద్ధుడైన నీకుమారుడు బోధివైభవంతో లోకులకు సుఖాంబుజం ప్రసాదించి ధన్యులను చేస్తాడు. బోధిక్షీరసాగరుడైన ఈశుద్ధసత్త్వుని వాగమృతంతో విబుధులు (దేవతలు, విద్వాంసులు) జీవించి ధన్యులౌతారు. ఈ పుణ్యవంతమైన లోకంలో నేనొక్కణ్ణే దురదృష్ట

వంతుణ్ని. ఎందుకంటే ఈయనను సర్వకాలాలలోను దర్శించలేకపోతున్నాను గనుక.

అసితముని రాజుతో ఈ విధంగా చెప్పి సెలవు తీసికొని గగన మార్గంలో తపోవనానికి వెళ్ళి మనస్సును ప్రసన్నం చేసుకొని, దేహ త్యాగం చేయదలచాడు. అప్పుడు నారదుడు అంత్యోపదేశం చేయవలసిందిగా కోరగా అసితముని ఇలా అన్నాడు. "వత్సా! సర్వార్థ సిద్ధకుమారుడు అమృతోపదేశం చేస్తాడు. ఆ రాజకుమారునితో అనామయమైన అమృతోపదేశం స్వీకరించి సంసార జలధిని తరిస్తావు." అని చెప్పి దేహత్యాగం చేశాడు. నారదుడు అతనికి దేహ సంస్కారం చేసి వెంటనే వారాణసికి వెళ్ళి, సిద్ధికోసం కాత్యాయనుడనే పేరుతో వేచి ఉన్నాడు.

ఇక్కడ శాక్యనగరంలో కుమారుడు నానాటికీ పెరిగి పెద్దవాడవుతూ సకల విద్యలలోను పారగుడై, సర్వలిపులలోను ప్రవీణుడై, బ్రాహ్మి అనే నూతనలిపిని కూడా సృష్టించాడు. అయుతగజబలుడని విఖ్యాతి పొందాడు. ఆ మహాబలునికి విశాలానగరవాసులు ప్రీతితో ఒక మద గజాన్ని బహూకరించారు. ఇతడు చక్రవర్తి అవుతాడని వైశాలికులు పంపిన కుంజమనే ఈ బహుమానకుంజరాన్ని దేవదత్తుడనే శాక్యుడు అసూయాద్వేషాలతో చంపివేశాడు. పడిపోయిన ఆ గజాన్ని నందుడు ఏడడుగులు ఇవతలికి లాగాడు. సర్వార్థసిద్ధికుమారుడు దానిని ఎత్తి పురప్రాకారానికి అవతల విసరివేశాడు. ఒకమారు ధనుర్విద్యా ప్రదర్శన జరిగింది. కుమారుడు ఏడు తాటిచెట్లను ఒక్క బాణంతో పడగొట్టి భూమిని కూడా భేదించాడు. ఈ విధంగా ఛేద్యభేద్యాస్త్ర శస్త్రాలతో అందరినీ మించిపోయాడు. అతడు తనతో సమానమైన రూప గుణాలుగల యశోధర అనే కన్యను శుద్ధశీలుడు ఉన్నతిని పొందినట్టుగా వివాహం చేసుకొన్నాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు పెద్దతుఫాను కొట్టి సప్తయోజన విస్తార

మైన ఒక మహావృక్షం రోహిణి అనే నదిలో కూలిపోయి ప్రవాహానికి అడ్డు ఏర్పడింది. అందువల్ల ఆ నది ముందుకు ప్రవహించడం మాని భ్రష్టఅయిన వనితవలె ఎదురెక్కి పట్టణానికి జలప్రళయం తెచ్చింది. రాజకుమారుడు ఆ మహావృక్షాన్ని పైకి తీసి, విరిచి పారేసి, ప్రజలను, మత్స్యాది జలజీవులను జలకల్లోల విప్లవంనుంచి రక్షించాడు. ఒక మారు సిద్ధార్థకుమారుడు దేవదత్తుడు ఉద్యానవనంలో తీక్ష్ణమైన బాణంతో కొట్టిన హంసను బతికించాడు. దానివల్ల దేవదత్తునికి చాల కష్టం కలిగింది. కుటిలులైనవారు సమానకులగుణుల ఉన్నతిని సహించకపోవడం సహజమే. ఒకమారు గోపిక అనే రాజకన్యక కందర్పసుందరుడైన కుమారుణ్ని చూచి ఉత్సుకురాలయింది. ఆమె తనకుమారుని మన సెరిగిన వధువని నిశ్చయించి, రాజు ఆమెను అతని కిచ్చి పెండ్లిచేసి మన్మథుని మనోరథం పూరించాడు.

కొంతకాలానికి కొందరు జ్యోతిష్కులు శుద్ధోధనుని వద్దకు వచ్చి, ఇక ఆరునాళ్ళు గడిచి, ఏడవనాడు నీ కుమారుడు చక్రవర్తిగాని, ముని గాని అవుతాడని దృఢంగా చెప్పారు. వారిమాట విని నృపాలుడు సన్న్యాసానికి భయపడి కుమారుని చక్రవర్తి ఏకావిడంసం దినాలు లెక్క పెడుతూ ఆలోచించసాగాడు. ఇలా ఉండగా సర్వార్థసిద్ధికుమారుడు ఒకనాడు కదంతొక్కే కమనీయమైన గుర్రాలు పూన్చిన రథం ఎక్కి ఉద్యానవనంలో విహరించడానికి వెళ్ళాడు. దారిలో అతడు ముసలి తనం ముంచుకొనిరాగా జీర్ణజర్జరితాంగాలతో, నెరిసి విరిసిపోయిన వెంట్రుకలతో పండి ఎండిపోయిన ఒకవ్యక్తిని చూచాడు. పిదప తన దేహాన్ని చూచుకొని "అయ్యో! ఈదేహం పూర్తిగా పండితే ఈ విధంగా జుగుప్సితమైన ఆకారం పొందుతుంది. ఈదేహం వయస్సు పూర్తిగా అయినా సంతృప్తిని పొందదు. ముసలితనం నెరసినవెంట్రు కల సాకుతో ముసలివానిని నవ్వుతున్నట్టు ఉంటుంది. స్నాయుపాశ బద్ధమైన, అస్థిపంజరమైన ఈ శరీరంలో ఈ వృద్ధుడు మోహవిహంగ

మాన్ని పెంచుతా డనుకుంటాను. ఓ సారథీ! ఈ వృద్ధుడు ఇక్కడ ఏమి చేస్తాడు? తపోవనానికి ఎందుకువెళ్ళడు? వృద్ధుని దేహంలాగ నాబుద్ధి కూడ కుంచించుకొని పోతున్నది. ముసలివాడు పట్టుకోసం కర్ర పట్టు కుంటాడేగాని ధర్మబుద్ధిని ఆశ్రయించడు. ముసలితనంలో దేహం కుటిలమై వంకరటింకరై పోవడంవల్ల అవివేకం సహజం కాబోలు! ఈ వృద్ధుడు తొస్సిపోతూ, జొల్లుకారుతూ జారిపోతున్న పండ్లలాగ ఉన్న మాటలతో ఏవగింపు కలిగిస్తున్నాడు. చూపుపోయింది. దేహం క్షీణించింది. బలమూ లుప్తమైంది. చెవులు మూసుకుపోయాయి. అయినా, వృద్ధుడు మోహంతో తారుణ్యంలో ఉన్న ప్రియురాలిని తలంచుకొంటాడు. వృద్ధుడు ఎందుకింత అసహ్యంగా తెల్లబారిపోయా డనుకున్నారు? అతిప్రియ అయిన ఈ తనువు చంచలమై విరక్తం (రక్తహీనం, రాగహీనం) కావడంవల్లనే సుమా!" అని చాలసేపు ఆలోచించాడు. ఈకాయం సాపాయమని, ఆపదల సమూహమని అనుకున్నప్పుడు అతనికి నిర్వేదం కలిగింది. మరొకమారు రాజకుమా రుడు దారిలో కుళ్ళిపోయిన పీనుగువలె చీముకట్టిన ఒక పాండురోగిని చూచాడు. వెంటనే తనదేహంవైపు చూచుకొని "ఈ దేహంలో రోగాలు పుట్టడం సహజం. చిత్రమేమిటంటే ఈ దేహం మాంసమయ మైనదే. ఐనప్పటికీ ఎన్నినాళ్ళు నిలవఉన్నా, క్షణమైనా పాసిపోయి నీరుపట్టదు." అని తలపోశాడు. శరీరం సందిగ్ధమనే గాబరా ఏర్పడ డంవల్ల అతనికి రాజ్యభోగంలోను, ఇతర భోగాలలోను ఆదరం పోయింది. మరొకసారి అతడొక శవం చూశాడు. బంధుజనులు దానిని వస్త్రాలతోను, పూలమాలలతోను అలంకరించి అంత్యక్రియల కోసం శ్మశానానికి తీసుకొని వెళ్ళుతున్నారు. దానిని చూచినవెంటనే రాజకుమారునికి ఉద్వేగం, దయ, దుఃఖం, జుగుప్స పెల్లుబికాయి. ఈ సంసారం నిస్సారమని, దీనికి పరిహార మేమిటని దీర్ఘంగా ఆలోచిం చాడు. "ఈ శవం మెడలోవేసిన పూలదండ మహాప్రస్థానయాత్రలో

దీర్ఘపురాకృత కర్మమయ మాలలాగ ఉన్నది ఈ మాల ధరించి వీరు ప్రేతవనానికి వెళ్ళుతున్నారు. విషయవిలాసాలలో మునిగి తేలుతున్న మనుష్యులు మరుక్షణంలో నేకర్రలాగ, రాయిలాగ అయిపోతున్నారే! ఈ దేహం అస్థిరమైంది. స్థిరమైనదనే అభిమానం మానవుల కెందుకు? ఉద్వేగ జలాలున్న సంసార సాగరంలో బుడగ వంటిది ఈ శరీరం. కాలానిలుని తాకిడికి ఎప్పుడుపడితే అప్పుడు రాలిపోయే కర్మలత కొన పూవువంటిది ఈ శరీరం. మాయ అనే మత్తకాసిని నయనవిభ్రమ రేఖవంటిది యీ శరీరం. స్థిరమైనదనే అభిమానం మానవుల కెందుకు? పరహితమైనది ఒక్కమాటకూడ పలుకలేదు. ధర్మవచనం ఒక్కటైనా వినలేదు. కుశలకుసుమాన్ని ఒక్కమారైనా వాసన చూడలేదు. సత్యసురూపం చూడనేలేదు. శాంతిపదాన్ని తాకనేలేదు- అని మానవుడు చింతిస్తూనే ఆయుస్సు గడిచి అకస్మాత్తుగా చల్లబడిపోతాడు.” అని రాజకుమారుడు ఆలోచించి ఈ శరీరం విపదాస్పదమని నిశ్చయించాడు. అతనికి అన్ని విషయభోగాలలోను వైరస్యం ఏర్పడింది. మరికొంత ముందుకు వెళ్ళే వేళకు భిక్షాపాత్ర, కాషాయం ధరించిన ఒకసన్యాసి కనిపించాడు. ఆ సన్యాసిని శుద్ధావాస కాయిక దేవతలు అక్కడ కల్పించారు. అతణ్ని చూడగానే రాజకుమారునికి సన్యసిద్దామనే బుద్ధి కలిగింది. ఇష్టవస్తువు చూడడంవల్ల వారి వారి స్వభావం స్పష్టమౌతుంది. రాజపుత్రుడు నగరుకు తిరిగివెళ్ళిన తర్వాత అడుగడుగునా అతనికి కలిగిన వైరాగ్య కారణాలను సారథి శుద్ధోదన నృపాలునికి తెలియజేశాడు.

పిదప రాజకుమారుడు తండ్రిమాటతో గ్రామాలు చూడడానికి వెళ్ళాడు. దారిలో ఆయన మూతలు తీసిపెట్టిన నిధులను చూచాడు. ఆ నిధులు పూర్వపు ఋషులు భద్రపరచినవి. స్త్రీలు వాటిని ఎత్తి పట్టుకున్నప్పటికి రాజకుమారుడు వాటిని తీసుకోకపోగా, అవి సముద్రంలో పడిపోయాయి. తర్వాత అతనికి కర్షకులు కనిపించారు. వారి

తలనిండ ధూళి పడింది. కాళ్ళూ చేతులూ పగిలిఉన్నాయి. ఆకలితో దప్పితో అలసి సొలసిపోయి ఉన్నారు. నాగలి గుద్దలి మొదలయిన వాటిని లాగడంవల్ల పక్కలలో పుండ్లు పడ్డాయి. ఇలా బాధపడుతున్న వారిని చూచి రాజకుమారుని మనస్సు కరుణార్ద్రమైంది. వెంటనే వారికి కావలసినంత ధనమిచ్చి దారిద్ర్యం పోగొట్టి, ఎడ్లకు కూడ కష్టం తొలగించాడు. తర్వాత వెనుదిరిగి వెళ్ళుతూ మధ్యాహ్నపు మండు టెండలో తల్లడిల్లిపోయాడు. ఒళ్లు చెమటతో ముద్దయింది. రథధ్వని విని మేఘధ్వని అనుకుని నెమళ్ళు దిక్కులకు పరుగెత్తుతూ నీలహరిత కాంతులను వ్యాపింపజేస్తున్నాయి. అంతలో ఒకపచ్చని అడవి కనిపించింది. అక్కడ అతడు కుండలాలు గండస్థలంపై వ్రేలాడుతుండగా రథం దిగి ఒక నేరేడుచెట్టు నీడను చేరి విశ్రమించాడు. ఆయన ఒొమ్ముపై చెమటబిందువులు ఒంటిని అంటిపెట్టుకొని ఉంటే ముక్తాహారాలలాగ కనిపించాయి. పొద్దు తిరిగినకొద్దీ అన్ని చెట్ల నీడా కదలిపోయింది. కాని శుద్ధోదనపుత్రుడు విశ్రమించిన నేరేడుచెట్టు నీడ మాత్రం ఆయనదేహం మీదినుంచి కొంచెమైనా కదలిపోలేదు. ఆ చెట్టునీడ అతనికి వడదెబ్బవల్ల కలిగిన అలసటను సంసార సాగరంలో అలసిపోయినవాని శ్రమను తీవ్రమైన వైరాగ్య వాసనలాగ పోగొట్టింది. ఇంతలో శుద్ధోదనుడు పుత్రుణ్ని చూద్దామనే ఆతురతతో సైన్యంతో పాటు ఆ వనానికి వచ్చాడు. సైన్యంముందు నడుస్తున్న ఏనుగులపై తుమ్మెదలు మదజలవాసనకు మూగుతున్నాయి. పరిచారికలు వేస్తున్న చామరాలకు ఆ తుమ్మెదలు చెదరిపోతున్నాయి. శుద్ధోదనుడు కుమారుని ప్రభావంవల్ల చెట్టునీడ కదలకుండా ఉండడంచూచి గౌరవాద్భుత భావాలు హృదయంలో వ్యాపించగా, తనను నమస్కరించిన కుమారుణ్ని తానూ నమస్కరించాడు. అనంతరం రాజకుమారుడు తండ్రితో పాటు నగరానికి తిరిగి వెళ్ళుతూ నగరం చివరిలో శవసంకులమైన పితృవనం చూచాడు. కొంచెంసేపు రథం ఆపమని సారథితో చెప్పి,

ఉద్వేగంతో ఇలా అన్నాడు. "సారథీ! ఈ కాయానికి అపాయం ఏర్పడిన ఈ ప్రాణులదశ చూడు! ఇంత జరిగినా మోహాంధులైన వారి మనస్సు రాగార్ద్రమౌతున్నదే! పరస్త్రీ దర్శనంతో సంతృప్తిపడిన ఈ మానవుని కళ్ళను కాకులు పొడిచి రుచి చూచి, అబద్ధాలు చెప్పిన నాలుకను లాగుతున్నాయి చూశావా? ఆ గద్దను చూడు. మద నిర్భరుడైన కాముకునివలె ఆ స్త్రీశవం చనుమొనలపై నఖక్షతాలు చేస్తూ సుఖిస్తున్నట్లు పెదవి కొరుకుతున్నది. చెట్లమీదినుంచి కాకులు రెట్ట వేస్తున్నాయి. అది చూడగా చెట్లు ఉమ్మి వేస్తున్నట్లు, కుళ్ళి పోయి కంపుగొడుతున్న శవాల పూతిగంధానికి ఏవగించుకొని వాలి పోయి మూర్ఛపోతున్నట్టు, గద్దలు శవాల పేగులను లాగుతూ ఆ ప్రదేశాన్నంతా అస్తవ్యస్తం చేస్తుండడం చూచి సహించక కదలు తున్న పల్లవకరాలతో ముఖం కప్పుకున్నట్టు ఉంది. అక్కడ చూడు! ఆ స్థూలకాయుడైన యువకుడు కదలకుండా పడి ఉన్నాడు. జంబుకి (ఆడనక్క) అతనిగుండె హరించి మెడ పట్టుకొని రక్తం కనిపించగానే ఆశతో గోళ్ళతో గీకుతూ, పళ్ళగాట్లు పడిన పెదవి నమలుతూ, అను రాగంతో కామం వెల్లివిరిసిన దానివలె కామకేళికి సరభసంగా పూను కుంటున్నట్టు కనిపించడంలేదూ?" ఈ విధంగా అంటూ సంసార బీభత్స భయంతో వైరాగ్యం పెచ్చుపెరిగి ఈ క్లేశనిర్వాణోపాయం ఆలోచిస్తూ పట్టణంలో ప్రవేశించాడు.

రాజకుమారుడు నగరంలో ప్రవేశించినప్పుడు, ఒక మేడమీది నుంచి ఉన్నతవంశ సంజాత, కస్తూరి పరిమళం విరజిమ్మేది అయిన మృగజ అనే మృగలోచన చూచింది. చెవులవరకు వ్యాపించిన ఆమె రాగ తరళమైన కనులు ఆయనను చూడగానే ఉద్రిక్తమయాయి. ఆ వేల ఆయనను చూడగానే, లజ్జను సహించని మన్మథుడు ఉసిగొల్పినట్టు ముందున్న చెలితో "చంద్రునివంటి ఈతని స్పర్శతో మదనసంతాప తప్తమైన నిర్వాణం పొందించుకొనే ధన్యురాలెవతో?" అని అన్నది.

రాజపుత్రుడు, నిర్వాణం అనే మాట వినగానే, తల యెత్తి పద్మ వనాలు సృష్టించే చూపుతో చూచాడు. ఆ వనిత మాటలకు, ఆమె రూపానికి ఆతడు తనిసి, ఆమెకు గుణోజ్వలం, సువృత్తం అయిన హారాన్ని మనస్సుతో సహా యిచ్చాడు. రాజు ఆతని అనుకూలమైన చూపులనుబట్టి భావం గ్రహించి ఆ వనితను రప్పించి తనయుని అంతఃపురంలో ఉంచాడు. రాజతనయుడు తనకు ప్రియమైన శాంతిని అన్వేషిస్తూ ఆరువేలమంది అతివలున్న అంతఃపురం ప్రవేశించాడు.

అప్పుడు జ్యోతిష్కులు రాజును దర్శించి "నీ కుమారుడు ఉదయం వేళకు మునిగాని, చక్రవర్తిగాని అవుతాడు." అని స్పష్టంగా తెలిపారు. రాజు కుమారుని సన్న్యాసానికి భయపడి, బాగా ఆలోచించి, పురద్వార కవాటాలు మూయించి, జనుల రాకపోకలను ఆపివేయించాడు. తర్వాత ద్రోణోదనుడు మొదలయిన తమ్ములను నగర ద్వారాలలో కాపలా పెట్టించి అమాత్యసైనికులతో సహా తానా నగరం మధ్యన జాగరూకుడై ఉన్నాడు.

అక్కడ అంతఃపురంలో ప్రవేశించిన రాజకుమారుణ్ని గర్భవతి అయిన యశోధర పలకరించింది. ఆమె చంద్రోదయం కానున్న శరత్కాల గగనలక్ష్మివలె పాండురచ్ఛాయతో ఉన్నది. నగరద్వార రక్షణం ఇక ఒకరాత్రి మాత్రమే మిగిలింది. ఆ ఉదయమే రాజకుమారుని మనస్సులో శమమనే సూర్యుడు ఉదయించాడు. అతని బుద్ధి సన్న్యాసానికి అభిముఖమైంది. సూర్యుడు దినమంతా సంసార యాత్ర చేసి, శాంతిని పొందగా, సాయంసంధ్య కాషాయాంబరం పట్టుకుని సిద్ధంగా ఉన్నదా అన్నట్టుంది. చంద్రుడు నెమ్మదిగా సర్వ దిక్కులు తమోమోహాన్ని తొలగించి సంతోషంతో, భూమిని పూర్ణ ప్రకాశవతినిగా చేశాడు. ఆకాశం తన మనస్సునుంచి రాగం తాపం గల రవి వెళ్ళిపోగా, చంద్రుడనే శుద్ధహృదయంతో వికారం లేని ప్రశాంతిని పొందినదా అన్నట్టు చంద్రుడు వెలుగొందాడు. ఆ సమ

యంలో రత్నహర్మ్యాలపై పడిన చంద్రకాంతి సంతోషంతో హాసిస్తూ కాంతలతో కలకలలాడే అంతఃపురంలో విహరిస్తున్న రాజకుమారునికి అంతా నిస్సారంగానూ, విరసంగానూ తోచింది. అప్పుడు గగన స్వచ్ఛమైన అతని మనస్సులో పెల్లుబికే విరాగస్మృతితో ఇలా అనుకున్నాడు. "ఈ నారీగణమంతా మదనాగ్ని మిణుగురుల గుంపు; తీవ్ర వ్యసనాలకు, సంతాపానికి తావలం; కనుక పరిత్యజించదగింది. ఇక ఇప్పుడు ఇంటిని వదలి శీతలతర వృక్షలతాతలం ఆశ్రయించి ప్రశమ సంసారంలో మనస్సు లగ్నం చేయడం సముచితం. ఈ కాంతలు చల్లని వెన్నెలలో మైమరచి నిద్రపోతున్నారు. కొందరి కనులు మూతపడి ఉన్నాయి. కొందరికి గుడ్డలు జారి పక్కలపై పడ్డాయి. కొందరు కలలో ఏమో కలవరిస్తున్నారు. కొందరికి కేశపాశం వీడి భుజాలపై పడింది. మందానిలానికి కదలుతున్న దీపాలు ఈ భామినీ బృందాన్ని చూచి లజ్జ పడుతున్నట్టు ఉన్నది. ఇక వెంటనే అరణ్యానికి బయలు దేరుతాను. ఒళ్ళు వాలిపోయి, లజ్జ లేకుండా గుడ్డలు వీడి నిద్రిస్తున్న వారికీ, మరణించినవారికీ భేద మేమిటి?"

రాజపుత్రుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి, అంతఃపురంనుంచి వెళ్ళిపోవడానికి ఉద్యుక్తుడయ్యాడు. అప్పుడు నగర ద్వారరక్షకులు ఒకరి నొకరు "ఓహోయ్! ఎవరక్కడ? మేల్కొని ఉన్నారా? మేల్కొన్న వారికి కలతలేదు. ప్రభువుమనస్సు చూరగొనడానికి అందరూ మేల్కొనే ఉన్నారు. ఈ సంసారగృహంలో వివేకవంతుడు మేల్కొంటాడు. ప్రమత్తుడు మోహాంధకారంలో నిద్రపోతాడు. ఈ లోకంలో మెలకువే జీవితం. బతికినవానికీ, చచ్చినవానికీ ఏమిటి మరి భేదం?" అని హెచ్చరించుకుంటున్నారు. ఈ సంభాషణను రాజపుత్రుడు మేడ మీదినుంచి విని తన ప్రయాణానికి ఇది ఉపశ్రుతి అనుకొని తన మనోరథం సన్మార్గంలో బయలు దేరిందనే భావించాడు. పిదప అతడు క్షణం నిద్రించి, దానిలోనే నివృత్తిలక్షణమైన కలగని అనుత్తర జ్ఞాననిధి తనను సమీపించిందని భావించాడు.

ఇంతలో అకస్మాత్తుగా యశోధరాదేవి మేల్కొని భయంతో తాను కన్న కలను భర్తకు తెలిపింది. "ప్రభూ! శయనం, ఆభరణాలు, అంగాలు విరిగినట్లు, లక్ష్మి మనలను విడిచివెళ్లిపోతున్నట్టు కలగన్నాను." అని ఆమె భర్తతో అన్నది. ఆ మాట విని రాజకుమారుడు "వెర్రిదానా! సత్యవిరహితమైన ఈ సంసారమే ఒకస్వప్నం. ఈ స్వప్నంలో మరొక స్వప్నం ఎలాంటిది? నాకుకూడా ఒకస్వప్నం వచ్చింది. నా బొడ్డునుంచి ఒకతీగ పుట్టి ఆకాశమంతా వ్యాపించినట్టు, నేను మేరుపర్వతం తలగడగా పడుకొని పూర్వపశ్చిమ సముద్రాలను రెండు భుజాలతోను, దక్షిణసముద్రాన్ని రెండు పాదాలతోను ధరించినట్టు కల గన్నాను. ఈ స్వప్నం నీకు శుభకరం. భర్తకేది శుభమైతే భార్యలకూ అదే శుభం." అని ఓదార్చాడు. భర్తమాట విని యశోధర ఏమీ పలుకలేక పోయింది. ఆమె మరల నిద్ర కమ్మి కండ్లు మూసుకొంది.

అప్పుడు బ్రహ్మేంద్రాది అమృతాశను లందరూ వచ్చి బోధిసత్త్వునికి సత్త్వోత్సాహం కలిగించారు. రాజకుమారికి సహాయం వెళ్ళడానికి నలుగురు దేవపుత్రులను వారు నియమించారు. ఆ దేవపుత్రులు వడిగా నడిచేవారు, భూమిని పర్వతాలను సముద్రాలను ధరించడానికి సమర్థులైన వారూను. అప్పుడు ఇంద్రుని ఆజ్ఞతో పాంచికుడనే యక్షుడు, రాజకుమారుడు హర్మ్యంనుంచి దిగడానికి సోపానపంక్తి నిర్మించాడు. దాని మీదుగా రాజకుమారుడు దిగి, ఛందకుడనే సారథిని లేపి తన ఉత్సాహంలాగ ఉన్న కంటకమనే గుర్రాన్ని తెమ్మన్నాడు. ఆగుర్రం తీక్ష్ణరుచిరమైంది, లక్ష్మి కటాక్షంవలె నిగనిగలాడే దీని. దానిని రాజకుమారుడు తలపై తడివి, వీపుపై తట్టగానే అది లోబడి పోయింది. సజ్జనుల శమగుణం బయట, లోపల గూడ సమానమైంది. దాని ప్రభావానికి శిశువులుకూడా లోబడుతారు. రాజకుమారుడు తన బలం తెలుసుకోడంకోసం భూమిపై పెట్టిన అడుగును ఆ దేవ

పుత్రులు నలుగురూ కదలించలేకపోయి ఆశ్చర్యపడ్డారు. అనంతరం రాజకుమారుడు నిశ్చంచలమైన ఆ కంటకాశ్వాసాన్ని ఛందకునితో పాటు ఎక్కి తన హృదయంవలె నిర్మలమైన ఆకాశంలో బయలు దేరాడు. ఆయన వెళ్ళిపోతూ ఉంటే తలపాగా కుచ్చు గాలికి సుళ్లు తిరిగి ఎగురుతూ, ఆ రాజ్యలక్ష్మి శోకోచ్ఛ్వాసంవలె కనిపించింది. ఆయన ఆభరణ కాంతులకు ఆకాశమంతా చిత్రవిచిత్ర వర్ణయుత మైంది. దానిని చూడగా ఆకాశంకూడా రకరకాల దారాలతో, పని తనంతో నేసిన చీవరం ధరించినట్లు తోచింది. అంతఃపుర దేవతలందరూ ప్రత్యక్షమై, వెళ్ళిపోతున్న అతని కన్నీళ్లు జలజల జాలువారుతుండగా కలువరేకులవంటి కండ్లను తిప్పితిప్పి చూచారు. రాజపుత్రుడు నృప బాంధవ సహితమై సంసారంవలె విస్తీర్ణమైన పట్టణాన్ని దూరంనుంచే ప్రదక్షిణంచేసి "క్షమించు" అని వేడుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

రాత్రి గడవటానికి ఇక ఒక క్షణం ఉంది. అందరూ నిద్రపో తున్నారు. మహానుడనే రాజబంధువునికి తటాలున మెలకువ వచ్చింది. ఆకాశంలో వెళ్లుతున్న రాజకుమారుణ్ని చూచి, మొదట చంద్రు డేమో ననుకుని, తర్వాత చాలసేపు ఆలోచించి కళ్లు బాష్పాలతో నిండగా బిగ్గరగా ఇలా అన్నాడు: "కుమార! రుచిరాకార! బంధువు లకు జీవనమై బంధుజీవనం (ఎర్రటిమంకెనపువ్వు) వంటి నీకు ఈ విరక్తి చిత్రంగా ఉందే? ఇలా విడిచిపోవడం యుక్తంకాదు. నీవు వంశా నికి కీర్తి తెస్తావని నీపై నీతండ్రి ఎంతో ఆశపెట్టుకుని ఉన్నాడు. అన్ని ఆశలకు (ఆశలకు, దిక్కులకు) ఆభరణప్రాయుడైన నీవు తండ్రిని ఎందుకు నిరాశపడజేస్తావు?" శాక్యమహానుని మాటలు విని సర్వార్థసిద్ధికుమారుడు ఇలా సమాధాన మిచ్చాడు. "ఓబాంధవుడా! బాంధవప్రీతి బంధనశృంఖలం. మిథ్యాగృహ సుఖప్రియమైన ఈ దేహం నశించేది. కనుక విషయసుఖమనే ఉగ్రవిషంతో బాధపడేవారికి అరణ్యమే అమృతాయతనం. విషయసంకులమైన ఈసంసారంలో

మానవులకు చేత్తోలాగగా కలిసి ఎగిరి తలపై నాట్యంచేసే మూడు పడగల నాగుబామలాగ మృత్యువు తలపై ఎక్కి కూర్చుని ఉంది. మెడలోనేమో విషలతల చిగురుటాకుల దండ. మండిపోతున్న నిప్పుల వలె గహనమైన దుర్గమమార్గంలో తెలియకనే ప్రవేశిస్తూ, పౌర పాటుతో సంతోషిస్తున్నారు. " ఈ విధంగా చెప్పి రాజకుమారుడు ఆకాశమార్గాన క్షణంలో నగరం దాటి, పొలిమేరలో భూమిమీద దిగి గుర్రమెక్కి వేగంగా వెళ్ళిపోయాడు. రాజకుమారుడు వెళ్ళి పోయిన వృత్తాంతం మహానుడు శుద్ధోదనునికి, అంతఃపురానికి తెలియ జేశాడు. అంతఃపురంలో హాహాకారాలు బయలుదేరాయి.

రాజకుమారుడు బ్రహ్మేంద్ర కుబేరాది దేవతలతో సహా ద్వాదశ యోజనాలు వెళ్ళి ఒక్క అడవి చేరాడు. అక్కడ గుర్రంమీదినుంచి దిగి, నగలన్నీ ఊడ్చివేసి, ముఖకాంతితోనే ఆనందం తెలుపుతూ, ఛందకుణ్ని చూచి, " ఛందక! నీ వీ నగలు, గుర్రం తీసుకొని రాజమందిరానికి వెళ్లు. మాయా బంధనాలైన వీటితో నాకక పని లేదు. నే నీ అరణ్యంలో శమసంతోషాలు బంధువులుగా వసిస్తాను. ప్రాణి ఒంటిగానే జన్మిస్తాడు. ఒంటిగానే మరణిస్తాడు. విషమమైన విషయాలతో కలిగే భోగాలు వదలి ఎవడు విరాగ విశేషంవల్ల కలిగే క్లేశాలకు లోనవుతాడు? పరిభవాలకు పుట్టిల్లయిన ఈ సంసారంలో మనపరిస్థితి ఇది. కనుక మదనుని ఆర్భాటాన్ని అరికట్టి శాంతినే ఆశ్రయిస్తాను." అని చెప్పి ముత్యాలసాకుతో అతని వియోగానికి దుఃఖిస్తూ కన్నీరు కురిపిస్తున్నవా అన్నట్టున్న ధగధగ మెరిసే ఆభరణా లను దేహంనుంచి తీసి అతని ఒడిలో వేశాడు. తర్వాత తనఖడ్గంతో సిగను తరిగి ఆకాశంలోకి విసిరివేశాడు. ఇంద్రుడు దానిని పట్టుకొని ఆదరంతో స్వర్గానికి తీసుకొని వెళ్లాడు. ఆమహాత్ముడు కేశపాశాన్ని క్లేశపాశమని భావించి తరిగివేసినచోట సజ్జనులు 'కేశప్రతిగ్రహం' అనే చైత్యం నిర్మించారు.

ఛందకుడు గుర్రాన్ని తీసుకొని నెమ్మదిగా ఏడునాళ్లకు శాక్య నగరసమీపం చేరి, దుఃఖంతో "రాజకుమారుణ్ణి వదలి వట్టి గుర్రం తీసుకొని 'కుమార! కుమార!' అని పలవించే రాజును ఎలా చూడను?" అని ఆలోచించి, అక్కడే ఆగిపోయాడు. జీనులేని గుర్రంమాత్రం మూర్తీభవించిన శోకంవలె పట్టణంలో ప్రవేశించింది. దానిని చూచి అంతఃపురస్త్రీలు, రాజు, అమాత్యులు విలపిస్తుండగా దిక్కులు ప్రతిధ్వనించాయి. అందరూ ఉత్కంఠంతో బిట్టు విలపిస్తూ, ఆ కంటకాశ్వం మెడ కౌగలించుకొని, కన్నీటితో తడిపివేశారు. యజమాని వదలిపెట్టడంవల్ల అంతకుముందే విషణ్ణమైన ఆ తురంగం వారి దుఃఖం చూడలేక ప్రాణాలు వదలింది. బోధిసత్త్వుని పుణ్యస్పర్శతో పవిత్రమైన ఆ హయం సంసార విమోచనంకోసం బ్రాహ్మణకులంలో పుట్టింది. సిద్ధార్థుడు ఇంద్రుడిచ్చిన కాషాయచీవరం ధరించి సన్న్యాసి అయ్యాడు. ఆ చీవరం ధరించినచోట మహాజనులు 'కాషాయగ్రహణ' మనే చైత్యం నిర్మించారు.

ఈ జన్మ అభవవృత్తికి (పునర్జన్మ రాహిత్యానికి), ఈ జన్మ జన్మ విమోచనానికి, విజన ప్రదేశవాసం ప్రజలను మోహాకూప నుంచి ఉద్ధరించడానికి — అని ఆకుశలకాముడైన సర్వార్థసిద్ధి రాగాన్ని, కామాన్ని వదలి గుణాలతో ప్రజల హృదయాలు చూరగొని ప్రశంసల నందుకున్నాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
అభినిష్క్రమణావదానమనే ఇరవైనాల్గవ పల్లవం.

హారపిద్రావణావదానం

జన్మభయదూరులై, సంసారప్రభావాన్ని అణచివేయగలిగి, సుందరీలోచన చక్రవర్తి అయిన మన్మథుణ్ని తమ ఆదేశానువర్తిగా చేసుకునే మహానుభావులకు జయ మగుగాక !

ఈ విధంగా బోధిసత్త్వుడు తపోవనంచేరి, అక్కడ తపస్సు చేస్తుండగా, ఆయన ఉపస్థాపకులు ఐదుగురు వారాణసిలో సన్యసించారు. శాక్యముని తన తపశ్చర్యలో మునీంద్రులను కూడా ముగ్ధులను చేశాడు. పిదప ఆయన పాదచారిగా జనులతో పాటు సేనాయని అనే గ్రామానికి వెళ్లాడు.

ఆ గ్రామంలో సేనుడనే గృహపతికి నంద, నందబల అనే యిద్దరు సుశీలురైన కుమార్తె లున్నారు. వారు శుద్ధోదన పుత్రుని ప్రసిద్ధి విని ఆయనను పెండ్లాడడానికి పన్నెండు సంవత్సరాలుగా వ్రతం అనుష్ఠిస్తున్నారు. పరిమళం వెల్లివిరిసే పూలమాలలతో సూత్రంలాగ బాలలకు హృదయంలో అభిలాష సూత్రప్రాయంగా ఉండడం సహజమే. ఆ బాలికలు వ్రతాంతంతో ఆవులను దూడలు తాగిన తర్వాత పితికి ఆపాలుతో పరమాన్నంవండి స్ఫటికస్థాలితో ఉంచారు. పరమాన్నం సిద్ధంకాగానే సురపతి, బ్రహ్మ అక్కడికి వచ్చారు. ఆ కన్యలు తమ వ్రతసమాప్తిలో అతిథులు లభించినందుకు సంతోషిస్తూ అతిథిభాగం వారికి సమర్పించబోగా, "సకల గుణగణ పూర్ణుడైన వానికి మొదట పరమాన్నం సమర్పించండి. నాకంటే ఈ బ్రాహ్మణుడు గుణాధికుడు. నాకంటే ముందుగా వచ్చినవాడు." అని ఇంద్రుడన్నాడు. ఆ మాటలు విని చతురాననుడు "నాకంటె గొప్పవారయిన శుద్ధావాసనికాయిక దేవత లున్నారు." అని అన్నాడు. ఆ శుద్ధావాసనికాయిక దేవతలు ఆకాశంనుంచి "సర్వప్రతినివిష్టుడైన,

బోధిసత్త్వుడు తపస్సుతో కృశించి నిరంజన అనే నదిలో స్నానం చేస్తున్నాడు." అని అన్నారు. ఆ మాటలు విని ఆ కన్యలిద్దరూ ఆయనను ఆహ్వానించి, భక్తితో ఆ పరమాన్నం మణిపాత్రలో వడ్డించి, ఆయనకు సమర్పించారు. బోధిసత్త్వుడు పరమాన్నం స్వీకరించి రత్నపాత్రను తిరిగి వారికి ఇచ్చాడు. "ఇచ్చినది తిరిగి పుచ్చుకోము" అని అంటూ ఆ కన్యలు ఆ రత్నపాత్రను తీసుకోలేదు. బోధిసత్త్వుడు ఆ పాత్రను నదిలో విసర్జించాడు. మెరిసిపోతున్న ఆపాత్రను నాగులు తీసుకొని వెళ్లారు. ఇంద్రుడు ఇది చూచి గరుడరూపంతో నదీజలం సంక్షోభపరచి వారినుండి దానిని లాక్కున్నాడు.

కన్యకల ఆతిథ్యానికి ప్రసన్నుడైన బోధిసత్త్వుడు "ఈ పరమాన్న దానం మీరు ఏ ఉద్దేశంతో చేశారు?" అని ఆ కన్యలను ప్రశ్నించాడు. "తపోనిధీ! శుద్ధోదనాత్మజుడు, ఆనందనిధి అయిన సర్వార్థ సిద్ధికుమారుణ్ని పతిగా కోరి ఈ వ్రతం ఆచరించి పరమాన్నం దానం చేశాము" అని ఆ కన్యలిద్దరూ సమాధాన మిచ్చారు. మన్మథుని లీలలకు ప్రారంభంవలె ఉన్న వారి సరస వచనాలు పద్మదళాన్ని నీరు అంటనట్టు ఆయన మనస్సును అంటలేదు. "అమ్మో! ఆ శుద్ధోదన కుమారుడు సన్యసించాడని మీరు వినలేదా? అతనికి లోలనేత్రలైన స్త్రీలన్నా, సిరులన్నా ఇష్టంలేదు." అని వారితో ఆయన అన్నాడు. ఆ అప్రియవాక్యాలు విని ఆ కన్యలు నిట్టూర్చి "ఈ దానధర్మం ఆయన సిద్ధికే తోడ్పడనీ!" అని అన్నారు. చూడకనే కలిగిన స్నేహంతో ఏర్పడి మనస్సులో చిరకాలంగా నాటిన పక్షపాతం ఎంత చేసినా వెనక్కు తిరగదు. పక్షపాతం (పక్షవాతం) కూడా అలాంటిదే. బోధిసత్త్వుడు వారి మాటలు విని ప్రసన్నుడై వారినుంచి సెలవు తీసుకొని విశ్రాంతికోసం అడవికి వెళ్లిపోయాడు. అమృతంవంటి పరమాన్నం భుజించడంవల్ల ఆయనకు దివ్యమైన బలం కలిగింది. కనక తపస్సుకోసం చల్లని నీడచెట్లున్న కొండను ఎక్కాడు. అక్కడ

పర్యంకబంధంలో తపస్సుకు సుఖంగా కూర్చోగా అహంకారంవలె నిక్కనీల్గిన శిఖరాలుగల ఆ పర్వతం కూలిపోయింది. పర్వతం కూలి పోయినందుకు అతడు "అయ్యో! ఈ విధంగా జరగడానికి నేనేమి అనుచితకర్మలు చేశాను?" అని చింతిస్తూ, నిట్టూరుస్తుండగా, ఆకాశదేవతలు "ఓ సాధూ! నీవు అనుచితమైన పనేమీ చేయ లేదు, అచ్ఛిన్నుడు, ఉత్తప్తకుశలుడు అయిన వానిని భూమి భరించ జాలదు. నిరంజనీనదిని దాటి వెళ్లితే వజ్రాసనమనే బోధిసత్త్వాల దేశం ఉంది. అక్కడ నీకు నిశ్చలతపస్సు జరుగుతుంది." అని తెలిపారు. బోధిసత్త్వుడు దేవతలు చెప్పిన దారిని బయలుదేరాడు. ఆయన అడుగు పెట్టినచోటెల్లా పద్మాలు విరిశాయి. ఆయన వెళ్లు తున్న దారివెంట భూమి సలిలసమృద్ధితో, అడుగుపెట్టగా కంచుపాత్ర వలె కంగున మోగుతూ విధేయురాలుగా గమనానుకూల అయింది. అతనికి అనుత్తరజ్ఞానవిధాన సాధనం ఫలించగల శుభశకునాలు పెక్కు కలిగాయి.

ఆ నిరంజనీయలోకంలో కాలికుడనే వృద్ధ నాగరాజున్నాడు. అతడు బుద్ధుని ప్రభావంవల్ల చూపువచ్చి భూమిపై శబ్దం విని లోపలి నుంచి పైకి వచ్చాడు. సర్వలక్షణ సంపన్నుడు, కాచిన బంగారు రంగు కలవాడు అయిన బోధిసత్త్వుని చూచి అంజలి ఘటించి, ఇలా స్తుతించాడు: "ఓ నలిన నయనుడా! సుందరాకారుడా!! నీవు ఈ యౌవనంలో సంపదలకు విరహం కలిగించి, ఈ వనంలో విహరిస్తూ ఈ సంసారసాగరంలో ప్రాణులకు ఆ పారశాంతి విశేషాభ్యుదయానికి హేతువయిన సత్యసేతు వయావు; నీ రూపం ఎవ్వరికీ, ఏ ప్రాణికీ కష్టం కలిగించనిదీ, అనాయాసంగా సుఖం కలిగించేదీని. అదిగో చూడు. జింకలు భయకాతరతతో మేతమాని పరిగెత్తిపోవడం లేదు. పక్షులు దగ్గరలోనే సవిలాసంగా నీచుట్టూ తిరుగుతున్నాయి. క్రూరమృగాలు, తక్కిన జంతువులు ఎంతో నమ్మకంతో తిరుగుతున్నాయి. ఇటు

చూడు. గున్న ఏనుగు పద్మ మనుకొని సింహాంపంజాను లాగబో తున్నది. నెమలి చక్కగా కేకవేస్తూ పురి విప్పి గాలి వీస్తూ సంతోష పెడుతున్నది. బెదురుచూపుల హరిణి నిర్భయంగా హరిణం వెంట బడింది. ప్రశమసంవిత్సంపాదనకు పుణ్యప్రసాదపూరితమైన స్థితి ఇదే. కనుక నీవిప్పుడే శుద్ధబుద్ధత్వం పొంది బోధిసిద్ధుడవుతావు. కుముద్వతిని చంద్రుడులాగ లోకత్రయాన్ని సంతోషోజ్జ్వలం చేస్తావు. దిననాథుని దీప్తకాంతితో కమలం వికసించి దానిలోని మధుపశ్రేణి వెలుపలికి వచ్చినట్టు నీ దివ్యావలోకంనతో దివ్యప్రకాశం కలిగిన ప్రజల హృదయంనుంచి సంబంధం తెగి వెలుపలికి వచ్చిన మోహాంధకారాలు మరల హృదయంలో ముసరడంలేదు.'' ఈ విధంగా వినయంతో స్తుతిస్తున్న నాగరాజును బోధిసత్త్వుడు ప్రసన్నబుద్ధితో పలుకరించి నిరంజనానదిని దాటి వజ్రాసన ప్రాంతం చేరాడు.

వజ్రాసనప్రాంతంలో ఆయన నిశ్చలమైన ఒక బోధవృక్షమూలంలో ఇంద్రుడిచ్చిన దక్షిణాగ్రదర్భలతో సంస్తరం సిద్ధపరిచాడు. ఆ సంస్త రంపై పర్యంకబంధంలో ఆసీనుడై నిశ్చయాన్ని నిశ్చలంచేసి, యోగ నిష్ఠు డయ్యాడు. అప్పుడు ఆయన మథనానంతరం నిస్తబ్ధమైన దుగ్ధాబ్ధిలాగ కనిపించాడు. అసాధారుడు, క్షమాధారుడు (క్షమకు ఆధారుడు) కాంచనరుచి, ధీరలలితాకృతి, అచంచలుడు అయిన ఆయన క్షమాధారుడు (భూమికి ఆధారుడు) కాంచనరుచి అయిన మేరుపర్వతంలా ప్రకాశించాడు. అస్రావక్షయపర్యంతం నాకు ఈ పర్యంకబంధం స్థిరంగా ఉండనీ - అని ఆయన సంకల్పించి, స్మృతిని ప్రతిముఖంచేసి యోగనిష్ఠు డయ్యాడు.

అప్పుడు ఆయన సంయమంపట్ల మాత్సర్యం వహించిన మారుడు లేఖహారుని రూపంలో వచ్చి, బోధిసత్త్వునితో ఇలా అన్నాడు. "నీకీ అకామకామన ఏమిటి? లోకంలో ఇలాటిది బంధనం కలిగి స్తుంది. నీ బుద్ధి అకాలంలో తొడిగిన మొగ్గవంటిది. వెర్రితలలు

వేసింది. నీకామన ఏమి బాగుంది? నీవు మరణించావనే అనుమానంతో దేవదత్తుడు నీపట్టణం స్వాధీనం చేసుకున్నాడు; అంతఃపుర కాంతలను చెరబట్టి శుద్ధోదన నృపాలునికూడా బంధించాడు." శోకామర్షవిషాలను వదలిపెట్టిన సర్వార్థసిద్ధి ఈ వాక్యాలు విని, ఎంత మాత్రమూ వికారం పొందక ఆహా! మారుడు నాతపస్సుకు విఘ్నం కలిగించడానికి వచ్చాడు. ఈ దుశ్చరితుడు జగత్తును శిఖండిలాగ ఆడిస్తాడు — అని ఆలోచించి "ఓరీ! మార! నీ దౌర్జన్యానికి అంతు లేదా? ఒక్క హింసాయజ్ఞంతోనే నీవీ గతి పొందావు. నేను చేసిన యజ్ఞ దాన తపస్సులను శ్లాఘించుకోను. ఆత్మగుణశ్లాఘవల్ల పుణ్యపుష్పం వాడి రాలిపోతుంది." అని నిందించాడు. ఆ నిందకు దేహులచిత్తచోరుడైన మారుడు తన ప్రయత్నం విఫలమైనందుకు కోపంతో వెళ్ళిపోయాడు.

సర్వాంగ లలితసుందరులు, లాలిత్యకలితనయనాలతో ముఖంపై జీరాడే భృంగాల (అలకల) వంపులతో భృంగతరంగాలు ముసిరే మామిడి కొమ్మలులాగ ఉన్నవారు అయిన ముగ్గురు కొమ్మలు ప్రత్యక్షమయ్యారు. వారు ఆయన తపశ్చర్యతో అసంతృప్తపడి భయపడిన మారుని కన్యకలు; ఆయన తపస్సును భంగపరచడానికి వచ్చారు. వారు తామర పూలవంటి అడుగులు పెడుతూ ఉంటే, తపోవనమంతా రాగరంజితమైనట్టు తోచింది. వారు కళ్లతో హరిణిని, నడక వయ్యారంతో కరిణిని, ముఖసౌందర్యంతో నళినిని మలినంచేశారు. యౌవనానికి ఆభరణమై, అనురాగమనే మైపూతతో, లావణ్యమనే చీని చీనాంబరాలతో మెరిసే వారి అంగాలు చూచి జడపదార్థాలకే కామోద్రేకం కలిగింది. వజ్రాసనంలో ధ్యాననిశ్చలలోచనుడైన బోధిసత్త్వుణ్ణి చూచి వారికికూడ విస్మయధ్యానధారణ ఏర్పడింది. విస్మయంతో అట్టే నిశ్చలంగా నిలిచిపోయారు. బోధిసత్త్వుని సంకల్పబలంతో వారికి మదరాగమయమైన యౌవనం మాయమై వెంటనే ముదిమి కలిగింది. అది చూచుకొని వారు చాల సిగ్గుపడ్డారు.

తన కుమార్తెలను ప్రయోగించడం ఈ విధంగా ఎదురు తిరగడం చూచి, మారుడు భగ్నమనోరథుడై సైన్యాన్ని సన్నద్ధం చేయడానికి ఆరంభించాడు. అన్నివిధాల ఆయుధాలు, నానాప్రాణిసంతతి భయాలు ఉన్న ముప్పైఆరుకోట్ల సైన్యంతో దండెత్తివచ్చి, కోప క్రూర శరాసనం ఎక్కుపెట్టి, వికారం పెల్లుబుకగా, బోధిసత్త్వుని పైకి ఉరికాడు. మారుడు, అతని బలాలు దుమ్ము, విషం, రాళ్లతో సహా విడిచిన బాణాలన్నీ బోధిసత్త్వునికి మందారాలు, కమలాలు అయాయి. మరొకమారు మారునిబలాలు శస్త్రవృష్టి కురిపించాయి. దేవతలు అతని పర్యంకబంధాన్ని వజ్రంవలె సుస్థిరం చేశారు. మారుడు తన సైన్యంతో ఇక జయంసాధించే సంకల్పం మానుకొని సమాధికి ఇక విఘ్నం చేయడానికి కర్ణకఠోరంగా గంటలువాయించే స్ఫటికవృక్షం కల్పించాడు. గణగణ మోగే ఆ గంటలచెట్టును, మారుణ్ణి, అతని బలాలను వ్యోమదేవతలు ఎత్తి చక్రవాటంలో విసిరివేశారు.

అంతట భగవానుడు నిర్విఘ్నంగా తపస్సమాధి కొనసాగించి ప్రసన్ననిర్మలజ్ఞానం పొంది సర్వజ్ఞుడు, సర్వగామి, సర్వజాతిస్మృతివేత్త అయాడు. అనుత్తరజ్ఞాన సమ్యక్సంబోధిని పొందిన ఆ సర్వజ్ఞుడు సర్వ భూతాల కర్మగతిని కనుగొన్నాడు.

పరాజితుడైన మారుడు అంతటితో విరమించక శాక్యనగరానికి వెళ్ళి "తపఃక్లేశంతో బోధిసత్త్వుడు అస్తమించాడు" అనే ప్రవాదం ఆకాశంనుంచి వ్యాపింపజేశాడు. ఆ ప్రవాదం విని పుత్రస్నేహవశుడైన శుద్ధోదనుడు తలపై పిడుగుపడినట్టు కూలిపోయాడు. ఇక అంతఃపురజనం స్థితిని చెప్పవలెనా? వారు రాజు ప్రాణత్యాగం చేయాలని నిశ్చయించారు. అది చూచి సచ్చరిత పక్షపాతులైన వ్యోమదేవతలు ఈ విధంగా అన్నారు. "రాజా! నీ కుమారుడు అమృతపానం చేసి, సమ్యక్సంబుద్ధుడయ్యాడు. అతడు చూచినవారికి కూడ మృత్యు

భయం లేదు". గగన దేవతల ఈ మాటలు విన్న అంతఃపుర జనానికి, అమాత్యులకు, రాజుకు అమృతము జల్లుపడినట్లు వెంటనే ప్రాణాలు వచ్చాయి. ఆ మహోత్సవానంద సమయంలో బోధిసత్త్వుని మహిషి యశోధరాదేవి సుందరుడైన కుమారుడ్ని ప్రసవించింది. ఆనాడు రాహుగ్రస్త చంద్రగ్రహణం కూడ. ఆ శిశువు జన్మవిషయమై శంకిస్తున్న శుద్ధోదన నరపతికి సమ్మకం కలిగించడానికి యశోధరాదేవి ఆ శిశువుకొక రాయికట్టి నీటిలో పడవేసింది. ఆ శిశువు అందరూ ఆశ్చర్యపడేట్టు రాయితోపాటు పైకి తేలాడు. ఆ శిశువుకు రాహులుడని నామకరణం చేశారు.

అక్కడ తపోవనంలో బోధిసత్త్వుడు ఏడువాళ్ళు వజ్రపర్యంక బంధాసనంలో నిశ్చలంగా ఆసీనుడై తపమాచరించాడు. అది చూచి దేవతలు కూడ ఆశ్చర్యపడ్డారు. ఆయనను బ్రహ్మకాయికులనే ఇద్దరు దేవతలు మేల్కొల్పారు. పరమానందసుధ పెల్లుబుకుతుండగా, ఆయన మేల్కొని ఇలా బిగ్గరగా అన్నాడు. "ఆహా! నేనీ సుఖస్థితిని మొట్టమొదట తెలుసుకొన్నాను. దీనిముందు సురాసురైశ్వర్య సుఖందుఃఖాలపుట్ట. అందాలుచిందే తరుణాంగనలు, అమృతం తొణికిసలాడే స్వర్గసంభోగసుఖం ఈ అశేషత్యాగలీలా సుఖంతో పోటీ పెట్టి చూస్తే, దుమ్మూ ధూళీవలె నిస్సారం కదా! విషమ విషయ క్లేశమయమైన ఈ సంసారమార్గంలో తిరుగుతూ, తాపంతో అలసిసొలసి, శాంతిని శరణు పొందాను. చందనచ్ఛాయవలె నాకు సకలాంగ సుఖదాయకమైన నిర్వృతి లభించింది. శాంతి శీతల ప్రాంతంలో విశ్రమించినవారి సుఖానికి ఏది సాటి?"

ఆ సమయంలో త్రపుస భల్లికులనే ఇద్దరు వర్తకులు పెద్ద వర్తక సమూహంతో పుణ్యాపరిపాకంవల్ల ఆ అరణ్యానికి వచ్చారు. దేవతా ప్రేరణగా వారు భగవానుని సమీపించి నమస్కరించి, భిక్ష స్వీకరించవలసిందని కోరారు. దయావిధేయుడైన సర్వజ్ఞుడు వారిమాటలు

విని "పూర్వులు భిక్షాపాత్రతో భిక్ష తీసుకున్నారు. పాత్రలేక వట్టి చేతితో తీసుకోలేను." అని అనుకొంటుండగా, మహారాజికుల నే దేవతలు నాలుగు స్ఫటిక భిక్షాపాత్రలిచ్చి స్వర్గానికి వెళ్లారు. పిదప భగవానుడు భిక్షాపాత్రలో భిక్ష గ్రహించి, ఆ యిద్దరువర్తకులకు త్రిశరణ్యాలు ఉపదేశించి అనుగ్రహించాడు.

సాధుసంగం విస్తారసుకృతానికి సాక్షి; పుణ్యనిక్షేపాలు కలిగించ గల సామర్థ్యం కలది; ఆపదలన్నిటిని క్షయింపజేస్తుంది; ప్రార్థనలకు కల్పవృక్షం వంటిది. శుభపరిణామ దీక్షను సిద్ధింపజేసేది. ఇలాంటి సాధుసంగం పుణ్యంవల్ల ఎవరికో భాగ్యశాలికి అబ్బుతుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మాంధాతావదానమనే ఇరవై ఐదవ పల్లవం.

శాక్యోత్పత్త్యవదానం

కుశలానుబంధి అయిన గొప్ప వంశం ఉత్తమజాతి వంశం (వెదురు) వంటిది. వంశమేమో గుణసంగ్రహోచితమైన చారువృత్తం (ఉత్తమ చరితం) గలది, విశుద్ధరుచిచేత సత్ప్రకాశం (సత్యప్రకాశం) తెలిపేదీ, ముక్తామయమైనదీ (ఆమయరహితమైనదీ), జగదలంకరణమైనదీ అయిన రత్నాన్ని ప్రసవిస్తుంది. వెదురేమో గుణసంగ్రహోచితమూ (అల్లెతాడు కట్టడానికి ఉచితమైనదీ), చారువృత్తమూ (చక్కగా గుండ్రంగా వుండేదీ), విశుద్ధరుచితో సత్ప్రకాశం (మంచి కాంతిని) ఇచ్చేదీ, జగదలంకరణమైనదీ, ముక్తామయమైన (ముక్తారూపమైన) రత్నాన్ని ప్రసవిస్తుంది.

భగవానుడైన తథాగతుడు కపిలవాస్తు నగరంలో న్యగ్రోధారామంలో విశ్రమించి వుండగా, శాక్యులు తమవంశం పూర్వచరిత్ర తెలుపవలసిందిగా ప్రార్థించారు. వారి ప్రార్థనను మన్నించి భగవానుడు తాను స్వకులోత్పత్తిని గురించి చెప్పక మౌద్గల్యాయనునికి తన ప్రభావంతో విమలజ్ఞానం కలిగించి, శాక్యోత్పత్తినిగురించి చెప్పమని ఆదేశించాడు. మౌద్గల్యాయనుడు జ్ఞానచక్షువుతో అతీతాన్ని యథాతత్త్వంగా గ్రహించి, గతచరితం స్మరించి ఇలా అన్నాడు:

పూర్వం ఈ జగత్తంతా జలమయంగా మహార్ణవంగా ఉండేది. అప్పుడు గాలి సోకడంవల్ల నీరు పాలలాగ మారింది. ఆ నీరు క్రమంగా ఘనీభవించి కఠినం కాగా, వర్ణరసస్పర్శశబ్దగంధమయి అయిన పృథివి ఆవిర్భవించింది. ఆ భూమిమీద కర్మపరిక్షయంవల్ల కాంతిమయులైన దేవతలు జారిపడ్డారు.

"అప్పుడు వారితో సమానమైన రంగు, కాంతిగల ప్రాణులు అధిక సత్త్వబలాలతో పుట్టాయి. వారికి తీవ్రమైన దప్పి కలిగింది. అప్పుడు

ప్రీతితో భూమిలోని వస్తువులను రుచి చూచారు. ఆ ఆహారదోషం వల్ల గురురూక్షవైవర్ణ్యాలు పొందారు. వసుంధర క్రమంగా వారికి అన్నదాత్రి అయింది. వారు చీకట్లనుంచి వెలువడి ఇళ్ళు వాకిళ్లు, భూమి పుత్ర చేసుకొన్నారు. వారినుంచి భూమి రక్షణలో క్షతంనుంచి ప్రజలను కాపాడడంవల్ల మహాసమ్మతుడనే వాడు జన్మించాడు. మహాజనులకు ఇష్టుడు కావడంవల్ల ఈ పేరు వచ్చింది. అతనివంశంలో మహాకాంతితో ఉపోషధుడు అనేవాడు సముద్రంనుంచి పారిజాత వృక్షం ఉదయించినట్లు ఉదయించాడు. పారిజాతకుసుమాలు ఎప్పుడూ వాడనట్లే అతని కీర్తికుసుమమూ ఎప్పుడూ వాడలేదు. అతనికి అయోనిజుడైన మాంధాత అనే కుమారుడు పుట్టాడు. చక్రవర్తి అయి జగత్తునంతా ఏకచ్ఛత్రంగా పాలించిన అతనివంశం గొప్పగా విస్తరించింది. అతని వంశంలో కృకి అనే రాజు పుట్టాడు. అతనికి భగవానుడైన కాశ్యపుడు చిత్తప్రసాదం కలిగించాడు. ఆతనివంశంలో ఇక్ష్వాకు పుట్టాడు. అతనికి విరూఢకుడు కలిగాడు. ఆ విరూఢకుడు చిన్న కుమారునిపై ప్రీతితో జ్యేష్ఠపుత్రులందరినీ వెళ్ళగొట్టాడు. వారందరూ స్వదేశంపై ఆశ వదలుకొని, కపిలుడనే మహర్షి ఆశ్రమం చేరారు. వారు కుర్రతనంవల్ల పెద్దగా కేకలు వేస్తూ తన ధ్యానకాలంలో విఘ్నం కలిగిస్తూవుండడంవల్ల వారికోసం కపిలమహర్షి కపిలవాస్తువు అనే పట్టణం నిర్మించాడు. కొంతకాలానికి విరూఢకుడు మనసు మారి పుత్రవాత్సల్యంతో తన జ్యేష్ఠకుమారులందరినీ పిలుచుకొని రావలసిందిగా మంత్రులకు ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. "రాజన్, వారు ఉత్తమమైన పురం పొందారు. సంతానం, సంపదకూడా గొప్పగా పొందారు. కనుక వారిని మరల పిలుచుకొనిరావడం అశక్యం — వారు రావడానికి అశక్యులు." అని మంత్రులు మనవి చేశారు. ఇలా తండ్రి వారినిగురించి శక్యాశక్య విచింతన చేయడంవల్ల వారికి శాక్యులనే పేరు వచ్చింది. వారిలో వంశకరుడు గృపుకుడు అనేవాడు. ఆ వంశంలో ఇరవైఐదు

వేలమంది రాజులు వెళ్ళిపోగా దశరథుడనే రాజు జన్మించాడు. అతని వంశంలో సింహహానుడనే రాజు పుట్టాడు. పరరాజకుంజరులకు యుద్ధములో అతడు సింహంలాగ సహింపరానివాడుగా వుండేవాడు. అతనికి శుద్ధోదనుడనేవాడు జ్యేష్ఠపుత్రుడు; తర్వాతివాడు శుక్లోదనుడు; వానితమ్ముడు ద్రోణోదనుడు; కడగొట్టువాడు అమృతోదనుడు. శుద్ధ, శుక్ల, ద్రోణ, అమృత అనే నలుగురు కుమార్తెలూ ఉదయించారు. శుద్ధోదనునికి ఈ భగవానుడు మొదటి కుమారుడు, రెండవవాడు నందుడు. శుక్లోదనునికి తిష్యుడు, భద్రకుడు అని ఇద్దరు కుమారులు, ద్రోణోదనునికి అనిరుద్ధుడు, మహాన్ అని ఇద్దరు పుత్రులు, అమృతోదనునికి ఆనందుడు, దేవదత్తుడు అనే వారిద్దరు పుట్టారు. శుద్ధాదేవికి సుప్రబుద్ధుడు, శుక్లాదేవికి మాలికుడు, ద్రోణాదేవికి భద్రాణి, అమృతాదేవికి వైశాలి పుట్టారు. భగవానుని పుత్రుడు రాహులుడు. అతనితో ఈవంశం ప్రతిష్ఠించబడింది.’’

ఈధంగా ఉజ్జ్వలజ్ఞానసమయుడైన మౌద్గల్యాయనుడు తమ వంశక్రమాన్ని యథావత్తుగా చెప్పగా విని శాక్యులు భగవానుని ప్రభావంతో తమ అంతరంగం మరింత పరిశుద్ధం చేసుకొన్నారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్వావదాన కల్పలతలో
శాక్యోత్పత్త్యవదానం అనే ఇరవైఆరవ పల్లవం.

శ్రోణకోటీ వింశావదానం

వివేకబంధువు, పుణ్యోపపన్నుడు అయిన మహాపురుషుని సత్త్వ ప్రభావం గొప్పది. అది నూరుజన్మలెత్తినా కస్తూరికట్టిన గుడ్డలాగ వాసన వదలదు.

సర్వ జగజ్జంతువుల సంతాపాన్ని పోగొట్టే కరుణా ప్రవాహంవంటి జినదేవుడు రాజగృహనగరంలో వేణువనంలో విహరిస్తున్న సమయమది. అప్పుడు చంపానగరంలో పోతలుడనే గృహపతి వుండేవాడు. అతడు మహాశ్రీమంతుడు. అతడు కనకధనంతో ధనదుడైన కుబేరుని ధనసౌభాగ్యం కూడ పోగొట్టాడు. అతనికి ఘనంతపస్సుకు నెరవేరడానికో అన్నట్లు పెక్కు కోరికలుగల కుమారుడొకడు అతనికి కలిగాడు. సంపదలెప్పుడూ సుఖానికి సఖులు కదా! ఆ కుమారుడు శ్రవణ నక్షత్రంలో పుట్టడంవల్ల, అతడు పుట్టినప్పుడు రాజు ఇరవై కోట్లు దరిద్రులకు దానం చేయడంవల్ల ఆ కుమారునికి శ్రోణకోటీవింశుడనే పేరు పడింది. విభవాన్ని (ఐశ్వర్యాన్ని) సుకృతంలాగ అతడు వంశాన్ని అలంకరింపజేశాడు. అతడు చదువుకొని, సకలార్థాలతో పాటు వృద్ధి పొందుతూ, తండ్రి కార్యాలను కూడా చక్కబెట్టి అతనికి విశ్రాంతి కలిగించాడు.

ఇలా వుండగా ఒకమారు ఆ పట్టణానికి మౌద్గల్యాయనుడు వెళ్లాడు. సూర్యమండలంనుంచి ప్రభాపుంజం జరిగి వచ్చినట్లున్న అతనిని చూచి, శ్రోణకోటివింశుడు ఆశ్చర్యపడి "అయ్యా! నీ పేరు? దిగంతరాలను ప్రకాశింపజేస్తూ సూర్యునివలె ఉన్నావు. త్రిదశేశుడివా? చంద్రుడివా? కుబేరుడివా?" అని ప్రశ్నించాడు. మౌద్గల్యాయనుడు నవ్వి "నేను దేవతను కాను; విబుధాధీశవంద్యమాన గుణసంపదగల బుద్ధ భగవానుని శిష్యుణ్ణి. నీవు ఆ మహామునికి పిండపాతం (భిక్ష) చేయి.

ప్రసత్త్వశుద్ధోదయావహమైన పిండపాతం భగవానునికి భోగ్యమూ, ప్రియమూను." అని ఉపదేశించాడు. శ్రోణకోటీవింశుడు జాత్యా రవి పూజకుడైనా, భగవానుని నామధేయం చెవిని బడగానే, ఒళ్ళు పులకించింది. ఎవ్వరికి ఏ ప్రాగ్జన్మ వాసనాయుక్తమైన స్వభావం వుంటుందో అది ఈషణ్మాత్రం ప్రేరణ పొందినా, ప్రస్ఫుటమౌతుంది.

అనంతరం వాడు దేవభోగ్యమైన వింశతిస్థాలీభాగపు భక్ష్యభోజ్యాలను భక్తిశ్రద్ధాయుక్తమైన మనస్సుతో భగవానునికి పంపాడు. అతడు పంపిన భోజనసామగ్రిని స్వీకరించవలసిందని భక్తబృందం అనురోధం చేయడంవల్ల భగవానుడు దానినంతా తనే స్వీకరించాడు. ఆ సమయంలో రాజోచితమైన స్థాలీభాగం తీసుకొని బింబిసారుడు వచ్చాడు. శ్రోణుడు పంపిన స్థాలీభాగం సుగంధం బింబిసారుడు ఆఘ్రాణించి, బహుశా ఇంద్రుడు పంపి వుంటాడని భావించాడు. పిదప పాత్రశేషం భగవానుడు ఇవ్వగా బింబిసారుడు ఆస్వాదించి, శ్రోణుడు పంపాడని తెలిసి చాల ఆశ్చర్యపడ్డాడు. బింబిసారనరపతి భగవానునికి ప్రణామం చేసి రాజధానికి తిరిగివచ్చినపిదప శ్రోణుని మహదైశ్వర్యం తలచుకుని "ఆ మహాయశుణ్ని స్వయంగా వెళ్ళి చూస్తాను." అని నిశ్చయించి చంపానగరానికి యాత్ర సిద్ధం చేయండని మంత్రులకు ఆదేశించాడు.

రాజు ప్రయాణసమాచారం పోతలునికి తెలిసి నీతిజ్ఞుడైన తన పుత్రుణ్ని ఏకాంత ప్రదేశానికి పిలిచి రహస్యంగా ఇలా అన్నాడు. "పుత్ర, వర్ణాశ్రమ గురువయిన నరపతి నిన్ను స్వయంగా చూడడానికి రావడమనేది గొప్ప విషయమే. కాని దీనిలో ఏదో దోషముందని నాకు తోస్తున్నది. రాజులు తమదృష్టిలో పడినవాడిని పక్షపాతం గలవారివలెనె నటిస్తూ, వెంటనే గుణచ్యుతులై గుణచ్యుతాలైన (నారి నుండి విడువబడిన) శరాల్లాగ చంపుతారు. అతిశయమైన విభవోన్నతి గలవారిని భృత్యులు కూడ ద్వేషిస్తారు అన్నప్పుడు అభిమాన సారులైన మహీపతుల సంగతి చెప్పాలా? రూపంలోను, వయస్సులోను,

ప్రభావంలోను, విభవంలోను, విద్యలోను తన కుమారునితో పోటీ వచ్చినా తండ్రి సహించడు. ద్వేషమయమైన ఈ లోకంలో గుణాలను కప్పిపుచ్చుకొని బదికి వలసివుంది. పద్మం ఆచ్ఛాదితగుణమైనా తీక్ష్ణభానుడు వదలడు. ఉద్ధతుణ్ని అందరూ ద్వేషిస్తారు. వినయవంతుణ్ని అందరూ ప్రేమిస్తారు. గాలి నీల్గి నిలబడివున్న చెట్టును కూలద్రోస్తుందికాని, వంగిన రెల్లును కాపాడుతుంది. నీవే వెళ్లి దర్శించవలసిన భూపాలుడు తానే నీయింటికి రావడమనేది నీదర్పమోహమవుతుంది? ఇది నీకు శ్రేయస్కరం కాదు. కనుక, నీవే ఇక్కడనుంచి వెళ్లి నమస్కరించదగిన ఆ ప్రభువును నమస్కరించి, నక్షత్రరాశివంటి ముక్తాహారాన్ని ఉపాయనంగా సమర్పించు."

తండ్రి మాటలు విని శ్రోణుడు రత్నవిభూషితుడై మహీపతిని సందర్శించడానికి నావ యెక్కి బయలుదేరాడు. బింబిసారుని రాజధాని చేరి అతనిని దర్శించి ప్రణామంచేసి లక్ష్మీదేవి హర్షహాసంవలెవున్న ముక్తాహారం కానుకగా ఇచ్చాడు. రాజు తను వెళ్లకముందే తన వద్దకువచ్చిన శ్రోణుని, హేమరోమాంక చరణుని చూచి ఆశ్చర్యంతో ఇలా అన్నాడు. "అహా! నా దెంత పుణ్యం! నీవు నాకు పుణ్యంతో పొందిన పూర్వజన్మ బంధుడివి? నిన్ను చూడగానే నా మనోవృత్తి ప్రసన్నమైంది. గుణాలను మించినది ఐశ్వర్యం; దాన్ని మించినది సుఖం; సుఖానికంటే ఉత్తమమైంది ఆరోగ్యం; దానికంటే గొప్పది సాధుసంగమం. ఓ సాధో! నీవు వేణువనంలో భగవానుని దర్శించావా? ఆయన పాదపద్మయుగళం నీవు తప్పక దర్శించాలని నా అభిప్రాయం." క్షితినాథుడు సౌజన్యంతో, తనపై పక్షపాతంతో ఇలా అనగానే, శ్రోణకోటీవింశుడు కూడా కొంత చనువు తీసుకొని ఇలా అన్నాడు. "ఓ దేవ! నీ అతుల్య కల్యాణకరమైన అనుగ్రహం వల్ల నాకిప్పుడు భగవానుని దర్శించడానికి యోగ్యత కలిగింది." శ్రోణకోటీవింశుడు ఇలా అనగానే, తథాగతుణ్ని దర్శించడానికి రాజు, అతనితోపాటు కాలినడకనే వేణువనానికి బయలుదేరాడు.

శ్రోణకోటీవింశుడు జన్మమొదలు భూమిపై అడుగుపెట్టినవాడు కాదుగనుక అతని సేవకులు అమూల్యవస్త్రాలతో అతడు నడిచేదారిని కప్పారు. అతడు భగవానునిపైగల భక్తివినయాలకొద్దీ, రాజుపై గౌరవంకొద్దీ, సిగ్గుపడుతూ, భూమిపై గుడ్డలు పరవడంవద్దని సేవకులకు ఆజ్ఞాపించాడు. భూమి దివ్యవస్త్రాలతో ఆచ్ఛాదితమైంది. పుణ్యవంతులకు సంపదలు అప్రయత్నంగానే ఉపకరణాలు ఒదిగిస్తాయి. ఆ దివ్య వస్త్రాలనుకూడా అవతలికి తోసి అతడు భూమిపై అడుగుపెట్టగా, శైల వన సాగరసహితమైన పృథ్వి కంపించింది. తర్వాత అతడు భూమిపతితో పాటు వేణువనాన్ని చేరి భగవానుని దర్శించి, అతనికి పాదవందనం చేశాడు. పాదాభివందనం చేసి సంతోషంతో, శమ వివేకంతో ఎదుట కూర్చున్న అతనిని భగవానుడు తన ఆలోకనామృతంతో అభిషేకించాడు. ఆశయానుశయాన్ని ధాతుప్రకృతిని వైద్యునిలాగ భగవానుడు పరిశీలించి అతనికి సత్యసందర్శనంకోసం ధర్మోపదేశం చేశాడు.

ఆ ఉపదేశం విని వింశతిశృంగాలుగల అతని సత్కాయదృష్టిశైలం జ్ఞానవజ్రంతో భగ్నమై, అతనికి స్రోతాపత్తిపదం లభించింది. వెంటనే అతనికి తనంతటనే ప్రవ్రజ్యాదీక్ష కలిగింది. అది చూచి రాజు విస్మితుడై తన రాజధానికి వెళ్లిపోయాడు. శ్రోణుడు తీవ్రనిష్ఠతో భగవానునికి సపర్యచేశాడు. అత డెంత తీవ్రవ్రతధారి అయినా, వాసనాశేష సంస్కారంవల్ల ఒకానొకప్పుడు బంధుస్మృతి, భోగస్మృతి కలిగాయి. అప్పుడు భగవానుడు సిగ్గుపడుతున్న అతన్ని పిలిచి, నవ్వుతూ, "మనస్సులో ఏదో వితర్కం పుట్టింది. వీణ తీగ వదులుగా వున్నా, మరీ గట్టిగా బిగించినా అపస్వరం పలుకుతుంది. సమంగా వుండేది మధురస్వరం పలుకుతుంది. కనుక, సామ్యం ఆశ్రయించాలి." అని ఆదేశించాడు. ఆ ఆదేశంతో శ్రోణుడు సర్వసామ్యం అవలంబించి, పశ్చాత్తాపం వర్జించి విమలజ్ఞానం పొందాడు.

శ్రోణుని అద్భుతసిద్ధిని చూచి మహాశ్చర్యం పొందిన భిక్షువులు **కారణ మేమిటని** ప్రశ్నించగా భగవానుడు ఇలా అన్నాడు.

"శ్రోణుడు జన్మాంతరంలో ఆర్జించిన శ్రేయస్సును వినండి. **పుణ్యానుభావం** లేనిది అద్భుత సంపదలు కలుగవు కదా! పూర్వం విపశ్యి అనే సమ్యక్సంబుద్ధుడు బంధుమతి అనే పట్టణానికి వెళ్లాడు. అక్కడ కొందరు సుకృతులు అతనిని భక్తితో భోజనానికి ఆహ్వానించారు. ఆ మహానుభావుడు వారాని కొకరి యిల్లు ప్రకారంగా వెళ్లి ఆతిథ్యం స్వీకరించాడు. ఒకనాటి వారభోజనం ఇంద్రసోముడనే దరిద్ర బ్రాహ్మణకుమారుడు ఏర్పాటుచేశాడు. అతడు ఎంతో ప్రయత్నంతో భక్తితో పవిత్రమైన భోజనం సిద్ధపరచి, ఆయన నడిచేదారిని గుడ్డలు పరచి, భోజనం వినయంతో సమర్పించాడు. ఆ భోగప్రణిధానంతోనే మహాధనవంతుడు, సువర్ణరోమచరణుడు, దేవసమానుడు అయిన శ్రోణకోటిగా జన్మించాడు. గుడ్డపరవనిదే ఇతడెప్పుడూ నేలమీాద అడుగు పెట్టలేదు. కనుకనే ఆగుడ్డలేనిదే అడుగు పెట్టగా భూమి కంపించింది."

సుగతుని దశనకాంతిలాగే దశదిక్కులనూ ప్రకాశింపజేసే సుధావదాతమైన అతని మాటలను పానంచేసి, భిక్షుసంఘం స్థిరమైన కుశలం కోసం దృఢసంకల్పం కలదిగా అయింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదానకల్పలతలో
శ్రోణకోటీవింశావదానమనే ఇరవైఏడవ పల్లవం.

ధనపాలాపదానం

దుర్మార్గులు దౌర్జన్యంతో దుస్సహమైన మహాపకారాలు చేసినా, మహాత్ములు మనస్సులో వికారం పొందరు. సర్పాలు, పర్వతాలు ఆకులంచేసినా సముద్రం హృదయంనుంచి అమృతస్వభావం వదలిందా?

భగవానుడు రాజగృహంలో కలందకమనే వేణువనంలో విహరిస్తున్న దినాలవి. బింబిసారునికి అజాతశత్రువనే కుమారు డుండేవాడు. అతడు శత్రువిద్రావణుడు. అతనికి శాక్యవంశీయుడైన దేవదత్తుడనే మిత్రు డుండేవాడు. అతడు వేతాళునివలె అజాతశత్రువుకు క్షుద్రమైన మంత్రాలోచన చెప్పేవాడు.

అజాతశత్రువు ఒకనాడు సుఖాసనాసీనుడై వుండగా, దేవదత్తుడు వచ్చి ఇలా అన్నాడు. "రాజన్! నీ ఆశ్రయం నాకింతవరకూ ఏమీ ఫలించలేదు. పరస్పరం బూటకపు ఉపచారాలు లేక సుఖదుఃఖాల లోనూ, మంత్రతంత్రాలలోను పరస్పరం అభిప్రాయాలను దాచుకోవడంవల్ల మిత్రశబ్దం ప్రవర్తిల్లింది. వేణువనంలో సుఖంగావున్న ఆ శాక్యశ్రమణుని చంపి దేవవందితమైన ఆ పదవిని పొందదలచాను. శత్రువులను క్షయింపజేయని, యశస్సుపొందని, గౌరవం పొందని మిత్ర సంపద ఎందుకు? రాజగృహంలోని మహాధనుడనేవాని ఆహ్వానంతో ఆ దాంభికభిక్షువు తక్కిన భిక్షువులతోపాటు రేపు ఉదయం వస్తాడట. అతడు రాజమార్గంలో వస్తున్నప్పుడు క్రోధాంధమైన ధనపాలకమనే ఆ మదగజాన్ని వదలిపెడదాం." దేవదత్తు డిలా అనగా అజాతశత్రువు బుద్ధునిప్రభావం తెలిసినవాడు గనుక మిత్రవత్సలుడైనప్పటికీ ఏమీ సమాధానం చెప్పక తలవంచుకొని వున్నాడు.

దేవదత్తుడు అతని మౌనాన్ని అంగీకారంగా భావించి, రాజసౌహార్దదుర్మదంతో హస్తిపాలకుడైన మహామాత్రునివద్దకు వెళ్లి, అతనికి కానుక లిచ్చి సంతోషపెట్టి, "రేపు ఉదయం భిక్షుశతపరి

వృతుడై శ్రమణుడు నగరానికి వస్తాడు. అప్పుడు నీవు ధనపాల మద గజాన్ని పురికొల్పాలని రాజు సెలవిచ్చాడు.'' అని చెప్పాడు. దేవదత్తుని మాటకు ద్విపాధిపుడు సరే నన్నాడు. మూర్ఖు లందరూ గడ్డరికా న్యాయంగా వెళ్ళేవా రే కదా !

సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు ఆ పాపాత్ముల అభిప్రాయం తెలుసు కున్నప్పటికినీ, ఐదువందలమంది భిక్షువులు వెంటరాగా మరునటి ఉద యం నగరంలో ప్రవేశించాడు. ఆ సమయంలో మావటివాడు ధనపాలక మదగజాన్ని అతనిమీదికి వదలాడు. ఆ మదగజం దారిని తగిలిన మేడలను, మానులను కూల్చివేస్తూ, క్రోధాంధమై భగవానునిపైకి ఉరికింది. గురువుకు కూడా లొంగని దుష్టవిద్యాంసునివలె ద్వేషిస్తూ, అంకుశానికి లొంగక, మదమలినమై, తన సేవలోనే మగ్నులైవున్న భృత్యులనుకూడా తరచు కర్ణచాపలంవల్ల (చెప్పుడుమాటలు వినడం వల్ల) ప్రాణాలు హరిస్తున్న దుష్టజనపతిలాగ తన మదజలం వెంటబడి సేవచేస్తున్న భృంగాలను తరచు కర్ణచాపలంవల్ల (చెవులు కొట్టుకొన డంవల్ల చంపివేస్తూ, మందిరాలను కూలుస్తూ, చెట్లను పెల్లగించి వేస్తూ, వస్తున్న ఆ ఏనుగును చూచి జనమంతా చిందరవందరగా పరి గెత్తారు. ఎక్కడ చూచినా హాహా కారమే చెలరేగింది. ఆ మద గజం చెవులు గొట్టుకోడంవల్ల రేగిన గాలితెరలకు దాని గండస్థలం మీది సిందూరం వాకలైకట్టి భయంతో పరుగెత్తిన స్త్రీలరక్తదు కూలమనే భ్రమ కలిగిస్తూ రాజవీధి నిండిపోగా, ఉద్దండోచ్చండశుం డాదండం తిప్పడంవల్ల కలిగిన శబ్దంతో దిక్కులన్నీ భయపడి అలసి ఎటుచూచినా పరువిడే భ్రమరాలతో తమ సంరంభం తెలిపినట్లు కనిపించింది. పట్టణం పాడయిపోతున్నదని ప్రజలు బాధపడి కోలా హాలం చేస్తుండగా, ప్రమత్తమతిఅయిన దేవదత్తుడు పెద్ద హర్మ్యం ఎక్కి వినోదం చూడసాగాడు. భగవానుని ఏనుగు ఎలా తాకి పట్టు కొంటుందో చూద్దామని చాల ఉత్సుకతతో ఉన్నాడు. గుణవంతు లను ధ్వంసంచేసి దుర్మార్గులు సంతోషపడుతారు.

గజభయంతో భిక్షువు లందరూ పరుగెత్తి పోగా, భగవానునివద్ద ఆనందు డొక్కడే నిలబడ్డాడు. అప్పుడు భగవానుని చేయినుంచి ఐదు సింహాలు కరాళ కేసరసటలతో ఆయన నఖాంశువులతో నిర్మింపబడి నవా అన్నట్టు బయలువెడలాయి. ఏనుగు దర్పాపస్మార నివారణమైన పంచాననగంధం సోకగానే మూత్రపురీషాలు విడిచి, వెంటనే పరాఙ్ముఖ మైంది. వేగంగా పరుగెత్తుతూ, మద ముడిగి చూడగా, దశదిక్కులా పెద్ద మంటలు కనిపించాయి. ప్రపంచమంతా జ్వలజ్జ్వలనజ్వాలాకులం కావడం చూచి, చల్లబడి, శాస్త్రఅయిన బుద్ధదేవుని పాదపద్మ సన్నిధికి చేరింది. తన వాంఛలన్నీ సంకోచం పొందగా, చింతాకులిత మనస్సుతో, క్రుంగిపోయిన ముఖకాంతితో, పరితాపంతో గమనం కూడా శిథిలమైపోగా, క్లేశంతో వేడినిట్టూర్పులు విడుస్తూన్న ఆ గజం కరం (తొండం) దైన్యంపొంది, దాన (మద) జలం, మధుపకోలాహలం లేక, లోభాంధుని మహోత్సవ యోత్సవం వలె భారంగా అయింది.

భయంతో తన పాదతలసన్నిధికి వస్తున్న ఆ ఏనుగును కారుణ్యా సాగరుడైన శాస్త, చక్రస్వస్తికాది శుభలక్షణలక్షితమైన చేతితో తాకాడు. పిదప తనచేతిని దాని కుంభస్థలంపై పెట్టి ఇలా అన్నాడు: " పుత్ర ! నీ చేతల మూలంగానే ఇలాటి దశను పొందావు. వివేకా లోకాన్ని కప్పే మేఘం వంటిది, మాంసపర్వతం వంటిది, మోహ సంభారం వంటిదీ అయిన ఈదేహం నీకు భారమైనది; పాపంవల్ల పొం దావు. " ఈ మాటలు అనగానే ఏనుగు భయపడి, ఊపిరితీసుకొన్నట్టై తన కట్టుకొయ్యలో దూరి కదలకుండా నిలబడింది. దేవదత్తుని మహోత్కటమైన సంకల్పం, కుంజరంలాగే విరుగగా ప్రజలు మహా సంతోషంతో అద్భుతపడుతూ వుండిపోయారు.

తర్వాత సుగతుడు మహాధనగృహపతియింట భోజ్యప్రతిగ్రహం చేసి, భిక్షువులతోపాటు వేణువనానికి బయలుదేరాడు. అప్పుడు గజేంద్రుడుకూడా వచ్చి, అతని పాదాబ్జాలు తొండంతో తాకి, కుంజర

రూపం వదలి ధవళకాంతితో చతుర్మహారాజిక దేవతలలో పుట్టి, వెంటనే సుగతుని దర్శనానికి వచ్చాడు. సుగతుడు ఆశ్రమం చేరిన తర్వాత, అర్కసంకాశుడైన అతనిని ఆ దివ్యపురుషుడు తన మణి కుండలాలు వెలిగిపోతుండగా, తన కేయూరముకుట ప్రభాపల్లవాలు మేఘమండలానికి ఇంద్రచాప కాంతిని కలిగించగా నమస్కరించి, శాస్త ఎదుట కూర్చుని, విగతకల్మషుడై సత్త్వగుణంవలె శుభ్రమైన దివ్యపుష్పాలు అతనిపై చల్లి "భగవన్! నీ పాదపద్మ సంస్పర్శ నంతో నాదుర్దశాదుఃఖ సంతాపం శమించి సంతోషం కలిగింది. భగవా నుని దృష్టి శమగుణంతో శ్లాఘ్యమైంది. వ్యసన విషదోష తాపం శమింపజేసేది. సుధావృష్టివంటిది. ఆ దృష్టి ప్రసరించిన పశువుకూడ ఖరతరమైన వికార వ్యతికరం మాని, మోహం తొలగి, శాంతిని పొందుతుంది." అని విన్నవిస్తుండగా భగవానుడు భవశాంతి నిమిత్తం సత్యదర్శన సంశుద్ధమైన ధర్మోపదేశం చేశాడు. అతడు తన కిరీటపు ముత్తేల ధవళకాంతితో భవభ్రమను పరిహాసిస్తున్న వాడివలె సుగతుని చరణాలకు నమస్కరించి, తన ముఖశశితో ఆకాశాన్ని ప్రకాశింపజేస్తూ వెళ్ళిపోయాడు.

అతడు వెళ్లినతర్వాత భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, భగవానుడు తద్వృత్తాంతం ఇలా తెలిపాడు :— "పూర్వకల్పాంతరంలో కాశ్యపు డనే శాస్త శాసనకాలంలోను, ప్రవ్రజ్యదీక్ష పొందినప్పటికీ శిక్షాపదాల ఎడ నిరాదరుడయ్యాడు. అనాదరంవల్ల కుంజరజన్మ, సంఘాన్ని సేవించడంవల్ల భోగం, సత్యదృష్టిబలంతో కడపట సుగతశాసనపరి గ్రహమూ కలిగాయి. కర్మోపదిష్ట సంబంధభక్తిభోగాలతో సంస్కా రం పొందిన ఎవరినీ ప్రాగ్జన్మ విహితమైన కర్మ వదలదు. ఆ ఘోరమైన విపత్తులో, భిక్షువు లందరూ నన్ను వదలి ప్రాణభయంతో పారి పోయారు. ఒక్క ఆనందుడు మాత్రం వదలలేదు. దీనికి కూడా పూర్వ సంబంధం వుంది.

"పూర్వం శంశాకశీతమనే సరస్సులో పూర్ణముఖము, సుముఖము అనే రెండు సుందర రాజహంసలు, తోడబుట్టినవి ఉండేవి. పూర్ణముఖం బ్రహ్మదత్తమహీపతి వారణాసిలో నిర్మించిన బ్రహ్మమతి అనే రమ్యమైన పుష్కరిణికి వెళ్లింది. అక్కడ అది ఐదువందల హంసలతో అలలకు అల్లలనాడే కమలాల కేసరాలు, కింజల్కాలతో పరిపింజరమై విహరించింది. అది పూర్వపుణ్యానుభావంతో రూపాతిశయోజ్జ్వలం కావడంవల్ల ఆనగరపౌరులు తమ పనులుకూడా మాను కొని కనురెప్పపాటుకూడా మరిచి దాన్నే చూచేవారు. ఈ సంగతి రాజువరకూ ప్రాకింది. రాజు దానిని చూడ దలచి, పట్టుకొనడానికి కుశలులైన జాలరివారిని పంపాడు. కమలాలీలాస్మితంవలె తెల్లని ఆ రాజహంసను జాలరులు పట్టుకొనగానే, ఐదువందల హంసలూ పరుగెత్తి పోయాయి. వాటిలో ఒక్కటిమాత్రం పట్టుబడకపోయినా పట్టుబడినట్టు వుండి, ప్రేమపాశవశీభూతమై దానికోసం దుఃఖించింది. జాలరులు ఆ రెంటినీ రాజువద్దకు తీసుకొనివెళ్లారు. రాజు పట్టుబడిన రాజహంసను చూచాడు. పట్టుబడకపోయినా స్నేహబద్ధమై వచ్చిన ఆ రెండవదాన్ని చూచి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఆ పూర్ణముఖమనే రాజహంసను నేనే. వెంట వచ్చిన హంస ఆనందుడు. అప్పటి హంసలలాగే ఇప్పుడు భిక్షువులూ నన్ను వదలిపెట్టి వెళ్లారు.

"మరొక సంగతి కూడా వినండి. పూర్వం వారణాసిలో తుట్టి అనే రాజుండేవాడు. అతని కీర్తిని శత్రురాజులు తమ మనఃఫలకాలపై వ్రాసుకొన్నారు. అతనివద్ద సంగ్రామాగ్రేసరుడు, అతనికి చాల ఇష్టుడూ అయిన కరదండి అనే దాక్షిణాత్యయోద్ధ వుండేవాడు. ఒకమారు ఘోరసంగ్రామం సంభవించగా, అతని ఐదువందలమంది అమాత్యులూ అతనిని వదలిపెట్టి వెళ్లిపోయారు. కరదండిమాత్రం వదలలేదు. ఆభూపాలుణ్ని నేనే. కరదండి ఎప్పుడూ నన్ను వదలని ఈ ఆనందుడే.

"మరొక జన్మలో నేను సింహామై పుట్టాను. ఒక బావిలో పడి పోయాను. నా అనుచరులైన శృగాలాలు నన్ను ఉపేక్షించి వెళ్లి పోయాయి. ఒక్క నెల గడిచింది. నా వెంటనుండే ఒక నక్కమాత్రం తన గోళ్లతో పొడుగాటి బొరియ తోడి నన్ను కాపాడింది. కాపాడిన జంబుకమే ఆనందుడు. ఉపేక్షించిన నక్కలే భిక్షువులు.

"పూర్వం ఒక మృగ యూథపతి కూటపాశంలో చిక్కుకున్నాడు. బోయవాడు రాగానే వెంటవున్న మృగాలన్నీ పారిపోయాయి. ఒక మృగి మాత్రం అనురక్తకావడం కన్నీళ్లతో ప్రీతిశృంఖలతో తను కూడా కదలకుండా పడివుంది. మృగయూథపతిని చంపడానికి లుబ్ధకుడు రాగా, 'బాణంతో మొదలంటా నాజీవితం తీసుకో' అని కోరింది. అది స్పష్టంగా దృఢసంకల్పంతో చెప్పినందుకు, అది చూపిన స్నేహానికి బోయ ఆశ్చర్యపడి ప్రీతితో రెంటిని వదలిపెట్టాడు. ఆమృగ యూథపతిని నేనే. ఆ కురంగిక ఆనందుడు. ఇలాగా ప్రీతిసంబంధం ముందునుంచి అనువర్తిస్తున్నది."

సుగతుని మాటలు విని భిక్షువు లందరూ సిగ్గుతో ప్రభాభిరామమైన ఆనందుని ముఖాన్ని స్పృహాస్ని దృష్టులతో ఆనందంతో చూచారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ధనపాలావదానమనే ఇరవైఎనిమిదవ పల్లవం.

కాశీసుందరావదానం

దేహాన్ని ముక్క ముక్కలు చేసినా, కోపాగ్నిని అణచివేసి, శాంతినే హెచ్చింపజేసే సత్త్వవంతుల సత్త్వగుణవిశేషం జయించు గాక! అదే సర్వసత్త్వాల (జంతువుల) సుఖానికీ కారణభూతమైనది.

ఒకమారు భగవానుడు ధర్మోపదేశసందర్భంలో, తన ముందున్న కౌండిన్యుని ప్రస్తావంరాగా, భిక్షువుల ప్రశ్నలకు సమాధానంగా ఇలా అన్నాడు :—

వారాణసి నేలిన బ్రహ్మదత్తమహీపతికి కాశిసుందరుడు, కలిభువు అనే ఇద్దరు కుమారు లుండేవారు. యౌవరాజ్యభారానికి అర్హుడైన కాశిసుందరుడు రాజ్యం ధర్మాధర్మమయమైనదని తెరచిన మీదట చాలసేపు ఇలా చింతించాడు. "తారుణ్యమా క్షణంలో క్షయం పొందేది. జీవితమా వీచీచంచలం. రాజ్యమా స్వప్నవివాహం వంటిది. మోహమూలమైన ఈ విషయాలలో నాబుద్ధి చొరదు. రాగప్రలాపాలతో, మాయామోహోత్సవాలతో నిండి, వేశ్యా రోదనంవలె నిస్సారమైన ఈ సంసారంలో నిజమన్నది లేదు. ప్రవ్రజ్య శ్రేష్ఠమైనది. అగారంకంటే అనగారికవృత్తి ఉత్తమమైనది. ఖడ్గవృత్తి సంసక్తాలైన ఈ ఐశ్వర్యాలతో ప్రయోజన మేమిటి?"

వివేకవిమలాశయుడైన రాజకుమారుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి, అడవికి వెళ్ళిపోదలచి, తండ్రివద్దకు వెళ్ళి ఇలా మనవి చేశాడు. "తండ్రీ! ఈ భోగవర్గమంతా నాకు నచ్చదు. కనుక యౌవ రాజ్యాభిషేకోత్సవ సమారంభం మానుకోమని ఉత్తర్వు చేయి. క్రోధాగ్ని తప్తాలై, వధ, బంధనం, భయం, ఆయాసం కలిగించే రాజసంపదలు తండ్రీ నాకు ఇష్టంలేదు. క్రూరతరమైన కృత్యాలతో మండుతున్న పార్థివశ్రీలు శ్మశానాగ్ని శిఖలవలె ఎవరికి ఉద్వేగం కలిగించవు? ఛత్రాలతో వెలుతురును కప్పుకొని, చామరాల గాలితో

కదలుతూ మదమత్తులైన క్షితీశ్వరులు పాతకగర్తంలో పడుతారు. మృదువులైన భోగాలకు, వస్త్రాలకు అలవాటైన సుకుమారమైన రాజుల దేహానికి తుట్టతుదకు ఎముగుకన్నా క్రూరమైన కష్టం కలుగుతుంది. చింతాసంతతితో సంతాపంతో తీవ్రతృష్ణతో (ఆశతో, దప్పితో) ప్రలపించే రాజ్యజ్వరగ్రస్తులకు మోహమూర్ఛ అనేది తొలగదు. రాజులు రెండు నాలుకలున్న పాములవంటివారు; వాటిలాగే వంకర నడకలతో, రత్నకాంతులతో ఛిద్రాలను (రంధ్రాలను, లోపాలను) చూస్తూ ఇతరులను చంపుతారు. వంశశతోచ్ఛిష్ట అయిన తన్ను రాజులు తమ వంశందాటి మరెక్కడికీ వెళ్లదని భ్రాంతి పడుతారే అని రాజ్యలక్ష్మి రాజుల హారచామరవ్యాజంతో పరిహసిస్తున్నట్టు ఉంటుంది. లక్ష్మి గతించిన రాజులను స్మరిస్తూ, వీచినప్పుడు వికసించిన చామరాలవ్యాజంతో నిట్టూరుస్తూ, ముక్తాహారాలవ్యాజంతో అశ్రువులు వదలుతున్నట్టు నాకు అనిపిస్తుంది. కనుక నేను ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి జనావాసరహితమై, సంతోషమనే చల్లనినీడతో సంతాపం శమింపజేసే అరణ్యాలకు వెళ్లుతాను. విశ్రాంతిలేక సంసారపథపాంథుణ్ణయిన నాకు సాపాయమైన ఈ కాయమే దుర్వహంగా వుంది. ఇక పృథివీభారం ఎక్కడ వహించగలను?"

రాజు కొడుకు పలుకుతున్న అత్యంతాప్రియమైన మాటలు విని, ప్రవ్రజ్యాశబ్దానికి చకితుడై ఇలా అన్నాడు: "నాయనా! ఈ గొప్ప వంశము, సామ్రాజ్యమూ అభివృద్ధి చెందడానికి వృద్ధుడైన నేను నీపైనే ఎంతో ఆశ పెట్టుకున్నాను. అలాంటి సమయంలో నాసంకల్పానికి భంగం చేయకు వత్సా. ఈ నీ మహాకాంతిగల యౌవనం వనవాసార్హం కాదు. ఉత్తమరాజనీతి యుక్తులు సత్యదర్శన సమర్థులు జితేంద్రియులు అయిన నరపాలులకు ప్రజాపాలనమే తపస్సు. సరోరుహం నీటిలో వుండే, నీటిని అంటకుండా వుంటుంది. అరణ్యంలోవున్న అశోకవృక్షానికికూడా లలనాచరణాహతి తప్పదు. తన యింటిలోని

భోగాలతో దృష్టి మారిపోయినప్పుడు ఈవిషయాలను క్షణంలో త్యజించవచ్చు. ఇంటిలోని సుఖాన్ని, స్వజనాన్ని వదలి ఇంటినుంచి వెళ్లిపోయినవాడు అంతవరకు అలవాటయిన భోగాలు లేకపోవడం సహించడు. ధర్మం వింటారు; ధ్యానిస్తారు; ఇంట్లోవుండే ఆచరిస్తారు. అరణ్యంలో శుష్కమనస్కుల శ్రవణస్మరణక్రియలు శుష్కిస్తుంటాయి. దర్భముండ్లు గుచ్చుకొని పాదాలకు గాయంతగిలి రక్తం కారుతున్న వానికి అంతకన్నా పరలోకంలో దుఃఖమేముంటుంది? చర్మాస్థిశేషులైన తపస్వులు భుజించేవాణ్ని చూస్తారు; ప్రేతలవలె ఇతరులు ఇచ్చే అన్నాన్ని ఎప్పుడూ తింటుంటారు. పుత్ర, వనంలో నివసించడం ధూళి కప్పుకొనడం వంటిది. బ్రహ్మచర్యపాలనం సముద్రాన్ని ఎండింపజేయడం వంటిది. దావాగ్నిధూమంతో కనుబొమలు, ముఖం చిట్లించుకుంటూ, నక్కలు, గూబలు వసించే గుహాలు చూస్తూ, సింహాలు చంపిన ఏనుగులరక్తంతో ఎర్రగావుండే అడవులలో ఇల్లు విడిచిపోయి ధైర్యంగా వుండగలవా రెవ్వరు? కామి అయినవాడు సంయమం కావాలని కోరుతాడు. సంయమినంటూ అడవిలో వున్నవాడు యువతిపొందు కోరుతాడు. విషయసుఖాలతో సంతృప్తి పడనివాడు తీవ్రమైన వ్రతాలు ఆచరించి సంతోషపడగలడు. ఆకలిగొన్నవాడు తినడమేమిటా అని చూస్తాడు. ఒంటరిగాను జనంతో వుందామని కోరుతాడు. జనవసమంటే అసహ్యపడేవాడు వనవాసం కోరుతాడు. ఉన్నది వదలి మరొకటి వెదకడం, మరల తిరిగివచ్చి అవమానం పొందడం జనుల స్వభావం. కనుక నాయనా, నన్ను వదలి అడవికి వెళ్లవద్దు. నీ శత్రువులకు వనవాసం చేద్దామనేబుద్ధి కలుగుగాక! రాజసంపదలు మానవతులయిన స్త్రీలలాగ వ్యక్తమూక్తికహాసినులు, కరవాలలతలవంటివి. ఒకమారు వదలితే తిరిగిరావు."

ఈ విధంగా తండ్రి పలుమారు హితవుచెప్పినా, అతడు తన నిశ్చయంనుంచి కదలలేదు. మహాత్ముల సంకల్పం వజ్రరత్నశిఖ

వంటిది కదా! తల్లులు, అమాత్యులు, బంధువులు, పౌరముఖ్యులు గూడ అతనిని ఎంతో బ్రతిమాలారు. అయినా అతను మెత్తబడక మౌనంగా మూడునాళ్లపాటు నిరాహారుడుగా ఉన్నాడు. అప్పుడు సచివులు రాజుతో "రాజభోగిగానో, తపస్విగానో స్వేచ్ఛగా ఎక్కడో బతకనివ్వండి. తన యిష్టంప్రకారం నడిచేవ్యక్తి ఇతడు" అని మనవిచేశారు. అది విని రాజు ఎట్టకేలకు కన్నీరు కురుస్తుండగా సెలవివ్వగా, పౌరజనులు ఆక్రందనాలు చేస్తుండగా మౌనియై ముని తపోవనానికి వెళ్లాడు.

తపోవనంలో రాజకుమారుడు వైరాగ్య పరిపాకంతో మైత్రీ పవిత్రము, వివేకదయితమూ అయిన దయను సర్వప్రాణులయందూ ప్రవర్తింపజేశాడు. అతని ప్రభావంవల్ల సర్వవనవాసప్రాణులకు జాతి వైరానలం శమించి చల్లని చిత్తవృత్తులు కలిగాయి. పుళిందులు ప్రాణివధమాని జింకలతో ఆడుకోసాగగా, సింహాలు ఏనుగులను చీల్చడంమాని వాటిని కౌగలించుకోగా, కిరాతాంగనలు నెమలి యీకల వస్త్రాలు లేక, ముక్తాహారాలు లేక నిట్టూర్పులతో పెదవులు ఎండగా ఉండిపోయారు. కాశీసుందరుడు అస్పృహసన అయిన క్షమను (భూమిని) వదలినా, సర్వభూతక్షమను పొందాడు. ఈ విధంగా అతడు క్షాంతివాది అని విఖ్యాతి పొందాడు.

ఇలా వుండగా మహికి హర్షంవంటి బ్రహ్మదత్తుడు స్వర్గానికి వెళ్లగా భూతోద్వేగమో అన్నట్టు అతని రెండవకుమారుడు కలిభువు గద్దె యెక్కాడు.

ఇంతలో ఝుంకారంచేస్తూ తిరుగాడే భ్రమరరాజు అనే కనుబొమ ముడివేస్తూ ముఖం చిట్లించుకొంటూ, మునిసంయమ విద్వేషి అయిన వసంతుడు వచ్చాడు. మదనోన్మాదభూతము, మృగీలోచనల మాన విధ్వంస దూత అయిన చూతవృక్షం కాంతి చెలరేగింది. రక్తాశోక వృక్షాన్ని పక్కనవుండే లతలు ఆలింగనం చేసుకొంటాయనే అను

మానంతో అసూయ పడినవాడులా మలయానిలుడు అశోకపుష్పాలు రాల్చుకొనిపోయాడు. కోకిలాలాపసంకులమూ, ఉద్యానయౌవనమూ అయిన ఆ వసంతకాలంలో అంతఃపురకాంతలతోపాటు రాజు అడవుల అందం చూద్దామనే కుతుకంతో బయలుదేరాడు. నానావర్ణపుష్పాలు క్రింద రాలి అందంగావున్న అడవులను చూస్తూ ఆరాజు క్రమంగా తపోవనం చేరాడు. వనస్థలులలో యువతులతో సహా చాలసేపు విహరించి, రతివిశ్రాంతుడైన ఆరాజు క్షణంలో అక్కడ నిద్రపోయాడు.

అప్పుడు అంతఃపురాంగనలు అపూర్వకుసుమాలతో నవ్వినట్లున్న పుష్పమంజరులను కోస్తూ నడతీగలవలె తపోవన మంతటా తిరిగారు. అక్కడ ఒకచోట క్షాంతివాది అయిన కాశీసుందరుడు వివిక్తప్రదేశ మనే సంతృప్తితో అంతరంగంలో శాంతిని మననంచేస్తూ నిశ్చలంగా ఉన్నాడు. మనీషులకు కూడా వందనీయుడై, అమందానందంవర్షిస్తూ కృశుడైనా సౌందర్యం తరగక పాడ్యమినాటి చంద్రునిలా కనబడుతూ పరిణామ మనోజ్ఞమూ, రేఖాసంస్థానంతో ప్రకాశిస్తూ, ఆకృతి చెదరని పురాణచిత్రరూపంవలె, అద్దంమీది బొమ్మవలె వున్న ఆ సంయమిని చూచి, అంతఃపుర కాంతలు గీచిన బొమ్మలలా కదలకుండా వుండి పోయారు. ఇంతలో రాజు మేల్కొని, ప్రియురాండ్రను కానక, వనంలో వెదకుతూ, వారంతా మునిచుట్టూ మూగి వుండడం చూచాడు. పాముvంటి దురాత్ముడైన ఆ రాజు ఈర్ష్యా విషాకులుడై బుసగొడుతూ, మాటలనే విషం కక్కుతూ, "ఎవడు నీవు? విచిత్రమైన మునివేషం వేసుకొని, ముగ్ధహృదయలను మభ్యపెడుతున్నావు. నిజంగా నీవు నారీప్రతారకుడివి. పరస్త్రీలను హరించడానికి ధ్యానం, తద్విఘ్న నివారణకుజపం, సరళహృదయులను సమాధాన పెట్టడానికి తపస్సనేది ధూర్తులకు మంచిఉపాయమే. వనంలోని విషవృక్షంలాగ, వల్కలాలు ధరించిన ధూర్తుడవైన నీప్రవృత్తికూడ ముఖమాధుర్యం కలిగించి మోహం పుట్టించేదే. వేషమేమో మునివేషం, చేష్టలేమో

ఇలాటివి. నీవు కోరే సిద్ధిని, నీ ఆంతరతత్త్వాన్ని ఎవరు తెలుసుకో లేరు ?" అని క్రోధంతో గర్జించాడు.

ఆ మాటలు విని అక్రోధమధురాశయుడైన క్షాంతివాది నిర్వి కారమైన మనస్సుతో ఇలా అన్నాడు. "నేను క్షాంతివాది మునిని. నన్ను అనుమానించవద్దు. నాకు కాంతలన్నా లతలన్నా ఒక్కటే." ఆ మాటలు విని "సరే నీ క్షాంతినిప్పుడు చూస్తాను" అంటూ కలిభువు తన కత్తితో అతని రెండుచేతులూ నఱికివేశాడు. రెండుచేతులూ నరికినా ఓర్పుతోవున్న అతని క్షమాస్వభావానికి ఈర్ష్యపడి, రాజు అతని రెండుకాళ్ళూ నరికివేశాడు. ఖలులు కుక్కలవంటివారు. దారిలో అశుభంగా మొరుగుతారు. నాలుకతో దూషిస్తారు. (కుక్కలు నాలుకతో నాకి పాడుచేస్తాయి.) తుదకు అంగాలను కొరికివేస్తాయి. సరళులైన మహాత్ములు సరళవృక్షాలవలె కొట్టినా క్షమతో వుంటారు. స్కంధం (చేతులు, బోదెలు) ఛేదించినా మౌనంగా వుంటారు. తీవ్రమైన తాపం (ఎండ, కష్టం) కలిగినా చల్లగానే వుంటారు.

ఆ విధంగా కాలు సేతులు నరకబడిన క్షాంతివాది ఘోరమైన వ్యథను ఓర్చుకొని దైన్యంవల్ల కలిగిన మనస్సంక్షోభాన్ని పోక్కనీక ఓర్పుతో ఇలా ఆలోచించాడు. "తక్కిన పనులన్నీ మాని వీడు నా అంగాలు ఛేదించినట్లే, నేనుకూడా తక్కిన ఆలోచనలుమాని సంసార విషమక్లేశాలను ఛేదిస్తాను" అని శాంతినే ధ్యానించాడు. కలిభువు ఈ విధంగా కోప మోహాలతో తన జ్యేష్ఠభ్రాత అయిన మునిని అవమానించి రాజధానికి బయలుదేరగా, రేగినధూళికి భూదేవి శోకమ్లాన వలె కనిపించింది.

పిదప క్షాంతివాది వ్యథకు కోపించి ఆతని క్షాంతిదేవత కాశీనగరంలో అనావృష్టిని, దుర్భిక్షాన్ని కలిగించింది. మునిని పరాభవించడంవల్ల దేవత కోపించి ఈ విప్లవం కలిగించనని నైమిత్తికులవల్ల తెలుసుకొని రాజు, మునిని ప్రసన్నుని చేసుకొనడానికి తపోవనానికి బయలు

దేరాడు. అతని కాళ్ళమీద పడి క్షమించండి అని ప్రార్థిస్తూ, పశ్చాత్తాపంతో నిశ్చేతనుడై వుండిపోయాడు. అది చూచి క్షాంతివాది రాజుతో " రాజన్, నీపై నాకు అణుమాత్రమైనా కోపం లేదు. కర్మరేఖా పరిచ్ఛేదంవల్ల ఇలాంటిది సంభవించింది. భవితవ్యత దేనినీ చూడదు, అది స్వతంత్రమైనది. ధైర్యాన్ని, గుణాలను, ధనాన్ని, తపస్సును, గౌరవాన్ని దేన్నీ చూడదు. ప్రతిప్రాణి జన్మస్థలంలోను నిజకర్మమహీరుహం వేళ్ళు తన్నుకొని నిలిచివుంది. దానివిత్తనాలు పేగుల్లోను, ప్రసవంలోను పరంపరంగా వస్తూ, పెరిగి కాలపరిపాకంవల్ల చిత్రవిచిత్రంగా పండి పగులుతాయి. ఆ పండ్లనే ప్రతి జీవీ అనుభవిస్తాడు. కనుక, రాజా, నీపై నాకు కొంచెమైనా కోపవికారం లేదు. ఈ మాట నిజం. చూడు నా రక్తం పాలైంది. నీవు నా అంగాలు ఛేదిస్తున్నప్పుడు, తర్వాత, నా మనస్సు కలుషం కాకపోవడమే సత్యమైతే, ఆ అంగాలు మరల నాకు అతుక్కొనీ." అని సత్యప్రమాణం చేశాడు.

పరిశుద్ధమైన మనస్సుతో ముని తీవ్ర సత్యోపయాచనం చేయడంవల్ల ఆ అంగాలు మరల అతని దేహానికి అతుక్కొని, స్వాస్థ్యం కలిగించాయి. రాజు ఈ దివ్యచర్యకు ఆశ్చర్యపడి ముకుటతటంతో అతని పాదాలు తాకి, " మునీశ్వరా ! నీవు తపస్సుతో మహాప్రభావంతుడివి. నీకు కావలసింది ఏముంది ? ఓ కరుణానిధీ, మోహాంధుణ్నయి పాపపంకంలో పడిన నన్ను పుణ్యహస్తావలంబంతో ఉద్ధరించు. " అని ప్రార్థించాడు. దానికి ముని సమాధానంగా, " రాజా, మునిగినవారిని ఉద్ధరించడానికి, బద్ధులయినవారి విమోచనానికి, భయపడినవారి ఆశ్వాసనానికి, విమోహపూధుల నిర్వాణానికి అనుత్తర సమ్యక్సంబోధిని నేను ప్రార్థిస్తాను. నీవు అనుత్తరసమ్యక్సంబోధిని పొందినప్పుడు నేను జ్ఞానఖడ్గంతో నీమోహం ఛేదిస్తాను" అని అంటూ అతనివద్ద సెలవు

పుచ్చుకొని తన ఆశ్రమానికి వెళ్ళిపోయాడు. రాజు అతనినే మనస్సుతో ధ్యానిస్తూ రాజధానికి తిరిగివచ్చాడు.

ఆ క్షాంతివాదిని నేనే. ఆ కలిభువే ఈ కౌండిన్యుడు. సమ్యక్సంబోధిని పొందినమీదట ఇతనిని ఇప్పుడు నేను మోహసముద్రం నుంచి ఉద్ధరించాను.

ఈ విధంగా సుగతుని ముఖారవిందంనుంచి వెడలిన మధుర మధుసదృశమైన ప్రసన్నవాక్కును భిక్షుసంఘం భ్రమరంవలె పానంచేసి అనిర్వచనీయమైన సంతోషం పొందింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కాశీసుందరావదానమనే ఇరవైతొమ్మిదవ పల్లవం.

సువర్ణపార్శ్వావదానం

సత్త్వసారసరళుడై సౌజన్యపుణ్యస్థితి అయిన మహాత్ముడు శ్లాఘ్యుడు. ధర్మమార్గగమనంలో విఘ్నంగా ఉన్న దురాత్ముడు నింద్యుడు. వీరిద్దరి చరిత్రలూ మననంచేస్తే ఒళ్ళు పులకించడం, కళ్ళు బాష్పాలతో నిండడం, ఏమి చెప్పడానికీ మాట రాకపోవడం సమానంగానే జరుగుతాయి - ఇదే విచిత్రం!

ఒకమారు ఉపదేశసమయంలో దేవదత్తుని ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, భగవానుడు పూర్వవృత్తాంత సంశ్రయమైన కథను ఇలా తెలిపాడు.

పూర్వం వారాణసిలో మహేంద్రసేనుడనే రాజు వుండేవాడు. అతని సిరిని చూచి తక్కిన రాజులంతా సిగ్గుపడిపోయేవారు. అతనికి దివ్యకీర్తి వలె చంద్రప్రభ అనే భార్య వుండేది. రాజుప్రభావంవల్ల ఆమె స్వప్నాలన్నీ సత్య మయ్యేవి.

అప్పుడు పరిసరారణ్యంలో సువర్ణపార్శ్వమనే మృగయూథపతి వుండేది. అది హేమమయచ్ఛవి గనుక దానిపేరు సువర్ణపార్శ్వమనే సార్థకంగా వుండేది. దాని దృష్టిచ్ఛటలు నీలరత్నాలు పొదిగిన ముక్తాహారనిభప్రభలులా వనలక్ష్మికి భూషణంగా వుండేవి. పగడాల తీగల వంటి కొమ్ములతో, చిత్రరత్నాలు తాపిన చర్మంతో దానికాంతి ఆశ్చర్యసుధాంబోధి లహరి లాగ ప్రకాశించేది. అది బోధిసత్త్వావతారం కావడంవల్ల దాని దేహ మట్లా సుందరంగా వుండేది. సురూపత అనేది పూర్వజన్మ సుకృతమనే చిత్రానికి లక్షణమే కదా! దానికి దీర్ఘదృష్టి అనే వృద్ధవాయసం నెచ్చెలి. అది వ్యాధులువెదకడానికి వచ్చి భయపెట్టకుండా దిక్కులు చూస్తూ వుండేది. అవి రెండూ పరస్పరం ఇష్టకథలతో ప్రీతితో నిర్జనమైన అరణ్యాలలో తిరుగుతూవుండేవి. తిర్యగ్జంతువులకుకూడా మానవవాక్కు పూర్వపుణ్యంవల్లకలుగుతుంది.

ఒకసారు ఆ యూథపతి పక్కన జింకలతో పాటు నీటికోసం వేణుమాలినీ నది తీరానికి వచ్చింది. అప్పుడు అక్కడ పెద్దగా ఆక్రందన వినిపించగా జింకలన్నీ మెడలు వయ్యారంగా కదలించుకుంటూ పారిపోయాయి. సువర్ణపార్శ్వం మాత్రం కదలకుండా, కృపాపాశంతో ఏమిటో ఈ ఆక్రందనధ్వని అని చూడసాగింది. ఆ ఆక్రందన ధ్వని నదిలోనుంచి వస్తున్నది. ఒకవ్యక్తి కట్టెతో పాటు మునిగిపోతూ ప్రాణరక్షణకోసం కేకలు వేస్తున్నాడు. అదిచూచి సువర్ణపార్శ్వం బాణంతో ఆయువుపట్టుపై దెబ్బ తిన్నట్టు నిలబడిపోయి, అతనిని రక్షించడానికి సంకల్పించింది. వానిని ఉద్ధరించడానికి సన్నద్ధమైన నెచ్చెలిని చూచి దీర్ఘదృష్టి వాయసం "నెచ్చెలీ, నీ ప్రయత్నం ఉచితమైనది కాదు. దుర్మార్గులు విపత్కాలంలో పూలలాగ మెత్తబడుతారు. విపత్తు గడచినతర్వాత వజ్రంలాగ కఠినవుతారు. తమ కార్యమే వీరికి మిత్రం. వీరు చేసినమేలు మరుస్తారు" అని నివారించాడు. అయినా సువర్ణపార్శ్వం లక్ష్యపెట్టక కరుణాకులమై నదిలో దిగి, ఆ వ్యక్తిని బయటికి దీసి, తొమ్ములలో కట్లు విప్పింది. కుటిలకుడనే ఆ వ్యక్తి జింక కాళ్ళమీద పడి కృతజ్ఞత తెలిపి వెళ్ళబోగా జింక "మిత్రుడా! నే నిక్కడవున్నట్టు ఎవరికీ తెలుపవద్దు. నా చర్మంపై ఆశతో లుబ్ధకులు బంగారురంగుతోవున్న నన్ను పట్టుకుని బాధపెడతారు" అని వినయంతో కోరింది. ఆ దుష్టుడు 'అలాగే' అని అంటూ దానిని పొగడి వెళ్ళిపోయాడు.

ఇలా వుండగా రాజుభార్య చంద్రప్రభాదేవి ఒక బంగారు రంగుగల జింకఆసనంపై కూర్చుని ధర్మోపదేశం చేస్తున్నట్టు కలగనింది. ఆమెస్వప్నాలన్నీ నిజమవుతాయి గనుక, ఆమె మేల్కొని రాజును "దేవ, నాకు స్వప్నంలో అద్భుతమైన సువర్ణహరిణం కనిపించింది. రాహువుభయంతో శశాంకుని ఒడినుంచి దిగివచ్చినట్టున్న ఆ జింకను ప్రత్యక్షంగా చూడగోరుతున్నాను" అని చనువుతో కోరింది. ప్రియ

రాలి ముచ్చట తీర్చడానికి రాజు కావలసినంత డబ్బు చెల్లించి వ్యాధులను అరణ్యాలకు పంపాడు. వారు వనాలన్నీ వెదికి తిరిగివచ్చి, వట్టి చేతులతో వచ్చినందుకు క్రుద్ధుడైన నరపతితో ఇలా మనవిచేశారు. "రాజా! కొండలు కోనలూవున్న ఈ జగత్తునంతా గాలించాము. తీరిక అనేదే ఎరుగము. అలాటి జింక మా కండ్లపడ లేదు. ఆశ్చర్యంతో అందరిదృష్టినీ ఆకర్షించే సుందరలోచనాలతో స్వప్నసంపన్న రూపమైన హిరణ్యహరిణం ఎక్కడైనా వుంటుందా? మీ చిత్తవినోదమే గనుక అవసరమైతే, దేవా, శిల్పులతో బంగారు లేడిని నిర్మింపజేయండి." ఆ మాటలు విన్నప్పటికీ రాజు వారికి మరింత ధనమిచ్చి స్వర్ణమృగాన్వేషణలో మరింత పట్టుదల చూపాడు.

రాజు బంగారులేడికోసం బాగా ధన మిస్తాడని విని కుటిలకుడు రాజు సన్నిధికి వచ్చి, ధనగ్రహణంలో లుబ్ధకులకన్నా లుబ్ధుడై ఇలా అన్నాడు: "మహారాజా! మీ ప్రసాదం. నేను బంగారులేడిని చూపుతాను. నేను వనంలో కనకనారాంగమైన సారంగం చూచాను." ఆ మాటలు విని రాజు ప్రహర్షంతో ఉత్ఫుల్లలోచనుడై "భద్ర, ఎక్కడ? ఎక్కడ చూచావు?" అని పదేపదే అంటూ అతడు దారి చూపుతూ ముందు నడవగా, సైన్యాలు వెంటరాగా, ఎత్తిన దవళాతపత్రంతో తను చంద్రుడు ఉదయించిన ఉదయాచలంవలె భాసిస్తూ బయలుదేరాడు.

దీర్ఘదృష్టివాయసం ఒక చెట్టు చిటారుకొమ్మపై వాలి గజవాజి బృందంతో రేగిన ధూళితో అడవి కప్పడం చూచి సువర్ణపార్శ్వం దగ్గరికి వచ్చి, "నెచ్చెలీ, నే నప్పుడు చెప్పిన హితం నీవు వినకపోయావు. నీవు విడిపించిన మనిషే ఇప్పుడు ఎక్కుపెట్టిన విండ్లవారితో వస్తున్నాడు. నేను అడ్డగించినా నిన్ను చంపనిదే తృప్తి పొందడు. భయంకర విప్లవంలో ఎక్కడికి వెళ్ళగలం? ఏమి చేయగలం? ఏ హితం పాటించగలం, కలిసి అందరూ చావడం తప్పు. ఈ కృతఘ్నుడు, క్రూరచరితుడు,సంఘు పాత

కుడు అయిన క్షుద్రుణ్ణి నీవే విషవృక్షాన్ని కాపాడినట్లు నీ వినాశం కోసం కాపాడావు. దుర్మార్గుడు బడబానలంలాగ తన శరీరమిచ్చే వారినికూడా సంహరించకుండా తృప్తిపడడు. లోలోపలే వుండి బలాన్ని కొరికివేస్తాడు. కృతఘ్నులకు ఉపకారం చేయడం, కుటిలులను విశ్వసించడం, మూర్ఖులకు ఉపదేశించడం వారి తప్పేమీ కాదు. చేసేవారి తప్పే" అని కాకి అంటూవుండగానే రాజు సైన్యంతో పాటు దగ్గిరికి రానేవచ్చాడు.

అప్పుడు సువర్ణపార్శ్వం తన జింకలగుంపు హితం ఆలోచించి, "ఈ సుభటులసేన ఈ ఘోరారణ్యమంతా తిరుగుతుంది. నా కారణంగా ఒక్క ముహూర్తకాలంలో వనమంతా మృగరహితం అయిపోతుంది. కనుక నేనే సైన్యప్రధానుని వద్దకు వెళ్ళి పట్టుబడుతాను. నేను ఒకడు చచ్చినా చస్తాను. ఈ మృగాలన్నీ బ్రతకనీ." అని నిశ్చయించి, రాజు దగ్గరికి వెళ్ళింది. మహాత్ములు ఇతరుల ప్రాణరక్షణకోసం తమ ప్రాణాలను తృణంగా భావిస్తారు.

స్వర్ణపార్శ్వం వడిగా ముందుకి రావడం కుటిలకుడు చూచి సంతోషంతో "అదిగో, అదే బంగారు లేడి" అని వెంటనే తన చేతు లెత్తి రాజుకు చూపాడు. వెంటనే పిడుగులాగ ద్రోణశాపంతో అతని రెండుచేతులూ పాపపాదపం పల్లవాలలాగ రాలిపోయాయి. అది చూచి రాజు విచారపడుతుండగా స్వర్ణహరిణం తత్పూర్వచరితం చెప్పింది. రాజు ఆశ్చర్యపడి, ఆ కృతఘ్నుని చరితాన్ని ధిక్కారంతో కంటగించుకున్నాడు.

తర్వాత రాజు ప్రీతితో, మహావైభవంతో, గౌరవంతో ఆ మృగాన్ని రాజధానికి తీసుకొనివెళ్ళి, రత్నాసనంపై కూర్చోబెట్టి అంతఃపురజనం, అమాత్యులు, ఇతరభటవర్గంతో సహా దానిముందు కూర్చున్నాడు. బోధిసత్త్వస్వరూపమైన ఆ హరిణం ఆ పరిషత్తులో

దివ్యబుద్ధితో ధర్మోపదేశం చేసింది. దానితో వారంతా శిక్షాపదాన్వితులయారు.

ఆ సువర్ణ పార్శ్వమన్న సారంగం నేనే. క్రూరుడైన కుటిలకుడు ఇప్పుడు దేవదత్తుడుగా పుట్టాడు.

భవభీతిని భేదించే భగవానుడు సుకృతభాసురము, ఉదారసత్త్వ గుణ రుచిరము, ప్రశమమయమూ అయిన సువర్ణపార్శ్వం చరితం చెప్పగా విని భిక్షుగణం పుణ్యపరిపాక వివేకం కలిగి, కుశలమార్గానుయాయి అయింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సువర్ణపార్శ్వావదానమనే ముప్పయ్యవ పల్లవం.

కల్యాణకార్యపదానం

ప్రపంచంలో సుజనదుర్జనులకు భేదం ప్రత్యక్షలక్షణాలతో పరీక్షించ బడినట్టు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. సూర్యుడు ప్రపంచాన్ని తన ప్రకాశంతో నింపుతాడు. అంధకారం ప్రపంచాన్ని నల్లగా కమ్మివేస్తుంది.

సర్వజ్ఞుడైన సుగతుడు పూర్వవృత్తాంత మంతా కరతలామలకంగా తెలుసుకుంటూ, మరల దేవదత్తుని ప్రసక్తి రాగా మరొక సంగతి చెప్పాడు :

పూర్వం పాటలిపుత్రంలో భూమిపురందరునివంటి పురందరుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు పుణ్యసంపదలకు మందిరం. అతనికి గుణగణోన్నతుడైన కల్యాణకారి, నిర్గుణుడైన అకల్యాణుడు అనే ఇద్దరు కుమారులు వుండేవారు. కల్యాణకారి సర్వార్థికరుణా కల్పపాదపమై తన తండ్రి సంపదను ఛత్రావశేషంగా దానంచేశాడు. పుణ్యసేనుడనే రాజు దూతను పంపి తనకుమార్తె మనోరమను కల్యాణకారికి యివ్వ దలచినట్టు వార్త అందజేశాడు. వివాహసమయం సమీపించగా, కల్యాణకారి తండ్రివద్దకు వెళ్లి :" తండ్రీ ! వివాహసమయం సమీపించింది. నాకీ పెండ్లి ఇష్టంలేదు. వాత్సల్యంతో నీవు నాకు రాజ ప్రకృతి సంపదలు అప్పగించావు. దానవ్యసనినైన నేను నీ ధనాగారన్నంతా వట్టిపోయేట్టు చేశాను. కనుక నేను పడవ యెక్కి సముద్రం దాటి రత్నద్వీపంవెళ్లి దివ్యరత్నాలు ఆర్జించుకొని వస్తాను. దివ్యసంపదలు పొందిన తరువాత వివాహమాడుతాను. ధనరహితునికి కళత్రం సుఖసంపదలకు బెదురువంటిది." అని మనవిచేసి, తండ్రి ఆజ్ఞ పొంది, అతని పాదాలకు నమస్కరించి, లోలకల్లోలాలింగితాంబరమైన జలధిలో పడవతో దిగాడు. అతని తమ్ముడు అకల్యాణుడు పైకి

సౌజన్యం కనబరుస్తూ, మనసులో అన్నకు ద్రోహం తలపెడుతూ, వెంట బయలు దేరాడు.

ఇద్దరు సోదరులూ బయలు దేరుతున్నప్పుడు కల్యాణకారి తమ్ముడితో "తమ్ముడూ, కర్మవిప్లవంవల్ల సముద్రంలో మన పడవ కూలి పోయే పక్షంలో నీవు నా భుజం పట్టుకో. నేను నిన్ను నా భుజం మీద మోసుకొని కాపాడుతాను. దీనికి నువ్వు అడ్డుచెప్పరాదు" అని అనగా, శఠుడైన ఆ అకల్యాణుడు అలాగే నని ఒప్పుకున్నాడు. ద్రోహం చేయదలచిన ఖలుడు ఎక్కడలేని ప్రేమను అవలంబిస్తాడు. పిదప పుణ్యాలవలె వాయువులు అనుకూలం కావడంవల్ల రాజకుమారుడు రత్నద్వీపం చేరి, దివ్యరత్నాలు సంపాదించి వెనుకకు మరలి వస్తుండగా, పెద్దతుపాను వీచి పడవ విరిగిపోగా, అకల్యాణుడు అన్న చెప్పిన మాట మేరకు కల్యాణకారి కంఠాన్ని వెంబడించిన పాములాగ పట్టుకున్నాడు. కర్మ పరిపాకంవల్ల ఇద్దరూ త్వరలో గట్టుచేరారు.

గట్టుచేరిన తర్వాత కల్యాణకారికి త్వరలో కలుగనున్న కుడితనానికి ప్రథమదూతిక అన్నట్లు నిద్ర ముంచుకొని వచ్చింది. నిద్రిస్తున్న అతని రత్నాలు చూచి అకల్యాణుడు క్రూరుడై నిద్రలోనే అతనిని తుదముట్టించ దలచి, అతన్ని గట్టిగా కట్టివేసి, తనను సముద్రంనుంచి తరింపజేసిన అతని నేత్రతారకలను చిదిపివేసి, రత్నాలను తీసుకొని వెళ్లిపోయాడు.

కల్యాణకారి గతప్రభుడై మదగజం కమలాలు పెరికివేయగా శోభాహీనమైన కమలాకరంలా అయిపోయాడు. వెలుగు తెలియక శోకంతోను, అంధకారంతో, సూర్యచంద్రులులేని కృష్ణపక్షప్రారంభం లాగ వున్నాడు. ఇలా బాధపడుతుండగా, అక్కడికి ఒక గోపపతి వచ్చాడు. అతడు నేత్రవిహీనుడైన రాజపుత్రుని చూచి, అతనివ్యథతో తానూ బాధపడి, తనయింటికి పిలుచుకొని వెళ్లి, పరిచర్యచేశాడు. అతని గుణ సౌజన్య స్నేహావేశాలకు వశుడయిపోయాడు.

రాజకుమారుడు గోపపతి ఇంట్లో వుంటూ తన మనశ్శాంతికోసం, పూర్వం నేర్చుకున్నవాడు గనుక చేతోవినోదిని అయిన వీణను వాయిస్తూ కాలం గడిపాడు. శోకాగ్నితప్తమనస్కులకు సత్సంగమం, వివేకపూరితమైన కథాశ్రవణం, కావ్యాసవం, ప్రియమిత్రుని మైత్రి, విహారం, వీణాస్వనం, కుసుమ మనోహరమైన వనంలో వాసం అమృతావగాహనం వంటివి కదా! ఆ గోపపతి పత్ని గీతవీణావిచక్షణ. అతడు వీణవాయిస్తుండగా వింటూ అతనిపై మరులుగొన్నది. వీణతో ఉపదేశం పొందినదా అన్నట్టు ఆకుటిల నవరాగంతో (నూతన అనురాగంతో, నూతనస్వరాలతో) మూర్ఛనలు పోతూ, ఉత్కంఠంతో ఇలా ఆలోచించింది : "ఈ సుందరుడు ఎప్పుడూ నా కళ్లల్లోను, మనస్సులోనూ వుంటున్నాడు. ఇతడు నాతో ప్రేమతో వ్యవహరించకపోతే, నా తాపం చల్లారదు. ఈ వీణ ధన్యం. ఇతని గోళ్లు తగిలి కులుకుతూ, రాగిణి అయి ఎంతో పుణ్యంతో ఒళ్లో కూర్చునే యోగ్యత పొందింది." ఇలా తలపోసి, కంపించే తన కర పల్లవాలతో అతని కరాంభోజాలు తాకుతూ, స్వేచ్ఛగా సవిలాసంగా అతనితో! "లలనాసులభమైన నా సిగ్గు, నా మనస్సూ స్వేగతమైనవి. నీవు కృతఘ్నునివలె నా ప్రీతిని స్మరించకుండా వున్నావు. స్మరపరవశలైన స్త్రీలు సిగ్గు విడిచి, శీలాన్ని, కులాచారాన్ని, అభిమానాన్ని, అనుమానాన్ని, దేనినీ చూడరు. ప్రణయంతో నాసంకల్పం సఫలంచేయి. సమ్మానింపబడిన మానినులు దేవతలలాగ ప్రీతితో చూస్తారు." అని తన మనసు విప్పి చెప్పింది. గొంతు బొంగురుపోతూ ఆ చపల విశృంఖలంగా చెప్పిన ఆ మాటలు విని రాజపుత్రుడు భయంతో గుండె చలించిపోగా ఇలా విన్నవించాడు : "తల్లీ! ఉత్తమునికి శీలపరిచ్యుతి తగదు. ఛీ! నష్టశీలుని జీవితం కిల్బిషవిష స్పృష్టమైనది. పరాంగనా పరిష్వంగాన్ని అంగీకరించేవాడు శలభమై నరకాగ్నిశిఖలను ఆలింగనం చేసుకొంటాడు. పరోపకార నిరతులు, పరదార పరాఙ్ముఖులు,

అహింసా వ్యసనులు అయినవారు మరణించినా పరలోకంలో జీవిస్తారు. ''

రాజకుమారుడు అలా అనగానే గోపపతిభార్య భగ్నమనోరథురా లయింది. స్త్రీలకు ప్రీతిని నిరాకరించడం మరణంకన్నా బాధాకరం కదా! తన మనోరథం విఫలమయిందనే విషం కక్కుతున్న ఆ భుజంగి తన పతితో ఒకనాడు ఇలా అన్నది. : " ఓ సాధో! సరళుడైన నీవు పరులయెడ వాత్సల్యం చూపడం కూడ ప్రమాదానికే. గుణ శీలాలు తెలియకనే ఎవడు తన యింటిని అప్పగిస్తాడు? ఇతరులపై ఎక్కువ నమ్మకం వుంచడం నీకు మంచిది కాదు. ఒకరి గుప్తమైన చిత్తాన్ని మరొకరు ఎలా తెలుసుకోగలరు? పరదార సహస్రాక్షుడైన ఈ అంధుణ్ని ఇంట్లో పెట్టుకున్నావు. నీ దీనాంధజనవాత్సల్యానికి ఫలం అనుభవించు. ఎవరూ లేకపోడంచూచి నన్ను సంగమంకోసం బ్రతిమాలినాడు. వాడికి కండ్లుంటే నేను పరిగెత్తుకురావడం ఎలా జరిగేది? '' భార్య మాటలకు గోపపతి కోపతప్తుడై రాజకుమారుణ్ని దూరంగా వదలిపెట్టి వచ్చి, తనయింటిని, మనస్సును చల్లబరిచాడు. తండ్రి కుమారుణ్ని వదలిపెట్టడం, మిత్రుడు తన మిత్రుణ్ని చంపడం ఇదంతా బంధుచ్ఛేదంలో అసిధారలవంటి దారల ప్రభావమే. కను బొమల కౌటిల్యం, చూపుల చాపల్యం, తీక్ష్ణత, కుచాల కాఠిన్యం ఇవన్నీ స్త్రీలకు హృదయంలో వుంటాయి.

ఇక్కడ కల్యాణకారి కొందరు వ్యాపారులు తోడ్పడగా దారి పట్టుకొని నడుస్తూ, తన తండ్రి మరణించగా, తన తమ్ముడు రాజయ్యా డని విన్నాడు. పిదప తనకు కన్యను వాగ్దానంచేసిన పుణ్యసేనమహా రాజు పట్టణాన్ని కొంతకాలానికి చేరి దూరమార్గాయాసం తగ్గినట్టుగా సంతృప్తి పడ్డాడు.

ఆ పట్టణంలో పుణ్యసేనుడు తను కుమార్తె అయిన మనోరమను వాగ్దత్తంచేసిన రాజపుత్రుడు సముద్రంలో పడిపోయాడని వినడంవల్ల

స్వయంవరం ఏర్పాటుచేశాడు. స్వయంవర మండపంలో ఆహూతులైన రాజులందరూ యథాక్రమంగా ఆసీనులు కాగా, మనోరమ రత్నాల పల్లకిలో స్వయంవరమండపానికి వచ్చి రాజుల నందరినీ చూస్తూ, యాదృచ్ఛికంగా అక్కడికి వచ్చిన రాజపుత్రుని కూడా చూచింది. అతడు గ్రుడ్డివాడైనా ఆమె చూపులకు ఇష్టుడయాడు. నిజమే కుముద్వతికి అన్నిగ్రహాలలోను మేఘాలమధ్య మరుగైన చంద్రుడే కదా ప్రియుడు! రాజకుమారి తమనంతా గడిచిపోవడంవల్ల నరపతు లందరూ ఫల మేమీ దక్కలేదని సిగ్గుతో వెళ్లిపోగా, మనోరమ అంధుడైన ఆ రాజకుమారుని కంఠంలో పూలహారం వేసి, 'నీదానిని' అని నెమ్మదిగా మధురంగా పలికింది. ఆ స్త్రీచేష్టితానికి చకితుడై రాజకుమారుడు ఏకాంతంలో ఇలా అన్నాడు: "నీవు ప్రజ్ఞాదరిద్రురాలివి. ఇలా చేయడం తగదు. స్మరసౌహార్ద మిత్రులు, పద్మనేత్రులు అయిన రాజులు వుండగా, వ్యర్థుణ్ని, అంధుణ్ని అయిన నన్నెందుకు వరించావు? కళ్లుగలవారి భార్యలుకూడా ఇతరుల ముఖాలు చూస్తారు. అలాంటప్పుడు గ్రుడ్డివానిభార్య పట్టపగలే ఇతరులను అభిసరిస్తుంది. నాకు లలనలతో అవసరం లేదు. వారిపైన నాకు విశ్వాసంలేదు. స్త్రీలు, నదులు కుటిలంగా వెళ్లుతూ, కులకూలాలను పడదోయవా?" రాజపుత్రుడు ఈ విధంగా పరుషంగా మాట్లాడగా నృపాత్మజ సిగ్గుపడి "నాథ! అంతటా అలా అనుమానించడం తగదు. ఒకచోట తప్పు చూచి, శంకతో, దుష్టురాలు కానిస్త్రీకి కూడ దోషం అంటగట్టడం ఏమి న్యాయం? నీ మీదే నాకు ప్రీతి వుండడం నిజమైతే, నామనస్సు అనన్యశరణమైతే, నీ కన్నొక్కటి నిర్మలంగా కలుగనీ!" అని అన్నది.

ఆమె అలా అనగానే, సత్యానుభావంతో అతని కుడికన్ను విచ్చిన తామరపూవువలె మొలిచింది. రాజపుత్రుడు సంతోషించి, ఆసులోచన అయిన మనోరమను సమాధానపరచి, ఆమె ముఖాంభోజలావణ్యా

గుణానికి ఆశ్చర్యపడుతూ, "ప్రియే మీ తండ్రి నిన్ను వాగ్దత్తం చేసిన కల్యాణకారి అనే సుందర రాజకుమారుణ్ని నేనే. నా కండ్లు పీకివేసే టప్పుడుకూడా నాకు వైర మన్నది లేకపోవడం సత్యమైతే, నా రెండవ కన్ను స్వస్థం కానీ." అని సత్యోపయాచనం చేశాడు. వెంటనే అతని రెండవ కన్ను నిర్మలమైంది. ఈ సంగతి పుణ్యసేనుడు సాంతం తెలుసుకొని, చాల సంతోషించాడు. కల్యాణకారి మనోరమతో మురుస్తూ, మామగారి సహాయంతో తన రాజ్యం మరల సంపాదించు కున్నాడు.

ఆ కల్యాణకారి నేనే. ఆ తమ్ముడే దేవదత్తుడు. ఆ పూర్వాను భావంతో ఇప్పటికీ అలాగే వున్నాడు.

ఈ విధంగా ఉదారమూ ఉపకార నిర్మలమూ అయిన బోధిసత్త్వ చరితాన్ని, తత్తుల్యమైన ఖలచేష్టితాన్ని విని, భిక్షువులు అసమాన విస్మయం పొందారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కల్యాణ కార్యవదానమనే ముప్పైఎనికటవ పల్లవం

పీశాఖాపదానం

సజ్జనులస్త్రీలు అపమార్గం పడితే రాగరహిత లవుతారు. సరాగ, తిమిరోన్ముఖి అయిన సంధ్య రవిని పర్వతంనుంచి క్రిందికి తోసివేస్తుంది.

జ్ఞానసాగరుడైన బుద్ధభగవానుడు దేవదత్తుని బహుజన్మాంతరాశ్రయమైన చరిత్రను పలుమార్లు చెప్పినప్పటికీ, మరొకమారు ఇలా మరొక సంగతి చెప్పాడు. :

పూర్వం కళింగదేశంలో అశోకుడనే రాజు వుండేవాడు. అతడు ప్రఖ్యాత విక్రముడు, శత్రుభంగకారి. అతనికి శాఖప్రశాఖా నుశాఖ విశాఖులని నలుగురు కుమారులు ఉండేవారు. వారందరూ తారుణ్యా మత్తులు కావడంవల్ల తండ్రి భార్యాపిల్లలతో వారిని తనరాజ్యంనుంచి వెళ్ళగొట్టాడు. వికారావమానాలతో పుత్రస్నేహంకూడా నశించడం సహజం.

వారు వూరు వదలిపోతూ, తమ దుర్దశవలె దుస్సహమైన వికటాటవిని ప్రవేశించి పాథేయంకూడా అయిపోగా, ఆకలితో ఇలా ఆలోచించారు. 'ఈస్త్రీలు మనకు విపత్కాలంలో కాళ్ళకు కట్టిన గుదిగొలుసులవంటివారు. మనం కష్టపడి సంపాదించుకొన్న ఆకు అలములోను భాగానికి సిద్ధమాతున్నారు.' ఈ విధంగా ఆలోచించి వారు తమ స్త్రీలను వధించడానికి నిశ్చయించారు. దుర్దశతో దగ్ధభాగ్యులైనవారికి ఇలాటి ఘోరమైన బుద్ధి పుడుతూంటుంది. వారిలో విశాఖుడు మాత్రం పాపసంకల్పం చేయలేక వారినుంచి వేరయి భార్యతో పరుగెత్తిపోయాడు.

అలా పరుగెత్తుతుండగా అతనిభార్య కలంకవతి అనేది చాల నీరసించిపోయి, చాలదూరం పరిగెత్తి రావడంవల్ల అలసిపోయి మూర్ఛపడి వెంటనే మరణించింది. విశాఖుడు కరుణార్ద్రచిత్తుడై తన శిరను వేధచేసి రక్తంతీసి ఆమెకు తాపించాడు. ఆ రక్తపానంతో ఆమెకు

ప్రాణాలు వచ్చాయి. సత్త్వసాగరుడైన విశాఖుడు తన అంగాలు కోసి ఆ మాంసంతో ఆమెకు ఆహారం కల్పించాడు. ఇలా వారిద్దరూ క్రమంగా ఘోరారణ్యం దాటి, నీడచెట్లతో పచ్చగా కనిపించే ఒక కొండవాగు తీరాన్ని చేరారు. అక్కడ వారిద్దరూ విశ్రమించి వుండగా, కాళ్ళు చేతులు తెగి పెద్దగా ఏడుస్తూ ప్రవాహంలో కొట్టుకొనివస్తున్న ఒక మనిషి కనిపించాడు. ఆ కష్టదశలోవున్న అతనిని చూచి విశాఖుడు కరుణాక్లిష్టుడై నదిలో దూకి, చేతులతో వాడిని ఎత్తిగట్టు చేర్చాడు; తర్వాత తోయఫలమూలాలతో వానికి ప్రాణం తెప్పించి, కొన్ని నాళ్ళకే గాయాలు మానేట్టు చేశాడు. వాడు స్వస్థుడైనప్పటికీ నడవలేక పోవడంవల్ల, ఎక్కడికీ పోక విశాఖునిభార్య సకాలానికి భోజనం పెట్టి ఉపచరిస్తుండగా అక్కడే వున్నాడు.

విశాఖుడు భార్యతో చాల విరలంగా సంగమించేవాడు. విజిగీషువులైన శూరులు సింహాలలాగ అల్పరతులు. కనుక విశాఖునిభార్య దివ్యౌషధి రసాహారపరిపూర్ణ శరీరఅయి ఆ వికలాంగునిపై మరులుగొన్నది. స్వేచ్ఛాస్పర్శసుఖం కోరే స్త్రీలను స్నేహం ఏమీ పూసుకొనిరాదు. గుణం బంధించదు. గౌరవం కట్టుబాటులో వుంచదు. ఆ ఘనస్తని రాత్రిళ్ళు నిశ్శబ్దంగా ఆ వికలాంగునితో రమిస్తూ, నిశ్శంకంగా క్రీడించడానికి అవకాశం లేదనే అసంతృప్తితో పతి దీనికంతా విఘ్నప్రాయుడుగా వున్నాడని తలచి, అతన్ని చంపివేయడానికి జారునికి మాట యిచ్చింది. కలుషలయిన కాంతలు పాపకర్మలలో శిక్షా కుశలలు గదా ?

నొసట పాపకర్మలు వ్రాసిపెట్టిన, జిత్తులమ్మారైన ఆ స్వైరిణి పతిని చంపడానికి పన్నాగాలు ఆలోచించి, "తలనొప్పి, ఘోరమైన తల అంటూ నొసట గుడ్డకట్టుకొని బాధ అభినయించింది. ఆమె తీవ్రమైన నొప్పి" శిరోరుజను చూచి పార్థివాత్మజుడు దాని ప్రతీకారానికి పెక్కుయుక్తులు ఆలోచించాడు. ఆమె విషాదచింతలతో స్తంభించిపోయి,

నిట్టూరుస్తున్న అతనిని చూచి, మంచుతో తడిసి మ్లానమై చలికి గీపెడుతున్న భ్రమరాలున్న పద్మినిలాగ, రుద్ధకంఠంతో ఇలా అన్నది. "నేను కన్యగా వున్నప్పుడూ ఇలాటి తలనొప్పే వచ్చింది. వైద్యులు పాషాణభేది లేపనంతో పోగొట్టారు. ఈ కొండతూర్పున పాషాణభేది వ్యాపించి వుంది. పగ్గం కట్టి దిగి సాధ్యమైతే తీసుకుని రా. నేను ఆ పగ్గం నా చేతులతో గట్టిగా పట్టుకుంటాను." ఆ మాటలకు రాజకుమారుడు ప్రణయంతో అంగీకరించాడు. ఆమె తనచేతులతో పగ్గం పట్టుకొనగా, అతడు రాతిబండలను తాకి గర్జిస్తున్న గిరి నదీతటాన దిగాడు. దిగినతర్వాత మందును వెదకడంలో నిసుగ్నుడై ఆలంబనగా వున్న పగ్గం వదలిపెట్టి స్త్రీచిత్తంవలె చపలమైన నీరున్న మహాగర్తంతో దభేలున కూలిపోయాడు.

కూలి పడినా, శుభకర్మశేషంవల్ల ఒళ్లు విరగక ప్రవాహంలో కొట్టుకొనిపోతూ, ఇలా ఆలోచించాడు. "ఈ గిరి నారీచిత్తసదృశమైన తన అంతరంగమైన సుడిగుండం చూపుతూ, స్త్రీలవిషయంలో నియమంతో వుండాలని నాకు ఉపదేశిస్తున్నట్లు ఉంది. ఇది నిజం. స్త్రీలు మాయలవంటివారు. వారిమతి ఎటు ప్రసరిస్తుందో తెలుసుకోలేము. స్వప్నంలోని సంకల్పాంలలాగ అందనివారు. రాగద్వేషవ్యసన విషమాయాస విన్యాసాలు చేయడంలో ఆసక్తలు. కామంతో సకలజనతనే మోహింపజేస్తారు. క్షణమాత్ర పరిచయమైనా సరే కూలదోస్తారు. మాయలు కూడ సోకగానే క్షణంలో కూలదోస్తాయి." ఈ విధంగా ఆలోచిస్తూ తీవ్రమైన నదీవేగంతో సుకృతంతోనా అన్నట్లు పుష్కలావతీపట్టణం చేరాడు.

ఆ సమయంలో ఆ పట్టణంరాజు సంతులేక మరణించాడు. నిమిత్తజ్ఞులైన అమాత్యులు సులక్షణుడైన ఆ రాజపుత్రుని పిలుచుకొనిపోయి, విధివత్తుగా మంగళోదకాలతో పట్టాభిషేకం చేశారు. స్త్రీచరితం చూచాడు గనుక రాజకుమారుడు వివాహమంటే విముఖుడయాడు.

విశాఖుడు వెళ్ళిపోయిన పిదప కలంకవతికూడ ఓషధీబలం మందగించగా, కాలం గడువను గడువను జీవికవిషయంలో వ్యాకులత చెందింది. వికలాంగుణ్ని భుజంమీద మోసుకొని, గ్రామపురమార్గాలలో నిలబడి పతివ్రతనని చెప్పుకుంటూ బిచ్చం అడుగుతూ తిరుగసాగింది. పతివ్రతాగౌరవంతో అందరూ ఎక్కువ డబ్బు యిచ్చేవారు. విపత్తుల్లో మిథ్యాశీల ప్రవాదంకూడ సంపద కలిగిస్తుంది. కలంకిని ఈ విధంగానే తిరుగుతూ పుష్కలావతీ పట్టణం చేరింది. సతి అని అందరి మన్ననలు పొందుతూ రాజద్వారసమీపం చేరింది.

స్త్రీచరిత ద్వేషి అయిన రాజు పతివ్రతను తప్పక పూజిస్తాడనే ఆలోచనతో అతనిపై భక్తిగల పురోహితుడు అతనితో ఇలా అన్నాడు. "దేవ! దూరదేశాంతరంనుంచి ఎవరో పతివ్రత వచ్చింది. ఆమె చరణన్యాసంవల్లనే ఈ భూతధాత్రి పవిత్ర అయింది. చూడు దేవా! ఆ సాధ్వి తనభుజంపై భర్తను మోసుకొని వున్నది. పతివ్రతలను నమస్కరించడంవల్ల మానవులకు ఆయుస్సు వృద్ధి చెందుతుంది." పురోహితుడు ఆమెను చూడవలసిందని ఈ విధంగా ప్రార్థించగా, రాజు అతనితో ఇలా అన్నాడు. "అయ్యో బ్రాహ్మణుడా! నీవు సరళస్వభావుడివి. స్త్రీ స్నేహంతో వున్నదనేది కేవలం ప్రవాదం. నిష్కపట అనడం మతిభ్రమం. సతీ అనడం గగనకుసుమం. స్త్రీ పాపిష్టురాలనడం నిస్సందేహం. స్త్రీలు ప్రబ్బలి తీగల వంటివారు. స్త్రీ నిష్ఫలురాలు, ప్రబ్బలి నిష్ఫల, రెండూ అగ్ని రోహిణులు, జనసంగమంలో (జనం తాకినప్పుడు, సంగమ సమయంలో) సరళలు. వేళ్ళు కనిపించవు, బంధించివేస్తాయి ప్రబ్బలితీగలు. కారణం కనిపించని బంధనాలు స్త్రీలు. స్వభావంతోనే భేదద్రోహైకశీలలు, దుశ్చరితలు. కనుక స్త్రీలకు నమః, నమః, నమోనమః. దుష్టస్త్రీ చరితంతో అపకారం పొంది, దాని చింతతో వ్యథితమనస్కుడైన నాకు ఈ పృథివి రత్నపూర్ణ అయినా రుచింపదు. కొండలేడివలె ముగ్ధలుగా కనిపిస్తారు. ఇతరులను వంచించ

డంలో తీక్ష్ణస్వభావలుగా వుంటారు. దేహం ఇవ్వడానికి ఇష్టపడు తారు. కాని పురుషుల జీవితాలను హరిస్తారు. పూవు పడినా భయ పడుతారు. నిప్పును తాగుతారు. సరలకుటిలలైన స్త్రీలు ఎన్నిసార్లు ఆలోచించినా అర్థం కారు. అయినా నీవు, బలవంతపెడుతున్నావు గనుక ఆ స్త్రీని చూస్తాను." అని ప్రాసాదమెక్కి ఆమెను చూచాడు.

వికలాంగునితో సంబంధంగల పాపిష్ఠురాలు తన భార్య అనే తెలుసు కొని, సచివులకు ఆమె సమాచారం వివరించాడు. ఆమె కూడ రాజును గుర్తుపట్టి క్షణకాలం తల వంచుకొని, జనులు చెవులు మూసుకుని ఛీకొట్టగా త్వరగా నగరం వదలి వెళ్లిపోయింది. ఆ విశాఖుణ్ని నేనే. ఆ వనితే ఈ దేవదత్తుడు.

జినుడు చెప్పిన ఈ ఇతివృత్తం విని భిక్షుగణం వాని చరితాన్ని నిందించింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
విశాఖావదానమనే ముప్పదిరెండవ పల్లవం.

నందోపనందావదానం

శుద్ధాత్ములైనవారి స్వభావం అమృతప్రాయం, పుణ్య ప్రశమాను భావం. దాని ప్రభావంతో క్రూరులు గూడ వెంటనే క్రోధ విషముక్త లవుతారు.

ఒకప్పుడు తథాగతుడు జేతవనారామంలో విహరిస్తున్నప్పుడు, ఆయన ఆజ్ఞతో భిక్షుగణం గిరికాననాలు తిరుగుతూ తపస్సు చేయ డానికి వెళ్లినది. భిక్షువులు సుమేరుపర్వతం చరియలలో ఉండి ధ్యాన పరాయణులై, కొంతకాలానికి చిక్కి పాలిపోయిన ముఖాలతో తిరిగి వచ్చారు. వచ్చి భగవానునికి పాదపద్మాభివందనం చేసి, తక్కిన భిక్షు వులు అడుగగా తమ దేహ దౌర్బల్య కారణం ఇలా వివరించారు. "నందోపనందకులనే నాగసర్పాలు వైనతేయునికి కూడా కంటబడక సుమేరు పర్వతాన్ని మూడుచుట్లు చుట్టుకొని ఉన్నాయి. అవి ఎప్పుడూ నిప్పును కక్కే మూడు రకాల ఊపిరి వదలుతాయి. దాని తాకిడికి రాళ్లు కూడా బూడిద అయిపోతున్నాయి. మేము ధ్యాన యోగంలో వున్నప్పుడు ఆ విష నిశ్వాసాలతో శరీరం కాలి పాలి పోయిన ముఖాలతో, చిక్కిశల్యాలై బైటపడ్డాము." వారు ఇలా చెప్పగా శాస్త భిక్షుసంఘం ప్రార్థనలవల్ల నాగులను అణచివేయడంలో సమర్థుడైన మౌద్గల్యాయనుణ్ని అక్కడికి పంపాడు.

మౌద్గల్యాయనుడు శిఖరాలతో ఆకాశాన్ని అంటుతున్న సుమేరు పర్వతం చేరి, యోగంతో అంతర్హితుడై, పడుకొని ఉన్న నాగేంద్రు లను రెంటిని చూచాడు. వాటిని అతడు మేల్కొలిపి, మేల్కొనే లోగా తను మహా నాగాకారం ధరించి, చుట్టివేశాడు. అవి మేల్కొని తమను చుట్టివేసిన ఆ భీషణాకృతిని చూచి, నరరూపం ధరించి భయ విహ్వలచిత్తంతో పారిపోదొడగినాయి. మౌద్గల్యాయనుడు కూడ నాగా కారం వదలి, స్వకీయరూపంతో, వారిని వెంటాడుతూ, "ఓ నాగు లారా! ఎక్కడికి తొందరగా పరిగెత్తుతున్నారు ? భయం వదలండి. మిమ్మల్ను పరిగెత్తించిన ఆ నాగం లేదు. ఆ నాగమనేది ఎన్నటికీ

లేకపోతే, మీరు శరణ్యుడైన బుద్ధునికి పాదాభివందనం చేయరా?" అని ప్రశ్నించాడు.

ఆ నాగులు అతడు చెప్పినది విని వినయంతో "భగవంతుని దర్శనంతో మాకు అనుగ్రహం కలిగించు, ఆర్యా, కలిగించు" అని కోరాయి. మౌద్గల్యాయనుడు వారిరువురినీ భగవానుని సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్లి, వారిసంగతి మనవిచేసి కూర్చున్నాడు.

శరణాగతులై, రత్నప్రభాభూషితభూతలులై ప్రణామంచేస్తున్న నాగేంద్రులను భగవానుడు చూచి, "నానుంచి శిక్షాపదాలు పొంది సర్వభూతాలకు అభయ మిచ్చే వారయారు. శరణప్రాప్తిసమయం నుంచి మీరు నిర్భయులయారు." అని వారిని చూపులతోనే దోష విష ద్వేషవివర్జితులనుగా చేసి, పంపివేశాడు. మహాశయుల సందర్శనంతోనే, ప్రభావ దేశంలో శమామృతం శరీరం తాకగా, ద్వేషవిష తాపంతో తపించే హింస్రజంతువులు కూడా చల్లబడిపోతాయి.

నాగేంద్రుల పూర్వజన్మవృత్తాంత మేమి టని భిక్షువు లడుగగా భగవానుడిలా తెలియజేశాడు :

"పూర్వం వారాణసిలో కృకి అనే రాజు వుండేవాడు. అతడు కాశ్యపునినుంచి ధర్మోపదేశం పొందాడు. అతడు నందోపనందులనే మంత్రులకు రాజ్యం అప్పగించి, బోధిసంసక్తుడై సత్యదర్శనంతో నిర్వృత్తి పొందాడు. మంత్రు లిద్దరూ ధర్మాధర్మమయంగా రాజ్యం పాలించి కాశ్యపునికి సర్వోపకరణాలతో కూడిన విహారం నిర్మించారు. వారిద్దరూ కాలక్రమాన ఈ నాగేంద్రులై పుట్టారు. విహారం నిర్మించిన పుణ్యంతో వారికి మేరుపర్వతనివాసం కలిగింది."

ఈ విధంగా పూర్వజన్మలో చేసిన సత్కర్మపరిచిత సుకృతమైన ఫణివరచరితం జినుడు చెప్పగా విని, భిక్షునివహం విషధరనియమనాన్ని ప్రశంసించింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
నందోపనందావదానమనే ముప్ఫయిమూడవ పల్లవం.

గృహపతి సుదత్తావదానం

పరహిత భావనతో ఇచ్చిన తను ధన కణశేషమైనా, అపరిక్షయ గుణ కల్పనతో సుపుణ్యవిశేషంగా పరిణమిస్తుంది.

కొంతకాలం గడువగా ఒకమారు నందోపనందులు భగవానుని ధర్మోపదేశం వినడంకోసం వచ్చారు. ప్రసేనజిన్మహారాజు కూడ భగవానుని దర్శనంకోసం వచ్చాడు. నందోపనందులు అక్కడ తనకు ప్రణామం చేయలేదని రాజుకు కోపం వచ్చింది. తర్వాత అతడు సుగతునికి నమస్కరించి వెళ్లిన పిదప వారిని పట్టుకొనడానికి ఆలోచించాడు. వారు అతని ఆలోచన గ్రహించి, శస్త్రవృష్టి కురిపిస్తూ ఆకాశానికి ఎగిరిరారు. రాజు కూడా శస్త్రవృష్టి కురిపించాడు. సర్వజ్ఞుని ఆజ్ఞతో మౌద్గల్యాయనుడు నరపతి శస్త్రవృష్టిని తామరపూవుల, కలువలరేకులుగా మార్చివేశాడు. రాజు మరల భగవానుని వద్దకు వెళ్లి అక్కడికి మరల వచ్చిన ఫణీశ్వరులను భగవానుని ఆదేశంతో మన్నించాడు.

పిదప రాజు ప్రార్థనపై భగవానుడు భిక్షుగణంతోపాటు రాజమందిరానికి భిక్షకోసం వెళ్లాడు. భక్ష్యాలు కాలుస్తుండగా, రాత్రి నగరంలో నిప్పంటుకుంది; భగవానుని ప్రభావంతో వెంటనే శాంతించింది. భగవానుడు భోజనం చేసి మరలిన తర్వాత రాజు "నగరంలో ఎవరూ రాత్రి నిప్పు వెలిగించకూడదు. వెలిగిస్తే శిక్ష" అని చాటించాడు.

ఇది ఇలా వుండగా ఆ నగరంలోని సుదత్తుడనే గృహపతి కుమారుడు వృద్ధిబలుడనేవానిని రాజు మిథ్యాదోషంతో చంపించాడు. శాస్త్ర శాసనంవల్ల అదివరకే జ్ఞానధైర్యాలు పొందివుండడంవల్ల సుదత్తుడు పుత్రుడు మరణించినా, దుఃఖపడకనే కాలంగడుపుతూ, పుత్రుడు

లేడనే కారణంతో తన సంపదనంతా దరిద్రులకు దానంచేసి, ఒక పణంమాత్రం మిగుల్చుకున్నాడు. ఒక్క పణంమాత్రమే లభించేట్టుగా పూర్తిగా దానధర్మాలు చేయడంవల్ల తర్వాత స్వల్పంగా దానం చేయడంవల్ల 'గృహీసుదత్తుడు' అనే పేరు అతనికి వచ్చింది. గృహా మంటే స్వల్పం.

ఒకేమారు అతడు దర్శనానికి వచ్చి, స్వల్పదాని అనేపేరు వచ్చింది కదా అని సిగ్గుపడుతుండగా, భగవానుడు దయతో, "ఓ గృహపతీ! అల్పదానంతో సిగ్గుపడ నక్కరలేదు. శ్రద్ధతో అర్పించిన కణమే కనక శైల మవుతుంది. పూర్వం వేలముడనే బ్రాహ్మణుడు బహుతరంగా దానం చేశాడు. శ్రద్ధలేని దానివలన వృద్ధి పొందలేదు. జంబుద్వీప గతులైన జనాని కంతా భోజనంపెట్టేవాని పుణ్యంకంటే, బోధి యుతుడైన ఒక్కనికి భోజనం పెట్టినవాని పుణ్యం గొప్పది" అని సమాధానపెట్టగా, సుదత్తుడు సంతోషించి, భగవానుని ప్రణమిల్లి ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు. రాత్రి దీపం వెలిగించి బుద్ధానుశాసనం చదువు తుండగా, నిప్పు వెలిగించాడనే నేరారోపణపై రాజపురుషులు అతనిని బంధించి, కారాగారంలో వేశారు. కారాగారానికి శక్ర బ్రహ్మాది దేవతలు వచ్చి, ధనం స్వీకరించమని కోరారు. అతడు నిరాకరించగా, అతని ఇంట ధర్మోపదేశం ప్రవర్తిల్లింది. పట్టణంలో నిప్పంటుకుంది. రాజు అతని ప్రభావం తెలుసుకొని, అతనిని విడుదల చేయగా, ఎక్కడా నిప్పు కనిపించలేదు.

ఆ గృహపతి ఒకమారు జినదర్శనానికి వెళ్ళి ముందు నిలబడి వెనుక వచ్చిన ప్రసేనజిత్తును చూడలేదు. తర్వాత చూచినా, భగవానుని ఎదుట అతనికి నమస్కారం చేయలేదు. జగత్పూజ్యుని ఎదుట మరొకరు పూజార్హులు కారు. రాజు జినదేవునినుంచి సెలవు తీసుకొని నగరుకుచేరిన పిదప పట్టణంనుంచి గృహపతిని వెళ్ళగొట్టాలని ఆజ్ఞా పించాడు. అది చూచి సుదత్తుని రక్షించే ప్రసాదిని అనే దేవత నర

పతిపై క్షుద్రజంతువులు వదలింది. అవి అతనిని కరిచాయి. దానికి అతడు భయపడి అమాత్యాంతఃపుర పరిజనులతోసహా జినదేవుని సన్నిధికివచ్చి, అతని ఆదేశంతో సుదత్తుని వద్దకు వెళ్లి సంతోషపెట్టాడు.

ఈ విధంగా సుదత్తగృహపతి సతత ప్రత్యాసత్తితో పరామృతనిర్భరమైన శాంతిని పొందాడు. విమల మనస్కుల అంతేవాసులు విఘ్నాయాస ప్రయాసలేవీలేక వివేకమహానిధిని స్వాయత్తం చేసుకుంటారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
గృహపతి సుదత్తావదానమనే ముప్పయినాల్గవ పల్లవం.

ఘోషిలా పదానం

దాతకు క్షణకాలం దానంలో సహాయం చేసినవారికి కూడా దాతతో సమానమైన ఫలం లభిస్తుంది. పరోపకార ప్రణయపరులను పాపకర్మ అనుసరించదు.

భగవాను డొకప్పుడు జేతవనారామంలో విహరిస్తున్న సమయమది. కౌశాంబీనగరంలో ఉదయనుడనే వత్సభూపాలు డుండేవాడు. అతని కీర్తిని ఇప్పటికీ విద్యాధరవధువులు గానం చేస్తారు. అతని రాజ్యంలో సుధనుడనే గృహపతి వుండేవాడు. అతడు గనులనుండి లోహాలు తీయించి జీవనంచేస్తూ, ధనాదానంలో సమర్థుడుగా వుండేవాడు. ఒకమారు అతడు కార్యార్థిగా ఆస్థానానికి రాగా, ఉదయనుడు అతనిని మాటలతోనే కార్యార్థిగా వచ్చాడని గ్రహించి, ఆదరంతో ఇలా అన్నాడు. "ఓ గృహపతీ నీ మాటలతోనే నీవద్ద సువర్ణనిధి వున్నట్టు తెలుసుకున్నాను. నీవు సువర్ణ సంచయంలో చాల సమర్థుడివి." ఆ మాటలు విని గృహపతి నవ్వుతూ, చేతులు జోడించి, "నా యింట్లో కాంచనసంచయం ఉన్నమాట నిజమే, దేవా. స్వద్వృత్తచింతానిరతుడు, వాత్సల్యపేశలుడు, తండ్రివంటి సంరక్షకుడు నీవు వుండగా నాకు ఏమిటి కొరత? రాజు లంచం తిందామని నిరుత్సుకుణుడై పులిలాగ ప్రవర్తిస్తే ధనవంతులు నిర్ధను లౌతారు. ధనహీనులు నిధనం పొందుతారు. రాజు ధర్మధను డయితే, ప్రజలు నిశ్శంకగా ధన మార్జిస్తారు. ఆర్జించినదానిని భాగాలు పంచుతారు. పంచినదానిని అనుభవిస్తారు." అని మనవిచేశాడు. బుద్ధిమంతుడైన ఆ గృహపతి సముచితంగా చెప్పిన దానిని రాజు విని, దంతకాంతితో అనుగ్రహిస్తున్నవానివలె, "బుద్ధిమంతుడవైన నీవు నాకు కార్యసచివుడు కాగలవాడివి. ధీధుర్యులైన నీవంటివారివల్లనే ధరణీభరం ధరించబడుతున్నది." అని అన్నాడు. ఆ మాట విని గృహపతి

వినయంతో " దేవ, నాబోటివారు రాజసేవలో సభామండల పండితులుగా వుండగలవారు కారు. సేవ అనేది స్వాతంత్ర్యమనే ఉద్యానానికి విచ్ఛేదం, మంచి నిద్రాసుఖం అమ్ముకోనడం, సంసార దుఃఖదైన్యం వలె భయంకర మైనదీని. సేవకుడు "అయ్యా, ఇదిగో ఉన్నాను' అంటూ ప్రభువులు తన తలమీద కాలుపెట్టే పాదపీఠంవలె అయి కృతకృత్యుణ్నయానని అహంకారం పొందుతాడు. సేవాయాస ప్రయాసంతో సంపాదించిన సంపదల అనుభవంకూడ దుష్టులపొత్తుతో ప్రభుభ్రూభంగంవలె కుటిలమూ, క్షణస్థాయీని. ఇంతచేసినా రాజు యిచ్చిన సంపదలు ఎంత ప్రయత్నించినా నిలిచేవి కావు; దర్పంతో ఉగ్రమైన మొసలిలాగా పట్టుతప్పి పారిపోతాయి; క్షణకాలం నవనవాశ్లేషంతో ప్రణయం చూపే అవార వారరమణివలె రమణీయమైన వీని. " అని సేవను తిరస్కరిస్తూ ఎంత మొరపెట్టుకున్నా వినక, రాజు అతనిని మంత్రిగా నియమించాడు. ప్రభువుల ఇష్టాన్ని ఎవరు కాదంటారు ?

అతనిని సర్వాధికార మిచ్చి, పెద్ద పదవిలో పెట్టగానే తక్కిన మంత్రులందరూ సహించలేక, విద్వేషపూరితు లయారు. రాజు అతని ధర్మచింతను పరీక్షచేయడానికి దుర్మార్గులను ప్రేరేపించి అసత్కార్యం చేయడానికి పురికొల్పగా, అతడు అలాటి పనులు చేయలేదు. రాజు కోపగించుకున్నట్టుగా ప్రవర్తించి అతనితో అధర్మశాసనాలు చేయించాలని ప్రయత్నించాడు. కాని, అతడు అధర్మసంయుక్తమైన శాసనాలు చేయలేదు. ఒక జన్మసుఖంకోసం బహు జన్మశతాలు బాధపెట్టే సాధునిందితమైన పని చేయనని అతడు స్పష్టంగా చెప్పాడు. భయంతోను, ధర్మంతోను, ఉపధతోను పరిశుద్ధుడైన అతనిని భూమీపతి స్వేచ్ఛగా వదలివేశాడు. అతడు సకలార్థులకు అవిచ్ఛిన్నంగా దానసత్రం ఏర్పాటుచేశాడు. యశస్వి అయిన అతని దానసత్రంకీర్తి అంతటా వ్యాపించగా, కల్పవృక్షంపై ప్రజలకు ఆదరం తగ్గిపోయింది.

ఇలా ఉండగా దక్షిణాపథంనుంచి తీర్థయాత్రకోసం కొందరు మునులు బయలుదేరి దారిలో నీళ్లులేని అడవిలో చిక్కుకున్నారు. వారు దప్పికతో అలమటిస్తూ మూర్ఛపోతూ, నిశ్చేతన వస్తువులను గూడ నీళ్లడగడం ప్రారంభించారు. "దేవ గంధర్వ నాగులలో ఎవరైనా సరే దయాంబుధి అయినవారు మాకు నీరు ఇచ్చి పుణ్యం కట్టుకోండి" అని వారు యాచించారు. అప్పుడు రత్నకేయూర కంకణధ్వనితో ఒకచేయి బంగారు చెంబు పట్టుకొని ఒక చెట్టు మధ్యనుంచి బయలు దేరింది. ఆచేయి ఆ చెంబును వంచింది. వారు అమృతాస్వాదంగల జలం కుత్తుకబంటిగా తాగి ప్రాణాలు కుదుటపరచుకున్నారు. మరల వారు జలం కోరారు. మరల ఆపాణిపద్మం చెట్టు మధ్యనుంచి బయలు దేరి వారికి ఆశ్చర్యం కలిగించింది. వారు "అదృశ్య వృక్షనిలయం నుంచి ఉద్భూతుడైన వాడివి నీవు ఎవ్వడివి?" అని ప్రశ్నించారు. ఆ హస్తం ఇలా అన్నది : "విశ్రుతకీర్తి, సంపదలకు ఆశ్రయము అయిన అనాథపిండదుడనే గృహపతి శ్రావస్తిలో ఉన్నాడు. అతడు సర్వస్వదాత. నేను ఆయన గృహసమీపంలో నివసించే కుట్రపు వాడిని. నిత్యం వచ్చే అర్థులకందరికీ చేయెత్తి అతనియిల్లు చూపే వాడిని. ఆ పుణ్యంతో మరణాంతరం దేవత్వం పొంది ఇక్కడ విహ రిస్తున్నాను. అర్థులకు దిక్కుచూపిన ఈ నా చేయి ఈ విధంగా ప్రకాశిస్తున్నది."

ఆ మునులు ఆ బాహువువద్ద సెలవు తీసుకొని, అక్కడినుంచి బయలుదేరి ముందుకి సాగిపోయి, ఆకలిగొని, దట్టమైన నీడగల ఒక చెట్టు చూచారు. అక్కడికి వెళ్లి ముందులాగే ఆ చెట్టును భోజనం కోరారు. ఆ చెట్టునుంచి "అదుగో అక్కడ పుష్కరిణీతీరంలో చిన్న పడవలో నిండుగా దివ్యభోజనం సిద్ధంగా వుంది. ఇష్టమైనంత భుజించండి" అని అద్భుత గంభీరమైన వాక్కు వినిపించింది. ఆ ప్రకారమే వారు దివ్యభోజనం భుజించి, "నీ వెవరు?" అని ఆదివ్య

పురుషుణ్ని ప్రశ్నించారు. ఆ తరుసంశ్రితుడైన దివ్యపురుషుడు తన వృత్తాంతం వారి కిలా విపులంగా వినిపించినాడు. "శ్రావస్తిలో అనాథపిండదుడనే గృహపతి ఉన్నాడు. అతడు జరిపే సంఘ భోజనాల్లో పెరుగుకుండలు అందించే బ్రాహ్మణుణ్ని. ఆ సంఘభోజ నాంతంలో మిగులుబోగులూ తినేవాడిని. భిక్షువులకు రాజభోజనం, నా కేమో ఉప్పులేని మిగులూబోగులూ చూచి ఖేదపడి, అనాథపిండ దుని మాటతోను, భోజనంపై లాలసతోను అష్టాంగయుక్తమైన పోషధవ్రతం ఆరంభించాను. ఆ వ్రతం సమాప్తిచేయకనే చాపల్యంతో రాత్రిభోజనం చేశాను. దానివల్ల నన్ను ప్రజలు ఖండపోషదుడని అనేవారు. ఆ ఖండవ్రతంతోనే నేను మరణాంతరం దేవపుత్రత్వం పొందాను." ఈ మాటలు విని మునులు ముందుకు కదిలారు.

వారు ముందుకు వెళ్లుతూ, "తీవ్రతపస్సుతో మనం ఎంతో బాధ పడుతున్నాము. ఇంతవరకూ కుశలమనేదాన్ని తాకలేకపోతున్నాము. పోషధవ్రతమే చేద్దాము. నిరపాయంగా, సుఖోపాయంగా హితం చేకూరుతుందంటే ఎవరు వద్దంటారు?" అని ఆలోచిస్తూ కౌశాంబీ నగరంవైపు వెళ్లారు. ఆ నగరంచేరి దానప్రసిద్ధుడైన సుధనుని గృహా నికి వెళ్లారు. అక్కడ అతడితో సత్కారం పొంది, అడవిలో జరిగిన వింతలను అతనికి తెలిపి, అతనితోపాటే అనాథపిండదుని చూడడానికి బయలుదేరారు. శ్రావస్తిలో అనాథపిండదుని యింట ఆదరంతో పూజలు పొంది, తాము చూచిందీ, విన్నదీ తెలియజేశారు. అనాథ పిండదుడు వ్రతార్థులైన మునులను, మిత్రుడైన సుధణుణ్ని భగవా నుని సన్నిధికి తీసుకొని వెళ్లాడు. భగవానుడు ధర్మసచివుడైన అనాథ పిండదుని మాటలతో వారిని అనుగ్రహించాడు; దానితో వారు సత్యదర్శన సంబుద్ధితో సుగతిని పొందారు.

మునులు వెళ్లిపోయినతర్వాత భగవానుడు పక్షపాతార్ద్రమైన దృష్టితో సుధనుణ్ని చూచి, సమ్యక్ జ్ఞానభాజనుణ్నిగా చేశాడు. సుధనుడు సత్యసందర్శనంతో కుశలోదయం పొంది కౌశాంబికి మరలి

పోయినతర్వాత జినునికి గొప్ప విహారం నిర్మించాడు. భగవానుని ఆదేశంతో చుందుడు అనే భిక్షువు ఆ విహార నిర్మాణంలో సహాయ పడడంవల్ల ఆ విహారం చుందవిహారమనే పేరు పొందింది. ఆ విహారంలో రాధ అనే దాసి అయిన పరిచారిక ఉండేది. "నేను వచ్చే జన్మలో నైనా దాసి కాకుండా పుట్టాలి" అనే శ్రద్ధాప్రణిధానంతో ఆ పరిచారిక శీర్ణవస్త్రం భగవానునికి సమర్పించింది. ఆ చీవరం - శీర్ణ వస్త్రం - భగవానునిరంగుతో కలిసిపోయింది.

సుధనుని ఉజ్జ్వలాద్భుతమైన పుణ్యాసంభారం చూచి, భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, భగవానుడు అతని పూర్వజన్మ చరితం ఇలా చెప్పాడు. "పూర్వం వారాణసిలో సుంధానుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. దాన కుంజరుడైన అతనికి దానధార ఎప్పుడూ క్షీణించలేదు. ఒకమారు పన్నెండేండ్ల కరువు వచ్చింది. అప్పు డతడు అర్థులకందరికీ అవిచ్ఛిన్నంగా అన్నసత్రం పెట్టాడు. అతని కోశాగారపతి అయిన పద్మాకరుడనేవాడు దానసహాయకుడుగా వుండేవాడు. సంపదలలో కలిసి పనిచేసేవారు వుంటారు గదా! ప్రత్యేకబుద్ధ సంఘానికి భోజనకాలం తెలిపే బుద్ధిమంతుడైన ధర్మదూత అనేవాడు అతని మంత్రి కర్మ వశాత్తు ధర్మదూత మరణించగా, కుకురు డనేవాడు భోజనకాలం తెలిపేవాడు. ఆ సుంధానుడనేవాణ్ని నేనే. కోష్ఠికుడు (కోశాగారపతి) అనాధపిండదుడు. సంఘధర్మదూత ఉదయన నరపతి. తర్వాత కాల నివేదకుడైన కుకురుడే సుధనుడు. రాజు కేక వేయడంవల్ల (ఘోషించ డంవల్ల) అందరికీ తెలిసేది గనుక ఘోషిలుడనే మరొకపేరు కూడ వచ్చింది.

ఈ విధంగా భవభేది అయిన భగవానుడు చెప్పిన సుకృతసౌరభ సారసుధారసమైన సముచిత చరితాన్ని భిక్షువులు మంచిమనసుతో, శ్రవణాంజలులతో పానంచేశారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఘోషిలావదానమనే ముప్పైఐదవ పల్లవం.

పూర్ణావదానం

కమలం బురదలో పుట్టినా, అశుచిగావుండే పరిసరవస్తువుల స్పర్శలేక వుంటుంది. కనుక జాతి సహజ పరిచితమైన అంతర్గత విమల గుణాలకు కారణం కాదు.

శ్రావస్తిలో జేతవనారామంలో జినకల్పద్రుమం సర్వప్రాణుల స్వస్తిధ్యానపరాయణమై వుండగా, శుర్పార మనే పట్టణంలో రత్న సంచయానికి సాగరునివంటివాడు, మతిమంతుడు అయిన భవుడనే సార్థపతి వుండేవాడు. అతనికి కేతకి అనే భార్యకు భవిలుడు, భవ భద్రుడు, భవనంది అని ముగ్గురు కుమారులు కలిగారు. అతడు ఒక మారు వ్యాధిగ్రస్తుడై చావడానికి సిద్ధం కాగా, పత్నీపుత్రులు ఉద్వి గ్నులై కఠినభావంతో ఉపేక్షించారు; అప్పుడు మల్లిక అతని దాసి శ్రద్ధగా పరిచర్య చేయడంవల్ల స్వాస్థ్యం పొందాడు. ఈ ఉపకారానికి సార్థపతి కృతజ్ఞుడై ప్రణయంతో ఆమెను భోగించడంవల్ల ఆమెకు కుమారుడు కలిగాడు. పుట్టినప్పుడు తండ్రికి సర్వార్థాలూ పూర్ణం కావ డంవల్ల పూర్ణేందు సుందరుడైన ఆ బాలునికి పూర్ణుడు అనే పేరు వచ్చింది. కేతకికి కలిగిన పుత్రులు ముగ్గురూ పెళ్ళి పేరంటం అయిన పిదప ధన సంపాదన కోసం సముద్రాంతరాలకు వెళ్ళారు. పూర్ణుడు తండ్రి భాండశాలలోనే ధనార్జన చేశాడు. పెద్దవారు ముగ్గురూ లక్షలకొలది బంగారు గణించి స్వనగరానికి మరలివచ్చారు. సముద్ర యాత్ర చేయడంవల్ల వారి కెంతధనం లభించిందో దానికంటె హెచ్చు గానే పుణ్యునికి యింట్లో బేరంవల్ల వచ్చింది.

అది చూచి వృద్ధుడైన జనకుడు అవసానదశలో వారిని పిలిచి "రాబడికోసం ఎక్కువగా ఆశించడం పెక్కు క్షయాలకు కారణ మౌతుంది. చూచారు గదా, మీరు ఎంతో పరిశ్రమచేసి సముద్రాలు

గడిచి గణించినంత పూర్ణుడు కష్టపడకనే సంపాదించాడు. శుభకర్మ విపాకంతో సంపదలు లభిస్తాయి. ఒకరి చేతినుంచి ధనం పరిగెత్తి పోతుంది. మరొకరికి ఉన్నచోటనే ఊడిపడుతుంది. సన్మార్గం పరిత్య జించకుండా యుక్తాయుక్తవివేకంతో దేశకాలాలెరిగి ప్రవర్తించే ఉత్త ములకు అన్నిచోట్ల సంపదలే. ధర్మపరులైన బుద్ధిమంతులు స్వగృ హంలోనే ధనులవుతారు. ఇతరులు సముద్రాలు దాటివెళ్ళి ప్రాణా పాయం పొందుతారు. ఉత్తములైనవారు శ్రేష్ఠమైన ధనోపనిషత్తును యత్నంతో తెలుసుకోవాలి. ద్రోహరహిత పరిశుద్ధబుద్ధులకు, స్వాధీనం తప్పనివారికి సంపదలు చేకూరుతాయి. ఐకమత్యంతో కలతపుట్ట కుండా కాపాడుకోండి. కలతపడిన కులంనుంచి కుండనుంచి నీరు ఒలికి నట్టు కల్యాణసంపద జారిపోతుంది. కొరివులు కదలించకపోతే మం టలు ఆరిపోతాయి. కాని పెద్దవంశంలో కదలిక పుడితే సంపదలు ఆరిపోతాయి. అన్నదమ్ములలో భేదభావం రాత్రిళ్ళు భార్యలు ద్వేషవిద్యను బోధించడంవల్ల కలుగుతుంది. అది అణగడం కష్టం. ఉన్నతులు, స్వాధీనం తప్పనివారు అయిన అన్నదమ్ములలో భేదభావం పుట్టదు- ఎంతవరకంటే కుఠారధారలాగ వనితలోపల ప్రవేశించనంత వరకు. స్త్రీలు అన్నదమ్ములను ఐశ్వర్యకథనంతోను, పరుషనిందతో గురువును, ఏకాభిలాషంతో మిత్రుణ్ని విడదీస్తారు. స్త్రీలు నవ్వుతూ కనుబొమలు తిప్పుతూనే మిత్రునిమైత్రి కూకటివేళ్ళతో తెగిపడే మాటలు చల్లగా అంటారు.” అని ఐశ్వర్యానికి సంబంధించిన హితవు చెప్పి మరణించాడు.

తండ్రిమాటతో వారు ధనాన్ని అవిభక్తంగానే వుంచి, జ్యేష్ఠులు, దేశాంతరంలో ధనార్జనపరులయారు. పూర్ణుడు ఇంట్లోనే వుండి, ధన సంపాదన చేయసాగినాడు. జ్యేష్ఠులు ఇంటికి తిరిగివచ్చినమీదట, స్త్రీల చెప్పుడుమాటలు వినడంవల్ల కూడుగుడ్డల విషయంలోనే భేదం ఏర్ప డింది. ఆస్తిపంపకంలో జ్యేష్ఠులు విద్వేషవశంతో దాసీపుత్రుడని పూర్ణునికి భాగ మివ్వలేదు.

కాలక్రమాన పూర్ణుడు ధనవంతుడయాడు. ఒకనాడు పూర్ణుడు దారిలో ఎండ కాస్తున్నా చలికి బాధపడుతున్న కట్టెలవాణ్ణి చూచాడు. పూర్ణుడు వానికి డబ్బిచ్చి కట్టెలమోపును కొని ఇంటికి వచ్చాడు. ఆ మోపులోని కట్టెలను పొయిలోపెట్టగా, అవి అగ్నికే తాపం పోగొట్టేదివ్యచందనం కట్టెలని తెలిసింది. సుకృతంవలె లభించిన ఆ చందనకాష్ఠాలతో పూర్ణుడు మహాధనవంతుడై సార్థవాహులకు సేవ్యుడై, రాజుకు గౌరవపాత్ర మయ్యాడు. రత్నాకరం దాటి ఆరుసార్లు వెళ్లి విశేష ధనమార్జించి, అర్థులకు సర్వస్వదానం చేసి సర్వవ్యాపారస్థులకు తరశుల్కాది అనుగ్రహం కలిగించాడు. (శుల్కాదులను రద్దు చేయించాడు.)

శ్రావస్తీవాసులైన వణిక్కులు కోరగా, అతడు మరల ఓడ ఎక్కి సముద్రద్వీపానికి వెళ్ళాడు. అతడు తిరిగి వచ్చినమీదట వణిక్కుల సాతు సుగతునికి సంబంధించిన శైలగాథలను పాడుతుండడం విన్నాడు. "ఎవరి గీతా లివి!" అని అడుగగా వారంతా "మహామతిమంతుడు బుద్ధభగవానుడు గానంచేసిన గాథ లివి" అని అన్నారు. బుద్ధుడనే పేరు వినగానే అతనికి హర్షం కలిగింది. మానవులకు స్వవాసనారూఢ విషయం కొద్దిపాటి ప్రేరణతోనే వ్యక్త మౌతుంది. ఆ సార్థవాహులు విస్తరంగా చెప్పిన సుగతుని కథలు విని, అతనిపైనే మనస్సుతో అతనిని దర్శిద్దామనే ఉత్సుకతతో, ఇంటికి వచ్చినవెంటనే అన్నీ వదలిపెట్టి, మిత్రుడైన అనాథపిండదుని చూడడానికి శ్రావస్తికి బయలు దేరాడు. అతనితో తనకు ప్రవ్రజ్య స్వీకరించాలనే అభిలాష ప్రకటించి, అతనితోపాటు భగవానుని సన్నిధానానికి వెళ్ళాడు.

పూర్ణుడు మోహధ్వాంత దివాకరుడైన సర్వజ్ఞుణ్ని దర్శించగానే, తత్పాదస్పర్శతోనే కృతకృత్యుణ్నయానని భావించుకున్నాడు. భగవానుడు అతని ప్రవ్రజ్యాసంకల్పాన్ని తెలుసుకొని, తన దశన జ్యోత్స్నతో దిక్కులను వివేకవిమలంగా చేస్తూ "హే భిక్షో! నిరా

శంకమూ, నిర్విపక్షమూ, క్షయరహితమూ, ప్రసిద్ధమూ అయిన ఈ ధర్మవినయంలో నీ యిష్టం వచ్చినట్టు బ్రహ్మచర్యను జరుపు." అని ప్రసాదశీతల వాక్కులు అనగానే, పూర్ణుని శరీరాన్ని ప్రవ్రజ్య వెంటనే ఎవరికీ కనబడకనే పరివేష్టించింది. తర్వాత అతడు ప్రశమంవల్ల శత్రు మిత్ర భేదం వదలి సమతను పొందాడు.

పిదప అతడు సుగతుని శాసనంతో క్రూరజనాశ్రయమైన శ్రోణాప రాంతకమనే దేశానికి, సుగతుడు తన క్షాంతిని పరీక్షింపగోరి వెళ్ళ మనగా, వెళ్ళాడు. అతడు దారిలో ఒక అడవిలో నడుస్తుండగా, వేటకు అమంగళకరుడయిన, భిక్షువు వచ్చాడనే కోపంతో ఒక లుబ్ధకుడు విల్లు ఎక్కుపెట్టి చంపడానికి పరుగెత్తి వచ్చాడు. ఆ పూర్ణుడు నిర్వికార చిత్తంతో, ఉద్వేగరహితంగా, భయరహితంగా "ఊఁ! కొట్టు" అని ముందుకు పోగానే, ఆ లుబ్ధకుడు శాంతుడయిపోయాడు. వెంటనే పూర్ణుడు అతనికి ధర్మం ఉపదేశించాడు. అతడు తన సహచరులతో పాటు బోధిని పొందాడు. తర్వాత ఆ లుబ్ధకుడు సర్వోపస్కర సంపద గలవి, సుగతార్హమైనవి ఐదువందలు రమ్యమైన విహారాలు నిర్మించాడు. పూర్ణుడు కూడ జ్ఞానసంపూర్ణుడై మునులు వాంఛించే వైరాగ్య లక్ష్మితో దేవతలకు కూడా పూజనీయుడయాడు.

ఇలా ఉండగా, పూర్ణుని అన్న భవిలుడు కాలవశాత్తు ధనహీనుడై ధనసంపాదనకోసం పరిజనంతో సముద్రయాత్ర ప్రారంభించాడు. అనుకూలపవనాలు వీవడంవల్ల అతనిఓడ కొన్నినాళ్ళకే గోశీర్ష చందనవనం చేరింది. భుజంగగణ సంకులమైన ఆ చందనవనాన్ని భవిలునిజనం ఐదు వందల గొడ్డళ్ళతో నరకబోగా, దాని యజమానిఅయిన యక్షగణాధీశుడు మహేశ్వరుడనేవాడు కోపంతో కాలికమనే విషవాయువును వదిలాడు. ఆ పెద్దవాయువుతో ప్రాణసంశయం కలుగగా, భవిలుని అనుచరులందరు శర్వశక్రాది దేవతలను రక్షణ కోరుతూ ఆక్రందనం చేశారు. ఆర్తరావాలు చేస్తున్న వారిని చూచి భవిలుడు చాలసేపు ఆలోచించి,

పశ్చాత్తాపంతో "నాచిన్న తమ్ముడు పూర్ణుడు, నా హితం కోరుతూ, సముద్రవ్యాపారం బహుక్లేశకరం, అల్పసుఖకరం ఎందుకు వెళ్ళడం- అని మొదట్లోనే చెప్పాడు. ఆధీమంతునిమాట వినక ధనలోభంతో ఈ వ్యసనార్ణవంలో పడ్డాను." అని వారితో అన్నాడు. పరిజనం లోని వణిక్కులంతా, పూర్ణుని లోకవిశ్రుతమైన ప్రభావం విన్నవారే గనుక అతన్ని మనసారా ధ్యానించి, అతనినే శరణుపొందారు. "జగత్క్లేశ విషదోషాపహారి, ఉదీర్ణకరుణా సుధాసంపూర్ణచేతస్కుడు, అయిన పూర్ణునికి నమస్కారం!" అని అందరూ ఒకే గొంతుకతో ప్రార్థించగా, ఆ ధ్వని ఆకాశమంతా నిండింది. ఆ వృత్తాంతాన్ని పూర్ణుని కులదేవతలు శ్రోణాపరాంతంలో ఉన్న పూర్ణునికి తెలియ జేశారు. పూర్ణుడు వారి ఉపద్రవం విని వెంటనే సమాధిసన్నద్ధుడై గగనమార్గంలో ఆఓడ వున్నచోటికి వచ్చాడు. ఆ ఓడలో పర్యంక బంధంలో మేరుపర్వతంవలె నిశ్చలంగా సమాధిమగ్నుడై ప్రళయ వేగంగల ఆ వాయువుగతిని అడ్డగించాడు. పూర్ణుడు తను విడిచిన విష వాయువును స్తంభింపజేశాడని విని యక్షగణాధిపుడు అతనిని సంతోష పెట్టి చందనకాననం వారికి వదలి వెళ్ళిపోయాడు. పూర్ణుని ప్రసాదం వల్ల భవిలుడు చందనవృక్షాలు గ్రహించి అతనితోపాటే, అతని శిష్యునివలె స్వనగరం చేరాడు. పూర్ణుడక్కడ అన్న అనుమతితో గోశీర్ష చందన వృక్షాలతో సుగతోచితమైన చందనమాల మనే ప్రాసాదం నిర్మించాడు.

అప్పుడు పూర్ణుడు ధ్యానించగానే భగవానుడు జేతవనంనుంచి శత యోజనాలు దాటి గగనమార్గంలో శుర్పారపట్టణానికి వచ్చాడు. గగన మార్గంలో వస్తున్న భగవానుని దేహకాంతితో ముందున్న జగత్తంతా స్వర్ణకపిశవర్ణమైంది. పట్టణసమీప ప్రాంతంలో వున్న ఇల్లాండ్రు ఆయనను దర్శించి తీవ్రచిత్తప్రసాదంతో ప్రశమోన్ముఖు లయారు. భగవానుడు వారికి కుశలోపచితమైన సత్యోపదేశం చేశాడు. ఆ స్త్రీలు

దానిని గ్రహించి కుశలం పొందారు. భగవానుడు వారికి దర్శన మిచ్చిన ప్రాంతంలో వారు నిర్మించిన చైత్యం పౌరాంగన మనే పేరుతో నేటికీ పూజింపబడుతున్నది. తర్వాత భగవానుడు సపరివార ముగా చందనమాల ప్రాసాదం ప్రవేశించి, జనసంఘాన్ని భరించ దగిన స్ఫటిక వేదికను నిర్మించాడు. పిదప ఆ కరుణానిధి రత్నాసనా సీనుడై సర్వసత్త్వ శాంతికోసం నిర్వాణోపదేశం చేశాడు. ఈలోగా అక్కడికి కృష్ణగౌతములనే మునీంద్రు లిద్దరు తమ అనుచరులతో పాటు అక్కడికి వచ్చి శాస్త్రశాసనం స్వీకరించారు. అనంతరం సుగతుడు ప్రాసాదాన్ని పరిగ్రహించి, భిక్షుగణంతోసహా జేతవనానికి బయలుదేరాడు. వెళ్లుతూ, మారిచలోకస్థ అయిన మౌద్గల్యాయనుని తల్లిని ఆర్యసత్యాలతో ధర్మమార్గంలో పెట్టాడు.

జేతవనం చేరినతర్వాత విస్మయంపడిన భిక్షువు లందరూ పూర్ణుని పుణ్యానికి కారణ మేమని ప్రశ్నించగా సుగతుడు ఇలా సెలవిచ్చాడు:-

"పూర్ణుడు ఒక జన్మలో కాశ్యపుడనే సమ్యక్సంబుద్ధునికి విహారాధి కారి, సంఘోపస్థాపకుడు అయి వుండేవాడు. అత డొకనాడు విహారం ఊడవకుండా వుండడం చూచి, వంతులపద్ధతిని విహారసమ్మార్జనం చేసే భిక్షువును "కొవ్వెక్కిన ఏ ఉపధివారికుని (వారం ఏర్పాటయిన వాని) వార మీదినం ? ఈ దినం ఇంకా విహారం ఊడ్వనే లేదే ? ఏ దాసీపుత్రుని వార మిది?" అని తూలనాడాడు. ఈ పారుష్యపాపంవల్ల నరకదుర్గతిని అనుభవించి, ఐదువందల సంవత్సరాలపాటు దాసీపుత్రు డుగా పుట్టాడు. సంఘోపాసనమే ఇతని గొప్ప పుణ్యానికి కారణ మైంది. దానివల్లనే నిశ్శేషభవక్లేశోజ్ఝితమైన అర్హత్వం సంపా దించాడు."

ఇలా పుణ్యోపచయంతో కలిగిన పుణ్యుని అద్భుత ప్రభావం సుగ తుడు చెప్పగా భిక్షుసంఘం విని పుణ్యాన్ని ప్రశంసించడంలో నిమగ్నమైంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో

పూర్ణావదానమనే ముప్ఫయిఆరవ పల్లవం.

మూక పంగ్వవదానం

సంసారంపై నిస్పృహతో ఆకించన్యసుఖంకోసం వైరాగ్య లక్ష్మిని ఆశ్రయించిన మహాత్ములు సర్వం వదలి ప్రశాంతికోసం వనానికి వెళ్ళుతారు. అక్కడకూడ వ్రతాడంబరమూ, పరికరసంచయ సంరంభమూ కలిగితే, ఇంట్లోవున్న కోశపరిచ్ఛదాది ఉపకరణాలు చేసిన అపరాధ మేమిటి?

జినుడు జేతవనారామ విహారం చేస్తున్నాడు. అప్పుడు ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించిన శాక్యరాజపుత్రులముందు చిత్ర విచిత్రమైన చీవరాలు, మంచి భిక్షాపాత్రలు, యోగపట్టాలు మొదలయిన పరికరాలు రాశిగా పడివుండడం చూచి భగవానుడు ఇలా అనుకున్నాడు: 'ఆహా! వీరికి ఇంకా బంధహేతువు తొలగలేదు. ఈ దేహానికి అభిమానమయమైన పరికరాలను సేకరించుకోనడం చాల ఇష్టం. కాయం, దానికి పరిష్కారం (అలంకరణం), దానికి ఉపకరణసామగ్రి, దానిని సంగ్రహించడం- ఈ విధంగా, ఆహా! ఇదొక బంధశృంఖల.'

ఈ విధంగా ఆలోచించి, వారి కుశలంకోసం "మూడు నెలలపాటు ఉపస్థానం జరుపాలి. భిక్షువు లెవ్వరూ నన్ను చూడగూడదు" అని నియమం చేశాడు. ఈ నియమాన్ని అందరూ పాటిస్తుండగా, ఆరణ్యక వ్రతం ఆచరిస్తున్న ఉపసేనుడనే భిక్షువు, నిరాడంబరమైన చీవరం ధరించినవాడు కార్యార్థియై వచ్చి, ఇతరులు నివారిస్తున్నప్పటికీ వినక వెళ్ళి, సుగతుని దర్శించి, కృతకృత్యుడై అతనికి నమస్కరించి వెళ్ళిపోయాడు. అతడు వెళ్ళుతుండగా, భిక్షువులందరూ అతనిని చుట్టుముట్టి "ఆర్య, నీకు భగవానుడు ఎలా దర్శన మిచ్చాడు? మూడు నెలలవరకు ఎవరికీ దర్శన మివ్వనని నియమం చేశారే. సంఘనియమాన్ని ఉల్లంఘించి, నీవు భగవానుని ఎలా దర్శించావు?" అని

ప్రశ్నించారు. ఉపసేనుడు వారి మాటలు విని, నవ్వుతూ, "నే నేమీ నియమోల్లంఘనం చేయలేదు. ఆరణ్యకుడైన నాకు దర్శనంలో నిషేధ మేమీ లేదని భగవానుడు స్వయంగా చెప్పాడు. పరిచ్ఛదోప కరణాదులు త్యజించి, నిర్ముక్తబంధనులై వృక్షమూలం ఆశ్రయించి, ధూళిధూసరులైనవారికి దర్శనంలో నిషేధం లేదు. ఇది ఇప్పటికీ, తక్కినది రేపటిఉదయానికి అని పాత్రచీవరాది వస్తువులను సంగ్ర హించుకోనడంలో ఆసక్తులైనవారికే దర్శననిషేధం. ప్రశమవ్రతోపకర ణాలను సేకరించడంలో పట్టుదల చూపుతున్న వారికి మంచుముక్కలు తేలాడుతున్న చల్లని నీటితోను దప్పి తీరదు. వారు ఎదుట నిధినిధా నాలు తెరిచివుంచి ఇంకా చాలదనే దారిద్ర్యంతో బాధపడుతారు. వారికి చందన పాకపం సంతాపం కలిగిస్తుంది." అని అన్నాడు.

ఉపసేనుని మాటలు విని శాక్యభిక్షువులు సిగ్గుతో ఉత్సాహం తగ్గి, "ఈ నియమం భగవానుడు మనలను ఉద్దేశించి చేసిందే గాని, మరొ కరికోసం కాదు. ఎందుకంటే విచిత్రచీవరచయం కట్టుకున్నవారం మనమే కదా! ఇచ్ఛలు వదలుకొన్నవారు శాస్త్రకు ప్రియులు. విపరీత వాంఛలు గలవారం మనం అప్రియులం. కనుక ఇచ్ఛలను వదలి ఆయ నకు ప్రియు లమవుదాం." అని వెంటనే ఆలోచించి, తాము చుట్టు కున్న చారుచీవరనికరం వదలి భగవత్సమీపానికి వెళ్ళారు. ఇచ్ఛలు వదలగానే, భగవానుడు జ్ఞానవజ్రంతో సత్కాయ దృష్టిశైలాన్ని భేదించి, వారిని అనుగ్రహించాడు. ఆ శాక్యరాజకుమారులు తర్వాత స్రోతఃప్రాప్తి ఫలం పొందారు.

వారు అంత త్వరగా స్రోతాపత్తిఫలం పొందడానికి కారణ మేమి టని భిక్షువు లడుగగా, తథాగతుడు ఈ విధంగా పూర్వవృత్తాంతం తెలిపాడు:-

పూర్వం వారాణసిని బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు పాలించేవాడు. దిగ్గజం వంటి అతని దానార్ద్రమైన బాహువు భూమిని వహించింది. ఆయనకు

ముక్తాలత లాగ గుణశాలిని (దారం-గలది, గుణాలు-గలది), సత్పురుషుని కీర్తివలె యశస్విని అయిన బ్రహ్మవతీ అనే భార్య వుండేది. విమలహృదయ అయిన ఆమె గర్భిణిఅయి జలక్రీడకు వెళ్ళి అక్కడ బ్రహ్మదత్తుని ప్రతిబింబంవంటి పుత్రుణ్ని ప్రసవించింది. ఉదక మధ్యంలో పుట్టడంవల్ల అతనికి ఉదకుడు అని పేరు పెట్టారు. అతడు తండ్రి మనోరథాలతోపాటు పెరుగుతూ వుండేవాడు. ఆ రాజకుమారుడు పుట్టిననాడే అతనిఐదువందలమంది మంత్రులభార్యలు తమ భర్తలకు అనురూపులైన పుత్రులను కన్నారు

ఆ రాజకుమారుడు పూర్వజన్మ జ్ఞానంకలవాడు గనుక తన పూర్వ చరితం స్మరించి, తను చేయదగిన సుకృతానికి సమయం ఆసన్నమైనదని భావించాడు. "పూర్వం ఒక జన్మలో నేను అరవై సంవత్సరాలు యౌవరాజ్యం చేసి బహుకాలం నరకంలో తాపం పొందాను. ఈ జన్మలోను యౌవరాజ్యం దాపురించింది. ఎంత బ్రతిమాలినా ఈ పాతకం చేయను" అని నిశ్చయించి, రాజభోగపరాఙ్ముఖుడై, తండ్రికి ఉద్వేగం కలిగించేట్టుగా కుంటి మూగగా అభినయించ సాగినాడు. సర్వలక్షణాలూ వున్నప్పటికీ, రాజవృత్తికి తగని కుంటితనంతో, మూగతనంతో బంధుజనులకు దుఃఖం కలిగిస్తూ ఉండడంవల్ల మూకపంగు అనే పేరు పడింది.

మంత్రిపుత్రులు శస్త్రాస్త్రాలలోను, శాస్త్రాలలోను అభివృద్ధి చెందగా, రాజపుత్రుడు లేవలేడు, మాట్లాడలేడు. రాజు వైద్యులను పిలిపించి, కుమారుని రోగనిదానం చేసి చికిత్స చేయమన్నాడు. వైద్యులు పరిశీలించి "రాజన్, రాజకుమారుని దేహంలో వైకల్యమేమీ లేదు. సుఖం మరిగి అభ్యాసంవల్ల కలిగినదైతే, భయం కలిగితే, లేచి మాట్లాడవచ్చు." అని అన్నారు. వైద్యుల మాటప్రకారం రాజు కుమారుణ్ని భయపెట్టడంకోసం ఊరికెనే వధ్యభూమిలో వదలమని ఉత్తరువు చేశాడు. అప్పుడు రాజభటులు ఊరికేనే అతనిని నిందిస్తూ రథంలో

వధ్యభూమికి తీసుకొని వెళ్లుతుండగా, అతడు రథసారథిని చూచి, "ఏమిటి వారాణసిలో జన మెవరూ లేరా?" అని ప్రశ్నించాడు. రాజభటులు వెంటనే అతనిని రాజసన్నిధికి పిలుచుకొని వెళ్ళి జరిగిన సంగతి చెప్పారు. కాని రాజు బ్రతిమాలినా కుమారుడు మరల మాట్లాడ లేదు. రాజభటులు మరల అతనిని వధ్యభూమికి తీసుకొని వెళ్ళారు. అక్కడ ఒక శవాన్ని చూచి "ఈశవంలో ఇంకా ప్రాణం వుందా, లేక పూర్తిగా చచ్చిందా?" అని భటులను ప్రశ్నించాడు. రాజ భటులు మరల అతనిని తండ్రివద్దకు తీసుకొని వెళ్ళగా, మరల మౌనం అవలంబించాడు. మరల వారు వధ్యస్థానానికి తీసు కొని వెళ్ళగా, దారిలో వారితో "ఈ ధాన్యరాశి భుక్తమైనా మరల భుజించబడుతున్నది." అన్నాడు. కాని, మరల తండ్రివద్ద మౌనం అవలంబించాడు. తన కుమారునికి రోషమేమీ లేదని రాజు ప్రకటించగా "ఒక వరమిస్తే మాట్లాడుతాను. నడుస్తాను." అని రాజ కుమారు డన్నాడు. రాజు సంతోషించి, వర మిస్తా నని వాగ్దానం చేయగా, అతడు లేచి నడిచి, "నేను కుంటిని కాను, మూగను కాను, బుద్ధి లేనివాడినీ కాను. జన్మాంతరక్లేశం స్మరించి వైక్లబ్యం పొందాను. పూర్వం నేను అరవై సంవత్సరాలు యౌవరాజ్య సుఖం, అనుభ వించి, అరవై వేల సంవత్సరాలు నరకగర్భంలో బాధలు పడ్డాను. రాజ్యభయంవల్ల నేను మూగ లాగ, పంగువు లాగ అభినయించాను. ప్రవ్రజ్యతో బ్రహ్మచర్యం అవలంబిస్తాను. ఇదే నేను కోరే వరం" అని రాజును ప్రార్థించాడు.

ఆ మాటలు విని రాజు విచారంతో ఇలా హితవు చెప్పాడు: "నాయనా! నీవు మూగవాడు కావని ధైర్యం కలిగింది. విరక్తుడవని విచారం కలిగింది. పుత్రా, ఈ రాజ్యం ధర్మమూలం. కనుక త్యజించ నక్కరలేదు. నృప సంపదలు యజ్ఞ దాన ప్రజాపాలనలతో పుణ్య పూర్ణాలైనవే. నాకు నీవు ఒక్కడివే కుమారుడివి కదా. నీవు నన్ను వదలిపోతే నిద్రలేక పక్కపడుతాను. సంపూర్ణ చంద్రునివలె రుచిర,

ముత్యాలహారాలతో హసించేదీ అయిన సంపదను వదలి ఎలా ప్రవ్ర జ్యాభిలాష కలిగింది? విస్తారమైన, రాజ్యసుఖార్హాలైన శయ్యలు వదలి వనాంతవాసవ్యసనివై దుమ్ముకొట్టిన ప్రదేశాలలో ఎలా పడుకోగలవు? కాంతలు, లీలాముకురాలు, మణిమందిరాలు ఉన్న రాజధానిని వదలి, ఎప్పుడూ తిరుగులాడే ఘోరవ్యాఘ్రాలతో, ముసలి అజగరాల ఊర్పులకు గలగలలాడే ఆకులలములతో భయం కొల్పుతూ నీడలు, కనిపించని, లతాకుంజాలులేని వనస్థలులు చేరితే, అవి నీకు ఎలా ప్రీతిని కలిగిస్తాయి?" తండ్రిహితవు విని రాజపుత్రుడు మరల ఇలా మనవిచేశాడు: "తండ్రీ, చల్లగా, నిర్మలజలాలతో సంతోష శశిశీతలాలు, వైరాగ్య సుందరాలు అయిన వనస్థలులు ఎవరికి ప్రియంగా వుండవు? క్షణ మాత్రసుఖంకోసం దుర్జనులను ఆకర్షించే పరదారలవలె దీర్ఘనరకంలో పడవేసి అపాయం కలిగించే ప్రియురాండ్రు నాకు ప్రియలు కారు. ధ్యానం, మంత్రం, పరిజ్ఞానం, ఇంద్రియనిర్జయం - రాజుల ఈ యోగం హింసాప్రయత్నంతో నరకప్రదమైనది. విచ్చుతున్న మొగ్గలతో సంసారాన్ని పరిహసిస్తున్నట్టు వున్న కాననభూములు సహజంగానే బుద్ధిమంతులకు శమమయమైన ప్రీతిని కలిగిస్తాయి. వ్యజనపవనాలతో ఉబ్బి, చింతాశ్రాంత అయిన నరపతులు సిరి నాకేమీ సుఖకరలకాదు. కనుక, తండ్రీ, తపోవనం వెళ్ళడానికి నాకు అనుమతి దయచేయి. సర్వ భూతాల లలాటంమీద ఈ అనిత్యత్వం వ్రాసి వుందని గ్రహించు."

కుమారుని మాటలు విని రాజు ఇది యిక తప్పదని ఆలోచించి, ఆశ్చర్యంతో ఇలా అన్నాడు: "పుత్ర, వనం వివేకవిమలమనే భావంతో నీవు వెళ్ళదలిస్తే, మొట్టమొదట నా సందేహాలు పోగొట్టి పిదప బయలు దేరు. నీవు వధ్యభూమికి వెళ్ళేటప్పుడు అన్నమాటల అభిప్రాయం వివరించు." తండ్రి అడిగినందుకు రాజకుమారుడు "నన్ను వధించి తిరిగి వెళ్ళిన వారెవ్వరూ ఇక్కడ వుండరు. పుణ్యాత్ముడు మరణించినా జీవిస్తాడు. పాపాత్ముడు జీవించినా మరణించినట్టే. ధనవంతులు ధాన్య రాశిని భుజించినట్టు మొదట పుణ్యాన్ని సమూలంగా అనుభవిస్తారు-

ఈ అభిప్రాయంతో నేను ఆ మాట లన్నాను." అని తనమాటలు అర్థం వివరించాడు. దానిని విని రాజు అతనిని ఆదరంతో కౌగిలించుకొని, "పుత్ర, కుశలానికి ఏది ఉచిత మో, అదిచేయి." అని అన్నాడు.

తర్వాత రాజకుమారుడు కన్నీళ్ళతో తండ్రి అనుమతించగా, ఐదు వందలమంది మంత్రిపుత్రులతో సహా తపోవనానికి వెళ్ళాడు; వారందరితో పాటు ఒక మహర్షి వద్ద ప్రవ్రజ్యాదీక్ష స్వీకరించాడు.

ఒకమారు ఆ మంత్రికుమారులు కమండలువులు, వల్కలాలు ఏరాళంగా తమవద్ద వుంచుకోనడం రాజకుమారుడు చూచాడు. ఆ కుండ వల్కలసంచయాన్ని అసహ్యించుకుంటూ, వారిని చూడననే నియమంతో, కొంతకాలం ఒంటరిగా విజనప్రదేశంలో వున్నాడు. ఈవిధంగా మాట్లాడననీ, ఎవరినీ చూడననీ నియమం పెట్టుకున్నా, ఒక్క మృగాన్ని స్వాగతమని చెబుతూ పలకరించాడు. మరొకమారు మృగవ్రతుడైన మునిని పలకరించాడు. అది చూచి మంత్రికుమారు లందరూ ఆశ్చర్యపడి, "మృగమూ, మృగవ్రతుడూ ఈయనను దర్శించారు. ఇద్దరికీ ఉపకరణా లేవీ లేవు. అజినాలు గాని, దండసంభారాడంబరాలు గాని లేవు. ఈ ఆడంబరం గురించే ఈయన మనతో నియమం చేసుకొన్నాడు. అందువల్ల వ్రతోపకరణవ్యగ్రత కూడా పనికిరాదు." అని ఆలోచించి వ్రతోపకరణసంచయ మంతా వారా నదిలో పారేసి, పరిశుద్ధులై ఆయనసమీపం వెళ్ళారు. సుగతుడు తన నియమ గృహం నుంచి వెలుపలికి వచ్చి, వారి ఆశయానుశయధాతుప్రకృతులను తెలుసుకొని ధర్మశాసనం చేశాడు.

ఆ రాజపుత్రుణ్ణి నేనే. మంత్రికుమారులే శాక్యులు. మరల ఇప్పుడు త్యాగోపదేశం నేను వీరికి చేయవలసివచ్చింది.

ఇలా శాక్యకుమారుల వ్రతగాథను జినుడు చెప్పగా, భిక్షుగణం విని, ఆశ్రితవత్సలుడైన అతని కరుణను పూజించింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మూకపంగ్వవదానమనే ముప్పయి ఏడవ పల్లవం.

క్షాంత్యపదానం

పృథులభారం వహిస్తున్నా వ్యథపడక, శేషునివలె నిర్వికార భావంతో ప్రపంచాన్నే అద్భుతపరుస్తూ, ధృతిశీలులైన సుకృతవంతులు క్షమను (క్షాంతిని, భూమిని) వహిస్తూ వెలుగొందుతారు.

పూర్వం ఉదుంబుడనే యక్షుడు తన పూర్వపుణ్య విపర్యయంతో ప్రజలను తీవ్ర కష్టాలతో భయపెడుతూ, ప్రజలకు శత్రువై తన క్షయంకోసమా అన్నట్టు ప్రజలను వధిస్తూ వుండేవాడు. లోకానుకంపి, అనాథబంధువు అయిన భగవానుడు అకాలంలో కాలుడుగా ప్రవర్తించిన ఆ యక్షుణ్ని అణచి, శరణాగతుని చేసుకొని, వానికి శమను శిక్షోపదేశాన్ని అనుగ్రహించి వినయమార్గంలో నడిపించాడు.

భువనోపతాపి అయిన ఆ యక్షుడు అణగిపోగా, ఇంద్రుడు సంతోషించి, భిక్షుగణంతోపాటు సంచరిస్తున్న సుగతుని దర్శించి నమస్కరించి, మందహాసంచేస్తున్న అతనితో ఇలా అన్నాడు: "భగవన్, మీ ముఖాంబుజంపై ఈ అద్భుతమైన స్మితచంద్రలేఖ అకస్మాత్తుగా ఎందుకు తోచింది? సత్త్వసుధా సముద్రులైనవారు అకారణంగా లోకసామాన్యంగా నవ్వరు." అని ప్రశ్నించాడు. త్రిదశేశ్వరుని ప్రశ్న విని, సర్వదర్శి అయిన భగవానుడు ఇలాఅన్నాడు. "మహేంద్ర, ఈ ప్రదేశంలో సంభవించిన నా పూర్వవృత్తం స్మరణకు వచ్చి నవ్వుతున్నాను. అది విను:"

పూర్వం ఈ వనంలో క్షాంతిరతి అనే ముని వసించేవాడు. అతడు రోషదోషాన్ని వెళ్ళగొట్టి, రాగరజస్స్వభావమైన ఈ ప్రపంచంపై రాగరజస్స్వభావంగల (ఎరుపు, పుప్పొడి) తామరపై చంద్రునిలాగ ద్వేషం వహించాడు. అప్పుడు ఒక వసంతకాలంలో ఉత్తరాపథాధిపతి వనాలోకనకౌతుకంతోనూ తన అంతఃపురవనితల వినోదంకోసమూ ఆ

ముని ఆశ్రమోపాంతప్రాంతం చేరాడు. ఆ రాజుపేరు కలి. అతడు చాల కామి. అంతఃపురవనితలతో క్రీడిస్తూ, వారి పాదప్రహారాలతో అశోకవృక్ష శోభను, వారు ఉమ్మివేసిన ఆసవంతో వకుళవృక్షశోభను వహించాడు. తమ తపస్సుకు భంగంకలిగింది ఈవసంతకాలంలో-అని తాపసులు బొమముడితో ముఖం నల్లబరుచుకుంటున్నారా అన్నట్టు కామాగ్నిధూమాలవలె తిరుగుతున్న తుమ్మెదల పిండుతో దిక్కులన్నీ చీకట్లు కమ్మాయి. రాజకాంతలు విలాసంగా తిరుగుతూ, గాలికి కదిలే ముంగురులతో, స్తనభార నమ్రతతో, ఎర్రటి పెదవులతో పాటలపల్లవాంచితలు, పుష్పస్తబకావనమ్రలు అయిన లతల విలాసాలు పుణికి పుచ్చుకున్నారు.

రాజాంగనలు ఈ విధంగా ఆ వనంలో తిరుగుతూ తిరుగుతూ, అచంచలధ్యానసమాధిలో వున్న వీతరాగుడైన ఆ మునిని చూచి, కౌతుకవిభ్రమాలతో అతనిని పరివేష్టించారు. అప్పుడు రాజు అక్కడికి వచ్చి, స్త్రీలు మూగిన అతనిని చూచి, ఈర్ష్యాప్రకోపానంతో మండిపడి, దుర్నిరీక్ష్యుడై ఆ ముని కాలుచేతులు ఖండించాడు. అతడు కాలుసేతులు తునిగినా, ధీరుడై రాజును పల్లెత్తుమాట అనలేదు. అంతే కాక, అతనికి ప్రతికూలమైన గంధర్వ యక్షోరగదేవసంఘాన్ని కూడ అపాయం చేయవలదని నివారణ చేశాడు.

రాజు మునికాలుసేతులు నరికి తనదారిని తాను తన నగరానికి వెళ్ళాడు. ఆ తపోవనంలోని మునులు ఛిన్నావయవుడైన మునిని చూచి, స్వభావంతో శాంతులైనా క్రోధంతో కంపించిపోయి రాజును శపించడానికి పూనుకున్నారు. శాంతిరతుడు వారిని వారించి "సహించండి. రాజును క్షమించండి." అని మాత్రమే అన్నాడు. క్షమాసమాలింగిత మానసులు క్రోధక్రియలతో కలవరు. "నా కాలుసేతులు నరికేటప్పుడు గూడ నాకు వికారం గాని, కోపం గాని కలుగకపోవడమే సత్యమైతే, నా దేహం మరల క్షతహీనమౌతుంది." అని అతడు సంతో

షంతో అనగానే, వెంటనే వ్రణం ఆరి, కాలుసేతులు మొలిచాయి. అప్పుడు అతనిని దేవత సత్త్వసితమైన పుష్పాలతో పూజించింది. రాజు తాను చేసిన కిల్బిషకాలకూట విస్ఫోటంతో చేష్ట లుడిగి, నది సుడిగుండంలో చిక్కుకుని తిరుగుతూ, మరణించి, సంవర్తపాక నరకం పొందాడు.

శాంతిరతి అనే మహర్షిని నేనే. దేవదత్తుడే కలిమహా రాజు. అతీతవిషయ స్మరణంతో నవ్వు వచ్చింది.

భగవానుడు చెప్పిన ఇతివృత్తం విని త్రిదివపతి ఆశ్చర్యంతో, సంతోషంతో వేయికండ్లూ విప్పారగా, సూర్యకిరణాలతో వికసించిన కమలాకరంవలె కలకలలాడుతూ స్వర్గలోకానికి మరలి వెళ్ళాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శ్యాంత్యవదానమనే ముప్పయిఎనిమిదవ పల్లవం

కపిలాపదానం

అత్యంతం ఉన్నతిపొందిన మహాత్ముల వినాశదోషానికి కారణం దుర్జన సమాగమమే. కల్పవృక్షాలు పుష్పఫలాలతోపాటు జలసంగతి వల్ల వేళ్ళు ఊడి పడ్డాయి కదా!

భగవానుడైన తథాగతుడు రుచిరాగారశాలిని అయిన వైశాలీ నగరంలో వదీమతీ నదీతీరంలో విహరిస్తుండగా, ఒకనాడు సెంబడి వారు దుస్తరమైన ఆ నదినీటిలో వల ఒగ్గి ఘోరమైన మకరాన్ని పట్టుకొన్నారు. దానిని వేయిమంది ఈడ్చి గట్టుకు తీసుకురావలసివచ్చింది. పద్దెనిమిది తలలతో, సింహద్విరదముఖాలతో భయంకరంగా పర్వతం వలె వున్న ఆ మకరాన్ని లాగుతున్నవారు కూడా భయపడి పగ్గాలు వదలి, ఆశ్చర్యంతో దృష్టి స్తంభించగా, క్షణకాలం వుండనూలేక పోనూలేక బాధపడ్డారు. కర్మవైచిత్ర్యంగల ఈ సంసారంలో గహనాశ్చర్యం కలిగించే వికారాలు అనంతకోటి. వాటిని లెక్కపెడుతూ ఎవ డుంటాడు? అప్పు డక్కడికి సర్వజనత్రాణకృతక్షణుడు, భూతభావనుడుఅయిన జినుడు వచ్చాడు; ఆబాలవృద్ధం ఆశ్చర్యపడుతుండగా చూచి నదీతీరంలో ఉపవిష్టుడైనాడు. భిక్షుగణం కూడా పరివేష్టించింది. అప్పుడు ఆ మొసలిని చూస్తున్న ప్రజ లంతా వెనక్కు తిరిగిన సముద్రంలాగ భగవానుని వైపు మళ్ళారు. ఆయనను చూడగానే కైవర్తులు (సెంబడివారు) ప్రాణిబంధనమైన ఆ పెద్దవలను సంసారం వదలినట్టు వదిలారు. వారు తాము పట్టిన మత్స్యకుంభీరనక్రాదిసంభారమంతా ఆయన మాటతో మరల ఏటిలో వదలి, చేసిన పాపాలకు వగస్తూ నిశ్శబ్దంగా వున్నారు. కొందరు ఆమహామకరాన్ని లాక్కొని వచ్చి ఆయనఎదుట పెట్టారు.

దానిని చూచి భగవానుడు దంతకాంతితో కరుణానదిని సృష్టిస్తున్నవానివలె ఇలా అన్నాడు: "పుత్ర! నీవు కపిలుడివి కదూ! నీవు

చేసిన దుష్కృతం నీకు జ్ఞాపకం వుందా? వచోదుశ్చరితానికి ఈ పరిపాకం కలిగింది. అనుభవిస్తున్నావు. నీ అనిష్టానికి నెచ్చెలి అయిన నీ తల్లి ఇప్పు డెక్కడుంది?" సర్వజ్ఞుడు ఈ విధంగా ప్రశ్నించగా, ఆ మహా మకరం తన పూర్వజన్మను స్మరించి, "విభో! నేను కపిలుణ్నే. నేను చేసిన దుష్కృతం జ్ఞాపకంవచ్చింది. వచోదుశ్చరితానికి ఈ పరిపాకం అనుభవిస్తున్నాను. నా తల్లి నాకు నరకమార్గం చూపుతూ మొదటే నరకానికి వెళ్ళింది." అని దుఃఖసాగరంలో ఓలలాడుతూ సమాధాన మిచ్చింది. భగవానుడు మరల దానితో "తిర్యగ్యోనిగతుడవైన నీకు ఈ అకాలంలో ఏమిచేయను! ప్రమత్తుల పాపారంభాలు రభసహాసి తోల్లాసాలతో నరకపరిపాకం పొందగా, పశ్చాత్తాపం విషతుల్యమైన క్లేశావేశాలతో ప్రతిరాత్రి అశాంతి సంతాపాలను, రోదనశరణాలను కలిగిస్తుంది. దుఃఖక్షయంకోసం క్షణకాలం నాపై నీమనస్సును లగ్నం చేయి. ప్రసన్నచిత్తుడవై కాలక్రమాన స్వర్గం చేరుతావు. వత్సా, ఈ హితం విను. ఆలోచించి చేయి. సర్వసంస్కారాలు అనిత్యమైనవి. శాంతినిర్వాణ మొక్కటే అక్షయమైనది." అని ఉపదేశించాడు. భగవానుని ఆజ్ఞతో అది ప్రసన్నతను పొందగా, అక్కడమూగిన జనసంఘం ఆశ్చర్యంతో నిశ్చలంగా వుండిపోయింది. ప్రజల అభ్యర్థనపై ఆనందుడు ఆ మహామకరం పూర్వవృత్తాంతం అడుగగా భగవానుడు ఇలా అన్నాడు:

ఈ అకుశలశీలుని వృత్తాంతం వినండి. భద్రకమనే కల్పంలో ప్రజలు అయుతయుగపరిమితమైన ఆయుస్సుతో వుండేవారు. ఆ యుగంలో కాశ్యపుడనే తథాగతుడు ఉద్భవించాడు. అప్పుడు వారాణసిలో కల్పవృక్షంవలె అందరికీ అన్ని కోరికలూ తీర్చే క్రికి అనే మహీపాలు డుండేవాడు. అత డొకనాడు సహస్రాక్షునివలె విబుధాస్థానంలో కొలువుతీర్చి ఉండగా, వాదిసింహుడనే బ్రాహ్మణ విద్వాంసుడు వచ్చాడు. రాజు అతనికి వెంటనే దర్శనమిచ్చి, ఆసన మిచ్చి

సత్కరించగా, ఆ పండితుడు రాజును ఆశీర్వదించి ఇలా అన్నాడు: "బుధాధిప సభాసీనుడైన, స్వస్తిమతి (శుభమతి) అయిన ఓ విభూ! నీకు స్వస్తి. మేము నీ సచ్చరితామృతపానంలో లుబ్ధులం. నీదర్శనం కోసే రాగులం. పరభూపతుల పేరంటేనే ద్వేషులం. నీ సద్గుణగానంలో ముఖరులం. నీవు సర్వగుణాశ్రయుడవు గదా! ఈ దోషాలు - లుబ్ధత్వం, రాగిత్వం, ద్వేషం, ముఖరత్వం - మా కెందుకు అంటగట్టావు? యాచకులుగూడ నిరంతర రత్నవర్షంలో నానార్థిసార్థుల కోరికలు పూరించ గలుగుతున్నారంటే, దైన్యరహితంగా దానంచేసే నీ వైభవ విజృంభితమే గాని మరొకటి కాదు. రాజన్! స్వభావపరిచిత గుణాలవల్ల, సద్గురువులను సేవించడంవల్ల విబుధులను జయించే విద్యాంశలేశం మాకు లభించింది. ఈ విద్వత్కమలభరితమైన సభలో మా విద్యాంశలేశపు ఉత్కర్షను కొన్నిమాటలతో చూపుతాము. సజ్జనులకు నిజగుణగణనంలో సిగ్గు కలుగుతుంది. అయినా ప్రౌఢవాదాభిలాషం ఊరుకోవుండనీయదు. గుణగణాలను చెప్పుకోమంటుంది. రాజా, నాకు ప్రతివచనం ఇవ్వగల విద్వాంసుడు ఒక్కడైనా ఉన్నాడేమో ఈ జగత్తులో వెదికించు."

అని సందర్భగర్భంగా, గంభీరంగా, ఆ పండితు డన్న ఉత్కటమైన వాక్కును క్షితిపతి విని ఆశ్చర్యపడి, వెంటనే ఇలా ఆలోచించాడు. "ఈ పండితుడు ప్రతిద్వంద్వి ఎవడూలేక మదోద్ధతుడై వెళ్ళిపోతే నాదేశం కీర్తిని ధ్వంసం చేస్తాడు. మూర్ఖుడైన రాజు గుణదోషపరిశీలకుడైతే ఆ దేశంలో ఎవ్వరూ విద్యార్జన పరిశ్రమమే చేయరు. వివేకమనే విమల కాంతి గలిగిన, ధర్మారామంవంటివాడు అయిన రాజువుంటే సదాచార క్రియలవలె విద్యలు కూడా పెరుగుతాయి. కనుక ఈ పండితునికి తప్పక మదనిగ్రహం చేయాలి. దేశంలో విద్యాదరిద్రత రాజుదోషమే." అని ఆలోచించి, విద్వాంసులకు గురువైన కర్వటవాసి అయిన విప్రుణ్ణి మహామాత్యులతో వెదికించి పిలిపించాడు.

ఆ ఉపాధ్యాయుడు రాజసభకు వచ్చి, వాదిసింహుని తర్కకర్కశమైన దర్పకేసరాలను ఖండించాడు. అశేషవాదులను జయించిన వాదిసింహునిపరాజయంతో సరస్వతి సిగ్గుపడినట్టు మౌనం వహించింది. మనీషుల గుణోత్కర్షాలు నక్షత్రాలవలె కాంతిమంతమై మీదమీద కనిపిస్తాయి. పిదప, రాజు వాదిసింహునికి అత్యధికంగా ధనమిచ్చి,జయించిన కర్వట పండితునికి నగరసమానమైన ఒక కర్వటం (రెండు వందల గ్రామాలమధ్యనగల సుందరనివాసం) బహూకరించాడు. ఆ పండితుడు రాజునుంచి గజాశ్వాదులు పొంది, చారుకేయూర కంకణభాసితుడై సిరితోపాటు స్వభవనం చేరాడు. భూమీపతులు బాహుబలంతో సిరులు జయిస్తారు; వణిక్కులు సముద్రాలవల్ల జయిస్తారు; విద్యావంతులు గుణోత్కర్షంతో సంపాదిస్తారు.

కొంతకాలానికి ఆ పండితునికి కుమారుడు కలిగాడు. సుఖంలో మరొక సుఖం కలుగడం పుణ్యకర్మల లక్షణం. అతనికి కపిలుడని పేరు పెట్టారు. అతని వెంట్రుకలు పింగళవర్ణంతో మెరిసేవి. అతడు పెద్దవాడై విద్యలు నేర్చి, తండ్రికన్నా గొప్ప పండితుడయ్యాడు. పెద్దకులంలో వైదుష్యం, వైదుష్యంలో ఐశ్వర్యం, ఐశ్వర్యంలో సత్సుతోత్కర్షం ఇవన్నీ సుకృతవృక్షం ఫలాలు.

కొంతకాలానికి తండ్రి వ్యాధిపీడితుడై మరణాసన్నుడై, పుత్రునికి ఏకాంతంలో ఇలా బుద్ధిచెప్పాడు. "పుత్ర! నేను బాల్యంలో గుణాలను, యౌవనంలో ద్రవ్యాన్ని ఆర్జించాను. కాని పరలోక సుఖార్జనం చేయలేదు. కాలం ఇప్పుడు సరిగ్గా లెక్కపెట్టుకొని అప్పిచ్చినవాడులా సమీపించగా, నేను ఎక్కడున్నాను, నా విద్య లెక్కడ, ధనమెక్కడ – అని వివశుణ్ణయాను. గుణపుష్పాలు, సుఖఫలాలు, ధనమనే దృఢమూలాలుగల మానవునిపైనే బాగా పూచి పండి వేళ్లుతన్నిన వనంపై పిడుగులాగ అకాలంలో కాలుడు దుస్సహుడై పడుతాడు. మానవుడు సకలవిద్యాకళలతోను జన్మను గడిపి

వేస్తాడు. క్షణికసుఖంకోసం ధనాన్ని దగ్గిర వుంచుకొంటాడు మోహానికి శిష్యుడై పశువులను శిశువులను ప్రేమిస్తాడు. దేహం రాలి పోయే ముహూర్తంలో తా నెవరో! అవన్నీ ఏవో! స్నేహమోహ వశీభూతుడినై ఈ హితవు నీకు చెబుతున్నాను. నీవు బహుశ్రుతుడివి. సంసార సారశరణ మేదో నీకు తెలుసు. పెద్దలను ప్రణమించు. పరుషాలు పలకకు. ప్రయత్నపడి పరోపకారం చేయి. పాపాలు మనలను పడదోసేటప్పుడు ఈ పుణ్యాలు అవలంబనీయాలు. అలోభంతో శోభించే ఐశ్వర్యం, ఇతరులపై అద్వేషం, స్వసుఖాలపై మోహంలేక పోవడం - ఇవి మూడూ కుశలద్రుమానికి మూడు వ్రేళ్లు. వీటిపైనే అశేషాఖిలసత్ఫలశ్రీ ఆధారపడివుంది. ఈ భువనమండలం ఎంతవరకు సూర్యుడు ప్రకాశిస్తాడో, అంతవరకు నీబోటి విద్వాంసుడు, వాది లేడు. అయినా, భిక్షువులతో ఎప్పుడూ వాదించకు. బౌద్ధభిక్షువులు గంభీర జ్ఞాన దుర్బోధప్రబుద్ధులు. నేను ముందొకమారు ఒకపదానికి అర్థం చెప్పమని ఒక భిక్షువును అడిగాను. నీకు ప్రశ్నించడ మనేదే తెలీదే? విద్వాంసుడనని వేరే అంటున్నావు — అని అతడు నవ్వాడు. కనుక భిక్షువులతో వాదం కేవలం పాండిత్య పీడనం. బలప్రభావం తెలుసు కొందామని తలతో కొండను తాకకూడదు గదా!" ఈ విధంగా తనయునికి హితవు చెప్పి తండ్రి పరలోకం వెళ్లాడు. కాయావసథ పాంథులైన దేహులు స్థిరంగా వుండరు.

కాలక్రమాన కపిలుడు గొప్ప వాగ్మి అయి, అఖిల పండితులను ఓడించి, రాజు నుంచి బహుతరంగా ధనసమ్మానాలు పొందాడు. ఒక నాడు అతని తల్లి కాచర అతనికి ఏకాంతంలో "పుత్ర! నీవు వాదుల దర్పం అణగగొట్టే వాడివి. దిగ్గజాలను గూడ జయించ గలవు. అలాంటి వాడివి దర్పాంధులైన శ్రమణులను ఎందుకు వదిలావు? పరాకాష్ఠ తను పొందినవాడు ప్రతిపక్షులపట్ల ఓర్పుచూపితే, వీడు అసమర్థుడని కీర్తి త్వరలో నశిస్తుంది." అని దుర్బోధ చేసింది. తల్లి

మాటలు విని ఆ విద్వద్వరేణ్యుడు "శ్రమణులతో వాదించవద్దని తండ్రి నిషేధించారు. పత్రాలు ఆలంబనంగా వాదించడమనే మన బ్రతుకు ఏమి బ్రతుకు? గుణమాన్యులైన వారి ముఖాన్ని నేను వాదంలో జయించి నల్లగా మాడుస్తున్నాను. ఘోరవిద్వేషానికి కారణమై దుస్సహమైన ఈ చండపాండిత్యమెందుకు కావ్వాలా? దీని ప్రయత్నమంతా గొప్పవారి సులభంగానికే కారణమాతున్నది. మాయ లేనిదే బుద్ధి. లోభం పోగొట్టేదే సంపత్తి. గర్వం లేనిదే విద్య. ఓర్పుగలశక్తే శక్తి. ఇతర పండితులతోనే విద్వేషాలు, పోట్లాటలు వద్దంటే, ఇక ప్రఖ్యాతులైన భిక్షువులతోనా వాదవిగ్రహాలు? వారు జగత్పూజ్యులు. ప్రమాణపరినిష్ఠితులైన శ్రమణకులు నాకు అజేయులు. వారి నైరాత్మ్యశాసనం ప్రతిపక్షులకు కొరకరాని కొయ్య." అని వినయంతోను, గౌరవంతోను అన్నాడు. ఆ మాటలకు తల్లి కోపించి, "సరే లే. నీతండ్రి పాపులైన శ్రమణుల చేటకుడు. గొప్ప బ్రాహ్మణకులంలో పుట్టి ప్రాజ్ఞుడు, బహుశ్రుతుడు అయినా, భిక్షువుల పక్షంలో పడ్డాడు. నీవు కూడా అలాటివాడివి ఎలా అయ్యావు? నీ గొప్ప ప్రమాణఖడ్గంతో శ్రమణులను నిగ్రహించు. తనను కప్పిన మేఘసమూహాన్ని చీల్చనిదే, సూర్యుడు వెలుగుతాడా!" అని ప్రేరేపించింది.

మాతృభక్తుడైన కపిలుడు తల్లిమాట కాదనలేక భిక్షువుల ఆశ్రమాలకి వెళ్లదొడగినాడు. వెళ్లుతూ, దారిలో ఒక భిక్షువును జిజ్ఞాసతో గ్రంథసారాన్ని, ప్రమాణాన్ని గురించి సమయోచితంగా ప్రశ్నించాడు. ఆ భిక్షువు "గాఢశబ్దార్థనిర్ణయంగల లక్షత్రయ ప్రమాణం మాకు శాస్త్రం. అది నీబోటి తీర్థికులకు దుర్లభమైనది. ఎందుకు ఈ పారం దాటివుంటున్నాయి? ఎక్కడ దారిని అధిగమించుతాయి? ఒకప్పుడు సుఖదుఃఖాలు లోకాన్ని బంధిస్తాయి- అనేశాస్త్ర గంభీరశబ్దార్థాలుగల మాటలు (శ్లోకం) సర్వజ్ఞుణ్ణి ఉపాసించనివారికి

అర్థంకావు." అన్నాడు. కపిలుడు ఆశ్లోక గాంభీర్యానికి ఆశ్చర్యపడి దానినే మననం చేస్తూ కాశ్యపుని పుణ్యతపోవనానికి వెళ్లాడు. ఆశ్లోక మిది :

"కుతః పారేఽతివర్తంతే క్వ చ వర్తాన్మతి వర్తంతే,
సుఖదుఃఖేచ లోకస్య క్వచి త్సమభిబధ్నతః"

కాశ్యపుని తపోవనంలో భిక్షుగణాన్ని చూచి హృదయం, ముఖం ప్రసన్నం కాగా, మత్సరం మాయమైపోగా, వారియెడ ఉన్న అశ్రద్ధను వదలి "ద్వేషకాలుష్యంతో వీరిపై ఎవరు క్రౌర్యం అవలంబించ గలరు ? వీరి సందర్శనంతో మనస్సు విమలమౌతున్నది గదా !" అని చాలసేపు ఆలోచించి, వారితో వివాదం వద్దనుకొని, దూరాధ్వ ఖిన్నుడై స్వగృహానికి మరలి వచ్చి తల్లితో, "అమ్మా ! నీవు ఊరికే నన్ను కలికర్మకు (వివాదానికి) ప్రోత్సహించావు. గూఢార్థగ్రంథవాదు లైన శ్రమణులు అజేయులు. దారిలో ఒక భిక్షువు చెప్పిన ఒకశ్లోకం వినే నేను అర్థంకాక నేలను చూచాను. వారి గ్రంథాల పరిచయమూ, అభ్యాసమూలేనిదే వారితో వాదించడం సాధ్యంకాదు. వారేమో ప్రవ్రజ్య స్వీకరిస్తేనేగాని తమ శాస్త్రాలను బోధించరు." అని విన్న వించాడు. ఆ మాటలకు తల్లి చాలకోపించి "అయ్యో ! నీవు నా కడుపున భారంగా పుట్టావు. సంఘర్షణ పడదామనే బుద్ధి లేని, కోపమే తెలియని, దైన్యంతో అందరికీ నమస్కరించే మగవాడితో ప్రయోజన మేమిటి ? లోకంలో సర్వరత్నాలకు రాపిడిపెడితేనే కాంతి హెచ్చుతుంది. తేజస్సూ, జీవమూ లేని మగప్రాణితో ఏమిటి ప్రయోజనం ? వారిగ్రంథాలు చదవడానికి దొంగప్రవ్రజ్య ఎందుకు స్వీకరించవు ? తలపైని వెంట్రుకలు గొరిగిస్తే గడ్డి మొలుస్తుందా ?" అని మరింత ఉసిగొల్పింది.

తల్లి మాటలకు అతని మనస్సు ప్రళయవాత ధూళికప్పిన ఆకాశం లాగ కలుషితమైంది. తరువాత అతడు కుహనాశమణుడై (దొంగసన్యాసి వేషం వేసుకొని), కాశ్యపుని తపోవనానికి వెళ్లి,

ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, సౌగతశాస్త్రాలు నేర్చుకున్నాడు. క్రమంగా గుణగౌరవంవల్ల ధర్మకథకుడై ఆచార్యసింహాసనం అధిష్ఠించి, ధర్మోపదేశం చేశాడు.

ఇలా ఉంటూ, తల్లి ప్రేరణతో ఆ ఉపదేశనంలో క్రమంగా భిక్షు ధర్మాలకు విరుద్ధమైన విషయాలు కూడ చెప్పడం ప్రారంభించాడు. తమ ధర్మానికి భంగం కలుగడంవల్ల వ్యథితులైన భిక్షువులు, అడ్డు తగిలితే, వారిని వెక్కిరించడం మొదలుపెట్టాడు. "దర్పముఖరులైన మీరూ, మీ మొద్దు పెదవులు, పారపండ్లూను. ఊరికే అతిగా వాదిస్తారు. సత్యం తెలుసుకోకుండా నావ్యాఖ్యానాలను పాడుచేస్తున్నారు" అని హేళన చేయసాగాడు. "మీరు గాడిద ముఖాలవారు, కోతి మూతులవారు, ఒంటె ముఖాలవారు. వ్యాఘ్రముఖాలవారు, గుర్రం మూతులవారు, పశువుల మూతులవారు. పిల్లి, జింక, కుక్క, పంది మూతులవారు. మీ ముఖాలు చూడడం అసహ్యం. మీరు ఊరికే ఉంటేనే సహించలేమే! వికటంగా కూస్తే ఎలా సహించడం?"— అని కనుబొమలు ముడివేసి తరచు నిందించడం సాగించాడు. అతని వాక్యబాణాలతో భిక్షువులు మనస్సులు తెగి అతనికి ఎదురుచెప్పకనే మరొకచోటికి వెళ్ళిపోయారు. తర్వాత ఆ వాక్పాతకంతో పశ్చాత్తాపం పొంది తల్లిని వదలివేశాడుగాని, ప్రవ్రజ్యను వదలలేకపోయాడు. "శ్రమణులు నాకుమారుణ్ని లాక్కుపోయారు" అని అరుస్తూ అతని తల్లి ఉన్మాదిని అయి, ప్రాణాలు కోల్పోయి నరకంలో పడ్డది. కపిలుడు కూడా కొంతకాలానికి పాపం పండి, మరణించి, వాక్పారుష్యంతో ఇలాటి రూపం పొందాడు. భిక్షువులను ఏయే మృగాల ముఖాల వారని నిందించాడో ఆ యా ముఖాలు ఇవే. కర్మబీజంవల్ల సమాన రూపమైన ఫలమే పుడుతుంది.

ఈ విధంగా భగవానుడు పూర్వగాథ చెప్పి, నానాబోధివిధాయకమైన శాశ్వతధర్మం ఉపదేశించి జనాన్ని అనుగ్రహించాడు.

జినుడు తన ఆశ్రమానికి మరలివెళ్లిన పిదప మకరం అహారహం, అతనినే ధ్యానిస్తూ, దేహంవదలి, దేవలోకం చేరింది. క్షణమాత్రం సుగతునిపై చిత్తముంచడంవల్ల చతుర్మహారాజిక దేవతలలో అవతరించింది. తర్వాత పూర్ణేందు వదనంతో పూలమాలలు, కుండలాలు ధరించి, రూపుగొన్న ఆనందమోగా అన్నట్టు సుగతుని చూడడానికి వచ్చింది. సుగతునిపై దివ్యకుసుమాలు చల్లి, కిరీటం నేలను తాకగా, దేహప్రభలతో దిక్చక్రం పూరిస్తూ, నమస్కరించింది. భగవానుడు దానికి ధర్మోపదేశం చేశాడు. దానితో అది స్రోతాపత్తిఫలం పొంది, సత్యం దర్శించి దేవలోకానికి వెళ్లిపోయింది.

జినుడు మహాకాయమైన ఆ మకరాన్ని పాపపంకంనుంచి గడ్డిపోచలాగ ఉద్ధరించానని, ఆ జనాన్నికూడ దుఃఖసముద్రంనుంచి ఉద్ధరించాడు. పుణ్యశీలులైనవారు వ్యసనంలో మునగినవారి క్లేశాలను సమూలంగా తొలిగిస్తారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కపిలావదానమనే ముప్పైవతొమ్మిదవ పల్లవం.

ఉద్రాయణావదానం

ఈ దేహమనే పాత్రను పొందిన శుభాశుభ ఫలాన్ని మానవు లందరూ సమానంగానే అనుభవిస్తున్నారు. వివిధ కర్మలవల్ల కలిగిన ఫలం అనుభవించకుండా క్షీణించదు.

సుగతుడు రాజగృహంలో కలందక నివాసారామంలో విహరిస్తున్న కాల మది. బింబిసారు డనే రాజు, సర్వరత్నాలకు సముద్రంవలె ఆకర మైన నాడు ఆ పట్టణం ఏలేవాడు. ఆ సమయంలోనే రౌరుకమనే పట్టణంలో ఉద్రాయణుడనే రాజు ఉండేవాడు. ఆయన యశశ్చంద్రు నికి మహోదధి. ఆయనకు చంద్రానన అయిన చంద్రప్రభ అనే ఆమె దేవేరి. అతనికి మరొక భార్యయందు శిఖండి అనే కుమారుడు కలిగాడు. అతడు విక్రమకర్కశుడై యౌవరాజ్యం నిర్వహించేవాడు. ఆ రాజుకు హిరకుడు భిరకుడు అని యిద్దరు మంత్రు లుండేవారు. వారికి నీతిశాస్త్రంలో శుక్రబృహస్పతులుగూడ దీటు రారు. దేనకాంతి గల ఆ రాజు లిద్దరికీ లేఖలద్వారా ప్రీతి ఏర్పడింది. దూరంగా వున్నా సూర్యపద్మాకరాల ప్రేమ కొనసాగుతుంది కదా! పరస్పరం అపూర్వ రత్నసమూహాలు పలుమారు పంపుకొనడంవల్ల వారి సఖ్యం సంపూర్ణమైంది. దూరంగా వున్నా ఉత్తముల ప్రీతి కీర్తివలె అక్షయం. దగ్గరచేరినా ఖలునిప్రతి గక్ష్మిమంటవలె అస్థిరమైంది.

ఇలా ఉండగా ఉద్రాయణుడు ఒకమారు దివ్య రత్నఖచితమైన బంగారుకవచాన్ని బింబిసారునికి పంపాడు. అది విషశస్త్రాగ్ని భయాన్నిగూడ నివారిస్తుంది. బింబిసారుడు మిత్రుడు పంపిన ఆ కవచం చూచి, మంత్రులతో " నా మిత్రుడు తన సౌజన్యంవలె ఉన్న ఈ కవచం పంపాడు. ఇది సర్వరత్నాఢ్యమమైంది ; గాఢప్రేమ నివేదికమూను. ఇలాటిదానికి ప్రతిగా పంపతగిన వస్తువు కనిపించడం

లేదు. ఉపకారమైనా అపకారమైనా తగినట్టుకాక అల్పప్రతిక్రియ జరుపడం శల్యం వంటిది. ఇంతకంటే గొప్పది పంపదగిందేదో ఆలోచించండి మీరంతా." అని ఆదేశించి, తనుకూడ ఆలోచించ సాగినాడు.

ధీమంతుడు, సర్వవిద్యాపారగుడు అయిన వర్షాకారుడనే బ్రాహ్మణ మహామాత్యుడు చాలసేపు ఆలోచించి ఇలా మనవిచేశాడు : "దీనికంటే బహుగుణమైన ఉపాయనం ఒక్కటే వుంది. దానిని పంపడానికి యత్నిద్దాము. నగర సమీపంలో బుద్ధభగవానుడు విహరిస్తున్నాడు. ఆయన దేవతలకు కూడ ఆదరపాత్రుడు. ఆయన ప్రతిమగల పటం పంపుదాము. అశేషలోకకల్యాణ కలికాకల్పపాదపుడైన సుగతుడు మహాపుణ్యవంతులకు చిత్రపటంలోను, స్వప్నంలోను, సంకల్పంలోను దర్శన మిస్తాడు." మహామాత్యుని మాట విని మహీపతి అంగీకరించి, భగవానుని సన్నిధానానికి వెళ్లి, ఈ విషయం విన్నవించాడు. భగవానుడు అనుగ్రహించగా, శ్రేష్ఠులైన చిత్రకారులను పిలిపించి, భగవత్ప్రతిమను ఉల్లేఖించాలని ఆనతిచ్చాడు. ఆ చిత్రకరులు జినుని చూస్తూ అతని రూపానికి వశీభూతులై, కొలతలు తీసుకోలేకపోయారు. తర్వాత నిర్మలమైనవస్త్రంలో సంక్రమించిన భగవానుని బంగారుఛాయను రంగులతో పూర్తిచేశారు. పిదప బింబిసారుడు ఆ చిత్రపటాన్ని, మూర్తీభవించిన జగన్నేత్రపుణ్యాలలా వున్న దాన్ని, ఉద్రాయణునికి పంపాడు. బింబిసారుడు స్వయంగా చిత్రపటం ముందు వ్రాసినదానిని ఉద్రాయణుడు స్వయంగా చదివాడు. దాని వక్కణ యిది : ధర్మబంధువు కుశలకలితమూర్తి అయిన బింబిసారుడు సుగతచరణపద్మవిన్యాసంతో పుణ్యప్రాంతమై స్వర్గపురంవలె విశిష్టమైన మాగధ దేశంనుంచి క్షితితలతిలకుడైన నీతో ఇలా అంటున్నాడు. 'భవమహామోహామయానికి భేషజము, హితము, రాగద్వేష విషహరము, అయిన చంద్రసుభగమైన భగవానుని బింబాన్ని నీకు

పంపాను. తృష్ణాపచ్ఛమనమై, ప్రసన్న మధురమైన ఈ పుణ్యరసాయనం నీ నేత్రపాత్రలో పోశాను. అకస్మాత్తుగా లభించిన ఈ రసాయనాన్ని కుతూకబంటిగా ఉత్కంఠతతో పానంచేయి. ఈ ప్రతిబింబం సన్మార్గంలో పెడుతుంది. గుణగణాలను గ్రహించడంలో ఉపాధ్యాయుడుగా పని చేస్తుంది. దుష్టవ్యాపారాన్ని నివారిస్తుంది. స్థిరసుఖప్రాప్తికి ప్రేరే పిస్తుంది. నిర్వ్యాజమైన ఉపకారం సర్వాత్మనా నిరంతరం కలుగ జేస్తుంది. కల్యాణం కోరే మిత్రులు ఉత్తములకు ఇంతకన్నా ఏమి చేయగలరు.'

మిత్రప్రేమామృతోచితమైన లేఖార్థం ఆస్వాదించి ఉద్రాయణుడు ఏనుగుపై తెస్తున్న ఆ చిత్రపటానికి అమాత్యపురోహితులతో సహా ఎదురేగి, తీసుకొనివచ్చి, హేమసింహాసనంపై దానిని పరిచాడు. లావణ్యపుణ్యనిలయమైన ఆ సౌగతచిత్రంచూచి "నమోనమః ప్రబుద్ధాయ" అని రాజు వందనం చేశాడు. బుద్ధుడనేమాట వినగానే దేవతలు పూలవాన కురిపించగా, రాజు పులకాంకితుడై ఆశ్చర్య పడ్డాడు. భగవానుని చరితామృతం విని పయోదనాదం విన్న నీల కంఠంలాగ ఉత్కంఠితుడయాడు. ఆ చిత్రపటంకింద సానులోమ పర్యాయమూ, ద్వాదశాంగమూ, ప్రతీత్యసముత్పాదకమూ అయిన ఉపదేశమూ చూచి, మోహం వదలాడు. ఈ విధంగా స్రోతఃప్రాప్తి ఫలంతో సత్యదర్శనమైన తన్మాత్ర మిత్రుడైన బింబిసారునికి భిక్షువు లతో ప్రతిసందేశం పంపాడు. పిదప బింబిసారుడు భగవానుని అర్థించి, కాత్యాయనుడనే భిక్షువును, శైల అనే భిక్షుణిని ఉద్రాయణుని వద్దకు పంపాడు. కాత్యాయనుడు ఉద్రాయణునితో పూజ లందుకొని, ధర్మోప దేశం చేశాడు. ఆయనకు ధర్మసందేశనం చేస్తున్నప్పుడు ఉన్న పెద్ద గుంపుగూడ శ్రోతఃప్రాప్తి, సకృదనాగామి ఫలాలను, అర్హత్వాన్ని పొందింది. ఆరాజు పట్టణంలోని ప్రసిద్ధులైన తిష్యపుష్యులనే గృహ పతులు రాజు ఎదుటనే శాంతిసాధనకోసం ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, పరి

నిర్వాణం పొందారు. వారి జ్ఞాతులు, వారి దేహాంతంలో వారిపేర స్తూపాలు నెలకొల్పారు. వాటిని చైత్యవందకులు నేటికీ పూజిస్తున్నారు. శైలా భిక్షుణి చంద్రప్రభా దేవికీ, అంతఃపురవాసులకూ ధర్మోపదేశం చేసింది.

ఒకమారు భూపాలునితో నిమిత్తజ్ఞులు చంద్రప్రభా దేవి ఆయుస్సు ఇక ఏడునాళ్లేనని తెలిపారు. సంసారగతిని తెలిసినవాడు గనుక రాజు ఆమె ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి శుభలోకం పొందడానికి అనుమతించాడు. రాజు అనుజ్ఞమేరకు శైలాభిక్షుణి ధర్మవినయం ఉపదేశించగా, చంద్రప్రభా దేవి ప్రవ్రజిత అయి, ఏడవరోజున దేహత్యాగం చేసింది. వెంటనే ఆమె చతుర్మహారాజిక దేవతలలో దేవకన్యగా అవతరించి, జినుని దర్శనానికి వెళ్లింది. అక్కడ శాక్యమునిని దర్శించి ఆయన పాదాలపై మోకరిల్లి దివ్యపుష్పాలు సమర్పించింది, ఆమెకు తథాగతుడు ధర్మోపపాదనం చేయగా, ఆమె సత్యదర్శనంచేసి, చంద్రమూర్తి వలె వెలుగుతూ ఆకాశమార్గాన తనభర్త రాజధానికి వెళ్లి, నిద్రిస్తున్న భర్తను లేపి, బోధిప్రకాశనం చేసి వెళ్లిపోయింది.

ఆమె వెళ్లినపిదప రాజు ఉదయం ప్రవ్రజ్యాభిముఖుడై శిఖండికి పట్టంకట్టి తన యిద్దరు మహామాత్యులకు అప్పగించి, మిత్రుడైన బింబిసారుని నగరానికి నిరాడంబరంగా వెళ్లాడు. బింబిసారుడు ఛత్రచామరాది రాజచిహ్నాలేవీ లేక వస్తున్న అతనికి ప్రీతితో నృపోపచారాలతో ఎదురేగి పిలుచుకొనివచ్చి, ఆసనంలో కూర్చోబెట్టి ఆశ్చర్యంతో ఇలా అన్నాడు: "మిత్రమా, ఇష్టసందర్శనంవల్ల సంతోషించాను. సంపద్విహీనుడవయావని దుఃఖపడుతున్నాను. అనంతసామంతమాళి విశ్రాంతశాసనుడవై పాకశాసనసమానుడవైన నీవు ఇలా ఎందుకయావు? ఒకే మాటమీద నిలబడి, గుప్తంగా మంత్రాంగం ఉంచుకొనే ధీమంతుడవైన నీ రాజ్యాన్ని ఇతరులు హరించడం పొసగదు." మిత్రుడు ఇలా ప్రశ్నించగా, ఉద్రాయణుడు

ఇలా సమాధాన మిచ్చాడు : " రాజన్, అందరి వెంటబడే వృద్ధురాలైన సంపద నాకు ప్రియంకాదు. విషయాస్వాదవిముఖతతో, తృష్ణారహితతతో నేనే పిప్పినిలాగ భోగభాజనమైన ఐశ్వర్యాన్ని వదలివేశాను. కల్యాణమిత్రుడవైన నీవు నాహితంకోసం పంపిన సుగత ప్రతిమాపటమే నాకు వైరాగ్యగురువు. ఇప్పుడు నీ ప్రసాదంవల్ల భగవానుని సన్నిధికి వెళ్లి అనాగారికుడనై ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించదలచాను." ఆ మాట విని బింబిసారుడు సరేనని ఆలోచించి, ఆయనకు కలిగిన వివేకానికి ఆదరం ఉట్టిపడగా, ఇలా అన్నాడు : " ఓ రాజా, నీవు ధన్యుడివి. ఉత్తములకు ఆదరపాత్రుడివి. నీ బుద్ధి సంసారవిముఖం ఎలా అయింది ? నీవు భోగసుభగుడివయినా సంతోషవిభవంతో వెలుగొందుతున్నావు. శుద్ధసత్త్వాల లక్షణం మనస్సు వైరాగ్యాభరణం కావడమే. ఇంతకూ, మహామోహాంకుర విధ్వంసకమూ, జన్మాంతరోపార్జితమూ అయిన వైరాగ్యం మనస్సులో మొలకెత్తితే, రజోగుణభూయిష్ఠమైన సామ్రాజ్య మహారాజస్సుతో ప్రయోజన మేమిటి ? దుస్సాధనాలైన సాధనాలు నిరుపయోగం. క్షణకాలభోజ్యాలైన భోగా లెందుకు ? మనస్సును కలతపెట్టి, సత్త్వగుణాన్ని దుఃఖపెట్టే సుఖా లెందుకు ? ప్రాణ మనః ప్రియమైన భూమిని అవలీలగా వదలిపెట్టించగలిగి, త్రైలోక్యాభిమతమైన కామసుఖం పట్ల విముఖత కలిగించి, సమ్మోహావ్యసనాతురమైన ఈ జగత్తుపై అనుకంప పుట్టించే సంసార ప్రతికూలమైన శమం మతిమంతులకు పుణ్యం కొద్దీ కలుగుతుంది." అని బింబిసారుడు అతనిని ప్రశంసించి, అతనిని వేణువనాశ్రమానికి పిలుచుకొని వెళ్లి భగవానునికి ప్రమాణ పూర్వకంగా, అతని సమాచారం నివేదించాడు.

ఉద్రాయణుడు చిరకాలంగా ధ్యానిస్తున్న సుగతాకారం ప్రత్యక్షంగా చూచి, హర్షించి కృతకృత్యున్నయానని తృప్తిపడ్డాడు. అతడు ప్రణమించడానికి శిరస్సు వంచగా, భగవానుని కృపాదృష్టితోపాటే,

అతని శరీరంపై ప్రవ్రజ్య పడింది. తర్వాత అతడు భిక్షుభావం పొంది, చేతితో భిక్షాపాత్ర గ్రహించి, చీవరధారియై నగరంలో పిండపాతా నికి (భిక్షుకు) రాగా, ప్రజల ందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు.

ఉద్రాయణుని కుమారుడైన శిఖండి ప్రసన్నమనస్సుతో ధర్మంతో రాజ్యం పాలిస్తూ కొంతకాలానికి మనస్సు కలుషమై అధర్మంచేయడం ప్రారంభించాడు. కాంచనమనే మెరుపులతో విలాసం చూపే లక్ష్మి మేఘమాలవలె ఎవరి మానసాన్ని (మనస్సును, మానససరోవరాన్ని) కలుషం చేయదు? హిరుకభిరుకులనే అతని మహామాత్యులు కోప గించుకుని అధర్మనిరతుడై హితబోధ వినకవున్న అతనిని వదలి వెళ్లి పోయారు. వారి స్థానంలో దండముద్గరులనే వారిని రాజు నియ మించాడు. వారు రాజ చిత్తానువృత్తి కుశలులు. ఒకమారు వారు రాజుతో అన్నారు: " దేవ, ధూర్తులైన మంత్రులు ప్రజారంజనమనే సాకుతో రాజు దుర్జనుడంటూ తమ పేరుకోసం పాటుబడుతారు. ప్రభుభక్తిగల భృత్యులు ప్రభువుకోసం ధరాన్ని, సుఖాన్ని, ధనాన్ని, కీర్తిని, జీవితాన్నిగూడ లెక్కపెట్టరు. ప్రజలు నువ్వులవంటివారు. కొట్టక, వెచ్చబెట్టక, ఆడించి పీడించక రాజసంబంధి అర్థక్రియలను చేయరు." ఈలాటి ఇచ్ఛకాల మంత్రులకు రాజు రాజ్యపాలనం అప్పగించాడు. ఆ దుర్మార్గులు లోభంవల్ల నిశ్శరణులైన ప్రజలను చంపడం ప్రారంభించారు. దురాచారుడు, దుర్మతి అయిన రాజు నిర్విచారంగా వుంటే, మహామాత్యుడు సత్యపథం అతిక్రమిస్తే ఇక ప్రజలు జీవించడమెలా?

ఉద్రాయణుడు ఒకమారు తన దేశంనుంచి వచ్చిన ఒక వర్తకుణ్ని తన దేశరాష్ట్రాల సంగతి కనుక్కున్నాడు! "దేవ! నీ కుమారుడు కుశలంతోనే వున్నాడు. కాని, మంచిమంత్రులు లేక, కుమంత్రుల చేతిలో చిక్కాడు. ప్రభువు శాసనంతో ప్రజలకు మహాతాపం ఏర్పడింది. అందువల్ల ఈ పాడు దేశంలో ఎందుకు పుట్టాము రా అని,

పౌరులు రాత్రింబగలు దుఃఖిస్తున్నారు. సూర్యుడే చీకట్లు కలిగిస్తే, చంద్రుడే అగ్నిని వర్షిస్తే, అమృతంనుంచే కాలకూటం పుడితే, రక్షకుడైన రాజే ప్రజలజీవితం హరిస్తే ఇక మహోపద్రవం వ్యాపింప జేసే ఆ మొరను వినేవారెవరు ?" అని ఆ బేహారి మనవిచేశాడు. ఇష్టంలేనిరాజు పెట్టే కష్టాలతో బాధపడిన ఆ వ్యాపారి మాటలు విని, కరుణానిధి అయిన ఉద్రాయణుడు ఇలా అన్నాడు: "నీవు ఇక్కడినుంచి వెళ్లి నామాటగా ప్రజలను సమాధానపెట్టు. నేను వచ్చి శిఖండిని ధర్మమార్గంలో పెడుతాను." రాజుమాటలు విని, వ్యాపారి తిరిగివెళ్లిన తర్వాత, ప్రజలకు రాజుమాటలతో ఊరట కలిగించాడు.

ఉద్రాయణుడు తిరిగి తన దేశానికి వస్తాడనే ప్రవాదం వ్యాపించగా, దండముద్గరామాత్యులిద్దరూ భయపడి రాజుతో ఇలా మనవిచేశారు: "దేవ, సన్యాసం పుచ్చుకున్న వృద్ధభూపతి మరల రాజ్యలోభంతో దేశానికి వస్తున్నాడనే ప్రవాదం వ్యాపించింది. పెద్దలందరూ దీన్ని ఈసడించుకుంటున్నారు. వృద్ధరాజు తీవ్రవ్రతక్లిష్టుడయాడు గాబోలు! సంభోగాభిముఖాదరుడై ప్రవ్రజ్యతోపాటు సిగ్గునుకూడ వదలి మరల వస్తున్నాడు. అపక్వవైరాగ్య బుద్ధులైనవారు దేనిని వదలుతారో, మరల దానిపైన తీవ్రవాంఛ కలుగుతుంది. రోగులకు అపథ్యంపైన అభిరుచి కలిగినట్లు ప్రాణులకు లోకవిరుద్ధమైన విషయాలపైన విశేషంగా స్పృహ ఏర్పడుతుంది. కనుక క్షీణచంద్రుడిలా వున్న ఆ వృద్ధుడు ప్రతాపనిధి అయిన నిన్ను వెళ్లగొట్టి రాజ్యం అనుభవించ గోరుతున్నాడు. చీవరాలంటే విసుగుపుట్టిన అతనికి శ్రేష్ఠవస్త్రాలు కట్టాలనే ఆశ పుట్టింది. ముండితమస్తకునికి రత్నఖచిత మకుటంపై మనస్సు పోయింది. రత్నహర్మ్యాలలో నవనవభోగవిభవ విలాసం వదలి, వనవాసాయాసం ఎవరు అనుభవిస్తారు ? మెత్తని పరుపులలో పడుకొనేవారు జింకలపిండుగిట్టల తాకిడితో ముండ్లు పైకిలేచిన అరణ్యస్థలాలలో ఎలా పడుకుంటారు? చంద్రశీతలమైన మధువును తాగిన

వారు వనగజమదంతో వేడెక్కిన చేదునీళ్లు ఎలా తాగుతారు? ఆసన్నప్రవేశ విషమపరిస్థితిలో అలాటిది జరుగకుండా చూడడం న్యాయశాస్త్రజ్ఞుల మతం. కనుక వృద్ధక్షితిపతిని ఇక్కడికి రాకముందే చంపివేయాలి. మిడత దీపంపై పడి, దానిని ఆర్పివేస్తుంది. మొదలే కాల్చివేస్తే తిరిగిరాదు."

వారి దుర్బోధకు భూపతి ఆకులుడయాడు. ఖలులనే మేఘాలతో ఎవరి మానసం కలుషం కాలేదు? శిఖండి రంపంలాగ క్రూరుడై వారితో ఇలా అన్నాడు. "ఈ కష్టం, మీకూ, నాకూ సమానమే. నయోపాయ మెరిగిన మీరే విచారించి కార్యసాధనకు ఏది హితమో అది చేయండి." రాజు మాటలతో ప్రోత్సాహితులై మంత్రులు ఉద్రాయణుని దారి కాచి చంపడానికి హంతకులను పంపారు.

ఉద్రాయణుడు పుత్రుని ప్రజాపాలనలో నియమించ దలచినవాడు గనుక భగవానునితో "రౌరుకనగరానికి వెళ్ళుతాన"ని మనవిచేశాడు. సర్వజ్ఞుడు "స్వకృతం అనుభవించు" అని అనుజ్ఞ యిచ్చాడు. ఉద్రాయణుడు కర్మపాశం బలంగా ఈడ్వగా రౌరుక నగరానికి వెళ్ళాడు. రూపుగొన్న నిష్కాపట్యంవలె వెళ్ళుతున్న అతనిని దుష్టామాత్య ప్రేరితులైన హంతకులు దారిలో చంపివేశారు. అతని చీవరపాత్రాదులు తీసుకొని వెళ్లి ఘాతుకులు రాజకార్యం నిర్వహించామని మంత్రులకు తెలియజేయగా, వారు సంతోషించి, రక్తసిక్తమైన అతని చీవరాన్ని రాజుకు చూపారు. రాజు దానిని చూచి మూర్ఛపోయి తేరుకుని, తనతండ్రి మరణానికన్నా తను ఘోరమైన నరకగహ్వరంలో పడిపోయాను గదా అని చాల దుఃఖించాడు. "ఖలజనుల సాంగత్యంవల్ల, ఐశ్వర్యలోభంచేత, పాపపాతకం చూడక ఇలాటిది తెచ్చుకున్నాను. ఉన్నతి కోరేవారిని నిరాలంబమైన ఘోరనరక సంకటంలో పడవేసే తక్షణపాతకం ఖలసాంగత్యం. దుష్టులైన మంత్రుల మాటలతో నే నీ మహాపాపం చేశాను. పతితుణ్ణయిన నన్ను పావకుడు కూడా కాల్చి పవిత్రుణ్ణి చేయడు. పితృవధ, అర్హతునివధ సమానంగా చేసి, ఒకే

పాత్రలో దహనసహితమైన విషం తాగిన నాకు ఇక నిష్కృతి ఏమిటి? వృద్ధుడు, నిశ్శంకంగా నావద్దకు వస్తున్న శమప్రవ్రజ్యాశ్రితుడు అయిన తండ్రిపై లోభంతో నిశితశస్త్రం ప్రయోగించాను. మనస్సులో తలుచు కుంటేనే కంపం కలిగించేవి, వినరానివి, చూడగానే నిశ్చేతనులకు కూడ శోకం పుట్టించేవి, తీవ్రమైన సంతాపాగ్ని వలన క్రౌర్యంవంటిది కూడా మెత్తబడేవీఅయిన పూజ్యస్థానాలలోను నిర్దయులు కత్తికన్నా కరుకైన పనులు సాగిస్తారు." అని దుఃఖసంతాపంతో ప్రలపిస్తూ కోపంతో ఆ దుష్టమంత్రులను తన సమ్ముఖానికి వదలవద్దని కట్టడి చేశాడు. పిదప గుణ మెరిగి, తండ్రి మంత్రులైన హిరుక భిరుకులను సమాధానపరచి పిలుచుకొనివచ్చి రాజ్యకార్యంలో నియమించాడు.

రాజు చింతాకృశుడై పాలిపోగా, దుష్టామాత్యులు ఆతనితల్లి తరలికవద్దకు వెళ్ళి, "దేవీ, నీ తనయుడు స్వభావసరళుడు. రాజ్యరక్ష సంగతి ఎరుగడు. స్వజనాన్ని నిర్మూలించి అయినా రాజ్యం కాపాడుకోవాలి. ఈయనతండ్రి సన్యాసం పుచ్చుకున్నా రాజ్యం అపహరించడానికి వచ్చాడు. మేమిద్దరం అతనిని అణచివేశాము. దీంట్లో తప్పేముంది? మేము అనుసరించిన పద్ధతి నీచతంత్రోపపన్నమూ, అశుభమూ అయితే, రాజ్యాన్ని అభిలషించే భిక్షువుది సరైనక్రమమూ? భూమీపతి పితృవధక్రోధంతో మా యిద్దరిని పదవినుంచి తొలగించాడు. తాను ఇంకా దొంగఏడుపులు ఏడుస్తున్నాడు. మే మేమో మంచిపని చేశాము; ప్రభువు చిక్కిపోతున్నాడు. అన్నిట్లోను భృత్యులదే అపరాధం. కడచినదానికి రాజెందుకు శోకిస్తున్నాడు? జరిగిందేదో జరిగిపోయింది. నీవు చింతాకృశుడైన పుత్రుణ్ని ఉపేక్షిస్తున్నావు." అని అన్నారు. రాజమాత వారిమాటలు ఆదరించి, "అంతరహితమైన ఈ కర్మ మీ యిద్దరికీ నరకపాతకం. మీ దుర్బోధవల్ల, పూర్వజన్మకృతంవల్ల రాజుకు కూడా కలిగింది. నేను పితృవధ దుఃఖాన్ని పోగొడుతాను. అర్హద్వధదుఃఖాన్ని మీరు పోగొట్టండి."

అని వారితో చెప్పి, దుఃఖాక్రాంతుడై క్షీణించిన ఉడుపతివలెవున్న రాజు వద్దకు వెళ్ళి "పుత్ర! ఈ రాజ్యం ధర్మాధర్మమయమైంది; ఛ౨ భరితమైంది. కనుక పాపశంకతో ఎందుకు దుఃఖంతో కృశించిపోతావు; నీవు అంతగా పితృభక్తుడివై పితృవధతో పరితప్తుడవయితే, ఈ దుఃఖ సంకటంలో సిగ్గువిడిచి చెబుతున్నాను విను. నీవు మరొకరికి జనించావు. అతడు నీకు ధర్మంప్రకారం తండ్రి కాడు. స్వేచ్ఛావిహార సుఖంగల స్త్రీలు సిగ్గు వదలి పనిచేస్తారు." అని తెలిపింది. రాజు అప్రియమైనప్ప టికీ ఆ మాట విని పితృవధవల్ల కలిగిన ఉగ్రదుఃఖతాపాన్ని వదలి పెట్టాడు. ఈ త్రిభువనంలో స్త్రీలకు అసాధ్యమైంది ఏదీ లేదు. ఉదయ పర్వతంతో అస్తాచలాన్నికి కలుపుతారు. క్షణంలో భూమిలోని భూపా లుల కంతా కలహవినోదం కల్పిస్తారు. నిప్పునుంచి నీటిని, నీటినుంచి నిప్పును పుట్టిస్తారు.

రాజు తండ్రిని చంపిన దుఃఖం పోయినా, అర్హద్వధ ములికిలాగ మనసులో పీడిస్తుండగా, దాని నిష్కృతి చెప్పమని ధర్మజ్ఞులను కోరాడు. అప్పుడు ఆ దుష్టసచివులు తిష్య పుష్య చైత్యాలలో పిల్లికూనలను పెట్టి, వాటికి మాంసం తినడం నేర్పి, ద్వారపాలకులు వారిస్తున్నా ధార్ష్ట్యంతో రాజసభను ప్రవేశించి ఇలా విన్నవించారు: "దేవ, నీవు వృథాగా మనస్సును కష్టపెట్టుకుంటున్నావు. ఈలోకంలో నిన్ను మెప్పించే అర్హంతు లెవరూ, లోకకల్యాణ కారకులైనట్టివారు లేరు. ఆకాశంలో రాజహంసల్లా అలాంటివారు ఉండేపక్షంలో, మహా ప్రభావశాలులు గదా, వారిని ఇతరులు ఎలా చంపడం సంభవిస్తుంది? కనుక అర్హంతు లన్నవారు లేరు. అలాంటప్పుడు వారిని వధించిన పాతకం మాత్రం ఎలా సంభవిస్తుంది? గ్రామమే లేనప్పుడు సీమా వివాద మేమిటి? అర్హత్పదం పొందిన తిష్య పుష్యులే తాము నిర్మించిన చైత్యాలలోనే పిల్లులుగా పుట్టారు. ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తూంటే ఎవరికి సందేహం కలుగుతుంది? మీకు నమ్మకం లేకపోతే, చూడండి."

ఈ విధంగా మోసపుమాటలతో అతని మనస్సును దోలాందోలితం చేసి, అతన్ని చైత్యాలు చూడడానికి పిలుచుకొని వెళ్లారు.

ఈ అపూర్వకౌతుకం చూడడానికి జనం ఆ చైత్యాలముందు మూగారు. ధూర్తమంత్రులు అదివరకే ఆమిషాభ్యాసంతో పిల్లులకు నేర్పి ఉండడంవల్ల వారు పిలువగానే అవి వచ్చి, "మీరు తిష్య పుష్యులనే అర్హంతులే అయితే, ఈ చైత్యాలు రెండిటికీ ప్రదక్షిణం చేయండి." అని అనగా, ఈ మాటలు వాటికి మాంసమిచ్చే టప్పటి మాటలే గనుక, ఆ అభ్యాసంతో రెండు చైత్యాలకూ ప్రదక్షిణం చేశాయి. అది చూచి రాజు నమ్మిక కలిగి వెళ్లిపోయాడు. దుర్జనమాయ విజయం పొందింది. ధూర్తులు పిడికిలిలో వాయువును, రాతిలో కమలాన్ని, ఆకాశంలో చిత్రాలను, జిహ్వాగ్రంలో ప్రచుర సృష్టిసంహారలీలలను, పశుబుద్ధులకు, శిశుబుద్ధులకు క్షణంసేపు విశ్వాసం కలిగించే ఇంద్రజాలాలను - ఎన్నైనా చూపుతారు. ఈ విధంగా రాజుకు అర్హంతు లంటే విశ్వాసం పోవడంవల్ల, సౌగతదర్శనాలలోను ఆదరం తగ్గడంవల్ల ఆర్యకాత్యాయనునికి జరిగే పూజాపురస్కారాలను గూడ ఆపివేశాడు. రాజధానిలోను ఉండరాదని వృత్తిర్వ్యచేయడం వల్ల కాత్యాయనుడు నగరంవెలుపలే శిష్యులతో నివసించాడు. శైలా భిక్షుణి మాత్రం వినేయకృపతో అక్కడే వుంది.

ఒకమారు శిఖండి మహారాజు వెళ్లుతుండగా కాత్యాయనుడు ఎదురుపడ్డాడు. రాజు అతనిని అవమాన పరుస్తాడేమోనని, జనం మూగుతారేమోనని పాతమంత్రులు అతనిని పక్కకు పంపివేశారు. వెళ్లుతున్న కాత్యాయనుని చూచి, దుష్టామాత్యులు దీర్ఘవైరంతో వున్నవారు గనుక లేనిపోనివి కల్పించి ఇలా అన్నారు: "దేవ, అమంగళనిధి, సొట్టతలకాయవాడు అయిన ఈ బోడిగుండువాడు కనిపించాడు. ఏమి మూడుతుందో చెప్పలేము. పాపిష్ఠుడైన రాజు ముఖం చూడనని ఇతడు అంటుంటాడు. అందువల్లనే, ఇక్కడినుంచి దూరంగా వెళ్లి క్షణంసేపు నిలబడ్డాడు." ఈ మాటలు విని రాజు

దుర్జయమైన కోపంతో, అనుచరులను చూచి, "అదిగో! దూరంగా నిలబడ్డాడే, ఆ బోడివానిపై మట్టిచల్లండి!" అని ఆజ్ఞాపించాడు. వారల్లే చేశారు. కాత్యాయనుడు కదలకుండా అక్కడే నిలబడ్డాడేగాని, తనదివ్యకుటిలో ప్రవేశించలేదు. కోపంతో బుసలుకొట్టే పాములను పులులను శాంతితో మెత్తబరచవచ్చును గాని, రాజచేటకులను మాత్రం మెత్తబరచడం సాధ్యంకాదు.

రాజు వెళ్లిపోయిన తర్వాత మట్టిలో కూరుకుపోయిన అతనివద్దకు హిరుక భిరుకులు వచ్చి దుఃఖంతో ఇలా అన్నారు : "ఆర్యా, క్రూరుడైన రాజు మిమ్మల్ని దుర్గతిపాలు చేశాడు. ఈ పరిస్థితిలో మిమ్మల్ని చూచే కండ్లు కాల్పనా? మోహాంధుడూ, పాతకీ అయిన రాజు దుర్జనుల మాటలకు మోసపోయి అఖాతంలో పడ్డాడు. ఈ స్థితిని చూచే మేముగూడ పాపిష్ఠులమే. ఉదారబుద్ధిగల మీరు ఈ భూరిపాపార్త మయిన దేశాన్ని వదలిపెట్టండి. దుస్సహమైన ఖలసహవాసం త్యజించడం ఎవరికి సమ్మతంకాదు? ఉత్తములకు దుష్టజనులను వర్జించడం కన్నా ప్రపంచంలో ఉత్తమమైన సుఖం మరొకటి లేదు. వర్జించడం వల్ల శమగుణం శమించదు; క్షమాగుణం క్షయం పొందదు. బుద్ధి పరుషరోషదోషదుష్టం కాదు. మనస్సులో ములుకులవంటి అవమానాలు నాటవు. ఐశ్వర్యమా గుణవంతులను (గుణాలు కలవారిని, తాడు తీసుకొని వచ్చినవారిని పడవేసి ప్రయాసం కలిగించేది. ఇక గాంభీర్యమా (గంభీరగుణం, లోతు) చీకటిగుయ్యారం ప్రవేశించేవారికి (దగ్గరికి వచ్చేవారికి, దిగేవారికి) ప్రాణహరమైనది. ఉపాదేయత అందామా (గ్రహించడం, నీటిని తీసుకొనడం) సమీపంలో దుష్టసర్పాలు (దుష్టులనే సర్పాలు దుష్టమైన సర్పాలు) ఉండడంవల్ల నశించిపోయింది. కనుకనే భావిలాగ ఖలుడు గూడ అన్నివిధాలా దోషాలతో కూడిన వాడే. దోషయుక్తం కానిది వానిలో ఏదీ లేదు."

మంత్రుల మాటలకు మహాకాత్యాయనుడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు : "ఈ అవమానంవల్ల నా కేమీ కోపం లేదు. కర్మగతి

బలీయమైనది. కాని, నా దుఃఖమంతా దుష్టసాంగత్యంవల్ల ఈరాజుకు మహోపద్రవం మూడనున్నది గదా అనే. ఇక కొంతకాలానికి ఏడు నాళ్లపాటు ఘోరమైన, విచిత్రమైన వర్షాలు కురుస్తాయి. మొదటినాడు భయంకరమైన వాయువు వీస్తుంది. రెండవనాడు పుష్పవృష్టి, మూడవనాడు వస్త్రవృష్టి, నాల్గవనాడు వెండివాన, ఐదవనాడు బంగారువాన, ఆరవనాడు రత్నాలవాన కురుస్తాయి. ఏడవనాడు దుమ్మువాన కురుస్తుంది. దానితో ఈ రాజు బంధుమిత్రరాష్ట్రసహితంగా నశిస్తాడు. కనుక మీరు రత్నవృష్టినాడు రత్నాలు గ్రహించి మరొకచోటికి వెళ్లిపొండి.'' ఆ మాటలకు వారిద్దరూ అంగీకరించారు. హిరుకుడు తన కుమారుడు శ్యామకుడనేవాడిని మహాకాత్యాయనునికి ఉపస్థాపకుడుగా చేశాడు. భిరుకుడు తన కుమార్తె శ్యామావతిని శైలాభిక్షుణికి అప్పగించి "ఆర్యే! ఈ నా కన్యను ఘోషిలుడనే గృహపతికి అప్పగించు. నీవు ప్రతిపత్తికలదానివి.'' అని కోరాడు. ఆమె ఆ కన్యతోపాటు ఘోషిలుని ఆలయానికి వెళ్లింది. మంత్రులిద్దరూ తమతమ ఇండ్లకు బయలుదేరారు.

తర్వాత కొంతకాలానికి మహాకాత్యాయన భిక్షువు చెప్పినట్లే జరిగింది. జ్ఞానదీపంగల ప్రజ్ఞ విషయాలను యథాతత్త్వంగా గ్రహిస్తాయి గదా. ఆరవనాడు రత్నవర్షం కురియగానే, అమాత్యులిద్దరూ నావనిండా రత్నాలు నింపుకొని ఎవరికీ తెలియకుండా వెళ్లిపోయారు. వారు దక్షిణదిక్కుకు వెళ్లి హిరుకం, భీరుకంఅనే రెండు నగరాలు కట్టారు. ఏడవనాడు పెద్దగాపడిన దుమ్మువానతో శిఖండి బంధుమిత్రరాష్ట్రసహితంగా నశించాడు. దండి, ముద్గరులనే మంత్రులూ నశించారు. తర్వాత, మహాకాత్యాయనుడు ఆకాశమార్గంలో హిరుకునికుమారునితోపాటు బయలుదేరాడు. ఆ రౌరుక పురదేవత కూడా ప్రీతితో కాత్యాయనుని వెంటే వెళ్లింది; కాత్యాయనుని ఆజ్ఞతో ఖరవనీ కర్వటం (ఖరవని అనే రెండువందల గ్రామాల మధ్య నగరం)లో నివాసం ఏర్పరచుకొంది. భిక్షువు పుణ్యానుభావంతోను,

మంత్రి కుమారుని భాగ్యంతోను, పురదేవత అధిష్ఠించడంవల్లను ఆ కర్వటపురం సిరిగల దయింది. దానిలో పురదేవత కాత్యాయనునికి చైత్యం నిర్మించింది. సురవతిలో ఉన్న ఈ చైత్యాన్ని నేటికీ చైత్య వందకులు పూజిస్తున్నారు.

కాత్యాయనుడు ఒకమారు తన ఉపస్థాపకుడైన శ్యామకుడు తన చీవరం కొసను పట్టుకొని వ్రేలాడుతుండగా, లంబకమనే దేశానికి గగనమార్గాన వెళ్లాడు. "లంబతే, లంబతే." (ఎవరిది వ్రేలాడేది) అని జనమంతా అనడంవల్ల ఆ ప్రజలకు, దేశానికీ లంబకమనే పేరు వచ్చింది. ఆ దేశంరాజు, అపుత్రకుడు, అకస్మాత్తుగా మరణించాడు. అప్పుడు లక్షణజ్ఞులు శ్యామకుణ్ని కాత్యాయనుని ఆజ్ఞతో రాజును చేశారు. పిదప కాత్యాయనుడు భోక్కానకమనే దేశానికి వెళ్లి తన తల్లికి ధర్మదేశనం చేశాడు. ఆమె సత్యారి దర్శించి పుత్రుని హారం తీసుకొని, దానిపేర చైత్యం నిర్మించింది. అది ఇప్పటికీ యష్టిచైత్య మని పూజించబడుతున్నది. పిదప కాత్యాయనుడు ఉత్కంఠతో శ్రావస్తికి వెళ్లి జినభగవానుని చూచి, ఆనందంతో పాదవందనం చేశాడు. తర్వాత, ఉద్రాయణుని కుమారుని కథను తెలిపాడు. భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, సర్వజ్ఞుడు ఇలా తెలిపాడు.

"పూర్వం ఒక లుబ్ధకుడు కర్వటసమీపంలోని అడవిలో జింకలను పట్టడం కోసం వలపన్నాడు. వాడు వల పన్ని వెళ్లగా, ప్రత్యేకబుద్ధు డొకడు ఆ ప్రాంతంలో వచ్చి విశ్రమించాడు. అతని పుణ్యానుభావం వల్ల జింకలు వలలో పడలేదు. శుద్ధాత్ములైనవారి ఎదుట ప్రాణులు అకుశలం పొందరు గదా! తర్వాత లుబ్ధకుడు వచ్చి, వలలో జింకలు పడకపోవడం చూచి, కోపంతో ప్రత్యేకబుద్ధుణ్ని క్రోధాంధుడై విషం పూసిన బాణం కొట్టి చంపాడు. కాని మండుతున్న నిప్పువలెఉన్న అతని తేజస్సు చూచి, కాళ్లమీద పడ్డాడు. అకార్యం చేశాను గదా అనే సంతాపంతో బాణాలు, వలలు వదలి తనను తాను నిందించు కున్నాడు. పిదప పరినిర్వాణం పొందిన ఆ ప్రత్యేకబుద్ధుని అస్థులు

ప్రతిష్ఠించి, ఛత్రధ్వజాదులతో స్తూపం నిర్మించాడు. ఆ పుణ్యంతో ఉద్రాయణ నరపతిగా జన్మించాడు. ప్రత్యేకబుద్ధుని చంపిన పాపానికి హత్యచేయబడ్డాడు.

"ఆ కర్వట పట్టణంలోనే ధనధాన్యసమృద్ధుడైన నందుడనే గృహపతికి మదనలేఖ అనే కన్య ఉండేది. ఆమె ఒకమారు ఇల్లు ఊడ్చి ఆ దుమ్మును పొరపాటుతో వీధిలోవ స్తున్న ప్రత్యేకబుద్ధునిపై పోసింది. ఆ స్తనభరాలస అయిన మదలేఖ ఎంతోకాలంగా ఎదురుచూస్తున్న పెండ్లివారు ఆనాడే వచ్చారు. "ప్రత్యేకబుద్ధునిపై ధూళివేశాను. అందువల్ల పెండ్లివారు వచ్చారు. తొందరలో పెండ్లి అవుతుంది" అని ఆమె తన అన్నతోను, అందరితోనూ చెప్పింది. ఆ ప్రవాదంతో ప్రౌఢకన్య లందరూ వరులకోసం ప్రత్యేకబుద్ధుని తలపై దుమ్ము పోయడం ప్రారంభించారు. ఏదో యాదృచ్ఛికంగా గుణాకారాలను బట్టి కలిగిన విశ్వాసంతో మోహితులైన ప్రజలు ఆలోచన చేయకనే విరుద్ధమైన విషయాలను ఆచరణలో పెడుతారు. ఆ పాతకాచారాన్ని బుద్ధుడు బుధుడు అనే ఇద్దరు గృహపతులు పోగొట్టారు. ఆ కన్యే శిఖండి అనే రాజుగా పుట్టి పాపకర్మలు చేసింది. ప్రవాదం వ్యాపింప జేసిన ఆమె అన్న కాత్యాయన భిక్షువుగా పుట్టాడు. రూఢమైన దుష్టాచారాన్ని తొలగించడంవల్ల ఆ ఇద్దరు గృహపతులూ హిరుక భిరుకులుగా పుట్టి పురప్రమాదంనుంచి తప్పించబడ్డారు."

భగవానుడు చెప్పిన మాటలు విని భిక్షువులు శుభాశుభ కర్మల చిత్రమైన ఫలపరిణతిని గ్రహించి, ఖలునివంటి శత్రువు, పర్యాలోచనవంటి గురువు, సుకృతంవంటి బంధువు లేరని నిశ్చయించుకొన్నారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఉద్రాయణావదానమనే నలభయ్యవ పల్లవం.

పండితాపదానం

దరిద్రుడైనవాడు ధర్మధనలమైన శ్రద్ధాసమృద్ధితో చేసిన పరిశుద్ధమైన స్వల్పదానం కూడా భూపాలురు విశాల దాన విభవంతో సంపాదించిన పుణ్యంకన్నా హెచ్చుపుణ్యాన్ని, సత్ఫలితాన్ని కలిగిస్తుంది. అది సంసారబాధల విజృంభితాన్ని తొలగిస్తుంది. చిత్తానికీ విత్తానికీ సముచితమైనది ఇదే కదా!

జినుడు జేతవనంలో విహరిస్తున్నకాలంలో శ్రావస్తిలో ధీరుడనే మహాధనవంతుడైన గృహపతి ఉండేవాడు. అతనికి సుకృతపండితుడు, అఖండిత యశఃపుణ్యాదానాలంకార మండితుడు అయిన పండితుడనే కుమారుడు వుండేవాడు. అతడు బాల్యంలోనే శారిపుత్రుడు మొదలయిన భిక్షువులను రాజార్హమైన భోజనంతో సత్కరించేవాడు. ఒకప్పుడు దుర్భిక్షం వచ్చి ప్రజలు చాల బాధపడగా, యాచకుడు దాత ఒక్కటి కాగా, యాచకులకు భోజనం పెట్టేవారే లేకపోయారు. భిక్షువులకు కూడా ఘోరమైన సంకటపరిస్థితి ఏర్పడింది. అప్పుడు సుగతుడు పిలవనంపగా పండితుడు జేతవనానికి కాంచనమాలాలంకృతుడై గుర్రమెక్కి బయలుదేరాడు. అతని గుణాలఎడ ఈర్ష్య వహించిన కొందరు విటులు వెళ్ళుతున్న అతనిని అడ్డగించి, "గృహపతీ! అర్థిసమూహాల అర్థనలకు కల్పవృక్షం వంటివాడవని నీ కీర్తి దిగంతాలలో వ్యాపించింది. ఐదువందలమంది నీమీది ఆశతో బయలుదేరి వచ్చాము. మాకు ఆభరణాలు వస్త్రాలు చాల ఇష్టం. సాధ్యమైతే ఇప్పుడే మాకు ఇవ్వు." అని బ్రతిమాలారు. ఆ సదాచారుడు గుర్రం దిగి వారిని ఆదరించి క్షణంసేపు "భగవానుని దర్శించకనే ఇంటికి తిరిగివెళ్లి వీరికి సత్కారం చేయడమనేది అమృతపానం చేయబోతూ ఆపుకున్నట్టు. ఇది నాకు సాధ్యంకాదు. అర్థులకు కోరింది ఇవ్వక సిగ్గులేకుండా వెళ్లిపోయానా, దానవ్రత ఖండన మాతుంది. ఏమిచేయను?" అని ఆలోచిస్తుండగా, భూమిని చీల్చుకొని నాగరాజైన శేషుడే సాక్షాత్కరించి అర్థులు

కోరినదానిని ఇచ్చాడు. నాగరాజు ఇచ్చిన వస్త్రాభరణాలను పండితుడు విటులకు అందజేసి మనస్సు కలతదేరగా వెళ్ళిపోయాడు. ఆ విటులు ఆ ఆశ్చర్యం చూచి పుణ్యమైన సుగతభావనే సర్వార్థసంపజ్జనని అని భావించి, మనస్సు కలుషదూరం కాగా, అతనితోపాటే, భగవంతుని దర్శించడానికి వెళ్లారు. భగవానుని దర్శించి పండితుడు లలాటాన్ని అతని పాదపద్మరజస్సుతో ధన్యం చేశాడు. చంద్రకిరణాలలాగ ధవళమైన ముత్యాలదండను శాస్త చరణాలపై పెట్టి విటులు కూడ నమస్కరించారు. వారివిషయం పండితుడు భగవానునికి నివేదించాడు. జ్ఞాన వజ్రధారి అయిన భగవానుడు వారిసత్కాయ శైలాన్ని భేదించి, వారికి స్రోతాపత్తిఫలం కలిగించాడు. వారు సత్యదర్శనం చేసుకొని నమస్కరించి వెళ్లిపోగా, పండితుణ్ని చూచి భగవానుడు ఇలా హెచ్చరించాడు :

"వత్స! నీ సుకృత సంపదలవల్ల నీకు పరిపూర్ణైశ్వర్యం కలిగింది. దుర్భిక్షంలో కూడా భిక్షువులకు భోజవసతులు కల్పించు. నాతోనేమో పదమూడువందల యాభైమంది భిక్షువు:లున్నారు. కృచ్ఛ్రార్తులైన ఇతర భిక్షువులనుగూడ నగరంలో వెదికించి భోజనసౌకర్యం ఏర్పాటు చేయాలి." ఆ మాటలు విని పండితుడు ప్రమదాకులుడై భక్తితో సంఘానికి యావజ్జీవం భోజనానికి ఆహ్వానం అందజేసి తిరిగివెళ్లాడు.

ఇంటికి వచ్చిన తర్వాత రాజార్హమైనవి, భిక్షువులకు ఉచితమైనవీ అయిన భోజ్యపదార్థాలతో బుద్ధుని, సంఘంలోని ఇతర భిక్షువులను సత్కరించాడు. అతడు దానంతో దరిద్రులను, అదరిద్రులను, యాచ్యులను, యాచకులను, అనుకంప్యులను, ఇతరులు చూచి అనుకంపించ దగినట్టు చేశాడు. ఇతర కృపణులనుగూడ వెదికి దారిద్ర్య తిమిరాలను పోగొట్టే రత్నాలు దానంచేశాడు. ఆ రత్నాలు వారి వద్దకు వెళ్లేవేళకు బొగ్గు లయాయి. పురుషుల భాగ్యాలు, రత్నాలు, మణులు ఒక్కటే - ప్రస్థజాతులు. వారంతా అతనివద్దకు వచ్చి స్వప్నంలో ధనం చూచి కోల్పోయిన వారిలా వగస్తూ, "రత్నాలనే

పేరుతో నీవు మాకు బొగ్గులకుప్ప లిచ్చావు. గొప్పగా ధనం లభించిన తర్వాత ఉన్నతిపొందిన నీ బోటివాడు ధనం క్షీణించగానే, పిచ్చెక్కి మరణిస్తాడు." అని దూషించారు. వారి నిందలు విని పండితుడు, "పుణ్యహీనులకు రత్నాలు రాళ్ళవుతాయి. మీరు మోహాంధులై పూర్వం సుకృతం చేయలేదు. కనుకనే నే నిచ్చిన రత్నాలు బొగ్గు లయాయి. పుణ్యం క్షీణిస్తే, మనం ఎంతో ప్రయత్నంతో దాచినా, రత్నాలు దగ్గర వుండవు. భాగ్యం కలిగితే వాటంతట అవే వస్తాయి. విత్తార్జనం పతితశోక కారణమే. నిజమైన విత్త మేమిటంటే, సుకృత ప్రవృత్తమైన విత్తమే. కనుక మీరు భిక్షుసంఘానికి భోజనం పెట్టండి. మీకు భోగసంభార మంతా నేను అందజేస్తాను." అని హితవు చెప్పాడు. వారు పండితు డిచ్చిన విత్తభోగసామగ్రితో బుద్ధుడు మొదలైన వారున్న సంఘాన్ని దిన మొక్కరుగా సత్కరించారు. వారు అలా సంఘాన్ని సత్కరించి, "మాకు ఇక నెప్పుడూ దారిద్ర్యం రాకూడదు." అని ప్రణిధానం చేశారు. తర్వాత పండితునిమాటపై ఆ బొగ్గుల రాశినే మరల చూచారు. అది రత్నరాశిగా వెలిగింది.

అప్పుడే పండితుని భవనంలో అతని సుకృతప్రభావంవల్ల నూరు నిధులు మూతలులేకండా పుట్టుకొని వచ్చాయి. క్షితిరక్షణ నిమిత్తం దానిలో ఆరవ వంతును పండితుడు ప్రసేనజిత్తుకు అర్పించాడు. అది కూడా బొగ్గయిపోయింది. పండితుడు మాత్రమే తన సుకృతాల వల్ల ఈ నిధులను అనుభవించగలవాడని అశరీరవాణి రాజుకు వినిపించింది. పండితుని మాటతో మరలా అవి నిధులుకావడం చూచి ప్రసేనజిత్తు దానిని మరల అతని యింటికే పంపివేశాడు. ఆ నిధు లన్నిటినీ అతడు దానంచేసి దరిద్రుల గృహాలను నిలబెట్టాడు.

క్రమంగా అతనికి నిస్సారమైన సంసారంలో స్పృహ పోయింది. ఇదంతా అనిత్యమనే జ్ఞానం కలిగింది. వెంటనే తండ్రివద్దకు వెళ్లి "తండ్రీ, తపోవనానికి వెళ్లడానికి నాకు అనుమతిఇవ్వు. ఈ సంపదలు నాకు జన్మశతంనుంచి ఎంగిలిపడ్డవై అసహ్యం కలిగిస్తున్నాయి. సర్వ

భూతాల ఆయుర్దాయ మనే పాత్ర చిన్నది. త్రైలోక సంపత్సంప్రాప్తి భోగిద్దామంటే కుదదుర. ఈ కాయం చలికాలంలో చలి తగులకుండా వెచ్చని మృదువైన వస్త్రాలతో కప్పినా, తాపమైతే చల్లని శ్రీఖండ చర్చలుజేసినా, విషసర్పశస్త్రవహ్నులభయం పోగొట్టుకొనడానికి ఎంత ప్రయత్నించినా, ఇంకా అపాయాలు ఎన్ని నివారించినా, క్షయం తప్పదు. భోగాలంటే విరక్తి పుట్టింది. కనుక ప్రియమైన ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించి, వనంలో విహరిస్తూ, చింతాతప్తమైన మనస్సుకు శాంతి కలిగిస్తాను." అని మనవిచేశాడు. తండ్రి అనుమతించగా, విషయస్నేహబంధనం త్రెంచివేసి, శారిపుత్రుని ఆశ్రమానికి వెళ్లాడు. అక్కడ ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, భిక్షాపాత్ర ధరించి, చీవరాలు కట్టుకొని వ్రతధారియై అతనికి అనుచరుడై వుండిపోయాడు.

ఒకమారు అతడు ఆశ్రమ సమీపంలోని పొలంలో కర్షకులు నిర్మించిన పంటకాలువ నీరు ఒక మడినుంచి మరొకమడికి నిర్దిష్ట మార్గంలో పారడం చూచి ఆశ్చర్యపడి, "అచేతనాలుకూడా విహితమార్గంలో నడుస్తున్నాయి. దేహులకు మాత్రం కర్మసంసిద్ధి కనిపించదు." అని ముందుకు వెళ్లుతూ, ఒక కమ్మరి బాణాలను కొలిమిలోవేసి కాచుతుండడం చూచి "నిశ్చేతనమైన ఈ బాణాలుకూడ తాపంవల్ల గుణవత్తరాలు అవుతున్నాయి. ఈ మానవులు సంసార సంతప్తులయినా వంకరగానే వుంటున్నారే?" అని చింతిస్తూ ముందుకు వెళ్లాడు. అక్కడ ఒక వడ్రంగి ఆకులు బిగించి చక్రాలు తయారుచేస్తున్నాడు. "ఆహా! నిశ్చేతనమైన కర్రలుగూడ ఘటనాయోగంతో క్షణంలో కర్మణ్యాలు (పనిచేసేవి) అవుతున్నాయే. శరీరధారుల మనస్సులు అలా కావడం లేదే" అని అనుకుంటూ, ఆశ్రమానికి తిరిగివచ్చి, ధర్మ నియమంలో ఆదరం అతిశయించగా, వత్సలుడైన తండ్రిని పుత్రుడు అభ్యర్థించినట్టు ఆచార్యుణ్ని "మీ అనుమతి అయితే నాకు ఇష్టమైన వ్రతాన్ని ఆలోచిస్తాను." అని

అభ్యర్థించాడు. ఆచార్యుడు అనుమతించి, భుక్తకృత్యానికి (భోజనానికి) వెళ్లగా, విహారాగారం ప్రవేశించాడు.

ఆ విహారాగారంలో దేహాన్ని యష్టిగా పొడిగించి, స్మృతిని ప్రతిముఖిని చేసి, పర్యంకాసననిశ్చలుడై నిజధర్మం ధ్యానించాడు. అతడు సమాధి సన్నద్ధుడు కాగా, వసుంధర ధారాధరాలతోపాటు, అఖిలాంబోధిదుకూలం ఊగిసలాడగా కంపించింది. అతడు ధ్యాననిరతుడయాడని తెలిసి ఇంద్రుడు, ధ్యానం నిర్విఘ్నంగా కొనసాగడానికి దిక్కులలో సూర్యచంద్రులను, దిక్పాలకులను కావలిపెట్టాడు. కుశలమూలముల పరిణామంవల్ల అతనికి సిద్ధి త్వరలో సంప్రాప్తమైందని తెలిసి సర్వజ్ఞుడైన సుగతుడు క్షణకాలం "ఇతనికి అర్హత్పదం త్వరలో సిద్ధిస్తుంది. అంతలోగా శారిపుత్రుడు ఆగారం తలుపులు తీస్తే విఘ్నం కలుగవచ్చు. కనుక అతడు వెళ్లి తలుపులు తెరవకుండా కాలహరణం చేయడంకోసం నేను వెళ్లి శారిపుత్రుణ్ని లేనిపోని ప్రశ్నలువేసి ఆపుతాను." అని ఆలోచించి, ఆ వైపు వచ్చి శారిపుత్రునితో ఏవో కథలుచెబుతూ కాలక్షేపం చేశాడు. దేవతల ప్రభావంవల్ల ఆకాశంలోని పక్షులుగూడ కదలకుండా ప్రకృతి ప్రశాంతంగా వుండగా, పండితుడు గాలిలేని స్థలంలో పెట్టిన దీపంలా నిశ్చలంగా వెలిగాడు. మొదట స్రోతప్రాప్తిఫలాన్ని, తర్వాత సకృదాగామి ఫలాన్ని పొంది, పిదప అనాగామి ఫలాన్ని అనంతరం అర్హత్ఫలాన్ని పొందాడు. ఈ సంగతి తెలిసిన సుగతుడు మాటలు చాలించి వెళ్లిపోగా, శారిపుత్రుడు ఆశ్రమం ప్రవేశించి సూర్యునివలె వెలిగిపోతున్న శిష్యుని చూచాడు. పండితుడు దిగ్గున లేచి, గురువుకు నమస్కరించాడు. శారిపుత్రుడు భవబంధనాలు తొలగించుకొని, యుగశతప్రాప్యమైన సిద్ధిని పొందిన శిష్యుణ్ని ప్రశంసించాడు. పండితుడు అర్హత్పదవి పొందినట్లు లోకమంతా వ్యాపించింది. భిక్షువులు అతని భాగ్యవిశేషానికి గల కారణాలు ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా చెప్పసాగాడు :

పూర్వం వారాణసిలో తథాగతుడైన కాశ్యపుడు ఇరవై వేలమంది భిక్షువులతో సహా పురవాసులు శ్రద్ధతో, శుచితో, తనకు ఇష్టంవచ్చిన భోగ్యవస్తువులతో సత్కరించగా కొంతకాలం వున్నాడు. ప్రతి ఇంటా వారికి ఇలా పూజ జరుగుతుండగా, దుర్గతుడనే దరిద్రుడు నిట్టూర్పులు విడుస్తూ, ఇలా చింతచేశాడు : "అయ్యో! నేనెంత మందభాగ్యుణ్ణి. ఒకవైపు దారిద్ర్యం; మరొకవైపు ఏమిపనీ చేయలేని మూఢుణ్ణి. ఒక్క భిక్షువుకూడా భోజనం పెట్టలేకపోతున్నాను. అర్థరహితులైన పురుషులు అర్థరహితమైన శబ్దాలవలె ఏ వ్యవహారాలకు (ప్రయోగాలకు - కార్యనిర్వహణకు) పనికిరారు. వాక్యప్రమాణ పదసంధులలో (వాక్యాల ప్రామాణ్యానికి, పదసంధులకు - ప్రమాణవాక్యాలు పలికించడానికి గాని, పదవులకుగాని, సంధులకుగాని) అర్హులుగారు. నష్టక్రియులు (నిరర్థకమైన పదాలకు క్రియలుండవు - అకర్మణ్యులు). కారక తర్క హీనులు (నిరర్థకమైన మాటలకు కారకం వుండదు, కార్యకారణభావం వుండదు - అర్థహీనులు ఏపనీ చేయించలేరు, ఆలోచన, తర్కం అసలే వుండదు). కనుక ప్రజలు వారిని వదలివేస్తారు." అని చింతాక్రాంతుడై వున్న దుర్గతుణ్ణి సుకృతప్రేరకుడైన ఒక సత్పురుషుడు చూచి, "నీకు ధనం లేకపోయినా, జన్మాంతరంలో శుభాలు పొందడానికి ఎట్లయినా, ఒక్క భిక్షువునైనా భోజనానికి ఆహ్వానించలేకపోయావా?" అని హితవు చెప్పాడు. ఆమాట విని వాడు మొదటే బాణం గుచ్చుకున్నవాడు మరొకమారు బాణం దెబ్బతిన్నట్టు చాల బాధపడి, ఆకలితో నకనకలాడుతూ, శ్రేష్ఠి ఇంటికివెళ్ళి, కట్టెలు కొట్టి మూల్యం సంపాదించాడు. అతని భార్య ఆ శ్రేష్ఠిఇంట్లోనే బియ్యం విసరి, దానివల్ల వచ్చిన భృతినిగూడ భక్తితో, భర్తకు అప్పగించింది. భిక్షుభోజనసిద్ధికోసం పూనుకొన్న ఆ శుద్ధసత్త్వానికి ఇంద్రుడు తోడ్పడ్డాడు. దివ్యరత్నరసామోదమైన భోజ్యవస్తువులను ఇంద్రుడు ప్రీతితో ప్రచ్ఛన్నరూపంలో సిద్ధపరిచినా, ఆ దుర్గతునికి భిక్షు

లెవ్వరూ దొరకలేదు. భిక్షువుల మాహాత్మ్యానికి ముగ్ధులైన పురవాసులు రహస్యంగా భిక్షువు లందరినీ భోజనానికి పిలవడంవల్ల ఎవరూ దొరకనందున దుర్గతుడు నిరాశతో ఆత్మహత్య చేసుకొనడానికి ప్రయత్నించాడు. అప్పుడు దయతో భగవానుడైన కాశ్యపుడే వచ్చి శుద్ధసిద్ధిని తెలుసుకొని భోజ్యపరిగ్రహం చేశాడు. "నీకు భోజనం ఏర్పాటుచేస్తాను" అని రాజు ప్రార్థించినా, దుర్గతుడు అంగీకరించ లేదు. పిదప "గుణాలు, ద్రవిణం కొల్లలుగా వుండి, దరిద్రులను సంతోషపెట్టేవాణ్ని కావాలి" అని కాశ్యపుని అర్చించి, ప్రణిధానం చేశాడు. కాశ్యపుడు స్వాశ్రమానికి వెళ్లిపోయిన పిదప, ఇంద్రుడు దేవలోకానికి వెళ్లిన పిదప, దుర్గతుని గృహం దివ్యరత్న భరితమైంది. ఇంద్రుని శాసనంవల్ల విశ్వకర్మ రత్న స్తంభ విభూషితమైన భవనాన్ని నిర్మించాడు. దుర్గతుడు ఈ విమలైశ్వర్యం పొందిన తర్వాత, కాశ్యపుణ్ని సర్వభిక్షువులతోసహా ఏడుదినాలపాటు విభవ భోగాలతో పూజించాడు. దుర్గతుని యిల్లు మొదట్లో, ఆకలితో నకనకలాడే భార్యతో, యాచకుడన్నవాడు తొంగిచూడకుండా, పిల్లల ఏడ్పులతో, మురికినీటి గుంటలలో, మూలలులో ఈగలు ముసిరి గోలపెడుతుండగా, పొయ్యినుంచి పిల్లికూనలు లేవకుండా రెండవ రౌరవనరకంగా వుండేది. అలాటిది రాజులు గూడా చూచి లొట్టలు వేసే ఐశ్వర్యంతో కలకల లాడుతుంటే ఎవరికి ఆశ్చర్యం కలుగదు! ఆ సుధాశుద్ధమైన దాని ప్రభావంలోనే దుర్గతుడు జన్మాంతరంలో పండితుడుగా పుట్టి, అర్హత్త్వం పొందాడు.

ఈ విధంగా సర్వవేత్త అయిన సుగతుడు గుణాదరంతో పండితుని పూర్వజన్మవృత్తాంతం తెలుపగా, భిక్షుసంఘం విని కుశలార్హమైన విశుద్ధదానపుణ్యాన్ని ప్రశంసించింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో

పండితావదానమనే నలభై ఒకటవ పల్లవం.

కనకవర్ణావదానం

సత్త్వగుణ ప్రభావంవల్ల చీకటిలోను సూర్యకాంతులు వెలుగుతూ కనిపిస్తాయి. ధర్మంవల్ల రత్నరాసులు ఆకాశంనుంచి కురుస్తాయి. ధైర్యం వల్ల సర్వవిపత్తులు అణగారిపోతాయి. దానంవల్ల దిక్కులు భోగ సుభగములు అవుతాయి.

భగవానుడైన సుగతుడు జేతకాననంలో కుశలులైన ప్రసన్నులకు ధర్మదేశనం చేస్తూ ఒక పూర్వజన్మగాథను ఇలా తెలిపాడు.

పూర్వ కల్పంలో అయుతకాలం ఆయుఃప్రమాణం గల వత్స రాష్ట్రంలో కనకవర్ణాఖ్యుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు చాల ఐశ్వర్య వంతుడు. అతనికి అమరావతిని పోలిన కనకపుర మనేది రాజధాని. అది సర్వలోకేశ్వరునికి కూడా వసతిగా సుందరంగా వుండేది. రాజు ప్రజాకార్య తత్పరుడు. అతడు ప్రజాకార్యాన్ని ముత్యాల దండలాగ హృదయాన ధరించాడు. ముక్తాహారం శుభ్రమైంది, ప్రజాకార్యం యశశ్శుభ్రమైంది. ముక్తాహారం చారువృత్తగుణోచితం (గుండ్రనిది, దారంతో గుచ్చినది); ప్రజాకార్యం చారువృత్తగుణోచితం (సుందర మైన చరిత్రలో గుణసహితమైంది). నాయకార్హం (నాయకమణిగలది హారం, నాయకార్హమైంది ప్రజాకార్యం).

ఇలా వుండగా, ప్రజల కర్మవిపాకంతో సర్వప్రాణులను భయ పెడుతూ, అనావృష్టి సంభవించింది. దానితో ప్రజలందరికీ ధైర్యం కూలిపోయింది; సర్వప్రజలకు సంతాపం ఏర్పడింది. అది చూచి నరపతి మనస్సు చాల కష్టపడింది. ప్రజల కష్టాలు తొలగించడానికి అతడు ఎన్ని ఉపాయాలు చేసినా, అన్నీ వ్యర్థమయ్యాయి. అప్పు డతడు ఎదుట దీనంగా నిలబడ్డ మంత్రులతో ఇలా అన్నాడు ! " ఈ అనా వృష్టికి ప్రతీకారం ఏమీ చేయలేకుండా వున్నాము. నే నెంతో

ప్రయత్న పూర్వకంగా చేస్తున్న సుపరిపాలనను ఇది నిష్ఫలం చేస్తున్నది. రాజుల పాపంవల్లనే దిక్కులలో వర్షాలు లేకపోవడం, మేఘాలు తెల్లగా తేలిపోవడం, ప్రజలు బాష్పాకులిత లోచనులు కావడం సంభవిస్తుంది. ప్రజల భయోపద్రవాలు పోగొట్టి రక్షించని రాజు కిరీటం పెట్టుకోడం నటులు నాటకంలో కిరీటం పెట్టుకొన్నట్లే. రాజు ప్రజలకు హితుడుగా వున్నప్పుడు కృతయుగం, రాజు ప్రజలకు అహితుడుగా వున్నప్పుడు కలియుగం. రాజుల పాపాలవల్ల ప్రజలు దుర్భిక్షాలతో క్షీణించి, శత్రువులు పైన వచ్చి పడినట్టున్న క్షయాది రోగాలలో చిక్కుకుని, పృథుతరక్లేశాలతో విహ్వాలులై దుర్మార్గులు పీడించగా హాహాకారాలు చేస్తూ, కాపాడేదిక్కు లేక నశిస్తారు. కనుక ఉన్న ధనాగారమంతా వెచ్చించి అయినా, ప్రజలను రక్షించాలి. రాజులకు ప్రజలను రక్షించే పుణ్యామే రత్నమయమైన నిధి.'' ఈ విధంగా రాజు మంత్రులతో ఆలోచించి, ధన ధాన్యాగారాలను, తన సర్వస్వాన్ని ప్రజల ఉపయోగానికి వినియోగించాడు.

ఆ దుర్భిక్షానికి కొంతకాలంలో ఉన్న ధాన్యమంతా వ్యయమై ఒక్కమనిషికి మాత్రమే మిగిలింది. ఆ సమయంలో రవిసంకాశుడైన ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుడు గగనమార్గంలో వచ్చి, భోజనం అడిగాడు. తన ప్రాణధారణమే సందేహాస్పదంగా ఉన్నప్పటికీ రాజు ప్రసన్నబుద్ధితో ఆ మిగిలిన ఆహారాన్ని ప్రత్యేకబుద్ధునికి సమర్పించాడు. ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఆ ఆతిథ్యంతో తన ప్రాణం కాపాడుకొని, రాజు సత్త్వగుణ శీలాన్ని ప్రశంసిస్తూ గగనమార్గంలో వెళ్ళిపోయాడు.

వెంటనే గగన మహాగజం వెంట ముసిరే నల్లని అళిమాలికవలె, పశ్చిమదిగ్వనిత కపోల కాలాగరు మంజరివలె నీటితో తొణికిసలాడే మేఘావళి పశ్చిమదిక్కున తెరలుకట్టింది. తర్వాత గగనాంత మంతా సరసమైన తుమ్మెదలపిండులవలె మేఘసమూహాలతో, ఉత్పల్లనీలో

త్పలవనంవలె కనులపండువైంది. పిదప ఏడునాళ్లపాటు అఖిలభోజన పదార్థవృష్టి, ధాన్యాదివృష్టి, రత్నాదివృష్టి కురిశాయి. రాజులకు మకుటాయమానుడైన కనకవర్ణభూపతి, తన సుకృత సంపదలతో ప్రజల ప్రాణరక్షచేశాడు. సజ్జనుల ప్రభావం పరార్థాలను ప్రసాదిస్తుంది.

ఆ కనకవర్ణ మహారాజును నేనేనని చెప్పి భగవానుడు ధీమంతులైన భిక్షువులకు ధర్మోపదేశం చేశాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కనకవర్ణావదానమనే నలభైరెండవ పల్లవం.

హిరణ్యపాణ్యవదానం

సర్వోపకార ప్రణయి అయిన ప్రభావం, సర్వోపజీవ్యమైన మహావిభూతి పుణ్యాంకురానికి అర్హమైన ప్రథమపుష్పాలు. ఇవి విశాల ఫలహేతువులు.

జినుడు జేతవనారామంలో విహరిస్తున్నప్పుడు శ్రావస్తిలో దేవసేనుడనే ధనవంతుడైన గృహపతి ఉండేవాడు. సత్పాత్రమాని అయిన అతనికి హిరణ్యపాణి అనే కుమారుడు ఉండేవాడు. అతని రెండుచేతులూ హిరణ్మయమైనవి కావడంవల్ల ఆ పేరు పడింది. అతని రెండుచేతుల్లో ప్రతి ఉదయం రెండు లక్షల వెండినాణేలు పుట్టేవి. దానితో అతడు యాచకులకు కల్పపాదప మయ్యాడు. ఆ కుమారునికి కుశలమూల భూరి పరిపాకం వల్ల, వ్యక్తమైన వివేకంవల్ల కాలక్రమాన జినదేవునిపై భక్తి కలిగింది.

అతడు ఒకమారు జేతవనానికి వెళ్ళి భగవానుని దర్శించి ఆనందంతో పాదవందనం చేశాడు. భగవానుడు అతనిపై సంసారతాప ప్రశమనమూ, కుశలదూతిక అయిన అమృతశీతల దృష్టి పరపినాడు. శాస్తృదర్శనంతోనే అతడు సమ్మోహతిమిరాలు పటాపంచలు కాగా, సూర్యకిరణాలతో వికసించిన కమలం లాగ వికసించాడు. భగవానుడు అతనికి సద్ధర్మోపదేశం చేశాడు. దానితో అతనికి అవినాశ కాంతిగల ధర్మదృష్టి ఉదయించింది. ప్రాక్పుణ్య పరిపాకంతో వైరాగ్య వాసనలు గుబాళించగా, విమలప్రజ్ఞాయుతుడై సర్వజ్ఞునితో అతడు ఇలా మనవి చేశాడు : "శరణాప్తులకు శరణ్యమైన భగవన్! ఈ అశేష క్లేశాలు నశింపజేసేది, భవహారిణి అయిన ప్రవ్రజ్యను అనుగ్రహించండి. ప్రాణుల ఆయుస్సే చంచలం; అందులోను యౌవనం మరీ చంచలం. సంపదలా విద్యుద్విలాస చపలాలు." ఇలా అతడు మనవి చేస్తుండగానే

సుగతానుగ్రహం వల్ల అతని శరీరంపై నిజంగానే ప్రవ్రజ్య అవత రించింది. రక్త చీవరాలతో వ్యక్తమైన విరక్తతో అతడు భిక్షాపాత్ర గ్రహించి, మరొకమారు సంసారపాత్రను పరిత్యజించాడు.

భిక్షువులు అతని అద్భుతమైన సిద్ధిని ప్రత్యక్షంగా చూచి, భగవా నుణ్ని అతని పూర్వవృత్తం అడిగారు. ఆయన ఇలా తెలిపాడు.

"పూర్వం వారాణసిలో కృకి అనే రాజు ఉండేవాడు. కాశ్యప తథా గతుడు పరినిర్వాణం చెందగా, ఆయన శరీరానికి కృకి సంస్కార సత్కారం చేసి, రత్నమయమైన స్తూపం నిర్మించాడు. అది స్వర్గ లోకాన్ని అందుకునేటంతటి గంభీరంగాను, అతని పుణ్యంవలె ఉన్నతంగాను ఉండేది. ఆ పుణ్యంతో ఇప్పుడు గొప్పవారుగూడ ఆశ పడేట్టు బంగారు చేతులతో పుట్టాడు. విమల మనస్సు గలవాడు శ్రద్ధతో చేసిన సత్కార్య ఫలితంవల్ల, విభవం త్యాగోదారమై అన్ని గుణాలను కలిగిస్తుంది; చంద్రసహోదరమైన శుభకీర్తిని వ్యాపింప జేస్తుంది. పరిణామంలో పుణ్యాన్ని ప్రసవిస్తుంది."

పుణ్యానుభావం గల హిరణ్యపాణి ప్రభావాన్ని జినుడు చెప్పగా విని భిక్షుసంఘం హర్షాదరవిస్మయాలు పొందింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
హిరణ్యపాణ్యవదానమనే నలభైమూడవ పల్లవం.

అజాతశత్రుపితృద్రోహావదానం

దుర్జనులనే దుస్సహ విషధరుల విషతిమిరంలో పడినవారికి ఆలంబనం భవభయ హరణమైన జినస్మరణమే.

భగవానుడు రాజగృహంలో గృధ్రకూటపర్వతం లో విహరిస్తున్న సమయమది. సుతప్రియుడైన బింబిసార మహారాజును అతని కుమారుడైన అజాతశత్రువు క్రూరుడై నిప్పువంటి క్రూరకర్ముడైన దేవదత్తుడనే మిత్రుని దుర్బోధపై ఘోరాంధకార బంధురమైన కారాగారంలో పడవేసి, ఎవరినీ పోనివ్వరాదని కూడా కట్టడిచేశాడు. రాజ్ఞి రహస్యంగా భోజనం పంపితే కూడా, తండ్రి ఆకలితో మాడి చావాలనే సంకల్పంతో నిషేధించాడు. బింబిసారమహారాజు చిక్కిపోయి, స్నానాదులులేక మురికిపట్టి, స్నేహసంస్కారంలేక ఒడలు పేలిపోయి, ఆకలితో, కృష్ణపక్షంలో ఆకాశంలో కారుమబ్బులు కప్పిన చంద్రునివలె ఉన్నాడు. తరచు మృదుహృదయులను విపత్తు గాఢప్రణయంతో ప్రౌఢురాలై ఆలింగనం చేసుకుంటుంది.

బింబిసారుడు ఆ కారాగారంలోనే, దుఃఖంతో సుగతుడున్న దిక్కుముఖమై తలవంచి, అంజలి ఘటించి, క్షామస్వరంతో ఇలా ప్రార్థించాడు: "భగవన్! నీవు మహార్హుడవు. మహార్హాంతుడవు. దీనోద్ధరణ సన్నద్ధమైన సమ్యక్సంబోధి చిత్తుడవు. నీకు నమస్కారం. నీవు ఘోరసంసార మకరాకరానికి వంతెనవు. జనతాజన్మక్లేశప్రశమ కారణుడవు. నీకు నమస్కారం. నిత్యప్రబుద్ధునికి, సర్వ సత్త్వైకబంధువుకు, విశుద్ధకాంతికి, కరుణామృత సింధువుకు, బుద్ధునికి నమస్కారం." ఈ విధంగా మహారాజు భక్తిసుధను చిలకరించి, పుణ్యపుష్పప్రసవాలతో సుగతుని కర్ణావతంసోచితమైన స్తుతిమంజరిని కూర్చాడు. సర్వజ్ఞుడు అతని కాయక్లేశకరమైన దశను గ్రహించి కారాగారద్వారం సందులనుంచి వచ్చే కాంతులతో అతనికి ప్రత్యక్షమై మనస్సుకు

ఆప్యాయనం కలిగించాడు. అజాతశత్రువు ఆ సంగతి గ్రహించి అనుమానంతో కారాగారంలో చిన్న రంధ్రాలన్నీ మూసివేయ వలసిం దని ఉత్తర్వు చేశాడు. పిదప బంధనాగారాధికారులు అజాతశత్రువు ఆదేశంతో రాజును కట్టివేసి కాళ్లు నరికివేశారు. రాజు ఆ తీవ్రబాధను భరించలేక, "నమో బుద్ధాయ! నమో బుద్ధాయ" అని ఆర్తనాదం చేశాడు.

భగవానుడు రాజు కప్పుడు ప్రత్యక్షమై, ఇంద్రుడు వేసిన ఆసనంపై కూర్చొని, కరుణతో ఇలా అన్నాడు. "రాజన్! క్రూరకర్మలగతి ఇలాటిదే. శుభాశుభ సముద్భూతమైన కర్మఫలం అనుభవించకుండా తీరదు. రాగద్వేష విపాకులం, నానావ్యసన దుస్సహం, నిస్సారం అయిన ఈ సంసారంలో దుఃఖాలు ఇలాటివే. సంక్లేశాకులమూ, విపదావళీ విసంకటమూ అయిన కాలంలో ధైర్యమే రక్ష. వైరాగ్యమే కలతలు తొలిగించేది. సుకృతవంతుల నేత్రాలు సంసార ఘోరగహనాంత రంలో పుట్టిన దుఃఖానిలాలు వీవగా వ్యాపించిన పొగలు తగిలినా, బాష్పాంబు బిందువులతో నిండవు. ఈ దుఃఖంలో ధైర్యం వహించు. భోగాశ వదలు. ఈ సంసార వ్యాపారాలన్నీ అంతవిరసమైనవి. ఇప్పుడే, నీ దేహాంతంలో నీకు కుశలస్థితి ఆసన్నమైంది." అని సమాశ్వాసించి, తన ఆశ్రమానికి వెళ్లిపోయాడు.

బింబిసారుడు అప్పుడే దేహం త్యజించి, ఆ క్షణంలోనే స్వర్గంలో జినవర్షభుడనే పేరుతో వైశ్రవణుని కుమారుడుగా అవతరించాడు. తండ్రి మరణవార్త అజాతశత్రువు తెలుసుకొని, అతనికి అంత్యక్రియలు జరిపి, తన దుష్కృత్యానికి పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. తీవ్రతాప సంతప్తమైన అతని మనస్సు పశ్చాత్తాపాగ్నిలో పడి ప్రాయశ్చిత్తం పొందినట్లు యింది. "అయ్యో! మోహాంధకారంలో పడి, ఐశ్వర్య మద లోభంతో దుష్కార్యమనే పాపగర్తంలో బోర్లపడ్డాను. శ్రుతంకాని, ప్రజ్ఞగాని లేక దుష్టుల మంత్రాలోచన ప్రకారం నడచుకొనే వారి శరీరాని

చింత నిద్ర లేకుండా బాధపెడుతుంది. పతితుణ్ని, పాపపంకంలో చిక్కుకున్న వాణ్ని, తప్పు చేసినవాణ్ని: నిరాధారుణ్ని, ఇక నాకు జినసంస్మరణమే రక్ష." అని దీర్ఘంగా అతడు ఆలోచించి, సుగతుని సన్నిధికి వెళ్లి, తనను తాను నిందించుకుంటూ, సంకోచపడుతూ, సిగ్గు పడుతూ, తనపాపం భగవానునికి ఎక్కడ అంటుకుంటుందో అని దూరం నుంచే నమస్కారం చేశాడు. దుష్కృతాన్ని విదలించి వేస్తున్నాడా అన్నట్టు వణుకుతో, కన్నీళ్లు జాలువారగా, సర్వజ్ఞునితో ఇలా విన్న వించాడు. "భగవన్! నేను పాపం చేసినవాణ్ని. నరకాగ్నిలో పడనన్నాను. కాలిపోతున్నాను. కనుక, కరుణాసింధువైన నిన్నే శరణు పొందాను. కొనల్లో ఎరుపైన కమలకాంతిగల మీ పుణ్యదృష్టి నన్ను పాపహర అయిన గంగవలె స్పృశించనీ!"

ఈ విధంగా అజాతశత్రువు దీనాలాపాలు విని, తథాగతుడు అతని పాపరజస్సు పోగొట్టే పుణ్యసరస్వతితో (వాక్కుతో) ఇలా అన్నాడు: "రాజన్! నీ దుష్టకర్మతో నీవు ప్రేరితుడవై ఆలోచన మాని పితృ వధమనే పాపసంకటంలో పడ్డావు. నీ తండ్రిదుఃఖం అనుభవించవలసి వుంది. నీవు పాపం పొందవలసివుంది. నీకు, ఆయనకు భవితవ్యత సమానమే. నియతి మనుష్యులకు తమ కంఠంనుంచే పుట్టి, తమ లలాటప్పై శిలాశాసనాల లాగ నిశ్చలు. నీవు ఖలుల ప్రోత్సాహంతో కలుషంచేసి, సమీపించిన శ్రేయోమృతాన్ని చేజేతులా పోగొట్టు కున్నావు. ఇప్పటికైనా పాపం పోగొట్టుకొని, సంపద పొందదలిస్తే పాపాన్ని శమింపజేసే పుణ్యంలో బుద్ధి వుంచు. అమృతమైన కుశల ప్రకారం దీపంవంటిది. అది సువృత్తమైన (బాగాపేనిన) వత్తితో సుఖం కలిగించి ప్రకాశింప జేసినట్టు అమృతప్రకారం సువృత్తమైన (సద్వర్తనగల) సత్సమాగమంతో కీర్తిని ప్రకాశింపజేస్తుంది. మానవుల పాపాలు పశ్చాత్తాపాగ్ని పాకంతోను, సాధుసంగమంతోను,సంకీర్తనం తోను, దానంతోను నశిస్తాయి. సత్సంగమం సుకృతభవనంలో

అపూర్వదీపం. పాపం కడిగి పవిత్రంచేస్తుంది. గుణాన్ని తగ్గించదు. (దీపం గుణాన్ని - వృత్తిని - తగ్గిస్తుంది.) స్నేహాన్ని తగ్గించదు. పొగ రాజదు. (దీపం నూనెను తగ్గిస్తుంది, పొగ కలిగిస్తుంది.) దోషావసానంలో మరింత ప్రకాశిస్తుంది. (దీపం దోషావసానంలో - రాత్రి గడిచిన తర్వాత - వెలవెల బారుతుంది.) గాలికి కదలదు. ఖలసంగమం గుణవంతులకు విపత్తులు కలిగిస్తూ, ప్రజల కనులు గప్పి, అసమానమైన విషమాయాసాలు కలిగిస్తూ, వెలుతురు తొలగించి, మహామోహాంతో గాఢాంధకారం కలిగించే రాత్రిసమయం వంటిది. రాజా! నీవు క్రమంగా పాపం క్షీణించి, వివేకాలోకంతో ప్రత్యేకబుద్ధుడివవుతావు.” ఇలా జినుడు అతనికి దయతో ఆశ్వాసనం కలిగించాడు. పతితుల పట్ల మహాత్ములు అత్యధికమైన కరుణ చూపుతారు గదా! పిదప అజాతశత్రువు సుగతునికి ప్రణామం చేసి, మహా పాపభారం చులకన అయినట్లు భావించి నగరానికి వెళ్లిపోయాడు.

అతడు వెళ్లిపోయిన తర్వాత, భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, అజాతశత్రువు పూర్వగాథను సుగతుడు ఇలా తెలిపాడు.

పూర్వం వారాణసిలో నలుగురు శ్రేష్ఠితనయులు వుండేవారు. వారు విశృంఖలులై నిరాయాసంగా విలాసాలలో మునిగి వుండేవారు. వారొకమారు సుఖంతో ఒళ్లు పొగరెక్కి, పరస్పరం ఏవో వివాదాలు మాట్లాడుతూ దారిని వస్తున్న ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుని చూచారు. అతనిని చూడగానే వారికి ద్వేషం కలిగింది. అతని శమ సంయమాలను నిందిస్తూ, వెక్కిరించారు. వారిలో జ్యేష్ఠుడు సుందరకుడనేవాడు నవ్వుతూ, “ఈ బలిసిన భిక్షువును బాగా మద్యం తాగించి చంపివేయాలని నా ఆశ” అన్నాడు. రెండవవాడు కుందరుడనేవాడు “ఈ భిక్షువును నీటిలో పడేసి చంపుదామని వుంది” అన్నాడు. మూడవవాడు నందరకుడనేవాడు “ఈ భిక్షువును ఆ వీధిలోకి వేగంగా తోసేయి” అన్నాడు. నాల్గవవాడు కందరకుడనే క్రూరమతి “ఈ భిక్షువు

కాళ్లను మంగలి కత్తితో చర్మం ఒలిస్తేసరి " అన్నాడు. ఇలా వారు కలుషమైన మనోరథంతో, జన్మాంతరంలో అలాంటి ఫలమే పొందారు. లోభాంధుడు ధనాన్నే చూస్తాడు. క్రోధాంధుడు శత్రువును చూస్తాడు. కామాంధుడు కామినినే చూస్తాడు. దర్పాంధుడు దేనినీ చూడడు. ధనవికారంతో, మదించి యుక్తాయుక్తవివేకం సన్నగిల్లిన అనియతాత్ములకు ఇతరులను కష్టపెట్టడంవల్ల ఆనందం కలుగుతుంది. దర్పాంధులైన నరపశువులు అకారణంగా ఎగిరెగిరి పడుతారు. అకారణంగానే స్నేహం చూపుతారు. అకారణంగా దుఃఖిస్తారు. మోహాహతులై హితాహిత నిర్విచారులు కావడమనేది సహజం. జ్యేష్ఠుడు ఆ పాపంతోనే, మరొక జన్మలో శారద్వానుడనే పేరుతో శాక్యుడై పుట్టి మద్యం విపరీతంగా సేవించి మరణించాడు. రెండవవాడు మహాన్ అనే శాక్యుడుగా పుట్టి నీటిలోపడి మృతిచెందాడు. మూడవవాడు తన పుత్రునితో మరణించిన ప్రసేనజిన్మహారాజు. బింబిసారుడుగా నాల్గవవాడు పుత్రునితో కారాగారంలో బంధించబడ్డాడు. చేసిన కర్మ సమృద్ధిగా అనుభవించాలి. మోహావృతులైన దుష్టులు నవ్వుతూ చేసే దుర్మార్గమైన పరిహాసఫలం కన్నీళ్లతో, మహాశోకంతో అనుభవిస్తారు.

విషం వంటి దుష్టకర్మవిపాకమైన బింబిసారుని పూర్వజన్మవృత్తాంతాన్ని సుగతుడు చెప్పగా విని భిక్షువులు సకల దుఃఖాలకు కారణం దూషితమైన చిత్తమేనని భావించారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
అజాతశత్రుపితృద్రోహావదానమనే నలభై నాల్గవ పల్లవం.

కృతజ్ఞావదానం

పర్వం దుష్టునిలాగ అంధకారం కళ్ళు గప్పినా, లక్ష్మీవిహారం లేని ప్రాంతంలో పడవేసినా, కష్టదశను గట్టెక్కినట్టుగా రాత్రిని గడిపి, మరల గుణాఢ్యమై తన కాంతిసంపదను పొందుతుంది.

సుగతుడు శ్రావస్తిలో జేతవనారామంలో విహరిస్తుండగా దేవదత్తుడు విద్వేష వ్యాధిపీడితుడై ఇలా ఆలోచించాడు. "నా భ్రాత నావంటివాడే. నాలాగే శాక్యవంశంలో పుట్టాడు. పుణ్యప్రభావంతో త్రిజగత్పూజ్యత్వం పొందాడు. అతని జీవితం అంతంచేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను. సూర్యుడు అస్తమించనిదే మరొక వెలుగు వెలుగదు గదా! మానోన్నతమైన మనస్సు విజ్ఞానంతోగాని, అనుభావంతో గాని, విద్యతోగాని, తపస్సుతోగాని, సిరితోగాని పరుల ప్రకర్షం సహించదు. గోళ్ళలో విషం వుంచుకుని, దగ్గరవుండి పాదాలు పిసుకుతూ, ఆ విషం దేహంలో ప్రాకేట్టు చేస్తాను." ఈ విధంగా విద్వేషవివశమైన ఖలబుద్ధితో ఆలోచించి తిష్యుడు మొదలయిన జ్ఞాతులతో ఇలా అన్నాడు. "నేను క్రూరుణ్ని. సుగతునికి అపచారం చేశాను. కనుక యిప్పుడు ఆ సరళహృదయుని పాదాలపై పడి, ఘోరపాతకం పోవడానికి అనుగ్రహించమని కోరుతాను." పిదప వారంతా అనుమతించగా, సుగతుణ్ని దర్శించడానికి జేతవనం వెళ్ళాడు.

అక్కడికి వెళ్ళి, భగవానుని దర్శించగానే, "అయ్యో! మంటలు, చచ్చాను. మండిపోతున్నాను." అని గంతులువేస్తూ కేకలు వేయసాగాడు. సుగతుణ్ని హింసిద్దామనే సంకల్పపాపమే అతనిని పిడుగులాగ కొట్టగా, క్షణంలో సశరీరంగా ఆ నరకాగ్నిలో పడ్డాడు. భగవానుడు ఘోరనరకంలో పడిన అతనిని చూచి, భిక్షువులకు అతని సంకల్పం తెలుపగా వారాశ్చర్యపడ్డారు. భగవానుడు ఇలా అన్నాడు.

"వీడు పాపదోషంతో క్లేశసంకటంలో పడ్డాడు. మలినమైన మనస్సు పూర్తిగా అంధకారం కలిగిస్తుంది." అని అంటూ పూర్వచరిత్ర ఇలా తెలిపాడు.

అతిఘోష అనే నగరంలో రతిసోముడనే రాజు వుండేవాడు. అతనికి కృతజ్ఞుడు, అకృతజ్ఞుడు అని ఇద్దరు కుమార్లు వుండేవారు. కృతజ్ఞుడు కృపాశాలి. కల్పవృక్షంవలె అర్థులకు తన రత్నాభరణ సముదాయాన్ని కూడా పిలిచి ఇచ్చేవాడు. "తండ్రి ఆస్తి ఉమ్మడిసొమ్ము." అని అంటూ అకృతజ్ఞుడు వాటిని అర్థులనుంచి లాక్కునేవాడు. ఇలా వుండగా మతిఘోషుడనే రాజు శ్లాఘ్యుడైన కృతజ్ఞునికి జనకల్యాణిక అనే తన కుమార్తెను వాగ్దత్తం చేశాడు. కృతజ్ఞుడు తాను స్వయంగా సంపాదించిందే అర్థులకు ఇద్దామనే సంకల్పంతో సముద్రాలపై వెళ్ళి రత్నరాసులు తేవడానికి ఓడ ఎక్కాడు. అకృతజ్ఞుడు కూడా అసూయతో అతనివెంటే వెళ్ళాడు. ఇతర వణిక్కులతోను నిండిన ఆ ఓడ గాలి అనుకూలంగా వున్నందున వారు కోరిన ద్వీపం చేరింది. వణిక్కులందరూ రత్నాలు నింపుకొన్నమీదట ఓడ స్వదేశానికి మరలింది. కృతజ్ఞుడు యావత్పృథివీమూల్య మనదగిన ఐదువందల రత్నాలను తనపంచలో మూటగట్టి బిగించి ముడివేసుకున్నాడు. కాని దురదృష్ట వశాత్తు ఓడ రత్నాలబరువు ఎక్కువై పెద్ద ఝంఝూవాతం వీవగా, దుష్టకర్మలతో ఐశ్వర్యం విరిగినట్టు విరిగింది. కృతజ్ఞుడు ఎట్లో ఓడ చెక్క పట్టుకొని, ప్రాణాలు దక్కించుకొని, దూరాన అకృతజ్ఞుడు మునిగిపోతుంటే చూచి దయతో తనవీపుపై ఎక్కించుకుని గట్టు చేరాడు. కాని, ఆ దుర్మార్గుని కంట కృతజ్ఞుని రత్నాలమూట పడింది. వాడు రత్నలోభంతోను, ద్వేషంతోను, భ్రాతృద్రోహం ఆలోచించాడు. కృతజ్ఞుడు అలసిపోయి పడుకొనివుండగా, కత్తితో కండ్లు పీకివేసి, రత్నాలమూట తీసుకొని వేగంగా వెళ్ళిపోయాడు.

రాహువు దివాకరుణ్ని కప్పి అంధుణ్ని చేసినట్టు ఆ దుష్టునిచేత

కంప్లు కోల్పోయి గ్రుడ్డివాడయిన కృతజ్ఞుడు లోకోపకారం చేయలేననే దుఃఖంతో ఇలా ఆలోచించాడు. "ఇప్పుడు అర్థులకు ఇవ్వదలచిన ధనమూ, నా మనోరథమూ గూడ వ్యర్థమయాయి. వ్యర్థుణ్ణయిన నా గ్రుడ్డిజీవితంవల్ల ప్రయోజన మేమి? మనోరథ సిద్ధిపొందక ప్రాణాలు పోకపోతే, కష్టాలు ఇబ్బంది పెడుతాయి. ధనం క్షీణించగా, జనులు ద్వేషవిహ్వాలులవుతారు." అని ఆలోచించి నెమ్మదిగా వెళ్ళుతూ వ్యాపారస్థులసంఘం దాటించగా తనకు కూతురును వాగ్దత్తంచేసిన మతి ఘోషనరపతి పట్టణసమీపం చేరాడు.

ఆ నగరంలో ఒక గొల్లవాని యింటిలో కొంతకాలం వుండగా, ఉద్యాన విహారానికి వచ్చిన రాజకన్య అతనిని చూచింది. గ్రుడ్డివాడైనా స్పష్టమైన రాజలక్షణాలతో ఒప్పుతున్న అతనిపై పూర్వజన్మ ప్రేమబంధంతో ఆమెకు అభిలాష కలిగింది. పిదప తండ్రి శాసనంతో స్వయంవరం ఏర్పాటయినప్పుడు ఆమె మాన్యులైన రాజులందరి మధ్య కళ్ళులేని కబోతి కృతజ్ఞుణ్ని వరించింది. "రాజులందరినీ వదలి, పాపిష్ఠురాలా, గ్రుడ్డివాణ్ని వరించావు." అని తండ్రి కోపంతో తిట్టినా, ఆమె దుఃపడలేదు. అతనిని ఉద్యానంలోనే వుంచి, కష్టపడి భోజనం పంపి ఆదరం హెచ్చగా ప్రణయంతో ప్రవర్తించేది.

ఒకమారు రాజకుమారి ఆలస్యంగా వచ్చింది. రాజకుమారుడు ఆకలితో బాధపడుతూ, ముఖం వాడిపోగా ఇలా అన్నాడు. "నీవు బాగా ఆలోచించక కేవలం చాపలంతో, విపులలోచనులైన భూపాలులను వదలి, గ్రుడ్డివాణ్ణయిన నన్ను వరించావు. తర్వాత పశ్చాత్తాపపడి నామీద ఆదరం పాతగిల్లింది కాబోలు! ఇప్పుడు ప్రేమ తాండవం చూపదలచావు. గ్రుడ్డివాణ్ని చూడలేక సురూపాలు చూడదలచి, నా ఆహారకాలం దాటినా, ఆలస్యంగా వచ్చావు." ఈ విధంగా రాజకుమారుడు పరుషంగా మాట్లాడగా, ఆమె తీవలాగ కంపిస్తూ, మధుకరఝుంకారంలాగ మధురంగా ఇలా అన్నది. "నాథా!

నామీద ఊరికే కోపంతో నన్ను శంకించవద్దు. ప్రీతిపేశలమైన మనస్సు వాగ్బాణాఘాతం సహించను. శుద్ధమానస అయిన నేను నిన్నే దేవతగా భావించే పక్షంలో, ఆ సత్యంతో నీ ఒక్క కన్ను చూపుతో విలసిల్లనీ!" సత్త్వశాలిని అయిన ఆమె ఈ విధంగా అనగానే, అతనికి ఒక కన్ను వచ్చింది; ఉత్ఫుల్లకమలంవలె విమలంగా వికసించింది. ఆమె సత్యప్రభావానికి మహాశ్చర్యపడి రాజకుమారుడు సత్యప్రమాణంపై ఉత్సాహంతో, "నా భ్రాత అకృతజ్ఞుడు నా రెండుకండ్లూ పీకివేసినా, అతనిపై నాకు వైరంగాని, జుగుప్సగాని, అవమాన భావం కలుగకపోవడమే నిజమైతే, నా రెండవకన్నుకూడ స్వచ్ఛంకానీ!" అని ప్రమాణం చేశాడు. వెంటనే రెండవకన్నుకూడ స్పష్టంగా మొలిచి కనబడసాగింది.

తర్వాత జనకల్యాణి తనతండ్రికి తన భర్త వృత్తాంతం వివరించింది. అప్పుడు మామగారు సంతోషపడి అతనిని ఆదరించాడు. అనంతరం లక్ష్మివలె వున్న కాంతతోపాటు రత్నగజవాజి సమూహంతో తనతండ్రి నగరానికి వెళ్ళి తండ్రిపాదాలకు మోకరిల్లి, యౌవరాజ్యపట్టాభిషిక్తుడై జనానురాగం పొందాడు. అకృతజ్ఞుడు సిగ్గులేక, శాఠ్యంతో వానిని చంపే ఆలోచనతో కాళ్ళపై పడడానికి వచ్చి, పిచ్చి ఎత్తినవానివలె "కాలిపోయాను. కాలిపోయాను." అంటూ నరకంలో పడ్డాడు. వాడే దేవదత్తుడు. కృతజ్ఞుణ్ని నేనే. జన్మాంతరానుబంధంతో వీనికి ద్వేషం పోకుండా వుంది.

ప్రచురాపకారకము, సంతాపకారి, జన్మాంతర పాప నిబద్ధమూ అయిన దేవదత్తుని చరితం సుగతుని నుంచి భిక్షుసంఘం విని, వ్యాకులత చెందింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కృతజ్ఞావదానమనే నలభైఐదవ పల్లవం.

శాలిస్తంబావదానం

దానైకాగ్ర మనస్కులైన సత్త్వగుణ శాలులకు ఉత్సాహమాన గుణభోగ సంపత్పవిత్రమూ, పురాకృతపుణ్య సంచయమయమూ అయిన కుశల మనే కల్పవృక్షం తగిన సమయంలో నిరంతరమూ ఫలిస్తుంది.

భగవానుడైన సుగతుడు శ్రావస్తిలో కోసలేంద్రుని ఉద్యాన రాజంలో భిక్షుగణాలతో విహరిస్తూ, ఆదిమధ్యాంతకుశలకారణమూ, భవబాధలను పరాభవించే సాధనమూ అయిన సద్ధర్మం ఉపదేశిస్తూ ఉండగా, సాగరవాసి అయిన నాగరాజు పుత్రులు నలుగురు బలుడు, అతిబలుడు, శ్వాసుడు, మహాశ్వాసుడు అనేవారు అభిరతి అనే సోదరి ప్రోత్సాహంతో, త్రైలోక్యానికి కుశలకరమైన సుగతుని సద్ధర్మపరమామృతం వినడానికి మానుష రూపంతో వచ్చి, సుగతుని చరణసన్నిధిలో నతమస్తకులై పరిషత్తులో కూర్చున్నారు. మహామేధావి ఐన క్రకుచ్ఛంద మహర్షి, కణకుడనే కాశ్యపుడు పూర్వజన్మంలో అనుగ్రహించిన పుణ్యపరిపాకంతో నాగరాజకుమారులు సద్ధర్మ శ్రీసుఖాసక్తులై వచ్చారు. అప్పుడు కోసలేంద్రుడైన ప్రసేనజిత్తుకూడ లక్ష్మీమందస్మితంవంటి ఛత్రచామరాలను వద్దని, సద్ధర్మం వినడానికి వచ్చాడు. శాస్తపాదప్రణామంకోసం పరిషత్తులోకి ప్రవేశిస్తున్నఅతనికి నరపతి అనే గౌరవంతో అంతా అంతా వంగి దారియిచ్చారు. ఇతరు లందరూ వర్ణాశ్రమ గురువైన నరపతికి గౌరవ మివ్వగా, నాగరాజసుతులు దారీ ఇవ్వలేదు; గౌరవంకూడా చూపలేదు. వారి అవమానంతో రాజుకు కోపంవచ్చింది; కాని జినునియెడగల వినయంతో ఏమీ అనలేక లోలోపలే రాజుకుంది. వెంటనే అతడు తన పరిజనానికి తనువెళ్లగానే వారిని బంధించ వలసిందని సైగచేసి, నిర్వికారుడుగా కూర్చున్నాడు. సర్వజ్ఞు

డైన భగవానుడు అతని నిశ్చయం గ్రహించి, ధర్మోపదేశానంతరం మందహాసంతో ఇలా అన్నాడు. "విద్వేషరజఃపూర్ణమై మలినమైన మనోదర్పణంలో ధర్మోపదేశం ప్రతిబింబించదు. సమతను అలవరచు శోక కోపమోహాహతులైనవారికి ఉపదేశం కొంచమైనా కుశలాంశం ప్రసాదించదు. దోషభూయిష్ఠమై, శుద్ధిహీనమైన శరీరంలో మందు పనిచేస్తుందా ?" ఈవిధంగా యుక్తియుక్తమైన హితం విన్నప్పటికీ ప్రసేనజిత్తు నాగకుమారులపై కోపం వదలలేదు.

రాజు భగవానునికి ప్రణమిల్లి నగరుకు బయలుదేరాడు. నాగకుమారులు రాజుసైనికులు వెళ్ళుతున్న దారిని ఆకాశంలో బయలుదేరారు. వారు తమ భవనం చేరి ఆలోచించుకొని, భూమి సంక్షోభాన్ని కలుగజేయదలచి ఘోరనిర్ఘాతమేఘాలతో లోకాన్ని ఆవరించేట్లు చేసి తిరిగివచ్చారు. వారి ఉద్యమాన్ని సర్వజ్ఞుడు గ్రహించి, క్షితిపతిని రక్షించగల మౌద్గల్యాయనుణ్ని పంపాడు. అంతట నాగగణాలు రాజుపై వదలిన వజ్రవృష్టి మౌద్గల్యాయనుని ప్రభావంతో పుష్పవృష్టిగా పరిణమించింది. వారు వదలిన శస్త్రాస్త్రవృష్టి దట్టంగా, దుస్సహంగా రాజుపై పడింది. అదీ మౌద్గల్యాయనుని సంకల్పంతో రాజార్హమైన భోజన పదార్థంగా మారింది. దానితో భోగిరాజకుమారులు భగ్నోత్సాహంతో మరలిపోగా, రాజు భయం తొలగి సుగతునికి నమస్కరించాడు. సుగతుని శాసనంవల్ల మౌద్గల్యాయనునికి సముచిత భోగసత్కారం చేశాడు. మౌద్గల్యాయనుడు స్వర్గోచితమైన ప్రసేనజిత్తు విభవం చూచి కుతూహలంతో సర్వజ్ఞునికి అంజలి చేసి, "భగవన్, ఏపుణ్యంతో ప్రసేనజిత్తు సర్వభోగవిరాజితమైన ప్రాజ్యరాజ్యం సంపాదించాడు? ఇతని వరిమొక్క చెరకుగడలాగ ఉంటున్నది. దివ్యపానాన్నసంపత్తి ఏ కర్మఫలం ?" అని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా అన్నాడు.

"పూర్వం ఈ కోసలదేశంలో ఖండుడనే గుడకర్షకుడు (బెల్లం

తయారు చేసేవాడు) ఒక ప్రత్యేకబుద్ధునికి చెరకుపాలతో భోజనం సమర్పించాడు. ఆ ఇక్షు రసాన్నం తిని ప్రత్యేకబుద్ధుడు వాతరోగార్తుడై తన పుణ్యవశాత్తు స్వస్థుడయ్యాడు. ప్రసేనజిన్మహారాజే ఆ గుడకర్షకుడు. ఆ పుణ్యప్రభావంతో భోగశాలి అయాడు. కృతజ్ఞులకు ఉపకారమూ, క్రూరమనస్కులకు నికారమూ, సాధువులకు సుకృతమూ, కొంచెమైనా కాలక్రమాన గొప్ప వవుతాయి. భగవానుడు మహీపతి పూర్వపుణ్యం, సుకృతోత్కర్షమైనది తెలుపగా, భిక్షువులు ఆశ్చర్యంతో నిశ్చలులయారు.

తర్వాత ప్రసేనజిత్తు భక్తితో భగవానుని భిక్షకు ఆహ్వానించి, సురార్హమైన భోగసంపదను సమర్పించాడు. కాంచనాసనంలో కూర్చోబెట్టి పరోపచారాలతో అర్చించి, ఇలా విన్నవించాడు. "భగవన్, మీ ఎడల భక్తివల్ల సమృద్ధమైన సుకృత సంపదగల నాకు కుశలమూలచయం ఎడ తెగకుండా బంధనమే అవుతుందా?" పూర్ణపుణ్యుడ ననే అభిమానంతో రాజు సవినయంగా ఇలా ప్రశ్నించగా, సుగతుడు స్మితప్రభలు సృజిస్తూ ఇలా అన్నాడు. "రాజా! ఈ సంసారమార్గం అనాది నిధనోద్భవం. కష్టాలు క్షీణించక సులభంగా దాట గలిగినదా? ఈ సంసారం చిరపరిచితమైన చక్రనేమిక్రమావర్తాలతో అంటూ సొంటూ లేక సహజంగానే గహనమైంది. సులభంగా దాటగలిగినది గాదు. యోగాభ్యాసం లేక కర్మక్షయం కలుగదు. స్ఫుటఫలసంపద గల ధర్మంకూడ కర్మక్షయంతోనే ముడిబడి వున్నది. భూరిదానంతో అన్నివిధాల అంతర్ముఖున్నయిన నాకు కూడ అనేకజన్మలకు కారణమైన ధర్మసంసారం వుండేది." అని చెప్పి పూర్వగాథ ఇలా తెలిపాడు.

"పూర్వం వారాణసిలో ధనికుడనే మహాధనవంతు డుండేవాడు. అతడు అర్థులకు తాపం పోగొట్టే పండ్లునిండిన ఛాయావృక్షం వంటివాడు. ఒకమారు దుర్భిక్షం ఏర్పడి లోకమంతా విషమక్లేశ విహ్వలం కాగా, ఐదువందలమంది ప్రత్యేక బుద్ధులు అతనిని భోజనం అర్థిం

చారు. ఆ అనల్ప సంపత్తిగల కోష్ఠాగారి దుర్భిక్షంతీరేవరకు వారికి పరభోగార్హమైన భోజనం ఏర్పాటు చేశాడు. ఈ ఐదువందలమందీ భోజనం చేస్తుండగా, మరి రెండు వేలమంది ప్రత్యేకబుద్ధులు వచ్చారు. వారు వచ్చిన పుణ్యవిశేషంతో దుర్భిక్షంలో దానం చేయడమనే పుణ్యంతోను ఆతనికి రత్నకోశం అక్షయమైంది. తర్వాత అతడు శాస్త్ర ఉపదేశంతోను, ప్రణిధానంతోను, సనాతనమైన సుఖకరమైన, పుణ్య భోగ్యమైన సమ్యక్సంబోధిని పొందాడు. సంసారుల కర్మఫల ప్రవృత్తి పుణ్యపాపవేష్టితమైంది. ఇది సితాసితమైన బంధనరజ్జువు. అది క్షయిం చడమే మోక్షపథ మంటారు.''

ఈ విధంగా జినుడు చెప్పిన మోక్షవిషయాన్ని రాజు మోహాంవదలి విని, క్లేశ క్షమమైనది శమమేనని తలచి, పుణ్యాభిమానం వదలి పెట్టాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శాలిస్తంబావదానమనే నల్లభై ఆరవ పల్లవం.

సర్వార్థసిద్ధావదానం

స్వార్థప్రవృత్తిలో స్పృహవదలి, నిరంతరం పరోపకార పరతంత్రులైన వారికి సిద్ధి వ్యసనాలతో దూరంపోకుండా, కష్టాలకు భయపడకుండా, విఘ్నాల పీడ లేకుండా ప్రాప్తిస్తుంది.

జేతవనంలో భగవానుడు భిక్షువులకు ధర్మోపదేశం చేస్తూ, ప్రసంగవశాత్తు ఇలా పూర్వవృత్తాంత మొకటి తెలిపాడు.

పూర్వం అఖిలభూపాల మౌలి లాలిత శాసనుడైన సిద్ధార్థుడనే సార్వభౌము డుండేవాడు. ఆ సుకృత వంతునికి జలధి నివాసి అయిన సాగరుడనే నాగరాజు పుత్రుడు సర్వార్థసిద్ధుడు కుమారుడుగా జన్మించాడు. అతడు సత్త్వోజ్వలుడైన భాద్రకల్పికుడనే బోధిసత్త్వుడు; కనుక పుట్టగానే క్షితితలాన్ని తన మాహాత్మ్యంతో సమృద్ధంగా చేశాడు. ధర్మంవలె పెరుగుతున్న అతని కీర్తి సమస్త భువనాలను వ్యాపించి, విబుధులతో ప్రశంసలు పొందింది.

అత డొకమారు రథ మెక్కి ఉద్యానవనానికి వెళ్ళుతుండగా, ఒక వృద్ధుడు కనిపించాడు. అత డా దారిలో కనిపించాలని దేవతలు ముందుగానే ఏర్పాటుచేశారు. రాజకుమారుడు జరాజీర్ణుడైన ఆ వృద్ధుని చూచి, వైరాగ్యవాసనలు విరజిమ్మగా, ఈ శరీరం సంసారంవలె నిస్సారమైనదని గ్రహించాడు. ఉద్యానయాత్రనుంచి తిరిగివచ్చి, దారిద్ర్యంతో కాంతిహీనులైన దరిద్రులను దారిలో చూచాడు. సుఖరహితులైన వారిని చూచి కరుణావిష్టుడై "అహో! ప్రపంచంలో దరిద్రులు దుఃఖాన్ని సహిస్తూ అనుభవిస్తున్నారు. రత్నపూర్ణ అయిన ఈ పృథివిలో పరపిండోప జీవులైన వీరు నిర్విణ్ణులై ఆదాన ప్రభవమైన దుఃఖాన్ని తెలుపుతున్నట్టున్నారు. దీనులైన వీరు మరొకరిని యాచించడ మనేదే కలుషకర్మలకు తిరుగులేని చిహ్నం.

అయ్యో! వీరి దుష్కర్మ! అడుగడుగునా పరాభవం పొందుతున్నా, యాచనలో విసుగెత్తినా, యాచించి కూడా ఆకలితోనే అలమటిస్తున్నారు.” అని దీర్ఘంగా ఆలోచించి, విశ్వక్లేశాలను పోగొట్టి, ప్రపంచాన్ని దారిద్ర్య రహితంగా చేయాలని సంకల్పించి, రత్నాలు సంపాదించడంకోసం సముద్రయాత్రకు తరలినాడు. తండ్రి ఎంతో వారించాడు. కాని అతడు ఆగలేదు. ప్రవహణ మెక్కి రత్నదీపం చేరాడు. అతని వెంట మరికొందరు వర్తకులూ ఉన్నారు. రాజకుమారుడు వారిని చూచి “మీకు ఇష్టంవచ్చినన్ని మణులు సంగ్రహించుకోండి. ఈ సామాన్య రత్నాలవల్ల నాకేమీ ప్రయోజనం లేదు. మా కోశాగారంలో ఇంతకన్నా ఉజ్జ్వలమైన రత్నాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. కాని చింతామణిని సంపాదించాలని నా ప్రయత్నమంతా. దానితో భూవలయంనుంచి దారిద్ర్యాన్ని తరిమివేయాలని అనుకొంటున్నాను. మహోదధిలో సాగరుడనే రాజు వున్నాడని, ఆతని భవనంలో ఇష్టార్థాలిచ్చే మణి వున్నదని విన్నాను. విషయమార్గందాటి దాన్ని సంపాదించడానికి వెళ్లుతాను. ధైర్యం సహాయంగా గల పరిశ్రమ శీలులకు దుర్గమమైంది లేదు. నేను లేను గదా అని మీకు కొంచెమైనా దుఃఖం వద్దు. ఎందుకంటే, ఈ, నా, ప్రయత్నం పరార్థమే గనుక.” అని వారినుంచి సెలవు తీసుకొని, మహాధైర్యంతో, స్థిరనిశ్చయంతో బయలుదేరాడు.

ఇలా అతడు చీలమండలవరకు నీళ్లున్న జంగమ మార్గంలో వారంపాటు, మోకాలిబంటి నీటిలో వారం పాటు, పరుషమైన మార్గంలో మరొక వారంపాటు, మరి నాల్గువారాలు పుష్కరిణీ జలాలలోను వెళ్లి చూపులతో విషంకక్కే ఘోర సర్పాలను చూచాడు. మైత్రీయుతమైన మనస్సుతో వాటిని విషరహితంగా చేసి, క్రూరమైన కోపంగల యక్షులున్న యక్షద్వీపం చేరాడు. వాటినికూడా మైత్రీయుతమై మనస్సుతో క్రోధరహితులనుగా చేశాడు. వారు అతని సత్త్వగుణానికి విస్మితులై విపులోత్సాహంతో, “కుమార! నీవు సమృద్ధమైన సత్త్వగుణంతోను, ఈ పరాక్రమంతోను నాగ

తావు. మేము నీ అనుయాయులమై నీకు శ్రావకుల మవుతాము.”
అని అన్నారు. వారు ప్రసన్నులై చెప్పిన మాటలు విని రాజకుమా
రుడు రాక్షసశ్రేష్ఠులు ఆవరించిన రాక్షసద్వీపం చేరాడు. అది ప్రవే
శించడానికి అశక్యమైంది. అక్కడ కూడా తన మైత్రీమాహాత్మ్యంతో
వారి క్రౌర్యవికారం పోగొట్టి, వారిని ప్రసన్నులను చేసుకొన్నాడు.
వారు అతనిని సత్కరించి భుజాలు పట్టుకొని క్షణంలో నాగేంద్రుని
భవనంలో దింపారు.

మహా వైభవ విలసితమైన ఆ భవనంలో అతడు దివ్యోత్సాహ
సుఖాలతో ఉండగా, దీర్ఘదుఃఖార్తి సూచకమైన రోదన ధ్వని విన
బడింది. దానిని విని సహజంగానే దయార్ద్రుడైన రాజకుమారుడు
ముందున్న నాగకన్యకను “ఏమిటీ ఏడుపు?” అని ప్రశ్నించాడు. ఆ
నాగకన్య శోకసంతప్తమైన నిట్టూర్పులతో బింబాధరదలకాంతులను
వాడింపజేస్తూ, “ఆర్య! మా నాగరాజు జ్యేష్ఠపుత్రుడు, సర్వార్థసిద్ధు
డనేవాడు మరణించాడు. అతడు కమలలోచనుడు, గుణవంతుడూను.
అప్పటినుంచీ ఈ భవనంలో ఆనందం మాయమైంది. సుఖోత్సవాలన్నీ
పోయాయి. ఈ పెద్ద ఏడుపుతో ఇక్కడ వుండలేకపోతున్నాము.”
అని నివేదించింది. రాజకుమారుడు ఆమె మాట విని స్వదేశదర్శనం
వల్ల కలిగిన అంతరంగంలోని పూర్వపరిచయంతో నాగరాజు వద్దకు
వెళ్ళాడు. వస్తున్న అతనిని చూచి, నాగరాజు భార్యతోపాటు
అతణ్ని గుర్తించి ఆనంద విహ్వలుడై “పుత్ర! ఇటు, ఇటు.” అని
ఆలింగనం చేసుకొన్నాడు.

పిదప రాజకుమారుడు తన మానవజన్మ గాథను, తాను వచ్చిన
పనిని నాగరాజుకు తెలియజేశాడు. దానిని విని నాగరాజు సంతో
షంతో, “కుమార! ఇదిగో చింతామణి నా శిరోభూషణం. నీ
సంకల్పం వ్యర్థం కానివ్వదలచుకో లేదు. తీసుకో. కాని, జగత్కార్యం
పూర్తిచేసిన పిదప తిరిగి నాకే యివ్వాలి.” అని చెప్పి, తన శిరస్సు
నుంచి ఆ రత్నం తీసి అప్పగించాడు. రాజకుమారుడు సూర్యునివలె

వెలుగుతున్న ఆ చింతామణిని స్వీకరించి నాగేంద్రునికి నమస్కరించి తన ఓడవద్దకు తిరిగి వెళ్ళాడు.

కాని సముద్ర దేవత అది సహించలేదు. అతనివద్దకు వచ్చి, చింతామణి సంపాదన కథను విని, "చింతామణి ఎలాటిది? చూడనివ్వు" అంటూ తీసుకొని సముద్రంలో పడవేసింది. కుమారుడు ఎంతో కష్టంతో సంపాదించిన చింతామణి సముద్రంలో పడిపోవడం చూచి, దృఢప్రయత్నం విఫలమైందనే ఉద్వేగం కలిగినా నిశ్చలుడై సముద్ర దేవతతో ఇలా అన్నాడు :—"ఆహా! నీవు గుణాలకు తగిన రూపంగలదానివి. ప్రణయంతో తియ్యగా మాట్లాడుతూ, విద్వేషంతో కలుషమైన పనిచేసినా సిగ్గుపడకుండా వున్నావు. పరుల ఉత్కర్ష చూచి, కోపం, దుఃఖం, కష్టం పొందేవారికి ఈ చల్లని దిక్కులు మంటలు చుట్టుకున్నట్టు మండుతాయి. పరోత్సాహం ప్రియమైన సత్త్వగుణ సముద్రుని కీర్తి కర్పూరధవళమై త్రిలోకానికి తిలకాయమానమౌతుంది. కనుక, దేవీ! నాకు నా రత్నం తెచ్చియివ్వు. ఈలాటి పాతకం చెయ్యవద్దు. సాధువుల పనులు అపవాదలతను అధిరోహించవు. లోభంతోనో, పొరపాటుతోనో, ద్వేషంతోనో రత్నం యివ్వకపోతే, నీకు ఆశ్రయమైన ఈ జలధినే వట్టిపోయేట్టు చేస్తాను." ఈ విధంగా అతడు పెక్కుసార్లు చెప్పినా సముద్రదేవత రత్నం ఇవ్వలేదు. అప్పుడు అతడు తన ప్రభావంతో సముద్రాన్ని శోషింప జేయడానికి పూనుకొన్నాడు. అతడు ధ్యానించగానే శక్రుని ఆజ్ఞతో విశ్వకర్మ అగస్త్యచుళుకాకారం వంటి పత్రాన్ని నిర్మించి పంపాడు. దానితో రాజకుమారుడు సముద్రజలాన్ని ఆకాశానికి వెదజల్లి శోషింప జేయసాగినాడు. ఆ అద్భుతకారి ఈ విధంగా సముద్రాన్ని భూభాగశేషంచేయగా, దేవతలందరూ సముద్రదేవతని నిందించారు. అప్పుడు భయపడిపోయి ఆమె చింతామణిని తెచ్చి రాజకుమారునికి సమర్పించింది. నిజానికి రత్నాలకాంతివలె నిర్వ్యాజమూ, సహజసిద్ధమూ అయినది మహాత్ముల, మంత్రాల, తపస్సుల ప్రభావం. అది

ఎవరు గ్రహిస్తారు? రత్నాకరం విస్తారమై అపారవారి వ్యాపారహేలా విలాసాల బలంతో, కల్లోలావళితో ఆకాశాన్నే అందుకుంటూ ఆశ్చర్యం కలిగిస్తుంది కదా! అలాంటిదానిపై సత్పురుషుల బుద్ధులు తేలాడుతాయంటే, వారి అప్రమేయ గంభీర మహిమా ప్రభావం కదూ!

పిదప రాజకుమారుడు చింతామణిని గట్టిగా కొంగున కట్టుకుని, తన వెంటవచ్చిన సార్థవాహులను కలుసుకొని, పూర్ణమనోరథుడై తన నగరానికి చేరాడు. కుమారుడు కృతకృత్యుడై వచ్చినందుకు తండ్రి చాల సంతోషించి, మన్ననచేశాడు. తర్వాత రాజకుమారుడు ధ్వజాగ్రంలో చింతామణిని బంధించి, ప్రజలతో ఇలా అన్నాడు: "ఈ నా ప్రయత్నమంతా పరార్థంకోసమే అయి, నా స్వార్థం కొంచెంకూడా లేకపోవడం నిజమైతే ఈ సత్యంతో ఈ లోకమంతా దారిద్ర్యరహితం కానీ." ఆ మాటలతో, ఆ రత్న కాంతులు దిక్కులకు వ్యాపించి వెలుగగా, ప్రజల దారిద్ర్యాంధకారం పటాపంచలైంది. ఆశాపాశవంతులు, ధనవంతుల యిండ్ల ముంగిళ్లను బలవంతంగా బిచ్చానికి ప్రవేశించేవారు, వారి వాకిళ్లలో దెబ్బలు తినేవారు, వాకిళ్లలో ప్రవేశించి భయపడి అటూయిటూ తిరిగేవారు, ద్వారంలోనే తిష్ఠవేసేవారు, దీర్ఘమైన నిట్టూర్పులు విడుస్తూ దుఃఖపడేవారు, దారిద్ర్యబాధ భరాయించలేక దేహత్యాగం చేయదలచినవారు, దీనులు, ఇతర దరిద్రులు ఆ చింతామణి కాంతులవలె శబలమైన లక్ష్మీకటాక్షంతో విలసిల్లినారు. లోకమంతా దైన్యమనేది తొలగిపోగా, అతని ఆజ్ఞతో చింతామణి మరల నాగరాజుకు చేరగా, దానరసికులైన వారి మనస్సు ఆర్థిక సమూహాలు లేవనే వ్యాకులత చెందింది.

సర్వార్థసిద్ధుడనే ఆ క్షితిపాల పుత్రుణ్ని ముందుజన్మలో నేనే.

జినుడు చెప్పిన ఈ ఇతివృత్తం విని భిక్షువులు తన్మయత్వం పొందారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సర్వార్థసిద్ధావదానమనే నలభైయేడవ పల్లవం.

హస్తకావదానం

మత్తేభకుంభంవంటి ఉన్నత కుచాలతో మనోహరమైనవారు, మత్తేభాలనే ఉన్నతకుచాభిరాములు, కర్పూర హారాంశు విలాసంవంటి హాసంతో అందమైనవారు, కర్పూరహారాంశు విలాసాలతో హాసిం చేవీ, ప్రీతిని కలిగించేవారూ, ప్రీతిని కలిగించేవీ అయిన, ప్రౌఢయువ తులు, ప్రౌఢసంపదలు పుణ్యవంతులకు లభిస్తారు; లభిస్తాయి.

తథాగతుడు శ్రావస్తిలో వనచారిగా వున్నప్పుడు సుప్రబుద్ధుడనే గృహపతి వుండేవాడు. అతనికి హస్తకుడనే ప్రియపుత్రుడు, సాకార మైన పూర్వార్జిత పుణ్యసంచయంవంటివాడు కలిగాడు. అతడు పుట్టిన నాడే ప్రపంచంలోని ఆశ్చర్యమంతా ముద్దచేశారా అన్నట్టుగా బంగారురంగుతో ఒక ఏనుగు పుట్టింది. ఆ గజేంద్రం, కుమారుడు తండ్రి మనోరథంతోపాటు, ప్రజల అత్యాశ్చర్యకౌతుకాలతోపాటు ఏక కాలంలోనే వృద్ధిపొందారు. ఆ కుమారుడు చంద్రునివలె సకాలానికి కలానిలయుడై సర్వలోక లోచనానంద బాంధవుడుగా వెలిగాడు. క్రమంగా యౌవనం అతనిని అలంకరించింది. ఆ యౌవనం నిండైన దీర్ఘభుజస్తంభాలతో ఒప్పే మనోభవారంభ భవనంగా అలరారింది.

ఆ కుమారుడు ఒకనాడు ఉద్యానవనం చూడడానికి వచ్చిన ప్రసేనజిన్మహారాజు కుమార్తె చీవరకన్యను చూచాడు. ఆమెకు సహజంగానే దేహంలో జన్మసిద్ధంగా చీవరం ఏర్పడినందున ఆమెకు తనుచీవరకన్య అని పేరుపడింది. లావణ్యలలితానన, ఆయతలోచన, అక్లిష్టరూప, అపర్యుషిత కాంతిమతి అయిన ఆమెను చూచి, ఒకేమారు ఆశ్చర్యకామవశుడయ్యాడు. మనసులో ఇలా అనుకున్నాడు :—

"ఆహా! ఏమి ఈ అత్యద్భుత శరీరం! దానిలో నిష్కళంక విశదుడైన చంద్రుడు ముఖమనే సాకుతో వున్నాడు. అధరం బంధూకపుష్ప బంధువై మధురస్వభావం కలిగి, సరసమైన పగడాలకు, పల్లవాలకు

ద్రోహంచేస్తూ, బింబఫలం విభ్రమాన్ని బలవంతాన వ్యర్థంచేస్తున్నది. ఈ తన్వీది ఎంతటి లావణ్యం? అప్రతిమాన మైనది గదా అది? ముఖమా చంద్రుని మదాన్ని సహించదు. కాంతి అమృతకాంతిని కష్టపెడుతుంది. చూపులు వికసించిన కలువవనం కాంతిని నింది స్తున్నాయి. మన్మథసంగమోచిత దేహ అయిన ఈమె లీలావిలాసాలు రతికి సవతి భయం కలిగించి, రతివిలాసాలను శోషింపజేస్తున్నవని భావిస్తున్నాను. ఈమె గుండ్రటి పయోధరాలు దోషమయమైన వివేకం నశించి విద్రవీగగా, గుణవంతమైన హారం కట్టుబాటుచేసినట్టు తోస్తుంది. కమల మనే బుద్ధితో ఈ లోలాక్షి ప్రశాంతనయనమైన ముఖంపై కనుబొమలసాకుతో భ్రమరరేఖ ముసరడం చూడగా, మునుల మనస్సే ముడుచుకొని పోతుం దనుకొంటాను.”

ఈ విధంగా అలోచిస్తూ నిలబడ్డ ఆ మన్మథాకారుణ్ని చూచి రాజ కన్యకూడ ఆశ్చర్య నిశ్చల అయింది. మన్మథుడు ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూ, ఆమెకు సిగ్గనేగుడ్డను తొలగించగా, గగుర్పొడిచిన దేహం స్పష్టంగా కనిపించింది. నూతనాభిలాష అక్కడే ఆపగా, సిగ్గు అడ్డుపడి మరలిం చగా, ఆమె మనస్సును అక్కడే పెట్టి శూన్యవలె నెమ్మదిగా వెళ్ళి పోయింది. రాజధానికి వచ్చినపిదప లజ్జావిస్మయకామాలతో మీలిత వలె, నిలీనవలె, ప్రోషితవలె వుండిపోయింది.

హస్తకుడుకూడ స్వభవనంలో మదనోద్వేగంతో ఆ ఇందుముఖినే సంకల్పాలతో పదేపదే చిత్రించుకున్నాడు. ఆమె చక్రవర్తి తనయ గనుక దుర్లభ అని తలచి, స్మరవిద్యా మానస సర్వస్వంగా ధ్యానిం చాడు. “జన్మాంతరంలో తపస్సుచేసినవాడే సుకృత వృక్ష లతవంటి ఆమెను పొంది ధన్యుడవుతాడు. రమ్యమైన దానపుణ్యాలతో ఆమె దర్శనలాభం పొందుతాడు. ఆ పుణ్యాలు ఎవరివో, ఆ సంగమఫలం ఎవ రికో నాకు తెలియదు. ఆమె ముఖతుషార కిరణ స్మరణోత్సవంచేత, దుర్ల భఅనే విరహతాపంచేత, నాకు కలిగేది దేహధారణమో, విమోహ

మో, జీవించడమో, జీవితం వై దోలగడమో తెలియకుండావున్నాను. ఆమె ముఖాబ్జానికి ఓడిపోయినందుననే చంద్రుడు నానాటికీ క్షీణిస్తున్నాడు. ఆమె కనుబొమల విలాసానికి సిగ్గుపడి మన్మథుని ధనుస్సు వంగిపోయింది. చిగురుటాకు మృదుకాంతిగల ఆమె ఎర్రటిపెదవికి ఓడిపోయే కాబోలు బింబఫలం వనభూమిని పొందింది." ఈవిధంగా ఆలోచించి ఆలోచించి, అసూయతో నన్నట్టు నిద్రకూడ దరిచేరకపోగా, ఆ పూర్ణేందువదనా ధ్యాననిశ్చల సగాధిమగ్నుడయి రాత్రి గడిపాడు.

మరునాడు రాజకన్యను చూచిన వృత్తాంతం తండ్రికి తెలియజేశాడు. అది విని తండ్రి చింతాకులితుడై పుత్రునితో ఇలా అన్నాడు. "పుత్ర ! మనం ఈ రాజు పౌరులం. ఆ చక్రవర్తి నీకు తన కుమార్తెను ఎలా ఇస్తాడు ? మానధనులైన మనీషులు అశక్యమైన పనులకు పూనుకోరు; దుర్లభమైన దాన్ని ఆశించరు; అసంభావ్యమైన మాట పలుకరు. భృంగం సమీపంలో అందుబాటులోవున్న చూతచంపకవల్లులను నిరాదరించి, పారిజాతలతను కలలుగంటూ శుష్కిస్తుంది. నీకూ, ఆమెకూ సంబంధం ప్రాగ్జన్మ విహితమైతే, ప్రయత్నంలేకనే తప్పక ఫలిస్తుంది. భవితవ్యత బలవతి. అది ఆశాపాశాలతో లాగకనే, చింత చేయకనే, ప్రయత్న భారంతో అలసిపోకనే, అన్నీ సమకూరుస్తుంది." తండ్రిమాట విని అలాగేనని అన్నప్పటికీ అతడు రాజకన్యావ్యాపృతమైన మనస్సును మళ్ళించలేకపోయాడు.

అతడు రాజును దర్శించ దలచి క్రొత్తగా దర్శించేటప్పుడు ప్రీతియోగ్యమైన ఉపాయనం సమర్పించ దలచి, హేమకుంజరం (బంగారు ఏనుగు) వద్దకు వెళ్ళి రెండుదంతాలూ ఇవ్వమన్నాడు. పుణ్యాబంధంగల ఆ ఏనుగు రెండుదంతాలూ ఇచ్చింది. వాటిని తీసుకొని ప్రసేనజిన్మహారాజు దర్శనానికి బయలుదేరాడు. ఆ రాజు రత్నరుచిరమైన భవనం ప్రవేశించి, అతనిని దర్శించి నమస్కరించి, రెండు బంగారు దంతాలూ సమర్పించాడు. రాజు అదివరకే అతనిగుణాలు విన్నవాడు గనుక

అనుగ్రహంతో అనుగ్రహించి ఎన్నో బహుమతు లివ్వగా,. వాటిని అతడు గ్రహించలేదు. రాజు అతనిని చాల గౌరవించాడు. నిజమే. ఔచిత్యచారుశీలంతో, దేనినీ ఆశించనివారిని ఎవరు ప్రీతితో చూడరు? అతడు ఎప్పుడు రాజును దర్శించినా ఎప్పటికప్పుడు కొత్తగా పుట్టే హేమగజదంతాలు సమర్పించేవాడు. అతడు చేస్తున్న సేవకు ప్రీతుడై రాజు మనఃప్రసాదానికి దూతివంటి వదనకాంతితో అతనితో ఇలా అన్నాడు. "నీవు ఇంతింత బంగారపు దంతాలు తెచ్చి చేస్తున్న సేవ నాకు బరువై పోతున్నది. సహించలేక పోతున్నాను. రాజులు పౌర వర్గాన్ని భరించాలి గాని, వారినుంచి ఇంతింతలేసి కానుకలు గ్రహించ రాదు. తాము సంపాదించే దానిలో కొంత వేరుచేసిన ప్రజలు తెచ్చే బంగారంపై నా కేమిటి ప్రీతి? అనర్ఘగుణాలుగల నీ రూపమే నాకు ఇష్టం. సత్కరించదగిన పురుషరత్నాలపై లోభం వుండడం మంచిది. రాజుల కోశాగారాలలో హేమరత్నశిలలకు కొరతా? నీకు ఇష్ట మైంది ఏమిటో చెప్పు; ఇస్తాను. నా కోశం నిశ్శేషంగా నీ కిచ్చినా నాకు సంతాపం కలుగదు. రాజులచూపు పడగానే సంపదలు కలుగకపోతే అలాటి వ్యర్థమైన పార్థివసేవ కేవలం అనర్థమే. రాజు మాటలకు గృహపతి కుమారుడు అంజలి ఘటించి, ఇలా మనవిచేశాడు. "భూపాల! నీవు కాక ఇచ్చేవాడు మ రెవడు? విబుధులకు అడుగకనే రత్నాలు ఇస్తున్న నీవు సముద్రునికీర్తిని కట్టించావు. మహాప్రయత్నంతోను గొప్పఆశను పూరించక పోవడమనేది అల్పులు ఐశ్వర్యమున్నా చేస్తారు. అలా పూరించకపోవడం దారిద్ర్యంగా గొప్పవారు భావిస్తారు. నీ భుజరక్షితులై ధర్మమార్గంలో జీవిస్తున్న ప్రజలకు ధనం అన్వేషించ వలసిన దారిద్ర్య మేమీలేదు. మేము ధనంకోరేవారం కాము. సేవాధి కారం కోరేవారం కాము. ధనబుద్ధులకు ధనం ధనం అనేచింతే గాని, మానవంతులకు మానమే ధనం. పరమేశ్వరుని సేవించి ముకు ళించిపోయి, స్థానంనుంచి కదిలి, కృపణాపణ్యాపణానికి దిగిన పూవులను

సాధుజనుడు తాకనైనా తాకడు. దైన్యంతో ఆత్మ అవన్నమైనా, అర్థిత్వంకన్నా మరణం మేలు. అర్థిఅనేవాడు సర్వజనుల అవమానా లకు స్థానం. సత్కారయోగ్యమైన శవం. కడవ గుణంతో (పగ్గంతో-గుణంతో) బావిలోకి దిగుతుంది, కాని మోహాతమస్సు ప్రవేశించి వివశమై నీటిని యాచిస్తూ వ్రేలాడుతుంది. ధనసంపదలు సామాన్య మైనవి. బుద్ధిమంతులు వాటిని క్రయకృష్యాదులతో సంపాదించ వచ్చు. సంతోషం లేకపోతే నిధానావృతమైన భూమి ఎందుకు? ఇక అతిశయమైన మనస్సంతోషం కలిగించే హేమరత్నాదు లుండనే వున్నాయి. ప్రియసంగమంకోసం (ఇష్టప్రాప్తికోసం) సేవ అనేపేరుతో ఒంటిని అమ్ముకోడం ఎవరికి ఇష్టం?" ఇలా అపారబుద్ధితో అతడు భాషించగా, రాజు ఆదరంతో "మరొకటి కోరుకో!" అని బలవంత పెట్టాడు. ఔచిత్యంతో చతురంగా మాట్లాడేవాడు కర్కశుడై-ఏమీ కోరనివాడై-వున్నా జనులకు ఇష్టమే. ప్రియంగా మాట్లాడేవాడైనా-ఇచ్చకాలు మాట్లాడేవాడయినా - కృపణుడై ఏదైనా కోరేవాడైతే వానిమాటలు చెవిపోటు పుట్టిస్తాయి. అతని ఔదార్యంతో పరితుష్టుడై రాజు మరల మరల అడుగగా, "అంతగా నాపైన సంతృప్తి వుంటే, నీ కుమార్తెను అనుగ్రహించు" అన్నాడు. ఆ మాట వినగానే రాజు సందేహాందోళిత హృదయుడై "రేపు ఉదయం ఏసంగతీ చెబుతాను" అని క్షణంసేపు నేలను చూచాడు.

రాజు తర్వాత గృహపతి కుమారుణ్ని పంపివేసి, ప్రధానామా త్యుణ్ని పిలిపించి, ఇలా అన్నాడు. "నేను ప్రసాద రభసంతో కొంచెం వాక్చాపలానికి గురి అయ్యాను. చక్రవర్తి కులోత్పన్న అయిన కన్య, పుణ్యపణోచితమైంది-ఎంతో పుణ్యంతోగాని లభించదు. అలాంటిదాన్ని ఒక సామాన్యపౌరునికి గుణాలున్నంత మాత్రాన ఎలా ఇవ్వడం? మొదట యిస్తానని మాట యిచ్చి తర్వాత పరితాపపడి, ఇంతటి సార ధనుణ్నయి అర్థిని నిష్ఫలంగా ఎలా పంపగలను? రేపు ఉదయం

అతడు వస్తే ఎలా ముఖం చూపగలను ? ఈ దుర్లభమైన వాంఛతో నాకెంతో ఇష్టమైనవాడు అనిష్టుడయ్యాడు. నిజమే. గుణసహితుడైనా 'ఇవ్వు' అని అడగనంతవరకే ఎవరికైనా ఇష్టుడుగా వుంటాడు." దోలాందోలితహృదయుడై రాజు ఈ విధంగా మాట్లాడగా మహామాత్యుడు ఆలోచించి, సమయోచితంగా ఇలా అన్నాడు. "ప్రభువుల బుద్ధులు పరిణామాన్ని ఆలోచించవు. కొత్తకొత్తవాటిని ఆదరిస్తాయి. స్వభావంగా రభసంగా - దూకుడుగా-వుంటాయి. వాడు అశక్యవస్తువును కోరి లోభంతో రాజసేవాప్రసక్తుడై గుణవంతమైన బంగారు ఏనుగును చంపుకున్నాడు. కార్యార్థియై వాడు తిరిగి రేపు వచ్చినప్పుడు 'నీవు హేమహస్తిని ఎక్కి వస్తే నా కుమార్తెను పొందగలవు' అని చెప్పు, వాడు చేతులారా తన ఏనుగును కోసి, దానిదంతాలు మనకిచ్చాడు. ఇక ఎక్కడిది కనకగజం ? కనుక అది లేనందున సిగ్గుతో మరి రాలేదు." ఈ విధంగా ప్రధానామాత్యుడు చెప్పిన యుక్తితో రాజు మనుసటినాడు వచ్చిన గృహపతికుమారునికి ఆ మాటలే చెప్పాడు.

కుమారుడు ఇంటికి తిరిగివెళ్ళి వివాహోచిత మంగళాలతో పరిజనం వెంట రాగా, బంగారుఏనుగ నెక్కి రాచనగరుకు వచ్చాడు. వస్తున్న అతనినిరాజు చూచి, అత్యాశ్చర్యకరమైన ఐశ్వర్యం చూచి అతడు పుణ్యవంతులలో పుణ్యవంతుడని అనుకున్నాడు. పిదప తను గూడ కౌతుకంతో ఆ స్వర్ణమతంగజాన్ని ఇంద్రుడు సుమేరుపర్వతం అధిరోహించినట్టు అధిరోహించాడు. రాజు ఎక్కినప్పుడు ఆ ఏనుగు ముందుకు కదలలేదు. గృహపతికుమారుడు ఎక్కి కూర్చోగానే, ముందుకు సాగింది. ఆ ప్రభావంతో రాజు విస్మితుడై అతడు దేవాంశుడే గాని, మరొకడు కాడని నిశ్చయించి, ధన్యుణ్నయ్యానని సంతృప్తితో స్మరలక్ష్మివంటి తన కన్యను ఇచ్చి పెండ్లి చేశాడు. రాజు కన్యారత్నంతో ఆ పురుషోత్తముణ్ని అర్చించి, హర్షోత్సవంతో సుధాసముద్రంవలె ప్రకాశించాడు.

పిదప గృహపతికుమారుడు భార్యతో స్వగృహానికి వెళ్ళగా, మన్మథుడు విల్లు ఎక్కుపెట్టిన శ్రమ ఫలించింది. భోగార్హమైన నవ వయస్సులో, నవకాంతా సమాగమంలో అతనికి ఎల్లప్పుడూ నవనవోత్సవమే అయింది.

ఇలా ఉండగా ఒకానొకప్పుడు ప్రసేనజిత్తు తన అల్లుని పుణ్యప్రభావం చూచి ఇలా ఆలోచించాడు. "ఆహా! ఈకుమారుడి ప్రభావం దివ్యమైందిగా కనిపిస్తుంది. సామాన్యపుణ్యాల పరిపాకం కా దిది. లక్ష్మికి నివాసమైన కులం, చంద్రుని మదమణచే రూపలహరి, సుఖానుభవయోగ్యమైన వయస్సు, భూషణప్రాయాలైన గుణాలు, పుణ్యోద్యానంలో పూచిన పూలవంటి యశస్సు - ఇవన్నీ ఏకుశలపరిణామ విభవమో!" ఈ విధంగా ఆలోచించి, కుతూహలంతో సర్వజ్ఞుడైన సుగతుని దర్శించి తెలుసుకుందామని నిశ్చయించి, అల్లుడు, కుమార్తె, మంత్రులువెంట రాగా భగవానుని సన్నిధికి వెళ్ళాడు. జేతవనం కనిపించగానే నరపతి వాహనంనుంచి దిగి, నడిచి వెళ్ళి భగవానుని దర్శించాడు. అతనికి పాదవందనం చేసి, కుమార్తెను, జామాతను పేరు చెప్పి పరిచయం చేశాడు. అందరూ ప్రణామాలు చేసి, నతమస్తకులై కూర్చోగా, రాజుకృతాంజలి అయి సర్వజ్ఞుని ఇలా ప్రశ్నించాడు. "శ్రీమంతులలో శ్రేష్ఠుడైన, గుణగణోపేతుడైన ఈ కుమారుడు హేమగజ మెక్కి వచ్చాడు. ఏ పూర్వజన్మ సుకర్మ దీనికి కారణం? నా కుమార్తె అయిన ఈ చీవరకన్య ఏ పుణ్యప్రభావంవల్ల ఇతనికి భార్య అయింది?"

ఈ విధంగా ప్రశ్నించగా, సర్వవేత్త అయిన సుగతుడు "భూపతీ! మానవులకు ఐశ్వర్యాలు పూర్వజన్మ పుణ్యంతో కలుగుతాయి. ప్రపంచంలో ఉదారంగాను, ఉచితంగాను, ప్రకాశించేదిగాను, అద్భుతంగాను, స్పృహణీయంగాను ఉండేదంతా పుణ్యసముద్భవమే. పూర్వం విపశ్యి అనే సుగతుడు ప్రజలపై కృపతో బంధుమంతుడనే

రాజు పట్టణంలో విహరించాడు. అప్పుడొకచోట ఒక బాలుడు? ఒక బాలిక క్రపనుగతో ఆడుకుంటూ, ఆ దారిని వస్తున్న విపశ్యిని చూచారు. అతడు కాచిన బంగారురంగు దేహకాంతితో, కరుణాస్నిగ్ధమైన ఫుల్లపద్మదళాకారలోచనాలతో వెలిగిపోతున్నాడు. వారిద్దరూ భక్తిరసంతో ముఖాలు రంజిల్లగా, ఆటపనుగును అతనికి సమర్పించి చేతులు కట్టుకుని నిలబడ్డారు. భగవానుడు వారి మనోరథం గ్రహించి ఆ క్రపనుగుకాళ్ళను దయతో తాకాడు, వారిని సమ్యక్సిత్తప్రసాద దృష్టితో చూచాడు. ఆ బాలబాలిక లిద్దరూ "ఇద్దరం పెళ్లాడాలి" అని పరస్పరం ప్రణిధానం చేశారు. "కులప్రభావ విభవాలతో నాకు ఉచితమైన జన్మ కలుగనీ! నాకు బంగారుపనుగు వాహనం కానీ" అని వాంఛ కలిగింది. భగవానుని శరీరంపైని సుందరచీవరాలను చూచి ఆ బాలిక "నాకు పుట్టుకతోనే శరీరంపై చీవరాలు కలగాలి" అని భావించుకొంది. ఆ ప్రణిధానంతోనే ఆ బాలుడిప్పుడు హస్తక కుమారుడుగా జన్మించాడు. ఈ చీవరకన్య కూడా దేహంతోనే సహజంగా పుట్టిన చీవరం కలదిగా జన్మించింది."

సుగతుడు చెప్పిన ఈ వృత్తాంతం ఆశ్చర్యంతో విని రాజు ముకుటతటంతో ఆయనపాదాలు తాకి నగరానికి వెళ్ళిపోయాడు. రాజు వెళ్ళిపోయినపిదప కుమారుడు పరిశుద్ధమనస్సుతో భగవానుడు ప్రవచించే ధర్మాన్ని విన్నాడు. తర్వాత ఆ దంపతులు వైరాగ్యం కలిగి సంసారవాసనలు క్షీణించగా, ప్రవ్రజ్యతో క్లేశాలు పోగొట్టుకొని శుద్ధమైన బోధిని పొందారు.

కుశలభాజనులైన మానవులను వితతసత్క్రత పుణ్యయోగంవల్ల ధర్మార్థకామసంపద సిద్ధిస్తుంది. వారు అభిమతమైన తత్ఫలం అనుభవించి, అంతంలో ఘనరహితమైన గగనకాంతిగల శాంతిని పొందుతారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
హస్తకావదానమనే నలభైఎనిమిదవ పల్లవం.

దశకర్మప్లుత్యవదానం

లీలగా వెల్లివిరిసే తమ ప్రభావంతో అద్భుత పరంపరలు సృష్టించే వారూ, సత్యోత్సాహాలకు పుట్టినిల్లయిన వారూ, తమ సహజ విమల విజ్ఞానంతో ప్రకాశించే మనస్సు కలవారూ అయినా, సముద్రాలు కుటిలమైన వేలను దాటనట్టే, కుటిలమూ, కర్మావళీ సంయుక్తమూ అయిన విధాతృనృపతి వ్రాసిన వ్రాతల మీరలేరు. చిత్రం కదూ!

శ్రావస్తీ నగరంలో ఇతరుల ప్రేరణవల్ల తమ దుశ్చరితాలతో బుద్ధభగవానుని కీర్తికి కళంకం అపాదించడానికి పూనుకున్న తీర్థకుల స్త్రీలు నిట్టనిలువునా నరకంలో పడిపోయారు.

పిదప కొంతకాలానికి బుద్ధుడు అనవతప్తమనే సరోవరంలో విశ్రమించాడు. ఆ సరోవరం పుణ్యానదుల విమల జలాలతో నిండినది; రత్న సోపానాలతో ప్రకాశించేది. ఆ సరోవరంలోని బంగారు తామరల పుప్పొడితో కనులు మబ్బు కప్పి తుమ్మెదలు ఝుంకారాలు చేసేవి.

ఆ సరోవరంలో భగవాను డొకనాడు రత్న పద్మాసీనుడై భిక్షు సంఘ పరివారితుడై, సర్వజ్ఞుడు గనుక కర్మతంత్రం అవిలంఘ్యమన్న విషయం ఉపన్యసిస్తూ, తన కర్మప్లుతి వైచిత్ర్యం వివరింపదొడగినాడు ఆ సమయంలో భక్తవత్సలుడైన ఆయన శారిపుత్రుడు అక్కడలేక పోవడం చూచి అతనిని పిలుచుకొని రమ్మని మౌద్గల్యాయను ఆజ్ఞాపించాడు.

అప్పుడు శారిపుత్రుడు గృధ్రకూటాచలాశ్రమంలో సూదిలో దారం కూర్చి బొంత కుడుతున్నాడు. మౌద్గల్యాయనుడు ఐదువేళ్ల తోను కుట్టగలడు గనుక ఆలస్యమౌతుందని శారిపుత్రుని బొంతను తనే త్వరగా కుట్టివేసి, "శారిపుత్ర! త్వరగా రా. భగవానుడు అనవతప్త సరోవరంలో భిక్షువులకు కర్మోపదేశం చేస్తున్నారు. నీ పనే చూచు

కొంటూ ఆలస్యం చేశావంటే నా ప్రభావంతో నిన్ను ఉన్నదున్నట్టు తీసుకొనివెళ్లుతాను. నా బలం చూసుకో." అన్నాడు. శారిపుత్రుడు ఆ మాట విని, నే నున్న కొండను తీసుకువెళ్లు. అప్పుడు నీ బల మేమిటో నాకు తెలుస్తుంది." అని తన శరీరాన్ని గృధ్రకూటాచల శిఖరానికి గట్టిగా కట్టివేసుకున్నాడు. మౌద్గల్యాయనుడు సరేనంటూ ఆ పర్వత శిఖరాన్ని పట్టుకొని లాగాడు; పర్వతం పర్వతమే వణికింది. పర్వతం ఎక్కడ కూలిపోతుందో అని భయపడి శారిపుత్రుడు తన ప్రభావంతో దానిని మేరుపర్వతానికి కట్టివేశాడు. మౌద్గల్యాయనుడు దానిని కూడా పట్టి లాగాడు. శారిపుత్రుడు ఆ మేరువును బుద్ధ భగవానుడు ఆసీనుడైన బంగారు తామరపూవు రత్నాలతూముకు కట్టివేశాడు. అప్పుడది ఇతరులు కదిలించడానికి సాధ్యంకాకపోయింది. ప్రభావప్రదర్శనంలో శారిపుత్రునికి ఓడిపోయిన మౌద్గల్యాయనుడు భగవానుని సన్నిధి చేరాడు. అంతకుముందే శారిపుత్రుడూ వచ్చి చేరాడు. వీ రిద్దరి మాహాత్మ్య స్పర్ధలో క్షోభించిపోయిన నందోపనందకులనే నాగసర్పాలు భయంతో పాతాళంనుంచి వెడలివచ్చి భగవానునికి నమస్కరించాయి. విజయి అయిన శారిపుత్రుని ప్రభావానికి కారణ మేమి టని భిక్షువు లడుగగా, జ్ఞానలోచనుడైన భగవానుడు ఇలా చెప్పాడు :

"పూర్వం వారాణసిలో శంఖలిఖితులనేఋషులుండేవారు. వారికి వర్షం కురుస్తుందని, కురవదని వివాదం జరిగి సంఘర్షణ పర్పడింది. ఒక మారు శంఖుని పాదాలు లిఖితుని జటాజూటానికి తగిలాయి. అతడు మహాక్రోధంతో "సూర్యోదయంకాగానే నీ తల పగలనీ!" అని శంఖునికి శాప మిచ్చాడు. శంఖు డన్నాడు గదా "నా మాట నిజమయితే సూర్యోదయమే కాదు" అని. శంఖుని శాపంవల్ల జగత్తు అంధకార బంధుర మయింది. తర్వాత లిఖితుడు మట్టితో శంఖుని శిరస్సుచేసి వంద ప్రయత్నాలు చేశాడు. అప్పుడు సూర్యోదయ మైంది. ఆ శంఖుడే

మౌద్గల్యాయనుడుగాను, వానిని జయించిన భిక్షుకుడు శారిపుత్రుడు గాను జన్మాంతరంలో పుట్టారు.”

సర్వజ్ఞుడు వారిరువురి ప్రాక్తన వృత్తాంతం తెలుపగా, అక్కడ చేరిన భిక్షువులు కర్మతంత్ర వైచిత్ర్యాన్ని గురించి మరల ప్రశ్నించారు ఈ విధంగా : “భగవన్! కర్మలనుంచి మోసులెత్తిన ఈ అద్భుత మేమిటి? జ్ఞానమయులైన మీ శరీరాన్ని అది స్పృశిస్తున్నదే? రాయి ఎదుర్కొని మీ కాలి బొటనవ్రేలు ఛిద్రం కావడమేమిటి? తుమ్మముల్లు తొక్కి మీ పాదం రక్తం చిందడమేమిటి? భిక్షను పొందక శూన్యపాత్రంతో ఎందుకు తిరిగి రావలసివచ్చింది? ఆ సుందరి అయిన సన్యాసిని మీ పైన అపవాదం వేయడమేమిటి? వంచా అనే వేశ్య ఎందుకు నేరం మోపింది? మీ రెందుకు కొర్రలు, యవలు భుజించ వలసివచ్చింది? ఆరు సంవత్సరాలు మీరు దుష్కర కర్మ ఎందుకు చేయవలసి వచ్చింది? మీ దేహానికి ప్రస్కందివ్యాధి ఎందుకు తగిలింది? శాక్యకులక్షయం కలుగగా మీకు తలనొప్పి ఎందుకు పుట్టింది? మీ దివ్య తనువుకు వాయుశూలవల్ల అలసట ఎందుకు కలిగింది?”

ఈ విధంగా వారు ప్రశ్నించగా, భగవానుడు మందహాసంతో ఈ విధంగా అన్నాడు. “కర్మతంతువు అనవచ్ఛిన్నమైంది. దాని వైచిత్ర్యం వినండి. కర్మబంధాలు సంసిద్ధులుగా ఉన్న ఉత్తమ భృత్యులవలె మనం వెళ్లుతూవుంటే వెంట వస్తాయి. నిలబడితే ముందు వచ్చి నిలబడుతాయి. గహనమైన అరణ్యాలలో చొరబడుతాయి. దిక్కులలో సంచరిస్తాయి. సముద్రాన్ని దాటుతాయి. పర్వతేంద్రాలను ఎక్కుతాయి. ఇంద్రలోకాన్ని ఆక్రమించుకొని ముందుకు సాగుతాయి. లోకవిషయంకాని పాతాళాన్ని ప్రవేశిస్తాయి. కాల తరంగాలకువలె వీటికి జనులను వెన్నాడడంలో అడ్డము ఆక ఏమీ లేదు. కర్మలత అతి దీర్ఘమైనది. పాత పండ్లతో ఎప్పుడూ నిత్య నూతనంగా

కనిపిస్తూ, ఆశ్చర్యం కొలుపుతూ మనను వెన్నాడుతూ నిశ్చలంగా మనతోనే ఉంటుంది. లాగితే చుట్టు కుంటుంది. కుశల కర్మలతో దానిని విడదీసి చీల్చి, కత్తిరించి, ముక్కలుముక్కలు చేసి రాచినా నశిం చదు. సుందరుడైన చంద్రుడు దేహంలో కళంకమనే దోషం ధరించ డమూ, క్రూరాకారమైన కృష్ణసర్పం మిరుమిట్లు గొలిపే మణిని ధరించడమూ ప్రాణుల చిత్రచరిత్రాన్ని నానారూపాలతో ప్రపం చానికి తెలియజేసే కర్మసూత్రం వల్లనే. ఈ కర్మసూత్రం చిత్ర విచిత్రమైన పరిణామంగలది." పిదప సర్వజ్ఞుడు కర్మసంతానం ప్రపం చిస్తూ పూర్వ చరితం చెప్పసాగినాడు.

పూర్వం కర్వటమనే నగరంలో ఖర్వాటుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. అతనికి అప్రమేయంగా ధనం ఉండేది. భార్యలు, పిల్లలూ పలువురు ఉండేవారు. అతనికి సవతి తమ్ముడొకడుండేవాడు. వానిపేరు ముగ్ధుడు. వాడింకా పసివాడు కావడంవల్ల ఖర్వాటుడు అతనిని వాత్సల్యంతో కాపాడేవాడు.

ఆ గృహపతి భార్యలలో కాలిక అనే ఆమె అతనికి చాలప్రియు మైనది. ఆమె చాలా కుటిలబుద్ధి గలది. ఒకనాడు అతనితో గృహ వ్యవహారాలు మాట్లాడుతున్న సందర్భంలో ఇలా అన్నది. "ఆర్యపుత్ర మీరు చాల సరళస్వభావం కలవారు. కనుకనే పొరపాటు చేస్తున్నారు. సహోదరుడుకాని తమ్ముణ్ని వ్యామోహంతో ఇంట్లో పెట్టుకొని విష వృక్షంవలె పెంచుతున్నారు. అతడేమో ఒంటరి. వ్యయం లేనివాడు. మీరు బహుపుత్రవంతులు. వ్యయ భారం హెచ్చుగా గలవారు. కనుక, అతడు అవిభక్తమైన మా ఆస్తినుంచి అర్ధభాగాన్ని చట్టం ప్రకారమే పుచ్చుకొంటాడు. ఘోరవ్యాధికి వధమే ప్రధానౌషధ మన్నట్టు వీనికికూడా వధించడమే మందు. బంధునాశం కన్నా ధన నాశం మానవులకు దుస్సహమైనది. గంభీరమైన ఆయ వ్యయాలున్న పెద్ద సంసారులకు ఆపదలు రావడం ఏనుగు పడిపోవడం వంటిది."

ఖర్వటుడు ఆమె క్రూరమైన మాటలకు మనస్సు విచలితమైపోగా, ప్రేమపాశానికి వశుడై ఆమెతో ప్రణయంతో ఇలా అన్నాడు. "ప్రియే! నీవు చెప్పినది హితవే. కాని, వధించడం మహాపాతకం. బహిరంగ-వెలుపలి-ధనంకోసం ఎవరు సహజమైన అంగాన్ని నరుక్కుంటాడు? ధన సంపాదనసమర్థులైనవారికి ధనంకోసం పాప చింత చేయడం తగదు. క్షణంలో డబ్బులు కూడుతాయి. ఎంత కాపాడినా క్షణంలో నశించిన్నీ పోతాయి. కర్మతరంగాల సంరంభ సంక్షోభంతో సంపదలు కొండవాగులవలె గలగలలాడుతూ పోతాయి. ఎవరు వారించగలరు? కనుక, భ్రాతృద్రోహానికి నా మనస్సు ఒప్పడంలేదు. విత్తనాశమైతే, మరొక బ్రతుకుతెరువుంది. వృత్తనాశమైతే గతి ఏమిటి?"

ఆ గృహపతి ఈ విధంగా అన్నప్పటికీ కాలిక పెక్కుయుక్తులు, నిదర్శనాలు చూపి నెమ్మదిగా తన భర్త మనస్సును పాతకాభిముఖంగా చేసింది. ఎంతో స్నేహంతో శిరోరుహాలను పెంచినట్టు పెంచిన సోదరులను క్రూరులైన స్త్రీలు క్షురధారలవలె వెంటనే ఛేదించివేస్తారు. వక్రమైన యువతి, వక్రమైన మతి మోహావిష్టులను క్రూరమైన పనులలో ప్రవర్తింపజేయడంలో పట్టుదల చూపుతుంది. పాపిష్ఠమై పతితులను చేస్తుంది. సిరికి లొంగిపోయినవారికి వినతి (వినయం), స్త్రీలకు లొంగిపోయినవారికి మతి ఎక్కడిది? ఇరువురూ బంధుమిత్రులకు దూరమౌతారు. స్వసుఖంతో మనస్సులను మొద్దుబార జేసుకొంటారు. పిదప ఆ గృహపతి పూలుకోసుకొని వద్దామనే సాకుతో తన సవతి తమ్ముని విజనమైన వనానికి పిలుచుకొని వెళ్లి అతనికూయిని ఎవ్వరూ వినకుండా బండరాతితో కొట్టి చంపివేశాడు.

ఆ గృహపతిని నేనే. పూర్వజన్మలలో ఆ పాపం అనుభవించాను; ఇంకా అనుభవిస్తూనే ఉన్నాను. దాని శేషమే బొటనవ్రేలికి రాయి తగిలి పుండుకావడం.

పూర్వం అర్థదత్తాఖ్యు డనే వ్యాపారి ఉండేవాడు. అతడు రత్న ద్వీపానికి ఓడలో వెళ్లి ఓడనిండా సరకులు వేసుకొని, గాలివాటు అనుకూలంగా ఉండడంవల్ల రత్నద్వీపంనుంచి స్వదేశానికి బయలు దేరాడు. రెండవ వ్యాపారి తన సరకులన్నీ పోగొట్టుకొని, నష్టపడి అర్థదత్తుని ఆశ్రయించి అతని ఓడ ఎక్కాడు. కాని అతనికి మనసులో ద్వేషం, అసూయ రగులుతున్నాయి. కనుక ప్రచ్ఛన్నంగా ఓడకు చిల్లిచేయడం ప్రారంభించాడు. అర్థదత్తుడది చూచి పెక్కుసార్లు అతనిని నివారించాడు. అయినా, ద్వేషాంధుడైన ఆ బేహారి తన పాప ప్రయత్నం మానుకోలేదు. అది చూచి అర్థదత్తుడు కోపంతో ఆ మాత్సర్య మోహితుణ్ని గట్టిగా కొట్టాడు. అతడు ప్రాణాలు కోల్పోయాడు.

ఆ అర్థదత్తుణ్ని నేనే. ఇతర జన్మలలో ఆ బేహారి హత్యాపాపం అనుభవించాను. అది ఇంకా శేషించింది. ఆ శేషమే కాలికి తుమ్మ ముల్లు గుచ్చుకొని దెబ్బతగలడం.

పూర్వం ఉపారిష్టుడనే ప్రత్యేకబుద్ధుడు, పర్యార్ద్రబుద్ధి ఉండేవాడు. ఆయన ఒకనాడు భిక్షాపాత్ర చేతబట్టుకొని, భిక్షకోసం కాసనగరానికి వచ్చాడు. త్వరలోనే అతని భిక్షాపాత్ర నిండిపోయింది. అది చూచి చపలకుడనే యువకుడొకడు ద్వేషకలుషితబుద్ధితో ఆ సంప్రాప్తభిక్షా పాత్రను చేతితో కొట్టి కింద పడవేశాడు.

ఆ చపలుణ్ని నేనే. ఆ ప్రత్యేకబుద్ధుని నోటిదగ్గరి తిండిని పడ గొట్టిన పాపఫలాన్ని పెక్కు జన్మలలో అనుభవించినా, ఇంకా మిగిలి ఉండడంవల్ల శూన్యమైన భిక్షాపాత్రతో వెలవాణ్ని అయ్యాను.

పూర్వం వశిష్ఠు డనేవాడు ఉండేవాడు. వాడు చిత్తప్రసాదం కలవాడు. అందువల్ల అర్హత్వం పొందాడు. అతనికి ప్రజలే ప్రశమా రామంలో విహారం నిర్మించారు. అతడక్కడ నివసించేవాడు. అతని తమ్ముడు భారద్వాజు డనే సన్యాసి ప్రజలలో కలిగిన ఈ సంస్కారా

నికి ద్వేషాగ్ని తప్పుడైనాడు. అల్పుడు గుణవంతులకు కలిగే సమ్మానం చూచి, తన గుణాలను అభివృద్ధి చేసుకోవడానికి మారు ఆ సమ్మానాన్ని ధ్వంసం చేయడానికి పూనుకుంటాడు. వశిష్ఠుడు తనకు భక్తజనం అర్పించిన విలువైన వస్త్రయుగళాన్ని సరళ హృదయంతో, ప్రీతితో భారద్వాజుని కిచ్చాడు. అది తీసుకొన్నప్పటికీ గుణద్వేషి అయిన భారద్వాజుడు అన్నను ద్వేషించడం మానలేదు. దుర్జనుడు ఉపకారాలతోగాని, ప్రీతితోగాని సౌజన్యం పొందలేడు.

ఒకనాడు భారద్వాజుడు విహార పరిచారికను రహస్యంగా పిలిచి, అన్న యిచ్చిన వస్త్రయుగళం ఆమె కిచ్చి సత్కరించి, ఇలా అన్నాడు: "ఓ సుందరీ! ఈ వస్త్రయుగళం ధరించు. ఎవరైనా ఇది ఎక్కడిది అని ప్రశ్నిస్తే వశిష్ఠులవా రిచ్చారు అని చెబుతూ ఉండు" అని. ఆ పరిచారిక ఆ వస్త్రయుగళం స్వీకరించి భారద్వాజుడు ఆదేశించినట్లే చేసింది. దానివల్ల జనానికి వశిష్ఠునిపై నమ్మకం పోయి, శీలాన్ని అనుమానించడం ప్రారంభమైంది. శీలం చెడిందనే అపవాదం వ్యాపించడంవల్ల ప్రజలు అతనిని పూజించడం మానుకున్నారు. దాని నతడు సహించక విహారం వదలి దూరప్రాంతాలకు వెళ్ళిపోయాడు. గొప్పవారు ప్రజలకు తమపై గౌరవభావం చెడిందంటే భయపడుతారు గదా!

ఆ భారద్వాజుణ్ణి నేనే. ఆర్యుడైన వశిష్ఠునిపై నీలాపనిందలు వేయడంవల్ల కలిగినపాపం అన్యజన్మలలో అనుభవించి, తచ్ఛేషంవల్ల నిరాధారంగానే సుందరి నన్ను అపవాదం పాలు చేసింది.

పూర్వం వారాణసిలో పంచాభిధానుడైన ముని ఉండేవాడు. అతడు మహాధీశాలి. నే నప్పుడు ఒక బ్రాహ్మణకుటుంబంలో పుట్టాను. ఆ మునికీర్తి సహించక నేను పెక్కు అపవాదాలతో కీర్తిని నాశనం చేశాను.

పూర్వం వారాణసిలో కుసుమధన్వుని కీర్తిపతాకవలె సుందరి

అయిన ‘ భద్రా ’ అనే ఒక వేశ్య ఉండేది. ఒకమారు ఆ వేశ్యను కుటిల మతి అయిన మృణాళుడనే విటుడు చూచి, రాత్రి భోగించడానికి వస్తానని చెప్పి వస్త్రభూషణాదులు పంపాడు.

తరలరాగ అయిన సంధ్యతో సంగమించడానికో అన్నట్లు దివాకరుడు గగనాంగణంలో వ్రేలాడుతుండగా, భద్ర తన భవనానికి వెళ్ళి లావణ్యాభరణురాలైనప్పటికీ మరల అలంకరించుకొంది. కాళ్ళకు లత్తుక; మెడలో ముత్యాలదండ; అద్దంముందు ముఖం — ఆమె కార్యార్థిని గనుక తన అలంకరణ ప్రక్రియచేతనే వేశ్యా చరితం యథార్థం చేసింది — ఒకరికి కాళ్ళు; మరొకరికి కంఠం; ఇంకొకరికి ముఖం అప్పజెప్పండన్నమాట. కంఠంలో ఒకటి; ముఖంలో ఒకటి; హృదయంలో మరొకటి. పురుషులను ప్రలోభింప జేయడమనే తన కర్తవ్యమే మూర్తీభవించినట్లున్న, విచిత్రమైన ఆభరణాలను ధరించింది. శరీరానికి గంధం అలదుకొంది. ధూపంతో తన శరీరాన్ని వాసితం చేసింది. అప్పుడామె చీకట్లు పైకి కమ్ముతున్న సంధ్యవలె కనిపించింది. ఆమె విలాసంగా ఫాలతలంలో పెట్టుకొన్న చేర్చుక్క మూర్తీభవించిన మన్మథుని కీర్తి అయి ప్రథమ చంద్ర రేఖవలె అందాలు చిందింది.

ఇలా ఆమె సిద్ధంగా ఉండగా, మకరిక అనే దాసి తొందరగా వచ్చి, “ దేవీ! వాకిట్లో ఒక నవయువకుడు వేచి ఉన్నాడు. మీతో కలుసుకొనడానికి ఉబలాట పడుతున్నాడు. ఐదువందల కార్షాపణాలు (కార్షాపణం ఒక వెండినాణెం) విసిరివేసి, ఇటు వచ్చి, అటుపోతాడు. నిధే స్వయంగా నీ ఇంటికి వచ్చింది. హెచ్చుగా డబ్బిచ్చేవాడు, కార్యాంతర వ్యగ్రతవల్ల ఎక్కువ కాలం ఉండనివాడు, ప్రచ్ఛన్న కాముడు, ఓర్పుకలవాడు అయిన సరసుడు ఎక్కడ దొరుకుతాడు ?” అన్నది. ఆ మాటలు భద్ర విని, క్షణంసేపు దాక్షిణ్యాలోభాల మధ్య ఊగిసలాడి నవ్వుతూ అన్నది : “ నేను వీధి వనితలాగ ఒకరినుంచి డబ్బు తీసుకొని, మరొకరు పిలువగానే వెంటనే చేతులెత్తుకొని ఎలా

వెళ్లను? వేశ్యలు కల్లుదుకాణంలాగ అందరికీ అందుబాటులోని వారైనా, ముందు ఎవరు కోరుతారో వాడే వారికి (వేశ్యలకు) స్వామి. ఈ రాత్రికి మాత్రమే మృణాలుడు నన్ను విలుచుకొన్నాడు. ఎక్కువ మాటలెందుకు? అతన్ని ఉదయం రమ్మను. మన మెప్పుడూ నవ నవోత్సాహంతోనే ఉంటాము గదా!" నవనవాస్వాదాసక్తి అయిన ఆ క్షుద్రురాలైన దాసి కల్లు తాగినది వలె కోపించి భద్రతో ఇలా అన్నది: "ఇప్పుడు వచ్చిన వాడిని వదలుకొంటే, తిరిగి ఉదయం రాడు. వేశ్యలకున్నూ, వ్యాపారులకున్నూ ఎక్కువ బేరం భాగ్యంవల్ల కలుగుతుంది. వచ్చినవాళ్ళే వదులుకోవడమా? వేశ్యలు పూవులు కోసినట్లు ఇటు ఒకణ్ని, అటు ఒకణ్ని, రాత్రీ పగలూ సరసులను ఏరుకుంటూ ఉండాలి. వేశ్య ధర్మానికి, కామానికీ సంతోషించదు; ధనానికే సంతోషిస్తుంది; ప్రసన్నురాలవుతుంది. యాచకుని విద్యవలె వేశ్య ఎల్లప్పుడూ బహు ప్రణయిని. పలువురి సంగమంతో వేశ్య అశుచి కాదు; దాని వ్రతం పాడుకాదు. మీదుమిక్కిలి అందరికీ అభ్యర్థనీయురాలవుతుంది. వెళ్ళేవాళ్లు, వచ్చేవాళ్లు, వాకిట్లో కాచుకొని వుండేవాళ్లూ — వీరితో వేశ్య రాజుల సభలాగ శోభిస్తుంది. వ్యాపారస్తుని శూన్యమైన త్రాసు బిళ్లలవలె రిక్తులైనవారు ఇంట్లో ఉండడంకన్నా దుర్భాగ్యం పణ్యకామినికి మరొకటి ఏముంది? సరసులెవరూ రానందున ఒంటరిగా పడుకొన్న దురదృష్టవంతురాలైన వేశ్య ఉదయం కాగానే, రాత్రంతా కాముకులు తన యింటి తలుపులు తట్టి విసిగెత్తారని అబద్ధాలు చెప్పుకొంటుంది. ఏదో పెద్ద బేరం వస్తుందనే ఎదురుతెన్నులు చూస్తూ, చేతిలోని బేరం వదలుకొనే వేశ్యలు పూలదుకాణంలోని పూలలాగ వెంటనే వాడిపోతారు. ఇతడు — ఈ నవయువకుడు — ఏదో కుతూహలంతో కొంచెంసేపు నీతో గడుపుదామని వచ్చాడు. కార్యాంతరం ఉన్నవాడు; ఎక్కువ ధనమిచ్చేవాడు. ఇలా వచ్చి అలా వెళ్లిపోతాడు. నీకేమి ఇబ్బంది? డబ్బు తీసుకో."

దాసి హితవాక్కులను భద్ర కాదనలేకపోయి, లోబడింది. వేశ్య లకు లోభం సహజస్వభావం; జనరంజనమే ఔచిత్యం. తర్వాత భద్ర "నే నింకా సరిగా అలంకరించుకో లేను. కనుక క్షమించవలసింది. క్షణం అక్కడే ఆగవలసింది." అని మృణాళునికి దాసితో వార్త పంపింది. పిదప బహువిత్తదాయి, కామి అయిన సుందరకుడనే ఆ నవయువకునితో క్షణంసేపు క్రీడించింది. ఆ క్షణంలోనే అతడు ఆమెను ఏనుగు పద్మినిని అనుభవించి కలచివేసినట్టు కలచివేశాడు. ఆమె అతని దంతచ్ఛేదాలతో నలిగిన పెదవి గలదై, నిర్దయాలింగనా లతో వసివాడిన దేహం కలదై నలిపి వేసిన పూలదండలాగ అయింది. అతడు వెళ్ళినతర్వాత, మరల క్రొత్తగా అలంకరించుకొని, మృణాళు నికి ఒక చెలికత్తెతో కబురు పంపించింది త్వరలో రావలసిందని. ఆ చెలికత్తె భద్రపై ఇదివరకే కోపంతో ఉంది. ఇదే సమయమని ఆమెపై మృణాళునికి కొండేలు చెప్పి, సుందరకుని వృత్తాంతం తెలియ జేసింది. దానికి సుందరుడు కోపోద్దీపితుడై, కోపం మనస్సులోనే అణచుకొని, భద్రను తన యింటికే రమ్మని వర్తమానం పంపాడు.

భద్ర పుష్ప సౌరభాలతో ఆకర్షించబడే భృంగిలాగ మృణాళుని సందేశం విని అతని ఉద్యానవనానికి వెళ్ళింది. వచ్చిన ఆమెను చూచి, రాగద్వేషవిషోత్కటమైన సంసారమే రూపుగొన్నట్టున్న మృణాళుడు చిత్తవికారం పొందాడు. 'ఈ చపలురాలు నాకోసం కల్పించుకొన్న అలంకారాన్ని లోభంతో మరొకరి ఉపభోగానికి పాల్పడజేసింది. దీని రొమ్ముమీది వంకర నఖక్షతరేఖలు. దీని కుటిల చరిత్రను ప్రక టిస్తున్నాయి. విటుల ఉచ్ఛిష్టంతో దీని అధరపల్లవ కాంతి తరిగింది. ముఖం వాడిపోయింది. భుజంగిలాగ ఇది నాకు సర్వాంగ విషమే ఇస్తున్నది.' అని క్షణమాత్రం ఆలోచించి, కోపంతో వెర్రెత్తి పోయాడు. పొగలాగ కనుబొమ ముడి ముఖాన్ని కప్పి భయంకరం చేసింది. దానిని చూచి భద్ర భయంతో కొయ్యబారి పోయింది.

"బహు సంగతమైన వేశ్య మొదట మరొకరినుంచి విత్తం స్వీకరిస్తుందా? నా కోసం వేసుకొన్న ఈ వేషమంతా స్వేదకణావశేషంగా చేశావు" అని గద్దించాడు. భద్ర ఏమీ సమాధానం చెప్పక గడగడలాడింది. 'ఈ బాల, అబల, అవధ్య ప్రసన్నుడవు కమ్ము. రక్షింపుము.' అని ఆమె కదలుతున్న మొలనూలి చిరుగంటల సవ్వడి అతన్ని వేడుకుంటున్నట్టు అనిపించింది. వంగిన లతలు కూడా తమ పల్లవహస్తాలతో, తుమ్మెదల ఝుంకారంతో అతనిని దయచూపుమని వేడుకుంటున్నట్టు అనిపించింది. అయినా ఘోరాకృతి అయిన వ్యాఘ్రం నిర్దయగా భయంతో కుంచించుకొని పోయిన కురంగిని చంపేటట్టు ఆ క్రూరుడు భయకాతరాక్షి అయిన భద్రను హత్యచేసి, రక్తార్ద్రమైన ఖడ్గంతో సహా అక్కడినుంచి త్వరగా వెళ్ళిపోయాడు. క్రోధంతో కనులు గప్పినవారికి, నిష్కరుణమైన చేష్టలు గలవారికి అకృత్య మన్నది ఏముంది?

ఇంతలో దాసి "ఈ పాపిష్ఠివాడు, మృణాళుడు నిర్జన ప్రదేశానికి భద్రను పిలుపించుకొని చంపివేశాడో?" అని గోల పెట్టసాగింది. ఆ గోలకు జనం మూగసాగింది. అది చూచి మృణాళుడు సురుచి అనే ప్రత్యేకబుద్ధుడు నివసించే అడవిలోకి పరుగెత్తాడు. జనం తరుముతూ వెంటబడింది. మృణాళుడు రక్తం అంటిన తన చేతి కత్తిని సురుచి ముందు పడేసి జనంలో కలిసిపోయాడు. జనం ఎదురుగ్గా సాక్ష్యం కనిపిస్తూ ఉండడంవల్ల ఏ పాపమూ ఎరుగనివాడైనా ప్రత్యేకబుద్ధుని వెంటనే పట్టుకొని, రాజు ఎదుట పెట్టారు. రాజు అతనిని వధించవలసిందని ఆజ్ఞాపించాడు. అతనిని రాజభటులు వధ్యభూమికి తీసుకొని వెళ్ళుతుండగా, మృణాళునికి పశ్చాత్తాపం కలిగి, తనే ఆ పాపం చేసినట్టు రాజభటుల ముందు ఒప్పుకున్నాడు. ఆ మాటలకు రాజు సంగతి సందర్భాలు విచారించి, ప్రత్యేకబుద్ధుని కాళ్లపైన బడి క్షమాపణ కోరాడు. మృణాళుడు తన దుష్కృత్యానికి తగిన దుస్సహ శిక్షను అనుభవించాడు.

ఆ మృణాళుణ్ని నేనే. వేశ్యను చంపిన ఘోర పాపాన్ని పెక్కు లక్ష జన్మాలలోను, నరకాలలోను అనుభవించాను. ఇంకా మిగిలి ఉండడంవల్ల తైర్థికులు పంపిన స్త్రీతో అపవాదు పొందాను.

బంధుమతి అనే పట్టణంలో పూర్వం విపశ్వి అయిన జినుడు భిక్షు గణంతో వసించేవాడు. ఆయనను పౌరులు సకల భోగాలతో ఆదరించి భిక్ష యిచ్చేవారు. ఆ పట్టణంలోనే మఠరుడనే బ్రాహ్మణు డుండేవాడు. అతడు విపశ్వికి జరిగే సత్కారాలు చూచి సహించక శిఖలు లేని ఈ బోధిభిక్షువులు భోగయోగ్యులు కారు. బోడి వెధవల మొగానికి దివ్యాహారమా ? పాత కొర్రలు, యవలు దంచి పెట్టండి.” అని ప్రజలలో ప్రచారం చేశాడు.

ఆ మఠరుడనే బ్రాహ్మణుణ్ని నేనే. బహు జన్మలు ఆ పాపం అనుభవించి ఆ శేషంవల్ల ఇప్పుడూ కొర్రలు, యవలు తినవలసి వచ్చింది.

పూర్వం నేను ఉత్తరుడనే వాడుగా జన్మించినప్పుడు పుద్గలభావం పొందిన ఒక అర్హతుని నిందించడంవల్ల కలిగిన పాపానికి ఈ జన్మలో ఆరు సంవత్సరాలు దుష్కరకర్మ చేయవలసి వచ్చింది.

పూర్వం కర్వటమనే పట్టణంలో ధనవంతుడనే గృహపతి ఉండే వాడు. అతని కుమారుని పేరు శ్రీమంతుడు. అతనికి ఒకమారు వ్యాధి కలిగింది. తిక్తముఖుడనే వైద్యుడు ధనాశతో అతనికి చికిత్స చేసి స్వాస్థ్యం కలిగించాడు. కాని అతని తండ్రి ఆ వైద్యునికి చిల్లి గవ్వయినా ఇవ్వలేదు. మరి కొన్నిసార్లు కూడా కుమారునికి అస్వాస్థ్యం కలిగింది. అప్పుడు కూడా తిక్తముఖుడు బాగుచేశాడు. కాని, తండ్రి అన్ని మార్లూ ఒక్క పణమైనా యివ్వలేదు. తిక్తముఖు నికి కోపంతో ఒళ్లు మండింది. ఆశా దాహం హెచ్చింది. బుసలు కొడుతూ “రోగి చేయి జారిపోయాడు. సరళ హృదయుడైన నన్ను ఈ ధూర్తుడు మోసం చేశాడు గదా ! ఇప్పు డేమి చేయను రోగి ?

అనే నిధి చేయి దాటిపోయింది. చేదు మందులు ఇచ్చేవాడైనా వైద్యుడు రోగికి వ్యాధి నయం కాకముందు ఇష్టమే. చికిత్స పొందిన తర్వాత వైద్యుని స్మరణ కూడా కంటగింపే; ముఖం చిట్లింపే. అభీష్ట సిద్ధి పొందిన తర్వాత ధనవంతుడు, ఏరు దాటిన పిదప నావికుడు, వ్యాధి పూర్తిగా పోయిన తర్వాత వైద్యుడు ఎవరికి కావాలి? వ్యాధి గ్రస్తులు మొదట వైద్యుణ్ని కాళ్లావేళ్లా పడి, ఒట్లు పెట్టుకొని పూజిస్తారు. వ్యాధి కుదిరిన తర్వాత వైద్యుని పేరు చెబితే 'ఫూ' అని ఉమ్మి వేస్తారు. వేటకాని వలనుంచి తప్పించుకొన్న జింక, రాజు నుంచి తప్పించుకొన్న దొంగ, వైద్యునినుంచి చికిత్స పొంది బాగై పోయిన రోగి పుణ్యవశాత్తు మరల కండ్లపడతారు." అని చింతిస్తూ క్షీణించి పోయేవాడు.

ఇలా ఉండగా శ్రీమంతునికి మరల వైద్యుని కోపావేశం వంటిదో అన్నట్టు వ్యాధి వచ్చింది. వైద్యుడు కడుపులో కోపం పెట్టుకొన్న వాడు గనుక విరుద్ధౌషధాలు కలిపి పేగులు తెగిపోయే మందు ఇచ్చాడు. అపథ్యమైన మందు తాగడంవల్ల రోగి పేగులు అవిశాయి. లోభాంధులు, పాతకగర్తంలో పడేవారు ఏలాంటి అకార్యం చేయరు?

ఆ వైద్యుణ్ని నేనే. వేయి జన్మలలో ఆ పాపం అనుభవించి, ఇప్పటికినీ కర్మశేషంతో ప్రసక్తంది వ్యాధితో బాధపడుతున్నాను.

పూర్వం సెంబడివాళ్లు రెండు పెద్ద చేపలను పట్టుకొన్నారు. వాటిని కోస్తూ వుంటే ఒక చెంబడి పిల్లవాడు చాల సంతోషపడ్డాడు. ఆ పిల్లవాణ్ని నేనే. ఆ పాపం పెక్కు జన్మలలో అనుభవించి, ఈ జన్మలోను కొంత శేషించగా, శాక్యులవినాశనంతో క్షణంసేపు తల పోటుతో బాధపడ్డాను.

పూర్వం నేనొక మల్లుడుగా పుట్టి బలాధికుడైన ప్రతి మల్లుణ్ని ద్వంద్వ యుద్ధంలో పడగొట్టి, అతని వీపులు రెండు ముక్కలుగా

విరిచాను. ఆ పాతకం బహు జన్మలలో అనుభవించి, తచ్ఛేషంగా ఇప్పుడు నీపుంగో వాతశూలంతో క్షణంసేపు బాధపడ్డాను.

ఈ విధంగా సంబుద్ధిజ్ఞానంకల నా యొక్క శరీరం నిర్దోషమైనప్పటికీ, కర్మపంకావశేషాదిహ్నాలైన కష్టపు తుంపరలు పడ్డాయి. జనన మరణాల పరంపరతో నిబద్ధమై మాలవలె ఉన్న ఈ కర్మసరణి విచిత్రమైనది; ప్రణిధిని వంటిది. సుఖదుఃఖాలలో అనుభవించి వదలిపెట్టినా, వాసనా మాత్రంగా అనశ్వరాలై యే ఉంటుంది.

ఈ విధంగా భగవానుడు చెప్పిన దానిని భిక్షువులందరూ విని, కర్మవృత్తం అనతిక్రమణీయమని భావించారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
దశకర్మప్లుత్యవదానమనే యాభైయవ పల్లవం

రుక్మవత్యపదానం

ఆర్తులను రక్షించాలనే బుద్ధి గలిగిన దయా ప్రణయులకు ప్రాణోత్క్రమణ సమయంలోను దేహం పులకాంకిత మౌతుంది. తీక్ష్ణతర శస్త్రాల దెబ్బలు లోలాక్షుల కర్ణోత్పలాల దెబ్బలుగా అనిపిస్తాయి. అట్టి వారి ఉదారచరితం బాల్యోచితమైన మాటలతో ఎలా చెప్పడం?

పూర్వం భగవానుడైన బుద్ధుడు గుహ్యకాదులను వినీతులను చేసి, ఆ దేశంనుంచి అంతర్హితుడై మరొక తపోవనానికి వెళ్లాడు. అక్కడ శచీపతి అతని సేవకు వచ్చాడు. ఒకసూరు భగవానుని ముఖంలో స్మితచంద్రోదయం కావడం చూచి కారణ మేమి టని కుతూహలంతోను, చనువుతోను అడిగాడు. "ఈ వనంలో పూర్వం జరిగిన ఒక సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అందువల్ల నవ్వు వచ్చింది. అకారణ మేమీ కాదు." అని భగవానుడు సమాధానం చెప్పి, ఆ పూర్వ వృత్తాంతం చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

ఉత్పలావతి అనే నగరంలో దానశీలదయలకు పేరుపొందిన రుక్మవతి అనే పౌర ముఖ్యురాలు ఉండేది. ఆమె ఒకమారు ఒక నవ ప్రసూతను చూచింది. ఆమె చాల దరిద్రురాలు; ఆకలితో అటమటిస్తూ తన కన్నకొడుకునే రాక్షసివలె తినడానికి పూనుకుంది. అది చూచి రుక్మవతి మనసు కరిగి క్షణకాలం ఇట్లా ఆలోచించింది. "అయ్యో! స్వశరీరమందుండే స్నేహంవల్ల పాప కార్యాలలో మతి ప్రవర్తిస్తుంది. నేను ఈమెకోసం భోజన పదార్థాలు తీసుకొనిరావడానికి ఇంటికి వెళ్లానా, ఈమె క్షుత్పరక్షామ అయి తన పుత్రుణ్ని చంపి తినివేస్తుంది. ఇది తప్పదు. శిశువును తీసుకొని వెళ్లిపోయానా, మనస్సు వికలమై ఆకలికి క్షీణించి వెంటనే మరణిస్తుంది." ఈ విధంగా ఆలోచించి, ఎటూ తోచక జగత్తును తరింపజేయడానికో అన్నట్టు

ప్రణిధానం చేసి, నిశ్చల బుద్ధితో నిర్ణయానికి వచ్చి, తాను తెచ్చిన కత్తితో తన స్తనద్వయాన్ని కోసి యిచ్చి, ఆ బాలింతరాలి ప్రాణం కాపాడింది.

ఆమె సాహస కృత్యానికి త్రైలోక్యం అబ్బుర పడింది. ఆమె కీర్తి వ్యాపించింది. అప్పుడు శక్రుడు వచ్చి, "అమ్మా! నీవు పాలిండ్లు కోసి దాన మిస్తున్నప్పుడు మనోవికారాని కేమైనా గురి అయ్యావా?" అని ప్రశ్నించాడు. సత్యవాది అయిన ఆమె ఇలా అన్నది : "స్తనార్పణలో నాకు కించిత్తు కూడా మనోవికారం కలుగక పోవడమే నిజమైతే నా స్త్రీత్వమే తొలగిపోవును గాక!" ఈమాటలను ఆమె అనగానే, స్త్రీ రూపం పోయి, సర్వలక్షణ సంపన్నమైన పురుష రూపం కలిగింది.

ఆ సమయంలో ఆ ఉత్పలావతీ నగరాధిపతి ఉత్పలాక్షుడు వ్యాధి వల ఆయుస్సు పూర్తి అయినవాడై మరణించాడు. లక్షణజ్ఞులు, బుద్ధిమంతులు అయిన వృద్ధమంత్రులు వెదుకుకొంటూ వచ్చి సద్యస్సంప్రాప్త పురుషత్వం గల రుక్మవంతుణ్ని అభిషేకించారు. రుక్మవంతుడు దినదినాభివృద్ధి నందుతున్న సంపద గలవాడై, ధర్మమే ధనంగా గలవాడై చిరకాలం రాజ్యంచేసి, తనువు త్యజించాడు. దేహి స్థాయిగా వుండేవాడు కాడు గదా!

మరుసటి జన్మలో రుక్మవంతుడు ఆ నగరంలోనే సత్త్వవరుడనే శ్రేష్ఠి కుమారుడుగా జన్మించాడు. నిష్కపటుడై, బహు జన్మాభ్యస్తమైన దానంలో ఆదరం కలవాడై, సర్వభూతాల దుఃఖాలను తొలగించడంలోనే మనస్సు కలవాడై ఉండేవాడు.

అతడొకసారి పక్షుల పాటును గురించి ఆలోచించసాగాడు. అవి కడుపుకోసం పడే కష్టాలు అతన్ని వికలుణ్ని చేశాయి. శ్మశానానికి వెళ్లి వెల్లికిలా పడుకొని, తన దేహాన్ని కత్తితో కోసి, మాంసం తినే పక్షులకు వేయడం ప్రారంభించాడు. ఒక పక్షి పైకి ఎగురుతూ,

అతని కుడి కంటిని ముక్కుతో పొడిచి పొడిచి వదలి పెట్టసాగింది. అతడు ధైర్యంతో సర్వాంగాలను కదలకుండా ఉంచుకొని "ఓ పక్షీ, నిశ్శంకంగా కంటిని తిను. నే నేమీ అడ్డు రాను. ఈ కాయం నిస్సార విరసము, సాపాయము, క్షణంలో క్షయించేదీని. పరోపకార లేశంతో సంసారంలో సారత్వం పొందుతున్నది. కష్టాలను కలిగిస్తూ, అడుగడుగునా నిందలు పాలవుతూ, ఎగఊపిరి దిగఊపిరి పోసుకుంటూ, అపాయాలకు పుట్టినిల్లయి, మురికిగా ఉన్న ఈ మిథ్యా శరీరంపై మానవులకు స్నేహ మేమిటి? అయితే ఈ శరీరంలో వాంఛనీయమైన దేమిటంటే, పుణ్యవశాత్తు ఎప్పుడైనా, ఎవరికైనా, ఏ కొంచమైనా కష్ట సమయంలో సహాయానికి పూనుకోవడం అనేది ఒక్కటే." అని అన్నాడు. ఈ మాటలు విని ఆకలిగొన్న పక్షులన్నీ అతని తినివేసి క్షణంలో ఎముకలు మాత్రమే మిగిలేట్టు చేశాయి.

మరుసటి జన్మలో అతడు ఒక మహా శాలకులం బ్రాహ్మణునికి పుత్రుడై పుట్టాడు. సత్యవ్రతుడనే పేరుతో, పేరుకు తగినట్టు జనప్రీతి సంపాదించాడు. అఖిల విద్యలూ నేర్చాడు. అతని మనసు కరుణాసక్తమై, శాంతిని కోరేది గనుక వివాహ విముఖమైంది. ఉత్తమ కులంలో జన్మించడం, గుణాలు పెరంచడం, మతి వివేకవతి కావడం, సర్వభూత దయ, మైత్రి, పుణ్యసంపత్తుల లక్షణం. కనుక అతడు వైరాగ్యాసక్తుడై యౌవనంలోనే తపోవనానికి వెళ్లాడు; మహర్షుల వల్ల వ్రతం స్వీకరించి, ఆశ్రమంలో విశ్రమించాడు. కొంత కాలానికి అతనికి విమలజ్ఞానం కలిగింది.

ఒకమారు అతడు వనంలో తిరుగుతూ, ఈనబోతున్న ఒక ఆడ పులిని చూచాడు. "ఈ ఆడపులి ఇక వారంలో ఈనుతుంది. అప్పుడు ఆకలిగొన్న దీనికి తన కూనను తినాలనే తీవ్రమైన వాంఛ కలుగుతుంది." అని తలపోసి, ఈ దుఃఖాన్ని తపోవనంలోని మునులకు తెలియజేసి, కరుణతో దానికి ప్రతీకారం చేయడానికి నిశ్చయించాడు.

ఇంతలో వారం గడిచింది. గర్భభరాలస అయిన వ్యాఘ్రి, పెక్కునాళ్లు తిండిలేక మాడి ఉండడంవల్ల అలసిపోయి, కష్టమ్మీద పిల్లలను ఈనింది. తన రక్త వాసనతో నాలుక సాచుతూ ఉన్న ఆ ఈనిన పులిని చూచి సత్యవ్రతుడు ఇలా అనుకున్నాడు: "ఈ దురదృష్టవంతమైన ఆడపులి ఆకలి బాధతో తన కూనలను తినడానికే ఉబలాటపడుతున్నది. తన స్వార్థంతో పుత్ర స్నేహాన్ని కూడా మరచింది. ప్రతి వారికీ తన దుఃఖమంటే సంతాపం, పెరవారి దుఃఖమంటే సంతోషం. పరుల దుఃఖంతో తను బాధ పడేవాడు అరుదుగా ఉంటాడు. నా దేహం అర్పించి పిల్లలతోపాటు ఈ పులిని రక్షిస్తాను. ప్రాణాలను పోగొట్టగలిగిన వీటి దుఃఖాన్ని చూడలేకపోతున్నాను. ఇతరుల ప్రాణాలను రక్షించడంలో తృణంవలె తమ దేహాలను ఒడ్డినవారి యశోదేహాలు స్థిరంగా ఉంటాయి. ఆ యశోదేహం పృథుపుణ్యామయం. ఈ జీవిత మనే జలకణం ఎప్పుడూ అపాయానికి గురి అయినది; గాలికి అల్లలలాడే తామరాకు మీద కదలాడే జలబిందువుకు చెలి వంటిది." ఈ విధంగా ఆలోచించి ఆ కరుణానిధి ఒక వెదురు ముక్కతో తన గొంతు పొడుచుకొని రక్తంకారే గాయం చేసుకొని, ఆ ఆడపులి ముందు పడ్డాడు. కరుణా కోమలము, అపన్నత్రాణపరసమూ అయిన మహాత్ముల మనస్సు పర సంతాపం సహించీనా?

నెత్తురు తాగటానికి ఉవ్విళ్లూరుతున్న ఆ పులి కదలక మెదలక పడి ఉన్న ఆ విశాలవక్షుని మీదపడి, అతని అపూర్వ చరితానికి హర్షస్మితం చేస్తున్నట్లున్న తెల్లటి గోళ్లతో చీరివేసింది. సత్వగుణానికి పుట్టినిల్లయిన అతని శరీరం ఆ వ్యాఘ్రి చండవేగంతో పడినపాటును నిశ్చలంగా - మైత్రి తప్పిదాన్ని, ఓర్పు దుష్కృత్యాన్ని, ప్రజ్ఞ చింతను, ధైర్యం దుస్సహదుఃఖాన్ని, తపస్సు క్లేశాన్ని సహించినట్లు సహించింది. వ్యాఘ్రి నఖావళి చెలగాటలలో క్షీణించిపోతున్న ఆ క్షతగాత్రుని వక్ష

స్థనలి క్షణకాలం తుహినాంశుని శుద్ధసత్త్వం వెల్లివిరిసే కిరణాంకు రాలలో నిండిన దానిలా కనిపించింది. తన మాంసం తిని, తన రక్తం తాగి మదించిన ఆ వ్యాఘ్రిని చూచి సంతోషిస్తున్న అతని ప్రాణ వృత్తి దీర్ఘప్రవాసపు గడువుకు కలతపడిన ప్రియురాలివలె కంఠాన్ని పట్టుకొంది. ఆ వ్యాఘ్రి చాల సంతృప్తిపడి, సిగ్గుపడిన దానివలె తల వంచుకొని అతని చుట్టూ ప్రదక్షిణంగా తిరుగుతూ, వివాహ పరాఙ్ముఖుడైన అతనికి పాణిగ్రహణం చేసిన నవవధువువలె సంతోషం కలిగించింది. భవ్యాత్ముల సత్త్వ మైత్రీపవిత్రమూ, వికారరహితమూ అయివుంటుంది. వారి కీర్తి సౌజన్య పుణ్యనది. వారి స్వభావం భూతహిత మైనది మనస్సు దీనుల ఎడ కరుణే ఆభరణంగా గలది. వ్యాఘ్రి నఖాగ్రాలతో చీరివేయబడిన అతని సాటిలేని సత్త్వగుణాన్ని చతు రంబురాశి వేలావిలాసరసన అయిన వసుధ వెంటనే ప్రాణాలు పోతు న్నవా అన్నట్టు భయంతో చాలాసేపు కంపించింది.

ఆ కరుణా నిరతుడైన సత్త్వవ్రతుణ్ని నేనే. స్వవిషయం స్మరించి ఇప్పుడు నవ్వుకున్నాను.

జిన భగవానుడు చెప్పిన పూర్వచరితం విని శక్రుడు ఆశ్చర్య పడ్డాడు; ఆందోళన మాని స్తిమితాసను డయ్యాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
రుక్మవత్యవదానమనే యాభై ఒకటవ పల్లవం.

అదీనపుణ్యాపదానం

వనంలో ఉన్నప్పటికీ, వల్కలాలు ధరించినప్పటికీ, చందన వృక్షంలాగ అర్థులను కృతార్థులను చేసే చారుచరిత్రుని ఉత్తమ కార్యం ఎవరికి రుచించదు ?

బుద్ధభగవానుడు మరొకమారు మరొక తపోవనంలో విహరిస్తూ నవ్వాడు శక్రుడు మరల ఆ నవ్వుకు కారణం అడిగాడు. "ఈ ప్రదేశంలో జరిగిన పూర్వవృత్త మొకటి జ్ఞాపకం వచ్చి నవ్వాను." అని భగవానుడు సమాధాన మిచ్చి పూర్వవృత్తం ఇలా తెలిపాడు.

పూర్వం సురపురంతో సమానమైన మధూదకమనే నగరం ఉండేది. ఆ నగరాన్ని అదీనపుణ్యుడనే భూపతి ఏలేవాడు. అతడు భూమికి ఆభరణం వంటివాడు. అతడు కరుణ, ముదిత, ఉపేక్ష, మైత్రి అనే నాలుగు గుణసంపదలయందు ఆసక్తుడై ఉన్నందున అసూయ పడినదివలె అతని సిరి అర్థిజనుల ఇండ్లలోనే ఉండిపోయేది.

జగద్వ్యాప్తమైన అతని చరిత్ర విని బ్రహ్మదత్తుడు విజయేచ్ఛతో తనబలాలతో తరలివచ్చి, గజయూథంతో దిగంతాలను అంధకార బంధురంగా చేస్తూ, మధూదక నగరాన్ని ముట్టడించాడు. తమరాజు సహజ సత్త్వగుణుడు, అనుకంపా హృదయుడు గనుక, శత్రుక్షయం కోరడు అని తలచి మంత్రులు అతని ఆనతి లేకే యుద్ధానికి బయలు దేరారు. యుద్ధం జరుగుతూ గజవాజి రథక్షయం కాగా, కారుణ్యాకులితుడైన అదీనపుణ్యుడు ఇలా తలపోశాడు; "ఈ క్షత్రధర్మం మహా విషమమైంది. అధర్మాలపుట్ట. దీనిలో ప్రాణివధ క్రౌర్యమే ధర్మమనబడుతుంది. కలుషమైన, రక్తసిక్తమైన ఈక్షత్రియ ధర్మం పాడుగాను! ఇంత ప్రయత్నించినా హింసచేసే జీవితమందామా అశాశ్వతం! భోగమందామా వ్యసనాలమధ్య ఎప్పుడూ ప్రమాదభరితమే నశించేదే; ధైర్యం పోగొట్టి పశ్చాత్తాపంతో; నిట్టూర్పులతో బాధ

పెట్టేదే. కనుక క్లేశపరిణామం కలిగించే ఈభోగంకోసం సుఖలేశ ప్రాప్తికోసం పరప్రాణహింసా ప్రయత్నం ఎందుకు? కనుక హింసా పాప నికేతనమూ, అధర్మ బహుళమూ అయిన రాజ్యం త్యజించి, తపోవనానికి వెళ్ళుతాను. అజ్ఞానమూఢులైన రాజులు హత్యలు, బంధనాలు ఎన్నో జరిపి తరగనిపాపంతో సంపాదించిన సంపదను కాలం కబళించివేస్తుంది. ఈసంసారంలో మోహావేశంతో హతబుద్ధులై ఎన్నో స్థిరమైన ఆశలతో విషయసుఖజాలం అన్వేషిస్తూన్న మానవులకు అచింత్యుడు, బలవంతుడు అయిన ఈ కాల పురుషుడు విలాస వైభవాలను ఇస్తూ, మరల అకాలంలోనే సంగ్రహించుకుంటూ ఉంటాడు. ఇది కల్పాంతం వరకు సాగుతున్న కాలవిలాసం.” హింసాపాప పరాఙ్ముఖుడైన ఆ నరపతి ఈ విధంగా తలపోసి ఒక రాత్రి దండవల్కలధారియై నగరు వీడి తపోవనానికి వెళ్ళాడు.

మంత్రులు ఈసంగతిని జనానికి తెలియకుండా జాగ్రతచేసి, యుద్ధం కొనసాగిస్తూ, తీవ్రబాణాలు కురిపిస్తూ గర్జిస్తున్న శత్రువులతో ఇలా అన్నారు; “మత్తమాతంగిమా, వృథాగా గర్జనలు చేయవద్దు. నీ తీవ్రగర్జారవాలువిని క్షమ తొలగి సింహం రంగంలోకి ప్రవేశిస్తుంది.” వారు ఈవిధంగా వీరాలాపాలు పలుకుతూ, ధీరులై తమస్వామికి అవమానం కలుగరాదనే ప్రయత్నంతో యుద్ధం చేశారు.

ఇది ఇలా ఉండగా, కోసలదేశంలో కపిలుడనే బ్రాహ్మణునికి హిరణ్యవర్మ అనేరాజు అపరాధం విధించాడు. ఆబ్రాహ్మణుడు తన ధనమంతా చెల్లించినా ఆ అపరాధం పూర్తికాలేదు. కనుక రాజు అతని సుతులను, బంధువులను కారాగారంలో పెట్టించాడు. అతడు బంధు బంధన దుఃఖంతో వలలో చిక్కుకున్న జింకలాగ కదలక మెదలక పడి ఈవిధంగా ప్రతీకారం ఆలోచించాడు. “అయ్యో! ఏమిచేయను! నా తల్లి, తండ్రి, చెల్లెలు, సోదరుడు, కూతురు, కొడుకు అందరూ కారాగరంలో బంధింపబడినారు. డబ్బులేనిదే వారికి విడుదల

కలుగను. రాజు ధర్మాన్ని ద్వేషిస్తూ, లోభపరవశుడైతే, ఎప్పుడూ క్లేశాలు అడుసులాగ ఉన్న ఆ దేశం వదలిపెట్టి వెళ్ళడం మంచిది. కాని, దేశం ఎంత కష్టంగాఉన్నా ఎలా వదలివెళ్ళడం? బంధువులనే బంధాలు ఎప్పుడూ మనిషిని బంధించే ఉంటాయి గదా? కనుక ఈ క్లేశమయ దేశంలోనూ ద్రవిణోపార్జనం తప్ప మరొకగతిలేదు. ధనంతో తరింపరాని దుఃఖమంటూ లోకంలో లేదు గదా! సంపదలు వేశ్యలలాగ వికారాలు కలిగించేవి, కుటిలమైనవి. వెంటబడినకొద్దీ పరుగెత్తుతాయి; పిలవకనే స్వయంగా వస్తాయి. ఇక సేవతో ధనసంపాదన చేద్దామా అంటే, సేవ జీర్ణలతవలె పరపక్వమైంది; బహుకూరం శుష్కమైంది. ఒకప్పుడు ఎంతో ఫలిస్తుంది. ఒకప్పుడు ఫలించదు. యాచనతో సంపాదిద్దామా అంటే, యాచన లజ్జారజో దూషితమైనది; సజ్జనవర్జితమైనది; అవమాన సహస్రంతో ఎంగిలిపడిపోతుంది. కనుక ఫలించినా, ఫలించనట్టే. యాచకుడు ఎవరివద్దకైనా వెళ్ళితే మొదట సత్కరిస్తారు. తర్వాత ధనం అడుగబోతే నూనమ్లాని కలుగుతుంది. కనుక ఈ రెండు విషయాలూ మనస్సులో విమర్శించుకొన్నప్పుడు యాచకునికి క్షణకాలం ఆశ మోసులువారుతుంది, మరుక్షణంలో ముడుచుకొంటుంది. లోభస్వభావంగల ఈ లోకంలో, గుణాలను ఎవరు ధనంతో గుర్తిస్తారు? కనుక నేను సర్వోపాయ విహీనుణ్ని. అన్యథా గతే లేదు. మరుభూమిలో నీడనువెదికే పాంథునివలె, నేను ఎక్కడికి వెళ్ళను? ఏమిచేయను? నిరాలంబమైన నా మనోరథం విశ్రాంతి పొందకుండావుంది. ఈసంకులమైన జనకాననంలో ఎల్లప్పుడూ అడిగిన వారికి అన్నిఫలాలు ఇచ్చినా కంపించనిదీ, వంపును వదలనిదీ అయిన సాధువృక్షం ఆపదలో లభించదు గదా! ఆ దీనపుణ్యుడనే రాజు సర్వార్థులకు కల్పవృక్షంవంటివాడని, సత్త్వగుణ దుగ్ధాబ్ధి అని, ఆపన్నార్తి. హారుడని వింటున్నాను అతనిని ఆశ్రయిస్తాను."

ఈ విధంగా కపిలుడు ఆలోచించి, ఆశాబంధం తెలిపిన మార్గాన

సంతోషంతో ఆరాజును దర్శించ బయలుదేరాడు. అతడు కాలినడకన వస్తూ వస్తూ, అలసిపోయి మధూదకనగరం పొలిమేరలోని తపోవనంలో విశ్రమించాడు. అక్కడే అతనికి వల్కలధారి అయిన అదీనపుణ్యమహారాజు కనిపించాడు. ఆకలితో దప్పితో అవస్థపడుతున్న అతనిని చూచి కరుణాసింధువైన ఆరాజు అంతదూరంనుంచి వచ్చిన కారణమేమని ప్రశ్నించాడు. కపిలుడు దుఃఖార్తుడై వేడి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ, తనబంధువులందరు చెరలోఉన్న గాథను వినిపించి, "బంధువులను చెరనుంచి విడిపించుకొనడానికి ధనం కావాలి. ఆధనాన్ని అర్థిసురద్రుమమైన అదీనపుణ్యమహారాజును యాచిద్దామని వచ్చాను. కరుణాపూర్ణ మానసుడైన ఆ లోకనాథుడు నేను దర్శించిన వెంటనే నాసంకల్పం పూరిస్తాడు. మహాపురుషుడు ఇచ్చే ఫలం క్లేశతాపంతో వాడనిది; అవమాన దూషితం కానిది; ఎంత కాల మున్నా చెడనిది. ఆవసుధాసుధాంశువు ప్రజల తీవ్రదారిద్ర్య తిమిరాన్ని పోగొట్టేవాడు. కీర్తికాంతి విభవంతో ఆశలు పూరించేవాడు. తన విమల మనస్సంతోషంతో బంధువువంటివాడు. నా తాపాన్ని పోగొడుతాడు." అని అన్నాడు.

కపిలుని మాటలు విని రాజు చాలకష్టపడి, అర్థికామనను పూరించలేనసే సంతాపంతో తపిస్తూ ఇలా ఆలోచించాడు. "అయ్యో? నేనిప్పుడు రాజ్యం వదలిపెట్టాను. అకాలంలో ఈ బ్రాహ్మణుడు ఆకలిగొన్నవాడు దారిలోని శుష్కవృక్షాన్ని ఆశ్రయించినట్టు నన్ను తలచుకొన్నాడు. దూరంనుంచి సమ్మోహం కలిగిస్తూ అలసిసొలసి దగ్గరికి వచ్చిన తర్వాత నిరాశాసంతాపం కలిగించే ఎండమావుల వంటి నే నెందుకు? ఛీ! మూర్ఛపోయినవాని ముఖంపై బండరాయి కొట్టినట్టు అర్థుల మార్గాయాసం ఆశాభంగంతో గురుతరమౌతుంది. ఆరాజును నేనే. రాజ్యం వదలి అడివిబట్టాను-అని వినగానే ఈ బ్రాహ్మణుడు ప్రాణాలు వదలుకుంటాడు. ఆశ కన్యలాంటిది. పుట్టగానే

అపారచింత కలిగిస్తుంది. పెరిగి పెద్దకాగానే నిద్రలేకుండా చేస్తుంది. మరికొంత ముదిరితే శోకం కలిగిస్తుంది. నశిస్తే, వెంటనే దేహాన్నే కాల్చివేస్తుంది. ఇతడు రాజధానికివెళ్ళి నేను కనిపించకపోతే, భగ్న మనోరథుడై సంతాపంతో ఏమిచేస్తాడుపాపం! జనులకు కష్టకాలంలో కాపాడేవాడుగా మనస్సులో స్ఫురించేవాడే శ్లాఘ్యుడు. యాచకుడు లేదనిపించుకొని, ముఖం నల్లగా జేసుకొని, వేడినిట్టూర్పులతో ఆశ లన్నీ కూలిపోగా వంగి తల వంచుకొని వెళ్ళకుండా చేసేవాడే కుశలి! అలాటివాడే ప్రాణాలతో ఉన్నట్టివాడు. ఛీ! లవణసముద్రం జన్మ ఎందుకు? అగస్త్యుని ఉదరకుహరంలోపడి అక్కడ ధగధగలాడే జఠ రాగ్ని ప్రతాపానికి ఉడుకెత్తిపోయిన అనుభవం ఉంది కదా! అలాగే వ్యథల పాలయి తీవ్రమైన దప్పితో తన వద్దకు వచ్చినవారి తాపాగ్ని పోగొట్టలేకపోతున్నది; వారి నిట్టూర్పులతో దహించిపోతున్నది. ఎందుకు దాని జన్మ?"

రాజు ఈ విధంగా ఆలోచించి, ఫలజలాలతో కపిలునికి ఆతిథ్య మిచ్చి, అప్రియవాక్కులు చెప్పవలసి వస్తుందని భయపడుతున్న వాడువలె కొంచెం జంకి ఇలా అన్నాడు. "బ్రహ్మన్! ఆ అదీనపుణ్యు డనే రాజునునేనే. శత్రువులను వధించడమనే హింసచేయలేక రాజ్యం వదలి ఈ విజనంలో ఉన్నాను. మహీపాలులు బొమముడిపాటువలె క్షణభంగురము, నవరక్త సిక్తమూ, హింసాఫలమూ అయిన భోగాన్ని రాక్షసులవలె అనుభవిస్తున్నారు. నేనిప్పుడు పదవిలో లేను. అకాలంలో నీవు నాదగ్గరికి వచ్చావు. నాతో కాదగినపని ఏదివున్నా, నిస్సంకోచంగా చెప్పు."

రాజు మాటలు విని కపిలుడు పిడుగుపడినట్టు, బంధువులను ఇక విడిపించుకోలేమనే నైరాశ్యంతో భూమిమీదపడి మూర్ఛపోయాడు. రాజుకు కన్నీళ్ళు తిరిగాయి. అతనిని మూర్ఛ తేర్చి, ప్రియవచనాలతో సమాధానపరిచి, మరల ఇలా అనుకున్నాడు: "నేను ఎంతటి మంద

పుణ్యుణ్ణి. మరుభూమి మార్గంలోని బాటసారుల ఆశలాగ యాచకుల ఆశాలతాంకురాలు నన్ను చూచి మోడువారి పోతున్నాయి. అర్థాన్ని కోరేవాడు తను అస్థానంలో అడుగుతున్నాడనే ఆలోచన లేకనే అడుగదలచుకొని, తనవాంఛ సఫలమైనట్లే భావించి, ఆశాతూలికతో సుఖాన్ని సహస్రశాఖంగా చిత్రించుకొని, తుమ్మచెట్టునుంచి మామిడి పండును కోరగా విఫలమైనట్టు తన వాంఛితం వ్యర్థంకాగా, తను ఇంతగా పెద్దగా చేసిన ప్రయత్నమంతా విఫలంకాగా, మూర్ఛపోతాడు. ఇతనికి యాచించినదానిలో కొద్దిపాటి ఇస్తే ప్రయోజనమేమిటి, ఆకలిగొన్నవాడు బిచ్చం అడుక్కున్నా కడుపు నిండనట్లు. రాజును చూచి, రాజుతో మాట్లాడిన పిదప కూడ అదే వెదురుతడికల పూరింట్లో ఉంటే ప్రయోజనమేమిటి? పొయిలో పడుకున్న పిల్లి తోకను ఇంటి ఆడవారు దయతో నిమిరితే ప్రయోజనమేమిటి? మరి వాడు కాళ్ళకు బలపాలు కట్టుకొని తిరుగడమే అయితే ప్రయోజనమేమిటి?"

ధరాధీశుడు ఈవిధంగా ఆలోచించి, దయాదిగ్ధమైన బుద్ధితో అతని వాంఛితసిద్ధికి పూనుకున్నవాడై అతనిని మేల్కొలిపి ఇలా అన్నాడు. "ఓయీ, లే, లే. నీ ఈప్సితార్థసిద్ధికోసం సత్వరగా ఫలించే పరమోపాయం నాకు తట్టింది. నాతలను నరికి బ్రహ్మదత్త రాజుకు అప్పగించు. అతడు ప్రీతుడై నీకు కావలసినంత విత్తం ఇస్తాడు".

అర్థ చందన తరువైన ఆరాజు మాటలు ఆ బ్రాహ్మణునికి సూది కాల్చి చెవిలో పెట్టినట్టు తగిలాయి. "మహారాజా! నీవు త్రిలోకాల సారం వంటివాడివి. జగత్పుణ్యంతో అవతరించిన వాడివి. ఎలాంటి పాపిష్ఠుడు నీకంఠంపై కత్తి విసురుతాడు? ఎంత లోభలుబ్ధమతి అయినా నీకు అహితం ఆలోచిస్తాడా? సహకార వృక్షంపై ఎవరైనా నిప్పులు చల్లుతారా?" అని వాపోయాడు. రాజు ఆమాటలు విని "చంపి తల తీసుకొనకపోతే పోయావు. ప్రాణాలతో పట్టి కట్టి

తీసుకొనివెళ్ళు." అని పెక్కుసార్లు కపిలుణ్ని బతిమాలుకున్నాడు. కపిలుడు రాజు అభ్యర్థనను కాదనలేక అతనిని కట్టి పట్టుకొని బ్రహ్మదత్తుని వద్దకు తీసుకొని వెళ్ళాడు. బ్రహ్మదత్తుడు చాల సంతోషించి బ్రాహ్మణుడు కోరినదానికంటె హెచ్చుగానే ధన మిచ్చాడు.

పిదప బ్రహ్మదత్తుడు అదీనపుణ్యుని చరితాన్ని, సత్త్వగుణంతో ఆశ్చర్యకరమైన దాన్ని ఆబ్రాహ్మణుని వల్ల విని వైరవికారదుస్సహతరమైన క్రౌర్యమనే విషం వదలిపెట్టి అతనిని తనశిరస్సువలె ఉన్నతమైన సింహాసనంపై కూర్చోబెట్టి, తన ఉష్ణీషమాలను అతని చరణాంబుజంలో దోగాడేటట్టుచేసి నతాంజలి అయాడు. బ్రహ్మదత్తుడు వినయప్రపత్తితో స్వనగరానికి వెళ్ళగా, అదీన పుణ్యుడు శత్రుహీనమైన రాజ్యాన్ని పొంది తన కీర్తితో తెల్లనైన సముద్ర ఫేనమాలా దుకూలాలు ధరించిన పృథివిని ధర్మంతో పాలించాడు. భువనసారుడైన ఆ అదీనపుణ్యుడననే రాజును నేనే. అప్పటి సమాచారం ఇప్పుడు నాకు జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఈప్రాంతం ముందుముందు బహు సంఘస్థానాలతో- ఆరామాలతో- అభిరామమై, భవముక్తి హేతువై శోభిస్తుంది.

బుద్ధభగవానుని సత్త్వోజ్జ్వలమైన చరితం విని, పూర్వావదాన కథలతో విస్మయంకలిగి సంతోషించిన నాకపతికి శరీరం రోమాంచ పత్రరచనారుచిరమైంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
అదీనపుణ్యావదానమనే యాభై రెండవ పల్లవం.

సుభాషితగవేష్యప్రదానం

కంఠంలో ఉత్తమసూక్తి, శిరస్సుకు నతి, చెవులకు శ్రుతం, ముఖంలో నిత్యమూ అనామయమైన సత్యం విద్వాంసులకు ప్రియమైన భూషణాలు. తక్కినవారు రత్నాలు, చెక్కిన నగలతోను, ముత్యాలహారాలతోను విశిష్టంగా కనిపించే వేషరచనావేశంతో సంతోషపడుతారు.

మరొకమారు భగవానుడు నవ్వగా ఇంద్రుడు కారణం తెలుసుకోవాలని ప్రశ్నించాడు. దానికి సర్వజ్ఞుడిలా సమాధానం చెప్పాడు.

పూర్వం వారాణసిలో సుభాషితగవేషి అనే రాజుండేవాడు. అతని జాజ్జ్వల్యమైనకీర్తి సిరికి మాలగా ప్రకాశించింది. అతడు వివేకవంతుల సువృత్తమూ, గుణసంయుతమూ, హృదయరంజకమూ అయిన సూక్తిని ఆభరణముగా కోరినట్టు మౌక్తికాన్ని కోరేవాడుకాడు. అతని ధనాగారలక్ష్మి యాచకులకు ఎంతగా అప్పగించినా నిశ్చలంగా ఉండేది. అతనికీర్తి ఎంతగా గుణనిబద్ధ అయినా (తాడుతో కట్టివేసినా) దూరదూరాలకు వ్యాపించింది. ఆరాజహంస సరస్సులైన కవివరులతో ఉంటూ, విద్వత్సభ అనే కమలిని భోగసౌభాగ్యం పొందాడు. సదుపదేశమిచ్చే అతని గుణయుక్తమైన సూక్తులు గుణయుక్తమైన (వత్తితోకూడిన) దీపశిఖలవలె ప్రజల మోహతిమిరాన్ని దూరంచేశాయి.

అతడు ఒకమారు సభాసీనుడై సుభాషిత ప్రస్తావంలో సుమతి అనే తన ప్రధానామాత్యునితో ఇలా అన్నాడు. "సాధుశబ్దాలతో ఒప్పేవారు, గుణాలంకారశాలులు, సుభాషితులు అయిన మీతో ఈ సభ భారతివలె శోభిస్తున్నది. కొత్తసుభాషితాలు, పాకరసవంతమైనవి కొత్త పూలలాగ ఏమైనా ఏరారా? సూక్తులు, ప్రతిభలు, పూలగుత్తులు యువతుల నవయౌవనంవలె కొత్తవైతేనే మనోహ

రాలు. దగ్గర సరసమైన పుష్పసమూహం విస్తారంగా ఉన్నా నిరంత రాస్వాదంతో నిరాదరం ఏర్పడడంవల్ల పరిచితమైనవాటిని పరిహరించే మధుపం దూరదూరాలలో క్రొత్తక్రొత్త పుష్పరసాన్ని అన్వేషిస్తూ తిరుగుతుంది. ఈ సదస్సులో పరామర్శించబడే ప్రతిసూక్తిరత్నమూ పరీక్షలో నెగ్గి సర్వత్రా విలువపొందుతుంది. పాండిత్యంతో నష్టబుద్ధు లైనవారి జీవితం వ్యర్థం. ఆ పాండిత్యం కవిత్వం వినా ఉల్లాసం కలిగిం చదు; చిలుకపలుకుల్లాగ నిరర్థకం. ఇక కవిత్వమూ చారుతరమైనప్ప టికీ సహృదయులు లేకపోతే తత్త్వవివేచన శూన్యమై నిర్జనప్రదేశంలో వున్న బావిలోని దీపంలాగ అవుతుంది. కనుక ఈ సమయంలో నూతనసూక్తి ఏదైనా చెప్పండి. కోకిల కూజితానికి చైత్రమాసం వలె సూక్తికి సహృదయ సమాగమమే పరువమైనకాలం. తత్త్వ మెరిగినవారు క్షణకాలం మనసుపెట్టారంటే, వాక్కుల చమత్కారం జాజుల పరిమళాన్ని జయిస్తూ గుప్పుమంటుంది. అయితే ఈ ఉత్తమ సామగ్రి ఉదగ్రమైనా, మనోవికాసం కలిగించేదయినా, పఠించడానికి ఆత్మీయునివలె అవకాశం లభించనప్పుడు విఫలమాతుంది."

ధీమంతుల హృదయాలు స్పృశించే నరనాథుని మాటలు విని మహామాత్యుడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు. "రాజన్! విబుధా ధీశుడవైన నీ నూతనశ్లోకమే భువనత్రయంలోను గానంచేయబడు తున్నది. ఇతరసూక్తు లెందుకు? వదాన్యశ్రేష్ఠుడవయిన నీవు విద్యా వినోదివై ఆదరం చూపుతుండగా, ఈమహీతలమంతా విద్యాధర మైంది. కళాకమలినీ నాథుడవు, గుణవంతులకు మిత్రుడవు అయిన నీవు ఉదయించగా జనులందరు వెలుగులో సన్మార్గాన సంచరిస్తు న్నారు. సహృదయుడైనరాజు క్షణకాలం ఆదరలేశం చూపినా, లోకంలో ఆయా కళలు, ఆయా విలాసవిశేషాలు, ఆయా గుణాలు, ఆయా వ్యక్తులు, ఆయాచరితాలు ప్రీతిపాత్రమాతాయి. భూపాలుడు విద్వాంసుడైతే, ప్రజలు విద్యావిలాసోత్సావాతిశయం అందుకుంటారు.

నరపతి శూరుడైతే, ప్రజలు సంగరరంగ సంగమరుచితో వీరవ్రతం స్వీకరిస్తారు. రాజు మూఢుడైతే, ప్రజలు మూఢు లవుతారు. రాజు చంచలుడైతే, ప్రజలూ చలస్వభావు లవుతారు. క్రూరుడైతే, నృశంస స్వభావు లవుతారు. రాజు ఏ పని చేస్తాడో ప్రజలూ ఆ పనే చేస్తారు. సాధుపుష్పాలకు వసంతంవంటి విద్వాంసుడైన రాజు ప్రజలకు పుణ్యం వల్ల లభిస్తాడు. సద్వర్తనగల ప్రజలు, మతిమంతుడైన మంత్రి, సత్యాభిలాషి, మనీషి అయిన మహీపతి- ఇవి మూడూ శుభోదయ కాలపు ప్రత్యక్ష సులక్షణాలు. మతిమంతుల బుద్ధి కావ్యార్థతత్త్వంలో అడుగడుగునా నృత్యం చేయడం, ఐశ్వర్యంలోను ఉత్తముల సూక్తులు కర్ణాభరణాలు కావడం, సారస్వతం ఈ విధంగా తన మహిమను వ్యాపింపజేయడం, నిధిముద్రలు తరగనివిగా ఉండడం - ఇవన్నీ రాజు విద్యలను స్వయంవరంలో వివాహమాడడం వల్లనే. రాజమాన్యుడు ఉండగా, ఉత్తమ లగుణాలు ప్రకాశిస్తుండగా, సూక్తివైచిత్ర్యలుబ్ధులైనవారు అడవుల్లోను లుబ్ధకులవలె (బోయలవలె) సూక్తులను వెదుకుతారు. ఈ దగ్గరికొండలలో క్రూరకుడనే బోయ ఉన్నాడు వాని నుంచి కొత్తకొత్త సూక్తిరత్నాలు పొందవచ్చు. వాడు మదించిన సింహాలు తమ గోళ్ళతో ఏనుగు గండస్థలాలు చీల్చి రాల్చిన ముక్తాఫలాలను కవిసమూహాల కిచ్చి సుభాషితాలు సేకరిస్తాడు."

రాజు ముఖ్యమంత్రి మాటలు విని కొలువు చాలించి, సభ్యులకు సెలవిచ్చి, అంతఃపురానికి వెళ్ళాడు. తర్వాత సామాన్య జనానురూపమైన వేషం ధరించి, పరస్పర కిరణాలతోనే కట్టబడిన దనే భ్రాంతి కలిగిస్తూ, విస్ఫారమైన తారానికరంవలె అభిరామమైన ముక్తాహార మొకటి గ్రహించి సుభాషితార్థియై నీడే తోడుగా అడవికి వెళ్లాడు. పిల్లగాలులకు పూలు కింద విరజిమ్మి పడి ఉన్నాయి. అది చూస్తే వంగిన పుష్పవృక్షాలు అతనికి స్వాగత మిచ్చినట్టు అనిపించింది. అతడు ఎంతో శ్రమతో వెదుక్కుంటూపోయి, కొండ అడివారంలో

ఆ బోయను కలుసుకొన్నాడు. ఆ బోయ ఎడమచేత్తో అతని మనస్సు లాగే క్రూరమైన ధనస్సు ధరించాడు. అది పిడిపనుగుల సుఖానికి విరుద్ధమైనది; ఆడలేళ్ళకు వైధవ్యం కలిగించేది; చక్రంలాగ తిరుగు లేనిది. కుడిచేత్తో బాణం పట్టుకున్నాడు. చేయి వనమృగాలను నిత్యం చంపడంలో సమర్థమైంది. ఆ బాణం సమస్తహస్తివర్గానికి అపవర్గం కలిగించేది. అతడు నెమలి రెక్కల ఉత్తరీయం ధరించాడు. దానిలోని నెమలియీకల కొసలు పిల్లగాలికి అందంగా కదులుతున్నాయి. అది చూస్తే, ఆడనెమళ్లు తమకు పతిభిక్ష పెట్టమని తమభయసంత్రస్తనేత్రాలతో అతనిని యాచించినట్టు ఉంది.

రాజు పూజ్యుణ్ని ఆ వ్యాధుణ్ని పూజించినట్టు వినయవచనాలతో మర్యాద చేసి, గురువుకు నమస్కరించినట్టు నమస్కరించి, ఎర్రటి పెదిమల కాంతితో దంతకాంతి మారి పల్లవించగా ఇలా అన్నాడు:- "సుభాషితాలను ఎల్లప్పుడూ సంగ్రహించే నీ ప్రయత్నం నేను విన్నాను. బాగు. నాకు దారి తెలియడానికి ఒక నూతన సూక్తిరత్నం, ఉజ్జ్వలమైంది ఇవ్వు. దానికి ప్రతిఫలంగా ఈ ముక్తాహారం స్వీకరించు. ఇదితన లావణ్యంతో చంద్రుని దర్పాన్ని అణచివేసేది. తిమిరసందోహానికి ప్రహారం వంటిది. లక్ష్మి విలాసస్మితం వంటిది." ఈ విధంగా రాజు అన్ని దిక్కులకు కాంతులు విరజిమ్మే హారాన్ని బోయకు చూపాడు.

తనకు స్వప్న మనోరథాలలోను పొందలేని ఆ హారాన్ని క్రూరకుడు చూచి నెమ్మదిగా ఆలోచించాడు. "ఈ బుద్ధిలేనివాడు ఇవ్వదగని ఈ హారాన్ని ఇచ్చినమీదట పశ్చాత్తాపం పొందుతాడనడంలో సందేహం లేదు. ఇతడు పరలోకానికి వెళ్ళగా, హారం నాకు స్వంతం ఎలాగూ అవుతుంది." ఇలా ఆలోచించి రాజుతో అన్నాడు: "ఓ నాథా, ఒక్క షరతుపై నేను సూక్తి నీకు చెబుతాను. నా సూక్తి గ్రహించిన మీదట నీవీ కొండకొననుంచి కిందికి పడిపోవాలి."

లుబ్ధకుని క్రౌర్యానికి తగిన ఈ మాటలను విని రాజు మనసులో

ఇలా అనుకున్నాడు. "ఆహా! సంస్కారంగల ఇతనికి కూడా ఈ నిషిద్ధ కార్యాచరణంలో పట్టుదల! కుటిలబుద్ధులు దూరంనుంచి తమపై గుణాలు ఆరోపింప జేసుకొని ప్రసిద్ధు లవుతారు. ప్రత్యక్షంగా చూస్తే దుష్కృతాలు జరుపుతారు. వారిని గురించిన ప్రవాదం ఒక విధం, చరితం మరొక విధం. ఇతనికి ఈ క్షుద్రత ఏమిటి? వనంలో వాస మేమిటి? జీవహింస ఏమిటి? గుణాభియోగ మేమిటి? (వారితో సంబంధ మేమిటి? గుణాభియోగ మేమిటి?) సూక్తచర్య ఏమిటి? నిష్కారుణ ఏమిటి? అయ్యో! ఇతని చరితం విమోహాహతం కదా! లుబ్ధుడు, లుబ్ధకుడు - వీరికువురిచరిత్రాలు సమానమే. ఏమని చెప్పను? ఎదుట అంటీ అంటనట్టు తియ్యగా పాడుతారు. వన్యవ్రతాలతో (వనవాసస్థితితో వ్యాధుడు, వనవాసంవంటి వ్రతంతో లోభి) ఇద్దరూ శాంతులయినట్టు కనిపిస్తారు. గుణ సంగ్రహంతో (వారిని పట్టడంతో వ్యాధుడు, గుణాలను సంగ్రహించడంతో లుబ్ధుడు) ఇద్దరూ ప్రాణం తీసేవారే. దుర్జనుడు విద్యలు నేర్చినా, తీక్ష్ణస్వభావాన్ని వదలుకోడు. నాగసర్పాలు పడగల రత్నాలకాంతులతో వెలిగిపోతున్నా, క్రోధ మనే అంధకారంనుంచి తొలగిపోవు. క్రూరునికి ఎంత శాస్త్రోప దేశంతో సంస్కారం కలిగించినా, తన క్రౌర్యం వదలడు. కర్పూర ప్రవాహంలో ముంచినా వెల్లుల్లి తన కంపును వదలుతుందా?"

రాజు ఈ విధంగా చాలసేపు ఆలోచించి, నవసూక్తులను వినే ఇచ్ఛగలవాడు కావడంవల్ల "ఏదీ! ఆ సూక్తిని వినిపించు. తర్వాత కొండకొననుంచి దేహం త్యజిస్తాను." అని వ్యాధునితో అన్నాడు. వ్యాధుడు సత్యధనుడైన ఆరాజు మాట విని కాంతులకు విహారభూమి అయిన హారం తీసుకొని, "ఇదుగో విను!" అంటూ సూక్తిని చెప్ప సాగినాడు. "పాపం స్వసుఖానికి శాపంవంటిది. కుశలం కోరేవాడు తీవ్రతాపంగల ఆపాపాన్ని తాకరాదు. కుశలానికి ఆకరమూ, శీలంతో ఉన్నతమూ అయిన పుణ్యపద్మం ఆశ్రయించాలి. ఈ మనస్సు

చపలమైన విషయసుఖాలను ఆస్వాదించడానికే ప్రలోభపడుతుంది. కనుక ఆశలు విడనాడి మనస్సును ఇష్టమైన అనంతసంతోషంతో సంతృప్తిపడేట్లు చేసుకోవాలి. ఇది సుగతుని శాసనం; ప్రశమరాజ్యానికి సింహాసనం; మానవులకు వ్యసననివారణం; సర్వసామాన్యమైన కుశలమార్గం; కామవికారాలను పోగొట్టేది; భవవికారాలను దూరం చేసేది; మనస్సనే అద్దాన్ని శుద్ధంగా ఉంచేది. సుకృత సంచయాన్ని ఆర్జించేదీని. ''

తత్త్వాన్వేషకుడైన రాజు మృగమారకుడైన ఆ వ్యాధునినుంచి ఈ సుభాషితాన్ని స్వీకరించి నిర్మలమూ ఆత్మసంశోధనమూ అయిన ఆసూక్తార్థం మనసులో పదిలపరచుకొని సమున్నతమైన అద్రిశిఖరం ఆరోహించి దేహాన్ని విసర్జించాడు. పుణ్యమనస్కులకు సత్యమే మిక్కిలి ఇష్టమైనది కాని, ఈచంచలమైన దేహం కాదు. జగత్సంతారణంకోసం ప్రణిధానంచేసి అతడు గిరిశిఖరంనుంచి పడీపడంగానే, ఆపర్వతంలో వసించే విజయుడనే యక్షుడు అతన్ని రక్షించాడు. రాజు సుఖంగా కొండకిందికి చేరుకున్నాడు. ఆయన అద్భుత సత్త్వానికి భయపడినదా అన్నట్టు లోకత్రయం కపించింది. ఆకాశంనుంచి కుసుమ వర్షం కురిసింది. దేవతలందరూ అతని చరిత్రను కీర్తించారు. పిదప రాజు నెమ్మదిగా తన రాజధానిని చేరుకున్నాడు. తర్వాత లోకహితకాామి అయిన ఆరాజు ఉపదేశభరితమైన ఆ సుభాషితంతో తన ప్రజలనందరిని భవదుఃఖాన్ని అభిభవించగలిగి ధర్మనిత్యమైన సత్కర్మలో నిష్ఠగలవారినిగా చేశాడు.

ఇలా ఉండగా, హారం గ్రహించిన ఆవ్యాధుడు దానిని అమ్ముకొనడంకోసం నగరానికి వచ్చి దుస్సాహసం చేయడంవల్ల బెరుకు బెరుకుగా అంగడివీధిలో తిరుగుతుండగా, నగరరక్షకులు దొంగఅని అనుమానంతో పట్టుకొని రాజసభలో హాజరుచేశారు. చేతో ఉజ్జ్వలమైన ముక్తాహారం పట్టుకొన్న అతనిని దూరంనుంచే రాజు చూచి,

ప్రాణత్యాగం షరతుగా పెట్టిన వ్యాధుడని గుర్తించి, 'వీడు నాకు ఆచార్యుడు; శమగుణం ప్రసాదించిన సూక్తాన్ని ఉపదేశం చేసిన వాడు. కనుక పూజార్హుడు' అని నమస్కరించి, సత్కరించి విడిచి పెట్టాడు.

ఆ విధంగా సత్యవ్రతుడు, సత్యవంతుడు అయి, కాలక్రమంగా సమ్యగ్బోధి అనే నిధానంతో మహిమావంతుడైన సుభాషితగవేషి నరపతిని నేనే.

భగవానుడు చెప్పిన స్వవృత్తాంతాన్ని సురపతి విని హర్షవిపులలోచనుడై పద్మాకరశోభను పొందాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో సుభాషితగవేష్యవదానమనే యాభైమూడవ పల్లవం.

సత్త్వౌషధావదానం

సాధువులు శంఖం వంటివారు. శంఖం చంద్రునివలె తెల్లనిది; సాధుశబ్దానికి వసతి అయి, మంగళాలకు నిధి అయి, జీవితం పోయినా పరోపకారంలో అలసట అనేదే లేకుండా లోకానికి కుశలం కలిగిస్తుంది. సాధువులు తమకీర్తి చంద్రికలతో శశాంక సుందరులు. సాధుశబ్దానికి (మంచివారనే పేరుకు) వసతి అయి, జీవితాలు పోయినా, లోకానికి క్షేమం కలిగిస్తారు. శంఖం శ్లాఘ్యం; సాధువులు శ్లాఘ్యులే.

భగవానుడు పుష్పిలఅనే రాక్షసిని అణచివేసిన పిదప సింహాల భయమేమీలేక స్వేచ్ఛగా జింకలు విహరించే హారిణవనంలో విహరిస్తుండగా, ఒకమారు ఆయన ముఖంపై మందహాసం మెరిసింది. ఆయన సేవకోసం వెంటనే ఉన్న ఇంద్రుడు హాసకారణ మేమని ప్రశ్నించాడు. భగవానుడు ఇలా అన్నాడు.

పూర్వం నిర్జిత స్వర్గోత్సవమైన మహేంద్రవతి అనే పట్టణం ఉండేది. అక్కడి ప్రజలు డెబ్బదిరెండువేల సంవత్సరాల దీర్ఘాయుస్సుతో ఉండేవారు. ఆ పట్టణాన్ని మహేంద్రసేనుడనే రాజు పాలించేవాడు. ఆ మహారాజు తనకీర్తి కస్తూరవర్తికలతో దిక్కుల తిమిరరోగాన్ని పటాపంచలుచేస్తూ, రిపుదర్పజ్వరాన్ని హరిస్తూ, దుర్దశపొందినవారి కృచ్ఛ్రరోగాన్ని (కష్టాలను) పోగొడుతూ, తృష్ణను దూరంచేస్తూ ప్రజలను సద్వైద్యునివలె పాలించి స్వస్థులను చేసేవాడు. ఆ రాజుకు రూపుదాల్చిన పుణ్యపుంజం వంటివాడు, సర్వప్రాణిహితకాంక్షి అయిన సత్త్వౌషధుడనే కుమారుడున్నాడు. అతడు భావ్రదకల్పికుడనే బోధిసత్త్వుడు. సత్త్వగుణ విభూషితుడు; కరుణ, ముదిత, ఉపేక్ష, మైత్రి అనేగుణాలు అతనిని వరించాయి. పట్టణాలనుంచి, గ్రామాల నుంచి, అరణ్యాలనుంచి, దిక్కుదిక్కులనుంచి ఎల్లప్పుడూ రోగులు వస్తూ అతని స్పర్శతో రోగవిముక్తులై స్వాస్థ్యం పొందేవారు.

జనసమూహమనే ఈ అరణ్యంలో సజ్జనుడనేవాడు చందనవృక్షంవంటి వాడు. చందనవృక్షం ఆమూలాగ్రమూ పరులకే ఉపయోగపడినట్టు, సుజనుడు తనదేహంతో అపారమైన పరోపకారం చేస్తాడు. దుష్టసహవాసంతో సంతప్తులైనవారికి సాధుసమాగమం ఎంతసుఖం కలిగిస్తుందో అదేవిధంగా, అతడు దీర్ఘవ్యాధి పీడితులకు తనసహవాసంతో వెంటనే సుఖం కలిగించేవాడు. శరీరరోగాలను స్పర్శచేత, మనోరోగాన్ని ధనంచేత పోగొట్టడంవల్ల అతని పరిసర దిక్కులలో ఆర్తులనేవారుగాని, అర్థులనేవారుగాని ఏదిక్కునా లేకపోయారు.

కాని కాలం ఒకే తీరున ఉండేదేనా? కాలవిలాసం సకలాశ్చర్యాలను దిగమింగి వేసేది కదా! ప్రజల పుణ్యం క్షీణించడం వల్ల ఆరాజకుమారుడు కాలధర్మం చెందాడు. గుణగంధాన్ని గుప్పుమని దిక్కులకు వెదజల్లే ఉత్తముల ఉనికి క్షణికం. కన్నులకు చలవనిచ్చే చంద్రుడు కొన్నిరోజులు మాత్రమే నిండుగా ఉంటాడు. కాలేచ్ఛ మనకు ప్రీతిపాత్రమైన వారిని అకాలంలో మనంనుంచి వేరుచేసివేయగలది. దీని చెయిదం ములుకులవలె ఎవరి మనస్సుకు నాటుకోదు! ఎంతోసుకుమారమైనది, విపుల పుణ్యంతో పొందినది, సర్వరోగసంజీవని, అయత్నంగా లభించిన సుఖమైనట్టిది — అన్నీ కాలబలగ్రస్తమై నశిస్తాయి. ఇదంతా చూస్తున్నా, మూఢులకు ఒకమారయినా వివేకలవమైనా కలుగదు.

రాజకుమారుడు యశశ్శేషుడుకాగా, ప్రజలు అతని విరహదుఃఖం మరచి, రోగభయంతో మొదట స్వదుఃఖాన్నే చూచుకోడం ఆరంభించారు. దేహలక్షణాలు ఎరిగిన మంత్రులు రాజకుమారుని శరీరాన్ని లోకహితంకోసం ఒకవన ప్రాంతంలో భద్రపరిచారు. పుణ్యాసదృశమైన ఆ శరీరం పుష్కరిణులతో రమ్యమూ, ఫుల్లలతావృక్షసంకులమూ అయిన ఆవనప్రాంతంలో చెక్కుచెదరక అలాగే ఉండినది. అది తెలిసి దిగంతాలనుంచి ఆశతో వచ్చిన సకలరోగులు ఆ శరీ

రాన్ని తాకినమాత్రానే వెంటనే స్వస్థులయేవారు. అతనిశరీరాన్ని తాకిన గాలి అక్కడి సరోవరాలలోని కమలాలను, నురగను, నీటిని తాకేది. ఆ నీటిలో స్నానంచేసి మానవులు వెంటనే సకలామయాలు పోయి, అపాయరహితులై అమృతం తాకినవారిలా ప్రకాశించేవారు.

ఆ సత్త్వౌషధ కుమారుణ్ని నేనే. అతని పేరు స్మరించడంవల్లనే వ్యాధులన్నీ నశించిపోతాయి. నా యీ కథను, స్మరణమాత్రంతోనే అమృతంవంటి దానిని, తలిచేవారికి ఆధివ్యాధి మయమైన దుఃఖ మంతా శమిస్తుంది. కొంతకాలానికి ఈ దేశంలో అశోకుడనే రాజు జన్మిస్తాడు. అతడు లోకహితంకోసం చైత్యం నిర్మిస్తాడు.

ఈవిధంగా సుగతుడు చెప్పినదానిని శ్రద్ధగా విన్న అమరరాజు ముఖం సంతోషసంభ్రమంతో విరాజిల్లింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సత్త్వౌషధావదానమనే యాభైనాల్గవ పల్లవం.

సర్వందదావదానం

చింతామణి మన కోరుకున్న వస్తువును ఇస్తుంది. కల్పద్రుమం తను కల్పించుకొన్నదాన్నే సృష్టించి ఇస్తుంది. దేహప్రదానానికి స్వయంగా ఉద్యమించిన త్యాగిని వర్ణించడానికి పదా లేవీ?

శాస్త్ర అయిన సుగతుడు ఘాటుడు, ఉపఘాటకుడు అనే మద మత్తులైన యక్షులను అణచివేసిన పిదప కేశినీవనంనుంచి మరొక వనానికి వెళ్ళి విశ్రమించాడు. అక్కడ ఒకనాడు ఉపదేశగోష్ఠిలో అతని ముఖంపై చిరునవ్వు చిందింది. దానికి కారణ మేమని ఇంద్రుడు ప్రశ్నించగా, శాస్త్ర ఇలా చెప్పసాగాడు.

పూర్వం సర్వ సంపదలకు ఆవాసభూమి అయిన సర్వావతి అనే నగరం ఉండేది. ఆకాశాన్నంటే మణి మందిరాల కాంతితో అది నవ్వుతున్నట్టు ఉండేది. దానిని నిర్మల తేజస్కుడైన సర్వందదుడనే రాజు పాలించేవాడు. అతని కీర్తి త్రిభువనాలకు వెన్నెలగా రేయిం బవలు వెలిగింది.

ఆ భూమిశతక్రతువు ఒకనాడు ప్రజల సుఖదుఃఖాల మనవులు చిత్తగించడంకోసం రాజప్రాసాదాంగణ భూమిని చేరాడు. అక్కడి సామంతుల కిరీటరత్నాలలో అతని మూర్తి ప్రతిఫలించింది. అది చూడగా, అసంఖ్య రూపాలతో అతడు పృథివీ కార్యం ముదలకించే టట్టు కనిపించింది. అతనిముందు నతులైన అర్థులు అతని చంద్ర కాంత మయమైన పాదపీఠంలో ప్రతిబింబించడం చూడగా దాని చల్లదనంవల్ల వారు చింతాతాపాలనే వదలినట్టు కనిపించింది. ఇంతలో ఎక్కడినుంచో కాలిన రెక్కలుగల ఒకపావురం దిక్కులేనిదై అతని ఒడిలో వచ్చి వాలింది. భయంతో కళ్ళు తేలవేస్తూ, కుంచిం చుకు పోతున్న ఆపావురాన్ని చూచి పృథివీపతికి జాలి కలిగింది.

"నీ కిక్కడ భయమేమిటి ?" అని అతడు కమలాదేవిచేతిలోని సము త్ఫుల్ల లీలాకమల దళకాంతిని విరజిమ్మే చూపు దానిపై పరపాడు.

ఆసమయంలో రాజు సత్వనిష్ఠను పరీక్షిద్దామనే జిజ్ఞాసతో పాక శాసనుడు మాయతో లుబ్ధక వేషంతో వచ్చి రాజుతో ఇలా అన్నాడు. "దేవా, బహుకాలానికి నాకు ఆహారమైన ఈపక్షిని పొందగలిగాను. ఇది మాకు సహజమైన వృత్తి; ఎవరూ అడ్డుపెట్టనిది, అయాచితమైన దీని. ఓ జగతీపతే, ఇది నాకు సహజసిద్ధమైన భోజనం. దీనిని వదలితే నేను బతకలేను. ప్రాణాలు తిండిపైనే గదా ఆధారపడుతాయి. చేతి కందిన ఈ ఆహారం చేయిజారిపోయి నేను ఆకలితో ప్రాణాలు వదలుకుంటే, నాభార్య నిరాశతో సంతానంతో సహా మరణిస్తుంది. ఓ ధర్మాత్మా! ఒకరిని రక్షించడానికి పలువురికి ప్రాణహాని కలిగించేది ధర్మమైతే, అధర్మ మనేది ఎలాటిది? పావురంపై ప్రీతితో నాపై ద్వేషం చేసుకోవద్దు. నీబోటివారు ఏదోకారణంవల్ల కలిగిన రాగ ద్వేషాలతో ప్రవర్తించరు. అది ఎలాటిదో, నేనూ అలాటిదాన్నే. నీకు మేమిద్దరం ఒక్కటే. సత్పురుషులు సర్వభూతాలఎడ సమానులు. ఒకచోటనే కృపచూపరు."

లుబ్ధకుడు ఈవిధంగా అనగా, నరపతి మణిమయ కంకణాలు కదలి సవ్వడి చేస్తున్న చేతితో ఆపావురాన్ని కప్పి, "భయపడకు, భయ పడకు" అని అన్నాడు. తర్వాత సర్వజీవ సంతాప నివారణ దక్షు డైన అతడు స్నిగ్ధజీమూతఘోష గంభీరమైన వాక్కుతో ఇలా అన్నాడు: "ఓ లుబ్ధకుడా! క్షణికమైన తృప్తికోసం ప్రాణిహింస చేయవద్దు. దేహధారు లందరికి ప్రాణాలపై తీపి అనేది సమానమైన వ్యథావికారాలు కలిగించేదే. పరప్రాణాపహారంతో అలవరచుకొన్న వృత్తి శ్రేయస్సును నివారించి, పాపసంతాపం కలిగిస్తున్నది. ఈ కపో తాన్ని వదలి నాకోసం సిద్ధపరచిన ఆహారమంతా నిరాఘాటంగా, స్వేచ్ఛగా తీసుకో." ఈ మాటలు విని శ్రేష్ఠమైన ఉపభోగాలు నచ్చని

ఆ లుబ్ధకుడు ముఖం వాడిపోయి, నిట్టూరుస్తూ, "రాజా! మేము అరణ్యవాసులం. రాజభోగానికి అర్హులం కాము. రసజ్ఞులం అంత కన్నా కాము. గడ్డి గాదంతినే మృగాలు మోదకాలతో తృప్తి పడతాయా? ఒంటె ఎడారిలో తనకు పరిచితమైన ఆకులులేని ముండ్ల తీగను చెట్టు చేమగల అరణ్యంలో కానక దుఃఖంతో, ఆకలితో నక నక లాడుతూనే ఉండిపోతుంది. కాకి రుచిగల మామిడి చివురును విష మనుకుని మింగదు. స్వభావ భేదాన్ని బట్టి ఎవరికి ఏది నచ్చుతుందో అదే సుఖకరంగా ఉంటుంది. ఇప్పుడు రాజార్హమైన భోగం అనుభవించి రేపు ఏమిటి అనుభవిస్తాను? మరుసటిదినం దుర్లభం కానిది ఈనాడు తింటేనే సుఖం. సరసాహారం భుజించేవాడు విరసాహారం భుజించడు. బహుపరిజనుల మధ్యన ఉండేవాడు ఒంటిగా ఉండలేడు. రథంలోనే తిరిగేవాడు కాలినడకన వెళ్ళడానికి కష్టపడతాడు. ధనం పోగొట్టుకొన్న వాడు కష్టాలను ఎదుర్కొనడానికే భయపడతాడు. దేవా! నీ దృష్టి పడినవారికి రాజార్హమైన భోజనం ఎన్నటికీ దుర్లభం కాదు. కాని, నాజన్మకు అపూర్వమైనది నాకు ప్రియంకాదు. వేటలో చిక్కిన మాంసమే మాకు జీవిక. కనుక నాకు ఈపావురం రెండింతలుగా నీదేహమాంసం ఇప్పించు." అని కోరాడు.

రాజు ఈ మాటలు విని వెంటనే చింత ఉడిగి, ప్రహర్షోత్ఫుల్లనయనాంభోరుహుడై ఇలా అన్నాడు: "ఈపావురం ప్రాణం, నీప్రాణం ఎలా రక్షించాలా అని సంశయ పడుతున్న నాకు బుద్ధిమంతుడవైన నీవు ఈ స్పష్టమైన ఉపదేశం చేశావు. ఉభయప్రాణ సందేహంతో డోలాందోళితమైన నా మనస్సును మిత్రునివలె నీవే చిక్కబట్టేటట్టు చేశావు. నీచూపులతో కట్టివేసిన ఈ పక్షిని వదలిపెట్టు. ప్రస్తుతం నామాంసంతో ప్రాణధారణచేయి."

సత్యప్రతిజ్ఞుడైన రాజు పక్షియెడ కరుణతో ఈవిధంగా పలుకగా అమాత్యులు విషదిగ్ధ బాణాలు తాకినట్టుగా మూర్ఛితులయారు.

దానసమయంలో నాకు సచివులు హితాహితా లేమీ చెప్పతా దన్నంత ప్రతిజ్ఞగా అతనికి శరీరత్యాగనిశ్చయం కలిగింది. "నా దేహం కోసి మాంసం త్రాసులో పెట్టే వానికి ధనం ఇవ్వండి." అని రాజు మంత్రులను ఆదేశించాడు. పిదప రాజు తన దేహం కోసి మాంసం తీయడానికి జనం ముందుకు రావాలని, స్వర్ణవర్షం కురిపిస్తానని ప్రకటించాడు. దుష్కర్మలు చేస్తూ కుటిలమైన బుద్ధిగలవారుగూడ ఆమాటలు వినలేక చెవులు మూసుకొని వెళ్ళిపోయారు.

కాని కపిల పింగలు డనేవాడు ఒకడు మాత్రం చురకత్తి చేతపుచ్చుకొని, క్రూరమైన ఆపనికి సిద్ధమయ్యాడు. సరలచ్ఛేద దక్షులు, సహజ వక్రులు అయిన దురాత్ములు రంపాలవంటివారు క్రౌర్యంలో. వారికి అకృత్య మనేది ఏమిటి? దుర్మార్గుడు తన చర్యలతో అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూంటాడు! ఎలాగంటే, శస్త్రాలతో పగులగొట్టలేని దాన్ని వినోదపు మాటలతోనే పగుల గొడుతాడు. చెప్పడానికి శక్యం కానిదాన్ని కూడా వెంటనే చేస్తాడు. చేయరాని పనిని కూడా మనసుతో వెంటనే ఆలోచిస్తాడు. కపిల పింగలుడు త్రాసులో ఒక తట్టలో పావురాన్ని ఎక్కించి, రాజు కుడితొడనుకోసి తీసిన మాంసాన్ని మరొకతట్టలో పెట్టాడు. తొడ కోయడంవల్ల పడిన మొదటి రక్తబిందువులతో భూమి విహ్వాలురాలయిన దానివలె దిరదిర తిరిగింది. త్రాసులో పారావతండున్న భాగం కిందికి పోయింది; రాజు మాంసమున్న భాగం మీదికి లేచింది. అది చూచి రాజు "మరొక తొడ కోసి మాంసం ఇవ్వు." అని కపిల పింగలుని ఆదేశించాడు. ఆయన ఆదేశం ప్రకారం మరొక తొడ కోసినా, రెండు భుజాలు కోసి మాంసం తక్కెడలో పెట్టినా, పావురంతో సమానం కాలేదు. రాజు మనస్సుకు త్రైలోక్య సంశయమే కలిగింది; స్నాయువులే మిగిలిన ఆరాజు వెంటనే తనే ఆ త్రాసులో కూర్చున్నాడు. అప్పుడు అతని విరహంతో ఉద్విగ్నురాలైనట్టు కీర్తికాంత దిగంతాలకు పరిగెత్తింది.

అప్పుడు ఆ రాజు యొక్క యోని ధైర్యానికి త్రిలోకాలు ఆశ్చర్య పడ్డాయి. దేవతాస్త్రీలు తమ ధమ్మిల్లాలలోని పూలదండలు చేతులలో నింపుకుని అతని అద్భుత చరితాన్ని పూజించాలనే బుద్ధి పుట్టింది.

అప్పుడు క్రూరకర్ముడైన ఆ లుబ్ధకుడు నిర్వికారంగా త్రాసులో కూర్చున్న రాజును చూచి, "ఈ దేహదానంవల్ల నీ అభీప్సిత మేమో నాకు తెలియడంలేదు. దేహధారులకు సకల లాభాలకు ముఖ్యమైనది దేహమే కదా! నిజంగా చెప్పు. దేహత్యాగం చేసేటప్పుడు నీమనస్సు విరగలేదా!" అని అడిగాడు. ఆ మాటలు విని రాజు మందహాసంతో ఇలా అన్నాడు: "ఈలోకంలో నాకు పొందదగిం దేమీ లేదు. సర్వ జగత్తు హితం కోసం అనుత్తర సమ్యక్సంబోధి కలుగాలనేదే నా అభీప్సితం. నామనస్సు వికలం కాలే దన్న మాటే నిజమైతే, నాశరీరం అపరిక్షతమై యథాస్థితిని పొందనీ!"

ఈ మాటలు రాజు అన్నాడో లేదో సత్యశీలుడైన అతని దేహం వ్రణాలు మాని, పూర్ణచంద్ర కాంతితో ప్రకాశించింది. ఆ మీదట పావురం వెళ్ళిపోయింది. లుబ్ధకుడూ వెళ్ళిపోయాడు. తెల్లవారింది. భూపాలుడు రెండింతల కీర్తి విభవాలతో ప్రకాశించాడు. సర్వాందదుడైన క్షితిపతిని నేనే. నా దేహం కోసిన కపిలపింగలుడు దేవదత్తుడు. ఆసంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి నాకు నవ్వు వచ్చింది.

సుగతుడు చెప్పిన పూర్వవృత్తాంతంవిని దేవరాజు చాల సంతోషించాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో సర్వందదావదానమనే యాభైఆయిదవ పల్లవం.

గోపాలనాగ దమనావదానం

సత్పురుషులు చంద్రునిలాగ అమృతరస శీతలులు. వారిని చూడగానే ద్వేషవిషోష్ణం చల్లారిపోతుంది. అలాటివారు ఎవరికి వంద్యులు కారు?

ధారాముఖుడనే యక్షుని స్థానంనుంచి సుగతుడు అంతర్హితుడై క్షణంలో హింగుమర్దనమనే నగరం చేరాడు. అక్కడ బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు అతని పూజించగా, అతని సభలో ఉపదేశం చేసి, అందరిని ధన్యులను చేశాడు.

అప్పుడు ఆ నగరవాసులు వచ్చి, సర్వప్రాణులకు సకలాపదలను పోగొట్టే భగవానునితో ఇలా మొరపెట్టుకున్నారు. "భగవన్, ఈనగరం పొలిమేరలో పాషాణ పర్వత మనే ఒక రాతిగుట్ట ఉంది. అక్కడ క్రూరమైన విషసర్పమొకటి ఉంది. దానిపేరు గోపాలకుడు. అది పశువులకు, ప్రజలకు, పంటలకు పెద్ద పిడుగు లాంటిది. ఉన్న వస్తువులను నాశం చేస్తుంది. ఎవరు దానిని సృష్టించారో తెలియదు. అదాంతులను దమనంచేసి, అశాంతులను శమింపజేసే మీకృపే మాకీ ఆపదలో శరణ్యం."

పౌరులు ఈ విధంగా మొరపెట్టుకొని పోయిన పిదప, కరుణానిధి అయిన భగవానుడు సభామధ్యంనుంచి అంతర్ధానంచెంది. పాషాణ పర్వతానికి వెళ్ళాడు. ఆ పర్వతపు విశాల తటం మీద ఒక కొలనులో భయంకరమైన ఆనాగుబాము నివాసం ఏర్పరచుకొంది. ఆ కొలనునీరు ఆ నాగసర్పం విషశ్వాసాలతో నల్లనయినట్టు నల్లగా ఉంది. ఒరనుంచి తీసిన కత్తులలాగ కనిపించే అలలు ఇంకా భయంకరంగా కదలాడుతున్నాయి. ఆ కొలనుగట్టున భగవానుడు పర్యంకబంధంలో ఆసీనుడయ్యాడు; సుధాబంధువైన తన ప్రసన్నదృష్టితో విషాన్నే విషరహితంగా చేశాడు. బంగారు చాయగల ఆయన దేహం ఆ కొలని

నల్లనినీట ప్రతిబింబించింది. అది చూడగా, సూర్యుడు మరకతచ్ఛాయ గల గగనాన్ని ప్రవేశిస్తున్నట్టు అనిపించింది. అతని దేహప్రతిబింబ ప్రకాశానికి నాగరాజుభవనంలోని చీకటి, భయంతో పరుగెత్తుతున్న పాములగుంపులాగ పటాపంచలైంది. నాగరాజు అతనిని చూచి కోపంతో కండ్లు ఎర్రబడగా కొలనినుంచి తక్షణం పైకిలేచి పడగలు విప్పి, ఆకాశమంతా ఆక్రమించి, ప్రపంచాన్నే మాయా మేఘ పరీవృతంగా చేశాడు. అతని క్రోధాగ్ని ధూమసమూహాలనే మేఘాలతో, అతని నాలుకలనే మెరుపులతో దిక్కులు భయంతో కంపించి పోయినట్లయింది. ప్రళయారంభమనే భ్రాంతి కలిగించే ఆ మత్త మాయా మేఘాల గర్జితాలతో కొండల హృదయాలవంటి గుహాలు పగిలాయి. వెంటనే చెట్లను విరిచి పడేస్తూ, కొండచరియలను కూల్చి వేస్తూ, పెద్దగుండ్లను బండ్లను దొర్లిస్తూ, జీవరాశి ధైర్యాన్నే ధ్వంసం చేస్తూ వర్షం కురిసింది. భగవానుడు ఆ వైపు ఒక్కమారు దృష్టి సారించాడు. ఆ దుష్ట భుజగోత్సృష్టమైన వృష్టి పిల్లగాలికి రాలే కుసుమవర్షంవలె మారిపోయింది. పూల నవ్వులతో తెల్లనై తుమ్మెదల ఝుంకారంతో మ్రోగిపోయే వనాలు ఏర్పడ్డాయి. ఆ వనాలను చూచి వనదేవతలు తమ మెడలోని ముత్యాల దండలకంటే తెల్లని నవ్వులతో క్రూరుడైన ఫణీంద్రునితో ఇలా అన్నారు. "ఓకాలమేఘ! వికారం వదలిపెట్టు. ఇతను మేరునగ ధీరుడు. నీబోటివారు ప్రలయకాల ఝుంఝూ వాయువులతో నలిగి విరిగి ఈ మేరుపర్వతపు సానువులలోని విలాస కందరాలను ఆశ్రయిస్తారు."

వనదేవతల మాటలకు నాగరాజు మద ముడిగి, తన మాయా వికారాలను వదలి బద్ధాంజలియై శాస్త అయిన సుగతుని శరణు వేడాడు. కరుణానిధి అయిన భగవానుడు శరణుపొందిన నాగరాజుకు పంచశిక్షాపదాలు ఇచ్చి, కుశల పూర్వకమైన అనుగ్రహం ప్రసాదించాడు. నాగరాజు అతని చరణద్వంద్వంపై తల ఆనించి, ప్ర

యంతో కోరడవల్ల సర్పరాజు భవనంలోనే తన సన్నిధానమూ అను గ్రహించాడు. అప్పుడే భగవానుడు ప్రసంగవశాత్తు శాంతిని ఆకాంక్షించిన ఆ పర్వతవాసి అయిన వజ్రవాణి అనే యక్షుణ్ని కూడ అను గ్రహించాడు. ఈ విధంగా పెద్దలోకోపతాపాన్ని తొలగించి, దేవతల స్తుతులు, పూజలు అందుకొని, పూర్వబుద్ధుల పాదాంబుజ స్పర్శతో పవిత్రమైన ఆకొండప్రాంతాలలో తిరిగి, వనాలలో విహరించాడు.

అప్పు డొకమారు ఆయన మందహాసం చేశాడు. సందర్శనంకోసం వచ్చిన సురరాజు నవ్వుకు కారణ మేమని ప్రశ్నించగా, ఆయన ఇలా అన్నాడు. "పుణ్య సలిలాలుగల సెలయేర్లు, పరస్పరవైరంలేని ప్రాణులు గల ఈ తపోవనాలు శాంతికి ఆవాసాలు. ధర్మావాసమైన మునుల మనస్సులను కూడా పవిత్రంచేసే ఈ వనాలలో నేను పూర్వం కూడా విహారం చేశాను. కనకముని ఈ వనాలలోనే సుగతు డయ్యాడు. శమవిమలబుద్ధి అయిన కాశ్యపముని కూడ ఇక్కడే సమ్యక్సంబుద్ధు డయాడు. ఆడసింహం పొదుగును జింకపిల్ల కుడిచే ఈ పవిత్రవనంలో అఖిలలోక పీడాహరులైన భిక్షుక్కులూ నివాసం చేశారు."

ఇలా చెబుతుండగా, పుణ్యపరిపాకం వల్ల వచ్చిన ఒక లుబ్ధకునికి చూపులతోనే శమాన్ని ఉపదేశించాడు. భాగ్యశాలి అయిన ఆ లుబ్ధకుడు భగవానుని అనుగ్రహంవల్ల కుశల లుబ్ధమానసుడై భగవానుడు అనుగ్రహించిన కేశనఖాలుస్వీకరించి తల్లాంఛనమైన మృగాధిపమనే చైత్యం నిర్మించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
గోపాల నాగ దమనమనే యాభై అరవ పల్లవం.

స్తూపదానం

దిక్కాంతా కర్ణావతంస సదృశమైన కీర్తిగల మహాత్ములు విరాజిల్లుతున్నారు. వారి కీర్తి జగత్తులో స్తూపరూపాలతో ప్రకాశిస్తున్నది.

భగవానుడు ఒకమారు శక్రునికి ప్రాణదానం చేశాడు. వాని అనురోధంతో పూర్వబుద్ధులు నిర్మించిన స్తూపాలలో తన స్తూపమొకటి నిర్మింపజేశాడు. దేవత లందరూ దాని నిర్మాణానికి పూనుకున్నారు. శతసూర్యుల కాంతితో వెలిగిపోతూ రత్నమయమైన ఆ స్తూపంవల్ల జగత్తులోని మహామోహ సదృశమైన అంధకారం ఎక్కడికో పటాపంచలై పోయింది. ఆ స్తూపంలో జినుడు కిన్నర గంధర్వ నర నాగ సురులకు ధర్మోపదేశం చేసి వెళ్ళిపోయాడు. దేవతలు పాషాణ పర్వతంపైన నాలుగు స్తూపాలు నిర్మించగా, భగవానుడు ఐదవస్తూపాన్ని ఐదు స్తూపాలతో నిర్మించాడు. పిదప వాలోక్షమనే దేశానికి వెళ్ళి అక్కడ కుబేరునివంటి సుప్రబుద్ధు డనే శ్రేష్ఠితో పూజ లందుకున్నాడు. అతనికి ధర్మ వినయం ఉపదేశించాడు. దానితో సుప్రబుద్ధుడు మోహానిద్ర తొలగగా సపరివారుడుగా ప్రబుద్ధత్వం పొందాడు. అతడు భగవానుని శాసనంవల్ల తన పుణ్యంవలె ఉన్నతమై, రత్నదీప్తమైన బాలోక్షీయమనే స్తూపం కట్టించాడు.

తర్వాత తథాగతుడు డంబరమనే గ్రామంచేరి డంబరుడనే యక్షుని అణచివేసి, అతనికి శిక్షాపదాలు అనుగ్రహించాడు. అక్కడి నుంచి చండాలమనే గ్రామానికి వెళ్ళి మల్లికఅనే చండాలికి వినయోపదేశం చేశాడు. ఆమె ఏడుగురు పుత్రులూ బౌద్ధదీక్ష స్వీకరించారు. కర్మశేషంవల్ల వారికి మాతంగ కులజన్మ కలిగింది. జినదర్శనంవల్ల వారు గతదోషులై పద్మాకరంవలె శోభించారు. సత్పురుషులు దీన జన అవలంబన పరులు. కనుక దూషితులు, జుగుప్సితులు, పాపిష్ఠులు,

విపుల వ్యసనాతురులు అయిన వారిపై ఎలాంటి వికల్పాలూ లేక హెచ్చుగా దయచూపుతారు.

అనంతరం సుగతుడు సపరివారంగా పాటల మనే గ్రామం చేరి, పోతలుడనే గృహపతి చరిత్రను ధర్మ్యంగా తీర్చి దిద్దారు. ఆ గృహపతి సుగతానుగ్రహంతో శిక్షాపనంతో పరిశుద్ధుడై సుగతుని కేశ నఖాంకితమైన రత్నస్తూపం నిర్మించాడు. అక్కడికి తన సందర్శనంకోసం వచ్చిన ఇంద్రునితో భగవానుడు " ఈ దేశంలో మిళిందుడనే రాజు స్తూపం నిర్మిస్తాడు." అని అన్నాడు.

ఈవిధంగా భగవానుని దయార్ద్రవిలోకనం వల్ల ప్రతిష్ఠలంలోను ప్రజలు శోకమోహభయాలు ఉడిగి శాంతచిత్తులయారు. మేదిని కొత్తగా నిర్మించిన స్తూపాలనే ఒడిలో గలగలలాడే మణికింకిణీకుల కలకలంతో క్రీడాలోల అయింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
స్తూపావదానమనే యాభై ఏడవ పల్లవం.

పుణ్యబలావదానం

సకల కుశలోత్పత్తికి వసుధవంటి సిద్ధమైన సుధను అంతరంగంలో ఉంచుకుని, ఆపన్నుల వ్యసనాలను శమింపజేసే ప్రసన్నమైన ఆలోకన రసాలతో ప్రజలకు ఆరోగ్యం కలిగించే భవరోగ పరిభవదక్షులైన భిషక్కులు వంద్యులు; అనింద్యులు.

బుద్ధభగవానుడు ఒకమారు పుష్కలావతీ నగరంలో విశ్రమించాడు. అప్పుడు ఆయన ముఖంపై మందహాసం తొంగలించింది. దేవేంద్రుడది చూచి వినయ వినమిత మస్తకుడై "దేవా! మీచిరునవ్వుకు కారణ మేమి?" అని ప్రశ్నించాడు. దానికి బుద్ధదేవుడు ఇలా సమాధాన మిచ్చాడు.

పూర్వం పుణ్యబలుడనే పృథివీపతి ఉండేవాడు. అతని ఏలుబడిలో ఎనభైవేల నగరాలు ఉండేవి. అతని రాజధాని పుణ్యావతి. స్ఫటిక శిలలతో నిర్మించిన రమ్యాగారాలతో ఆ నగరం వెన్నెలవలె వెలుగొందేది.

ఆ మహారాజు ఒకనాడు తన నగరంలోని నూతనోద్యానం చూడదలచి రథమెక్కి బయలుదేరాడు. దారిలో పథ్యం పానం లేకుండా, చూచేవారూ, ఉపచరించేవారూ లేకుండా పడిఉన్న ఒకరోగిని చూచాడు. దీర్ఘరోగంతో పరితపిస్తూ మ్లానవదనుడైన ఆ రోగిని చూచి ఆరాజు మనసు కరుణతో ద్రవించి బాధాకులమైంది. సత్పురుషులు సూర్యకాంత మణులవంటివారు; ఇతరుల తాపం అద్దంలోలాగ తమలో సక్రమించగా, తాముగూడ సంతాపం చెందుతారు.

తర్వాత ఆ రాజు తన ఏలుబడిలో ఉన్న అన్ని నగరాలలోని సమస్త నగరద్వారాలలోను, వీధులలోను రోగులకు వైద్యశాలలు నెలకొల్పాడు. వాటిలో రోగులకు పథ్యపానాలకు, ఔషధసేవనకు, పడుకొనడానికి అన్ని ఏర్పాట్లూ చేశాడు. వారికి పరిచర్య చేయడానికి

కుశలులైన వారిని నియమించాడు. వ్యాధి చికిత్సకు ప్రథమాంగం మంచి పరిచారకుడు. పరిచారకుడు కరుణార్ద్రుడు, సమర్థుడు, ఓరుగలవాడు, వైద్యుడు చెప్పినట్టు వినేవాడు, స్నేహంతో ఎలాటి విచికిత్సాలేక సేవచేసేవాడు అయివుండాలి. ఇలాటి పరిచారకుడు దొరకడం కష్టం. రాజు పరిచారకులను పిలిపించి ఇలా సెలవిచ్చాడు: "రాత్రింబగళ్ళు రోగులకు పరిచర్య చేయండి. రోగులకోసం రాజార్హమైన శాలలు నిర్మించాను. వాటిలో మంచిపడకలు మొదలయిన సౌకర్యాలు కలిగించాను. నిర్మల జలాలు, రత్నసోపానాలుగల పద్మాకరాలు తవ్వించాను. వైద్యశాలలో సమర్థులైన వైద్యులను నియమించాను. భైషజ్యసంపత్తికూడ గొప్పది. ఇక ఇప్పుడు ఆ రోగుల స్వాస్థ్యం మీచేతుల్లో ఉందనుకుంటున్నాను. పరిచారకులు వైద్యునివలె రోగులకు చల్లని ఉపచారాలతో సంతాపం పోగొడుతారు. వెచ్చని ఉపచారాలతో చలవను దూరం చేస్తారు. చల్లని నీటితో దప్పిని తీరుస్తారు. మితహితాహారోపచారాలతో బడలిక పోగొడుతారు. 'నీకేమీ జబ్బులేదు; ఇప్పుడు స్వస్థుడయ్యావు' అనే ప్రియవాక్కులతో అధైర్యం తొలగిస్తారు. ఆటపాటలతో నిరుత్సాహం నివారిస్తారు. కనుక మీరు రోగయోగంతో నవిసిపోతున్న తప్తులకు పలుమారు 'వైద్యుడు దోషరహితుడు. సుగతుడు (మంచి నడవడికలవాడు). గొప్ప ప్రసాదం అనుగ్రహించేవాడు. ఔషధం ధర్మోపదేశం, శ్రేష్ఠం. కనుక సంసారదీర్ఘజ్వర శోషితులైన వారికి శాంతి రసాయనమైన ఆ పరమౌషధం సేవించదగింది'. అనే మాటలను పలుమారు జ్ఞాపకపరుస్తూ వుండాలి." ప్రజలకు ఆరోగ్యధనం, ఉద్యోగులకు ధనం కూర్పిస్తున్న ఆరాజు ఆదేశం విని పరిచారకులు రోగుల స్వాస్థ్యంకోసం తమ విధులను సక్రమంగా నిర్వర్తించేవారు.

కొంత కాలానికి దేశమంతా కుశలమన్న వార్త బయలుదేరింది. ఆ వార్తవిని ఆమహారాజు వ్యాధిముక్తులై కుశలులైన వారిని స్వయంగా

చూచి పరామర్శించడానికి బయలుదేరాడు. రెండవ దేవేంద్రుని వంటి ఆ పుణ్యమూర్తియాత్రకు ఇంద్రుడు ఆరుదంతాల తెల్ల ఏనుగులు కట్టినరథం సిద్ధపరిచాడు. చల్లని పిల్లవాయువులకు అల్లల్లాడే హేమ రత్న సరోరుహాలతో, భృంగాంగనల గీతాలతో కనులపండువయ్యే దివ్య సరోవరాలు దారిలో వెలయింప జేశాడు. ఆ హేమరత్న సరో రుహాలలో నృత్యకలాకుశలలైన దేవవనితలు నిలబడి రాజు దూరం నుంచి వస్తుండగానే నృత్యగీతాలు ప్రారంభించి సేవచేయ సాగారు.

పుణ్యాబలుడు ఆవిధంగా వైభవంతో వెళ్ళుతుండగా, సత్త్వగుణ సుధాసింధువైన అతని సత్త్వగుణాన్ని పరీక్షించడానికి ఇంద్రుడు గుడ్డివాని రూపంతో వచ్చి, అతనితో ఇలా అన్నాడు. "రాజా, నేను నయన హీనుణ్ని. పుట్టినది మొదలు చూపులేనివాణ్ని. సర్వసత్త్వ పరిత్రాణ సన్నద్ధుడవైన నిన్ను శరణు పొందాను. ఈ రోగులందరూ నీప్రభావం వల్ల స్వాస్థ్యంపొంది మిసమిలాడే దేహకాంతితో నీ కీర్తిని చెప్పుకుంటూ తిరుగుతున్నారు. దుఃఖితులకు, దీనులకు, అంధులకు బాంధవుడైన నీవు నన్ను రక్షించగలవాడివి. ఈయగలిగితే, కుడి కన్ను ఇవ్వు."

ఆ మాటలు విని పుణ్యాబలుని వదనం ప్రసన్నతతో దివ్యంగా వెలిగి పోయింది. ధైర్యనిధి అయిన అతడు లోకాన్ని తరింపజేయడానికీ, ప్రజలకు సమ్యక్సంబోధి సిద్ధించడంకోసమూ ప్రణిధానం ఆచరించి, తనచేతి శస్త్రంతో కుడికన్ను పెకలించి. ఆ అంధునికి ఇచ్చాడు. ఈ అద్భుత దానానికి ఆశ్చర్యపడి దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించారు; పర్వతాలు కంపించాయి; అచల చలించింది; సముద్రాలు ఉల్లోల కల్లోలాలయాయి. ఒక కంటితోనే ఆ అంధునికి చూపు రావడం చూచి రాజు అత్యంత దానరసప్రీతితో రెండవకంటినికూడ పెకలించి యివ్వడానికి సిద్ధపడ్డాడు. అప్పుడు సురపతి నిజరూపంతో ప్రత్యక్షమై

రక్తం కారుతున్న రాజుకుడి కంటిని బాగుచేసి, అతని అద్భుత సత్త్వ గుణబలాన్ని ప్రశంసించాడు.

దాన మిచ్చే సమయంలోను తన అవయవాలమీద ఎప్పుడూ ఎంత మాత్రమూ మమకారంలేని ఆ ఊర్జిత సత్త్వగుణాంబోనిధికి ధన మనే దుమ్ముమీద ఆత్మీయత ఉంటుందా ? ఆ పుణ్యబలుణ్ని నేనే. దానరసంతో సమ్యక్సంబోధిని పొందినవాణ్నయాను. అప్పటి ఆశ్చర్య చరితం స్మరణకు రాగా, దానిమీదే మనస్సుపోయి నవ్వు వచ్చింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పుణ్యబలావదానమనే యాభై యొనిమిదవ పల్లవం.

కు ణా లా ప దా నం

ఎవ్వని సిరి సువ్యక్తమైన కీర్తి తిలకంతో, గుణాలనే రత్న భూషలతో, వాడని దానకుసుమాలతో, సత్యమనే చందన చర్చతో, శుచిశీలమనే దుకూలంతో అందాలు చిందుతుందో, అట్టివా డొక్కడే సుకృతోచిత చక్రవర్తి.

మహీయువతికి తిలకంవంటి పాటలిపుత్రమనే నగరంలో యశోనిధి, సూర్యకులావతంసము అయిన అశోకుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు మొదట కామిగాను, తీక్ష్ణుడుగాను ఉన్నా వివేకంతో వయసు పండగా పండగా ధర్మప్రదాతగా ప్రసిద్ధిపొందాడు. ఆతడు కుశలాంకురాలతో ప్రసన్నమైన పుణ్యాలనే ఉపవనస్థలులకు శోభ కాగా, లోకం అశోకత్వం పొందింది. అంతఃపురస్త్రీలందరికీ తలమానికమైన పద్మావతి అనే ఆయన దేవేరి త్యాగాన్ని అనుసరించే సంపద సాధువాదం (సత్కీర్తిని) వలె సత్త్వగుణానికే ఉత్సవంవంటి పుత్రుణ్ని ప్రసవించి అశోకునికి ఆనందం కలిగించింది. కనకంవలె పరిశుద్ధుడు, పద్మపత్ర విశాలనేత్రుడు అయిన కుణాలుడనే ఆరాజకుమారుడు హిమాలయంలో వసించే కుణాలమనే హంసలాగ దర్శనీయు డయాడు. విద్యావధువులకు విమలాదర్శంగాను, సకల కలాలతలకు వసంతోత్సవంగాను, కీర్తి కుముదినులకు చంద్రోదయంగాను ఉన్న ఆ రాజకుమారుడు సర్వలోకాలకు అభిమతు డయాడు. చంద్రుని ఒడిలోని జింకలాగ ఉన్న అతని నేత్రాలు తామర పూవులులాగ విలాసంతో ఒప్పేవి. కనుబొమలు తామరపూవులలోని తేటులవలె కనిపించేవి. అలాటి నేత్రాలను ఎంత చూచినా రాజుకు తృప్తి కలిగేది కాదు. అనేకగుణాలంకృతుడైన అతనికి సమస్త దిగ్ద్వీప ధరాధినాథులు కాముని ముత్తెపు తీగలలాగవున్న తమతమ కన్యలను ఇచ్చి ధన్యుల మనుకొన్నారు. మన్మథుడే మరుసటి జన్మలో జనానురాగంతో భవ్య

మూర్తిగా జన్మించినట్టున్న ఆ కుణాలునికి రతిలాంటి కాంచనమాల అనే చంద్రానన చాల ప్రియురాలు.

ఆ రాజకుమారుడు ఒకమారు తండ్రి సన్నిధిలో ఉండగా, సంఘస్థవిరుడు చూచాడు. షడభిజ్ఞ చర్యుడైన ఆ మనీషికి ముందు ముందు కుణాలుని కన్నులు పోగలవని జ్ఞాననేత్రంతో తెలిసింది. కనుక కరుణాళువైన ఆ యోగి ఆగామిదుఃఖ నివారణ నిమిత్తం, కుణాల కుమారుణ్ని ఏకాంత స్థలానికి పిలుచుకొని వెళ్ళి ఇలా అన్నాడు. "కుమారా! పైపై మెరుగులకే మోసపోయే నీ మనస్సు విభవాభిభూతమయినట్టు నాకు తోస్తున్నది. కామానికి వయస్సు సహాయకంగా ఉన్నది. చంద్రుని గర్వాన్ని ధ్వంసం చేసే దేహం ఉండనే ఉంది. చక్షువు సహజంగానే చపలమైంది. కనుక దీనిపై ఆస్థ లేకపోవడమే సుఖహేతువు. ఈకంటి ఆకర్షణకు లోబడినవారు తమదారి తప్పి స్పృహ అనే గుంతలో పడిపోతున్నారు. నీలోత్పల పత్ర సదృశమైన విశాల నేత్ర మనేది రాగోరగచ్ఛిన్నమైన సముద్రం వంటిది. అక్కడినుంచే ఇంద్రియాలన్నీ స్రవిస్తాయి. లావణ్యమనే మధువు తాగినా శీలప్రభావం వల్ల ఎవరినేత్రాలు విశేషతృష్ణతో తిరగవో వారు ధన్యులు; వారు అసమానమైన సత్త్వగుణంగల ధీరులు". ఈవిధంగా సంఘస్థవిరుడు ప్రశమగుణప్రధానంగా చెప్పిన మాటలను రాజకుమారుడు అలాగేఅని మనసులో పెట్టుకొని నమస్కరించి తన నగరుకు వెళ్ళాడు.

ఇలా ఉండగా, వసంతకాలం అరుదెంచింది. ఎక్కడ చూచినా భృంగాలు ఝుంకారం చేస్తున్నాయి. మోదుగ చెట్లు సిందూరం అలందుకొన్నట్లుగా పూచాయి. కమ్మని వాసనలకు ఏనుగులు మదించిపోయాయి. మానవతుల బిగుమానం సడల నారంభించింది. వియోగినులకు తాపవిపల్లవాలైన ఉద్యానవల్లీ నవపల్లవాలు నూతన రాగోద్గమంతో దుస్సహంగా వృద్ధిపొందాయి. మందానిలా

నికి చంపకపుష్పాలు కదలుతుండడం చూడగా, ప్రణయుల మధ్య మైత్రిని కల్పిస్తున్న వసంతుని గుండె లవియజేసే విజయ ప్రథమాభియో గాన్ని మన్మథుడు చంపక పుష్పలేఖలద్వారా ప్రకటిస్తున్నట్లుంది. తక్కిన పూవులు అన్నిటిలాగే విడిగాయి. కాని, మధువనే బంధువు ఆదరాతిశయం ఎక్కువగా సహకారానికే ఉపకరించినట్టుంది. ఎందు కంటే, దాని చుట్టూ భృంగాలు మూగి దాని యశస్సును ఝుంకా రాలతో గానం చేస్తున్నాయి గనుక.

వసంతోత్సవవిభ్రమం ఇంతగాఉన్నా రాజకుమారుడైన కుణా లుడు సంఘస్థవిరుని ఉపదేశం స్మరిస్తూ ఏకాంత ప్రదేశంలో ఉండగా అశోకుని భార్యలలో ఒక్కతె తిష్యరక్ష చూచింది. కుణా లునికి సవతి తల్లి అయిన ఆమె, క్షీణించని చంద్రకాంతితో, విశాల నేత్రాలతో, బలసినభుజస్కంధాలతో, ఆజానుబాహువులతో ఒప్పారే అతన్ని సమీపించి స్నేహరసార్ద్రచిత్తయై ఇలా అన్నది. "కుమార! నీ లోచనశ్రీ పుష్పాలలో నూతనావతారం, సంసారంలో సారభూతం. ఈలోకంలో ఎవరిధైర్యాన్ని పోగొట్టదు? అందులోను నేటి ఈవేషం బహుపేశలంగా ఉన్నది." అని అంటూ ఆమె లజ్జ దిగనాడి, వెంటనే భుజాలు రెండూ ఎత్తి అతన్ని దృఢంగా ఆలింగనం చేసుకొంది. అప్పుడు ఆమె ఆభరణాలన్నీ కదలాడి ధ్వనించాయి. అది చూడగా కుమారుడు అసక్తుడు, అతని జోలికి వెళ్ళవద్దు అని నివారించినట్టు కనిపించింది. 'అన్య అయినప్పటికీ ఈమె నాతల్లే. ఎప్పుడూ వాత్సల్యం ప్రకటిస్తుంది' అని కుణాలుడు భావించి జంకుగొంకులు లేక ఆమె పాదాలకడ తన తలమోపి ప్రణామం చేశాడు. ఘనమైన మోహ సమయంలో మదోద్ధతలై మకరాంకుని దెబ్బలకు క్షోభించిపోయిన అంగనలు ఘనమోహకాలంలో (మేఘాలు ముసురుకున్న కాలంలో) మదోద్ధతలై, మకరాంక వాతాలతో (మకరాది జంతువుల కదలి కతో) క్షోభించిన నదులవంటివారు. వారికి పైనుంచి కిందికి పడడం

సహజం. పాపంలో ఆమె పడిపోతే తన కెక్కడ కళంకం వస్తుందో అనే భయంతో శుచి అయిన ఆమెశీలం ఆమెనుంచి తొలగిపోయింది. మదనాభిభూతఅయిన ఆమె అప్పు డతనితో ఇలా అన్నది. "కుమార. నీవు నాకు చాలా ఇష్టమైన వాడివి. నాతో సమానమైన వయస్సు గలవాడివి. నేను మీతల్లిని సవతినేగాని తల్లికి కాను. నీ ఆలింగసంగ యోగ్యమైన ఈ నా తనువు సౌభాగ్యభోగం పొందేట్టుచేయి. స్వయంగా స్త్రీలు నిన్ను కోరివచ్చే నిర్లజ్జత నాకు ఇష్టమే. ఏం చేయను మరి? ప్రసన్నుడివి కా. నీ అంగ సగం నా హృదయంలో ఎంతోకాలంగా నాటుకొని ఉంది. హారాలతో అందమైన స్త్రీల చనుకట్టు, మొల నూలుతో ముచ్చటగొలిపే పిరుదుకట్టు పురుషుని నఖక్షతాలు లేనిదే ఉన్నిద్రమైన శోభను పొందవు. స్త్రీల మనస్సులు కొత్తకొత్తదనాన్ని చవిచూడాలని ఉవ్విళ్ళూరడం, కన్నులు లావణ్యమంటే లోభపడడం సహజం." తిష్యరక్ష ఈవిధంగా, అంటుండగా మదనుడు ఉపదేశిం చాడా అన్నట్టుగా ఆమె దేహం కంపించింది. శ్వాసంతో పెదవులు అదిరాయి. చెమటబిందువులతో నొసటి తిలకం చెదిరిపోయింది.

ఆమె మాటలు అతనికి చెవుల్లో కాచిన దబ్బనం పెట్టినట్టు వినిపిం చాయి. తలవంచుకొని ఆమాటలు విన్నాడు. అది ఎలా వుందంటే, కనులకు అంటిన పాపాన్ని వదలించుకొంటున్నట్టుగా ఉంది. అతడు విషాదలజ్జలు ముసురుకొనగా, శశాంక సదృశమైనప్పటికీ పాపం ఉబికి వస్తున్న ఆ ముఖాన్ని వెంటనే చూడలేకపోయాడు. ఆ మహా పాపవాక్కులు వినలేక కదలాడే కుండలాలనుంచి ధగధగ కాంతి నిప్పు లాగ వ్యాపించింది. అది చెవులచుట్టూ అలముకుంది. అది చూడగా ఆపాపపుమాటలు వినలేక రెండుచెవులూ నిప్పులో పడ్డట్టు అనిపిం చింది. అతడు వెంటనే చెవులు మూసుకొని దంతకాంతి వెల్లి విరి యగా ఇలా అన్నాడు. దంతికాంతి తిష్యరక్షిత ఆలింగన దోషం కడిగివేయడానికి వచ్చిన గంగలాగ అనిపించింది. "అమ్మా, నీవు

ఈవిధంగా అనడం యుక్తంకాదు. సద్ధర్మమార్గంలో నడువు. మాటలను అదుపులో ఉంచుకో. నీవు ఎక్కడ వదలి వెడతావో అని అల్లలలాడిపోయే శీలాన్ని సమాధానపెట్టుకో. గర్వం, అప్రమత్తత, పరవిత్తవాంఛ, పాపానుబంధి అయిన విషయాభిలాష - ఇవి అపాయ ద్వారాలు. జీవికి పతనావస్థలో నిరర్గళంగా ఏర్పడుతాయి. దాన పరాఙ్ముఖులకు ధనం ఉండీ ప్రయోజనంలేదు. ద్వేషవశీకృత బుద్ధులకు చదువువల్ల లాభ మేమిటి? సద్గుణ వర్జితులకు రూపంవల్ల ఏమి ప్రయోజనం? శీలభ్రష్టులకు కులం ఎంత మంచిదయితే ఏమి? అమ్మా, చంచలతను వదలు. అక్షయచంద్ర బింబంలాగ రుచిరమైన యశస్సును కాపాడుకో. నీ సద్వంశం ఒక్కమారు చూచుకో. పాపబుద్ధిని వదలు. పరలోకంలో పాపభూములు ఘోరనరక వహ్నికి కాలుతూ వికటంగా వికలంగా ప్రలపించే ప్రేతాలతో, క్లేశాకులాలై ఉంటాయి."

రాజకుమారుని ఈ మాటలు విన్నప్పటికీ ఆమెను తీవ్రంగా ఆవేశించిన మోహాగ్రహం వదలలేదు. మోహాంధకూపంలాగ ఉన్న మనిషి మనసులో ధర్మోపదేశమనే సూర్యకిరణాలు ప్రవేశిస్తాయా? రాజుకు పట్టువడి బాగా దెబ్బలుతిని ఎగవూర్పూ దిగవూర్పులతో పేరుకూడా సరిగా చెప్పక అసంగతంగా ఏదో వాగే దొంగవలె తిష్యరక్షిత తనను నానాక్షోభపెట్టే మన్మథపార్థివునికి పట్టుబడి తాపం తట్టుకోలేక పెద్ద నిట్టూర్పులు వదలుతూ అసంగతంగా ఇష్టంవచ్చినట్టు ఇలా ప్రలపించింది. "నీవు చేసే ఉపదేశమంతా స్వాస్థ్యంతో ఉన్నవారికి. స్మరార్దితఅయిన నాకు నీ ఉపదేశ మేమీ వినిపించడంలేదు. ప్రబలమై, విశాలజ్వాలా మాలా కలితమైన ఈ స్మరాగ్ని వట్టి మాటలతో శాంతించదు. రాగాతురులకు సెలయేర్లుపారే శీతల ప్రదేశం కూడా మండిపోయే మరుస్థలంగా కనిపిస్తుంది. సూర్యుడు ఉదయించినా దిగంతరాలు ఘోరాంధకార బంధురాలుగా కనిపిస్తాయి. దయాళువైన నీకు పరితప్తురాలైన అబలను కాపాడడం

ధర్మం కాకపోతే, సాధువులు గౌరవించే అలాంటి ధర్మమే లేకపోతే, ఇక అధర్మ మనేది ఏమిటి? ప్రశాంతచిత్తులు, స్వస్థబుద్ధులు అయిన వారికి నీవు చెప్పినది స్థిరమైన ధర్మం, సుఖం కలిగించేదీని. వారికి అది ప్రమాణం కూడా. సంతాపులు, వ్యసనాతురులు అయిన వారికి నిషిద్ధ కార్యాలను గురించి చింత ఏమిటి? మొదట పాపం చేసినదాన్ని నేనే. కనుక నన్ను రక్షించడం నీ ధర్మం. చంద్రునివంటి చల్లని స్పర్శతో నాలో ఎడతెగకుండా కలిగిన సంతాపరోగాన్ని పోగొట్టు చంద్రుడు సంతాపం పోగొట్టడం, సూర్యుడు చీకటులను తొలగ దోయడం, అగ్ని శీత బాధను రాత్రీపగలూ నివారించడం పాపమా? సమస్తశాస్త్రాలు చదువుకొన్నవాడివి. నిజం చెప్పు. దుఃఖార్తులను రక్షించడంతో సమానమైన సత్కర్మధర్మం మరొకటి ఎక్కడన్నా కద్దా? మనగుట్టు బట్టబయలవుతుందనే భయ మేమీ లేదు. ఈ ప్రదేశం నిర్జనంగాను, రహస్యంగాను వుంది. ప్రౌఢాంగనలు స్వయంగా ఇష్టపడి ప్రణయంతో లొంగిపోవడం పురుషుల భాగ్య మనుకో. రతితోషిత లైన నితంబినుల నలిగిన పెదవి, వాడిన చెక్కులు, పీగిన ముంగురులు, చెమటకు తడిసిన చందన చర్చగల వదనార విందము ధన్యులే చూస్తారు. స్త్రీలకోసం కొందరు కరవాలమనే నాలుక భయంకరంగా ఆడే రణకాలుని నోట్లో ప్రవేశిస్తున్నారు. మరికొందరు కోపంతో ఘూర్ణిల్లే నక్రాది జలజంతు సమాకులమైన జలనిధిలో దూకుతారు. అర్థపురుషార్థంకోసం మానవులు తీవ్రమైన, చిరక్లేశకరమైన ప్రయత్నం జరుపుతారు. ఈఅర్థపరిగ్రహం ధర్మంకోసమే. ధర్మానికి ప్రథమ ఫలం కామ పురుషార్థ మంటారు."

ఈవిధంగా విధవిధాలుగా ఆకులపాటుతో మాట్లాడుతున్న తిష్య రక్షను చూచి కుణాల కుమారుడు ఇలా అన్నాడు. "తల్లీ! త్రివర్గానికి సమూలమైన ఫలం ధర్మం. అదే కుశలానికి నాభివంటిది. నిర్జనంలో రహస్యంగాఉంటే పాపం పొందదా? అంతర్హితులై దేవతలు మన

పను లన్నిటినీ చూస్తూనే ఉంటారు. వారే మన రహస్య వ్యాపారాలకు సాక్షులు. జాయవలె వెంటనంటిన నీడ మన సంగతి నంతా తెలుసుకొంటుంది. రహస్యంగా చేసిన కర్మ కూడా తప్పక ఫలిస్తుంది. కర్మలకు ఫలం లేకపోవడ మనేది లేదు. విజనమైన, అంధకార బంధురమైన ప్రాంతంలో విషంతాగితే ప్రాణాలు పోవా ? స్త్రీలు సహజంగానే పాపనిమిత్తభూతలు. అందులోను పరదారసంగం మహాఘోరం. నీకు ఈ మితిమీరిన మోహం వద్దు. తనకు ప్రియమైన భార్యను కూడా పోట్లాటకు పూనుకొనేట్టయితే పురుషులు తుదివరకు తాకరు!" ఈవిధంగా కుణాల కుమారునితో తిరస్కృత కావడంవల్ల తన అభ్యర్థన భంగపాటు పొందినదనే బాధతో తిష్యరక్ష చాల తపించిపోయింది; వెంటనే అతనిఎడ వెగటుపుట్టి " ఉండు. నీనేత్రదర్పం తప్పక పోగొడుతాను. " అని శపథంచేస్తూ తన భవనానికి వెళ్ళింది.

తర్వాత కొంత కాలానికి అశోకుడు కుంజర కర్ణుడనే రాజు రాజధాని అయిన తక్షశిలానగరాన్ని జయించడానికి కుణాలుకుమారుణ్ని పంపాడు. కుణాలుడు సేనారజఃపుంజంతో అర్కమండలాన్నే కప్పివేస్తూ జైత్రయాత్రకు బయలుదేరాడు. కుణాలుడు చీకట్లు ముసురుకొనివచ్చాయా అన్నట్టు గజయూథంతో దిక్కులను కప్పివేస్తూ, భటకుంజరుల సంక్షుబ్ధ సముద్రఘోషవంటి నినాదాల లోకాన్ని రెండు ముక్కలు చేస్తున్నట్టుగా తక్షశిలను ముట్టడించాడు. తక్షశిలానాథుడు భయపడి కుమారుని కాళ్ళపై పడి ప్రసన్నుని చేసి, గజహయరత్నాలు కానుకలిచ్చి పూజించి స్వయంగా రాజధానికి పిలుచుకొనివచ్చాడు. రాజపుత్రుడు తక్షశిలాధిపతి ఆదరంతో ప్రియమైన ఉపచారాలు చేస్తుండగా వర్షాకాల మంతా అక్కడే గడిపాడు.

ఇంతలో పాటలీ పుత్రంలో అశోకునికి తనపుత్రుని ముఖారవింద చూడాలనే కుతూహలం కలిగింది. ఆచింతతోనో అన్నట్టు అతనికి ఉదరవ్యాధి పుట్టింది. అంతఃపుర వైద్యులు నానావిధాలైన ఔషధాలు

ఎంతో శ్రద్ధగా వాడినా ఈ రోగం అసాధ్యమైనదనే సందేహంతో చింత ముఖాలతో కనిపిస్తుండగా, అతని ప్రక్కనే నిలబడి ఉన్నారు. ఉద్వేగభీతితోనా అన్నట్టు కాకీకలాపం గలగలలాడగా, చిత్రంలో గీచినట్టుగా రెప్పలుగూడ అల్లార్చకుండా స్త్రీగణం ఒకవైపు చూస్తూ నిలబడింది. సమీపంలో మరికొందరు కాంతలు మెల్లమెల్లగా చామరాలు వీస్తున్నారు. అవి తెల్లగా విస్తరించి ఉండడం చూస్తే రాజు వ్యాధిగ్రస్తుడైనందుకు నిట్టూరుస్తూ తెల్లబారిపోయినట్టు కనిపించాయి. రాజు దృష్టి చన్నీళ్ళు తాగుదామని చన్నీటి బంగారు గిండీపై పడింది. కషాయం తాగమని అందిస్తే అతన్ని కసిరికొట్టాడు. నిద్రపోగూడదని వైద్యులంటే కోపపడ్డాడు. పథ్యం చేయాలని చెబితే చింత పడ్డాడు. నింద్యమైన వ్యాధి కలిగినందుకు దేహంపైనే అతనికి ద్వేషం కలిగింది. పట్టపురాణి అతని తలను తన స్తనమండలానికి ఆనించి శ్రమ లేకుండా పట్టుకుంది. ఆ పరిస్థితిలో రాజు క్షామస్వరంతో ఇలా అన్నాడు: "వైద్యులతో ప్రయోజనమేమిటి? వారి విద్య దండుగ. వారు చేసే చికిత్సంతా కేవలం వృథ కలిగించేదే. చెప్పే పథ్యమంతా నిరుపయోగం. పాపకర్మనిపీడితులకు చికిత్స ధర్మోపదేశమే. ఈ నా కాయం అపాయదశను పొందింది; చిక్కి శల్యమైంది. భోగాలు అనుభవించదగనివిగా అయ్యాయి. అంధునికి లావణ్యవతి అయిన కాంతవలే భోగరహిత అయిన సంపద ఘోరమైన శాపం వంటిది. నాకు జఠరాగ్ని మందగించినా శోకానలం ప్రదీప్తమై దహించి వేస్తున్నది. తృష్ణ హెచ్చినా జాడ్యం తొలగలేదు. ప్రాణాలు పోయినా సుఖంగా ఉండేని, ఈ దీర్ఘరోగం కంటే. లోపలనే కుమిలిపోతున్న ప్రచ్ఛన్న పాపం, కలహానుబంధి అయిన నీచుని అవమానం, బాగా జీర్ణించిపోయి జుగుప్స కలిగించే వ్యాధి దీప్తమైన అగ్నితాపంతో శాంతిస్తాయి. ఆరోగ్యంగా ఉండేవారికి దారిద్ర్యం, ధనవంతులకు సదారోగం అనేవి పూర్వజన్మ కుకర్మల విచిత్ర విపర్యయాయాస విలానమే సుమా!

ఆలోచించగల బుద్ధిలేనివారి జన్మ నిరర్థకం. పాండిత్యంతో ఉజ్జ్వలం కాని బుద్ధి దండుగ. ఛీ! లక్ష్మీకటాక్షంతో దీనత్వం తొలగని పాండిత్య మెందుకు? ఆరోగ్యభాగ్యం లేనప్పుడు లక్ష్మీవిభ్రమజృంభితం ఎందుకు? తక్షశిలకు పంపబడిన జనప్రియుడైన కుమారుణ్ణి వెంటనే పిలిపించండి. ఆ ఉత్తమ చరిత్రునికి, పరిశుద్ధునికి నారాజ్యం ఇప్పుడే సంక్రమించడం చూస్తాను. నేనే ప్రేమతో వానికి కిరీటం పెట్టి శ్వేతచ్ఛత్రం పడుతాను. అలాంటి కుమారుణ్ని నేనే మరల తారుణ్యం పొందినట్టు ప్రజలు పుణ్యఫలంతో చూతురుగాక!"

ఇలా అంటున్న రాజు మాటలు విని రాజపత్ని తిష్యరక్ష భయ శోక దైన్య మాత్సర్య మోహాలు ఒకేమారు ముంచుకొనిరాగా రాజుతో ఇలా అన్నది: "మహారాజా నేను నిన్ను నిరామయుణ్ని చేస్తాను. నా యుక్తివిశేషం చూడు. తమ చికిత్సకోసం ధనం వ్యర్థం చేయించి, జనక్షయం కలిగించే వైద్యులు వెళ్ళిపోనీ. విద్యలేని వైద్యులు పరస్పరం వివాదాలతో, తమ విద్యాగర్వవాదాలతో, ఆ గర్వవాదాల వల్ల పుట్టిన అపవాదాలతో, బుద్ధిహీనుల అనువాదాలతో దినాలను, రోగిని క్షయింప జేస్తారు. సొంత కుమారునికి కూడ రాజ్యం అప్పగించరాదు. స్పృహ అంతటిని పరులకు వశంగా చేస్తుంది. సంపదను వదలిపెట్టామా, క్షణంలో విపత్సహస్ర జ్వలనానుతాపం కలిగిస్తుంది. కొడుకులకు పట్టంకట్టిన రాజుల గౌరవం వెంటనే ఆరిపోతుంది. ప్రజలు ఎదురు తిరిగి వారి శాసనాలను లక్ష్యపెట్టక గడ్డిపోచవలె చూస్తారు."

తిష్యరక్ష ఈవిధంగా రాజుకు ధైర్యం కలిగించి నగరునుంచి బయలుదేరి నగరమంతటా వెదికి రాజుకు వచ్చిన వ్యాధివంటి వ్యాధితో బాధపడుతున్న ఒక గొల్లవానిని నగరుకు పిలుచుకొని వచ్చింది. పిదప ఆక్రూరబుద్ధి క్రూరురాలైన ఒక దాసితో ఆగొల్లవాణ్ని చంపించి, వాని నాభికోశాన్ని చీల్చి, వాని పేగులలో ఉన్న వికృతమైన క్రిమిని చూచింది. ఆ పురుగు పైకి కిందికి తిరుగుతూ

మలం వదులుతూ ఉండగా చూచి, దానిని చంపడానికి పిప్పళ్ళు, ఇంగువ, వాయువిడంగాలు కలిపిన ముద్దను వేసింది. ఈ ముద్దతోగాని, విషయుక్తమైన క్షారాలతోగాని, అది చావలేదు. కాని, నీరుల్లిని పొట్టు ఒలిచి తాకించేవేళకు వెంటనే చచ్చింది. ఈ ఉపాయం తెలుసు ఆమె చాల సంతోషించి రాజు సన్నిధికి వెళ్ళింది. నీరుల్లిని రహస్యంగా అతనికి ఇచ్చి క్షణంలో అతనిని స్వస్థశరీరుణ్ని చేసింది. విషం బలం తగ్గి పనిచేయనిచోట, శస్త్రాలు కుంఠితమైనచోట, అగ్ని ఉత్సాహంలేక మందగించినచోట యువతుల ప్రేమ భగ్నం కాకుండా పని చేస్తుంది. రాజు, తన ప్రాణాలు దక్కాయనే సంతోషంతో ఆమెకు కృతజ్ఞతతో, ప్రేమానుబంధంతో, తప్పనిసరిగా ఆమె కోరిన ఏడురోజుల పాటు రాజ్యపాలనమనే వరాన్ని ఇచ్చాడు.

తిష్యరక్ష వరంతో రాజ్యం పొంది రాజకార్యాన్ని స్వయంగానే జరుపుకొనడానికి ఉద్యుక్తురాలై తక్షశిలాధిపతికి రాజముద్రాంచితమైన లేఖను, అనర్ఘరత్నాల కానుకతోపాటు పంపింది. నృపశాసన చిహ్నంతో వచ్చిన ఆలేఖను తక్షశిలాధినాథుడు గౌరవించి వినయావనమ్రుడై చక్కని అక్షరాలతో స్పష్టంగా అర్థమిస్తున్నదానిని తానే ఈవిధంగా చదివాడు:

"స్వస్తి. అసమ సమరసాహస సమాసాదిత సమస్త సింధుసీమానుముచ్చల దవిరల విమలయశః కలాప కలిత ధవలదుకూల వసుధావధూదత్త భోగసౌభాగ్య గర్వ ఖర్వీకృత విపుల రిపుప్రతాపుడును, అరాతి రమణీ విలాసాలకు శాపమువంటివాడును, ప్రణతి ప్రతిబింబితానంత సామంత వక్త్రశతపత్రైక పాత్రీకృత విమలమణి పాదపీఠుడును, సుహృత్కులకమల వికాసవాసరేశ్వరుడును, స్ఫీతశౌర్యమౌర్య మహావంశవన పంచాననుడును అయిన శ్రీమదశోకదేవుడు పాటలీపుత్రం నుంచి తక్షశిలాధిపతి అయిన శ్రీకుంజర కర్ణుని సంబోధిస్తున్నాడు. ఎట్లంటే—

నిరపత్రపుడు, కుచరితమైత్రీ పరిత్రస్త చారిత్రుడు, అపవిత్రుడు శాస్త్రవిద్వేషి, పితృకలత్రాభిలాష విషపాత్రీకృత నేత్రశతపత్రుడు, పాపానురూప యౌవనోత్సాహసాహసుడు అయిన పుత్రముఖ శత్రువు కుణాలుడు అతని నీలాలవంటి కండ్లు పీకించి జననీజన భుజంగుడని ప్రకటించి తక్షశిలనుంచి వెళ్ళగొట్టండి. ఇది మా అభ్యర్థనా ప్రణయం."

భయంకరమైన లేఖార్థాలు చదివి తక్షశిలాధీశుడు ఒకవైపు కృప అడ్డుకొనగా, మరొకవైపు కుమారునిపై ప్రీతి ముప్పిరిగొనగా, అశోక చక్రవర్తి భయం మరొకవైపు ముంచుకొనిరాగా, డోలాయమాన మానసుడయి బాష్పాకులిత నేత్రుడై భూమిని చూస్తూ నిలబడి పోయాడు. కుణాల కుమారుడు సంశయంతో బాధపడుతూ తనే ఆలేఖను పుచ్చుకుని చూచాడు. తండ్రికి మిథ్యాపవాదంవల్ల తనపైన తీవ్రమైన కోపం వచ్చినందుననే దుస్సహమైన ఈ ఆజ్ఞను పంపాడని నిశ్చయించు కొన్నాడు. అలాంటి సహించరాని వ్యసనంలోను నిశ్చల ధైర్యంతో ఇలా ఆలోచించాడు. "తండ్రి ఇచ్చను ఉల్లంఘించ కూడదు. ఈ నర పాలుణ్ని నా జనకుని కోపంనుంచి రక్షించాలి. మిథ్యాపరాధంవల్ల కోపించిన తండ్రిని నేను పరిశుద్ధుణ్ని అనే మాటలతో ప్రసన్నుణ్ని చేయలేము. నా కళ్ళను పీకివేసుకొని తండ్రి కోపాగ్ని తాపాన్ని శమింప జేస్తాను; అతనికి సంతోషంకూడ కలిగిస్తాను. ఈతక్షశిలాధిపతికి కూడా నాతండ్రి శాసనాన్ని ఉల్లంఘించాడనే వ్యసనం కలుగకుండు గాక! వినశ్వరమై, స్వేదక్లిన్నమైన ఈశరీరంలో చక్షు వనేది వికార రూపమైన జలబిందువు వంటిది. గడ్డివెలుగులాంటి క్షణమాత్ర ప్రకాశ మైన ఈకంటిపైన గొప్పదనే ఆస్థ ఎందుకు? లోకంలో జనం సుందర మైన రూపాన్ని చూడాలనే లోభంతో ఈకళ్ళను ఎంతో కాపాడు కుంటుంది. ఆ సుందరరూప మనేది తరళేంద్రజాల స్వప్నావళికి మిత్రం, గోడలేని చిత్రం."

నరేంద్ర పుత్రుడు ఈవిధంగా చాలసేపు ఆలోచించి తక్షశిలాధి

నాథుడు ఇష్టపడక విముఖతతో ఉన్నా, ప్రజలు కన్నీళ్ళతో వద్దం టున్నా వినక కండ్లను పెరికివేయించుకున్నాడు. విత్తలోభంతో ఒక క్రూరుడు అతని కళ్ళను పీకివేశాడు. మదించి ఎవరు అడ్డుపెట్టినా ఆగని మాతంగం కమలాలు పీకివేయగా శోభవీడి పాడుగా కనిపించే పద్మాకరంలాగ అతనిముఖం కాంతిహీనమైంది. తక్షశిలా నగర విజయంలో అతనివెంట వచ్చిన అతని ప్రియురాలు కాంచన మాలిక అతడు కళ్ళులేని కబోది కావడం చూచి మూర్ఛితురాలై కింద పడిపోయింది. కొంతసేపటికి ఆమె తెలివి వచ్చి, నేత్ర లావణ్య విలాస లోభంతో పెద్దగా అంగలార్చ సాగింది. అప్పుడు కుణాలుడు అన్నీ అనిత్యమనే చింతనంవల్ల సత్యాన్ని గ్రహించి స్రోతాపత్తి ఫలం పొందినవాడు గనుక ఆమెతో ఇలా అన్నాడు. "ఓముగ్ధురాలా, ధైర్యం వహించు. వైక్లబ్యం పొంది మోహదైన్యాలతో భయ విహ్వాలురాలు కావద్దు. ప్రతిజీవి స్వకర్మఫలాలను అవశ్యం అనుభ వించక తప్పదు. నే నిప్పుడు గ్రుడ్డివాణ్ని. ఏకాంత స్థలానికి వెళ్ళి పోతాను. నీవు కష్టం సహించలేవు. బంధువుల ఇంటికి వెళ్ళు. ఈభవ (సంసార) స్వభావమే ప్రియోపభోగ వియోగ సారమైంది. కనుక దుఃఖపడ నక్కరలేదు."

ఇలా అంటున్న భర్తను చూచి కాంచనమాల వియోగ భయంతో ఒడలు కంపించగా, కాటుక కంటినీరు చనుగట్టుపై పడగా తన చిత్తం దుఃఖానికి అమ్ముడు పోయిందా అన్నట్టు పరితపిస్తూ అన్నది: "ఆర్యపుత్ర, నేను నిన్ను వదలి వెళ్ళను. మరొక రూపంలో ఉన్న ఆభరణం వంటి పతిని ఆపత్తులో శీలంలాగ వదలిపెట్టడం అంగ నలకు కులార్హమైన వ్రతం కాదు. ధనవంతుల ప్రీతికోసం వేశ్యలు కూడ సతీవ్రతం ప్రదర్శిస్తారు ఎంతో శ్రమపడి. విపద్గతుడైన అర్థి దాతలకు ఎక్కువగా ఇష్టుడైనట్టు విపద్గతుడైన భర్త సతులకు చాల ఇష్టుడు. పదభ్రష్టులయిన పురుషులకు పత్ని గ్రుడ్డితనంలో ఊతకర్ర

వంటిది; విషమమైన విపత్తాప కష్టాలలో ఛాయవంటిది. జాయాసదృశ మైన సహాయం మరొకటి లేదు.'' అని అంటూ అతని కాళ్ళపైపడి వేడు కుంది. ఎంతో ప్రయత్నంమీాదట కుణాలకుమారుడు అంగీకరించి, పాతకట్టుగుడ్డలతో ఆమెతోను, ధైర్యంతోను మెల్లగా తక్షశిల వదలి వెళ్ళిపోయాడు.

కుణాలకుమారుడు వీణాప్రవీణుడు. కనుక వీణవాయిస్తూ పాటలు పాడుతూ దారిలో పొట్టపోసుకున్నాడు. కలాసదృశమైన ధనం మరొ కటి లేదు. అది మానవులకు విపత్తులో పుణ్యమైనది; ఐశ్వర్యసమ యంలో విలాసకరమైనది. మత్తాలి మాలాక్వణిత సదృశమై శ్రవణా మృతమైన వీణాస్వనంతో ఆ రాజభిక్షువు ప్రతివారి యిండ్లకు భార్య వెంటరాగా వెళ్ళి, పాడి ఆనందింప జేసేవాడు. పెద్దల కోపాతిరేకమనే రాహువు మింగివేసిన ప్రభావమనే సూర్యులు గలవారికి, మిథ్యాప వాద బాధలనే కృష్ణపక్షం పాలయిన చరిత్ర అనే చంద్రుడు గల వారికి, గుణవంతులను దూషించడంవల్ల గుణాలనే రత్నాలు పడిపోవ డంవల్ల ప్రభాహీనులైన వారికి-బహుతరదుష్కర్మలనే ఝుంఝూమా రుతం దెబ్బకు ఆరిపోయిన నేత్రదీపాలు గలవారికి, సంసార మనే దుర్దినంలో ఒకమారైనా లక్ష్మీకటాక్షపాతం లేనివారికి పూర్వ పుణ్యాలవల్ల ధర్మసంస్మరణమనే క్రొత్త వెలుగు కలుగుతుంది.

వివేకచక్షువైన కుణాలకుమారుడు ఈవిధంగా తన కలావిలా సంతో పాటలు పాడుతూ బిచ్చమెత్తుకుంటూ తనభార్యనే ఊత గర్రగా పట్టుకొని తండ్రి రాజధాని అయిన పాటలీపుత్రనగరం చేరాడు. దీర్ఘదుఃఖంతో చాలదూరపు నడకతో శరీరంచి క్కి, చలికి, ఎండకు, వానకు, ముఖంమాడి రంగుపీడి, భార్యతో సహా పట్టణంలో ప్రవేశిం చిన అతనిని చూచి నగరవాసులు శాపక్షతుడైన మన్మథుడే సుమా ఇతడు — అని విచారపడ్డారు. అతడు నెమ్మదిగా రాజోద్యాన సమీపానికి వచ్చి, విశ్రమించదలచుకోగా గుడ్డి వానిని, బిచ్చగానిని

చూడడం అమంగలమని అతనిని ఉద్యానపాలకులు పరుషప్రలాపా లతో 'రావద్దు రావద్దు' అని కసిరారు. అక్కడ ఆశ్రయం దొరక్క-మరొకచోట ఆశ్రయం కోరుతూ అతడు అశోక మహారాజు హస్తి శాలలో ప్రవేశించాడు. హస్తిశాలా పరిపాలకుడు వీణావినోదకౌతుకి గనుక అతనికి అక్కడ ఉండడానికి అవకాశం ఇచ్చాడు. గజశాల లోని పట్టపు ఏనుగు ఆ గుడ్డివానిని చూచి, గుర్తుపట్టి ముఖం తిప్పి అతనికి స్వాగత మిస్తున్నదా అన్నట్టు గంభీరంగా ఘీంకరించింది. అది మేఘనాద మనుకుని నగరులోని పెంపుడు నెమళ్ళు నాట్యం చేయసాగాయి. పట్టపు ఏనుగు అంతగా ఘీంకరించినా, ఎలాంటి ఒడు దుడుకూలేక నిశ్చలంగా ఉన్న ఆగుడ్డివాణ్ని చూచి, హస్తిపకులు (మావటీండ్రు) "ఆహా ! సత్త్వోదధి అయిన ఈగుడ్డివాడు కదలకుండా మెదలకుండా ఉన్నాడు. ఎవ రీ సుక్షత్రియుడు ?" అని తమలో తాము అనుకున్నారు. పట్టపుఏనుగుకు ఎదుట భర్తకాళ్ళు పిసుకుతూవున్న కాంచనమాల కూడ పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచి, కంటనీరు పెట్టుకొని, గతవైభవం స్మరణకు రాగా ఇలా అన్నది. "ఏనుగ ఘీంకారం మేఘ గర్జనమనే ఆశతో నీముందు నృత్యంచేస్తున్న ఈ నెమళ్ళలో ఈ నెమలి కుమారస్వామి వాహనమైన మయూరకులంలో పుట్టినది. ఇది గణాధి పతి గర్జించినా నిర్వికారంగా ఉంటుంది."

అంతలో సాయంకాల మైంది. సరాగ అయిన సంధ్య, చపలాభి పత్య దోషోన్ముఖ అయిన సంధ్య ద్వేషంగలదివలె ప్రజలకు లోచన జీవభూతుడైన సూర్యుణ్ని హరించి ఘోరమైన గుడ్డితనాన్ని (చీకటిని) కలిగించింది. కళావిహీనమై పద్మాలనే ముఖాన్ని ముడుచుకొన్న పద్మాకరాన్ని చూచి భ్రమరావళి శోకాభిభూతమై భవితవ్యత స్వభావం ఇలాటిదేసుమా అని పాడినట్టు ఝుంకారం వినిపించింది. విశ్వాన్ని ప్రకాశింపజేసే ఏకైక మణిదీపంవంటి సూర్యుడు అస్త మించగా, సహస్రలక్ష దీపాలు పట్టపగటి కాంతిలో లవమాత్రం

కూడా కలిగించలేకపోయాయి. గొప్పవారి తేజస్సు సర్వాతిరిక్తం కదా! మణిహేమహర్మ్యాలతో ఆచీకటిలో వెలిగిపోతున్న ఆరాజ ధాని కష్టసమయంలోను భక్తితో భర్తకు ఉపకరించే శీలవతి అయిన భార్యవలె ప్రకాశించింది. చీకట్లు క్రమంగా అధికారం సంపాదించి, లోకాన్నంతా నిరాలోకంగా చేసి, చంద్రుడు ఉదయిస్తాడేమోనన్న భయంతోనో అన్నట్టు అక్కడక్కడ దాక్కొన్నాయి. నల్లటికళంక మనే అక్షరసమూహంతో పద్మాకర శ్రీ పరిహార రేఖగా కనిపిస్తున్న కుముద్వతీ మిత్రుడు చంద్రుడు ఉదయించాడు. లేత తామరతూళ్ళ వంటి కిరణ సమూహంతో తెల్లగా ఒప్పారే సుధాంశువు పాలవంటి తెల్లని కాంతివసనంతో జగత్తును కీర్తితో కప్పినట్టుగా కప్పాడు.

ఇంతలో రాత్రి కొంత గడిచింది. చంద్రుడు ఆకాశంలో సీసపు ముద్దవలె వ్రేలాడుతున్నాడు. మావటివాళ్ళు మత్తువదలటంవల్ల మేల్కొని నిద్రిస్తున్న కుమారుణ్ని చూచి, “ఓ గాంధర్వికుడా, వీణను కాంతలాగ ఒళ్ళో పెట్టుకొని గోళ్ళతో మీటుతూ పాట ఎందుకు పాడవు?” అని కేకలు వేయడం ప్రారంభించారు. మదపానమత్తులైన వారి నిర్బంధవల్ల కుమారుడు శ్రమ, నిద్ర తనని బాధిస్తున్నా విధిలేక విమల వీణను చేత్తోపట్టుకుని, నీచవాక్కులకు మనస్సు కుమిలి, ఈవిధంగా క్షణమాత్రం ఆలోచించాడు. “రక్తం వాసన చూసి నిర్దయగా మూగిన పులిగుంపు మధ్యనన్నా బదకవచ్చునుగాని, నిష్ప్రయోజకులు, కటువైన మాటలతో ఆక్షేపించేవారు, అయ్యో చిత్తం చిత్తం అంటూ చేతులు ముందుకు చాచుకొని ఉండేవారు, అయిన రాజచేటులమధ్య జీవించలేము. నీచసేవతో సమానమైంది లోకంలో మరొకటి లేదు. మానం పోగొడుతుంది. సిగ్గు పుట్టిస్తుంది. శ్రేయస్సులను ధ్వంసం చేస్తుంది. తాపం కలిగిస్తుంది. ఈవిధంగా అసహ్యమైన నిర్వేద విపత్తును పుట్టిస్తుంది.” ఇలా అతడు పలుమారు ఆలోచించి, నీచుల మాటలకు లోలోపలనే కుమిలిపోతూ, నిట్టూర్చి, కాలం వెళ్ళబుచ్చడంకోసం వీణ మీటుతూ నెమ్మదిగా పాడసాగినాడు.

"ఈ సంసారం దుర్మార్గునిలాగ మానవాళితో చెలగాటలు ఆడుతుంది. మానాన్ని మథింపజేస్తుంది ఐశ్వర్యం పోగొట్టి నవ్వులపాలు చేస్తుంది. మర్యాదను దాటి, సచ్చరితులను పాడుచేస్తుంది. లేనిపోని అపవాదాలు పుట్టిస్తుంది. మర్మాన్ని తాకే దుఃఖంతో కష్టంతో ములుకులు కొడుతుంది. పీ వేగాలికి ఊగిసలాడే తీగల ఆకుల కొసల లాగ చంచలమైన ఈ సంసారమనే సుడిగుండం మానవులకు స్థిరతర మహామోహం కలిగిస్తున్నది. అందులోను సంపదలు మెరుపుల్లాగ మరీ చంచలాలు. సంపదలు తొలగి క్లేశకాంతుడై ఆపద లనే పెద్ద గుంటలో కళ్ళులేక కాళ్ళుపోయి పడ్డప్పటికీ, సకలవిపత్తులకూ రక్షా రత్నము ప్రకాశసుధామయమూ అయిన పరిశుద్ధశీలం కొంచెమైన చెక్కుచెదరకపోతే భయమే లేదు. చేతిలోని కర్రతో నేను నీరేదో, భూమేదో, రాయేదో, రప్పేదో తెలుసుకొంటున్నాను. స్పర్శంతో, గంధంతో బుద్ధితో అంతా గ్రహిస్తున్నాను. దుర్గమ మార్గమని వినే లోపల ప్రవేశిస్తున్నాను. కాని, మోహంతో కనులు గప్పినవారు మాత్రం తమ విశ్వాసంలో విలీనమైన ఘోరనరకక్లేశం తెలుసుకో లేకపోతున్నారే అని ఈ గుడ్డివానికి నవ్వులాటగా ఉంది."

ఇలా ఆత్మవృత్తాంత ప్రవృత్తమైన గీతాన్ని కుణాల కుమారుడు పాడుతుండగా నగరులో నిద్రిస్తున్న అశోకమహారాజు రాత్రి ముగియ నుండగా అకస్మాత్తుగా మేల్కొని ఇలా అనుకున్నాడు: "ఎప్పుడూ దుస్స్వప్నాలే పడుతున్నాయి. ఎన్నో అనుమానాలతో మనస్సు ఆకులమైంది. తక్షశిలలో వసించే కుమారుడింకా ఉత్తరమైనా పంప లే దెందుకు? ఎప్పుడూ ఏదీ మరువనివాడే! ఆసన్న సుఖోన్ముఖుడై న న్ను మరచిపోయాడేమో! ఇంతకూ చిరప్రవాసంతో స్నేహాను బంధాలు శిథిలమౌతాయి. మూర్ఛనలు పోతున్న వీణమీద గమకానుసారిగా మధురస్వరాలతో శ్రవణపేయంగా కుమారుని గీతతుల్యమైన గీతాన్నే గంధర్వలోకంనుంచి వచ్చిన గీతంలాగ

వింటున్నాను. ఈ మృదు గీతం అతనిదే. అతడెందుకు రహస్యంగా ఉన్నాడో? ఏమిటిది? ఏమీ తెలియడం లేదు." అని క్షణమాత్రం ఆలోచించి ఆపాట పాడుతున్నవానిని పిలుచుకొని రండని సేవకులకు ఆదేశమిచ్చాడు.

కళ్ళులేక నిశ్శోభాహీనమైన ముఖంతో భార్యతో సహా వస్తున్న అతనిని దూరంనుంచే చూచి మహీపతి గుర్తుపట్టి మూర్ఛాక్రాంతుడై పడిపోయాడు. పిదప పరిజనము మంచుముక్కలతో చల్లనైన నీటితో ఉపచరించగా, తెలివి తెచ్చుకొని, దగ్గరికి వచ్చిన కుమారుణ్ణి ఒడిలో కూర్చోబెట్టుకొని చాలసేపు దుఃఖించాడు. "హా! కన్నుల పండువైన కుమారా! ఈ ప్రపంచంలో నీకీ దుఃఖదశ ఎలా వచ్చింది? సురసుందరులకూ కూడా విలోభనమైన నీ విలోచనాంభోజ యుగం ఎక్కడ? నీవు గాంభీర్య భూమివి. గుణరత్నకోశంవి. సరస్వతీ వల్లభుడివి. సత్త్వగుణరాశివి. మంచుకొట్టిన కమలవనంనుంచి అందమంతా పోయినట్టు నీనుంచి విలాసభూమి అయిన సిరి ఎక్కడికి వెళ్ళింది? ఆ రూపం ఏమైంది? ఈ అసహ్యమైన గుడ్డితనం ఎలా వచ్చింది? నాగుండె ఎందుకు పగలదో తెలీకుండా ఉంది. ఈ గుండెకు వజ్రంలా కఠినంగా ఉండమని ఎవరు ఉపదేశమిచ్చారో! నీ వినయానుగుణమైన పరిజనమంతా ఏమైంది? కష్టాల్లో సజ్జనునికి ధైర్యవృత్తివలె కులానురూప, నిశ్చల అయిన ఈనీపత్ని మాత్రమే పరివారశేషమా!"

ఇలా దుఃఖవేగంతో తడబడుతున్న మాటలతో ప్రలపిస్తున్న తండ్రిని చూచి, కుమారుడు ఒడినుంచి దిగి నమస్కరించి ఇలా అన్నాడు: "పృథ్వీపురుహూత! శోకం వదలిపెట్టు. ధీరులు శోకానికి లొంగిపోరు. నతులకు ఉన్నతులకు క్షయం తప్పదు. ఇది భవితవ్యత స్వభావం. ప్రజలకు ఆశ్చర్యకరమైన సుఖాలు కలిగించే ఐశ్వర్యమూ, లావణ్యలక్ష్మీ తిలకమైన దేహమూ, కృతాంతుని నర్మకర్మోర్ములకు క్షణంలో కొట్టుకొని పోతాయి. అభావానుభవంగల ఈ భవసాగ

రంలో సత్యస్వభావంగల భావసమూహమే ఉంటే, మునులు భోగాలు వదలి విజన ప్రదేశాలలో నివసించేవారు కాదనడం నిశ్చయం."

ఇలా మాట్లాడుతున్న కుమారుణ్ణి శోకమయుడైన రాజు విపత్కారణం కుచ్చి కుచ్చి అడిగాడు. కుమారుడు నెమ్మదిగా, రాజశాసనం వల్ల జరిగిన తన నేత్రవినాశవృత్తాంతం నివేదించాడు.

సచ్చరిత్రహీనులు కూడా జరుపని ఆ తీవ్ర నృశంస కార్యాన్ని విని ధరామూలమైనరాజు మొదలు నరికిన మహావృక్షంవలె నేల మీద పడిపోయాడు. తెలివివచ్చిన తర్వాత ఇది తిష్యరక్ష చేసిన కుటిల కార్యమే అని ఆలోచించి, ధర్మంఎడ ఆదరంతోనో అన్నట్టు ఆమెను బంధించాలని ఉత్తర్వు చేశాడు; స్త్రీ వధ పాతకానికి కూడా ఉద్యమించాడు. కాని కుణాల కుమారుడు మహాపకారికమైన ఆ క్రౌర్య ప్రకారానికి ప్రతీకారం చేయదలచిన తండ్రిని తనకు తన కర్మ పరిపాకంతో దుస్సహమైన దుఃఖం ప్రాప్తించిందని నచ్చజెప్పి వారించాడు. రాజు శోకంతో, కోపంతో మండిపోతూ, "అనార్యురాలు, క్రూరకర్మాసక్తురాలు అయిన దీనిని అభిమానంతో రక్షించడానికి పూనుకుంటావా? ద్వేషకార్యంలోను, స్నేహకార్యంలోను మనస్సు సమాన మనేవాడు మనిషేనా? అపకారం జరిగినప్పుడు రోషం ఇంతైనా లేనివానికి ఉపకారం జరిగితే అనుగ్రహం ఎలా కలుగుతుంది?" అని పెద్దగా బుసలుకొడుతూ ప్రలపించాడు. అది చూచి కుమారుడు "తండ్రీ, నాకు ఈ విషయంలో కొంచెంకూడా దుఃఖం లేదు. తీవ్రమైన అపకారం జరిగినా కోపతాపం లేదు. జనని విషయంలో నా మనస్సు నిర్వికారంగాను, ప్రసన్నంగాను ఉంటే, ఏ సత్యనిష్ఠతో నేనే నాచేతులతో పెరికివేసుకొన్నానో ఆనేత్రాలు మునుపటిలాగ ఆ సత్యనిష్ఠతోనే మరల వెంటనే రానీ!" అని అన్నాడు.

కుణాలకుమారుడు ఈవిధంగా అనగానే, లోకంలో అతని సత్యవ్రతానికి ప్రత్యయకారిగా, లక్ష్మికి కూడా విలోభకరమైన నేత్ర

సరోజయుగ్మం వెంటనే పుట్టింది నయనద్వయంతో విరాజమానుడై ప్రజలకు సుభోత్సాహాలు కలిగిస్తున్న కుణాలుణ్ని రాజు యువరాజుగా చేయదలచగా కుణాలుడు విముఖత తెలిపాడు. అతని కుమారుణ్ని, తండ్రితో తుల్యుణ్ని యౌవరాజ్యంలో అభిషేకించాడు. పిదప ఘోరాపచారం చేసిన పత్నికి తగిన ప్రతీకారం చేసి, తక్షశిలాధిపతి క్షమాపణ కోరగా, అతనిపై గల దుస్సహకోపాన్ని వదలిపెట్టాడు.

భిక్షుగణం ఈ విధంగా జరగడానికి కారణమేమిటని ప్రశ్నించగా, సంఘస్థవిరుడు ఇలా అన్నాడు. "కుణాలుడు ఒక పూర్వజన్మలో కాశీనగరంలో లుబ్ధకుడై పుట్టాడు; హిమాలయ తటాలలో నివసించేవాడు. ఐదువందల జింకలను ఒకమారు పట్టుకొని, కళ్లు పీకి తన ఉపయోగానుసారంగా చంపాడు. మరొక జన్మలో ముగ్ధుడనేపేరుతో ఒక శ్రేష్ఠికుమారుడుగా పుట్టాడు. పిల్లతనంలో అజ్ఞానంవల్ల చైత్యంలోని జినప్రతిమ కళ్ళను కత్తితో చెక్కివేశాడు. తర్వాత బుద్ధి తెలిసి పరితపించి ఆ ప్రతిమకు నూతనేంద్రనీలాలతో కళ్ళు చేయించాడు. మరొక జన్మలో జీర్ణచైత్యాన్ని ఉద్ధరించి పూజాపురస్కారాలు జరిపించాడు. అడవుల్లో జింకల కళ్లు పొడిచివేయడంవల్ల, బాల్యంలో చైత్య ప్రతిమ కళ్లు గీకివేయడం వల్ల ఇతనికి కళ్లు పోయాయి. జన్మాంతరంలోను, ఇప్పుడూ రాజపుత్రుడుగా పుట్టాడు. జన్మాంతరంలో జిన ప్రతిమకు రత్ననేత్రాలు చేయించడంవల్ల నశించిన చూపును మరల పొందగలిగాడు. శిథిల చైత్యోద్ధారంవల్ల ప్రాసాదికుడు, కాంతిమయుడు అయ్యాడు. శ్రోతాపత్తి ఫలంతో కలిగిన విమలాలోకం వల్ల వైరాగ్యంతో ఉజ్జ్వలమైన సత్యదర్శన కార్యంలో అధికారం సంపాదించి, పుణ్యవశాత్తు క్రమంగా సంబుద్ధిని పొందుతాడు."

సంఘస్థవిరుడు చెప్పిన మాటలు విని భిక్షుగణం ఆశ్చర్యపడింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కుణాలావదానమనే యాభైతొమ్మిదవ పల్లవం.

నాగకుమారావదానం

ఈలోకంలో ప్రాణుల శరీరాన్ని కష్టరాశి బాధపెడుతుంది. పరలోకంలో నేమో క్రూరమైన నరకవహ్ని కాలుస్తుంది. సుగతుని శరణు పొందడంచేత కలిగిన పుణ్యంతో శిక్షాపదాలు పొందినవారికి దుఃఖదాహం ఎప్పుడూ ఉండదు.

ధనుడనే ఒక నాగరాజు సముద్రంలో వసించేవాడు. అతడు చాల పరివారం కలవాడు. అతని ఫణారత్నాలకాంతివల్ల ఆ ప్రాంతమంతా ఎప్పుడూ పట్టపగలుగా కనిపించేది. ఆ నాగరాజు భవనంపై కాలిన ఇసక అహర్నిశం పడుతూ ఉండేది. దానివల్ల పన్నగాల శరీరాలకు తీవ్రవ్యథాతాపాలు కలిగేవి. ధనునికి సుధనుడనే కుమారుడు ఉండేవాడు. అతడు సహజంగా సుకుమారుడు. వేడి ఇసక తుపానుతో బాధపడుతూ ఒకమారు తండ్రిని "నాయనా, ఈ వేడి ఇసక ఎందుకు మనలను బాధిస్తున్నది? ఏ మంత్రప్రయోగంవల్ల, ఏ మూలికా ప్రయోగంవల్ల ఇది ఉపశమిస్తుంది? ఈ సముద్రంలో మనకంటె గొప్పవారు, మనకంటే తక్కువయినవారు ఉన్నారు. ఈవాలుకవల్ల బాధపడేవాళ్ళం మన మొక్కరమేనా?" అని ప్రశ్నించాడు.

కొడుకు మాటలకు ధనుడు ఇలా అన్నాడు: "నాయనా, ఇతర సర్పాలు ధర్మం తెలిసినవి. మనం అలా కాదు. ధర్మోపదేశశుద్ధులు, శాంతులు, సత్యవాదులు అయినవారికి శారీరక, మానసిక తాపాలు కలుగవు. బుద్ధ, ధర్మ, సంఘాలనే పుణ్యరత్నత్రయం శరణు పొందిన వారిని సంతాపం స్పృశించదు. క్లేశప్రశమనాలైన శిక్షాపదాలు స్వీకరించినవారు అమృతసిక్తులయినట్టివారు. వారికి పాపతాపభయ మెక్కడ? శ్రావస్తీ నగరంలోని జేతవనంలో భగవానుడు జినుడు ఉన్నాడు. ఆశాక్యముని లోకంలోని సర్వక్లేశప్రశమ బాంధవుడు. కరుణాకౌముదీ జనకుడైన అతడు సత్త్వగుణ ధవళాలైన ఉపదే

శాంశు పుంజాలతో జగత్త్రయంలోను అమృతం వర్షిస్తున్నాడు. శిక్షా పదాలను స్వీకరించిన్నీ, దుర్వినీతులై వాటిని రక్షించుకోలేనివారు నరకంలో తీవ్రతాపాలకులోనై శాశ్వతంగా పడిఉంటారు."

తండ్రి చెప్పిన ఈ మాటలను, తల్లి చల్లని పలుకులను వి సుధనుడు దివ్యపుష్పాలు తీసుకొని పుణ్యభూమి అయిన జేతవనానికి వెళ్లాడు. అక్కడ ఆ ఆశ్రమంలో ధర్మశ్రవణాసక్తమై సంతోషసుఖాలు పొంగులు వారుతున్న భిక్షుపరిషత్తును చూచాడు. ఆ పరిషత్తు మధ్యన సుందర వదనుడు, దీర్ఘలోచనుడు, పూర్ణేందు పద్మవనాలకు మైత్రీ సుఖం కలిగిస్తున్నట్టు ఉన్నవాడు అయిన జినభగవానుని దర్శించాడు. ఉపదేశం చేస్తున్న ఆయన ఎర్రటి అధరంతో రాగిజనుల రాగోద్రే కాన్ని అణచివేసి భయపెడుతున్నట్టున్నాడు. నిరాభరణ కర్ణ యుగంతో నిరావరణ శూన్యతను ప్రదర్శిస్తున్నాడా అన్నట్టున్నాడు. ఆయన బాహువులు ధర్మద్వీపం తోండాలులాగ, కనకమయమై ప్రభావభవన స్తంభాలులా ఉన్నాయి. అప్పుడే వికసించిన రాజీవా లతో కల్పించబడినదా అన్నట్టున్న చరణచ్ఛాయను కాషాయ వస్త్రాలతో భూమికి రక్తావరణంగా కల్పిస్తున్నట్టు, దేహ కాంతి సమూహంతో, నయనామృత వర్షంతో సజ్జనులకు సంసార మరుభూమి తాపాన్ని పోగొట్టుతున్నట్టు ఉన్నాడు.

అలాటి భగవానుని దర్శనమాత్రంతోనే నాగనందనునికి సంతాపం తొలగిపోయింది. మహాత్ముల దర్శనం సర్వదుఃఖదోష శమనం గదా! పిదప నాగకుమారుడు తాను తెచ్చిన దివ్యపుష్పాలు అతనిపై చల్లి నమస్కరించాడు. భగవానుని పాదపద్మస్పర్శతోనే వెంటనే అతని శరీరం తాపం వదలి చల్లనైంది. ఆ కృతార్థజీవి భగవానుని నుంచి శిక్షాపదాలు పొంది అంజలి ఘటించి, తమ భవనంలోనే యావజ్జీవం అధివసించాలని విన్నపం చేశాడు. అనుగ్రాహ్యులైన అందరివద్ద

యావజ్జీవం ఒక్కడే ఉండడం ఉచితం కాదని భగవానుడు అతనికి సమాధాన మిచ్చాడు.

తర్వాత ప్రణయిజన ప్రీతికోసం నాగకుమారుని సంకల్పం పూరించడంకోసం అతని ఆవాసానికి బయలుదేరాడు. భిక్షు సంఘాలు వెంట రాగా, నెమ్మదిగా వస్తున్న సుగతునికి నాగకుమారుడు అడుగడుగున తన ప్రభావంతో స్వర్గశోభ కల్పించాడు. హేమరత్న కాంతులతో మిరుమిట్లు గొలుపుతూ దివ్యోద్యానాలతో, మనోహరాలై, ఉపచారం చేయడంలో వ్యగ్రులైన దాసదాసీ గణాలతో, కర్పూరచందన హారాది భూషణాలతో శోభించే విహారాలను అడుగడుగునా కల్పించాడు. తర్వాత అతడు కరండక నివాసమనే వేణువనం చేరి, భగవానుణ్ని సర్వభోగ సంభారాలతోను అర్చించాడు. అక్కడ సుగతుడు మూడు నెలలపాటు భిక్షుసంఘాలతోసహా అతిథి పూజార్చనలు పొంది హారరత్న కాంతులతో శోభిస్తూ "ఈ ఫణిరాజు కల్పశతం జీవించి సర్వభోగ సుఖాలు అనుభవించి మరుజన్మలో ప్రణిధానంతో అద్భుతమైన బోధిని పొందుతాడు." అని ఆశీర్వదించాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
నాగకుమారావదానమనే అరవయ్యవ పల్లవం.

కర్షకాపదానం

మందాఘుని చేతుల్లో పడిన నిధి దక్కకుండా పోతుంది. విశుద్ధమైన బుద్ధిగలవాని యింటికి సిరి తనంతటతానే వస్తుంది. మానవులకు విభూషణమణి మనఃప్రసాదమే. అది దారిద్ర్యతిమిరాన్ని దూరం చేస్తుంది.

పూర్వం శ్రావస్తిలో స్వస్తికుడనే నిర్ధనుడైన బ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. వాడు గత్యంతరంలేక కష్టంతో ఫలిత మిచ్చే కృషిని జీవిక చేసుకున్నాడు. వాడు వ్యవసాయానికి పూనుకుని ఎండకు, గాలికి, చలికి బాధపడుతూ నాగలి గుద్దలి మోసుకుని ఇంటికీ, పొలానికి తిరిగేవాడు. వాడు ఒకమారు శ్రావకులతోపాటు దారిన వస్తున్న జినదేవుణ్ని భార్యతోపాటు దర్శించి, ప్రసన్న హృదయుడయ్యాడు. అతని భార్యకూడా ప్రసన్నురాలైంది. అప్పుడతడు భార్యతో అన్నాడు గదా "మనం దానపుణ్యాలు చేయనందుననే ఈ ఘోరమైన దారిద్ర్యదుఃఖం సంప్రాపించింది. దగ్గరికి వచ్చిన భగవానుని మనం భిక్షతో సత్కరించలేక పోయాము. మరి మనకు పుణ్యఫలంతో ప్రాపించే ధన సంపత్తి ఎలా వస్తుంది? అవమానితుడు ప్రపంచంలో బ్రతుకుతాడు. కీర్తి నశించినవాడు మరణిస్తాడు. నిర్ధనుడైన వాని పరిస్థితి అటు చావూ కాదు; బ్రతుకూ కాదు. ధనమే జాతి, ధనమే విద్య, ధనమే ధర్మం, ధనమే యశస్సు. ధనం లేనివారి గుణాలెందుకు? అవి యాచనతో నిర్జీవాలు. దరిద్రుని సద్గుణాలు ఏమి పనికి వస్తాయి? అవి ఇతరులకే ఉపకరణాలవుతాయి. మణికాంచన భూషలు మోసేవానికి భారం తప్ప మరేమి ప్రయోజన ముంటుంది? దరిద్రుడు దానం చేయనందువల్ల మరల దారిద్ర్యంలో కూరుకొని పోతాడు; ధనాశాపరవశుడై పాపాత్ముడవుతాడు; దరిద్రుడు ఊపిరి వదలుతున్నా మరణించాడనడంలో మతభేదం లేదు. దరిద్రునికి పదిదిక్కులూ

స్వజన విహీనమైనవే. కనుక దరిద్రవత్సలుడైన సుగతుని పూజిద్దాము. బుద్ధులను ఆరాధించని మూర్ఖులకు కుశల మెక్కడిది? ఈ పద్మ పత్రాక్షుడు, ఆపన్న బాంధవుడు ఎక్కడెక్కడ దృష్టి ప్రసరింప జేస్తాడో అక్కడక్కడ సిరులు నెలకొంటాయి." అని.

భర్తమాటలు విని భార్య చాల శ్రద్ధతో ఇంట శుచిగా రుచిగా భగవానుని కోసం భోజ్యవస్తువులను సిద్ధపర్చింది. సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు వారి ఈప్సితాన్ని గ్రహించి వారు ప్రేమతో అభ్యర్థించగా పూజను గ్రహించాడు. జినపూజానంతరం బ్రాహ్మణుడు "దారిద్ర్య దుఃఖం వికటంగా ఉన్న నాకు సంపద కలుగనీ" అని ప్రణిధానం చేశాడు.

పిదప అతడు యథాప్రకారం వ్యవసాయం కోసం తన పొలానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ వరిమొలకలు, యవాంకురాలు అన్నీ బంగారువి అయి ఉండడం చూచి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. వెంటనే అతని దారిద్ర్యం వదలింది. పుణ్యవశాత్తు అతనికి అబ్బిన బంగారును చూచి ప్రసేన జిన్మహారాజు విస్మితుడై రాజభాగం వదలిపెట్టాడు. గొప్పగాలభించిన ఆ బంగారుతో వాడు ఐశ్వర్యవంతుడై బుద్ధప్రముఖుణ్ని' సంఘాన్ని సర్వభోగాలతోను పూజించాడు. శాస్త్రధర్మోపదేశంతో శ్రోతః ప్రాప్తి ఫలోదయం పొంది సత్యం దర్శించి కాలక్రమాన సన్యసించాడు. అనంతరం అతడు సర్వక్లేశాలు త్యజించి అర్హత్వం పొందాడు.

"అర్హత్వం అంత త్వరగా సిద్ధించడానికి కారణ మేమి?" అని భిక్షువులు ప్రశ్నించగా భగవానుడు ఇలా సమాధాన మిచ్చాడు. "ఈ విప్రుడు పూర్వజన్మలో మహాత్ముడైన కాశ్యపుని శాసనంతో బ్రహ్మచర్యం అనుష్ఠించాడు. ఈ జన్మలోను ఆ కాశ్యపుని ఆదేశంతోనే ఇంద్రోపేంద్ర సురార్చితమైన ఈమహాస్తి నానుంచి ఇతనికి లభించింది."

"బుద్ధుడు చెప్పిన ఆసుకృతం విని భిక్షువులందరూ ఆశ్చర్యపడి, కుశలమార్గంపై ఆదరంతో హర్షపూర్ణులై అతని గుణగణం తమ అంతరంగాలలో చేరిపోయినట్టు అతని సుచరితం ప్రశంసించారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కర్షకావదానమనే అరవైఒకటవ పల్లవం.

యశోదాపదానం

గోత్రేలతో నిండిన ఈ జనకావసంలో ధనం, యౌవనం, సుభోచిత మైన చారు రూపం ఉన్నప్పటికీ వివేకంతో శాంతి ధవళమైన వైరాగ్యాన్ని పొందగల పురుషు డొక్కడే చమత్కారం తెలిసినవాడు.

పూర్వం బుద్ధదేవుడు న్యగ్రోధారామంలో విహరిస్తుండగా, వారాణసిలో సుప్రబుద్ధుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. త్యాగాలు, భోగాలు ఎంతిచేసినా అతనిధనం తరిగేది కాదు. అతడు కుబేరునికే తనకోశ లీనమైన ఐశ్వర్యాన్ని అప్పగించేటంత ధనవంతుడు. సర్వసుఖ సంపద లున్నా పుత్రులు లేనందున, పుత్రచింతతో అతడు చాల పరితపించే వాడు. సంపద లున్నంత మాత్రాన మనఃక్లేశా లుండవా?

పుత్రశోకాగ్ని సంతప్తుడైన ఆబంధువత్సలునితో బంధువులు అతని చింత తమకూ సంక్రమించడంవల్ల చింతాక్రాంత మానసులై ఇలా అన్నారు: "గృహపతీ, క్లీబోచితమైన చింతపడడం నీకు తగదు. మహాసత్త్వులైన ధీరులకు లోకంలో దుర్లభమైం దేదీ లేదు. ఈదేశం లోని ఒక మర్రిచెట్టును ప్రజలందరూ పూజిస్తున్నారు. దీనికి చాల ప్రసిద్ధి ఉన్నది. నీవు ఆ న్యగ్రోధతరుపూజ చేయి. సర్వమూ పొందు తావు. దీనిని అర్థించడంవల్ల అపుత్రులు కొందరు పుత్రవంతులయారు నిర్ధనులు కొందరు ధనవంతులయారు. రోగులు కొందరు రోగవిముక్తు లయారు. ఈన్యగ్రోధవృక్షంపేరు సత్యయాచన చైత్యమని. సము చితంగా ప్రార్థించావంటే పుత్రఫలం నీ కిస్తుంది."

ఇలా అంటున్న బంధువర్గాన్ని చూచి, గృహపతి మందహాసంతో ఇలా అన్నాడు: "మీ రందరూ మోహంవల్లనో, నాయందు స్నేహం వల్లనో మూర్ఖు లయిపోయారు స్వపూర్వకర్మ పరతంత్రమై, నియతి గిరి గీచిన ఈ లోకంలో ఎవడు ఎవనికి స్థితి కల్పిస్తాడు? ఎవడు ఎవరిని పోషిస్తాడు? ఎవడు ఎవరిని చంపుతాడు? ఎవరిది అపహరిస్తాడు?

తనకర్మకొద్దీ పొందిన దానినే అవివేకి ఎవరో ఇచ్చినట్లుగా భావించి సంతోషిస్తాడు; కుక్క ఎండిపోయిన చర్మం నములుతూ తన చొంగనే నాకుతూ సంతోషపడినట్లు. ఈ వృక్షం పుత్రులను ప్రసాదించగల దనేది మూర్ఖులనేమాట. కాలం కలిసిరాకపోతే ఇది తాను ఒక్క ఆకు కూడా రాల్చదు. ఆ వృక్షాధిష్ఠాన దేవుడు ఉండి పూజాలుబ్ధుడై ఇలా చేస్తున్నాడంటే, తనే తనకోసం పూర్ణోపహార పూజను ఎందుకు కల్పించుకోడు? ప్రాప్తవ్యమైన దానిని ఘుణాక్షరన్యాయంగా, కాకతాళీయంగా పొంది ఆ వృక్షదత్తమని ప్రజలు అనుకుంటారు. ప్రాప్తం ఉంటే పూర్వకర్మల పరిణామంలో తనంతటనే ప్రాప్తిస్తుంది. అలభ్యమైనది నానాప్రయత్నాలు, పూజాపురస్కారాలు చేసినా లభించదు. ఏది ఎవనికి స్వయంగా దక్కెంకో నాడు దానితో భోగశాలి అవుతాడు. వీడు దీనిని చేశాడని ముగ్ధబుద్ధులు వృథాగా అనుకుంటారు."

అతడు ఈవిధంగా అంటున్నప్పటికీ, బంధువులందరూ స్నేహంతో బుజవంతపెట్టగా, మూఢుడై ఒంటరిగా ఆవటవృక్ష సన్నిధికి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఒకగొడ్డలిని తీసుకొని, "పూజకోసం సిద్ధంగాను వచ్చాను; మూలచ్ఛేదం చేయడం కోసమూ సిద్ధంగా వచ్చాను. పుత్రులను ప్రసాదించావా ఇతరు లెవ్వరూ చేయని పూజ చేస్తాను. పుత్రులను ఇవ్వకపోయావా నిన్ను నరికి కాల్చి బూడిదచేసి నూరి ఏటిలో కలుపుతాను." అని వటవృక్షంతో అన్నాడు. ఆమాటలు విని ఆవృక్షవాసిని అయిన దేవత భయోద్విగ్నమై కంపిస్తూ ఇలా తనలో తలపోసింది: "నేను నా యిచ్ఛగా ఎవ్వరికీ పుత్రులను గాని, విత్తం గాని ఇచ్చినదాన్ని కాను. వారి కర్మానుసారంగా పొందినదాన్ని నేను యిచ్చినట్టు భావిస్తున్నారు. ఇప్పుడేమో అపూర్వమైన సంగతి ఏర్పడింది. పుత్రార్థిఅయిన వీడు కర్మవశాత్తు పుత్రులు కలుగకపోతే దేవతనే నరకడానికి వచ్చాడు. ఫలార్థులు పూజింపదగిన దానిని పూజిస్తారనేది సాధారణంగా జరిగే విషయం. స్వకర్మబద్ధమైన ఫలాలు

లభించకపోతే దేవు డెక్కడ ? ఇవ్వాడ మెక్కడ ? ఇప్పించడ మెక్కడ ? మానవుని వ్యాధి నివారణకు జరిగిన చికిత్స కర్మవశాత్తు ఫలించక పోతే, గణకులను, వైద్యులను, మంత్రులను, ఎవరయినా నిలవదీసి అడుగుతారా ? ఈ అకార్యకారికి వృక్షాన్ని నరికి వేయాలనడంలో వికల్ప మేమీలేదు. అన్యాయాభినివేశంగల పొరపాటుచేసే వారికి అకార్య మనే దేదీ లేదు. ఈవృక్షం తెగిపోతే మరొకచోట ఉండలేను, సుఖపడ లేను, మునులు కూడా సహవాసంవల్ల కలిగిన ప్రీతిని వదలుకోలేరు. ”

ఈవిధంగా ఆదేవత తలపోసి వెంటనే ఇంద్రుని మందిరానికి వెళ్ళి విషయ మంతా నివేదించి ఎదుట నిలబడి భయంతో ఇలా విన్నవించింది: “ఆవృక్షంలో నేను సదా నివసిస్తూ ప్రజల పూజలందుకుంటున్నప్పటికీ పలువురు ఉపవసిస్తూ పెక్కువరాలు అడగడం వల్ల విసిగిపోయాను. కొందరు తమ పూర్వజన్మ సుకృతంవల్ల ఫలాలు పొందుతున్నారు. కొందరు తలవంచుకొని వెళ్ళిపోతున్నారు. కొందరు హతబుద్ధులు ఖలవ్రతాలు చేస్తూ అక్కడే నశించిపోతున్నారు. ప్రజలు గతానుగతికంగా ప్రసిద్ధిని నమ్ముతారు. సకలకష్టపరిహారంకోసమూ మూర్ఖత్వంతో నాదగ్గరికే పరిగెత్తి వస్తున్నారు. ఈచంచలబుద్ధులైన మూర్ఖులతో విసిగిపోయినప్పటికీ ఆవృక్షాన్ని, దానిగుణగణాలమీది ఆశతో వదలలేకున్నాను. సువాసనమీది ఆశతో తుమ్మెద కమలంలో దూరి అక్కడే చిక్కుకుపోవడానికి ఇష్టపడుతుంది. తామరతూళ్ళను తినదలచుకొన్న హంస బురదను అడ్డని అనుకోదు. ఒకవైపుపొగ కమ్మి బాధపరుస్తున్నా శీతార్తుడు నిప్పును వదలడు. ఎవనికి ఏది ఉపయోగమో వాడు దానిలోని లోపాలను సహిస్తాడు. కనుక వృక్ష వియోగంవల్ల బాధపడుతున్న నన్ను రక్షించు. ప్రాణులకు స్థానత్యాగం శరీరత్యాగం వంటిది.” వృక్షాధిష్ఠానదేవత చనవుతో ఈవిధంగా అభ్యర్థించడంవల్ల ఇంద్రుడు గృహపతికి పుత్రలాభం కర్మాయత్తంగా కలుగగలదని సంకల్పించాడు.

ఈలోగా స్వర్గంలో సుమతి అనే దేవపుత్రునికి చ్యుతికాలం వచ్చి నట్టు ఇంద్రుడు తెలుసుకొన్నాడు. పతన సూచనగా సుమతి ధరించిన పూలమాల ఖలుడు నమస్కరించగా నలిగిన కీర్తివలె వాడింది. దైన్యం కలుగగానే యాచన బయలుదేరినట్టు సుమతి ముఖంపై చీకటి సైదోడువంటి ఛాయ పడింది. పుణ్యం క్షీణించగా కొత్తగా అపాయం పుట్టుకొని వచ్చేట్టు ఒంటిమీద చెమట పట్టింది. ద్వేష దుష్టమైన బుద్ధివలె అరుచి ఏర్పడింది. అప్పుడు ఇంద్రుడు సుమతిని చూచి, "సుమతీ, నీవు భూలోకంలో విస్తారైశ్వర్యుడు, గుణవంతుడు అయిన సుప్రబుద్ధునికి పుత్రుడుగా పుట్టు" అని ఆజ్ఞాపించాడు. ఇంద్రుని ఆజ్ఞ విని సుమతి వినయంతో "ప్రభూ, కాలక్రమాన నేను శాస్త్ర, అనుత్తరోదార ధర్మచక్ర ప్రవర్తన శక్తుడు అయిన శాక్యముని ఎదుట ప్రవ్రజ్యాదీక్ష స్వీకరించడానికి నీవు సమ్మతించి జ్ఞాపకపరిస్తే సుప్రబుద్ధుని పుత్రుడుగా జన్మించడానికి భూలోకానికి వెళ్ళుతాను" అని మనవి చేశాడు. ఇంద్రుడు సరేనన్నాడు. సుమతి ఇంద్రుని ఆనతి మేరకు సుప్రబుద్ధుని పత్నికుక్షిలో ప్రవేశించాడు.

ఆమీదట వటవృక్షాధిష్ఠాన దేవత భూలోకానికి తిరిగి వచ్చి, సుప్రబుద్ధునితో "ఓ సాధో! నీకు ప్రవ్రజ్యాభిరతుడైన కుమారుడు కలుగుతాడు." అని అన్నది. సుప్రబుద్ధుడు ఆమాట విని సంతోషపడి పుత్రుడు పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత సన్న్యాసం స్వీకరించవద్దని చెబుతానులే- అని అనుకుంటూ ఇంటికి వెళ్ళాడు.

పిదప కొంతకాలానికి అతనిభార్య లలిత సర్వాంగ గుణోపేతుడు, స్వర్ణశరీరుడు అయిన పుత్రుని ప్రసవించింది. సుకృత సంపన్నుడైన అతడు పుట్టగానే అతనికి రత్నమయచ్ఛత్రం, ఆశ్చర్యమే మూర్తీభవించినట్టున్న ఉత్తంసం పుట్టాయి. తండ్రికీర్తిని అభివృద్ధి పరచడం వల్ల అతనికి యశోదుడనే పేరువచ్చింది. అతడు సకల విద్యలకు, కళలకు, సంపదలకు సమాగమ స్థానంగా అభివృద్ధి చెందాడు. దేవత

చెప్పిన మాటలు జ్ఞాపకం వచ్చి, తండ్రి, తన కుమారుడు సన్న్యాసం స్వీకరిస్తాడనే అనుమానంతో అతనికి ఇంటను, పట్టణంలోను, పురద్వారాలలోను, గోపురాలలోను కాపలా పెట్టాడు. కాని, ఇంద్రుడు మొదట చేసుకొన్న నియమం ప్రకారం అతనికి ప్రవ్రజ్యా స్వీకరణ సంగతి జ్ఞాపకపరిచాడు. దానితో శమజలాభిషిక్తుడైన ఆయశోద కుమారుని మనసు ప్రవ్రజ్యాభిముఖ మైంది.

అతడొకనాడు రథారూఢుడై తన ఉద్యానంలో వెళ్ళుతూ, భగవానుడైన జినుడు వస్తుండడం యథాలాపంగా చూచాడు. హృదయానికి హాయికలిగిస్తున్న, ప్రశమామృతాన్ని వర్షిస్తున్న అతన్ని చూచి అతడు వెంటనే రథంనుంచి దిగాడు. దిగి ప్రదక్షిణంచేసి, తత్పాదపద్మయుగానికి నమస్కరించాడు. భగవానుడు ప్రసాదార్ద్రదృష్టితో యశోదుణ్ని చూచాడు. పిదప యశోదుడు భగవానునినుంచి అనుజ్ఞ పొంది, భగవానునినే ధ్యానిస్తూ, తన ఉద్యానానికి వెళ్ళాడు. భగవానుడు మందహాసంచేస్తూ, అశ్వజినుడనే భిక్షువును చూచి, "ఈ కుమారుడు ఈరాత్రి నావద్దకు వచ్చి ప్రవ్రజ్య స్వీకరిస్తాడు." అని, భిక్షువులతోసహా స్వస్థానానికి వెళ్ళాడు.

ఇంద్రుడిక్కడ యశోదుణ్ని ప్రబోధించడంకోసం అతని ఉద్యానంలో ఒక స్త్రీ శవం కల్పించి పెట్టాడు. ఆశవం చీముపట్టి కుళ్ళి పురుగులతో లుకలుక లాడుతూ ఉంది. యశోదుడు అలాటి శవం చూచి, ఉద్వేగంతో తనలో ఇలా అనుకున్నాడు :- 'తారుణ్య రూప లావణ్య కాంతులన్నీ వికారమైనవే. చర్మమాంస సమూహాలైన నరుల సహజ పరిస్థితే ఇది. చంచలాలైన లోచనాలతో, పైకి పొంగుతున్న కుచయుగంతో, నవయౌవన లావణ్యంతో వెన్నెలల నెలవయిన ఈ స్త్రీ దేహం చీము, మూలుగ కారడంతో తడిసి, పురుగులతో లుకలుకలాడుతూ కుళ్ళి, కాలేయం, పేగులు, ప్లీహం మొదలయినవన్నీ పనిచేయక ఉబ్బిపోయి చిందరవందరై ఎంత దుస్సహంగా

ఉంది! ఒకప్పుడు ఈ వనిత రాగవిమోహనంలో కన్ను చెదరి హత బుద్ధులైన పురుషులు, సర్వాంగ సంగోత్సవంలో అలసి స్తనమండలంపై ఒరిగి ఎంతో సంతృప్తి చెందారు. అలాటిదాని ఈ శరీరం నేడీ స్థితికి రాగా, నక్కకూడ పీక్కు తిందామనే వాంఛలేక, ముఖం తిప్పుకుని క్లేద విషాదాలతో బుద్ధి కుంగిపోయి, దూరంగా పారిపో తున్నది.' ఈవిధంగా ఆలోచిస్తూ, గాఢ వైరాగ్య వాసన కలుగగా, ఉద్యానంలో ప్రవేశించడానికే ఇష్టపడక నిజభవనానికి వెళ్ళాడు.

ఇంతలో దినమంతా పరిశ్రమ చేయడంవల్ల అలసి ఖిన్నుడైన దివాకరుడు విరసమైన లోకవృత్తాంతం చూచి విసుగుపడ్డాడా అన్నట్టు ప్రశమోన్ముఖుడయ్యాడు. సంధ్యారాగం అంబర మంతా (ఆకాశ మంతా) అలముకుంది. సూర్యుడు ఆశలు (దిక్కులు) అన్నీ వదలి ప్రశమం (అస్తమయం) పొందుతుండడం చూడగా, ఆశలన్నీ వదలి, ప్రశమం (పరమశాంతి) పొంది సంధ్యారక్తాంబర ధారియై సన్న్యాసం స్వీకరించినట్టు కనిపించింది. భువనానికి నేత్రంవంటి సూర్యుడు లోకో త్తరపదం (ఉత్తమపదాన్ని, అంతిమమయిన అస్తమయాన్ని) పొందగా, దినంకూడా లోకం వదలి అతనిని అనుసరించింది. చీకట్లు అలముకొనసాగాయి. దీపాలు వెలిగాయి. అది చూడగా, అప్పుడే వ్యాపిస్తున్న చీకట్లతో లోకులు బాధపడకుండా ప్రదీప మండలా లోకం దయతో ఆదుకొన్నట్లుంది.

అప్పుడు శాస్త్రఅయిన బుద్ధదేవుడు యశోదునిపై దయతో అతన్ని కలుసుకోడానికి పురసమీపంలోని వారానది ఆవలిగట్టు చేరాడు. యశోదుడు సంసారంలోని సారహీనత దినాపాయం (చీకటి) వంటిదేనని భావిస్తూ, శయ్యాభవనం ప్రవేశించాడు. అక్కడ తన దాసీజనం వేణువీణామృదంగాది వినోదాలతో మదనిర్భరమై, అలసి నిద్రపోతుండడం చూచాడు. ఈ సుఖం క్షణిక మన్నట్టు కొందరు వీణపైనే ముఖం పెట్టుకొన్ని, కొందరు మృదంగాలపైనే చేతులువేసి,

దుఃఖధ్యానం చేస్తున్నట్టు నిద్రపోతుండడం చూచాడు. గుడ్డలన్నీ జారి, చెదరి, చచ్చినవారివలె నిశ్చలంగా పడివున్న పరిచారికలను చూచి అతనికి ఎక్కువగా వైరాగ్యం జనించింది. ఇలా అనుకున్నాడు: "ఆహా! అంతవిరసమైన వనిత అనే ఈలాటి విషయ సుఖంలో అజ్ఞానుల కున్న తీవ్రాదరం? కారుమబ్బులలో మెరపుల్లాగ, అసత్సుఖమనే కారుమబ్బులలో వీరి విలాసాలు, మందహాసాలు క్షణమాత్రం మెరి సేవి. అవీ నిద్రలో చచ్చినట్టు పడివున్నప్పుడు ఏవీ! ఒకతేమో బోర్ల పడుకుంది. దానిపైన మరొకతె మెలికలు తిరిగి పడింది మరొకతె నోరు తెరచుకొని వెల్లికిలా పడుకుంది. మరొకతెజుట్టు ముడి వీడి భుజాలపై కాకులులాగ మూగింది. నిద్రపోతున్న ఈ స్త్రీలతో నా భవనం శ్మశానంగా కనిపిస్తున్నది. నేనిప్పుడే పట్టణంనుంచి బయలు దేరి అజ్ఞానమోహం తొలగించుకొనడానికి భగవానుని దర్శనం చేసు కుంటాను." ఈ విధంగా ఆలోచించి, అతడు అమూల్యమైన రత్న పాదుకలు తీసుకొని, ఇంద్రుని ప్రభావంవల్ల నగర రక్షకులకు కనిపించ కుండా వెళ్లిపోయాడు. సంసార మరుభూమి సంక్రాంతమైన తాపాన్ని పోగొట్టుకొనడానికో అన్నట్టు నారానదీతీరం చేరుకున్నాడు.

భూతభావనుడైన భగవానుడు యశోదుడు వస్తుండం చూచి, అతన్ని నదిని దాటించడంకోసం ఉబలాటపడ్డాడు. బంగారు కాంతు లీనే కుడిచేయిని పైకెత్తి, దేహప్రభలతో దిక్కుల చీకట్లను పటా పంచలు చేస్తూ, "రా. రా. ఇక్కడికి చేరుకో. ఇది నిరపాయమైంది. అనామయమైంది." అని దూరంనుంచే మేఘగంభీరధ్వనితో పిలిచాడు. భగవానుని మాటలు విని యశోదుడు అమృతవర్షం కురిసినట్టు వెంటనే తాపమంతా ఉడిగి, ప్రశాంత దేహుడు, ప్రశాంతి మనస్కుడు అయ్యాడు. పిదప అమూల్యమైన రత్నపాదుకలను నదీతీరంలోనే వదలిపెట్టి ఏటిలో దిగి ఈదుకుంటూ అవతలిగట్టు చేరాడు. చేరి, తాపాలకు చందనవృక్షంవంటివాడు, ప్రసాదార్ద్రుడు అయిన భగ

వంతుని సమీపించి అతని చరణాలపై శిరస్సు మోపి, నమస్కరించాడు. భగవానుడు అతనికి అసమోత్కర్ష శాలి అయిన ధర్మోపదేశం చేశాడు. దానితో అతడు విగతరాగుడయ్యాడు. పిదప భగవానుని నియామకంతో అతడు బ్రహ్మచర్యవ్రతంలో ఉంటూ పూర్ణకాముడయ్యాడు.

ఇక్కడ నగరంలో సుప్రబుద్ధుడు మేల్కొని కుమారుని గృహనిష్క్రమణవార్త విని, వియోగాగ్ని సంతప్తుడై వెదకడానికి బయలుదేరాడు. స్నేహం, మోహం, పుత్రవాత్సల్యం ముప్పిరిగొనగా, శోకార్తుడై వెదుకుతూ వెదుకుతూ, వారానదీ తీరంలో రత్నపాదుకలు చూచాడు. అవి తన కుమారునివని గుర్తించి ఏరు దాటి భగవానుని దర్శించాడు. అతని ప్రభావం వల్ల పుత్రుడు కండ్లకు కనిపించలేదు పిదప భగవానునికి నమస్కరించాడు. భగవానుడు ధర్మ సంబంధమైన కథలతో అతని మోహాన్ని కాంతి చీకటిని పోగొట్టినట్టు పోగొట్టాడు. భగవానుని ఉపదేశంతో మోహం తొలగిపోగా, విమలకాంతుల ధగధగలాడుతున్న పుత్రుడు కనిపించాడు. అనంతరం చనువుతో శాస్త్రఅయిన బుద్ధునికి తన ఇంట అధివాసనమును (భిక్షను) ఏర్పాటు చేశాడు. భగవానుడు అతనియింట పూజను స్వీకరించి, అతనిని, అతని భార్యను పరిశుద్ధ శిక్షాపదాలతో ఉజ్జ్వలులను చేశాడు.

యశోదుడు భగవానుని శాసనంతో బ్రహ్మచర్య దీక్షితుడు అయినట్టు వార్త, కీర్తి దిక్కులకు వ్యాపించాయి. ఆవార్త విని అతని మిత్రులు, శ్రీమంతులుఅయిన నలుగురు విమలుడు, సుబాహుడు, పూర్ణకుడు, గోపతి అనేవారు గౌతముని వద్దకు వచ్చారు. శుద్ధశాసనుడైన భగవానుడు తమ కుశల పరిపాకంతో తన సన్నిధికి చేరిన ఆ నలుగురికి ధర్మవినయం శాసించాడు. యశోదుడూ, ఆనలుగురు, మరి ఐదుగురు భిక్షులు, మొత్తం పదిమంది భగవంతుని అంతికంలో అర్హత్పదం పొందారు. యశోదుని వృత్తాంతం విని అతని మిత్రులు మరి

యాభైమంది శాస్త సన్నిధికి వెళ్ళి తమ మిత్రునిలాగే దీక్ష స్వీకరించారు. వారి సంగతి విని ఆదరంతో మరి ఐదువందలమంది భగవానుని నుంచి తత్తుల్యమైన ధర్మవినయం స్వీకరించారు.

ఒకమారు సర్వభిక్షువులు కుతూహలంతో యశోదుని పుణ్యానికి కారణ మేమి టని ప్రశ్నించగా, సర్వజ్ఞు డిలా అన్నాడు.

"పూర్వం శిఖి అనే ప్రత్యేక సంబుద్ధుడు వారాణసీ నగరంలో భిక్షు స్వీకరించి, వారానదీ తీరంలో క్షణకాలం కూర్చున్నాడు. ఆదారిని వెళ్లుతున్న బ్రహ్మదత్త భూపతి వెంటఉన్న సుప్రభుడనే అనుచరుడు విశ్రమించిన ఆ ప్రత్యేకబుద్ధుని చూచాడు. అప్పుడు ఎండ తీవ్రంగా కాస్తున్నది. ఆతాపానికి ప్రత్యేక బుద్ధునికి చెమటలు కారుతున్నాయి. అప్పుడు సుప్రభుడు అతనికి గొడుగు పట్టాడు. తరువాత అతనివద్ద బ్రహ్మచర్య దీక్ష పొంది చిత్తనైర్మల్యంతో కుశల ప్రణిధానవంతు డయాడు. ప్రత్యేక సంబుద్ధుడు ప్రసన్నుడై "అవతరించబోయే శాక్యముని సన్నిధానంలో బోధిని పొందుతావు" అని అన్నాడు. తర్వాత సుప్రభుడు కొంతకాలానికి కాలధర్మం చెంది, దేవలోకంలో సుమతి అనే దేవపుత్రుడుగా అవతరించాడు. ఆ పుణ్యవంతుడే శ్రేయస్సుకు నిధి అయిన యశోదుడు. ఇతడు తన మిత్రులందరికీ కూడా కుశలసేతు వయ్యాడు. కృకి అనేరాజు శాస్త అయిన కాశ్యపుడు నిర్వాణం చెందగా ఉదారబుద్ధితో రత్నస్తూపం నిర్మించాడు. ఆరాజు మూడవ కుమారుడు యశస్వి అనేవాడు ఆ స్తూపంలో రత్నచ్ఛత్రం పెట్టించాడు. ఆ జన్మలోని పూర్వపుణ్యంతో యశోదుడు ఈ జన్మలో రత్నదీప్తమైన ఛత్రంతో జన్మించాడు. ఇలా అన్యజన్మ కృతసుకృతో దయం పాదుగా పెరిగి పెద్దదయిన ఈ సాధువుమహా ధర్మద్రుమం శశిధవళయశస్సనే పుష్పాలు పూచి, ఫలించింది."

ఈసంగతిని భిక్షుసంఘం విని ఆశ్చర్యపడింది.

ఇది క్షేమేంద్రు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
యశోదావదానమనే అరవై రెండవ పల్లవం.

మహాకాశ్యపాపదానం

స్మరసుఖ మనేది ఇంద్రుడు, వాయువు, వరుణుడు మొదలయిన దేవతలకు, మునివరులకు మనోవికారం కలిగించేది. అలాంటి స్మర సుఖాన్ని గడ్డిపోచగా పరిగణించే వారిని చూస్తే, ఎవరికి ఆశ్చర్యం కలుగదు!

మగధ దేశంలోని మహాస్థలమనే గ్రామంలో మహాశాలకులోద్భవు డైన న్యగ్రోధకల్పుడనే బ్రాహ్మణుడు ఉండేవాడు. గర్భిణి అయిన అతని భార్య సురూప గృహోద్యానంలో విహరిస్తూ, ఒక రావిచెట్టు కింద సూర్యునివలె వెలిగిపోయే కుమారుణ్ని ప్రసవించింది. బంగారు కాంతితో ప్రకాశించే ఆ కుమారుడు పుట్టగానే, ఆ రావిచెట్టునుంచి యశస్సువలె ధవళమైన దివ్యవస్త్రం పుట్టింది. ఆ బాలునికి పిప్పలా యనుడనే పేరు పెట్టారు. అతడు విద్యాకలాబుద్ధులతో సంపదతో పాటు వృద్ధిపొందాడు. అతడు వివేకంతో మనస్సు వికసించడంవల్ల విషయ ద్వేషి అయాడు. కనుక తండ్రి ఎంత ప్రార్థించినా, వివాహ విముఖుడయాడు. వంశచ్ఛేద మవుతుందని తండ్రి మరల మరల ప్రార్థించాడు. దానికి అతడు తండ్రితో ఇలా అన్నాడు: "తండ్రీ నేను కామాన్ని కోరేవాణ్ని కాను. బ్రహ్మచర్యంలోనే నాకు బుద్ధి. శమస్వాతంత్ర్యం మానుకొని భవబంధంలో ఎవరు ఇరుక్కోవాలని ఇష్టపడుతారు? వివాహంలో హోమధూమంతో మొదట కారే కన్నీరు నిరంతరం కారడం ప్రారంభిస్తాయి; చేతులు కలపడంవల్ల వ్యసన మార్గంతో ముడి పడుతుంది. సంసారాజ్ఞను దాటగూడదని మాల్య బంధనం జరుగుతుంది. కనుక మోహోద్రేకం మనస్సును కప్పిన వారికే వివాహం సంతోషకర మౌతుంది. వివాహ సమయంలో నృత్యమనే గాలికి కదిలే లలనా లతా విలాసాలను, వీణావంశరవాలను ఉత్సాహంతో వినని వారికి 'హా! పుత్ర!' అని బాష్పగద్గదమై,

అభియోగ భూయిష్ఠమైన వధూప్రలాపవాక్యాలు వినే అవకాశం ఉండదు.” అన్నాడు. తల్లి, తండ్రి, అతనిని మరింత నిర్బంధపెట్టగా, అతడు కుశలులైన శిల్పులతో కాంతి సిక్తమైన కౌతుకకందలివలె వున్న ఒక హేమమయ వనితావిగ్రహం నిర్మింపజేసి, “ఈ హేమ కన్యతో సమాన లావణ్య వర్ణంగల కన్యక లభిస్తే నేను నీమాట కాదనక దారసంగ్రహం (వివాహం) చేస్తాను.” అని తండ్రితో అన్నాడు. కొడుకు మాటలు విని, దానితో సమానమైన బ్రాహ్మణ కన్యక స్వర్గంలోను లభించదని తండ్రి నిరాశుడై తలవంచుకొన్నాడు.

ఈసంగతి విని అతని మిత్రుడైన చతురకుడనే బ్రాహ్మణుడు ఆనందం ఉడిగి శోకాక్రాంతుడైన అతనితో ఇలా అన్నాడు: “ప్రయత్న మాత్ర సాధ్యమైన ఈ విషయంలో నీకు విచారం వద్దు. స్వర్ణకాంతిగల కన్యను అన్వేషించడానికి ఇదుగో, నేను, వెళ్ళుతు న్నాను.” చతురకుడు మిత్రునికి ఈవిధంగా ధైర్యం చెప్పి, బంగారు బొమ్మను తీసుకొని, పుష్పమాల్యాంశుక భూషణ యుతమైన దేవతా లాంఛనమైన ఒక ఛత్రం పుచ్చుకొని, “ఇది కన్యలకు పూజ్యం” అంటూ, దిక్కు దిక్కునా వెదికాడు. ఆఛత్రపూజకోసం వచ్చిన ప్రతి కన్యనూ పరిశీలించాడు. కాని బంగారు బొమ్మవంటి కన్య ఎక్కడా కనిపించలేదు. చతురకుడు అట్లే తిరుగుతూ వైశాలీనగరానికి వచ్చాడు. అక్కడ కపిలుడనే బ్రాహ్మణుని కుమార్తె భద్ర అనేది కనక ప్రతిమ కంటే కాంతిగలది కనిపించింది. ఆమె వైరాగ్య వివేకంతో వివాహ విముఖ అయింది. చతురకుడు తన కులగోత్రాదులు న్యగ్రోధకల్పుని కులగోత్రాలు తెలిపి, కన్యను పిప్పలాయనునికి ఇవ్వవలసిందిగా కోరాడు. కన్యాజనకుడు అతనితో “కాశ్యపుని వంశంలో పుట్టిన న్యగ్రోధకల్పుని కులం ఉత్తమమైంది. కులంవారిలో విఖ్యాతమైంది. అయితే, కన్యను ధనం అన్వేషించి ఇస్తారు. దరిద్రంతో బాధపడే కన్య తండ్రిమనస్సును దహిస్తుంది. ఎప్పుడూ కలహించే భార్య, నిర్ధ

నునికి యిచ్చిన కన్య, వ్యసనాలకు లోనయిన పుత్రుడు-ఇవి హృదయా నికి కాల్చిన సూదులవంటివి. సముద్రుడు పురుషోత్తముడని చెప్పగా తనకన్య అయిన లక్ష్మిని యిచ్చి, అతడు వామనుడై బలివద్దకు బిచ్చానికి వెళ్లాడని తెలిసి, బడబానలమనే శోకంతో నిట్టూరుస్తూ, ఇంకా తాపం వదలడం లేదు. కనుక ధనం వెనుకొని, వరుని సంపద కూడా తెలుసుకొని, మంచి కులానికి కన్యను ఇస్తాము. సద్గుణాలు ధనాధీనాలు కదా!" అన్నాడు. కన్యతండ్రి చెప్పిన మాటలు విని చతురకుడు, పిప్పలాదుని తండ్రివద్దకు వెళ్ళాడు. సువర్ణవర్ణ లావణ్య అయిన కన్య దొరికిందని న్యగ్రోధకల్పుడు విని, ఆనందనిర్భరు డయ్యాడు.

కపిలుని కుమార్తె బ్రహ్మచర్యంతో ఉండాలని అభిలషిస్తున్న దనే సంగతిని విని పిప్పలాయనుడు ఆమెయింటికి యాచకవేషంతో వెళ్ళాడు. భద్ర అతనికి సముచితంగా అతిథి సత్కారం చేసింది. పిప్పలాయనుడు ఆమె బ్రహ్మచర్యార్థిని అని స్పష్టంగా తెలుసుకొన్న తర్వాత పూర్ణ మనోరథుడై ఇలా అన్నాడు; "కల్యాణి! బ్రహ్మ చర్యం అవలంబించ దలచిన పిప్పలాయనుడనే బ్రాహ్మణ్ని. నాకోసమే చతురకుడనే విప్రుడు నిన్ను అభ్యర్థించాడు. నేనేమో వివాహ విముఖుణ్ని. తండ్రి బలవంత పెడుతున్నాడు. నీవు కూడా నాలాంటి దానివే. దైవవశాత్తు, ఇద్దరి సమాగమం జరిగింది." ఆ మాటలు విని ఆ కన్య సంతోషించి ఇలా అన్నది: "శమ సంయమాలవల్ల మన యిరువురి వివాహమూ అవిరుద్ధమైంది." అతడు ఆమెనుంచి ఇట్టి సముచిత వాక్కు విని ప్రహర్షోత్సాహ పూరితుడై ఇంటికి తిరిగివెళ్ళి తండ్రిమాటకు ఒప్పుకున్నాడు.

తర్వాత కపిలుడు అనంత ధనం సంపాదించి, తన తనయను శ్రేష్ఠ మైన రత్నాలతో అలంకరించి ఆపిప్పలాయనునికి యిచ్చి వివాహం చేశాడు. మహాదైశ్వర్యంగల వారి మహావైభవోపేతమైన పరిణయో

త్సవంలో, వారిద్దరి సమాగమం అలుప్తబ్రహ్మచర్యమై నిర్వికారంగా ఉంది. సంయమశీలురై వారున్నందువల్ల రూపయౌవన సంభారం ఉన్నప్పటికీ, తన ఆజ్ఞ సాగనందున మన్మథుని వైభవం వీగిపోయింది. వారిద్దరూ పడుకున్నప్పుడు, నిద్రలోను ఒకరినొకరు తాకకుండా జాగర్త పడడంకోసం ఒకరితర్వాత ఒకరు నిద్రపోయేవారు.

ఇలా ఉండగా, ఒకానొకమారు ఇద్దరూ పడుకొని ఉండగా, భద్రవైపు మంచం పక్క కొసను కింద నల్లత్రాచు కనిపించింది. నిద్ర పోతున్న భద్ర భుజలత ఆత్రాచు పక్కనే వ్రేలాడడం చూచి, పిప్పలాయనుడు భయపడి, దయతో ఆ బాహువును చామరపు గుడ్డతో మెల్లిగా పట్టుకుని రక్షించాడు. అకస్మాత్తుగా తన భుజం కదలడంవల్ల ఆ హరిణలోచన అదరిపడి, స్తనమండలంపైని ముక్తా హారాలు కదలాడగా లేచి భర్తతో ఇలా అన్నది: "ఆర్యపుత్ర! ఏమిటి? సత్యవాది అయిన నీవు చేసిన ప్రతిజ్ఞ మరచిపోయావా? ఏమిటి! ఈ అకస్మాత్తుగా కలిగిన చిత్తవికారం? సిగ్గుచేటయిన ఈ మనోవికారం ఎలా నీకు కలిగింది? పర్వతాలైనా ధృతి (ధరించడం), మర్యాదను వదలుతాయి గాని, సజ్జనులు ధృతి (నిబ్బరం), మర్యాదను వదలరు." ఆమాటలు విని పిప్పలాయనుడు నవ్వుతూ, "భద్రే! నాకు స్వప్నం లోను మనోవికారం లేదు. నల్లత్రాచు, భయంకరమైనది నీశయ్య చివర కింద పారాడుతుండగా, భయపడి వ్రేలాడుతున్న నీభుజం పైకి లాగి రక్షించాను." అని అన్నాడు. ఆమాటలు విని ఆమె సందేహం వీడి, "ఆర్యపుత్ర! దైవవశాత్తు సత్య శీలుడైన నీ మనస్సు కామ మలినం కాలేదు. రాగోరగం కంటే, ఈ కృష్ణోరగం భయంకర మైనది కాదు. ఉరగం ఒకరిని చంపితే కామం నూరుమందిని చంపు తుంది. కనుక ఈ వికారంనుంచి మనలను రక్షించుకోవాలి." అన్నది. పిప్పలాయనుడు ఆమె ఆశయాన్ని తీవ్రంగా ప్రశంసించాడు.

కొంత కాలానికి న్యగ్రోధకల్పుడు, అతనిభార్య కాలధర్మం

చెందారు. దానితో గృహసంభార చింతాభారం పిప్పలాయనునిపై పడింది. ఒకమారు అతడు నువ్వులనూనెకోసం గానుగలో నువ్వులు ఆడించమని భార్యతో చెప్పగా, ఆమె పరిచారికలకు ఆదేశించింది. వారు నువ్వులు ఆడించి నూనెను నూనె వాడల్లో నింపుదామని చూడగా, వాడలనిండా పురుగులుపడి వుండడంచూచి, "అయ్యో! ఇదేమిటి ఈపాపమంతా మనకు చుట్టుకుంది. భద్ర మాటతో చేశాము గనుక ఆమెకే చుట్టుకుంటుందిలే." అని ఒకరిలో ఒకరు మాట్లాడు కుంటున్నారు. లోపలి ఇంట్లోవున్న భద్రకు ఆ మాటలు వినిపించి, వైరాగ్యం కలిగింది. అప్పుడామెభర్త పిప్పలాయనుడు కూడ ఇంట్లోకి వచ్చి, "భద్రే, గృహమహాభారంతో చాల అలసిపోయాను. మడి దున్ని దున్ని బాధపడిన ఎడ్లను హింసిస్తూ అదలించలేను. ఈ సుఖ సంపదలు అంతవిరసమైనవి; నిస్సారమైనవి. అనుభవించిన కొద్దీ కిక్కస కసవు నాకినదానివలె వ్యధను కలిగిస్తాయి. కష్టాలనే పాచి, పాపమనే బురద గల గృహస్థాశ్రమంలో గృహస్థులు బురదలో మునిగి యెడ్ల లాగ కూరుకొని పోతారు. కనుక మనం ఈ గృహ జంజాటం వదలి పెట్టడం ఉచితం." అని నచ్చజెప్పి, ఆమె అనుమతితో శాంతి సాధనకు నిశ్చయం చేసుకొన్నాడు.

తర్వాత అతడు అర్థులకు తన ఇల్లు వాకిలి, గొడ్డు గోద, ధనం వనం అంతా దానంచేసి, సర్వాశాపాశబంధనాలు తెంచుకొని ఇంటి నుంచి బయలుదేరాడు. కాశ్యపగోత్రుడు కావడంవల్ల అతనికి మహా కాశ్యపుడనే పేరు వచ్చింది. అతడు ఆకాలంలో సమ్యక్సంబుద్ధుడైన కాశ్యపుణ్ని, బహుపుత్రమనే చైత్యంలో దర్శించి, ఆతనినుంచి ధర్మ వినయం స్వీకరించి, శుద్ధమైన బోధిని పొందాడు. భద్రగూడ వైరాగ్య మార్గంలో వినయదీక్ష పొంది, ప్రాజ్ఞ్యా పరిపాకంతో ఉజ్జ్వలమైన కుశలం పొందింది.

సురులకు పూజ్యుడైన మహాకాశ్యపుణ్ని చూచి, భిక్షువులందరూ

"ఆయన ఇంతటి పుణ్యవంతుడు కావడానికి కారణం ఏమిటి?" అని ప్రశ్నించగా సుగతు డిలా తెలిపాడు.

"ఒకజన్మలో ఇతడు కాశిలో గృహపతిగా వున్నాడు. అప్పు డొక మారు పంటలన్నీ పాడయి పిండపాతం (భిక్ష) దొరకని విషమ పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఇతడు ధనమంతా క్షీణించినప్పటికీ తగరశిఖి అనే ప్రత్యేకబుద్ధునికి తనవంతు భోజనంపెట్టి ఆదరించాడు. మరుసటి జన్మలో ఇతడు కృకి మహారాజు కుమారుడుగా ఉండి, కృకి నిర్మించిన వరరత్నఖచిత చైత్యంలో మణికనక విచిత్రమైన ఆతపత్రాన్ని పుణ్యశీలుడై మహాకుశలం కోసం నిర్మించాడు. ఈరెండు జన్మలలోను సంపాదించిన పుణ్యవృద్ధితో ఇప్పుడు మహాకాశ్యపు డయ్యాడు. బంగారు తాళ వృక్షంవలె ఉన్నతి పొంది, కుశల మూలఫలమైన అర్హాత్పదం పొందాడు."

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మహాకాశ్యపావదానమనే అరవైమూడో పల్లవం

సుధనకిన్నర్యపదానం

మహాత్ములు అభినవకిసలయ కోమల మనస్కులైనప్పటికీ కులిశకఠిన ధైర్యం కలవారు. మణులవలె నిర్మలులైనప్పటికీ, రాగం అంటనివారు.

ఆనంద సుధారసేందువైన శాస్త తన దర్శనం మాత్రమే చాలునని తండ్రి అయిన శుద్ధోధనుడు కోరడంవల్ల తనరాజధాని అయిన కపిలవాస్తులో ప్రవేశించినప్పు డెల్ల నేత్రకాంతి కర్ణావంతమనే భ్రాంతి కలిగించే మృగాక్షి యశోధర హర్మ్యాగ్రతలం నుంచి తను కాంతితో దిక్కులకు ఆశ్చర్యం విరజిమ్ముతున్న పతిఅయిన గౌతముణ్ణి దర్శించి, అతని సంగమాలింగనాలు పొందలేక నిరాశతో, విషం తలకెక్కినట్టు దిక్కులు తిరుగుతుండగా, ధృతి (ధైర్యం) నెచ్చెలివలె నివారిస్తున్నప్పటికీ హర్మ్యంనుంచి కిందపడి దేహం వదలేది; ఆ పల్లవ పేశలాంగి దేహం వదలినప్పుడెల్లా దయార్ద్ర చక్షువైన భగవానుడు రక్షించేవాడు.

ఒకమారు భిక్షులు "మీరు ఈవిధంగా ఆమెను చాలసార్లు రక్షించడానికి కారణమేమిటి?" అని ప్రశ్నించారు. దంతద్యుతి చంద్రికలతో అధరోష్ఠపు రక్తిమను తొలగిస్తూన్న వానివలె సుగతుడు ఇలా తెలిపాడు.

యశోధర ఆర్తురాలై నా విరహంతో నిత్యం ఇలాటి సాహసానికి పూనుకొనడమనేది స్మరవిభ్రమ ప్రభావం వల్లనే సుమా! ధైర్యం పోగొట్టి, మోహం కలిగించడం స్మరవికారం స్వభావం. నేను కూడ జన్మాంతరంలో మారవిమోహితుడినై విరహంతో సంతాప నిమిత్త భూతమైన తీవ్ర వ్యసనం అనుభవించాను.

అమరపురిని జయించిన హస్తినాపురంలో గుణసంపదలకు నిధానమైన ధనదుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు భూమిని భుజంతో ఆలిం

గనం చేసుకొన్నాడు. సరస్వతిని కంఠంలో వేసుకొన్నాడు. లక్ష్మిని అలంకరించాడు. ఒక్క కీర్తిని మాత్రమే వెళ్ళగొట్టాడు. అతనిభార్య పేరు రామ. ఆమెకు సుధనుడనే కుమారుడు కలిగాడు. అతనితో పాటే నిధిశతమూ పుట్టడం వల్ల అతనికి సుధనుడనే పేరు కలిగింది. నిర్మలకాంతి గలవాడు, కళావంతుడు అయిన అతడు పూర్ణచంద్రుని వలె ప్రకాశించాడు.

అతని పరిసర రాజ్యంలో మాని, పృథు పరాక్రమ విఖ్యాతుడు, అయిన మహేంద్రసేనుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు తీవ్ర దండ నీతితో ప్రజల సర్వస్వం హరిస్తూ, అకాల కాలునివలె ప్రజలను పీడించాడు. అతడు అధర్మ ప్రవృత్తుడైనందున పట్టణం సత్కార్యాలు లేక తీవ్రమైన తాపాలకు పుట్టినిల్లయింది. అందువల్ల వానలు కురియ లేదు. రాజు ప్రతికూలుడు కావడం వల్ల దుర్భిక్షవిప్లవం ఏర్పడింది. కష్టాలురావడం ప్రకృతి సహజం.

ఈతీవ్ర కష్టాలకు బాధపడిన పట్టణవాసులు దుష్టభూపతి పాలనం వల్ల కలిగిన దుఃఖంతో ఒక్కటయి ఇలా ఆలోచించారు: "దోషా కరుడు, జడుడు, అయిన చంద్రుడు తన ప్రత్యగ్రకర (కిరణ) పాతంతో కమలినిని ముకుళింపజేసినట్టు దోషాకరుడు, జడుడు, అయిన ఈరాజు తన ప్రత్యగ్రకర (కప్పం) పాతంతో జనతను దుఃఖపెడుతున్నాడు. దుర్వ్యసని అయిన వీడు ప్రతిదినం అబద్ధాలాడే దుష్టామాత్యుల మాటలు విని, మనను పీడించి, విట చేటక గాయకులను పోషిస్తున్నాడు. ఈచిక్కులను సహిద్దామా అంటే, ఈరాజు పాపశాపం వల్ల కష్టతర మైన అనావృష్టి ఏర్పడింది. దీనివల్ల దుర్భిక్షం పుట్టి, ప్రజాసంక్షయం కలుగుతున్నది. సుతీక్ష్ణుడైన భూమిపాలుడు, తీవ్రమైన కటు వాక్కు లున్న మూర్ఖపరిజనము, కపట కౌటిల్య పటువులైన అమాత్యులు, విషమమైన ముఖరోగం ప్రకోపించినట్టుగావున్న పదవులలోని కాయ స్థులు - ఈలాటి భయంకర గణాన్ని ఎలా సహించడం? శ్రీమంతు

డైన ధనుడనే క్షితిపతి రాష్ట్రవర్ధనుడని వింటున్నాము. అతని నగరానికి వెళ్ళుదాము. అతడు వాత్సల్యంతో పాలిస్తాడు. రాష్ట్రాన్ని తన సంతానం వలె చూచే రాజురాజ్యంలోనే ప్రజలు తండ్రియింట ఉన్నట్టు హాయిగా బ్రదుకుతారు." ఈవిధంగా ప్రజలు ఆలోచించి నిశ్చయించుకొని, హస్తినాపురానికి బయలుదేరారు. అపాయంతో కూడిన కాయాన్నే వదలివేయాలన్నప్పుడు సాపాయమైన దేశాన్ని వదలాలనడం చెప్పాలా?

తన పురం నిర్జనమైపోవడం చూచి మహేంద్రసేనుడు తీవ్రమైన అనుతాపంతో తన మహామాత్యులందరినీ పిలిపించి కోపంతో ఇలా అన్నాడు: "ధనవంతుడైన ధనుని పట్టణానికి మన పౌరులు వలస పోయారని మన గూఢచారుల ద్వారా తెలిసింది. దుర్భిక్షం మన నగరంలో ఏర్పడినందువల్లే వారు వెళ్లిపోయారందామా, దేవవిప్లవాలు అన్నిచోట్ల అడపాదడపా కలుగుతూనే వుంటాయి. రాజు చెడ్డవాడనే కారణంతో, సుఖవాంఛతోనే వెళ్లారా అంటే, వెట్టిచాకిరి, శిక్ష, పన్ను ఎవరి ఏ రాజ్యంలో ప్రజలకు లేదు? పరిచితమైన దానిపై ద్వేషం, ఎప్పుడూ కొత్తకొత్తవి కోరడం జనం స్వభావం. దూరంగా వుండేది అందరికీ ప్రియంగా వుంటుంది. నాలో లేనిది, ప్రజలను భార్యలవలె ముగ్ధులను చేసేది గొప్ప గుణం ఆ రాజులో ఏముంది? కనుక అతని దర్పం అణచడానికి ఉపాయం ఆలోచించండి. అతని సమృద్ధి కారణాలకు విఘాతాలు కలిగించండి."

రాజు మాటలు విని మహామాత్యులు ఇలా అన్నారు: "మహారాజా, ధనమహారాజు ధనబలంతోను, జనబలంతోను ఉండడానికి కారణం చిత్రుడనే నాగరాజు. ఆ నాగరాజు మూర్తీభవించిన ఆ ధనమహారాజు పుణ్యం వంటివాడు. ఆతని రాజ్యంలో ఆ నాగరాజు ప్రభావం వల్ల అకాలంలోనే పైర్లు పండుతున్నాయి. రాజుల సర్వసంపదలు కృషిసంపత్తి మూలాలు. కనుక ఏ విద్యాబలంతోనైనా, ఆ నాగ

రాజును సంహరించే పక్షంలో ఆతని ప్రజలు కూడా నిన్నే ఆశ్రయిస్తారు. అందువల్ల మంచి మంత్ర బలం గల ఏ సాధకుణ్నయినా వెదికి నాగరాజును చంపివేయడానికి ప్రయత్నించండి." అమాత్యుల మాటలు విని అలాగేనని అన్నాడు. దుష్టులు గుణాలను అలవర్చుకోలేక, పరుల దోషాలను వెదకడానికి బయలుదేరుతారు.

పిదప మంత్రులు నాగరాజును బంధించడానికి సమర్థులైన వారికి విశేషంగా ధనకనకరత్నాలు ఇస్తామని దండోరా వేయించారు. ఆ దండోరా విని ఒక మాంత్రికుడు వచ్చి, నాగరాజును బంధించడానికి బయలుదేరాడు. నాగరాజు నివాసం ఒక అడవి చివర పచ్చని చెట్ల నీడన నీలాకాశ ప్రకాశంతో మిలమిలలాడే సరోవరంలో వుంది. ఆ సరోవరం వలద్వకులమాలికాధారిణి, విలసత్తిలకధారిణి అయిన వన లక్ష్మి మండన మణిదర్పణంవలె వున్నది. మాంత్రికుడు ఆ నిర్మల జలం చూచి, ఆశామలిన మానసుడై మంత్రానుధ్యానసంపన్నుడై మంత్ర సిద్ధికోసం దిగ్బంధం చేశాడు. ఉగ్రతేజుడైన ఆ మాంత్రికుడు దిగ్బంధం చేయగా, ఆ ప్రభావానికి నాగపతికి తలనొప్పి కలిగింది. పడగపైని మణులు ధగధగ మండసాగినాయి. వెంటనే అదృశ్యుడుగా సరోవరం నుంచి పైకి లేచి, మంత్రసాధకుడు గట్టు పైన వుండడం చూచి, వణికిపోతూ, బంధన భయంతో ఇలా ఆలోచించాడు : "ఎర్రటి కనుబొమలతో, ఎర్రటి గడ్డం మీసాలతో, మెరుపులలాంటి చూపులతో అకాలకాలునివలె వీడు నా కులాన్నే రూపుమాపడానికి వచ్చాడు. ఈ దురాత్ముడు ఇప్పుడు నీటిలో దిగ్బంధం చేశాడు. నన్ను కూడా దిగ్బంధం చేసేలోపుగా ఏదైనా ఉపాయం ఆలోచించాలి. ఈ సరోవరతీరంలో వల్కలాయనుడనే మహర్షి నివసిస్తున్నాడు. అతడు కూడా నన్ను కాపాడలేడు. అతని ఆశ్రమంలో సదా పరిచర్యాపరుడైన పద్మకుడనే లుబ్ధకుడు (బోయ) నన్ను రక్షించగలడు." ఈ విధంగా ఆలోచించి నాగరాజు లుబ్ధకుని వద్దకు వెళ్లి తన వృత్తాంతం తెలిపి

బంధనంనుంచి కాపాడాలని కోరాడు; సాధకుని చంపివేయాలని అభ్యర్థించాడు.

నాగరాజు ప్రార్థనను మన్నించి పద్మక లుబ్ధకుడు ధనుర్ధారియై సరోవరతీరానికి వచ్చి, మంత్రం జపిస్తూ ధీరుడై తంతు జరుపుతున్న సాధకుణ్ని చూచాడు. ఆ సమయంలో సాధకుడు ప్రకోపించి, హోమం చేసి, నాగరాజును బంధించడంకోసం మంత్రంతో ఆకర్షణ క్రియ జరిపాడు. ఫణిపతి మంత్రాకృష్టుడై పైకి వస్తుండగా సరోవరంలో బుడగలు పుట్టాయి. అది చూడగా, బుడగల శబ్దంతో దుఃఖంతో సరోవరం ఏడుస్తున్నట్టు అనిపించింది. భుజంగవధువులు భయంతో విహ్వాలలై విషాదంతో నిశ్వసించగా, ఆ వేగానికి నీటిపైన నురగ తెట్టు కట్టింది. నీరు కదలిపోయి గట్లకు అలలు తీవ్రంగా తాకాయి. అది చూడగా, సరోవర జలం తరంగ హస్తాలతో కంపిస్తూ, దోసిలి పట్టి నాగరాజును రక్షించమని కోరినట్టు వుంది. గరుడ తేజస్కుడైన ఆ మాంత్రికుడు బంధన విద్యాబలంతో నాగరాజును ఆకర్షించి చిన్న మూతిగల ఒక జలభాజనంలో వేశాడు. ఇంతలో వ్యాధు డక్కడికి వచ్చాడు. వ్యాధుణ్ని చూడగానే, మాంత్రికుడు భయంతో, సందేహంతో చూడసాగినాడు. వ్యాధుడు ఆ ఆశపోతును విషదిగ్ధమైన శాణంతో కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు మాంత్రికుడు నాగరాజును వదలిపెట్టాడు. పిదప వ్యాధుడు బాణం నాటిన అతని సమీపానికి వచ్చి, ?రాలకరవాలంతో ముక్కలు ముక్కలుగా నరికి దిక్కులకు వేశాడు. ?తరులకు ఉపయోగపడే ఆ బంధకీ విద్య సిద్ధించినప్పటికీ ఆ బుద్ధిహీను ?కి వినాశానికే అయింది. ఇతరులను బాధించడంకోసం మూఢులు ప్రయోగించిన విద్యా విభవశక్తులు వెంటనే వారి ప్రాణాలతోపాటే నశిస్తాయి.

ఫణిరాజు చాల సంతోషించి, కృతజ్ఞతతో స్నేహలుబ్ధుడై ఆ లుబ్ధకుణ్ని తన నివాసానికి పిలుచుకొని వెళ్లాడు. అక్కడ లుబ్ధకుడు

రత్నతలోద్యానాలలోను, విమానాలలోను, మణిభవనాలలోను నాగరాజుతో సత్కారాలు పొందుతూ, కొంతకాలం ఉన్నాడు. ఇలా ఉండగా, ఒకమారు ఆ లుబ్ధకుడు మెరుపుతీగలాంటి అమోఘ మనే ఒక పాశం చూచి, దాని ప్రభావం నాగులు చెప్పగా విని ఆశ్చర్యపడి, దానిని ఎంతో ఆశతో యాచించాడు. యుద్ధాలలో సురలను కూడా బంధించదగినది, అజయ్యమయినది, తన జీవితానికన్నా అధికమైనదీ అయిన ఆ పాశాన్ని ఫణీశ్వరుడు అతనికి ప్రీతితో ఇచ్చాడు. దానిని తీసుకొని, లుబ్ధకుడు నాగరాజువద్ద సెలవు పుచ్చుకొని, అపార సంపదతో నాగభవనంనుంచి పైకి వచ్చి స్వస్థానం చేరుకున్నాడు. నాగప్రదత్తమైన సంపదను చిరకాలం అనుభవించి, ఉత్పలకుడనే తన పుత్రునికి అమోఘపాశం అప్పగించి మరణించాడు. ఆ లుబ్ధక కుమారుడు తండ్రి పద్ధతినే నడుచుకుంటూ కులక్రమంగా వచ్చిన ముని పరిచర్య చేస్తూ ఉండేవాడు.

ఒకానొకమారు ఆ లుబ్ధక కుమారుడు విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న ముని ఎదుట వినయంతో నిలబడివుండగా, కర్ణరసాయనమైన కాకలీ గీతం విన్నాడు. ఆ గీతం విని వనంలోని జింకలన్నీ కదలక మెదలక నిలిచిపోయి, చిత్రంలో గీచినట్లు కనిపించాయి. అప్పుడు ఉత్పలకుడు ఆశ్చర్యంతో మునిని చూచి వినయంగా "మహర్షి! కమలాలలో బంధింపబడిన మధుపాల ధ్వనితో సమానంగాను, కోకిలాలాపలలితంగాను వినిపించే ఈ స్వరం ఎక్కడిది?" అని ప్రశ్నించాడు. దానికి ముని "ఈ మధురాలాపం కిన్నర కన్యకల గీతాలది. ద్రుముడనే కిన్నరపతి కన్య మనోహర ఐదు వందలమంది చెలికత్తెలతోపాటు నాగభవనంలో విహరిస్తున్నది." అని అన్నాడు. అది విని ఉత్పలకుడు మరల కుతుకంతో "మానవుడు కిన్నరకన్యకను పొందడం సాధ్యమా?" అని మునిని ప్రశ్నించాడు. "అమోఘమనేపాశం చేతిలో వున్నవాడు కిన్నరకామినిని లాక్కొనిరాగలడు" అని ముని సమాధానమిచ్చాడు.

ఈ మాటలు విని ఉత్పలకుడు ఉత్సాహంతో మునికి నమస్కరించి, అమోఘపాశం తీసుకొని నాగరాజు భవన సమీపం చేరాడు.

అక్కడ కేళీవిలాసంతో గాలికి కదిలే బంగారు తీగవలె కనిపించే కిన్నరీగణం చూచాడు. ఆ కిన్నరీగణం మధ్యన స్నానంచేసి లేచిన కిన్నరపతి కన్యను మనోహరను చూచాడు. ఆమె త్రినేత్రుని మూడవ కంటి మంటను చల్లార్చడానికి మన్మథుడు పంపిన జలదేవతలాగ ఉంది. అనంగవిభ్రమారంభ తరంగితమైన యౌవనంలో మునిగిపోతున్న శైశవానికి అవలంబనం ఇస్తున్నదా అన్నట్టు ఇంకా శైశవం వీడని యౌవన ప్రాదుర్భావంలో వుంది. ఆమె మేఖల బిగించిన తెల్లటిదివ్యాంబరాలు జలకేలిలో పడిన నురగలతరగలలాగ ముచ్చట గొలుపుతున్నాయి. మెడలోని లావణ్యప్రవాహంవంటి పెద్ద తారహారంతో (ముత్యాలదండతో, నక్షత్ర మాలికతో) శశిధవళమైన నిశాకాంతిని హరిస్తున్నట్టు అందంగా వుంది. కర్ణాభరణకాంతి, కర్ణోత్పలాల కాంతి కపోలాలపై పడి ఇంకా తడి ఆరని మకరికాపత్రాలు రచించినట్టు చక్కదన మిచ్చినది. చెలికత్తె లలాటంపై తీర్చిన కస్తూరీ తిలకంతో శశాంకునికి కలంకకలనా లోపాన్ని పోగొట్టుతున్నట్టు అనిపించింది. ఆమెను చూచి విస్మయావేశపాశాలు మనస్సును ఈడ్వగా, లుబ్ధకుడు వెంటనే అమోఘపాశాన్ని విసరడానికి సన్నద్ధుడయాడు. పాశహస్తుడైన అతన్ని చూచి భయకాతరలై కిన్నరస్త్రీలు ఆకాశానికి ఎగిరారు. లుబ్ధకుడు చేతికి అందుబాటులోనే వుండటంవల్ల భయంతో దిక్కులు చూస్తున్న మనోహరపై అమోఘపాశాన్ని విసరి, జింకను పట్టినట్టు పట్టాడు. మనోహర పాశపు ఉచ్చులో పడి వివశురాలై లుబ్ధకుడు లాగుతుండగా ఏమిటిది అని తెలీకుండా మూర్ఛపోయింది. గుంపునుంచి తప్పిపోయిన ఆడఏనుగులాగ ఆమె స్వపరిజనాన్ని చూచే ఆశతో దిక్కులు చూస్తూ, లుబ్ధకుణ్ని చూచి సంభ్రమంతో ఇలా అన్నది :

"దృఢంగా నన్ను బంధించావు. బంధనంనుంచి వదలిపెట్టు; వదలి పెట్టు. నన్ను చంపకు. రక్షించు. శోకసమయాల్లో క్రూరులు గూడ దయగలవా రవుతారు. లోభంవల్ల అనుత్తమస్థానానికి దివ్యకన్యను అప్పగిస్తే, ప్రదీపించిన మంత్రవిద్య సాధకుణ్ని కాల్చివేసినట్టు వెంటనే నాశం చేస్తుంది. కనుక, ఓ ధీమంతుడా, నన్ను అర్హునికి అప్పగించావంటే, నీకు తప్పక గొప్ప ధర్మం, ధనం కలుగుతాయి. ఈ పాశం బిగుసుకొని బాధ కలిగిస్తున్నది. కనుక బంధనం తొలగించు. నీకు ఇష్టంవచ్చిన చోటికి నేనే వస్తాను. కట్లు వదలగానే ఆకాశానికి ఎగిరి పోను. ఈ చూడారత్నంవల్లనే నేను ఆకాశంలో ఎగురగలుగుతాను. ఈ చూడారత్నం తీసుకో."

కన్నీళ్లు కారుస్తూ ఆమె ఈ విధంగా ప్రార్థించగా, లుబ్ధకుడు మనసు కరిగి ఆమె చూడామణిని తీసుకొని, పాశం వదలి ఇలా అన్నాడు : "ఓ కల్యాణి, ఊరటపడు. దుఃఖపడవద్దు. నేను స్వేచ్ఛగా నిన్ను అనర్హునికెవరికీ ఇవ్వను. గుణరత్నమహోదధి, కీర్త్యమృత తరంగాలతో దిక్కులు నింపేవాడు, విద్యాబంధనాదర్శమూ, కలాకేళిభూషణమూ, నిజవంశ విశేషమూ అయిన సుధనుడనే సువృత్తుడు (సచ్చరిత్రుడు) ఉన్నాడు. ఈ భూమికే విలాసాలంకారమై, లక్ష్మి సుఖోత్సవం వలె త్యాగోపభోగ సుభగుడైన అతడు నీకు తగినవాడు. ఆ ఉర్వరాశర్వరీపతి సుర కిన్నర గంధర్వ విద్యాధర సుందరుల గర్వాన్ని అణచేవాడు." అని లుబ్ధకుడు బంధువర్గం ఎడబాటుతో కురంగివలె దీనంగా విలపిస్తున్న మనోహరను సమాశ్వాస పరిచాడు.

ఇది ఇలా ఉండగా, మృగయాకేళికౌతుకంతో సుధనుడు ధనుర్ధారియై వింధ్యారణ్యాలకు వెళ్ళుతూ, ఆ ప్రాంతానికి వచ్చాడు. అతని రథనేమి ధ్వనులతో మేఘధ్వని అని భ్రాంతిపడి నాట్యంచేస్తున్న నెమళ్ల గుంపులు, క్షణకాలం కదలుతున్న వనలక్ష్మి నల్లపట్టు పుట్టంవలె శోభించాయి. అతని చెంపలపై కట్టిన చెమటబొట్లు, కర్ణకుండ

లాల సుందర ముక్తాఫలాలవలె కనిపించాయి. అతడు తన దంత కాంతితో రథాశ్వాల గిట్టలతో రేగిన ధూళిని తోసివేస్తున్నట్టు సారథితో ఇలా అన్నాడు : "వాయువేగంతో మనోరథంలాగ పరుగిడుతున్న ఈ రథం చాలదూరం ముందుకు వచ్చింది. మన సైన్యం వెనకబడిపోయింది. మందమారుతానికి అసియాడే చిగురుటాకులుగల రావిచెట్లతో, ఈ భూములు పచ్చని పచ్చికతో మనస్సును హరిస్తున్నవి. ఈ భూములకు జింకలు ఆభరణాలుగా వున్నాయి. బాల ప్రవాలోష్ఠాలతో, స్తబక స్తనాలతో వున్న ఈ లతలు గాలికి కదలి ఉత్కంఠతో ఆవులిస్తున్నట్టుంది. మరకతశ్యామమైన పచ్చిక అంగీ తొడిగిన వనరాజులు పుష్పాడి పూసుకొని వింత అందాలు కురుస్తున్నాయి. భయంతో పరిగెత్తుతూ, మెడ తిప్పి చూస్తున్న ఈ జింకలు తరళ నేత్రాలతో నీలోత్పలవనాలు సృష్టిస్తున్నట్టున్నాయి. ఏనుగు గున్నలు చంద్రకిరణాంకురాలవంటి సన్నని దంతాలతో గిరి గ్రామాధిపతుల పత్నుల కుచసదృశాలైన కుంభస్థలాలతో ముచ్చట గొల్పుతూ, ఖరనేమిధ్వని వింటూ రథంచూస్తున్నాయి. ఈ వింధ్యాసిలాలు చూచావా ? నర్మదానదీ పరిసరాలలో ఏపుగా పెరిగి విరియబూచిన లతాసమూహం తేనె తాగి మత్తెక్కినవా అన్నట్టు రొద చేస్తూ, శబర కాంతలు నితంబబింబాలపై చెక్కుకున్న నెమలి పురులు కదలిస్తూ నర్మక్రీడలకు పూనుకుంటున్నాయి." ఇలా అంటూ సుధనుడు వన శోభను తిలకిస్తూ, నిర్జన ప్రదేశం కావడంవల్ల చాలదూరం వ్యాపించిన కిన్నరి కరుణస్వరం విన్నాడు. విన్న వెంటనే కృపాపూరితుడై కుతూహలంతో ఆ స్వరం విన్నవైపు వెళ్లి కిన్నరిని చూచాడు. ఆమె కన్నీళ్లతో తనని రక్షించవలసిందని లుబ్ధకుణ్ని బతిమాలుతూంది. వనచరుల భయంతో ఉద్విగ్నురాలైన వనదేవతవలె, లుబ్ధకుడు ఎత్తుకుపోయిన తన ఒడిలోని జింకను వెదుక్కుంటూ వచ్చి, వనమంతా తిరిగి అలసిపోయిన హరిణలాంఛనుని కాంతి లక్ష్మివలె వున్న ఆమెను

చూచి, ఆమె ఆశ్చర్యకరమైన రూపాతిశయంతో నివ్వెరపడి వెంటనే అభిలాషమనే గుడ్డపై గీచిన చిత్రంవత్తుగా వుండిపోయాడు. కొంత సేప టికి తేరుకుని "అహో! రమ్యవస్తువులను నిర్మించడంలో అభ్యాసం పొందుతున్న బ్రహ్మరేఖాపరిణతి ఈమె ముఖ నిర్మాణంలో కనిపి స్తున్నది. పాతాళలోకంలోను ఇలాటి సౌందర్యం దుర్లభమంటే, మర్త్యలోకంలో సంగతి చెప్పవలసిందేమిటి? ఈ లావణ్యముద్ర స్వర్గంలోను కొత్తగా ఉదయించిందనుకుంటాను. ఈ తన్వంగికి తారుణ్యం ఉదయించి, శైశవాన్ని పూర్తిగా మాపివేసింది కనుక, మన్మథ శృంగారం ఒలికించే నూతన భంగి ఈమె సకలాంగాలలోను నెచ్చెలి వలె విలసిల్లుతున్నది. మన్మథదేవుడు సంభ్రమ పరాక్రమాలు గాని, పెద్ద ఎత్తులు, ముట్టడులుగాని అవసరంలేకనే ఈమె మాటున జగత్సా మ్రాజ్యం జయిస్తున్నాడు." అని తలపోస్తూ, లోలోపల విస్మయం, అభిలాషగల చూపుతో ఆమెను తాగివేస్తేట్టు చూడసాగాడు.

అలావున్న రాజును లుబ్ధకుడు సమీపించి, "దేవ, కిన్నర కులానికి కల్పద్రుమంవంటి ద్రుముడనే కిన్నరరాజు పుత్రిక ఈమె. నేనీమెను అమోఘమనే పాశంతో కట్టి తెచ్చాను. ఈ దివ్యకన్యను నీ కోసమే తెచ్చాను. స్వీకరించు. గుణోదారుడవైన నీవే భూమికి లాగే ఈమెకు కూడా భర్త కాదగినవాడివి. ఈమె స్వేచ్ఛగా ఆకాశంలోకి ఎగిరి పోడానికి శక్తినిచ్చే చూడామణి ఇదుగో! నేను దీనిని తీసుకొన్నాను. ఇది లేకుండా ఈమె ఆకాశమార్గాన వెళ్ళజాలదు. ఈ మణిని భద్రంగా కాపాడుకో. దీనిని ఈమెకు తిరిగి ఇచ్చావంటే ఈమె నీకు దక్కదు." అని చెప్పి ఆకిన్నర కన్యారత్నాన్ని, రత్నాన్ని సుధను నికి అప్పగించాడు. సుధనమహీచంద్రుని అండను చేరిన ఆ కిన్నరి సుధాసిక్తాంగివలె స్వదేశవిరహానలం వదలిపెట్టింది. లుబ్ధకుడు వదలిన బాలహరిణివలె బెదరు చూపులతో వున్న ఆ కిన్నరిని మన్మథుడు అనురాగపు వలలో బిగించాడు. రాజు కిన్నరిని రథంపై ఎక్కించు

కుని, లుబ్ధకుని రత్నాలతో నింపి, సంతోషంతో హస్తినాపురికి బయలుదేరాడు.

అతడు హస్తినాపురి చేరి తన వృత్తాంతమంతా తండ్రి అయిన ధనునికి నివేదించాడు. అతడు సంతోషం పొంగులువారగా వారిరువురికి వివాహోత్సవం జరిపించాడు. రూపుగొన్న చంద్రకాంతివలె వెలుగుతూ, తన సుకృతంతో భోగ్య అయిన ఆ కిన్నరకన్యను సుధనుడు అంతఃపురానికి పిలుచుకు వెళ్లాడు. అతడు అధర మధువును కోరి మధుపంలాగ ఆమెను తాకగా, ఆమె నతముఖాంభోజ అయిన కమలిని లాగ కంపించింది. ఆమె మౌనంతోనే తన ఉత్కంఠను తెలుపుతూ, కంపిస్తున్నా నిశ్చల అవుతూ, సిగ్గుచూపుతున్నా కాంతిని వెల్లివిరియజేస్తూ, అతనికి ప్రీతి కలిగించింది. అతడు నెమ్మదిగా ఆమె పెదవిని చుంబిస్తూ, పంటితో నొక్కి, కనులు మూసుకున్న ఆమె మౌనముద్రను పోగొట్టాడు. పోకముడిని విప్పడంలోను, దానిని వారించడంలోను దంపతుల పాణి పద్మాలకు కలిగిన వివాదమా అన్నట్టు ఆ పాణిపద్మాల కంకణాలు గల్లుగల్లు మన్నాయి. వారిరువురి సంభోగ పాదపం రాగంతో పల్లవించి, విలాసస్మితంతో పుష్పించి, కాంతాకుచ ఫలాలతో పండి భోగ్యమైంది.

ఇలా వుండగా కపిలుడు, పుష్కరుడు అనే ఇద్దరు దాక్షిణాత్య బ్రాహ్మణులు వృత్తికోసం ధనమహారాజు సభకు వచ్చారు. విద్యాతిశయ శ్లాఘ్యులైన వారిద్దరూ, రాజపౌరోహిత్యం సంపాదించారు. కపిలుడు ధనమహారాజు పురోహితుడయ్యాడు. పుష్కరుడు రాజపుత్రుడైన సుధనునివద్ద పురోహితుడయ్యాడు. వారిద్దరూ పరస్పరం అసూయతో వాదప్రతివాదాలు చేసుకొనేవారు. ఇద్దరి లక్ష్యమూ రాజానుగ్రహ సంపాదనే కావడంవల్ల క్రమంగా ద్వేషం పుట్టింది. ఏనుగుల్లాగ వారిద్దరూ ఘీంకరించుకొంటూంటే విద్య వారి ముఖంలో మదలేఖవలె మాలిన్యం పొందింది. గుణసఖి, లోకప్రకాశోన్ముఖ

అయిన విద్య అనే దీపశిఖ వస్తువివేకంగల వారికి ముందుగా విషమ మైన ద్వేషాంధకారం కలిగించేపక్షంలో, అలాంటివారు మోహ హత బుద్ధులై యుక్తాయుక్త విచార రహితులై సౌజన్యదూరులై చందనం, చంద్రకాంతం, కమల మధువులనుంచి పుట్టిన నిప్పుతో కాలిపోయినట్టే నన్న మాట.

ఈ విధంగా అడుగడుగున పుష్కరుడు శ్రుతి స్మృతి వివాదాలలో తన్ను ఎదుర్కొని తొక్కిపట్టడంవల్ల కపిలుడు కోపతాపం పట్టలేక ఇలా అనుకున్నాడు: "నేను మంచపరిశ్రమణ్ని. పుష్కరుడు దృఢాభ్యాసం కలవాడు, చురుకైనవాడు, తీవ్రమదోద్ధతుడూను. కనుక నన్ను సభలలోఎప్పుడూ సిగ్గుపడేటట్టుచేస్తున్నాడు. నీచమనస్కులకు ప్రతిష్ఠ వంచనకు, పాండిత్యం అహంకారానికి, ధనం ధర్మనిషేధానికి ఉపయోగ పడుతాయి. పొగరుపట్టిన వీడు రాజపుత్రుని ఆశ్రయం చూచుకొని, నన్ను అవమానపరుస్తున్నాడు. కనుక ధనమూలమైన ఇతని ఆశ్రయాన్నే కొడుతాను. రాజపుత్రుని సంహారణకు ఏదైనా యుక్తి, ప్రయత్నం జరపాలి. మానహానిని ఎలా సహించగలను?" కపిలునికి ఇలా పుష్కరునిపై కోపంతో, ద్వేషంతో భయంకరమైన పాపసంకల్పం కలిగింది. మత్సరగ్రస్థులు చేయని పాపమంటూ ప్రపంచంలో లేదు. మదించి, మనస్సు చెదరి, కళ్లలో తీవ్రమైన ద్వేషవిషాంజనం అలదుకొన్నవాడు సద్ధర్మం ఎలా చూస్తాడు? రాగమనేది పాపం. అంతకన్నా పాపం దర్పం. అంతకంటే గొప్పపాపం క్రోధం. లోభంవంటి పాపం మరొకటి లేదు. వ్యసనిలో కనిపించే ఈ పాపవర్గమంతా చేరినా విద్వేషంవల్ల కలిగే పాపాంశం సామ్యాన్ని కూడా తాకదు.

ఒకప్పుడు మేఘుడనే క్రూరుడైన సామంతుడు ధనమహారాజుకు ఎదురుతిరిగి, అతడు పంపిన సైన్యాన్నంతా చంపుతూ, అపకారంచేయ దొడగినాడు. అతని రాజధాని ఒక వ్యాపారనగరం. రాజు ఈ సంగతి విని కోపంతో వానికి దండోపాయం విధించాలనే నిశ్చయంతో

అమాత్యుల అనుమతి పొంది, కుమారుడైన సుధనునితో ఇలా అన్నాడు : "కుమార! శత్రువుల బలంతో అణచివేయడానికి వెంటనే బయలుదేరు. నీకు క్రమాగతమైన ఈ సామ్రాజ్యం శత్రురహితం అగుగాక! యుద్ధముఖంలో ప్రభాభాభరణమైన నీ భుజం జగద్విజయ గజానికి కట్టుకంబం అగుగాక! రాజసమూహాలను ఆక్రమించుకొన డంలో మహాసంభరం చూపుతున్న మేఘుడు మదిస్తే నీ ప్రతాపానికి దిక్కులు నిర్విఘ్నమైన ఆవరణాలు కాగలవు. ఎక్కడో వున్న దుర్బలులైన సామంతులను చంపినా ఏమి ప్రయోజనం? ఎవణ్ణి వధించడంవల్ల సర్వసిద్ధులూ పొందుతామో అలాటి గర్విష్ఠుడే వధించ బడాలి. సింహం తనకు దైవవిహితమైన భోజ్యపదార్థమైన ఏనుగుల గుంపును చంపడంలో పరాక్రమం ఏముంది? మిరుమిట్లు గొలిపే గోర్లున్న మరొక పంచాననాన్ని చంపితే కదా దాని శౌర్యం పౌరుష మనిపించుకొంటుంది."

తండ్రి ఈ విధంగా ఆజ్ఞాపించగా, సుధనుడు రణోత్సవాభిలాషుడై నప్పటికీ కిన్నర విరహోద్విగ్నుడై క్షణంసేపు ఎటూ నిర్ణయించుకో లేక ఉండిపోయాడు. సిదప గత్యంతరంలేక, తన తల్లివద్దకు వెళ్ళి "మాతా! ఇంద్రతుల్యుడైన కిన్నరేంద్రుని కూతురు నీ కోడలు, చాల అభిమానవతి. నేను యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు విరహాశోకార్త అయి వుంటుంది. కనుక నామీద చూపే వాత్సల్యబుద్ధితో ఈమెను రక్షిం చాలి. ఇది ఈమె చూడామణి. దీనివల్ల ఈమెకు అంబరగమనం కలుగుతుంది. ఇది మరొకరికి ఇవ్వవద్దు. ఇస్తే ప్రాణసంశయమే కలుగు తుంది." అని ఆమె చేతిలో కాంతమైన కాంతాశిఖామణిని పెట్టి, సైన్యాలు దిగంతాలను కప్పగా, యుద్ధానికి బయలుదేరాడు. అతని అశ్వదళాలు ఎగురగొట్టిన ధూళిపుంజమనే మేఘావళి రాజహంసల సంత్రాసాయాసాలకు కారణమయింది.

భర్త దూరంగా వెళ్ళిపోగానే కిన్నర మనోహర విరహబాధతో

ఉడికిపోతూ పద్మపత్రశయనం ఆశ్రయించింది. ఆమె దినాలు లెక్క-పెట్టడానికి ఉత్కంఠంతో భూమిపై గీతలు పెడుతున్నప్పుడు చిక్కి-శల్యమైన ఆమె చేతినుంచి కంకణాలు పడిపోయాయి. అప్పుడు రోదిస్తున్న ఆమె కంటినుంచి చేతిమీద పడుతున్న భాష్పధారే ఆమెకు ముత్యాల గాజు లయింది. ఆమెకు పుష్పశరునిపై ద్వేషం, సుఖంలో విముఖత కలిగాయి. దేహం రూక్షమైపోయింది. సదా పతిధ్యానపరాయణత్వం అతని మంత్రజపం అయాయి. ఆమె అన్నిరోసి భూమిపై పడుకున్నప్పటికీ, ఆ తాపం చల్లారలేదు. నిజానికి నిశ్చలలీన రాగమనస్కులకు తీవ్రమైన వ్రతాలతో ముక్తి కలుగదు. హరిచందనం అలదుకొని స్ఫటిక పర్యంకంపై ఆమె పడుకొంది. అప్పుడు జ్యోత్స్నామధ్యగత అయిన చంద్రలేఖవలె కనిపించింది.

ఇలా వుండగా, ఒకనాడు ధనభూపాలునికి దుస్స్వప్నం వచ్చింది. అతడు భయంతో తన పురోహితుడైన కపిలుణ్ని పిలిచి, "మహామతీ, నేను శత్రువులకు పట్టుబడినట్టు, కడుపు చీల్చి పేగులు లాగి వాటితో నన్ను కట్టివేసినట్టు స్వప్నం వచ్చింది. దీని పరిణామ ఫలమేమిటి? శుభోదర్కమైన సముచిత ప్రతిక్రియనుగూడ ఆలోచించి చెప్పు." అని అడిగాడు. రాజు ఈ విధంగా అడుగగా, పురోహితుడు క్షణమాత్రం భక్తిదంభం ప్రకటిస్తూ, కళ్లు మూసుకొని, తన ఇష్టార్థం ఇలా ఆలోచించాడు: "చాలాకాలంగా ఆలోచిస్తున్న ఉపాయం దైవాత్తు నేడు ప్రాప్తమైంది. పుష్కరుని ఆశ్రయం ధ్వంసంచేయడానికి, రాజపుత్ర వినాశానికి ఇదే సమయం. రాజపుత్రునికి ప్రియురాలు మనోహర పెద్దప్రాణం. ఆమె లేకపోతే అతడు దుఃఖితుడై బ్రతకడనడం నిజం." అని లోపల తనఃసంగతి ఆలోచించి, పైకి బూటకపు ఖేదవిషాదాలు ప్రకటిస్తూ, వసుధాధీశునితో ఇలా అన్నాడు: "దేవ! హృదయాన్ని కంపింపజేసే దుస్స్వప్నమే చూచారు. దుస్సహమైన దాని ఫలాన్ని స్పష్టంగా ఎలా చెప్పగలను?

ప్రభుభక్తివ్రతులు, దోషాలలో మనసులేనివారు అయిన హితైషులు కర్ణకటువైన సంగతులు చెప్పడంలోను నిషేధం లేదు. రాజ్యభ్రంశం కాని, శరీరనాశంగాని, దీని దుష్ఫలం. కనుక నిశ్శంకంగా శ్రేయస్సు కోసం ప్రతీకారం చేయాలి. యజ్ఞక్షేత్రంలో పశురక్తంతో నిండిన పుష్కరిణిలో స్నానం చేసి, విప్రులతో మంత్రపూతుడవై, వారికి రత్న సువర్ణదానం చేసి, కిన్నరి మేదస్సుతో (కొవ్వుతో) హోమం చేస్తే కుశలం పొందుతావు. కిన్నరి నీకు దుర్లభురాలు కాదు. నీ అంతఃపురంలో నీ కోడలు వుండనే వుంది."

పురోహితుని మాటలు విని, రాజు క్రూరపాతకానికి భయపడి, నృశంస చరిత్రుడైన అతనితో బెదురుతూ ఇలా అన్నాడు: "నా జీవిత రక్షణకోసం స్త్రీ వధ ఎలా చేయగలను? కిన్నరీ విరహంతో నా పుత్రుడు మరణించడం తప్పదు."

భూమిపతి తన మాటను తోసివేయగా, పురోహితుడు పాపాభినివేశంతో మరల ఇలా అన్నాడు: "మహారాజా, నీవు ధీమంతుడవైనా ప్రపంచస్థితిని తెలుసుకోలేకున్నావు. త్రివర్గ సాధనమైన రాజ్యంకాని, జీవితంకాని వదలుకోకూడదు. మానవుడు బ్రతికి వుంటే స్వజన మిత్ర కళత్ర పుత్రులు తక్కిన పదార్థాలవలె నశించినా, మరల ఉద్భవిస్తారు. మానవుడు జీవితం చాలించి, ముక్కు మూసుకున్నాడా, తత్కాలంలో దగ్గర వున్నదికూడ లేనట్టే అవుతుంది. జీవితం కోసం నిజ దేశాన్ని, ప్రియపుత్రులను వదలుకుంటున్నారు. ఈ జీవ లోకంలో జీవితంకంటే ప్రియమైంది మరొకటి లేదు." ఈ విధంగా పురోహితుడైన కపిలుడు నానా నిదర్శనాలతో జీవిత లోభం అవసరమని నచ్చ చెప్పగా, రాజు మోసపోయి, పాపం చేయడం యుక్తమనుకున్నాడు.

తర్వాత యజ్ఞకర్మ మహారంభంతో ప్రారంభమైంది. పశువుల శోణితంతో ఒక సరోవరం నిండింది. రాజు రహస్యంగా తన పత్నికి విషయం తెలియజేశాడు. ఆమె మొదలే పుత్రప్రవాసశోకార్త. రాజు

మాటలు విని పాపభీతయై ఈ విధంగా ఆలోచించింది : "అయ్యో ! ఈ రాజు ఎంత మూర్ఖుడు ! మోహాంధుడైన పురోహితుని ప్రేరణతో కోడలి వధ అనే మహాపాతకం చేస్తున్నాడు. మన మరణం అవధి ఇది వరకే నిర్ణీతమైంది. దానిని ఎన్ని యత్నాలు చేసినా పరిహరించ లేము. అయినా మూఢులు పరప్రాణాలు హరించి తమ జీవితం కొన సాగాలని చూస్తారు. జీవితలోభంతో రాజు నిష్కపటమైన కోడలిని ఆడ జింకనువలె చంపితే, పుత్రునికి నే నేమి చెప్పను? 'అమ్మా! నా మనోహరను వాత్సల్యంతో నీవు కాపాడాలి' - అని సుధనుడు కోడలిని నాకు అప్పగించి వెళ్లాడు. కనుక ఆమెకు నా వద్దనున్న చూడామణిని అప్పగించి వేస్తాను. దానితో ఆమె కామగమనంతో వెళ్లిపోనీ. ఆమె బదికి వుంటే మరల ఎప్పటికైనా భర్తను కలుసుకొంటుంది."

రాణి ఈ విధంగా ఆలోచించి, కన్నీళ్లతో కోడలివద్దకు వెళ్లి రాజు చరితం వివరించి, కంపిస్తూ ఇలా అన్నది : "వత్సా, చూడా మణిని పెట్టుకుని గగనమార్గంలో త్వరగా వెళ్లు. ఈ రాజు పాపం తలపెట్టాడు. సదాచారం గుర్తించడం లేదు. నీవు యజ్ఞభూమికి వెళ్లి, అక్కడినుంచి గగనమార్గంలో వెళ్లిపో. లేకపోతే, రాజు నిన్ను నే నెక్కడో దాచినట్టు అనుమానిస్తాడు." ఆ మాటలువిని భర్తృప్రవా సార్త, అతని సమాగమంకోసం దేహం రక్షించుకుంటూన్న మనో హర అత్తగారిచ్చిన శిఖామణిని తలలో పెట్టుకొని, రాజువెంట యజ్ఞ వాటికకు వెళ్లి, అక్కడినుంచి ఆకాశానికి ఎగిరి "రాజా, నీ ప్రియ పుత్రుని భార్యను నీ కోసమని చంపడం సముచితం కాదు. నీకు స్వస్తి. ఇదుగో నేను వెళ్లుతున్నాను. నా వియోగంవల్ల ధైర్యం వీడిన కుమా రుణ్ని అక్కడ కాపాడుకో." అని మరింత వేగంతో మెరిసే మెరుపు లాగ వెళ్లిపోయింది.

ఆమె వెళ్లగానే యజ్ఞానికి విఘ్నమైందని శంకించగా, పురోహితు డైన కపిలుడు "దేవా! సంశయం వద్దు. నేను మంత్రాలతో క్రూరుడనే

బ్రహ్మరాక్షసుణ్ని ఆకర్షించాను. వాడు ఆ కిన్నరిని చంపివేశాడు. క్రతువు నిర్విఘ్నమైంది." అని అబద్ధమాడాను. ఆ మాటలు నిజమని రాజు నమ్మాడు. కుటిలులు అమాయకులను జంత్రపు బొమ్మల లాగ ఆడించడం సహజం.

కిన్నరి మనోహర తండ్రి భవనానికి వెళ్లి తన వృత్తాంతం తండ్రికి తెలియజేసింది. మానవసంగమపు వాసన పోవడానికి ప్రతిదినం ఆమె ఐనువందల బంగారు బిందెలతో స్నానం చేయాలని తండ్రి ఆదేశించాడు. ఆమె ఆ తండ్రి ఆనతి పాలించడంవల్ల మర్త్యామోదం క్రమంగా తగ్గింది కాని, సుధన స్నేహ సంబంధమైన రాగంమాత్రం తగ్గలేదు. దివ్యోద్యానాలలో విహరించినప్పటికీ ఆమెకు సంతృప్తి కలుగలేదు. ఒకచోట బద్ధరాగులకు మరొకచోట మనసు పోదు. కాంత విరహాక్రాంత అయిన ఆమె ఒకసారి ఆకాశంలో వెళ్లుతూ, నాగభవన సమీప వనప్రాంతానికి వెళ్లింది. అక్కడ ఆశ్రమస్థలిలో ఉన్న వల్కలాయన మహర్షిని దర్శించి ప్రణామంచేసి ముఖం వంచి ఇలా విన్నవించింది: "భగవన్! నన్ను అమోఘపాశంతో పట్టుకోమని లుబ్ధకునికి చెప్పినవాడివి నీవే. ఇది యుక్తమేనా?" ఆమె మాటలకు మహర్షి సిగ్గుపడి, మొగం దించుకొని, "ఓ ముగ్ధా! ఇది నీ భవితవ్యత. అమోఘపాశం అతనివద్ద వుందని తెలియక నేను అలా అన్నాను. నా నుంచి ఆ లుబ్ధకధూర్తుడు నీ సంగతి గ్రహించి నిన్ను పట్టుకున్నాడు. క్రూరహృదయులైన దుష్టాత్ముల కౌటిల్యం గ్రహించలేము. మేమేమో సద్భావంతో సరళమైనవారం, సత్యవార్తలే చెప్పేవారం." అని అన్నాడు. అప్పుడా కిన్నరి చనువుతో ఇలా విన్నవించింది: "భగవన్, బాలికా సహజమైన నా చాపల్యం క్షమించు. నేనిప్పుడు నీతో అనే మాటలు సదాచార వ్యతిక్రమమే. కాని, ఇది లలనా సహజం. అది అందమూను. నీబోటి పెద్దలకు గూడ నా మాటలు వినిపించే చాపల్యానికి లోబడుతున్నానంటే, వియోగాగ్ని

తాపజ్వాలలను సహించలేకపోవడమే. దయాళులు సంతప్తుల దుఃఖాలను తొలగించే సన్నాహంలో తరచు అనుచిత విషయాలలోను పని కల్పించుకొంటారు. లుబ్ధకుని పాశంనుంచి విడివడిన నేను రాజపుత్రుని మనోహర స్నేహపాశంతో కట్టుబడిపోయాను. సుధను డనే ఆ సుభగుడు నా వియోగానలసమాకులచిత్తుడై ఈ దారిని నీ వద్దకు వస్తే కరుణతో నా మాటగా ఈ సంగతి చెప్పు. ఏమంటే: నేను నీ విరహాయాసంతో సుఖంలేక తండ్రియింట ఉన్నాను. ఉత్కంఠతోగాని, అనుకంపతోగాని, సహజమైన కృతజ్ఞతతోగాని, దాక్షిణ్యాభావంతోగాని, వెంటనే కిన్నరపురానికి రావాలి. కిన్నరపురి మార్గం క్లేశశతంతో కూడినది; దుర్గమమైనది; అల్పవీర్యబలౌజసులైన మానవులకు అగమ్యమైనదీని. ఈ తపోవనంలో 'సుధా' అనే మహౌషధి వెలుగుతూ వుంటుంది. దానిని నీవే హవిస్సుతో పక్వంచేసి, త్రాగాలి. దాని ప్రభావంవల్ల కష్టాలు గట్టెక్కి సత్త్వబల సహాయంతో కైలాస హాసంవలె శుభ్రమైన మార్గంతో నా కిన్నరపురికి చేరుతావు — అని. భగవన్, ఈ గురుతుఉంగరంకూడా ఆయనకు అందజేయి." ఈ విధంగా ఆమె విషమ మార్గం, ఆశ్చర్యకరమైన యుక్తులతో విఘ్న ప్రతిక్రియోపాయాలను తెలిపి, అంగుళీయకం మహర్షికి అందజేసి, ఆశాబంధ ధృతప్రాణ అయి వెళ్లిపోయింది. కిన్నరపురి సుదూర మార్గాన్ని దాటివెళ్లే ఆ అద్భుత విషయాన్ని మహర్షి విని, ఉంగరం తీసుకొని ఆ విషయమే ఆలోచిస్తూ వుండిపోయాడు.

ఇక్కడ రాజకుమారుడైన సుధనుడు ఎదురుతిరిగిన సామంతుడైన మేఘుణ్ని గెలిచి, అతని కోశాన్ని కొల్లగొట్టి తీసుకొని, దయితాదర్శనోత్సుకుడై, పరాజిత సామంతరాజుల ఛత్రసమూహంతో ఆకాశాన్ని ఫేనపుంజంతో నవ్వుతున్న సముద్రంలాగ చేస్తూ హస్తినాపురికి తిరిగివచ్చాడు. అంతఃపురంలో ప్రవేశించి తండ్రికి నమస్కరించాడు. తండ్రి కోడలి హనన వృత్తాంతం చెప్పలేక వణికిపోతున్నాడు.

పరిజనమంతా తలవాల్చి శోకశల్యంతో సంతోషం తరిగి వుంది. జనకుని అంతఃపురం ఈ విధంగా ఉండడం చూచి ఏదో అప్రియమైన విషయం జరిగిందని రాజకుమారునికి శంక కలిగింది. అప్పుడు "విరహార్త అయిన నా ప్రియ మనోహర జీవించి వుందా?" అని ఎలుగెత్తి అడిగాడు. ఎవ్వరూ అప్రియవార్తను చెప్పకపోగా అతని తల్లి "పుత్ర! నీ ప్రియురాలు బ్రతికే వుంది. కాని, జీవిత సంశయం ఏర్పడగా చూడామణిని తీసుకొని వెళ్లిపోయింది." అని సమాధాన మిచ్చింది. ఆ మాటలు వినగానే సుధనుడు కింద పడిపోయి భూమిని కన్నీటిముత్యాలతో కప్పివేశాడు. పిదప ముంచుముక్కలతో చల్లనైన హరిచందన జలాలతో తెలివిరాగా, అశ్రుగద్గద కంఠంతో ఇలా విలపించాడు. "ఆకాశం లేకనే ఉదయించే ఆ శశాంకలక్ష్మి ఏదీ? సముద్రమథనం లేకనే ప్రవహించిన అమృతవాహిని ఏదీ? అప్రయత్నంగా ఒనగూడిన ఆ మన్మథుని రత్నబడబి ఏదీ? నేను తండ్రి శాసనంతో దూరం వెళ్లుతూ, బాష్పనిరుద్ధలోచన అయిన ఆ మృగాక్షికి ధైర్యం చెప్పలేదు. కనుకనే మన్మథుని ఉసురు నాకు కొట్టింది. ఓ చక్కని కనుబొమలదానా! మాట్లాడు. ఎక్కడికి వెళ్లావు? ఇలాంటి పొరపాట్లు జరుగుతాయని తెలియని మూఢుణ్ని. హరిణాక్షిని రక్షించుకోలేకపోయాను. నీ సమాగమ సౌభాగ్యంతో దేవపరిషత్తులలోను శ్లాఘ్యుడైన నాకు, ఈ మర్త్యలోకానికి, నీవు లేకపోతే, ఇక గతి ఏమిటి? వెలుగేమిటి?"

రాజకుమారుడు ఈ విధంగా విలపిస్తూ, కాంతా సంభోగ సాక్షులైన ఉద్యానాలలో ఆమెను వెదకడానికి బయలుదేరాడు. అతడు పరిజనుల కంటబడక తప్పించుకొని, రాత్రిళ్లు ఎవరికీ తెలియక, అడవులలోని ఎగుళ్లలో దిగుళ్లలో తిరిగాడు. తీవ్రరాగ పిశాచావిష్టుడై మైమరచి, చేతనాచేతనాలను పిచ్చివాడివలె ప్రశ్నించాడు. ఓ శుకశాబకమా! నా ప్రియురాలు, ప్రాణసఖి అయిన మనోహర ఎక్కడుందో

చెప్పు? ఆమె అధరంవంటి ఎఱ్ఱని దొండపండు భోగం నీకు సదా కలుగనీ! కమలా దేవి లీలావతంస కాంతిగల ఓ హంసమా! చెప్పు. సుగంధాలు వెలార్చే పద్మవదన, కాంతికల్లోలిని అయిన ఆమె ఎక్కడో చెప్పు. ముక్తాహారకలాపం దాల్చే ఆమె పాలిండ్లు హంసల లాగ, రోమరాజి (నూగారు) పాచితీగలాగ కనిపిస్తాయి." అని తీవ్ర వ్యసనంతో ప్రలపిస్తూ, ఎగుడు దిగుళ్లులేని ప్రాంతంలోను తొట్రుకొని పడుతూ, లేస్తున్న అతన్ని చూచి దయతో దారి చూపడానికా అన్నట్టు చంద్రుడు ఉదయించాడు. మన్మథబాంధవుడు, శ్యామాపతి అయిన చంద్రుణ్ని రాజకుమారుడు చూచి, ఇందుముఖి అయిన తన ప్రియురాలే నవ్వుతూ, ఆకాశంలో విమానశిఖరం నుంచి ముఖంచూపు తున్నదని భ్రాంతిపడ్డాడు. "ఓయి చంద్రుడా! చెలికాడా! నీకు కాంతిలో చెలికత్తె, నీ ఒడిలోని జింకపిల్ల కనులవంటి కనులుగలది కనిపించిందా? నీకు, ఆమె ముఖానికి ఉపమానం కావడమనే సంబం ధంతో జగత్తులో ప్రసిద్ధి లభించిందే! ఏమిటి? ఏమీ పలుకకనే వున్నావు? నా ప్రియురాలు ఎక్కడికి వెళ్లిందని బ్రతిమాలుతున్నాను గదా! అయినా మాట్లాడవే? నిజమే. నీవు పరార్థ సంపాదన శీతలు డివి. కొన్ని కళలే కలవాడివి. ఎవరి మాట మాత్రం విన్నావు?" అని ప్రలపించాడు. అంతలో మయూరాన్ని చూచి ఇలా అన్నాడు: "ఓ మయూరమా! స్నిగ్ధశిటిత్ప్రికాశ, ఘనస్తని అయిన నా ప్రియురాలు కనిపించిందా? విచిత్రమాలికలుగల ఆమె కబరీకలాపం నీ విచిత్ర మాలికలుగల పురికి చెలి కదా! భుజంగమా! వరచూడామణిగల భుజంగిని (ఆడపామును, రసికురాలిని) ఎక్కడైనా చూచావా? ఆమె విడిచిన విషజ్వాలలు ఈ దుస్సహమైన విరహంలో నన్ను దహిస్తు న్నాయి. ఓ సారంగమా! మన్మథపార్థివుని సారంగిని చూచావా? ఆమె కటాక్షోత్పలసంవిభాగాలతో ఈ అరణ్యంలో హరిణాలు మెరుగు గళ్లతో ఉన్నాయనుకుంటాను. ఓ వనస్పతీ! పల్లవపేశలోష్ఠి, విభ్రమ

జన్మభూమి, లీలావిలోల, లతలాగ స్తబకావనమ్ర ఈ అరణ్యంలో కని పించిందా ? ఈ వనగజం ఆ రాజరంభను (రంభను, అరటిని) పరిరంభ లోభంతో లాక్కుపోయి వుంటుంది. లేక, కారుమబ్బువలె వున్న ఈ వనగజమే చంద్రలేఖవంటి ఆమెను దాచుకొని వుంటుంది. ”

ఇలా అతడు వెర్రివాడివలె ప్రలపిస్తూ, కాననకుంజాలలో తిరుగు తుండడం చూచి రాత్రి, దుఃఖపడినదా అన్నట్టు వివర్ణేందువదన అయింది. అతడు క్రమంగా నాగభవన సమీపంలోని తపోవనానికి చేరి వల్కలాయన మహర్షిని దర్శించి, “ మునివర ! ఇక్కడ విరహా దుఃఖనిశ్వాసాలతో, చెలరేగుతున్న మదనాగ్ని ధూమంతో, నల్ల బడిన ఏక వేణిని ధరించి, శశాంకుని ఉద్దామసౌందర్యదర్పాన్ని అణచి వేసిన హరిణాక్షి అయిన కిన్నరి కనిపించిందా ? ” అని ప్రశ్నించాడు. కాంతావియోగంతో ఉన్మాదావస్థ పొందిన రాజకుమారుని మాటలు విని గుర్తుపట్టి వల్కలాయనుడు సమాధానపరిచి ఇలా అన్నాడు : “ రాజకుమార ! సమాశ్వసించు. విశ్రమించు. సంతాపం వదలి పెట్టు. నీ మానసచంద్రిక అయిన ఆ కళ్యాణిని నేను చూచాను. గుంపు నుండి చెదరిపోయిన ఆడ ఏనుగు వలె, జీవితంలో నిరపేక్షురాలైనా ఉచ్చుల్లో చిక్కుకున్న హరిణివలె నీ ఆశతోనే ప్రాణాలు నిలుపుకొం టున్నది. నీ వియోగంతో ఆకుల అయిన ఆమె వదనకమలం ఎప్పుడూ ఆమె పాణితలాన్నే ఆశ్రయించి వుంది. ఆమె దేహాలత ఏదో ప్రలాపనచేస్తూ తాపక్లాంతమై చిగురుటాకుల పడకలో పడి వుంది. నీ సమాగమాశ ఒక్కటే ఆమె మతికి ధృతి. ఆమె మనస్సు మరెక్కడా శాంతి పొందడం లేదు. ‘కిన్నరపతి అయిన నా జనకుడు ద్రుముని భవనానికి నీవు వెంటనే రావలసింది.’ అని నీకు సందేశం అందజేయమన్నది. వీర్య సత్త్వ బలోపాయ ధైర్యోత్సాహాలుగల వారికి గూడ అగమ్యమైన కిన్నరపురంలో ప్రవేశించడానికి దారి కూడా చెప్పింది. ఇదుగో, స్నిగ్ధకాంతులతో దిక్కులను పచ్చగా మార్చివే

స్తున్న ఈ రత్నాంగుళీయకం నీకోసం ఇచ్చింది.” ఇలా ఆనందసుధా సిక్తమైన మాటలతో అతనికి ధైర్యం కలిగించి, ఉంగరం ఇచ్చి, కిన్నరనగరానికి దారి కూడా తెలిపాడు.

రాజకుమారుడు ముని చెప్పిన ఉపాయాలతో, మార్గంతో ధనదుడు వసించే ఉత్తర దిక్కుకు ధీరుడై ప్రయాణం కట్టాడు. కిన్నరి తెలిపిన సుధామూలికను సంపాదించి దానిని నేతిలో వండి, సేవించి, వీర్యబల మాహాత్మ్యాలు పొంది సాయుధుడై తరలినాడు. అతనికి మాహాత్మ్యంవల్ల మార్గంలో సకలోపకరణాలు తమంత తామే సమకూరాయి. సత్త్వసహాయులకు సకల సంపదలు స్వాధీనమవుతాయి. అలా వెళ్లుతూ అతడు విద్యాధర వధూ విలాస హసిత కాంతితో తెల్లనైన హిమవత్పర్వతం దాటి కుకూలు పర్వతం చేరాడు. అక్కడ వాయువేగుడనే వానరనాథుని ఫలోపహారాలతో ప్రసన్నుని చేసి, అతనిని అధిరోహించి కుకూలాద్రిని దాటాడు. తర్వాత తన దారికి విఘ్నసంఘంవలె అడ్డువచ్చిన ఘోరమైన అజగరాన్ని బాణంతో చంపి, అజపథమనే పర్వతం దాటి, కామరూపాద్రివద్ద వీణానినాదంతో కామరూపిణి అనే రాక్షసిని లోబరచుకొని, ఆ పర్వతం దాటాడు. పిదప భయంకరమైన వజ్రకమనే పర్వతం చేరాడు. అక్కడ మాంసం కోసం కాచుకొని వున్న గృధ్రరూప రాక్షసిని చూచి, ఒక మృగాన్ని చంపి, చర్మం ఒలిచి, ఆ పచ్చిచర్మం కప్పుకుని ఒకచోట నిశ్చలంగా నిలబడ్డాడు. గృధ్రరూప అయిన ఆ భయంకర నిశాచరి మాంసలోభంతో అతనిని ఎత్తుకొనిపోయి, శిఖరాగ్రంలో పెట్టింది. అతడు వెంటనే మృగచర్మం వదలి ఆ రాక్షసిని చంపి, చంద్రడచెట్లు దట్టంగా వుండే ఖాదిర పర్వతం చేరాడు. ఆ పర్వతంలోని ఒక గుహను ప్రవేశించి, చలి, ఎండ, చీకటి, సర్పం, రాక్షసులు మొదలయిన వాటి భయాన్ని పోగొట్టే ఒక ఓషధిని సంపాదించాడు. అక్కడి నుంచి యంత్ర పర్వతాలు చేరాడు. ఈ యంత్ర పర్వతాలు రెండూ

మనుష్యులు వాటి మధ్యకు వచ్చినపుడు కలుసుకుని అదిమి చంపి వేస్తాయి. వాటి యంత్రాన్ని సుధనుడు బాణాగ్రంతో నరికి కదలకుండా చేశాడు. పిదప యంత్రద్వారం పగులగొట్టి, యంత్ర చక్రం విరిచివేసి, దుస్సహంగా ఢీకొనే ఇనుప యంత్ర మేషాలను, మకర రాక్షసులను చంపి, ఘోరాంధకార గంభీరమైన గుహాకూపం దాటి, అక్కడ నది నొకదానిని దాటి, దాని తీరంలోని రాక్షసులను వధించి ముందుకు వెళ్లాడు. అక్కడ పాములతో నిండిన నీళ్లుగల పతంగ అనే నదిని దాటాడు. తర్వాత రోదిని, హాసిని అనే నదులు దాటాడు. రోదినీ నదీతీరంలో కిన్నర చేటికలు ఎప్పుడూ ఏడుస్తూ విఘ్నాలు కల్పిస్తారు. హాసినీ నదీతీరంలో ఎప్పుడూ నవ్వుతూ విఘ్నాలు కల్పిస్తారు. ఇలాగే వ్యసనాలు కల్పించే మరొక నదిని కూడా దాటి, వేత్ర అనే నదిని చేరి అవతలి గట్టును చేరగల పేము తీగను పట్టుకొని, ఆవలిగట్టు ఎక్కి ధగధగలాడే స్ఫటిక మందిరాలున్న కిన్నరపురం చూచాడు. నెమ్మదిగా నగరంలో ప్రవేశించి, ఒక బంగారు తామర కొలను తీరంలో ఒక చెట్టెక్కి రత్నలతల మరుగున దాగుకున్నాడు. తామర పూల పుప్పొడితో గమగమలాడే కనక జలకలశాలను తీసుకొని వెళ్లుతున్న కిన్నరాంగనలను చూచాడు. వారిలో ఒక కిన్నరాంగన నిండిన బంగారు కడవను ఎత్తుకోలేక శ్రమపడుతుండగా సుధనుడు ఆమెవద్దకు వెళ్లి కడవపై చేయివేసి ఎత్తి సహాయంచేసి ఆమెతో "అమ్మా, ఎవరికోసం ఈ జలం తీసుకొని వెళ్లుతున్నారు? ఇంత శ్రమను మీరు భక్తితో లెక్కచేయకుండా వున్నారే!" అని నెమ్మదిగా ప్రశ్నించాడు. అత డీవిధంగా ప్రశ్నించగా, ఆమె అతనిని చూచి క్షణంసేపు అతని మధురాతిమధుర సౌందర్యంపై పక్షపాతంతోనా అన్నట్టు "మనుష్య వాసన పోగొట్టుకొనడంకోసం తండ్రి అయిన కిన్నరరాజు ఆనతితో మనోహర నిత్యం ఈ సురభి జలాలతో స్నానమాడుతుంది." అని చనవుతో చెప్పింది. ఆమె

మాటలు విని అమృతాభిషిక్తుడువలె వెంటనే ఆమె బంగారుకుండలో మనోహర ఇచ్చిన అభిజ్ఞానాంగుళీయకం పడవేశాడు. ఆ అంగుళీయకం స్నానం చేస్తున్న మనోహర కుచకుంభయుగంపై పడగా, సూర్యుని కాంతివంటి దాని రత్నమయూఖరాజి, నఖక్షత విలాససామ్యాన్ని పొందింది. తన అనురాగం మూర్తికట్టినదా అన్నట్టు, అనంగ కథలకు అంతరంగమైనట్టు వున్న ఆ రత్నాంగుళీయకం చూచి, తన ప్రియుడు వచ్చాడని గ్రహించి, యథాలాపంగా గాలి పీల్చుకున్నట్టు "ఇది నీకు ఎక్కడిది ?" అని కిన్నర చేటికను ప్రశ్నించింది. "దేవీ! పుష్కరిణీతీరంలో ప్రత్యక్ష మన్మథుడులా ఎవరో యువకుడున్నాడు. ఈ ఉంగరాన్ని ఆ యువకుడు ఈ బంగారు కడవలో వేశాడు. దాని కాంతికి కడవలోప నీరంతా కుంకుమ కాంతితో అందమైంది." అని దాసి జవాబు చెప్పింది. మనోహర ఆ ప్రియవచనాలు విని, ఆ దాసితోనే తన ప్రియుడు వచ్చినట్టు నిశ్చయించుకొని, ఆమెతోనే తన భవనానికి పిలిపించుకొంది. ఆ దాసి అతనిని ఉద్యాన మందిరంలో రహస్యంగా బసచేయించగా, చంద్రుణ్ని కుముద్వతిలాగ మనోహర చూచింది. వారి పరస్పరాలోకన విలాసంతోను, వియోగ సంతాపం తెలుపుకొనడంతోను, సంతోషానుభవంతోను అనంగుడు సర్వాంగ శోభ పొందాడు. ఆ దంపతు లిరువురూ, విరహ సమయంలో చింతతో దేనిని మననం చేసుకొన్నారో, ప్రౌఢప్రమద మిత్రుడైన మన్మథుడు దేనిని ఉపదేశించాడో, ఔత్సుక్యం గడ్డకట్టిన ప్రేమకు ఏదేది సహజమైందో ప్రణయసుభగమైన ఆ యా కార్యకలాపమంతా నిర్వర్తించారు.

కొంతకాలం గడిచిన తర్వాత మనోహర ప్రచ్ఛన్నంగా జరుగుతున్న తన వృత్తాంతానికి సిగ్గుపడి, తన తండ్రికి తన సంగతి తెలిపి, ప్రియుడైన రాజపుత్రుని చూపింది. కిన్నరరాజు కోపంతో పెదవులు వడకగా, తన కూతురు భర్త దర్శనపథాన్నే పరిహరించి కూతు

రితో ఇలా అన్నాడు. "ప్రమాదవశాత్తు నీ అనురాగం అనుచితు డైన మానవునిపై పడింది. నిన్ను ప్రతి దినం ఐదువందల బంగారు కుండలతో స్నానం చేయిస్తున్నా, ఆరాగాన్ని (ఎరుపును) వదల కున్నావు; దుశ్చరిత్రురాలా! దేవతలకు స్పృహణీయమైన నీ యౌవన ప్రాదుర్భావలావణ్యం మానవునిపై స్నేహంతో శోచనీయ మైంది. ఉదగ్ర గోత్రంలో (ఉన్నత వంశంలో) పుట్టి ఘనయౌవన నిర్భర అయినా నీవు ఉదగ్రగోత్ర (ఉన్నత పర్వత) ప్రభవవై, ఘన యౌవన (ఉదకంతో) నిర్భర అయిన నిమ్నగవలె క్షోభవిభ్రష్టవై పూర్తిగా అధోలోకానికి పోయావు. ఖలుని విద్యవలె నీవు విద్వాంసులకు ఉద్వేగం కలిగిస్తూ, కులానికి సిగ్గుచేటుగా ప్రవర్తిస్తూ, మలినురాలవై ఎవరికీ నచ్చనిదానివయావు. రూపంమాత్రం చూచి నీవు మర్త్యునికి వశ్యురాలయిపోతే, బంగారు బొమ్మనే ఎందుకు సంతోషించవు? అది ఇంకా అందంగా వుంటుంది కదా! చారుతరాకృతి అయినప్పటికీ ప్రభావ గుణహీనుడైన వాని సౌందర్యం చిత్రంలోని మనిషిసౌందర్యం వలె కేవలం గోడకు అందం. ఓ పాపిష్ఠురాలా! నీ పతి వధింపదగిన వాడు. హీనసంబంధ లజ్జతో, నిన్ను పెళ్లాడుతామని వచ్చిన దేవ లోకవాసులకు ముఖం చూపలేకపోతున్నాను. ఉత్సాహసహితం, ఉన్నతశాలి అయిన కులానికి కన్య, ఉత్సాహసహితం, ఉన్నతిశాలి అయిన దేహానికి ముదిమిలాగ సంకోచకారిణి."

ఈ విధంగా తండ్రి తనను నిందించగా, మనోహర ముఖం వంచి, పాలిండ్లపై పడే తన కన్నీటి బిందువులతో దారం లేకనే ముత్యాల హారం సొబగును కూర్చుతూ ఇలా అన్నది. "తండ్రీ, కోపంతో నీవు ఈ విధంగా అనుచితమైన మాటలు అనడం భావ్యంకాదు. నరులు కూడా కిన్నరులకన్నా ప్రభావవంతులు ఎందరు లేరు? గరుడు నికి కూడ దుర్లంఘ్యమైన దుర్గమప్రాంతాలను దాటి ఈ ప్రభావ భూమికి వచ్చినవాడు మనుష్యమాత్రుడెట్లవుతాడు? దేహధారుల

మూర్తి గుణసంవాదిని. చంద్రుని కాంతి ఆనందసంవాదం చేయదా? తండ్రీ! జాతితో పనేమిటి? గుణాలు స్వభావానుగుణంగా ఉంటాయి. అమృత నిష్యంది అయిన చంద్రుడు కాలకూటానికి సోదరుడు కదా! కొందరి గుణాలు ప్రచ్ఛన్నంగా వుంటాయి. కొందరు ప్రచ్ఛన్నదోషులుగా వుంటారు. మరి మదింపు పరీక్షించకనే చేస్తామా?"

కూతుర్ని మాటలు విని కిన్నరపతి సరేనని, అల్లుణ్ణి పిలిచి, గుణజిజ్ఞాసతో ఇలా అన్నాడు: "నీ దేహకాంతితోనే మా ఇక్కడి కిన్నర యువకులు ఓడిపోయారు. కాని, నీ ప్రభావం, మాహాత్మ్యం చూపితేనే దేవలోకవాసులతో సంబంధం చేసుకోడానికి అర్హుడవవుతావు. ఎత్తైన ఆ శరవణం (రెల్లువనం) ఉన్నదే; దానిని వెంటనే పెకలించివేయాలి. తక్షణమే ఆఢకమాత్రం నువ్వులు నున్ని, వాటిని మళ్ళీ కొంచెంకూడా తక్కువకాకుండా ఏరి నాకు అప్పగించాలి. ధనుర్విద్యలో దృఢలక్ష్యాది కౌశలం చూపించు. అప్పుడు కీర్తిపతాక అయిన ఈ మనోహర నీకు దక్కుతుంది." ఈ విధంగా కిన్నరరాజు కపటంతో అశక్యమైన కర్మను చేయవలసిందని చెప్పగా, రాజకుమారుడు మనోహరపై అనురాగంతో అదంతా చేయడానికి పూనుకున్నాడు.

శరవణపాటనమనే వ్యర్థప్రయత్న క్లేశానికి పూనుకున్న రాజకుమారుణ్ణి సహస్రాక్షుడు చూచి పక్షపాతంతో ఇలా అనుకున్నాడు. 'ఈ పార్థివాత్మజుడు భాద్రకల్పికుడనే బోధిసత్త్వుడు. కిన్నరేంద్రుడు ఇతనిని నిష్ఫలమైన కష్టకర్మలో నియమించాడు. ఈ ప్రతిజ్ఞానిర్వాహణ ప్రయాసలో నేనతనికి సహాయం చేయాలి.' ఇలా అనుకుని వెంటనే పనికి పూనుకున్నాడు.

శతక్రతువు ఆజ్ఞతో యక్షులు వరాహరూపం ధరించి, శరవణాన్ని పెకలించి, చదునుచేశారు. పిదప ఆఢకమాత్రం తిలలు దున్నారు. తర్వాత ఇంద్రుని ప్రభావంతో చీమలు పుట్టుకొనివచ్చి, ఆ నూవు

గింజ లన్నిటినీ ఏరి కూర్చాయి. రాజకుమారుడు ఈ అద్భుతం చేసి, కిన్నరేంద్రునికి తెలియజేశాడు. అతడు విస్తుపోయాడు. పిదప రాజకుమారుడు ఏడు బంగారు స్తంభాలను, ఆడపందులు చుట్టుముట్టిన ఏడు తాళవృక్షాలను తన నిశితబాణంతో ఛేదించి తన బలపరాక్రమాలు చాటుకొన్నాడు. ఈ విధంగా అతడు శస్త్రాస్త్రవిక్రమాన్ని, కళాశిల్ప శక్తిని చూపగా, అతని మకుటంపై దేవలోకంనుంచి పుష్పవర్షాలు కురిశాయి.

కిన్నరపతి అతని ప్రభావానికి వెరగుపడినా, అతనిని వంచించడానికి మరికొన్ని వుపాయాలు ఆలోచించాడు. విపరీతబుద్ధులయిన వారు గొప్ప ఆశ్చర్యం జరిగినా మౌనం అవలంబిస్తారు. ఉత్తములను పొగడితే నవ్వుతారు. ఎవరికన్నా కీర్తి వచ్చిందంటే ముఖం నల్లబరుచుకొని, వివాదానికి పూనుకుంటారు. నూరారు గుణాలున్నా సరే సంతోషించరు. మిక్కుమిక్కిలి ఇతరులను పరిభవించాలనే క్షోభతో మొండికెత్తుతారు. కిన్నరపతి రాజకుమారుణ్ణి చూచి, "నీవు అపూర్వ ప్రభావమే చూపావు. ఇప్పుడు నీ ప్రజ్ఞాప్రకర్షం ప్రదర్శించు. అభిన్నవర్ణరూపలు, తుల్యాభరణ వసనలు గల పలువురు కిన్నరీయువతుల మధ్యన నీ ప్రియురాలిని కూర్చోబెడుతాము. నీవు గుర్తుపట్టి స్వీకరించు." అని చెప్పి ఐదువందలమంది కిన్నరీజనాన్ని, ఒకే విధమైన దేహచ్ఛాయ, సౌందర్యం, వయస్సు, అలంకారం కలవారిని ముందు నిలబెట్టాడు. రాజకుమారుడు ఆ కిన్నరీగణం మధ్యన వున్న తన ప్రియురాలిని తీగల గుబురులో మరుగైన చూతలతను భృంగంవలె కనిపెట్టాడు. తర్వాత కిన్నరేశ్వరుడు "ఇతడు దివ్యుడే" అని నిశ్చయించి, సంతోషించి, దివ్యరత్నాలతోపాటు మనోహరను అతనికి ఇచ్చి వివాహం చేశాడు. రాజకుమారుడు శ్వశురగృహంలో శ్లాఘ్యోపభోగవిభవాలతో గడుపుతూ, కొంతకాలానికి భార్యతో పాటు అతని వద్ద సెలవు పుచ్చుకొని నిజనగరానికి వెళ్ళాడు.

ధనమహారాజు పశ్చాత్తాపపడి తన పుత్రుని రాకకు సంతోషించి, చంద్రుని ధిక్కరించే సితాతపత్ర భూషితమైన సింహాసనంలో ప్రజల పరితాపం పోగొట్టే ఆ కుమారుణ్ణి అభిషేకించి, ప్రశమవృక్షపు సంతోష శీతల వివేక సుఖాభిరామమైన ఛాయను ఆశ్రయించాడు. సుధనుడు అభిషిక్తుడు కాగానే, ఆ పృథు ప్రతాపుని నవప్రభావానికీ, ప్రభుభావానికి భయపడినవా అన్నట్టు, సప్తరత్నాలు సేవకోసమో అన్నట్టు సిద్ధించాయి.

ఆ బోధిసత్త్వుడైన సుధనుణ్ణి నేనే. యశోధరే ఆ మనోహర. ఆమె వియోగవ్యసనానల దుఃఖం కామానుబంధంతో ఇంతగా నాకు కలిగింది. అందువల్ల కమలవదనల నేత్రాంచలవాసి అయిన కాముడు శమమనే హరిణిని కట్టివేసేకిరాతుడు. పుష్పాడి అనే హాలాహలంతో, ఉగ్రమైన తియ్యని వ్యసన బాణాలతో లోకాన్ని బాధిస్తాడు. అలాటి వాడిని సత్పురుషులు వర్జించాలి.

ఈ విధంగా జినుడు తన కథను చెప్పగా భిక్షువులు విని, భవమహా వృక్షానికి తల్లివేరు మన్మథుడేనని నిశ్చయించుకొన్నారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సుధన కిన్నర్యవదానమనే అరవై నాల్గవ పల్లవం.

ఏకశృంగావదానం

పూర్వజన్మ సంబంధమైన వాసనామూలశేషం వల్ల శంకాతంకాలు లేని ప్రాణి మనస్సులోను కమలంలాగ రాగం పుట్టుకువస్తుంది. ఈ రాగం సంభోగలీలా పరిమళపటలంతో సర్వేంద్రియాలూ ఆకర్షించగా వచ్చిన సహృదయ భృంగాలకు ఒక్కచోటనే ఎక్కువగా బంధం, అనుబంధం కలిగిస్తుంది.

పూర్వం ఒకమారు బుద్ధుడు శాక్యపురంలో న్యగ్రోధారామంలో విశ్రమించివుండగా, భిక్షువులు మరల ఈవిధంగా ప్రశ్నించారు. "దేవా! శాంతి ప్రవర్తిల్లి, సంసారవికారాలు తొలగి సన్యసించిన నీవు రాజాంతఃపురంలో ప్రవేశిస్తున్నప్పుడు యశోధర చూచి, మోహపడుతున్నట్టుఉంటుంది. నీ దర్శనంకోసం విభూషణాలంకృతమై, లజ్జా సాధ్వసాలతో కంపిస్తూ, నిలబడుతుంది. భోజనాగారంలో మోదక పాత్రను పట్టుకుని నీకు వడ్డించడానికి వచ్చి ఆశపెడుతూ కొసరుతుంది. బహుప్రకారమైన ఆమె వికారం ఇంతవరకు శాంతించలేదు. నీముఖ చంద్రద్యుతిలేక, ఆమె కుముదినివలె ముడుచుకొనిపోతుంది." భిక్షువులు ఈవిధంగా ప్రశ్నించగా, భగవానుడు మందహాసంతో అధర పల్లవానికి ముత్యాలు చెక్కిన పగడపుశోభను కలిగిస్తూ ఇలా అన్నాడు.

యశోధరకు ఈవికారయుతమైన అభిలాష ఇప్పటిదికాదు. జన్మాంతరంలోను ఈమె స్మరవిభ్రమాలతో, మోదకాలతో ప్రలోభనం చేసింది. పూర్వం కాశీనగరంలో కాశ్యుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతని కీర్తి చంద్రద్యుతివలె తెల్లనిది; అతడు శత్రువులనే మదగజాలకు అంకుశంగా వుంటూ, తీక్ష్ణస్వభావుడుగాక, సరళస్వభావుడుగా వుండేవాడు. అతడు సంతానంకోసం ఎన్నో వ్రతాలు, తపస్సు చేశాడు. వాటి ఫలితంగా నళిని అనే ఒక్క కన్యక ఉదయించింది. ప్రజాపాలన వ్యగ్రులైన రాజులకు సంతు చాలతక్కువకావడం కనిపిస్తున్నది.

ఆమె అంతఃపురంలో పెరుగుతూ ఉండగా, అతని మనస్సులో చింత పెరగసాగింది. ఒకనాడు విద్వాంసులను, అమాత్యులను పిలిపించి ఇలా అన్నాడు. "ఈ రాజ్యాధిపత్యం అన్ని దిక్కులకు వ్యాపించిన శాఖలు కలిగి, బాగా స్థిరమైన వేళ్ళతో, ఎంతో ఎత్తుగా పెరిగి సర్వజనులకు ఉపజీవ్యమైన వృక్షంవంటిది. కాని, తగిన పూలు పూచకపోతే పురుగు కొట్టిన చెట్టువంటిది. నాకు ఉన్న ఈ ఒక్క కన్య నళిని యుక్తవయస్కురాలవుతున్నది. కొంత ప్రయత్నించి తగిన వరునికి అప్పగిస్తే, నాఅపత్యత, ఆమె ప్రణయమూ దూరమవుతాయి. కన్య వెలుగుతున్న దీపపువత్తివంటిది. దానిని ఎవరు చేతులతో పట్టుకోగలరు? ఇంతకూ కన్య కుదువబెట్టుకున్న వస్తువువంటిది. ఎప్పటికైనా ఇతరులకు అప్పగించవలసినదే. కులానికి చింత కలిగించేదే. రాజపుత్రికలను భృత్యులకు ఇవ్వరాదు. వారు పౌరులకు యోగ్యులు కారు. దూరదేశాలకు ఇవ్వదగినవారే. అయితే నిత్యాచరితం తెలియక దూరంలో ఉండేవాడు మరణించినవాడితో సమానం. కనుక ఎవరైనా గుణవంతుడు తనదేశం వదలి నాదేశంలోనే వుండి పుత్రునివలె ఆధిపత్యం నిర్వహించేవానిని ప్రయత్నంతో అల్లుడుగా చేసుకోవాలి. జహ్నుకన్యాప్రవాహంతో పవిత్రమైన ఇసుకదిబ్బలుగల ప్రాంతంలోని సాహంజిని అనే తపోవనంలో కాశ్యపుడనే రాజర్షి వున్నాడని విన్నాను. ఆయన వీర్యం ఒకమారు దైవవశాత్తు ఒక రాతిమీద స్రవించగా, నీరు తాగడానికి వచ్చిన హరిణి ఆవీర్యం కూడా తాగి గర్భవతి అయి బంగారుకాంతిగల కుమారుణ్ణి ప్రసవించింది. అరణ్యంలో జింకలపాలుతో పెరిగిన అతనిని తండ్రి పిలుచుకొనివచ్చి, సంస్కారాదులు జరిపాడు. అతనికి అంగుళమాత్రం కొమ్ము వుండడంవల్ల ఏకశృంగుడనే పేరువచ్చింది. అతడు యువకుడు, చతుర్ధ్యానపరాయణుడు, బ్రహ్మచారి, విమలస్వభావుడు. నిస్సంగుడుగా వసించడంవల్ల విషయసుఖమంటే ఏమిటో తెలియనివాడు.

కఠోరుడుగాని చండకిరణునివలె ఉన్నాడు. అతడు నళినికి భర్త అయితే, ఈవంశం నశించదు. తేజోనిధి అయిన అతనిని ఇక్కడికి తీసుకొని రావడానికి అనపాయమైన ఉపాయం ఆలోచించండి.'' రాజు ఈవిధంగా పలుకగా, అమాత్యులందరూ చాలసేపు ఆలోచించి, "రాజా! రాజపుత్రికను ఆమహర్షి ఆశ్రమసమీపంలోని వనంలో విహరించడానికి పంపండి'' అన్నారు.

మంత్రులమాటలకు సమ్మతించి రాజు తన కుమార్తె నళినికి తన మనోరథం విశదీకరించాడు. ఆమె తండ్రి అనుమతితో మునికుమారుణ్ణి నగరానికి తీసుకొని రావడానికి సమర్థురాలయినదానివలె అరణ్యానికి విహరించడానికి వెళ్ళింది. ఆ చారువిలోచన వనం చేరి, సవిలాసంగా, బాలానిలాలోలిత అయిన సడతీగవలె విహరించింది; పుష్పాపచయంకూడా చేయసాగింది. ఆమె పుష్పాపచయం చేస్తూ తిరుగుతుండగా, భృంగాలు లేచి ఝుంకారాలు చేయదొడగినవి; లేళ్ళు భయపడి పరుగెత్తసాగాయి. తన తపోవనంపక్కన వున్న వనంలో ఈకల్లోలం జరుగుతుండడం చూచి ఏమిటిది అనే కుతుకంతో ఏకశృంగఋషికుమారుడు వచ్చాడు. మనుష్యులంటే ఏమిటో తెలియని ఆ ఏకశృంగుడు నతాంగి, యౌవనవిభ్రమం అలలుగా లేచినట్లున్న, ఫుల్లోత్పలాక్షి అయిన ఆ రాజకుమారిని విప్పారిన కళ్ళతో, రెప్పపాటువేయక ఆశ్చర్యంతో చూచాడు. స్త్రీలంటే ఏమిటో తెలియకపోయినా ఆమృగలోచనను చూడగానే అతనికి సంతోషం కలిగింది. ప్రాణికి మనస్సులో వాసనాభ్యాసవశంగా విలీనమైన విషయాభిలాష వదలదు. ఆ మృగీసుతుడు ఆమె వదనారవిందముపై సుస్నిగ్ధంగ్ధమైన చూపు సారించి, ఆమె ఏవిద్యాధరుడో, మునిపుత్రకుడో అనుకుని ప్రీతితో నమస్కరించాడు. ఆమె తలవంచి ప్రతిప్రణామం చేసింది. అప్పుడు పగడంవంటి ఆమె అధరపురాగం అమలస్వభావమైన ముక్తాహారంపై పడి, దానిని కూడా రాగరంజితం చేసింది. చెమటవల్ల ఆమె

ముఖంలోని తిలకం తడిసి జారిపోతున్నది. ముంగురులు చెదరి పడు తున్నాయి; వీటితో ఆమె చాల అందంగా వుంది. నడుములోని కాంచీగుణం కలకలలాడింది. అది చూడగా, కాంచీగుణం స్మరోప చారాలలో ఆమెకు ఉపదేశమిస్తున్నదా, అన్నట్టుంది. ఆమెను ఋషి కుమారుడు ఇలా కుశలప్రశ్న చేశాడు: " ఓ మునిపుత్ర! నీకు స్వాగతం. మా తపోవనంవైపు నిశ్చలంగా చూస్తూ ప్రాంతభూములలో తిరగడం మానివేసినట్టున్న మాతపోవనపు ఆవలివైపు జింకలకు కుశలమేనా ? నీవు చేసిన దివ్యవ్రతానికి ఫలితంగా అమృతం వర్షించే నిర్దోషరహితమైన రూపంచూచి జటావల్కలధారులయిన మునులరూపం ఎండిన మానుల చందమని అనుకుంటున్నాను. తైలసంస్కారంతో సొగసైన నీ ఈ జటా కలాపం పూలచే లతలచేత అలంకృతమై నవమేఘసమూహంచూచి మత్తెక్కి విజృంభించే నెమలిపురిలాగ వుంది. బిల్వఫలద్వయంతో శోభించే నీరొమ్ములమీద పడివున్న తెల్లటి స్ఫటికమాలిక లేడిపిల్లల కనుల వైచిత్ర్యమైత్రిని కలిగిస్తూన్నది. హోమాగ్ని వల్ల అంటుకున్న మిణుగురులున్న నవపల్లవమాంజిని ధరించిన నీతనువు లేదీగవలె ఎవ రికి కుతూహలం కలిగించదు ! నీవు అడుగులు మోపడంతో వెల్లివిరి సిన కాంతులతో భూమిపై నడుస్తున్న తామరతీగవలెవున్న నీ ప్రసన్న మైన తపోవనం ఎక్కడ ? చెప్పు. "

ఈవిధంగా లలనలంటే ఏమీ తెలియక మాట్లాడుతూవున్న ఆ ముని కుమారుడు మృగస్వభావుడని ఆమె గ్రహించి, సిగ్గువదలి, సంకోచ మేమీ లేకుండా, ఆభరణాలన్నీ ఊడ్చివేసింది. అప్పుడు ఆనందరసార్ద్ర చిత్తుడైన అతనితో ఆమె మృదుమధురవాక్కులతో " ఈ తపోవనా నికి సమీపంలోనే నా ఆశ్రమం వుంది. అక్కడ తియ్యనిపండ్లు, పూలు కొల్లలు " అని అంటూ, కర్పూరపరాగంతో గుమగుమలాడుతూ, మాధుర్యచమత్క్రియలతో శ్లేష నువ్వుతూ, కలకండ పలుకులతో నవ్వుతూ, సత్కవిసూక్తులవలెవున్న మోదకాలు చూపుతూ ఊర్ధ్వం

చింది. ఆమె చవులూరించే మోదకాలతోను, చిత్తోత్సవాలైన ప్రేమమయ విలాసాలతోను, కర్ణామృతాలైన ప్రణయోక్తులతోను మృగాన్ని వాగురలాగ కట్టివేసి లాక్కుంది. "నీ గొప్ప తపోవనం చూపించు." అని అంటూ ఆమె భుజాలు చాచి గాఢంగా కౌగిలించు కోగానే, కనులు మూసుకొని ఆనందం అనుభవిస్తున్న అతనిని చూచి ఆమె "రా, ఇలా రా!" అని పిలిచింది. అతడు తనవెంట బయలుదేర గానే, ఆమె కొన్ని అడుగులు ముందుకు వేసి, వెళ్ళడానికి సిద్ధంగా వున్న రథం ఎక్కి, ఎక్కమని చేయిచూపుతూ అన్నది. రథానికి కట్టిన తురంగాలను చూచి మునికుమారుడు కురంగా లనుకుని, "నేను మృగీసుతుణ్ణి. మృగాలు కట్టినదీనిని కాళ్ళతో అంటను." అని ఆమెతో అన్నాడు. రాజకుమారి చేసేదేమీ లేక మనోజవమైన రథంతో తన నగరానికి వెళ్ళి, మునికుమారుని మనస్సులో వహిస్తూ, అతని చరి తాన్ని రాజుకు విన్నవించింది. రాజు బలాత్కారంగా మునికుమా రుణ్ణి తీసుకొనిరావడంవల్ల కృశానుసదృశుడైన మహర్షివల్ల ఏమి ప్రమాదం వాటిల్లుతుందో అని భయపడి, మంత్రులను పిలిపించి మరొక ఉపాయం ఆలోచించాడు. మరల విలాసవల్లి అయిన నళినిని ఋషికుమారుణ్ణి తీసుకొనిరావడానికి నావలమీద ఆశ్రమం సిద్ధపరచి (నావాశ్రమం సిద్ధపరచి) మందాకినీకూలంలోని అతని తపోవనానికి పంపాడు.

ఇలా వుండగా ఋష్యాశ్రమంలో ఋషికుమారుడు నృపాత్మజా ధ్యానంతో మౌనం వహిస్తూ, అన్ని కృత్యాలూ మానివేసి, నూతనాభిలాషలతో వుండగా, తండ్రి చూచి విస్మితుడై కొయ్యబారి పోయాడు. "ఏమిటి, నాయనా, ఈ పరిస్థితి?" అని ప్రశ్నించాడు. ఆ మాటలకు మునికుమారుడు పెద్దగా ఎడతెగకుండా నిట్టూరుస్తూ, నిట్టూర్పులతో సమీపంలోని ఆశ్రమలతాకుసుమ మంజరులకు పల్లవ లాస్యలీలను ఉపదేశిస్తూ ఇలా అన్నాడు: "తండ్రీ! మన తపో

వనంలో నే నిప్పుడే చంద్రబింబవదనుడు, తన నయన కాంతులతో హరిణాంగనల దర్పం హరించేవాడు అయిన ఒక మహర్షిపుత్రుణ్ణి చూశాను. అతని బొమ్మ, నడుము, చేతులు, మెడ ఇంద్రధనుస్సు వంటి విచిత్రసూత్రాలతో మెరిసిపోతున్నాయి. తండ్రీ! నాకెందుకు అలాటి సూత్రాలు లేవు? అతని మాటలు ఇంకా నా హృదయంలోనే వున్నట్టున్నవి. వాటిలో శతాంశంకూడా నేను మామిడితోటలో కోకిలలవిగాని, తుమ్మెదలవిగాని పలుకులు ఎప్పుడూ వినలేదు. అతని దేహం మందాకినీ మజ్జనంవల్ల అంటుకున్న నురగవంటి సన్నని నూతన వల్కలంతో ఒప్పారుతున్నది. ఈవల్కలం నాకిపుడు నచ్చడం లేదు. అతడు నాముఖంపై ముఖంపెట్టి భుజాలతో నా దేహాన్ని చాలసేపు గట్టిగా కౌగలించుకొని, జపంతో ప్రకాశించే అధరోష్ఠం గలవాడై, హర్షామృత స్పర్శవిశేషదీక్ష నాకు ఇచ్చాడు. సుందర విలక్షణుడైన అతనిని వదలి నా జీవనంలో ఒక్కక్షణమైనా శాంతి వుండదు. అతని వ్రతశాసనంవల్ల మోహసఖి అయిన నిద్రకూడా నాకనులను తాకడంలేదు. నాకండ్లు అతన్ని చూడాలని కోరుతున్నాయి. అతని మాటలు వినని దే నా చెవు లుండవు అతని చింతతో నాబుద్ధి తపిస్తున్నది. ఈ దేహం మంత్రం తెలుసుకొనడంలేదు.''

మహర్షి కాంతాహృతమానసుడైన పుత్రుని సంతాపచింతాసూచక మైన మాటలు, తపోవిఘ్నకరమైనవి విని, పతనభీతితో చాలసేపు ఈవిధంగా ఆలోచించాడు: "అయ్యో! ఈ అమాయకుడైన, మృగ శాబకుడైన తపస్విని మన్మథుడనే కిరాతకుడు సుందరాంగన అనే వలలో కటాక్షకూటంనుంచి పడవేసి బంధించాడు.'' మహర్షి ఈవిధంగా ఆలోచించి, కామభుజంగుడు వదలిన విషయాభిలాషమనే విషంతో మనోవికారం పొందిన తనయుని వికారం పోగొట్టడానికి ఈవిధంగా అన్నాడు: "కుమార! ఆమహర్షిపుత్రుడు ఉత్తముడు కాడు. ఆమె ఆడది; మన్మథుడనే పాముపుట్ట. ఆ పాముకాటుకు

మూఢులందరూ తీవ్రతరమైన అనురాగవిషవ్యథనే పొందుతున్నారు. కాటుక అనే కాలకూటంతో తీక్ష్ణమైన తరుణీకటాక్షంతో కొట్టబడిన ప్రజలు సదోషులై యోషిద్భుజపాశబద్ధులై దుఃఖిస్తారు. సమ్మోహ మలీమసమైన సంసారమనే మేఘంలో వంకరటింకరగా మిలమిల మెరిసే కాంతలనే తటిత్తులు క్షణంలో నశించి, వియోగంవల్ల మాన వులకు మరింత అంధకారం కలిగిస్తున్నారు. ఉద్రేకం కలిగించే వారు, ఉన్మాదమూర్ఛా వికారాలు కలిగించే విషలతలవంటి వారు, మోహపిశాచికలు అయిన స్త్రీలు తాకితే బాగుపడిన వాడు ఎవడు? వనితాకటాక్షాలనే సంతాపకరా లయిన వాడి ములుకులు మనస్సులో గుచ్చుకోక, సంతోషంతో విలసిల్లే తపో వనంలో నివసించే ఉత్తములే స్వస్థులు. ఏవికారాలూ లేక ఆరో గ్యంగాఉంటారు.” ఈ విధంగా తండ్రి ఎంతో ప్రయత్నంతో ఎన్నో వివేకవాక్యాలు చెప్పి బోధించినా, మన్మథవికారయుతమైన లావణ్యా పానం చేసి కైపెక్కిన ఋషికుమారునికి మత్తు దిగలేదు.

మరునటిదినం ప్రాతఃకాలం మహర్షి కాల్యకృత్యాలు తీర్చుకొని సమిత్ఫలాలు తీసుకొని రావడానికి వనానికి వెళ్ళగా, ముని కుమారుణ్ణి మభ్యపెట్టడానికి విలాసాలతో రాజకన్యక మరల తపో వనానికి వచ్చింది. ఆమె దాసీజనం వెంటరాగా, పూచిన లతలాగ నవ్వులు విరజిమ్ముతూ సాకారుడైన నూతనానంగునివలె వున్న ఏక శృంగుని వద్దకు వచ్చి నతమస్తకు రాలైంది. తర్వాత “నా ఆశ్రమం కల్పవల్లీ ఫలాలతో సుందరంగా దేవతలు నివసించడానికి యోగ్య మైంది. చూడటానికి రా.” అని అంటూ ఆమె అతనిని గంగా తీరానికి పిలుచుకొని వెళ్ళింది. అక్కడ అతడు నావలపై కృత్రిమంగా కట్టిన ఆశ్రమం చూచాడు. అది రత్నోజ్జ్వలమైన చిత్రవిచిత్రమైన ఆకులతో, బంగారు పుష్ప ఫలాలతో సుందరంగా వుంది. దానిని చూచి మునికుమారుడు నిజమైన ఆశ్రమమనే భ్రాంతితో, హర్షంతో

పాటు ఎక్కాడు. సంసారంతో సమానమైన ఆ కపటాశ్రమంలో గంగానదీ ప్రవాహం వెంబడిని అతడు తత్త్వం తెలియకపోయినా, అనురక్త భావంతో ప్రీతిని పొందినట్టుగా వారాణసిని పొందాడు. మహదైశ్వర్యయుతమైన ఆ రాజధానిని చూచి, మునీంద్రులు కథలలో చెప్పిన స్వర్గాంగణమే కనిపించినట్టు భావించాడు.

పిదప రాజు, ప్రమోదకలితుడై శాస్త్రోక్తంగా వివాహవిధి జరిపి, అగ్నికి ప్రదక్షిణం చేయడంవల్ల ముత్యాలహారాలు కదులుతూ ముచ్చటగావున్న తన కుమార్తెను అతనికి యిచ్చి, పూర్ణమనోరథు డయ్యాడు. ఋషికుమారుడు నరేంద్రకన్య చేతిని పట్టుకొని వైవాహిక హవ్యం వేలుస్తూ, ఆ వైవాహికాగ్నినే అగ్నిహోత్రుని శ్రేష్ఠ రూపంగా భావించాడు. రాజు వివాహమహోత్సవోత్సాహ రస పూర్ణుడై చనవుతో అతనికి సకలోపచారాలు చేశాడు. అతడు కొంతకాలం అక్కడే తపస్సంయుతుడుగా వుండి, భార్యతోపాటు తన తపోవనానికి వెళ్ళాడు.

భార్యతోపాటు వనంలో సంచరిస్తున్న తన పుత్రుని, అతన్ని పెంచిన తల్లి జింక చూచి, సంతోషంతో ముని ప్రసాదంవల్ల కలిగిన మనుష్య వాక్కులతో "ఈ లలన నీకు ఎక్కడిది?" అనిప్రశ్నించింది. అతడు దానికి నమస్కరించి, చనవుతో, "అమ్మా! వీడు నా మిత్రుడు, కాంతివిరాజమానుడు. ఎంతో కష్టంతో అగ్నిసాక్షికమైన స్నేహంతో ఈ సుందరరూపుణ్ణి పొందగలిగాను." అన్నాడు. ఇలా అత డనగా, వివాహాది విషయాలేవీ తెలియని అమాయకుడు వీడని తల్లి జింక తెలుసుకొని, ఆమెను పతివ్రతలైన తపస్వినుల తపోవనానికి నెమ్మదిగా పిలుచుకొని వెళ్ళింది. "ఈమె నీ సహధర్మచారిణి. నీ కీమె పత్ని; నీ వీమె పతివి." అని వివాహ సమాచారమంతా వారు తెలుపగా, మునికుమారుడు విని జాయను ప్రియగానే తెలుసుకొన్నాడు. పెంపుడు తండ్రి కాశ్యపుడు కూడ సంతోషంతో అతనికి

వివాహ ధర్మంగురించి ఉపదేశించగా, అతనికి నమస్కరించి, అతని మాటపై భార్యతోపాటు శ్వశుర గృహానికి వెళ్లాడు.

తర్వాత వృద్ధుడైన రాజు అతనికి పట్టంగట్టి, సత్త్వోజ్జ్వలమైన శాంతిపదం పొందాడు. పిదప ఏకశృంగుడు సామంత కిరీటకోటి విశ్రాంతపాదుడై అశేషభూమిని - పాలించాడు. అతడు ఐశ్వర్య మోహంతో బుద్ధిచెడకుండా, ధర్మస్వభావంతో వివేకిఅయి, ప్రజలను పాలిస్తూ, బహు పుత్రపౌత్రుడై వృద్ధాప్యంలో సన్యాసం స్వీకరించి శాంతిపథగామి అయాడు.

ఏకశృంగ మునికుమారుణ్ణి నేనే. నళినే యశోధర. ఇప్పటికీ, ఈమె జన్మాంతర వాసనతో నన్ను మోదకాలతో ఆవర్జించుకొనడానికి ప్రయత్నిస్తున్నది.

జినుడు నిజ జన్మాంతరకథను ఈ విధంగా వర్ణించగా, భిక్షువులందరూ విని, ఆశ్చర్యపడ్డారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఏకశృంగావదానమనే అరవై అయిదవ పల్లవం.

కపికుమారావదానం

పూర్వజన్మసరణి మానవునికి ఈ లోకంలో సహధర్మచారిణి. దేహాన్ని నీడలాగ వెన్నంటి వుంటుంది ఎన్ని వందలసార్లు దేహం మారినా పోదు. ఎంత త్వరగా పరుగెత్తినా తెగిపోదు. దీన్ని దాటి పోవడం సాధ్యంకాదు.

దేవదత్తుడు రాయి విసరడం, దానివల్ల తన కాలి బొటనవ్రేలికి దెబ్బతగిలి రక్తంచిందడం వీటికిగల కారణాలను భిక్షువులు అడుగగ్గా భగవానుడు ఇలా అన్నాడు.

దుర్వారమైన వైరాన్ని జ్ఞాపకం కలిగించే కర్మవిపాకంతో నా కాలివేలికి దెబ్బతగిలింది.

పూర్వం పాంచాలదేశంలోని కాంపిల్యనగరంలో సత్యరతుడనే రాజు వుండేవాడు. అతడు ధర్మకర్మాలకు సంశ్రయమన్నట్లు న్యాయంగా ప్రవర్తించేవాడు. అతనికి సులక్షణలక్షిత అయిన లక్షణ అనే భార్య ప్రజారక్షకమైన యజ్ఞంలో దక్షిణలాగ వుండేది. ఆమె దుర్దైవంవల్ల సంతానం లేకపోగా, భర్తను బలవంతంచేసి, విదేహ రాజపుత్రి అయిన సుధర్మ అనేదాన్ని పెండ్లిచేసింది. పెండ్లి చేసినతర్వాత ఆమెకు (లక్షణకు) కుమారుడు పుట్టాడు. అందువల్ల ఊరికే సవతిపోరు కలిగెనే అని ఆమె పశ్చాత్తాపం చెందింది. అతనికి అలోలమంత్రుడనే పేరు పెట్టారు. అతడు తండ్రికి ఎంతో ఇష్టుడుగా విద్యావినయసంపన్నుడై కళాశాస్త్రపారగుడయ్యాడు. ఇంతలో సుధర్మ గర్భవతి కాగా, రాజు మరణించాడు. సర్వకార్యాలలోను ప్రాణులకు స్థిరమైన ఆశలు వుంటాయి. కాని తనువుమాత్రం స్థిరంగా వుండదు.

రాజు మరణించినపిదప, అతని స్థానంలో లక్షణా సుతుడైన అలోలమంత్రుణ్ణి మంత్రులు అభిషేకించారు. అతడు సామంత రాజులనే ఏనుగులకు కొత్త అంకుశంగా రాజ్యం పాలించసాగినాడు.

అతనికి గోవిషాణుడనే మహామాత్యుడు ఇష్టుడుగా వుండేవాడు. అతని నీతి ఆవు కొమ్ములవలె వంకరైంది; ఇతరులకు తెలిసేది కాదు. సుధర్మ ప్రసవ సమయం సమీపించగా, నిమిత్తజ్ఞుడైన పురోహితుడు ఆమె ప్రసవం రాజుకు గండమని అన్నాడు. అప్పుడు అలోలమంత్రుడు మహామంత్రి అయిన గోవిషాణుని మాట విని ఆమె ప్రసవించిన వెంటనే శిశువును చంపివేయ వలసిందని అంతఃపుర రక్షకులను నియమించాడు. అది తెలిసిన సుధర్మ బ్రహ్మవలె స్వేచ్ఛగా పనులు జరిపించే మహామాత్యుణ్ణే శరణు వేడింది. ప్రభు భార్య అని అతడు కనికరించగా, ఆమె తన కుమారునికి గుర్తు ఏర్పాటు చేసుకొని, అతనిని సెంబడి వారి ఇంట్లో వదలి, అక్కడ పుట్టిన ఒక కన్యను రాజుకు చూపింది. రాజు అదే నిజమని నమ్మి నిమిత్తజ్ఞుని మాటను నమ్మలేకపోయాడు.

ఆ కుమారుడు కవికుమారుడనే పేరుతో పెరిగి పెద్దవాడై బుద్ధిమంతుడై అక్కడ ఇక్కడ విద్యలను, శిల్పకళా విశేషాలను నేర్చాడు. పిల్లలతో ఆటలాడుతూ, నగరాలు నిర్మించడం మొదలయిన రాజోచితక్రీడలు చేసేవాడు.

ఒకనాడు ఆ నిమిత్తజ్ఞుడైన పురోహితుడు అక్కడికి వచ్చి మహాభుజుడైన కవికుమారుణ్ణి చూచి, రాజువద్దకు వచ్చి భక్తితో "దేవ! నేను బెస్తవారింట్లో ఒక కుమారుణ్ణి చూచాను. అతడే రాజప్రాణాపహర్త అని నేను మొదట చెప్పినవాడు." అని అన్నాడు. ఆ మాటలు విని రాజు మండిపడి, తన సవతితల్లిని తిట్టి, మహామాత్యుడైన గోవిషాణుడిని పిలిపించి ఇలా అన్నాడు: "ఆహా! నాకు ప్రాణసంశయం కలిగినప్పుడుకూడా రాజ్యాబ్ధి కర్ణధారుడవైన నీవు గర్వంతో నాకనుగాగ రాజ్యలక్ష్మిని వదిలావు. నేను నీ బుద్ధిని నమ్మి సుఖంగా నిద్రపోయాను ఆ బుద్ధి ఇప్పుడు నాకు ప్రాణసందేహం కలిగించేది అయింది. నా సవతితల్లి తను రహస్యంగా కుమారుణ్ణి కని, కైవర్తులవద్ద వదలి, నా వద్ద వుంటూ నా రోజులు

లెక్క పెడుతున్నది. ఇప్పటికైనా ఆ కుమారుణ్ణి వధించడానికి తగు ప్రయత్నం చేయి. ఇప్పుడు ఉపేక్షిస్తే గోటితో పోయేదానికి గొడ్డలి కూడా ప్రయోజనపడకపోతుంది. అమాత్య ప్రకృతి స్వామిని, రాష్ట్రాన్ని, అర్థాన్ని, దుర్గమిత్రబలాలను రక్షిస్తాడు గనుక రాజ్యాంగమైన అన్ని ప్రకృతులలోను గొప్ప. రాజుకుగల వ్యసనాన్ని శమింపజేయాలనే ధ్యానం గలిగి ఎప్పుడూ హితాన్నే జపిస్తూ, భక్తివ్రతులై అభిమత ఫలప్రాప్తితో తక్షణం సిద్ధిని ప్రదర్శించే శుచిచరిత్రోదారులైన మంత్రులు రాజులకు పుణ్యంతో లభిస్తారు. కనుక వెంటనే పెద్ద ఎత్తుతో ఈ కుమారుణ్ణి చంపించు. కాలాతీతమైన ప్రయత్నం కేవలం పశ్చాత్తాపానికి కారణమాతుంది." ఈ విధంగా రాజు ఆజ్ఞాపించగా, పూర్వం ఉపేక్షించడంవల్ల సిగ్గుపడిన మహామాత్యుడు గజవాజిరథపదాతి సైన్యంతో కైవర్త ప్రాంతానికి వెళ్ళాడు.

ఈలోగా, సుధర్మకూడా పుత్రుణ్ణి రహస్యంగా పిలిపించి రాజు ఆలోచనను తెలియపరచి "ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపో నాయనా!" అని కోరింది. పిదప అతనికి చూడామణిని ఇచ్చి పంపగా, అతడు తొందరగా వెళ్ళుతుండగా దూరంనుంచి మహామాత్యుడు చూచాడు. "వాడే రాజపుత్రుడు. తప్పదు, రహస్యంగా పరిగెత్తిపోతున్నాడు." అనుకొని, అతని వధకు సేనానాయకులను పంపాడు. అతడు జింకవలె పరుగెత్తుతూ, తనవెంట వస్తున్న వారిని తప్పించుకొని, చంపకమనే నాగరాజు నివాస స్థానమైన ఒక సరోవరంలో ప్రవేశించి మునిగాడు. కనిపిస్తూ కనిపిస్తూ, మాయమైపోయిన అతనిని వెదికి పట్టుకొనడానికి మహామాత్యుడు పదకుడనే గూఢచారిని వదలి ముందుకు సాగిపోయాడు. చూడామణి ప్రభావంతో సరోవర జలంలో స్తంభన క్రియతో దాగిన రాజకుమారుణ్ణి చూచి నాగరాజు చంపకుడు అతనికి ఆశ్రయమిచ్చాడు.

పదక గూఢచారి ఆ పరిసర ప్రాంతంలో అన్వేషిస్తూ, రాజ

చిహ్నలతో వున్న అడుగుల గుర్తులు చూచి, నాగభవనంలో అతడు మునిగి వుంటాడని మహామాత్యునికి తెలిపాడు. మహామాత్యుడు తన సైన్యంతో నాగరాజు భవనమైన సరోవరం చుట్టూ ముట్టడి వేసి, రాజాజ్ఞను ఫణీశ్వరునికి విన్నవించాడు. "ఓ భుజగాధీశ్వరా! నీవు రాజాజ్ఞను వినకపోతే, నీ సరోవరాన్ని మట్టితో పూడ్పించివేస్తాను. రాజు కోపగిస్తే సరోవరం పూడ్పించి మెట్టగాను, మెట్టను పల్లంగాను చేస్తాడు. నీవు భుజంగీభోగవిచ్ఛేదం (భుజగస్త్రీల సుఖవిచ్ఛేదాన్ని, భుజగ స్త్రీల పడగల విచ్ఛేదాన్ని కోరకపోతే, రాజరాజుకు శత్రువయిన రాజపుత్రుణ్ణి వదలిపెట్టు." మహామాత్యుడు ఈ విధంగా బెదరించగా, ఫణిరాజు భయంతో రాత్రి కాగానే రాజతనయుని వదలిపెట్టాడు. ప్రాణులను భయంతో శాసించవచ్చు గదా!

రాజపుత్రుడు సరోవరంనుంచి వెలుపలికి వచ్చి, ఒక రజకుని యింట్లో దాక్కున్నాడు. అది పదక గూఢచారి అడుగుల జాడతో గ్రహించి, ఆ మహామాత్యునికి తెలియజేశాడు. ఆ మహామాత్యుడు ఆ రజకుని యింటికి రాజకుమారునికోసం రాగా, రజకుడు భయపడి, గుడ్డల మూటలో రాజకుమారుణ్ణి కట్టి సరోవరం మరొక గట్టున వదలిపెట్టాడు. అక్కడ కూడ గోవిషాణుడు పాద ముద్రలను గుర్తుపట్టి పెద్ద సైన్యంతో దారులన్నీ అడ్డగించగా, రాజకుమారుడు అక్కడి కుమ్మరివారిని శరణు పొందాడు. వారు అతనిని పూలమాలలతో కప్పి, మరణించాడని ఏడుస్తూ, మహామాత్యునికి తెలియకుండా నిర్జన ప్రదేశంలో వదలిపెట్టి వచ్చారు. అక్కడినుంచి రాజపుత్రుడు మహాజవంతో వెళ్ళుతుండగా మహామాత్యుడు ఇది గ్రహించి వెంబడించాడు. తన కర్మవలె తనను అనుసరిస్తూ, అన్వేషణ శ్రమంతో కోపోద్రిక్తుడైన మహామాత్యుని చూచి వేగంగా దారీ డొంకా తెలియక పరుగెత్తుతూ, ఎండిన చెట్లు, తీగలూ వున్న ఒక లోయలో పడిపోయాడు. అతని చూడామణిమాత్రం పైన ఎండు

కొమ్మలలో ఇరుక్కుంది. దానిని మహామాత్యుడు తీసుకొని రాజు దగ్గరికి వెళ్ళి దానిని అప్పగించాడు.

రాజకుమారుడు ఆ పాతాళ బిలంవంటి లోయలో పడగానే అంజనుడనే అక్కడి యక్షుడు అతనిని రక్షించాడు. కనుక అతడు భూమిమీద పడినా, పక్షిలాగ వాలాడేగాని, మరణించలేదు. తన కుమారుని మరణవార్త విని సుధర్మ ఆత్మహత్య చేసుకోడానికి ప్రయత్నించగా, "నీ కుమారుడు జీవించివున్నాడు." అని చెప్పి ఒక దివ్యస్త్రీ ఆమెను రక్షించింది. రాజకుమారుడు ఘోర క్రూరమృగ సంచారము, ఏనుగు రక్తం తాగి మదించిన పులులు గలది అయిన అరణ్యంలో ప్రవేశించాడు. అక్కడ పింగళకుడనే వ్యాధుడు దారి చూపగా వెళ్ళుతూ, దారిలో తెగిన శరీరంగల ఒక మనిషిని చూచాడు. ఆ మనిషి రాజకుమారునితో "కుమార! ఇక్కడికి సమీపంలో భయంకర కృత్యాలు చేసే ఒక చండాలుడున్నాడు. వాడు ఈ దారిని వచ్చిన వారి నందరినీ చంపుతాడు. వాని పేరు సుదాసుడు. వాని చేష్టలు సహించరానివి. వాడికి శంఖముఖమనే ఒక కుక్క వుంది. అది బాటసారుల ఎముకలను నమిలి నమిలి దిక్కులకు చల్లుతుంది. ఇదిగో! ఇక్కడంతా వ్యాపించిన ఎముకలన్నీ ఆ కుక్క విసిరివేసినవే. దాని బారిని పడిన నాకు దేహం తెగి ఈ విధమైన మర్మ భేదకమైన వ్యథ కలిగింది. ఇక నా ప్రాణాలు ముహూర్త మాత్రం నిలుస్తాయి. శంఖముఖ శునకం గొంతు తెంపిన పాంథుల రక్తాన్ని మధ్యాహ్నం ఎండకు బడలిన చండాలుడు తాగుతాడు." అని అన్నాడు. ఈ మాటలు విని రాజపుత్రుడు "నిరాయుధుణ్ణి. ఏమిచేయగలను?" అని వ్యథిత హృదయంతో ధ్యానం చేశాడు.

ఇంతలోగా భయంకరమైన కోదండం ధరించిన చండాలుడు రానే వచ్చాడు. అతని చూపులు ఎర్రగా భయానకంగా వున్నాయి. వాటిని చూడగా, వరాహరక్తం కాలువలు కట్టిస్తున్నట్టుడున్నాయి.

వానిపక్కనే రంపంవంటి పండ్లతో కుక్కకూడ కనిపించింది. దాని కాలి గోళ్ళనుంచి అప్పుడే ఎవరినో చీల్చగా అంటిన రక్తం భూమిపైన బొట్లు పెడుతున్నది. అది కురంగాలకు అంగభంగం, చమరీ మృగాలకు కంఠగ్రహం, నక్కలకు కులవ్యాధి, వరహాలకు క్షయజ్వరం, మాతంగ పక్షపాతి అయిన బ్రహ్మ నిర్మించిన కార్యదర్పంలాగ, సింహాలకు ఆయాసంలాగ వున్నది. పాంథుల వధువులకు వైధవ్యం కలిగించే ఆ కుక్క హుంకార ఘుర్ఘురారావాలకు ఖడ్గమృగాలు, ఆవులు పరుగెత్తేవి. చండాలుని సైగతో పరుగెత్తివస్తున్న ఆకుక్కను చూచి రాజకుమారుడు భయంతో ఒక ఉసిరిక చెట్టును ఎక్కాడు. రాజకుమారుడు చెట్టు ఎక్కడం చూచి, ఆకర్ణాకృష్టసాయకుడైన చండాలుడు కుక్కను తీవ్రమైన మాటలతో ఉసిగొల్పాడు. బాణాలలాగ, కుక్క కోరలలాగ తీక్ష్ణమైన మాటలు అంటూ, పొడిచేటట్లు క్రూరమైన చూపులు విసరుతున్న ఆ చండాలుణ్ణి చూచి రాజకుమారుడు ఇలా ఆలోచించాడు. "అయ్యో! రాజరాజుతో ఉత్సాహంతో యుద్ధంలో పోరదగిన నా దేహం నిరాయుధం కావడంవల్ల ఈ విధంగా నశించడం బ్రహ్మ వ్రాసిపెట్టాడు. అకారణ శత్రువైన ఈ దుర్జనుడు స్నేహంతో గాని, దానంతోగాని, మానంతోగాని, గుణంతోగాని నావాడు కాలేడు. వీనికోసం ముందు నరకం సిద్ధపరచబడిందని నరకంకాల మలినాలైన ఈ వనభూములే అంటున్నాయి. నేను క్షత్రశిరోమణి అయిన రాజచంద్రుని వంశంలో పుట్టడమేమిటి? కుక్కతోనో, చండాల పుత్రునితోనో నిరాయుధుడుగా మరణించడమేమిటి? కనుక జన్మాంతం వరకు నిశ్చలంగా వుంటూ, పురుషార్థాలకు ప్రతికూలంగావుండే పురాకృతకర్మకు నమస్కారం. దుర్మార్గులు లోపాలను చూడరు; గుణాలను చూడరు. కనుక అలాంటి వారిమధ్య స్వకులచంద్రుని వంటివాడు సర్వోన్నతితో జన్మించనే జన్మించరాదు. అలాంటి వాని లోని చిన్న లోపాన్నిగూడ దోషాలపుట్ట అయిన లోకం పెద్దదిగా

చూపుతుంది. కనుక జన్మే అనవసరం." ఈ విధంగా ఆలోచిస్తున్న ఆతనికి శరీరత్యాగం కంటే మానత్రయమే హెచ్చుగా తోచింది.

ఇలాఉండగా, మాతరుడనే విద్యాధరముని దివ్యదృష్టితో అతని తీవ్రక్లేశమయ దశను తెలుసుకుని, ఆకాశమార్గంలో విచ్చుకత్తితో ఆకాశానికి ఖడ్గానికీ ఒకేవిధమైన మైత్రిని కలిగిస్తున్నట్టు వచ్చి, క్రోధ క్రూరతర దృష్టితో చండాలసూనుని శిరస్సును, శంఖముఖ శునకం తలను నరికివేసి, రాజపుత్రుని రక్షించి, తన ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళి, ఊరట కలిగించి, మాయావిద్యలను, మహాద్భుత శక్తులను ఉపదేశించాడు. తర్వాత కొంతకాలానికి రాజకుమారుడు శత్రు జిగీషతో మునివద్ద సెలవు తీసుకొని, కాంపిల్యనగరం చేరాడు.

అక్కడ రాజకుమారుడు తన మాయావిద్యతో రతిసుందరమైన నర్తకీరూపం కల్పించి, లలితమైన అభినయాలతో పౌరులను సంతోష పెట్టాడు. అతని నృత్తవాద్యకౌశలం రాజు చెవులవరకు వెళ్ళింది. రాజు నాట్యం చూడటానికి అమాత్యసహితుడై నాట్య మండపానికి వచ్చాడు. అక్కడ అమృతాహరణానికి వచ్చిన కైశికీలీలాలలితమైన మోహినీ రూపాన్ని చూశాడు. ఆ మోహిని నూతన సౌందర్యం, రాజు చూచి, శృంగారరసాస్వాదనమత్తుడై ప్రధానమంత్రితో ఇలా అన్నాడు. "ఆహా! చిత్రాభినయశాలిని, సంపూర్ణలావణ్య అయిన ఈ వరగాత్రి దేహం నా మనస్సును హరిస్తున్నది. ఈమె స్వర్గరంగవిలాసిని అయిన మేనక. నిజం. లేకపోతే నూతన నేపథ్యంతో ఇంత సుందరమైన ఆకృతి ఎలావస్తుంది! ఈమె నాట్యం నా మనస్సును ఎంతో ఆకర్షింపజేస్తున్నది. భవ్యతరస్వభావరచనా వైచిత్రీక్రమంతో ఉన్న భావాలు ఆస్వాదించదగిన రసాన్ని అతి సంగతంగా నిష్పన్నం చేస్తున్నవి. నిష్పన్నమైన రసం ధ్రువాగీతులతో ఎంతో అలరింప జేస్తున్నది. దానికి తగినట్టు మురజ మూర్ఛనల ధ్వని రంజింపజేస్తు న్నది. వాచకం జెబుతున్నపుడు ఈమె మాట వీణాస్వనాన్ని వెల్లి

విలితము జేస్తున్నది. మేఖల సత్త్వవ్యక్తి విభక్తి కంపంతో తంలితా తాళోన్ముఖంగా వుంది. ఆహార్యం అహార్యమైన రుచిరత్వం కలిగిస్తున్నది. సౌందర్య రేఖాసఖి అయిన భ్రూలత లాస్యవిలాసంతో శిష్యరికం చేస్తున్నట్టుంది.” ఈ విధంగా ఆ నర్తకి ముఖపద్మంపై చూపులుపెట్టిన భూపతిలో ముఖస్వేదసిక్తమైన మదనపాదపం పుట్టుకొని వచ్చింది. అతను సాయంకాలం రత్నాలతోనిండిన పారితోషికం ఆమె కిచ్చి, అంతఃపురంలో ప్రవేశించి, ఆమెనే ధ్యానిస్తూ గడిపాడు. అసత్యరూప అయిన ఆ కూటకామిని సంసారమాయలాగ ఆ మహీపతికి మోహం కలిగించింది.

మదనాతురుడైన ఆ రాజు ఆ కూటకామినిని తన భవనానికి పిలిపించుకున్నాడు. మరణాసన్నులు పరిణామ విరోధములైన విషయాలనే కోరుకుంటారు గదా! యశః పుష్పసముదాయం కలవారు, త్రివర్గఫలశాలులు అయిన నృపవృక్షాలకు ఇంద్రియానిగ్రహం పరశువు వంటిది. తన మదజలానికి భృంగాలు చుట్టుముట్టి ఝుంకారం చేస్తుండగా స్వేచ్ఛగా తిరుగుతున్న గజనాథుడు తనను కట్టివేయడానికి వచ్చిందని తెలియక పిడియేనుగు మోహంలో పడి గాఢానురాగ వివశం కావడంవల్ల కదా తనను పట్టడానికి తవ్విన గుంతలో పడుతుంది. దాని వ్యామోహంలో పడకపోతే ఎందుకు పడుతుంది? ఈ విధంగానే రాజు మనసెరిగి ప్రవర్తించే చేటకులు ఆ మాయామోహినిని నాశనం కోసమే అంతఃపురానికి తీసుకొని వచ్చారు. ఏకాంతంలో గాఢాభిలాషతో ధైర్యం కోల్పోయిన ఆ రాజును కాలుడు కాంతారూపంలో గొంతు పట్టుకున్నాడు. కౌగలించుకున్నాడు. రాజు తనకు దీర్ఘనిద్ర సమీపిస్తున్నదని తెలియక పందిరి మంచమెక్కి ఆతురత పడుతుండగా, రాజకుమారుడు కాంతారూపం వెంటనే వదలి ఇలా అన్నాడు. “రాజా! నీవు ఎలాంటివాడివి? భోగలుబ్ధుడివై భ్రాతృస్నేహాన్ని కూడ లెక్కచేయక భ్రాతతో సహభోగ్యమైన ఈ రాజ్యం ఒంటిగా

ఎలా అనుభవిస్తున్నావు ? నేను నిర్దోషిని. అలాంటి నన్ను విషమమైన క్లేశ జలధిలో పడవేశావు. నేను స్వకర్మయోగంవల్ల ఆ క్లేశ జలధిని దాటి నీకు ప్రతీకారం చేయడానికి ఈ యెత్తువేశాను."

రాజకుమారుడు ఈ విధంగా అని రాజును బంధించివేసి, రాజ్యం ఆక్రమించుకొని, ఆశపడేవారిని డబ్బుతోను, ఇతర విధాలుగాను, ప్రజలను సమాధానపెట్టాడు. రాజును బంధించినా కవికుమారునికి కసి తీరలేదు; తన పరాభవం నంగతే ఆలోచిస్తూ, కోపంతో నిష్కరుణుడై ఉదయంకాగానే రాజును బండరాయి పడవేసి చంపించాడు. పిదప భ్రాతృవధంతో రక్తసిక్తమైనట్టున్న రాజ్యం అనుభవించి అంతంలో - ప్రాణనిష్క్రమణాంతంలో - నరకం పొందాడు.

ఆ కవికుమారుణ్ణి నేనే. వెయ్యేండ్లు ఆ కర్మపాతకం అనుభవించి, పాపం క్షీణించినవాడనైనప్పటికీ ఇప్పుడు కాలి బొటనవ్రేలికి రాయి తగిలించుకొన్నాను. ఈ కర్మశేషమనేది మానవుడు నిరంతరజన్మావర్తంలో కొట్టుకుంటూ, స్థలజలతరుపాషాణగర్భంలో ఏరూపంలో ఉన్నా కల్పాంతాలవరకూ కూడా వదలదు. ఆ యా రసపరికరాలతో పాటు ఆయా కాయపాత్రలలో అనుభవించవలసిందేను.

ఈ విధంగా భగవానుడు చెప్పిన అన్యజన్మచరితాన్ని సర్వ భిక్షువులు విని, కర్మసంతతి అలంఘ్యమని భావించారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కవికుమారావదానమనే అరవై ఆరవ పల్లవం.

సంఘరక్షితావదానం

సద్ధర్మాన్నే సంబోధిస్తూ, జ్ఞానోదగ్రమైన గురూపదేశ మహిమతో ప్రభావం పొంది, బహుతరక్లేశయుతమూ, ఉగ్రసంతాపకారీ అయిన ఈ సంసారమనే విస్తృతమరుమార్గాన్ని ఇంటిముంగిటి ఆటలలాగ లంఘించే పరిపూర్ణ పుణ్యనిధులైనవారు ధన్యులు.

పూర్వం శ్రావస్తిలో బుద్ధరక్షితుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. ఆయన సంపదలు అర్థిసార్థానికి ఉపయోగపడినకొద్దీ గొప్పవయ్యేవి. ప్రసన్నమనోవృత్తి అయిన అతనికి సారిపుత్రభిక్షువు కుశలమార్గోపదేశం చేశాడు. ఆ గృహపతికి సంఘరక్షితుడనే కుమారుడు ఉండేవాడు. అతడు సదాచార సంపన్నుడు, సర్వవిద్యా విచక్షణుడు, సంపూర్ణగుణ లక్షణుడు. ఒకమారు సారిపుత్రుడు ఇంటికి వచ్చినపుడు బుద్ధరక్షితుడు కుమారుడైన సంఘరక్షితుని చూచి "పుత్ర! నీవు నీ తల్లిగర్భంలో వున్నప్పుడే కుమారుడు పుడితే సారిపుత్రభిక్షువుకు ఉపస్థాపకుణ్ణిగా చేస్తాను — అని మొక్కుకున్నాను. ఇప్పుడు నీవు నా మాటలను నిజంచేయాలి. తండ్రిని ఋణ విముక్తునిచేసే పుత్రులు పుణ్యవశాత్తు పుడతారు." అని అన్నాడు. కుమారుడు ఆ మాటలకు చాల సంతోషించి సారిపుత్రుని వెంట వెళ్ళి, అతనికి పరిచర్యాపరుడుగా అయ్యాడు. సారిపుత్రుడు అతనికి ప్రవ్రజ్యాదీక్ష ఇచ్చి, సముదాచారం ప్రకారం విద్యాభ్యాసం చేయించి, ధర్మాగమ చతుష్టయమంతా ఉపదేశించాడు.

ఇలా ఉండగా ఒకమారు అతని మిత్రులు, కులస్థులు ఐన ఐదు వందలమంది వణిక్కులు సముద్రయానం చేయదలచి ఆతనినికూడా వెంటరమ్మని అభ్యర్థించారు. వారి కుశలం కోరేవాడు గనుక, వారి మాట కాదనలేక బుద్ధరక్షితుడు భయం కలిగినప్పుడు ధైర్యం కలిగించే శాసనాన్ని గురువునుంచి గ్రహించి వారితోపాటు ఓడ

తొక్కాడు. ఓడ దురదృష్టవశాత్తు సముద్రమధ్యంలో చిక్కుకొని, ఎటూ కదలకుండా నిలబడిపోయింది. అప్పుడు సముద్రగర్భంనుంచి "మీ ఓడ కదిలి ముందుకు సాగాలంటే వెంటనే సంఘరక్షితుణ్ణి సముద్రంలో తోసివేయండి." అనే మాటలు వెలువడ్డాయి. ఆ మాటలు వణిక్కులు ఐదువందలమందీ విన్నారు. ఆ ప్రాణసందేహ సమయం లోను "మనకు మరణమైనా మంచిదే కాని, సాధుపుంగవుడైన మిత్రుని వధమాత్రం చేయవద్దు." అని అందరూ ఏకమతితో ఉన్నారు. కాని, సంఘరక్షితుడుమాత్రం ఈ ప్రాణసంకట సమయంలో వారిని రక్షించ గోరి తానే ఆ క్షుబ్ధాబ్ధిలో పడిపోయాడు. నీళ్ళలోనుంచి నాగలోకానికి వెళ్ళి, నాగులతో కలిసి ఉండి, పూర్వసంబుద్ధవృద్ధచైత్యానికి అభి వందనంచేసి, చూచినా, ఊపిరి వదలినా, తాకినా, కరచినా, విషం కక్కే ఆ నాగుల మధ్యనే చింతతో కృశిస్తూ కాలం గడుపుతూ, వారికి చిరాభిమతమైన ధర్మోపదేశం చేశాడు. కాని, అతనికి అక్కడవుండడం సుతరామూ గిట్టలేదు. స్వదేశానికి వెళ్ళాలనే ఉద్వేగం ఎక్కువైంది. అప్పుడు ఆ నాగులే అతనిని పైకి తీసుకొని వచ్చి క్షణంలో ఆ వణిక్కుల ఓడలో చేర్చారు. ఆ వణిక్కులుకూడా సంఘరక్షితుడు పరలోకంనుంచి తిరిగి వచ్చినట్టుగా సంతోషించి, తమ ఓడను మళ్ళించుకొని మహోదధితీరం చేరారు. కాని తమతమ ఇండ్లు చేరుకుందామనే తొందరలోవున్న ఆ వణిక్కులు సముద్రతీరంలో ఇసుకతిప్పపై నిద్రపోతున్న సంఘరక్షితుణ్ణి మరచిపోయారు.

వణిక్కులందరూ వెళ్ళిపోయారు. చీకటి పడింది. తెల్లవారింది. సంఘరక్షితుడు మేల్కొన్నాడు. చుట్టూ చూచాడు. దిక్కులు విజనంగా ఉన్నాయి. మిత్రులు వదలిపెట్టి వెళ్ళినందుకు అతనికి చాలా విషాదం కలిగింది. "అయ్యో! సుహృద్బంధు సమాగమాలు గంధర్వనగర సదృశమైనవి; ఇట్టే కనిపించి అట్టే మాయమవు తుంటాయి. అయినా ప్రాణికి వియోగ సమయంలో ఆశలు కలిగించి

మోహింపజేస్తాయి. పరప్రియ సమాగమాలు తరుణశఫరీపుచ్ఛంవలె చంచలమైనవి. అయినా, ఆస్థను, ఈ సంబంధం స్థిరమైనదిసుమా అనే స్థితిని, బంధాన్ని కలిగిస్తాయి. జీవి స్వజన మేమీ లేకనే గర్భంలో వుంటాడు; అలాగే ఎవరూ వెంటరాకనే మరణిస్తాడు. వెంట వచ్చేవి ఒక్క శుభాశుభ కర్మలే." అని అనుకుంటూ, విషమ మార్గంలో ధైర్యంతో వెళ్ళుతూ, జనులచేతవలె అనంతమైన శాలారణ్యం ప్రవేశించాడు.

ఆ అరణ్యంలో మూర్తీభవించిన కుతూహలమా అన్నట్టు రత్న ప్రాసాదం, మహావిహారం చూచాడు. ఆ విహారంలో పరచిన ఆసనాల పైన, పర్యంకాలపైన రుచిరమైన చీవరవస్త్రాలతో, చెక్కుచెదరని శమగుణంతో ఉన్న భిక్షుసంఘాన్ని చూచాడు. అక్కడి భిక్షువులు ఆతిథ్యం ఇవ్వగా స్వీకరించి, ఆసనంపై కూర్చుని, భోజనాదులుకూడ పొంది విశ్రాంతి తీసుకున్నాడు. ఇంతలో భిక్షువులకు భోజన సమయం అయింది. చూస్తుండగానే భిక్షువుల పాత్రలన్నీ లావుపాటి ముద్గరాలుగా మారిపోయాయి. విహారం అంతర్ధానమైపోయింది. వారు ఆ మహా ముద్గరాలు పట్టుకొని, పరస్పరం తలలుపగులగొట్టుకొని, భూమిని రక్తసిక్తం చేశారు. ఇంతలో భోజనకాలం అయిపోయింది. యథా ప్రకారం విహారం మొలచుకొనివచ్చింది. మరల మునుపటిలాగే భిక్షువులందరూ, ప్రశమాన్వితులుగా ఉన్నారు.

ఈ ఆశ్చర్యకరమైన సంగతిని చూచి బుద్ధరక్షితుడు తన వెరగు పాటు దాచుకోలేక "భోజనసమయంలో మీకీ కలహమేమిటి?" అని భిక్షువులను ప్రశ్నించాడు. వారు ఏమన్నారంటే "పూర్వజన్మలో మేము విహారంలో భోజన సమయంలో యుద్ధంచేశాము. ఆ కర్మ ఫలమే యిది. కొందరు భిక్షువులు వచ్చారు. భిక్షువులమైన మేము వారికి భోజనసమయంలో అజ్ఞానంతో విఘ్నం చేశాము." అని. అది విని సంఘరక్షితుడు భిక్షువులతో కిటకిటలాడే మరొక విహారం

చూచాడు. అదీ భోజనసమయంలో కాలిపోయి. కొంత సేపటికి మరల పుట్టింది. అది చూచి అతడు మరల ఆ విహారదాహకారణ మేమిటని ప్రశ్నించాడు. "పూర్వజన్మలో భిక్షువులమైన మేము భిక్షువులపై మత్సరంతో విహారం కాల్చివేశాము. కనుక నే ఇప్పుడీగతి." అని వారు సమాధానం చెప్పారు. అది విని సంఘరక్షితుడు అక్కడినుంచి బయలుదేరి మరొకచోట స్తంభకుశహాలాకారులు, చీపురుకట్ట, పగ్గం వంటివారు, మంచం, రోలు వలె లావుగా ఉన్నవారు, రెండుగా చీలిన దారపు పోగులాగ వున్నవారు అయిన జీవులను చూచాడు. వారంతా నిద్రలో చైతన్యంలేక పడి వున్నారు. అతడు వారిని చూస్తూనే వెళ్ళుతూ ఒక పుణ్య తపోవనం చేరాడు. అక్కడ ఐదు వందలమంది మునులు తీవ్రంగా తపస్సు చేస్తున్నారు. వారు అతనిని దూరంనుంచే చూచి, "ఇతనికి మనలో స్థానం యివ్వరాదు. మంచి మాటకూడ పలుకరాదు." అని తమలో తాము నిశ్చయం చేసుకొన్నారు. "శాక్యశిష్యుడు స్వభావతః మాటకారి. కనుక గౌరవించతగినవాడు కాడు." అనిన్నీ వారు అనుకొని, మౌనంతో ఉండిపోయారు. అక్కడవారు ఆశ్రయం యివ్వనందున రాత్రికాగానే ముకుళించిన పంకజంలో చిక్కుకుని తిరిగే భృంగంలాగ అతడు అటూ ఇటూ తిరిగాడు. కొంత సేపటికి ఒక్క ముని అతని బసకు ఒక శూన్య కుటీరాన్ని అప్పగించాడు. "నీవు రాత్రి మౌనంగా వుండాలి." అని షరతు కూడా పెట్టాడు.

ఆతిథ్య లేక, పడుకుని రాత్రి గడుపుతున్న అతనివద్దకు ఆశ్రమ దేవత నెమ్మదిగా వచ్చి "ఓ సాధూ! లెమ్ము. సౌజన్యంతో నాకు ధర్మోపదేశం చేయి. నీవు సద్ధర్మవాదులలో అగ్రగణ్యుడవని నా నమ్మకం." అని ప్రార్థించింది. "తల్లీ! నేను మౌనంగా వుంటానని సమయంచేశాను. అందువల్లనే నాకు ఆశ్రయం దొరికింది. నీవు నన్ను వెళ్ళగొట్టించడానికే ఎవరో పంపగా వచ్చినట్లున్నావు. నేను మాట

తప్పితే నాకు ఆశ్రయంఇచ్చిన ముని నన్ను వెళ్ళగొడుతాడు.” అని సన్న గొంతుతో చనువుతో అన్నాడు. కాని, ఆ దేవత చనువుతో పలు మారు కోరడంవల్ల బ్రాహ్మణానుమతమైన ధర్మం చెప్పడానికి ప్రారంభించాడు. “వ్రతాలేవీ తనువును శోధించే సాధనాలు కావు. విజనమైన తపోవనాలేవీ పావనమైనవి కావు. జటాజినపరిగ్రహ దుర్గ్రహులైన మానవుల స్పృహాపరిచితమైన మనస్సును ఇవన్నీ పరిశోధిస్తాయి. కోతులు వనాలలో ఉంటూ పండ్లే తింటాయి. అయినా ముక్తి పొందలేదే? చెట్లు వల్కలాలు, పలాశాలు, జటల సటలు ధరిస్తున్నాయి. అయినా ముక్తి పొందలేదు. తీర్థాలలో తిమింగలాలు నీటినే ప్రేమిస్తూ మునిగివుంటాయి. అయినా ముక్తిని పొందాయా? ప్రశమం లేని వారికే ఈ మిథ్యాతపఃపరికర మంతా. బూడిదతో తెల్లనైన ఏనుగులు గాని, గాలే మేసే పన్నగాలు గాని, వనవాసమే వ్యసనంగా ఉండే మృగాలు గాని, పండ్లే తినే చిలుకలు గాని, దిగంబరులుగా తిరిగే వ్యాధులుగాని విషయ స్పృహను వదలనిదే శాంతిని పొందారా?” అని అతడు ఉపదేశించాడు.

ఆ ఉపదేశం విని మునులుకూడ ఆశ్చర్యపడ్డారు. ఆదరంతో అతని చుట్టూ మూగారు. అది చూచి అతడు “ఈ పరిషత్తు సంసారంలోనే కొట్టుకొంటున్నది. వృథాగా వ్రతసంతాపసంతతక్లేశం అనుభవిస్తున్నది. మానవులకు అవిద్య, అసంస్కారము, విజ్ఞానము, నామరూపతా, షడాయతనసంస్పర్శము, వేదన, తృష్ణ, ఉపాదానము, పుట్టుక, జాతి, జరామరణదుర్గతి – ఈ దుఃఖమయమైన స్కంధం పెరుగుతూనే వుంటుంది. వీటన్నిటినీ ప్రశాంతులైన మనీషులు క్రమంగా నిరోధించగా ఇవి లయమవుతాయి.” అని మనస్సులో ఆలోచించి వారికి ఆ విధమైన సద్ధర్మమే ఉపదేశించి ఇంకా యిలా అన్నాడు. “మైత్రితో పవిత్రమైన మనస్సు కలవారు, సద్ధర్మవిశుద్ధమైన జీవితం కలవారు అయిన ఉన్నతులకు జన్మ ప్రశమోచితమూ,

స్పృహణీయమూ, అశోచ్యమూ అవుతుంది. భూమిమీద, ఆకాశం లోనూ, నాగలోకంలోనూ ఉన్న ప్రాణులందరినీ నేను మిత్రులుగా, ప్రణయంతో కోరేదేమిటంటే - హృదయం మైత్రీపాత్రం చేయండి. ధర్మబుద్ధిని పొందండి. విషమమైన అంధకారంలో ధర్మంకంటే మరొక దీపం లేదు." ఈ విధంగా ఉపదేశించి, ఒక వృక్ష మూలంలో పర్యంకబంధనంలో ఉపవిష్టుడై ఋజుప్రకాశమైన అర్హత్వాన్ని సాక్షాత్కరింపజేశాడు. ఆ మునులు అతనిని చూచి, "భదంత, మమ్మల్నందరినీ శాక్యమునివద్దకు తీసుకొని వెళ్ళు. నీవు ధర్మవినయం ఉపదేశించగా విని, ప్రవ్రజ్య స్వీకరించగోరుతున్నాము." అని ప్రార్థించారు.

ఈ విధంగా వారందరూ తననారచీరఅంచులు పట్టుకొని వేలాడుతూ ప్రార్థించగా, దివ్యబుద్ధి (శక్తి) సంపన్నుడైన సంఘ రక్షితుడు వారినందరినీ వెంటబెట్టుకొని, ఆకాశమార్గంలో శాస్త అయిన బుద్ధభగవానుని సన్నిధికివచ్చి, ఆయన పాదనలినద్వయం శిరస్సుతో నమస్కరించి, ఆనందంతో విషయమంతా నివేదించాడు. భగవానుడు ప్రణయ ప్రీతితోను, అతని అభ్యర్థనతోను ఆ మునులకు మనఃప్రసాదకరమైన ఉపదేశం చేశాడు; వారున్నూ భగవానుని ప్రసాదంతో ప్రశమం పొంది, సర్వక్లేశహారమైన అర్హత్వస్థితిని సంపాదించారు.

వారు వెళ్ళిన తరువాత సంఘరక్షితుడు వినయంతో "భగవన్, స్తంభకుడ్యాదిస్వరూపులు, పుష్పఫలసదృశులు, రజ్జువు వంటివారు, తంతువులే మిగిలినవారు — ఇలా వివిధ స్వరూపాలప్రాణులు నాకు దారిలో కనిపించారు. ఆ ప్రాణుల కా స్థితి ఏ కర్మ ఫలం?" అని ప్రశ్నించాడు. సర్వజ్ఞుడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు. "పూర్వం వారంతా కాశ్యపుడనే శాస్తకు శ్రావకులు. సంఘమందిరం స్తంభా లను, గోడలను వారు ఉమ్మితోను, చీమిడితోను అపవిత్రం చేశారు.

మరికొందరు సంఘవృక్షాల ఫలపుష్పాలను దొంగతనంగా అనుభవించారు. మరికొందరు భిక్షు భోజనపానాలకు ద్వేషంతో విఘ్నం కలిగించారు. వారు తత్కర్మవిపాకంతో ఆ ఆకారం పొందారు.”

ఈ మాటలు విని సంఘరక్షితుడు కర్మఫలానికి ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

తర్వాత భిక్షువులు సంఘరక్షితుడు అర్హత్త్వదం పొందడం చూచి "అలా అర్హత్త్వదం పొందడానికి పూర్వజన్మలో అత డేకర్మ చేశాడు?" అని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా తెలిపాడు. "ఇతడు పూర్వం కాశ్యపుడనే శాస్త శాసనంతో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, విహారంలో సంఘానికి సేవచేశాడు. ఇతనికి ఐదువందలమంది విహారమిత్రు లుండేవారు. ఇతడు శరీరాంతంలో కుశలంకోసం ప్రణిధానం చేశాడు. ఆ ఫలంవల్ల ఈ జన్మలో అర్హత్త్వదం పొందాడు. అతని మిత్రబృందమే ఈ ముని శతపంచకం. ప్రాణుల జన్మవస్త్రం ఎర్రటి, తెల్లటి, నల్లటి, నానావర్ణాల కర్మసూత్రాలతో చిత్రాకారంగా ఉంటుంది. దానిని పెద్దదైనపాము కుబుసం విడిచినట్టు విడిచివేస్తే, కుశలి అయి, శీతమూ, ఉష్ణమూ కాని కైవల్యం పొందుతాడు."

ఇలా భగవానుడు ఆదరంతో చెప్పిన మాటలు విని భిక్షువులు సచ్చరితుడైన సంఘరక్షితుని చరితాన్ని అనన్యమానసులై ప్రశంసించారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సంఘరక్షితావదానమనే అరవై యేడవ పల్లవం.

పద్మావత్యపదానం

ప్రాణులను పూర్వజన్మకృతమైన హితాహిత కర్మలు అంటిపెట్టు కొనే ఉంటాయి. భోగసమయాలలో గడిచిపోతూ, పూవుల వాసన నూవుల నూనెకు సోకినట్టు మరుజన్మకు కూడా పూర్వకర్మవాసన అంటి వుంటుంది.

బుద్ధుడనే సుధాంశువు ఆరు సంవత్సరాలపాటు తపస్సు చేసి దీప్త జ్ఞానంతో వజ్రసమాధి బంధంనుంచి ఉపయించగా, భిక్షుగణం ఇలా విన్నవించింది. "భగవన్! నీ వియోగాగ్నితో సంతప్త అయిన యశోధర ఆరు సంవత్సరాలపాటు గర్భం ధరించి, ఆరుసంవత్సరాల తర్వాత ప్రసవించింది. నీవంటివాడే రాహులుడనే కుమారుడు కలుగగా, 'ఏ డెక్కడినుంచి వచ్చాడు?' అని శుద్ధోధన మహారాజు కోపంతో ప్రశ్నించాడు. వధ్యభూమికి తీసుకొనిపొండని తన సేవకు లకు ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ సతి నీ దివ్యప్రభావంతోనా అన్నట్టు రక్షింప బడింది. ఆమె నీవు వ్యాయామం చేసిన శిలపక్కన శిశువును పెట్టింది. అమె తను సత్యవంతురాలైతే ఆ శిల నీటిలో తేలుతుందన్నది. అది అట్లే నీటిలో తేలింది. అంతటి సాధ్వీవ్రత పవిత్రురాలైన ఆమెకు మామగారి కోపంవల్ల దుఃఖావసాన సంతాపం కలిగింది. అది ఏ కర్మవల్ల?" భిక్షువుల ప్రశ్న విని భగవానుడు "ఏ కర్మవల్ల యశో ధరకు దుఃఖం వచ్చిందో వినండి." అంటూ ఇలా అన్నాడు.

పూర్వం బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు కాంపిల్యమనే పట్టణం ఏలేవాడు. అతడు భూతలాఖండలుడు, కామినీ కుసుమాయుధుడు. ఖడ్గధారా ధరమైన అతని భుజంవల్ల యుద్ధంలో పుట్టిన ప్రతాపాగ్ని శత్రువు లకు చీకట్లు కలిగించింది.

అతడొకమారు ధనుర్ధారియై వేటాడే కౌతుకంతో అరణ్యానికి వెళ్ళి గుర్రం వేగంతో తీసుకొనిపోగా ఒంటరిగా ఒకప్రాంతం చేరాడు.

అలసటవల్ల అతని కపోలాలపై జారిన స్వేదబిందువులు కుండలాలలోని ముత్యాల ప్రతిబింబాలనే భ్రాంతి కలిగించాయి. దారిని తగిలే జింక పిల్లలు అతనిని తమ రమ్యనేత్రాలతో చూస్తూ నిశ్చలంగా నిలబడి పోయి, అతని హారాగ్రరత్నశకలాలలో ప్రతిబింబించాయి. అప్పు డతడు క్షణంసేపు నిజంగానే హరిణాంకుని సమానరూపం వహించాడు. అతనికి మరులుగొన్న ఆడ జింకల మీదుగాను, ఆడయేనుగుల మీదు గాను వీచి, వాటి ప్రియులకు ఆనందం కలిగించి, శబరస్త్రీల కేశపాశం లోని పూవులు తాకుతూవచ్చిన సురభి మత్తవనాంతవాయువులు శ్రమను పోగొట్టి, శ్రమబిందువులను తుడిచివేశాయి. ఆ సమయంలో శాండిల్య మహామునికి మృగిలో పుట్టిన కన్య, లావణ్యామృత వాహిని, తరళలోచన నీటికోసం ఆశ్రమనదీ తీరానికి వచ్చింది. రాజు ఆమెను చూచాడు. ఆమె కమలనివాసప్రీతితో కమలాకరానికి వస్తున్న కమలాదేవిలాగ, చరణ విన్యాసంతో కమల సమూహాలను సృష్టిస్తూ అందరికీ అపూర్వమైన కౌతుకం కలిగిస్తూ వస్తుండడం రాజు నిర్ని మేష దృష్టితో చూచి క్షణంసేపు అమరత్వం పొందాడు. ' ఆహా! ఈ మునికన్యక లావణ్యం అపూర్వమైంది. స్నిగ్ధముగ్ధ విలోకనాలతో హరిణివలె నా హృదయాన్ని లాగివేస్తున్నది. కమలిని ఈమె పాద సంవాహనానికి తగింది. పూర్ణచంద్రుడు కళంకమనే ముద్రతో ఈమె ముఖానికి దాసుడయాడు. ఈమె కనుబొమలు స్వయంగా విశ్వవిజయా నికి పూనుకోగా, కాముని కార్ముకలత నిజంగానే నిర్గుణమై పోయింది. ఈమె వదనబింబం లలితమైన సితమయూఖజాలంతో హర్షపీయూషం వర్షిస్తున్నది. శ్రోత్రమూలంవరకు వున్న నేత్రాల మైత్రి నవకువలయ లీలాకాంతిని ప్రసరింపజేస్తున్నది. '' అని రాజు తలపోస్తూ, నెమ్మదిగా గుఱ్ఱంనుంచి దిగి కుతూహలంతో తనవైపే చూస్తున్న ఆ కన్యతో ఇలా అన్నాడు:

" వాడని సుకృతంతో విలసిల్లే దేవతలు కంఠంలో ధరించడానికి

తగిన మణిమాలవలె ఈ నిర్జన ప్రదేశంలో ఓ కువలయేక్షణా! నీ వెవరివి? ఆనందసందోహాస్యందిని, లలితమూ అయిన నీ తనుకాంతి ఎవరి మనసును కౌతుకంతో ఆకర్షింపజేయదు? ఓ కామముక్తాలతా, చెప్పు. శరచ్చంద్రావదాత అయిన నీవు జన్మించి ఏ వంశాన్ని అలంకరింపజేశావు? ”

రాజు ఇలా ఆదరంతో ప్రశ్నించగా, ఆమె అతనిని మునికుమారుడని అనుకొని, కామవృత్తమేమిటో తెలియకపోయినా, అభిలాషతో ఇలా అన్నది : “ నన్ను పద్మావతి అంటారు. నేను అడుగులు పెట్టిన చోటెల్లా పద్మమాలిక పుడుతుంది. నేను శాండిల్యమహర్షికి మృగీగర్భంలో పుట్టినదాన్ని. ఓ మునిపుత్రా, నీకు స్వాగతం. నీ దర్శనం నాకు ఎంతో హాయి కలిగిస్తున్నది. నీ వల్కలం మనోహరతరంగా ఎంత విచిత్రంగా వుంది! ఏమిటీవ్రతం? నీ జటాభరం ఐదు నెమలి పింఛాలతో అలంకరించబడినట్టు కనిపిస్తూ దేవతలను పూజించిన పుష్పాలతో ఎంతో ముచ్చటగా వుంది. నీవు మెడలో వేసుకొన్న అక్షమాలిక ఎన్నో పేరులది. ఒక్కొక్క అక్షమణి ఉసిరికాయలంత పెద్దదిగా, మంచుగడ్డవలె తెల్లగా ఎంతో బాగుంది నీ చేయి విచిత్రమైన కుశపవిత్రాలతో వంకరగావున్న ఈ వేణుదండంపై లేత చిగురుటాకులు దండగుచ్చినట్టు కాంతులు వ్యాపింపజేస్తున్నది. ఇలాటి రమణీయమైన వ్రతం ధరించిన నీ ఆశ్రమం ఎక్కడ? చెప్పు. నా మనస్సనే మృగాజినం అక్కడ విశ్రాంతి తీసుకొంటుంది. ”

వసుధాధిపతి అమృతం నింపిన ఆ ముగ్ధ వాక్కులు విని పాథేయంగా తెచ్చిన మోదకం ఆమెకిచ్చి ఇలా అన్నాడు : “ చక్కని కనుబొమలుగల ఓ సుందరీ, ఎటు చూచినా దర్భముండ్లతో, ఎండిన చెట్లతో, ఎండిన గడ్డితో అసహ్యంగా ఉన్న ఈ అడివి నీ సుకుమార శరీరానికి తగదు. ఇక్కడికి దగ్గరిలోనే సంభోగయోగ్య శ్రీకరమైన నా ఆశ్రమం వుంది. ఇలాటి ఫలపరంపరలు అక్కడ పండి రాలుతుంటాయి. అక్కడ నీవు నివసించి, మన్మథ తపస్సు చేయి. సంభోగ

పరిచర్యలలో వీణ్ణి వినియోగించుకో. త్రియంబకుని మూడవ కంటి నిప్పులో శలభమైపోయిన మన్మథుణ్ణి తిరిగి బతికించడానికి వసుధా సుధాకర కోశానుకారి, లావణ్యావని పుణ్యమూ, అసమాన పుణ్య రాశీ అయిన నీ మనోహర దేహాన్నే బ్రహ్మ సృష్టించాడనుకుంటాను. మరొక సాధనం లేదు.''

ముగ్ధ అయిన పద్మావతి చతురుడైన ఆ భూమిపతి మాటలు విని, చంద్రబింబంవలె తెల్లగా ఉన్న మోదకం ఆస్వాదించి అతనితో ఇలా అన్నది : "ఓయీ! నీ వ్రతానువ్రతనై నీ ఆశ్రమంలోనే నివసి స్తాను. ఒక్క క్షణం నిరీక్షించు. ఈలోగా తండ్రిగారి అనుమతి కోరి వస్తాను.'' ఈ విధంగా ఆమె గడువు పెట్టి నిజాశ్రమానికి వెళ్ళి, నూతనాభిలాషతో ఎగ ఊపిరి విడుస్తూ మునితో ఇలా అన్నది : "తండ్రీ, నేను నేడు వనంలో ఒక మునికుమారుణ్ణి చూచాను. అతడు ధరించిన వల్కలం ప్రసన్నమైన సలిలచ్ఛాయలో, అంచులు చిత్ర విచిత్ర వర్ణాలలో ఉంది. అతని ఆశ్రమంలో పండిన పండు రుచి చూచాను. అది తక్కిన పండ్ల కన్నిటికీ ఒక నియమం కల్పిస్తున్నట్టు ఉంది. నీ అనుజ్ఞతో ఆతని మనోహరమైన తపోవనానికి వెళ్ళుతాను. అతని సౌజన్యం హత్తుకొనిపోయిన నా మనస్సుకు మరొకటేదీ నచ్చటం లేదు.''

ఆమె మాటలు విని శాండిల్య మహర్షి ఇలాటి మాటలన్నీ స్మర సూచకమని గ్రహించి, ఇదంతా యౌవనోన్మాదమని కూడా శంకించి, ఆ బేలతో ఇలా అన్నాడు. "అమ్మాయీ! నీవు రత్నవిభూషితుడైన భుజంగమాన్ని చూచావు. పుత్రీ! మునులు రెండు నాలుకలవారు, భోగులు (భోగం కలవారు, పడగగలవారు) కారు. స్నేహంతో ఊరి, పెద్దలై విషయసుఖాలలాగ పైపైకి మధురంగా కనిపిస్తూ, పరి ణామంలో దుఃఖం కలిగించే మోదకాలపై ప్రీతిని వృథాగా పెట్టుకో వద్దు. ముద్దరాలా, కామకలాసదృశాలు, సరసాలు, ఆయాసంతో

ఊరినవి అయిన ఆ మోదకాలు వద్దు. విషసదృశమైన వాటి రుచితోనే ప్రజలు మూర్ఛపోతున్నారు. నాతో రా. ఆ మునికుమారు డెవడో నాకు చూపు." అని అంటూ, ఆమెతోపాటు ముని నదీతీరానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ బ్రహ్మదత్త మహీపతిని చూచాడు. రాజు కూడ మునిని చూచి సిగ్గుతో తల వంచుకొని, రెండుమారు ప్రణామంచేసి, అతనిని ప్రసన్నుని చేసుకొన్నాడు. పిదప మునీశ్వరుడు సజోచితమైన విధితో ఇవ్వగా, హార్షపీయూషలహరి అయిన ఆమెను స్వీకరించాడు. "ఇతరుల మాట విని నీవు ఈమెను ఎప్పుడూ కోపపడరాదు. ఈమె ఏమీ ఎరుగనిది. జాగ్రత్తతో కాపాడుకోవాలి." అని రాజుకు గుచ్చిగుచ్చి చెప్పి, ముని తన ఆశ్రమానికి మరలిపోయాడు.

అంతట బ్రహ్మదత్తమహారాజు హర్షం అధిరోహించినట్టుగా అశ్వం అధిరోహించి, భార్యతోపాటు రాజధానికి వచ్చి గొప్ప ఉత్సవం చేశాడు; పద్మావతిని సర్వాంతఃపురవర్గం తలపై పెట్టాడు. దానితో ఆమె భర్తకు కళాకౌశలకేళులలో శిష్యురాలయింది. అడుగులు పెట్టినప్పుడల్లా భూమిమీద కమలాలు పుట్టుకురావడంవల్ల నృప పరిజనమంతా ఆమె పేరు సార్థకమైందనే భావించింది. పుణ్యవంతులకు సుకృతంతో కలిగిన దివ్యోత్కర్షం ఆశ్చర్యకరమైన లక్షణాలతో చాపుటా యెత్తినట్టు అందరికీ కానవస్తుంది. రాజు అంతఃపురం లోని తక్కిన సుందరులయెడ విముఖుడై ఆ ఘనస్తనినే అంటిపెట్టుకొని వుండడంవల్ల ఆమె అసమాన సౌభాగ్యశోభను పొందింది.

కొంతకాలానికి ఆమె గర్భవతి అయింది; అంతఃపురవధూజనంలో చింతాశల్యం కూడా ఏర్పడింది. ఆమె ఆసన్నప్రసవ అయి వుండగా అంతఃపురాంగనాజనం వచ్చి, కౌటిల్యక్రూరమాత్సర్యంతో "రాజస్త్రీలు ప్రసవించే విధం నీకు తెలియదు; ఓ వెర్రిదానా. రాజమాతలు కళ్ళకు గుడ్డ కట్టుకొని ప్రసవిస్తారు." అని అన్నారు. దానికి ఆమె మోసపోయి, ప్రౌఢగర్భభరార్దిత గనుక "మీరు చెప్పింది సము

చితమే. నాకు ఏదిమంచిదో ఆ విధంగానే చేయండి. ” అని అన్నది. తర్వాత ఆ సవతులు నల్లటి గుడ్డతో ఆమె కండ్లు మూసి గట్టిగా కట్టి వేశారు. ఆమె కాచిన బంగారువంటి కాంతిగల కవలపిల్లలను కన్నది. ఆ ఇద్దరు బాలకులను సవతులు నిర్దయగా ఒక గుడ్డలో చుట్టి, ఒక పెట్టెలో పెట్టి మూసి ముద్రవేసి గంగలో వదలి, ఆమె ముఖానికి రక్తం పూసి, “కదలని మెదలని రెండు మాంసపు ముక్కలు పుట్టాయి. వాటిని నీటిలో పడేశాము. ” అన్నారు.

ఆమె ప్రసవవార్త విని రాజు విపులోత్సవ సన్నాహం చేసి, “ఏమి పిల్ల ? ఏమిపిల్ల ?” అని అంతఃపురికలను ప్రశ్నించాడు. వారు పద్మావతి సపత్నుల పక్షంవారే గనుక “దేవా, మీ వంటి ఇద్దరు కుమారులు పుట్టారు. కాని ఏమని చెప్పము ? పిశాచిలాగ మహారాణి తిని వేశారు. ” అని విన్నవించారు. రాజు ఈ మాటలు విని భయపడి, అంతఃపుర మందిరానికి వెళ్ళి రక్తాక్తవదన అయిన పద్మావతిని చూచి పరిజనం చెప్పింది నిజమేనని నమ్మాడు. చాల క్రుద్ధుడయాడు. “వెంటనే తీసుకొని వెళ్ళి వధించండి” అని ఆజ్ఞాపించాడు. రాజభటులు ఆమెను నగరం వెలుపలికి తీసుకొని వెళ్ళారు. కాని, మంత్రులకు ఇదేదో సవతులు చేసిన మోసమని అనుమానం కలిగింది. ఆమెను వారు రక్షించారు.

ఇంతలో శాండిల్యాశ్రమదేవత గగనమార్గాన వచ్చి, అంతర్హితమై జనుల ఎదుట రాజుతో ఇలా అన్నది. “రాజా ! నిర్దోష, ఆపన్నురాలు అయిన పద్మావతిని విచారించకుండా వట్టి వదంతితో చంపడానికి వధ్యభూమికి పంపావు. దీనితో నీ కీర్తి నిర్మూలితమైందని భావిస్తున్నాను. వనమృగీసుత, ముగ్ధ అయిన పద్మావతిని ఆమె సవతులు తమ సుఖంకోసం మోసం చేశారనే సంగతిని తెలుసుకోలేకపోయావు. విభవమనే ఉగ్రపిశాచం పట్టినవారి మతి ఈ విధంగానే ఉన్మత్తంగానే ఉంటుంది. భోగాంధులయిన ప్రభువులు, స్వభావ చపలలు, సంపదతో

కన్నుగాననివారు. సత్యాన్ని తారుమారు చేసేవారూ అయిన యువతులు, పుణ్యవిరుద్ధకర్మలు చేస్తూ స్వచ్ఛందంగా అద్భుతాలు చెబుతూ ఆకాశంలో చిత్రరువులు గీచే ఖలులు కలిసి వుండేచోట్ల సరళస్వభావులు, సాధువులు ఎలా బ్రతకగలరు ?"

అంతర్విత్తురాలైన దేవి అన్నమాటలను విని రాజు మరింత క్రుద్ధుడై అంతఃపురాంగనలను నిజం చెప్పవలసిందని బెదరించాడు. క్రోధాక్రాంతుడైన రాజు తీవ్రంగా శిక్షిస్తాడనే భయంతో వారు జరిగింది జరిగినట్టు నివేదించారు. సవతులు మోసం చేశారని, పద్మావతి నిర్దోష అని తెలిసినమీదట ఆమెను వధ్యభూమికి పంపినందుకు రాజు పశ్చాత్తాపాకులు డయాడు. మోహానికి మంత్రులవంటి రాగక్రోధ కృపాలజ్జాశోకాలు సమానబలంతో ముంచుకొనిరాగా మూర్ఛ పోయాడు. మూర్ఛ తెలిసి "హా! ప్రియే! నావోటి హీనపుణ్యునికి మరల నీతో సమాగమం ఎలా సంభవం ?" అంటూ కుప్పగా నేలపై కూలిపోయాడు.

ఇది ఇలావుండగా గంగా ప్రవాహంలో కొట్టుకొని వచ్చిన మంజూష జాలోపజీవులకు చిక్కింది. రాజముద్రతో వున్న ఆ మంజూషను చూచి వారు భయపడి రాజసభకు తీసుకొనివచ్చారు. దానిని రాజు ఆతురతతో వెంటనే పగులగొట్టి తీయగా ప్రత్యగ్ర కనకోజ్జ్వలులైన ఇద్దరు బాలులు కనిపించారు. ఇద్దరూ ఒకేరూపంతో లక్షణోదారులైన వారు, సహస్రాంశువుకు అశ్వినులవలె ఉదయించారని జనం చెప్పుకోసాగింది. రాజు కన్నీళ్ళు జాలువారుస్తూ వారిద్దరినీ ఒళ్ళోకి తీసుకొని, ప్రియావిరహాశోకార్తుడై అత్యధికమైన సంతాపం పొందాడు. రాజు శోకం చూచి దీర్ఘమతి అనే మహామాత్యుడు "దేవ, సపత్నీజనవంచిత అయిన నీ పత్ని జీవించేఉన్నది." అని నివేదించగా రాజు వెంటనే పంచప్రాణాలూ వచ్చినట్టు కుమట పడి సంతోషించి "ఎక్కడ? చూపు." అంటూ మహామాత్యుని

మందిరానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ పద్మావతి దుర్గతితో, అవమానంతో సముద్విగ్న అయి, కోపంవల్ల రాజు వచ్చాడే, మర్యాదచేయాలె, అనే ధ్యాసకూడ లేక వుంది. ఆమెను చూచి రాజు "నీకీ విషమక్లేశం ఎవరు తెచ్చిపెట్టారో వారి విచిత్రవధ చూడు. ప్రసన్నురాలివి కా. సంతాపం వదలు. మౌనం వహించకు." అంటూ ఆమె పాదాలపై పడ్డాడు.

కన్నీటిధారలు ఉన్నత స్తనాలపై పడుతుండగా ఆమె రాజును లేవనెత్తి ఇలా అన్నది: "దేవ, నాకు తీవ్రాపకారం చేశారని వారిపై కోపపడకు. నాకు అపకారం చేసిన సవతులపై నాకు కోపం ఏమీ లేదు. ఇది నిజం. వైరమనేది ఓర్పుతోనే శమిస్తుంది; ప్రతి వైరంతో వృద్ధిపొందుతుంది. శత్రువు పరాభవమూ చేయలేదు. మిత్రుడనేవాడు ఉపకారమూ చేయలేదు. దేహులకు దుఃఖాదిక మంతా ప్రాక్తనకర్మ నిర్మితమే సుమా! అపకారం చేసినవారి యెడల కూడ ముందు వెనుకలు విచారించక బుద్ధిమంతుడు పరాభవ ప్రయత్నం చేయరాదు. క్రోధంతో పరక్రోధ విషం వృద్ధిపొందుతుంది. మండే నిప్పు మంటతో శమిస్తుందా? నా దుఃఖం నన్ను చాల సంతాపింప జేసింది. కనుక తిరిగి నా తండ్రి తపోవనానికి వెళ్ళుతాను. కాముకు రాలను కావడంవల్ల ఆయనమాట మొదట వినలేకపోయాను. ఆయన నన్ను మొదట్లోనే ఎంతో వారించాడు. కాని, యౌవనో న్మాద దోషంతో కామఫలం ఆశించే నేను వినలేదు. ఏమి చేయను?" ఆమె ఈవిధంగా అంటూ, నిట్టూర్చి పాదాలతో నేలను రాచుతూ, నమ్రవదనంతో: మౌనం అవలంబించి ఉండిపోయింది. రాజు ఆమెకు ప్రణామం చేసినా, ఆమె ప్రసన్నురాలు కాలేదు. ప్రేమలో లేనిపోని అపవాదు శల్యంవంటిది కదా!

పిదప ఆమె ధాతురక్తవసనాలు ధరించి తండ్రి ఆశ్రమానికి వెళ్ళి పోయింది. మానినుల కోపం భుజంగకుటిలం, దుస్పృహమైందీని. ఆమె

తండ్రి తపోవనం చేరగానే లేళ్ళు ప్రేమతో చుట్టూ మూగాయి. లతాసఖులు భృంగస్వనాలతో స్వాగతం చెబుతూ, ఆలింగనం చేసుకుంటున్నట్టు ఊగిసలాడాయి. కొంతకాలానికి శాండిల్య మహర్షి, పుణ్యనిధి, తపోవిశేషార్జితమైన లోకాన్ని చేరగా, శూన్యమైన ఆశ్రమాన్ని చూచి, ధైర్యం కోలుపోయి ఉన్మాదినివలె అయింది. స్వచ్ఛప్రభావుడైన జనకుని ఆజన్మవాత్సల్యాన్ని స్మరిస్తూ, మూడులోకాలే శూన్యమైనట్టు భావిస్తూ, పాముకాటుకు బాధపడే దానిలాగ కొట్టుకొన్నది. ఎంతో ప్రియంగా ఉన్న తపోవనం ఇప్పుడు భయాసహ్యాలు పుట్టించసాగింది. నిజమే. కాలం గడచినకొద్దీ భావాలు నిశ్శేషనిపీత సారాలైపోగా విరసాలవుతాయి. ఆ మనోహర ప్రదేశాలే, ఆ వసంతవాసరాలే. ఇష్టమైన ఒక్కడూ లేకపోతే, అంతా విషాదాస్పదమౌతుంది.

తర్వాత ఆమె, ప్రవ్రజితానురూపమైన వేషం ధరించి, సుఖం వదలి, చంద్రలేఖే భూమికి దిగివచ్చిందా అన్నట్టుగా, దిక్కు-దిక్కూనా తిరుగుతూ, శాంతిని పొందినట్లు వారాణసిని పొందింది. అక్కడ కృకి అనే రాజు ఆమెపై ఆశపడి ఎంతో ప్రార్థించాడు. కాని, తపఃప్రదీప్తమైన అగ్నిశిఖవలె ఆమె అతనికి ఎప్పుడూ తాకరానిదిగానే ఉండిపోయింది. ఆమెను రాజపత్నులు ఎంతో ప్రయత్నంతో తనను త్రిదశాంగనవలె పూజిస్తూ ఉండగా, తన పూర్వచరిత్రను చింతిస్తూ, పతివ్రతగా కాలం గడుపుతూ వచ్చింది.

బ్రహ్మదత్త మహారాజు చారులవల్ల ఆమె వారాణసిలో వుండడం తెలుసుకొని, వియోగ దుఃఖానలంతో దహ్యమానుడై బ్రాహ్మణ వేషంతో అక్కడికి వచ్చాడు. వ్రతవేషంలో ఎంతో మనోహారంగాను, శీలయశస్సే పతాకగాను వుంటున్న ఆమెను ప్రసన్నురాలను చేసుకోడానికి రాజు తన స్వరూపం తెలిపాడు. "నేను తీవ్రమైన అపరాధం చేశాను. మన్నించు." అని రాజు అంటుండగా, ఆమె

పెద్దగా ఏడ్చింది. మనస్వినులకు అవమానమన్యువు సమాశ్వాసంతో కూడ మరల చెలరేగుతుంది. రాజు శరత్కాలం ఘనాశ్రుధారలను పరిహరించి చంద్రరేఖతో ఆశలను (దిక్కులను) ప్రకాశవంతం చేసినట్లే, ఆమె ఘనమైన అశ్రుధారలను పోగొట్టి, స్మరేందురేఖతో ఆశలను (కోరికలను) సఫలంచేసుకొని నిజరాజధానికి ఆమెను పిలుచుకొని వెళ్ళాడు. వియోగకాలంలో అడగిపోయిన పాదాంబుజన్యాపపద్మపాళి ప్రియసమాగమంతో గాఢరాగ అయిన సంభోగలక్ష్మిలాగ మరల ప్రాదుర్భవించింది. జన్మాంతరంలో ఆమె కన్యగా ఉన్నప్పుడు ప్రత్యేకబుద్ధునికి విలాస పద్మం సమర్పించి, లోభంతో మరల తీసుకొని, పద్మశోభను చూచి పశ్చాత్తాపపడి మరల సమర్పించింది. పద్మం సమర్పించడంవల్ల ఆమె అడుగుపెట్టిన చోటెల్లా పద్మాలు పూచాయి. తిరిగి తీసుకోడంవల్ల కొంతకాలం పూచడం ఆగాయి. మరల సమర్పించడంవల్ల ప్రియసమాగమంతో పూచాయి. దత్తాపహారమనే మలీమసమైన తన కర్మపాకంతో పద్మావతి వధ్యభూమికి పంపబడింది. ఆమే ఈ జన్మలో యశోధరగా జన్మించింది.

కర్మఫలోదయపు విచిత్రగాథను జినుడు చెప్పగా భిక్షువు లందరూ విని, ఆశ్చర్యం ముప్పిరిగొనగా చిత్తరువులో వ్రాసిన వారిలాగ ఉండిపోయారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పద్మావత్యవదానమనే ఎనభై యెనిమిదవ పల్లవం.

ధర్మరాజికా ప్రతిష్ఠాపదానం

చైత్యాంకితమైన వసుమతే, విశేషోదారలక్షణాలుగల యెవ్వరి సుకృతాన్ని వేనోళ్ళ చాటుతున్నదో, అలాటి అశేషకుశలప్రణిధానాశ్రయులైన వారికి ఇహలోకం, పరలోకంకూడ శుద్ధమూ, సుఖస్థితికరమూ అవుతాయి.

పూర్వం పాటలీపుత్రమనే పురంలో అశోకుడనే రాజు వుండేవాడు. అతడు లోకాన్ని సమ్యక్పాలనలాలనలతో అశోకంగా చేశాడు. అతడు బోధిస్నానంచేసి, భిక్షుసంఘాన్ని పూజించి, మూడు చీవరాలు సమర్పించేవాడు. ప్రజలకు కాంచనవర్షం కురిపించేవాడు. అతడు అనర్ఘరత్నాలు, మౌక్తికాలతో చైత్యాలు నిర్మించి వసుంధరనే కప్పివేశాడు. అతడు స్వయంగా నాగలోకానికి వెళ్ళి నాగులు తీసుకొని వెళ్ళిన సుగతుని ధాతుసంచయాన్ని తీసుకొని వచ్చి, వాటిని స్థాపించి రత్నస్తూపావళి నిర్మించాడు. అతడు మహీతలంలో ధర్మరాజికాయుక్తమైన స్తూపాలు ఎనభై నాలుగువేలు నిర్మించాడు. ఒక్క క్షణంలో నిర్మించబడిన ఈ స్తూపాలలోపెద్దది ఆకాశాన్ని తాకి సూర్యుణ్ణి కప్పి, ఛాయాసంజ్ఞను కల్పించింది.

ఇలా నిత్యమూ ఎడతెరిపిలేకుండా విస్తారంగా సంఘభోజనాలు జరుగుతుండగా, ఒకనాడు జరాజీర్ణుడైన ఒక ప్రవ్రజితుడు వచ్చాడు. అతనికి రాజు రాజార్హమైన భోజనం పంపాడు. ఆ భిక్షువు దానిని అమృతంలాగ భుజించి సంతోషించాడు. అప్పుడు అక్కడున్న ఒక భిక్షువు ఆ వృద్ధభిక్షువుతో అన్నాడు గదా "రాజు స్వోచితమైన భోజనం నీకు పంపడం ఎందుకో ఎరుగుదువా? నీవు మిక్కిలి వృద్ధుడివి గనుక, నీనుంచి సద్ధర్మం వినదలచి నీకు గొప్ప సత్కారంచేసి గౌరవించాడు." అని. ఆ భిక్షువు నవ్వుతూ ఈ మాటలు అనగానే, వృద్ధభిక్షువు తన మూర్ఖత్వానికి సిగ్గుపడి బాణం తాకినట్టు బాధపడి,

వెంటనే ఇలా ఆలోచించాడు. "అంతంలో దుఃఖం కలిగించే ఈ రాజ భోజనం ఎందుకుతిన్నాను. తినడం సిగ్గుచేటు. నేనేమో నిరక్షరాస్యుణ్ణి. గాథలోని చతుర్భాగంకూడా ఎరుగను. ఏమి చేయను? పెద్దలమధ్య మహీపతి ప్రశ్నిస్తే ఏమిసమాధానం చెప్పను? మూగ వైన నన్ను గేలిచేసే ఈజనం ఏమని అంటుంది? లోపల చేరి తొలిచి వేసే పురుగులతో కొమ్మలన్నీ పోయి, లోపలచేరిన కృశానుధూమంతో మలినమై గుంటలో పడిన మోడైనా ధన్యమే. పండితులమధ్య వెల వెల బోయే ముఖంతో సిగ్గుతో కుంచించుకుపోయి మూకాంధసదృశుడుగా వుంటూ ప్రమాదంపాలయ్యే నావంటి మూర్ఖుడు మాత్రం వుండనే వుండవద్దు."

ఈ విధంగా చింతతో బాధపడుతూ, వేడి నిట్టూర్పులు వదలుతూ సుఖం కోల్పోయి వున్న ఆ వృద్ధ ప్రవ్రజితునికి బుద్ధప్రసాదినీ దేవి ప్రత్యక్షమై "రాజు నిన్ను ఏమైనా ప్రశ్నిస్తే, విస్తీర్ణతరమైన ధర్మం సంక్షేపం విను — ఉపకారం చేయడానికి కించిన్మాత్రమైన ధనం వాంఛనీయమే. ప్రాణాధారంకోసం రుచి రహితమైన అన్నం కొద్దిగా అవసరమే. క్షణమాత్రకాలం నిద్ర అశక్తులకు ఉపయోగకరమైందే. తక్కిన విపులారంభ భోగమంతా శరీరి వదలవలసిందే - అని చెప్పు." అని ఆజ్ఞాపించింది.

పిదప రాజు ధర్మోపదేశానికి ఆ వృద్ధునివద్దకు వచ్చినప్పుడు బుద్ధప్రసాదినీ దేవి ఆదేశించిన విధంగా స్పష్టతర స్వరంతో ఉపదేశించాడు. రాజు హృదయ సంవాది అయిన అతని సుభాషితం విని "ఈ మనీషి చెప్పింది సత్యం. ఈ మహామతి నన్ను ఉద్దేశించే ఈ హితం చెప్పాడు. సత్పురుషులవాక్కులుతత్త్వసంవాదాస్వాద్యములు, పుణ్యప్రాప్యములు. కోశాగారాలలో భద్రపరచుకున్న ధనమూ తృష్ణానలానికి ఇంధనం వంటిది. నా పనులూ చతుస్సముద్రమేఖల అయిన విశ్వంభరను వ్యాపిస్తున్నవి. నా ఆహారమూ చిత్ర విచిత్రమైంది. నిద్రకూడా నాకు

ఎక్కువే. ఇదంతా మోహసుఖానికే. 'అంతసమయంలో ఏదీ ఎక్కడా కనుపించదు." అని ఆలోచించి అతనికి నమస్కరించి సుందరమూ, కాంచన చర్చితమూ అయిన చీవరాంశుకం సమర్పించాడు. ఆ వృద్ధుడు రాజపూజావిరాజితుడై వెళ్ళుతుండగా, దారిలో బుద్ధప్రసాదిని మరల కనిపించి అతనిని ధ్యానాధ్యయనాలు సాగించవలసిందని ప్రోత్సహించింది. ఆమె ఉపదేశంవల్ల నిఖిలక్లేశాలు దూరం కాగా, ధ్యానావధానియై అతడు అర్హత్వం పొందాడు.

మరికొంతకాలానికి అశోకచక్రవర్తి పెద్దగా సంఘభోజనం జరుపుతున్నప్పుడు దివ్యసౌరభ చీవరాలు ధరించిన ఒక నూతనభిక్షువు వచ్చాడు. ఆయన చీవరపు అపూర్వగంధానికి తుమ్మెదలు ఆయన చుట్టూ మూగాయి. "ఈ సౌరభం మీకు ఎలా కలిగింది ?" అని రాజు అతనిని ప్రశ్నించాడు. "నేను సంవత్సరంపాటు దేవలోకంలో పారిజాతతరుమూలంలో వసించాను. ఆ పూవుల వాసనే ఇది." అని ఆ భిక్షువు సమాధానం చెప్పాడు. రాజు ఆ మాటలు విని, ఆ దివ్య సౌరభ ప్రభావంపై ఆదరం ఎక్కువకాగా, రత్నత్రయార్చనాసక్తుడు, పుణ్యారామరతుడూ అయాడు.

ధర్మస్థితి ప్రణయిని అయిన వృత్తే వృత్తి. సత్యోపభోగసుభగమైన వాక్కే వాక్కు. పరార్థ చింతనగల బుద్ధే బుద్ధి. దానక్రియోపకరణమైన సంపదే సంపద.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ధర్మరాజికాప్రతిష్ఠావదానమనే అరవై తొమ్మిదవ పల్లవం.

మాధ్యంతికావదానం

భక్తితో జినుని ఉపదేశసారభాన్ని వెదజల్లేవారిఅభిమతం సుకృతంతోకూడి విరాజిల్లుతుంది. అలాటివారి కీర్తివిశేషంతో పృథ్వి పుణ్యా, పుణ్యాతర అవుతుంది.

మాధ్యంతికుడనే భిక్షువు ఆనందుని మాటతో కాశ్మీరమండలంలో బుద్ధశాసనం వ్యాపింపచేయడానికి వెళ్ళాడు. కాశ్మీరమండలం నాగాధిష్ఠితమని తెలుసుకొని, ఆ ధీరసత్త్వుడు సమాధిమగ్నుడై ప్రణిధానం చేశాడు. నాగులభూమి సంక్షోభంతో కంపించింది. నాగులు కోపోద్రిక్తులై సమాధిమగ్నుడైన ఆతనిపై శస్త్రాస్త్రవృష్టి, అగ్నివృష్టి కురిపించారు. అవన్నీ ఆయన ప్రభావంతో అతని శిరస్సుపై పద్మోత్పలావలి అయి పడింది. అప్పుడు నాగులు అతని ప్రభావోత్కర్షానికి విస్మితులై "నీ పర్యంకబంధమున్న మేర ప్రదేశం నీ వశం." అన్నారు. ఆ మాటమేరకు నవద్రోణముఖ విస్తీర్ణమైన ప్రాంతాన్ని - పర్యంకబంధతుల్య ప్రదేశాన్ని - ఇచ్చారు. మాధ్యంతికుడు అక్కడ నగరగ్రామాలు నిర్మించి, ఐదువందలమంది అర్హతులకు స్థితి ఏర్పాటు చేశాడు.

అక్కడ అతడు బుద్ధదేవుని ధర్మం ప్రతిష్ఠించి, భూమిని విహారరుచిరాభరణంగా చేసి, గంధమాదన పర్వత సానువులనుంచి తెచ్చిన నవకుంకుమ కందబృందాలతో అలంకరించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మాధ్యంతికావదానమనే డెబ్బయ్యవ పల్లవం.

శాణవాస్యవదానం

విమలశీలదుకూలశోభతో అలరారుతూ, విషయవేషపరాఙ్ముఖులైన శాంతచిత్తులకు చీనాంశుకాలతో గర్వమూ లేదు; చిరిగిన పేలికలతో దైన్యవృత్తీ లేదు.

పూర్వం గుణవంతుడైన శాణవాసి అనే భిక్షువు గురుశాసనంవల్ల జినశాసనం వ్యాపింపజేయడానికి మథురానగరికి వెళ్ళాడు. దారిలో ఇద్దరు మల్లులు మాట్లాడుతూ ప్రసక్తానుప్రస్తంగా వచ్చిన ఈ ఆర్యను చెప్పుకోడం భిక్షువు విన్నాడు. ఆ ఆర్య ఇది:

> యే విమల శీలనిలయాః
> శ్రుతవిశ్రుత చక్షుషః క్షమావంతః,
> తా నేవ శాణవాసీ
> కథయతి భిక్షు ర్భువి శ్రమణాన్.

ఎవరైతే విమలశీలనిలయులు, విద్యతో విస్తృతమైన దృష్టిగలవారూ, క్షమావంతులూ అయివున్నారో, వారినే శాణవాసిభిక్షువు శ్రమణులు అని అంటాడు. ఈ ఆర్యను శాణవాసికూడ పఠించాడు. అప్పుడు మల్లులు అది విని "శాణవాసి భిక్షువు నీవే. సందేహం లేదు. ఓ సుమతీ, నీకు శాణవాసి అని ఎందుకు పేరు వ్యాపించింది? సద్ధర్మవాదులయిన మునులు నీ గాథలు చదువుతారు. ఎందుకు?" అని ప్రశ్నించారు. దానికి శాణవాసి ఇలా సమాధానం చెప్పాడు.

"నేను పూర్వజన్మలో వ్యాధిపీడితుడై వున్నప్పుడు ప్రత్యేకసుగతుడు నాకు మందులు మాకులు ఇచ్చి చికిత్సచేసి, స్వాస్థ్యం కలిగించాడు. ఆ ప్రత్యేకసుగతుడు చిరిగిన ఒక చిన్న జనపనార పట్ట (శాణం) కట్టుకున్నాడు. అది చూచి నేను ప్రేమతో రాజార్హమైన రుచిరాంబరం తెచ్చి సమర్పించాను. 'మిత్రుడా, ఈలాటి రుచిరాంశుకాలు నాకు

నచ్చవు. శాణవసనంతోనే ప్రశమశ్లాఘ్యమైన శోభ కలుగుతుంది' అని ఆయన అన్నాడు. ఆ మాటలు విని, నేను శాణవస్త్రోత్సుకుణ్ణయి, సత్సంగమంతో వైరాగ్యం పొంది మంచిగుడ్డలంటే విముఖుణ్ణయాను. కాలక్రమాన అతడు మరణించగా, తత్తుల్యభావం పొందడానికి నేను ప్రణిధానం చేశాను, ఆయనను అర్చించాను కూడ. అతనిని అర్చించడం వల్ల, ప్రణిధానంవల్ల శాణవస్త్రాలు ధరించినవాణ్ణయిపోయి శాణవాసి అని పేరు పొందాను. "

అని వారికి చెప్పి, నెమ్మదిగా వెళ్ళుతూ మధురానగరం చేరి ఉరుముండమనే పర్వతాన్ని శ్రమతో ఎక్కి, పర్యంకబంధంతో ప్రణిధానానికి ఉపక్రమించగా, భూమి కంపించింది. తుములవర్షాలనే నాగులు విషం కక్కుతూ అతనికి విఘ్నం కలిగించడానికి వచ్చారు. అతడు వారిని అణచివేసి, మధురావాసులైన నటుడు, భటుడు అనే శ్రేష్ఠిపుత్రుల సహాయంతో విహారం నిర్మించాడు.

రత్నోజ్జ్వలము, స్ఫటికకాంచనరమ్యహర్మ్యశోభితము, మంచాలు, పీఠాలు, శయనాలు మొదలయినవాటితో అభిరామము, సుభగ భోగనిధి, పుణ్యస్థితి, సర్వసదృశమూ అయిన ఆ విహారం నటభట నిర్మితం కావడంవల్ల నటభట విహారమనే పేరు పొందింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శాణవాస్యవదానమనే డెబ్బయి ఒక్కటవ పల్లవం.

ఉపగుప్తావదానం

కామరజఃపరిభూతదృష్టు లయినవారికి ఏవి అయితే అభిలాష కలిగిస్తాయో, అవే, పుణ్యాపరిమార్జనంచేత పరిశుద్ధులైనవారికి మనః ప్రశాంతిని, వైరాగ్యయోగాన్ని కలిగిస్తాయి.

పూర్వం మథురానగరంలో గుప్తుడనే గంధద్రవ్యవిక్రేతకు ఉపగుప్తుడనే కుమారుడు ఉండేవాడు. అతడు పుట్టకముందే శాణవాసి భిక్షువుకు ఉపస్థాపకుడుగా చేస్తానని తండ్రి మొక్కుకున్నందున, పుట్టినతర్వాత బుద్ధి ఎరిగినప్పటినుంచి శాణవాసి ఎడ భక్తితో వుండేవాడు. అతడు యౌవనశాలి అయినప్పుడు మన్మథుడు అతనిని పెడదారి పెట్టడానికి ఎంతో పోరాడాడు. కాని, అతడు వైరాగ్యాభిముఖుడైనందున విఘ్నకారి అయిన తన గణాలన్నీ పరాజితంకాగా మన్మథుడు చింతనే పొందవలసివచ్చింది. తండ్రిమాట మీరలేక అతడు కొంతకాలం హరిచందన కస్తూరీ కర్పూరాగుర్వాదిగంధద్రవ్యాలు అమ్ముతూ వుండేవాడు.

ఆ మధురాపురిలోనే వాసవదత్త అనే మహాసుందరి అయిన వేశ్య ఉండేది. ఆమె గంధద్రవ్యాలను కొనడంకోసం పంపిన దాసి చెప్పగా అతని రూపగుణాలు విని, సంజాతరాగసంవేగ అయి, అతని సంగమం కోరుతూ తన ఇష్టదూతితో తనభావం అతనికి తెలియజేసింది. దూతి వెళ్ళి, రహస్యంగా తన యజమానురాలి సందేశం వినిపించగా, అతడు మందహాసంచేసి "ఆమెను దర్శించడానికి నాకిది తరుణంకాదు." అని ప్రతిసందేశం పంపాడు. దూతి తిరిగిరాగానే వాసవదత్త ప్రణయంతో ఉద్విగ్నురాలైంది. వేశ్యల అనురాగానికి గాని, అననురాగానికి గాని నియతి వుందా?

ఇలాఉండగా ఒకమారు యువకుడైన వణిక్పుత్రుడు ఆ వేశ్య ఇంట బసచేశాడు. ఉత్తరాపథంనుంచి శ్రీమంతుడైన ఒక సార్థపతి వచ్చాడు.

ఆ సార్థపతి రాత్రి భోగంకోసం వస్త్రాలు బంగారు నాణేలు పంపాడు. అప్పుడు ధనలోభంతో ఆ గణిక తల్లితోపాటు ఇలా ఆలోచించింది: "ఇంట్లో వుండే వణిక్పుత్రుడు ధనం నా కోసం వ్యయంచేసుకొని వున్న వాడు. మరొకడేమో మహాధనవంతుడు నన్ను కోరుతూ కానుకలు పంపాడు. ఏమిచేయాలో తెలియడం లేదు. ఒకసారి మనస్సు తెలిసి కోరిక ఈడేరినవాడు ఎక్కువ డబ్బు ఇవ్వలేడు. అలాటివాడు సద్ది కూడువంటి వాడు. అలాటి నిష్ఫలునితో ప్రయోజనం ఏమిటి? కొత్త వాడు కొత్తమోజుతో అడగకనే అంతా ధారపోస్తాడు. ప్రథమాదరః అప్రియమైనదాన్ని కూడ ప్రియంగానే కనపడేట్టు చేస్తుంది. శల్యంలాగ ఇంట్లో కూచున్న వాణ్ణి ఏమిచేద్దాం. వెంటవచ్చిన పూర్వజన్మ కర్మ బంధంలాగ భోగించకుండా వీడు వదలడు. ధనవంతుడైనవాడిని వద లడమనేది మన వ్యాపారం కాదు. మనం ధర్మంకోసమూ, కామం కోసమూ కాదు; అర్థంకోసమే సృష్టించబడ్డాము."

వాసవదత్త ఈ విధంగా ఆలోచించి తల్లి సమ్మతిపై మంచి మద్యంలో విషం కలిపి వణిక్పుత్రునికి ఇచ్చి చంపివేసింది. అతనికళే బరాన్ని గడ్డివాములో పడవేసి, నూతన సార్థవాహుణ్ణి పిలిపించుకొని, అపారధనం సంపాదించింది. వణిక్పుత్రుని బంధువులు వణిక్పుత్రుడు గణికా గృహంలోకి వెళ్ళడమేతప్ప తిరిగి రాకపోవడంతో సందేహం కలిగి, గణిక ఇంటిని వెదకి వణిక్పుత్రుని కళేబరం పట్టుకున్నారు. అతని మరణానికి సంతాపపడి, రాజుదగ్గర మొరపెట్టుకున్నారు. రాజు ఆ వేశ్యకు తీవ్రపాపార్హమైన ఉగ్రదండనం — మరణదండనం — విధించాడు. రాజభటులు ఆ వేశ్యను వివస్త్రను చేసి, చేతులూకాళ్ళూ నరికి, చెవులు, ముక్కు కోసి, వధ్యభూమికి తీసుకొని వెళ్ళి వదలి పెట్టి వెళ్ళారు. ఆమె జుట్టు ముడివీడి వెంట్రుకలు విరియబోసుకొని వున్నాయి. ఆమె వ్యథాక్రాంత అయి, తన రక్తంలోనే పొర్లాడుతూ, దాసి కాకులు గద్దలు పొడవకుండా తోలుతుండగా, విలపించింది.

ఉపగుప్తుడు ఆమె విషమస్థితిని విని ఆమెను చూడదగినకాలం ఇదేనని నిశ్చయించి, వధ్యభూమికి వెళ్ళాడు. చంద్రకాంతితో వస్తున్న ఉపగుప్తుణ్ణి చూచి దాసీది వాసవదత్తకు తెలియజేసింది. ఆ మాట విని అతనిపై ఇంకా అభిలాష వుండడంవల్ల సిగ్గుతో ముడుచుకొని పోయింది. ప్రాణులకు రాగమనేది వాసనాభ్యాసమార్గంలో లోపల ప్రవేశించిన పిదప ఏ అవస్థలోను వదలదు. దాసీది తన చీర చెరగుతో తన జఘనాన్ని మరుగుచేయగా, వాసవదత్త కష్టంమీద స్తనమండలంపై మొండి చేతులుంచి, తల వంచుకొని ఉపగుప్తునితో ఇలా అన్నది :-" నేను ఎంతో ప్రయత్నంతో కోరినా నీవు రాలేదు. మందభాగ్యనైన నేను ఇప్పుడు నిన్ను చూచీ ప్రయోజనం ఏముంది ? నేను మహాభాగ్య సౌభాగ్య విభ్రమంలో వున్నప్పుడు నిన్ను చూడడానికి ఇది సమయంకాదు " అని అన్నావు. ఇప్పుడు నేను ఛేదించబడిన అంగాలు కలిగినదాననై క్లేశసాగరంలో రక్తపంకిలనై పడ్డాను. ఓ కమలపత్రాక్ష ! నన్ను చూడడానికి ఇదేనా సమయం ? "

ఈ విధంగా అంటూ, బాష్పాంబువుతో జఘనాన్ని ఆవరించిన చీరె చెరగును తడుపుతున్న వాసవదత్తను చూచి ఉపగుప్తుడు అనుతాపంతో ఇలా అన్నాడు. " వాసవదత్తా, చంద్రసఖి అయిన శరీరకాంతి, సువర్ణకదళీ లావణ్యాన్ని హరించేదేహం, పద్మాన్ని ముకుళింపజేసే ముఖం, కువలయానికి క్లీబత్వం ఆపాదించే లోచనాలు,- ఇవన్నీ నాకు ఇష్టమైనవీ కావు ; మనోహరమైనవీ కావు. అయితే ఇప్పుడు విచారవిరసమైన దేహముల స్వభావాన్ని చూడడానికి ఇక్కడికి వచ్చాను. వస్త్రవిభూషణాలతో ఆచ్ఛన్నమై వరసౌరభంతో గుమగుమలాడే నీ శరీరపు శోభ అలాటిది. స్వభావమేమో ఇలాటిది. వెంట్రుకలు ఎముకలూ నిండి, సతతమూ అనలతాపంతో ఉడికే అంగాలతో జుగుప్సానిధానమై, వ్యసనగణాల వాలమైన కాయమనే శ్మశానంలో రమించేవారు — ఛీ ! ఛీ ! కంపుగొడుతూ, వికృత

చ్ఛిద్రాలతో నిండిన కాయంపై అయ్యో! మనుష్యులకు మోహాంతో ప్రియభావన! కాయమనే ఈ మాయావిషయ సంశ్రయం సాపాయమైంది. సుగతోపాసనతో ఈ దుఃఖస్కంధం క్షీణిస్తుంది. మోహాంధకారదివాకరుడు, సర్వక్లేశావకాశచ్ఛేది, కల్యాణమిత్రుడు అయిన శాస్త్ర శాసనశరణం పొందినవారు క్లిన్నకలంకపంక కలితమూ, అంత్రమాలాకులమూ, వికారమూ అయిన కాయమనే నరకంలో మరల మునుగరు."

ఉపగుప్తుని ఉపదేశం విని వేశ్య దుఃఖోద్వేగంతో విరక్త అయి, శాంతికోసం పుణ్యమైన రత్నత్రయాన్ని శరణుపొందింది. పిదప ఉపగుప్తుని ఉపదేశంతో స్రోతాపత్తి ఫలం పొందినదై ధర్మమార్గప్రణయిని అయి, సత్యాన్ని దర్శించి మరణించింది. తర్వాత ఆమె ప్రభామయమైన దేవనికాయంలో ప్రభవించగా, మథురావాసులు ఆమె దేహానికి ఉత్తరక్రియలు జరిపారు.

ఇలా ఉండగా ప్రసన్నమతి అయిన శాణవాసిభిక్షువు ఉపగుప్తునివద్దకు వచ్చి, అతడు ప్రవ్రజ్యాదీక్ష స్వీకరించడానికి అది తగిన సమయమని భావించాడు. ఉపగుప్తుడు అతనితో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, ఉత్తమమైన అర్హత్వదం పొంది, పురవాసులకు సద్ధర్మోపదేశం చేయసాగినాడు. ఒకమారు పరిషత్తులో అతడు ధర్మామృతం పంచుతుండగా, మారుడు అతని మనస్సును ప్రలోభింపజేయడానికి పెక్కువిఘ్నాలు కలిగించాడు. బంగారుతోపాటు ముత్యాలవర్షం కురిపించాడు. చలచిత్తులైన శ్రోతలు భ్రమించిపోయారు. ఆహార్యసౌందర్యంతో లలితమైన నర్తకీరూపం ధరించి, గంధర్వాప్సరోగణాలతోపాటు నృత్యం చేశాడు. ఈ కాంతానృత్యవిలాసహేలతో చలించిన వారి మనస్సు కామమయమైంది.

ఈ విధంగా దుర్వినీతుడైన మారునికి, అతడు కలిగించే వికారాలకు అర్హమైన ప్రతిక్రియను వినయోద్యతుడైన ఉపగుప్తుడు ఆలోచించి,

మారునితో ఇలా అన్నాడు : " ఓ మార ! నీ కౌశలానికి సంతో షించాను. నీ నృత్యం, నీ గీతం దివ్యంగా ఉన్నాయి. ఏమని పొగడను?" ఇలా అంటూ మాలావ్యాజంతో మారుని తలపై చచ్చిన పామును, రెండు చెవులమీద ఒక కుక్క, ఒక మనిషి శవాన్ని — మొత్తం మూడు శవాలను — కట్టాడు. మారుడు ఆ శవత్రయాన్ని విడిపించుకో లేక ఇంద్రోపేంద్ర చతుర్ముఖాది దేవతలను శరణు పొందాడు. వారు కూడా వాటిని విడిపించలేకపోగా, బ్రహ్మ మాటమేరకు కందర్పుడు భగ్నదర్పుడై మరల ఉపగుప్తుణ్ణే శరణు పొందాడు; అతని పాదా లపై పడి, గర్వం వదలి అత్యంత వినయంతో అతనిని ప్రసన్నునిచేసి కృతాంజలియై ఇలా మనవిచేశాడు :-" అపకారం చేసిన నాకు మీరు తగిన శాస్తి చేశారు. ఇక ప్రసన్నులుకండి. కోపం వదలండి. నేనిప్పుడు మిమ్మల్నే శరణువేడాను. నేను ఎంత అపరాధంచేసినా మహాత్ముడైన సుగతుడు అవినీతుడైన కుమారుణ్ణి చూచినట్లుగా చూచి కాపాడి నాడు. అతడు బోధిద్రుమమూలంలో వజ్రాసనంలో ఆసీనుడై తపస్సు చేసేటప్పుడు ఎన్నో విఘ్నాలు కలిగించాను. అతడు వాటి నన్నిటినీ మన్నించాడు. నేను నానాకారవికారచేష్టలు జరుపుతున్నప్పటికీ బోధి సమాధి భవనంలో పర్యంకబంధస్థితిలో ప్రాకారంలాగ చెక్కుచెదర కుండా వుంటూ, క్షాంతితో కోపం కడిగివేసుకొని, ధ్యానపరాయణుడై వున్న ఆ శుద్ధాత్ముడైన బుద్ధభగవానుడు ఒక్కమారుకూడా కళ్ళు తెరచి నావైపు చూడలేదు. ఇప్పుడైతే మీరు కరుణవదలి దుష్టునిగా లోకానికి నిరూపించారు. గొప్పవారి మనసు తప్పుచేసినవారియెడ కూడ మన్యుమలినంగా వుండదు. ఈ కుణపబంధం వదలించండి. నేను మీ ఆజ్ఞలోనే వుంటాను."

ఈ విధంగా మదనుడు దీనంగా వేడగా, ఉపగుప్తుడు ప్రేమతో ఇలా అన్నాడు : " ఇక మీద నీవు ఈ విధంగా భిక్షువుల మనస్సును క్షోభపెట్టకపోతే నే నీ కుణపబంధం వదలుస్తాను. నీవు నాకోసం

మరొక పనిచేయాలి. అతీతుడైన సుగతుని ఆకారాన్ని చూపు. అంద రినీ అనుకరించే నీ శక్తిని నీ నృత్యంలో నేను చూచాను. భగవానుని స్వరూపం చూడాలని నాకు చాల ఉత్కంఠగా వుంది. నేను సుగతుని ధర్మకాయం చూచానుగాని నయనామృత నిర్భరమైన రూపకాయం నేను చూడలేదు." ఇలా కోరుతూ కుణపబంధం తొలగించాడు. ఆ పీడ వదలిన తర్వాత కుసుమాయుధుడు "సుగతుని రూపంతో సమా నంగా అనుకరించడం శక్యం కాదు. అయినా నీ ఆజ్ఞాబద్ధుడనై ఆ రూపం చూపడానికి ప్రయత్నిస్తాను. అయితే, సుగతాకృతిలో వున్న నన్ను నమస్కరించకూడదు." అని పలికి అవికార సుఖప్రదమూ, సముత్సృష్టకనకాలోక కాంతమూ అయిన సుగతాకారం ప్రద ర్శించాడు.

దీర్ఘ ధ్యాన నిమీలితలోచనయుగళంతో, కదలని కనుబొమలతో, నాసావంశంపై కనకచ్ఛత్రోపమానమైన సుందరమైన సుడితో, ఆభరణ రహితమైన ఆయతమైన లలితకర్ణపాశంతో, వ్రేలాడుతున్న బాహు ద్రుమాలతో ఒప్పారే బౌద్ధరూపం చూచి నిశ్చేతనాలకుకూడా నిర్వృతి కలిగింది.

ఉపగుప్తుడు మనోహరమైన ఆ భగవానుని రూపం చూచి మేను గగుర్పొడిచి, కళ్ళలో ఆనందబాష్పాలు నిండగా, పాదవందనం చేశాడు. "అహాహా! నాకు నమస్కారం చేయవద్దు! చేయవద్దు!" అని మన్మథుడు అడ్డుపడగా, ఉపగుప్తుడు "జినాకృతిలో వున్న నీవు నమస్కారార్హుడివే. కృత్రిమమైన బింబాలలోను వున్న భగవదాకృతి వందనీయమే. పండితులు ఆ బింబాలకు నమస్కరిస్తున్నారంటే మృత్కాష్ఠధాతులకు నమస్కరిస్తున్నారని కాదు." అని సమాధానం చెప్పాడు. ఉపగుప్తుని మాటలు విని మారుడు ప్రసన్నుడై సౌగత రూపం వదలి, స్వస్వరూపం ధరించాడు.

పిదప మారుడే వినయంతో, హితచింతతో సద్ధర్మం వినడానికి ప్రజలను అహ్వానించాడు. ఆ ఆహ్వానంతో పౌరులు ఉపగుప్తుని సన్నిధికి వచ్చి, అతని ఉపదేశవాక్యాలతో సత్యం దర్శించి నిర్వృతులైనారు. ఈ విధంగా పురవాసులలో పద్దెనిమిది లక్షలమంది అర్హత్వం పొందారు.

విపులతరమైన కుశల మూలంతో పుణ్యవంతులైనవారి ధర్మ మార్గోపదేశం సకల లోకాలోకకల్యాణకారి, వ్యథిత తిమిరహారి అవుతుంది. అలాగే, వారి మహాబుద్ధి (మహాప్రభావం) ఇతరుల హితం కోసమూ అవుతుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ఉపగుప్తావదానమనే డెబ్బయిరెండవ పల్లవం.

నాగదూతప్రేషణావదానం

అఖండమైన శాసనం, విస్తారమైన సంపద, శతతుషారాంశు ధవళమైన యశస్సు, అత్యాశ్చర్యకరమైన ప్రభావమూ సుగతుని అర్చించడంవల్ల కలిగే ఫలాంశలేశాలు.

పూర్వం పాటలీపుత్రమనే పట్టణంలో అశోకుడనే రాజు వుండే వాడు. అతనిని అర్థించేవారిని లెక్కపెట్టడానికి సంఖ్యలే లేక పోయాయి. అతడు ఒకనాడు కొలువుదీరి ఉండగా, సర్వస్వం పోగొట్టు కొని శోకార్తులైన సముద్రవర్తకులు వచ్చి నిట్టూరుస్తూ, “దేవ, నీ సుదీర్ఘ బాహువుల నీడలో భువనం ప్రశాంతితో విశ్రమించింది. నీ రాజ్యంలో చింతాసంతాపిత మానసు లెవరూ కనిపించరు. సాగర వాసులైన నాగులు మా ఓడను పగులగొట్టి మా రత్నరాశిని అపహ రించారు. అది భాగ్యదౌర్బల్యం. మే మేమో మరొకచోటికి వెళ్ళి పొట్టపోసుకుంటాము. కాని, మీరు ఆ నాగులను ఉపేక్షిస్తే సముద్ర యాత్ర విచ్ఛిన్నమైపోయి, కోశాగారం వట్టిపోతుంది.” అని విన్న వించారు. వారి మాటలు విని రాజుకు హృదయవ్యథ ఏర్పడింది. సముద్రంలో వసించే నాగులను ఏమీ చేయలేకపోతున్నామనే చింతతో కుమిలిపోయాడు.

ప్రతీకారం చేయలేని కోపంతో వ్యాకులమానసుడైన రాజును చూచి, సమీపంలో ఉన్న షడభిజ్ఞుడైన ఇంద్రుడనే భిక్షువు “ఓ పృథివీపతీ, రత్నచోరులైన నాగులకు నీ ప్రతాపాగ్నిని సూచించే తామ్ర శాసన మొకటి పంపు.” అని ఉపదేశించాడు. భిక్షువు మాటను మన్నించి రాజు తామ్రపట్టంపై లేఖ వ్రాసి సముద్రంలో వదిలాడు. ఆ తామ్రశాసనం సముద్రంలో పడీపడగానే, నాగులు దానిని తీరానికి విసిరివేశారు. ఆ అవమానానికి రాజు ముఖకమలం వాడి, కాంతి తరిగిపోగా, చింతతో మతి మరుగై పోగా, ముక్కుమీద

వేలు పెట్టుకొని, నిట్టూరుస్తూ ఉన్న చోటనే ఉండిపోయాడు. మందునికి అంగనవలె, నిద్ర అతనికి పరాఙ్ముఖి అయింది. లుబ్ధుని తృష్ణవలె రాత్రి అతనికి అతిదీర్ఘమై తరగని దయినది.

ఇలా వ్యాకులుడై ఉన్న రాజును, పరార్థంకోసం పాటుపడుతున్న రాజును చూచి వ్యోమదేవత కరుణించి, సమీపానికి వచ్చి, "భూపాల, ఉపాయం ఉండగా చింతపడడం తగదు. అంజలి రంజితమైన శిరస్సుతో జినదేవుని ప్రణమించి తత్పరిణామంతో మహా పుణ్యవంతులైనవారు విశ్వవిజేతలు. సువర్ణ (మంచివర్ణాలు, మంచిరంగులు) విచిత్రశోభలీనే వారి ఆజ్ఞామాలికను దేవతలుగూడ శిరసావహిస్తారు." అని అన్నది.

ఆ వ్యోమదేవత మాటలు విని నరపతి ఉదయమే లేచి స్నానాద్యనుష్ఠానాలు తీర్చి, శుచివ్రతుడై పరిశుద్ధమైన మనస్సుతో సిద్ధిని కాంక్షిస్తూ బుద్ధుని ధ్యానించి, ఇలా స్తుతించాడు : "సత్త్వగుణ పూరంతో మందహాసం చేసేవాడు, సరసకరుణాకౌముదీ పూరిత హృదయుడు, సకల తమస్సులను అణచివేసి కమనీయంగా కనిపించేవాడు, శుక్లపక్షపాతి, నిత్యానందుడు, పరమామృతస్వరూపి, నిర్వికారుడు, సకలలోకాలను ధవళకాంతులతో అభిషేకించేవాడు, తాపప్రశమన మిత్రుడు అయిన బుద్ధపూర్ణచంద్రునికి నమస్కారం. ఎవరిమనస్సు ఎల్లప్పుడూ విషయదోషపరాఙ్ముఖమో, ఎవరు పరమపారమితప్రజ్ఞకు ఆశ్రయులై చిత్తాన్ని వశపరచుకొన్నవారో ఆ పరహితాభినివేశపరులు, సంకల్ప కల్పతరువులు నాకు పరమకుశలం ప్రసాదింతురుగాక !"

ఈ విధంగా అశోకభూపతి భక్తివిధానంతో, ప్రణిధానంతో ఆర్చించగా, సకల దిక్కులనుంచి, అరవై వేలమంది అర్హతులు ఆవిర్భవించారు. ఇంద్రభిక్షువు రాజు సువర్ణమూర్తి నొకదానిని, నాగరాజ సువర్ణమూర్తి నొకదానిని నిర్మించాడు. రాజు సువర్ణ విగ్రహం నెమ్మ

దిగా తన తలను వంచసాగింది. నాగేంద్రమూర్తి విస్మయం కలిగిస్తూ తల ఎత్తసాగింది. రాజు రత్నత్రయాన్ని అర్చించినకొద్దీ నాగరాజు విగ్రహం తల వంచసాగింది. రత్నత్రయార్చన తర్వాత రాజు మరల తామ్ర శాసనం సముద్రానికి పంపాడు. అప్పుడు నాగపుంగవులు తమ భుజాలపై వణిక్కుల రత్నసంచయమంతా మోసుకొని వచ్చారు.

పిదప రాజు ఆ ధనాన్ని, రత్నసంచయాన్ని వర్తకులకు అందజేసి నాగులను వీడ్కొల్పి, జినశాసనంపై ఆదరాభినివేశం కలవాడై అర్హతులకు రాజోచితమైన ఉపచారాలతో పూజలు జరిపి, అనల్ప సంకల్పాలతో బుద్ధదేవుని సందర్శించాలని ఉబలాటపడ్డాడు. బుద్ధుడు పరినిర్వాణం చెంది దర్శనదూరుడు కావడంవల్ల, ఉపగుప్తుడనే అర్హతుడు, గుణగణాలలో బుద్ధునితో సమానుడు, ఉన్నాడని విన్నాడు. అతడు భక్తియుతులకు విధేయుడని రాజు తెలుసుకుని, ఉరుముండమనే ప్రాంతంలో నివసిస్తున్న అతనిని, దూతలను పంపి ఆదరంతో పిలిపించాడు. అతనికి సపర్యలు చేసి, దానివల్ల పర్యంత సద్ధర్మకుశలం పొంది, రత్నత్రయపరాయణు డయ్యాడు.

ఈ విధంగా రాజు జినస్మరణంతో అపూర్వ పుణ్య మహోదయ సంపత్తి పొంది, విషధారులయిన నాగుల శిరస్సులపై కూడా తన శాసనాన్ని కుసుమమాలవలె అలంకరించాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
నాగదూతప్రేషణావదానమనే డెబ్బయిమూడవ పల్లవం.

పృథివీప్రదానావదానం

పూర్ణాంగరుచిరము, పృథుమధ్యదేశము (పృథుమహారాజు మధ్య దేశమునగలది), అయిన గోవును (భూమిని) పూర్ణాంగరుచిరము, పృథుమధ్యదేశము (పెద్దదైన పొదుగుగలది) అయిన గోవును (ఆవును) వలె అనాయాసంగా, వత్ససహితంగా (దూడతోపాటు, తన కుమారునితో పాటు) దానమిచ్చే దానపరాయణుల పుణ్యం ప్రణామయోగ్యం ఎందుకు కాదు?

పూర్వము అశోకక్షితిపతి విస్తృతమైన దానాభ్యాసంతో అభ్యాగతులకు కల్పవృక్ష మయ్యాడు. అతడు తన గృహంలో ప్రతిదినమూ మూడులక్షలమంది భిక్షువులను రాజోచితమైన భోజనాంబరాభరణాలతో భక్తితో పూజించాడు. అతడు భిక్షువులకు శతకోటి హేమ నాణకములను దానం చేయడానికి నిశ్చయించాడు. నిజమే. కుశల శాలులకు సత్త్వగుణమే స్థిరతరమైన కోశం. ఆ మహావిభవవంతుడు ఇరవయ్యారు సంవత్సరాలలో సంఘానికి తొంభయ్యారు కోట్ల బంగారు నాణేలను సమర్పించాడు.

తర్వాత కాలక్రమంగా, ఆ నరపతి వ్యాధితుడై దుఃఖితుడయాడు. సుకృతాలు స్థిరాలు, గాని, శరీరాలు స్థిరాలు కావు గదా! రాజు తన దేహం అవసానదశ పొందనున్నదని నిశ్చయించి, కుక్కుటారామంలోని భిక్షువులకు ధన మివ్వ నిశ్చయించాడు. దాన పుణ్య ప్రవృత్తుడైన అతని శాసనాన్ని లోభాంధుడైన అతని పౌత్రుడు సంపది అనేవాడు కోశాధ్యక్షులకు చెప్పి వారింపజేశాడు. రాజు ఆ సంగతి గ్రహించి, మందుగా తనకిచ్చిన ఉసిరికలో సగం సర్వస్వమని భావించి దాన మిచ్చాడు. పిదప ధీమంతుడైన రాధగుప్తుడనే మంత్రి సమ్మతితో తన పాలనలో ఉన్న భూమినంతా సంఘానికి దానంచేశాడు. గంగానదీ భారంతో రుచిర చతురంబురాశి వేలా

విలాసవసన, మలయావతంస అయిన అఖిల వసుమతిని దానంచేసి, ప్రమాణరహితమైన పుణ్యం కుశలంకోసం సంపాదించాడు.

తొంభయ్యారుకోట్ల బంగారు నాణేలు దానంచేసిన అశోకనరపతి స్వర్గస్థుడుకాగా, అతని పౌత్రుడు మంత్రిమాటలను పాటించి, శేషించిన నాలుగుకోట్ల బంగారు నాణేలతో దానమిచ్చిన భూమిని మరల కొన్నాడు.

ఇది క్షేమేంద్రవిరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పృథివీప్రదానావదానమనే డెబ్బయినాల్గవ పల్లవం.

ప్రతీత్యసముత్పాదావదానం

ఈ సంసారతరువు రీతి విచిత్రమైంది. దీనికి మూల మేమో అవిద్య. ఈ విషయాన్ని తెలుసుకోగలవాడు, చెప్పగలవాడు, నాశం చేయగలవాడు సర్వజ్ఞుడైన బుద్ధభగవానుడు తప్ప మరొకడు కాడు.

పూర్వం జినదేవుడు శ్రావస్తిలో జేతవనారామంలో విహరిస్తూ, ఒకనాడు భిక్షుసంఘానికి ఈ విధంగా ప్రబోధం చేశాడు. అతడు అశేషదర్శి. "భిక్షువులారా, ప్రజ్ఞాప్రకాశంతో మనస్సును నిర్మలం చేసుకొని వినండి. మీ శ్రేయస్సుకోసం ప్రతీత్యసముత్పాదాన్ని యథాక్రమంగా మీకు చెబుతాను. దుఃఖాలనే బోదెలతో ఏరాశంగా పెరిగిన ఈ సంసార విషవృక్షానికి మూలబంధం కల్పించేది అవిద్యా వాసనే. ఆ వాసనవల్లనే కాయవాఙ్మనసాత్మకములైన సంస్కారాలు పుడుతాయి. ఈసంస్కారసముద్భూతమే విజ్ఞానమన్నది. ఇది మనస్సనే షష్ఠేంద్రియాత్మకమైనది. ఆ విజ్ఞానంనుంచి సంజ్ఞాసందర్శనాత్మకమైన నామరూపాది కలుగుతుంది. ఇదే మనస్సనే షష్ఠేంద్రియస్థానజన్యమైనది, ఆరు స్థానాలలో పుట్టేది – షడాయతనమైనది. షడాయతన సంశ్లేషమే స్పర్శం. షట్స్పర్శానుభవమే వేదన. ఈ విధంగా విషయ సంశ్లేషరాగంవల్ల తృష్ణ ఏర్పడుతుంది. కామాదులందు ఆ తృష్ణ ఏర్పడి ఉపాదాన మౌతుంది. ఈ ఉపాదానంనుంచే కామరూపారూప్యమయమైన భవం ఏర్పడుతుంది. ఈ భవంనుంచి నానాయోనిపరావృత్తితో జాతి - జన్మ - పుడుతుంది. ఈ జాతినే జరామరణశోకాదులు ఆశ్రయించి ఉంటాయి. అవిద్యాదులను నిరోధించడంవల్ల, జాత్యాదులన్నీ అణగారిపోతాయి.

"ఈప్రతీత్యసముత్పాదం అవిద్యా మూలమైనది, బహుగతిగలది. మీరు విజనంలో, వనంలో శమాదిగుణాలతో దీనిని పర్యాలోచించాలి. ఈ ప్రతీత్యసముత్పాదాన్ని బాగా తెలుసుకొన్నట్టయితే, కాలక్రమాన అది సన్నగిల్లుతుంది. సన్నగిలినమీదట దానిని సుఖంగాను, సులభంగాను నివారించవచ్చు."

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ప్రతీత్యసముత్పాదావదానమనే డెబ్బయి అయిదవ పల్లవం.

విదురావదానం

కాముకులకు ఈర్ష్యతో మనస్సు తపించి క్రోధం ముప్పిరిగొం టుంది. క్రోధాంధులు మతి ధ్వంసమైపోగా, తీవ్రాంధకారంలో పడి పోతారు. ఆ అంధకారంలో క్రూరతరమైన అనేక ప్రకారాలైన నరక క్లేశంతో మూర్ఛితులై, కల్పాంతంవరకు కత్తుల పడకవంటి విషమ భూమిలో క్షతగాత్రులై పొర్లాడుతూ క్షయిస్తారు.

పూర్వం జినభగవానుడు శ్రావస్తిలో విహరిస్తున్నప్పుడు ఒకనాడు అజిరవతీ నదీతీరానికి వెళ్ళినప్పుడు ఒక వికార రూపమైన జంతువును చూచాడు. దానిని జనం చుట్టూ మూగి చూస్తున్నారు. దాని మహా కాయమంతా వ్రణాలతో నిండింది. ఆ వ్రణాలలో పురుగులు లుక లుకలాడుతున్నాయి. నరకబాధ అనుభవిస్తున్నట్టు ఆ మహాకాయం కేకలు పెడుతున్నది. ఇంతలో బుద్ధదేవుని జనం చూచి, దారియిచ్చి కూర్చోడానికి నదీతీరంలో ఆసనం కల్పించింది. బుద్ధభగవానుడు ఆసీనుడై సర్వజ్ఞుడుగనుక కరుణ కలిగి సమాధితో పుట్టుగుడ్డి, మహిమ సమానము అయిన ఆ వికృతాకారం పూర్వజన్మను తెలుసుకొని "విదురా, నీవు చేసిన క్రూరచర్యల ఫలం అనుభవిస్తున్నావు గదా! దౌర్జన్య చర్యలను ప్రేరేపించిన నీ పూర్వబుద్ధి జ్ఞాపకం వుందా?" అని ప్రశ్నించాడు. ఆ మాటలకు ఆ వికారజంతువు జనమంతా ఆశ్చర్య పడగా, మనుష్యవాక్కుతో ఇలా అన్నది: "భగవన్! తీవ్రపాపా నికి ఘోరఫల అనుభవిస్తున్నాను." ఆ వికారజంతువు పూర్వజన్మ జ్ఞానంతో మాట్లాడడం విని జనమంతా విస్మయంతో "ఏమిటిది?" అని భిక్షుసంఘాన్ని ప్రశ్నించింది. ఆమీదట భిక్షుసంఘం ఆనందుణ్ణి ప్రశ్నించగా, ఆనందుడు జినదేవుని ఆ విదురుడు చేసిన పాపకార్యం ఏమిటో తెలుసుకొందామనే కుతుకంతో ప్రశ్నించగా, జినదేవుడు ఇలా అన్నాడు:—

"పూర్వం ఉజ్జయినిలో విదురుడనే రాజు వుండేవాడు. అతడు

అశోకవృక్షంవలె లోలాక్షుల చరణాఘాతాలను కాంక్షించేవాడు. అతడు ఒకమారు మధుపబంధువైన మధుమాసంలో పిల్లగాలులలో అల్లలలాడే లతావృక్షాలుగల కాననంలో విహరించాడు. అతని అంతఃపురకాంతలు తమ అందెల మధురారావంతో పక్షులను విస్మయంతో ఎగిరిపోయేట్టు చేస్తూ, పూలు కోస్తూ తిరిగారు. అక్కడ ఒకచోట శాంతికి పుట్టినిల్లా అన్నట్టు ఉన్న ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుడు పర్యంకబంధంతో ధ్యానస్తిమితనేత్రుడై ఉండడం, ఆయన చుట్టూ అర్హంతులు పరివేష్టించి ఉండడం చూచారు. ఆయనను చూచిన వెంటనే వారి మనస్సు ప్రసన్నమైంది. అతడు ధ్యానానంతరం అమృతం పంచిపెడుతున్నట్టు ధర్మోపదేశం చేయగా, వారంతా పాదాభివందనం చేసి, అతని చుట్టూ కూర్చుని వినసాగినారు.

ఇంతలో రాజు అక్కడికి వచ్చాడు. ఆ ప్రత్యేకబుద్ధుని ఎదుట తన అంతఃపుర కాంతలు కూర్చుని ఉండడం చూచి, మహాక్రోధంతో, శుద్ధశీలలైన ఆ కాంతలందరినీ చంపివేయండని భటులకు ఉత్తరువు చేశాడు. ఆ పాపంతో బహుకాలం నరకంలో ఘోరాకృతితో పడి, వికృత జంతువులతో తినబడుతూ గడిపాడు. చూడండి. ఆపాదమస్తకం ఎన్ని పుండ్లు ఉన్నాయో! వాటిలో ఎన్నిక్రిములు లుకలుకలాడుతూ, జుగుప్స కలిగిస్తున్నాయో! కల్పాంతంవరకు నరకం అనుభవించి చండాల జన్మయెత్తి, వేటకాడై ప్రత్యేకబుద్ధుని చంపుతాడు. మరల నరకంలో పడి, దేహం కుళ్ళి బాధపడుతూ, సంఖ్యాతీతమైన కాలానికి మనుష్యజన్మ పొందుతాడు. దీర్ఘక్లేశానలంతో కాగి, ఉద్విగ్నుడై, పాపం క్షయించగా, ఉత్తరజ్ఞానంగల శాస్త శాసనంతో ప్రవ్రజ్య స్వీకరిస్తాడు. అప్పుడు కాశీరాజు ఉద్యానంలో అతని కాంతలు పూజిస్తారు. కాశీరాజు ఈర్ష్యాకోపాలతో ఇతనిని చంపివేయండని ఉత్తరువు చేస్తాడు. అప్పటికి ఇతని తీవ్రదుఃఖాగ్ని అంతమవుతుంది.

శాస్త ఈ విధంగా సెలవియ్యగా, అందరూ వైరాగ్య సంపన్నులయారు.

ఉద్వేగంతో, భవభయక్లేశచింతతో బాధపడుతున్న ఆ జనం అమృతప్రవాహంవంటి శాస్త నిందుమాటలు కుశలపు జల్లులలాగ పడగా, ఆహ్లాదం పొందారు. వారి తాపం మటుమాయమైపోయింది. వారు ప్రశమ కుసుమారామం సేవించినట్లయింది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
విదురావదానమనే డెబ్బయి ఆరవ పల్లవం.

కైనేయావదానం

ఖలునికి ఉత్కర్షం కలిగితే, గుణాలకు మ్లాని కలుగుతుంది. మహాత్ములకు ఉత్కర్షం కలిగితే, అభ్యుదయం ఇనుమడిస్తుంది.

పూర్వం సుగతదేవుడు మందాకినీతీరంలో అహామాయా వనో పాంతంలో, సూతాగారంలో ధ్యానపరాయణుడై ఉండగా, ఎద్దులను, కర్షకులను పిండిపిండిచేసిన పిడుగుపాటుధ్వనికూడా ఆయనకు వినబడ లేదు. ధ్యానానంతరం అతని ప్రవచనం వినడానికి ధృతరాష్ట్ర, విరూఢక, విరూపాక్ష, ధనాధిపులనే నలుగురు మహారాజిక దేవతలు వచ్చారు. వారు ఆయన ముందు రత్నాలు, కుసుమాలు చల్లి పాదాలకు నమస్కరించారు. వారు నలుగురులోను ధృతరాష్ట్ర విరూఢకులు ఆచార్య జాతివారు; తక్కిన యిద్దరూ క్రూరజాతివారు. వారికి సుగతుడు వారి భాషలోనే ఉపదేశం చేశారు. వారు దానితో శాసన ధర్మాలలో విశారదులయారు. వారు శిక్షాపదం ఆశ్రయించి, రత్నత్రయపరాయణులై భగవానునికి నమస్కరించి విమానంలో దేవలోకానికి వెళ్ళారు. వారు వెళ్ళిపోగానే భిక్షువు లందరూ ఆశ్చర్యంతో వారి పూర్వపుణ్య సంచయ మేమిటని ప్రశ్నించగా, ఆ సర్వవేది యిలా తెలిపాడు.

“ పూర్వం అల్పాశ్వాసుడు, మహాశ్వాసుడు అనే యిద్దరు నాగులు, వారికి ద్వేషులైన చూడి, మిటిస్వరుడు అనే యిద్దరు గరుడులు ఉండేవారు. నాగు లిద్దరూ కాశ్యపుడనే ప్రత్యేకబుద్ధుని శాసనం పొంది, బలశాలులై గరుడులకు లొంగకుండా ఉండేవారు. గరుడులు కూడా ఆ నాగులపై ద్వేషాసూయాభిమానాలతో, వారిని ఎలాగైనా వంచాలనే దృష్టితో, ఆ కాశ్యపునినుంచే ఉపదేశం స్వీకరించి రత్నత్రయాన్ని శరణు పొందారు. వారే నాగాచార్య జాతివారైన ధృత

రాష్ట్ర విఘాతకులు. క్రూరులైన ఆ గరుడులే విహాపాతుధనాధిపులయారు.

జినదేవుడు ఈ విధంగా చెబుతుండగా ఆ వన సమీపవాసి అయిన క్షైనేయకుడనే ముని ఆ వచనామృతం విని, ఆయన ప్రభావానికి విస్మితుడై ఆయనను శరణుపొంది, అనాగామి ఫలా ప్తితో సత్యాన్ని దర్శించి సంతృప్తుడయ్యాడు. అతని భాగినేయుడు (మేనల్లుడు) శైలుడనే వాడు కూడా వినయాన్ని ఆశ్రయించి, అనగామిఫలోదారమైన సత్యదర్శనం పొందాడు. వారిద్దరూ ధర్మశాసనంలో ప్రసన్నులై తమ అనుయాయులతో గూడ ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించి; శ్లాఘ్యమైన అర్హత్వం పొందారు. మిగిలినవారికి సుగతుని శాసనంలో కఫిణుడు, శారిపుత్రుడు, మౌద్గల్యాయనుడు ధర్మోపదేశం చేశారు.

క్షైనేయశైలుల మనఃప్రసాదసిద్ధిని చూచి ఆశ్చర్యపడిన భిక్షుగణం వారి పుణ్యాంకురించి భగవానుని ప్రశ్నించగా, ఆయన ఇలా అన్నాడు: "పూర్వం వీరిరువురూ అంగుడు, అంగనుడు అనే గృహపతులు. ధర్మనిరతులైన వీరిద్దరూ మిత్రులై వారాణసిలో ఉండేవారు. వీరు కాశ్యపునివద్ద బ్రహ్మచర్యదీక్ష పూర్తిచేసి, అంతిమప్రణిధాన పరిణామంతో ఇప్పుడు ప్రశాంతతను పొందారు."

ప్రణిధానంవల్ల మునివరులకు కలిగిన పుణ్యం తథాగతుడు చెప్పగా విని, ప్రశమన విషయంలో అవహితులై భిక్షువులు భవభుజంగ వినాశానికి పూనుకున్నారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
క్షైనేయావదానమనే డెబ్బయి యేడవ పల్లవం.

శక్రచ్యవనావదానం

మహాత్ములు శమప్రగల్భమూ, దయార్ద్రపూరణయిని అయిన దృష్టితో త్రిదశేశ్వరునైనా చూడగలరు. వారి ప్రభావమహిమ మహార్హమైనది; కౌతుక శిఖరాలకు తీసుకొని వెళ్ళేదిని.

ఒకప్పుడు శక్రుడు సుఖాసీనుడై ఉండగా, త్రిదివచ్యుతిలక్షణాలు అతనిని ముసిరాయి. అతనికి సింహాసనంలో సంతోషం, అభిరతి కలుగలేదు. అతని శిరస్సుమీది సువర్ణమందారమాలిక పుణ్యనాశం వల్ల తరిగిపోయే తారుణ్యంగల సిరివలె మలినమైంది. యశస్సువలె ధవళమైన అతని నుదుటి తిలకంపై దానిని లోపింపజేసే అపవాదాల వలె స్వేద బిందువులు పుట్టాయి. పతనం ఆసన్నమైన అతని మనస్సును చింత ఆక్రమించడం చూచి ఈసుకలిగినదా అన్నట్టు ధృతి (ధైర్యం) దూరంగా వెళ్ళిపోయింది.

ఈ విధంగా శోకాక్రాంతుడైన అతనిని చూచి శచీదేవి చకితురాలై ఇలా సమాశ్వాసించింది : " పతనం సమీపిస్తుండగా అవలంబనం ఏమిటో చూసుకోండి. జగత్పతి అయిన మీకే ఈ క్లేశాలు ముసురుతున్నాయంటే, ఇక లోకంలో విపత్తులను ఉల్లంఘించడం సాధ్యం కాదన్నది నిశ్చయం. ఆపదలు దుష్టులు విముఖులు కావడంవల్ల గుణలోభంతో వెదికి వెదికి ఉత్తములనే ఆశ్రయిస్తాయి. కనుక మీరు జంబూ ద్వీపానికివెళ్లి వ్యసనాలనుంచి రక్షించగల శ్రమణుని వెదకండి. శ్రమణులు విపులప్రభావోత్కర్ష కలవారని వింటున్నాము. కుశలగాములైనవారు వ్యసనపీడితులకు కుశలం కలిగిస్తారు. "

ఈ విధంగా ప్రియురాలు హితవు చెప్పగా, మరుత్పతి అంగీకరించి, భూలోకానికి దిగివచ్చి, శ్రమణులను కలుసుకొని క్లేశసంక్షయం కోసం ప్రార్థించాడు. శక్రునంతటివాడు తమ ఎడ ప్రణయం - చనువు - చూపగా, ఉబ్బిపోయిన ఆ శ్రమణులు వ్యగ్రచిత్తంతో అంజలి ఘటించి

తలవంచి ప్రణామాలు చేయసాగినారు. "నన్ను నమస్కరించేవారు. నన్నేమి రక్షిస్తారు!" అని మరుత్పతి భావించి భగ్నమనో రథుడై తన లోకానికి వెళ్ళిపోయాడు.

కొంతకాలానికి పతనం ఆసన్నమైంది. అప్పుడు పరమామృతం సాధించిన సుగతుడు జ్ఞాపకం వచ్చి, అతడే పరిత్రాత అని భావించాడు. ఆ సమయంలో తథాగతుడు ఇంద్రమాల గుహాంతరంలో ధ్యానమగ్నుడై తేజోధాతువు మూర్తీభవించినట్టు సమాధిలో వెలిగిపోతున్నాడు. ఇంద్రుడు అనుచరసహితుడై అతని దర్శనానికి బయలుదేరి, గుహచేరి, పంచశిఖుడనే గంధర్వపుత్రుని సాదరంగా "కుమార, తథాగతుడు తేజోధాతుసమాపన్నుడయాడు. నీ కళాకౌశలంతో ఆయనను మేల్కొల్పుము. పెద్దల దగ్గరికి అకాలంలో వెళ్ళేవాడు, ముందు తెలుపకనే వెళ్ళేవాడు, ఆశయాన్ని తెలియక ప్రవర్తించేవాడు అవమానపాత్రమవుతాడు." అని అన్నాడు. సురరాజు మాటలను ధీమంతుడైన గంధర్వకుమారుడు గ్రహించి, తన వైదూర్య దండమండితమైన వీణను సారించి సుస్వరాలు పలికించి, స్వభావ మధురోదారమైన స్తుతిగీతాలతో జినదేవుని మేల్కొల్పి, ఇంద్రునికి దర్శనావకాశం కల్పించాడు.

పిదప ఇంద్రుడు దేవతలతో సహా ప్రవేశించి ప్రశమామృతం వర్షిస్తూ, హర్షం కలిగిస్తున్న సుగతుని దర్శించాడు. నతమస్తకుడై నమస్కరించి, శాస్తపాదనఖదర్పణాలను తన శిరస్సులోని మందార కుసుమమకరందంతో కడిగాడు. జినదేవుడు అతని యెడ ప్రసన్నుడై అనుగ్రహించాడు. దానితో ఇంద్రునికి సత్యం గోచరమై ధర్మచక్షువు కలిగింది. ఆ పుణ్యప్రభావంతో ఇంద్రునికి పతన లక్షణాలు శమించి, స్వపదవి మరలా లభించింది. అతడు యావజ్జీవమూ సుగతుని శరణుపొంది, "ఇక కాలాతీతమైంది. అనుజ్ఞ ఇవ్వండి." అని అతని వద్ద సెలవు తీసుకొని స్వర్గానికి వెళ్ళాడు. తర్వాత శక్రుడు తుంబురు

సుత అయిన లలితను పంచశిఖుని కిచ్చి పెండ్లిచేశాడు. ఉత్తములకు ఇతరులుచేసిన ఉపకారలేశం కూడ అప్పువలె చింత కలిగిస్తుంది.

శక్రుని కుశలావాప్తికి విస్మితమైన భిక్షుగణం ప్రశ్నించగా, సర్వజ్ఞుడు ఇలా అన్నాడు: "పూర్వం శోభావతి అనే పట్టణంలో శోభుడనే పృథివీపతి ఉండేవాడు. అతడు కకుత్సందుడనే శాస్తకు స్తూపం నిర్మించాడు. ఆ పూర్వపుణ్య ప్రణిధానయోగంవల్ల, ఆరాజు త్రిదశేశ్వరపదవి పొందాడు." భగవానుడు ధర్మానుబద్ధమైన శక్రుని విభూతిని ఈ విధంగా చెప్పి ప్రశాంతిని కలిగించాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శక్రచ్యవనావదానమనే డెబ్బయి యెనిమిదవ పల్లవం.

మహేంద్రసేనాపదానం

గృహారాతులైన స్త్రీలతో మతిపోగొట్టుకొని, సుఖవాంఛ కోసమే ధనసంపాదన ప్రవృత్తమానసుడైన పురుషుని దేహాన్ని పరుషమైన కష్టాలు ఆక్రమిస్తాయి. శమసంపాదనం వినా అవి శమించవు.

పూర్వం శ్రావస్తీ నగరంలో జీవశర్మ అనే బ్రాహ్మణు డుండే వాడు. అతడు అర్ధంవయస్సు వరకు వేదాధ్యయనంచేస్తూ బ్రహ్మచర్య దీక్షతో ఉన్నాడు. ముదిమి తొంగిచూచి గడ్డంమీసాలు పండబారు తున్న సమయంలో స్నేహంతో బంధువులు ప్రార్థించగా, ధర్మ మార్గానురోధంకోసం వివాహం చేసుకున్నాడు. తరలిక అని ఆతని భార్యపేరు. ఆ తరళేక్షణ తరుణి కనుక అతడు సంభోగలుబ్ధుడైనప్ప టికీ, వృద్ధుడు కావడంవల్ల అతనిఎడ ప్రీతికలది కాలేదు. క్రమంగా ఆమెకు అతనిపై అరుచి పూర్తిగా కలిగింది. నిజమే. స్త్రీలు తమపై ప్రీతి లేనివారిపై సంసక్తలౌతారు; ప్రీతి కలవారిపై విరక్త లౌతారు.

ఒకనాడు ఆ తరుణి ఇలా ఆలోచించింది : “ ముసలితనంతో నెరిసిన తలగల వీడు నాకు అనర్హుడు. నా ఈ యౌవనదర్పంలో నా దురదృష్ట వశాత్తు ఈ మగడు పాలబడ్డాడు. వృద్ధునికి తరుణీభోగం శరీరక్షయ సూచకం. ఇక తరుణులను అంటకు అని ముసలితనం వృద్ధుని సిగ పట్టుకొని చెప్పుతున్నదా అన్నట్టు తల నెరిసింది. ముసలివారు శరీరం వంగి వంకరటింకరగా మెల్లగా నడవడం చూస్తే, పోగొట్టుకుపోయిన యౌవనమణిని భూమిలో వెదుకుతున్నాడా అనిపిస్తుంది. వృద్ధుడు బుద్ధిమంతుడై తన పరలోక ప్రాప్తికోసం నన్ను పెండ్లాడినప్పుడు, నేను పరభోగ ప్రణయిని ఎందుకు కాకూడదు? కనుక అలాగే చేస్తాను. వీడు ఎప్పుడూ ఇంట్లో ఉండగా, రంకుమగల ప్రేమ నిర్దయ సంభోగ నిరర్గళసుఖం అనుభవించడం సాధ్యం కాదు.”

ఈ విధంగా ఆలోచించి ఆ తరళేక్షణ నెమ్మదిగా పతిపద్దకు వచ్చి, ఆభిజాత్యం చూపుతూ, వినయంతో సిగ్గుపడుతూ ఇలా అన్నది : "మీరు ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉంటూ, మరొక వ్యావృత్తి లేకుండా సుఖం కోరడంవల్ల చేజేతులా దారిద్ర్యం తెచ్చుకొన్నారు. అయ్యో! ఇది సహించరానిది. ఉద్యోగాన్ని ద్వేషిస్తూ, అలసత్వాన్నే యిష్ట పడేవారు బహువ్యయ ప్రవాహార్హమైన వివాహం ఎందుకు చేసు కోవాలి? గృహపతి సోమరితనంతో ఇంటిమూల వదలకపోతే, ధనా ర్జనకోసం ఆ యింటి ముద్దాంగనలు వెలుపలికి బయలుదేరాలా? పురుషుడు ఉత్సాహంతో వెలుపలి వ్యవహారాలు చూచుకొంటే, స్త్రీ గృహకార్య సంసక్త అయితే, ఆ యింట సకల సంపదలు కురు స్తాయి. ఏమీ పని చేయనివారి యిండ్లు నగలు నాణేలు లేక, మంచి గుడ్డాగుడుసూ లేక, మురికిపట్టిన మూలల్లో మగువలు నక్కిఉండగా, విరిగిపోయిన మంచాలు బల్లలతో, పగిలిన కుండలతో, దాసదాసీ గణంలేక, పలుకరించే దిక్కులేక, పొద్దున లేస్తే పెరుగు చిలికే సవ్వడి అయినా లేక భగ్నభోగోత్సవాలై పాడుపడి ఉంటాయి."

ఈ విధంగా ఆ కులుకులాడి పలుకగా, అతడు ద్రవిణార్జనోత్సుకుడై బయలుదేరాడు. యోషిద్వశీకృతులు విషయగర్తంలో పడడం సహజమే. అతడు సాగరాంతమైన వసుంధరంతా తిరిగి, ఉద్యోగించి, సంపూర్ణ ధనకనకవస్తువాహనాలతో కొంతకాలానికి తన పట్టణానికి తిరుగుముఖం పట్టాడు. ఇల్లు చేరుకుందామనే ఆతురతతో పట్టణ సమీప వనంలో విడిసి ఆలోచనలో ఉండగా దొంగలు పడి సర్వస్వం దోచుకున్నారు. శరీరం మాత్రమే మిగిలింది. అతడు సుఖవాంఛతో ఎంతో సామర్థ్యంతో అనర్థాలను ఎదుర్కొని అర్థం సంపాదించినా, విధాత అన్యథా తలంచడంవల్ల అంతా మొండమూపులయింది. అతడు దుఃఖంతో ఇలా అనుకున్నాడు : "ఆహా! నేనెంత శ్రమపడి ధన మార్జించాను! అదంతా నా అభాగ్యయోగంవల్ల స్వప్నదర్శనసమాన

మైంది. ధనం కోరుతున్న పత్నివద్దకు వట్టిచేతులతో వెళ్ళి, అవమానోగ్రవిషమయాలైన పరుషవచనాలు పడీ బదుకలేను. కనుక ఇక్కడే ఉరి పోసుకొంటాను. దారిద్ర్యోపద్రవంతో క్రూరమై, స్త్రీ అనే ఘోర శస్త్రంతో భయంకరమైన ఇంటికి వెళ్ళి పాట్లు పడలేను." ఈ విధంగా ఆలోచించి, తీగలు తెంపుకొని గొంతుకు ఉరి పోసుకున్నాడు. తీవ్రక్లేశవిషణ్ణు లయినవారికి బంధుసమాగమం మరణం వంటిది.

ఈలోగా, భూతభావనుడు, కృపాసింధువు అయిన సుగతభగవానుడు సర్వజ్ఞుడు కావడంవల్ల అతని దుఃఖం తెలుసుకొని, ఆ అరణ్యానికి వచ్చాడు. ఆయన దయతో ఊరడించగా, బ్రాహ్మణుడు ఉరి తీగలను పారేసి, ఆయన ఇచ్చిన నిధిని స్వీకరించి యిల్లు చేరాడు. అతని భార్య అంతధనం లభించినా అనుకూలురాలు కాలేదు. పరపురుషానురక్తలైన స్త్రీలు ధనంతో సంతోషపడరు.

అంతటి భోగభాగ్యాలు కలిగినప్పటికీ ఆ విప్రుని మనస్సు కొంత కాలానికి ఉద్విగ్నమైంది; ఇలా ఆలోచించాడు : " ఈ సంసారంలో తత్త్వతః సుఖ మేమీలేదు. దారిద్ర్యతుల్యమైన దుఃఖం మరొకటేముంది? ధనార్జన మనేది అంతకన్నా దుఃఖతరం. సుఖలవలేశాలు చిలకరించే ధనోపభోగం అడుగడుగునా దుఃఖశతాలు పుట్టిస్తుంది." విప్రుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి జేతారామానికి వెళ్ళి భవబంధోచ్ఛేదానికి శాస్తను శరణుపొందాడు. భవరోగవైద్యుడైన భగవానుడు అతని ఆశయానుశయధాతుగతులను తెలుసుకొని ధర్మౌషధం ప్రసాదించాడు. విప్రుడు దానితో సత్యం దర్శించి, ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, సర్వక్లేశనివారణార్థమైన అర్హత్త్వం పొందాడు. అతని అత్యద్భుతసిద్ధిని చూచి, ఆశ్చర్యం పొందిన భిక్షువులు ప్రశ్నించగా భగవానుడు అతని వృత్తాంతం ఇలా తెలిపాడు.

పూర్వం వారణాసిలో మహేంద్రుడనే రాజు వుండేవాడు.

అతనికి సర్వభూతాలలోను దయ విలసిల్లేది. అతనిని కుమార్గ తాపితు లైనవారు పరదేశాలనుంచి వచ్చి, సన్మార్గస్థమైన ఛాయావృక్షాన్ని ఆశ్రయించినట్లు ఆశ్రయించేవారు.

క్రోధమెరుగని అతడు ఒకమారు సామంతులు ఎదురు తిరిగి రాజ ధానిని ముట్టడించినా, సర్వనాశకరమని యుద్ధం మానుకున్నాడు. యుద్ధ మంటే నిరుత్సాహపడే అతనిని చూచి మంత్రులందరూ ఆయనయెడ విరక్తిచెంది ధనలోభంతో శత్రువును ఆశ్రయించారు. ప్రాణివధ మంటే ఉద్వేగపడే భూపతి రాజ్యం వదలుకొని ఎవరికంటా పడకుండా యుద్ధక్షేత్రంనుంచి క్షమాక్షేత్రమయిన అరణ్యానికి వెళ్ళాడు. దుర్జను లైన అతని అమాత్యులు లోభాంధులై ప్రభుభక్తిని, సత్త్వగు ణాన్ని, లజ్జను వదలుకొని, శత్రుసామంతులలో ఒకనిని రాజుగా పట్టం కట్టారు. కొత్త రాజువద్ద కొత్తవారికి ప్రాపకం కలిగింది. స్వస్వామి ద్రోహులైన మంత్రులకు దక్కింది అనౌచిత్యం మాత్రమే.

వారొకమారు రాజు కొలువుకు వెళ్ళబోగా, ద్వారపాలకులు అడ్డ గించారు. వారు దానితో లజ్జకలిగి దుఃఖం పొంగి నిట్టూరుస్తూ ఇలా పాడారు. "ఆశ్రిత సులభుడు, సుకుమార హృదయుడు అయిన మహేంద్రసేనుని వదలి పాపిష్ఠులమైన మనం పరాయివాడి కొలువు కూటం వాకిట శాపతాపం, పడరానిపాట్లు పడుతున్నాము. ఓ మూర్ఖశంఖమా, లక్ష్మీజనకుడు, సురాసురశ్రేష్ఠులు కూడా ఆశించే వరరత్నాకరుడు, బహువిస్తారుడు అయిన పయోనిధిని శూన్యాశ యంతో (శూన్యమైన మనస్సుతో, లోపలబోలుతనంతో) వదలు కున్నావు. నీ చూపు ఎప్పుడూ పైనే. (శంఖం ఎప్పుడూ ఉన్ముఖం.) ఇప్పుడేమో, ఓ నీచుడా, దుష్టనరపతి భవనద్వారంలో వేలాడు తున్నావు. ఊరుకో. ఖలులకు ముఖం వంచి నమస్కారం చేస్తూ, ఎందుకు ఆక్రందిస్తావు? (రాజభవన ద్వారాలలో వేలాడుతున్న శంఖాన్ని ఏభటుడుబడితే ఆ భటుడు తీసుకొని వంచి, సమయసూచ

కంగా ఊదుతారు.) ఇలా నవరాజ్యాతపం దుర్భరమై మంత్రులు శోకిస్తూ, మహేంద్రసేనుని దర్శిద్దామని అనుకున్నారు.

ఇది ఇలా ఉండగా, శమారామ వనవాసి అయిన మహేంద్రసేనునివద్దకు కౌశికుడనే బ్రాహ్మణుడు కార్యార్థియై వెళ్ళాడు. రాజు అతనికి కందమూలఫలాలతో సత్కారం చేసి, వచ్చిన కారణ మేమని అడిగాడు. "సర్వార్థిసార్థ సంకల్పాలకు కల్పవృక్ష మహాఫలంవంటి మహేంద్రసేనుని వద్దకు వెళ్ళుతున్నాను. దారిద్ర్యం తొలగించమని కోరుతున్నాను." అని ఆ కౌశికుడు సమాధానం చెప్పాడు. ఆ మాటలు విని రాజు ఆశతో తనవద్దకు వచ్చిన అర్థులు ఏమీ పొందలేక తిరిగి వెళ్ళుతున్నారనే తాపంతో వేడెక్కిన నిట్టూర్పులు నిగుడిస్తూ, దుఃఖంతో ఇలా అన్నాడు: "బ్రహ్మన్, మహేంద్రసేనుణ్ణి నేనే. సంపదలకు నేనెందుకు? దండగ! నా నుంచి ఏమీ పొందని నీవు నాకే సంతాపం కలిగించడానికి వచ్చావు. నేనిప్పుడు ఎండిపోయిన మాను వంటివాడిని; నిష్ఫలుణ్ణి కనుక నావైపు అర్థులు చూచి ఆశాభంగంతో మొగం ముడుచుకొంటున్నారు."

రాజు మాటలు విని బ్రాహ్మణుడు భగ్నమనోరథుడై రాతి దెబ్బలు తిన్నవాడివలె మూర్ఛపోయాడు. తేరుకున్న తర్వాత ఇలా అన్నాడు: "నా అభాగ్యంవల్ల నీవు విభవరహితుడయ్యావు. నీబోటి సులభుడైన దాత లోకంలో మరెక్కడ దొరుకుతాడు? అర్థులకు నిన్ను మించిన ఆశ్రయం మరొకటి లేదు. నీకు సంతోషం ఆభరణం. రాజ్యంకంటె అధికమైన శోభతో ఉన్నావు. దురదృష్ట మంతా మాదే. నీనుంచీ ఏమీ పొందలేకపోతున్నాము. లక్ష్మి చంచలత వల్ల రత్నాకరుణ్ణి వదలినా, ఆ రత్నాకరునికేమీ హీనత కలుగ లేదు. అప్పుడు అంతటివాణ్ణి వదలిన లక్ష్మి నీచులు, ఖలులు, లుబ్ధులు మొదలయిన వాళ్ళ యిండ్లలో పడి, ఇంతవరకు సత్పురుషుణ్ణి చేరాననే సంతోషం పొందలేదు."

నైరాశ్యవిషాతురుడైన కౌశికుడు ఈ విధంగా అని, నరపతివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని, భార్యజీవిక పాడైపోతుందనే విషాదంతో ఉరి పోసుకొని చావడానికి సిద్ధమయాడు. కరుణాసింధువు, అర్థిబంధువు అయిన రాజు అతని కంఠంమీది ఉరితాడు తొలగించి, "విప్రుడా, ఒక్క పని చేయి. నన్ను పట్టుకొని, కట్టివేసి, నా శత్రురాజు నగరానికి తీసుకొని వెళ్ళు. నన్ను చంపదలచినవాడు గనుక, అతడు నీవు కోరిన దానికంటె హెచ్చు ధనమిస్తాడు." అని అన్నాడు. రాజు మాటలు విని విప్రుడు సిగ్గుపడుతూనే, ధనతృష్ణతో అతనిని కట్టి శత్రురాజు వద్దకు తీసుకొని వెళ్ళాడు. శత్రురాజు మహేంద్రసేనుని చూచి, అతని వృత్తాంతం విని ఆశ్చర్యంతో ప్రశంసించాడు. పిదప ఆ విప్రునికి ధన మిచ్చి, తన సింహాసనంలో రాజును నిలిపి, అతని చరణాలపై ముఖం మోపి, మన్నించమని విన్నవించి, అతనిని ప్రసన్నుని చేశాడు.

మహేంద్రసేన మహారాజును నేనే. ధనహీనుడై యాచనకు వెళ్ళిన కౌశికుడే జీవశర్మ. అని జినదేవుడు పూర్వచరితం తెలిపాడు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మహేంద్రసేనావదానమనే డెబ్బయి తొమ్మిదవ పల్లవం.

సుభద్రావదానం

పరోపకారంలో పట్టుదలగల సత్పురుషులు ఎంత చిక్కులు పెట్టినా ఉద్వేగం పొందరు. జుట్టు పట్టుకొని అవమానపరిచినా, హితమే చెబుతారు. ఎన్ని కష్టాలయినా సహిస్తారు.

ఒకప్పుడు పురందరుడు తనకు ఇష్టుడయిన సుప్రియుడనే గంధర్వ రాజు మందిరానికి స్నేహంతో వెళ్ళాడు. సుప్రియుడు చాల సంతోష పడి, ఎంతో గౌరవాదరాలతో అతనిని పూజించి, ఆసన మిచ్చి, కూర్చోబెట్టాడు. ప్రణయివత్సలుడైన పురందరుడు అతనితో "సుప్రియ, రా. భూలోకానికి వెళ్ళుదాము. భూలోకంలో శుద్ధోధను డనే రాజుకు పుణ్యమహోదధి అయిన పృథివీపతి పుత్రుడుగాపుట్టాడు; శమామృతం పొందాడు. దానిని జగత్కుశలంకోసం పంచిపెడుతు న్నాడు. మనకు కూడా పంచిపెడతాడు." అని అన్నాడు. "అయ్యో! నేను వీణలో గీతసారణను యోజన చేసినాను. ఎలా వెళ్ళగలను? తర్వాత గీతసారణ దుష్కరమవుతుంది." అని గంధర్వరాజు ఇంద్రు నితో అన్నాడు. ఆ మాటలు విని ఇంద్రుడు మనస్సు కలతపడి తన లోకానికి తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు విషయాసక్త చిత్తులకు కుశల మంటే ఇష్టం ఎక్కడ పుడుతుంది?

ఇది ఇలా ఉండగా, మర్త్యలోకంలో కుశిపురంలో ఉదుంబర వనంలో ఒక సరస్సుతీరాన సుభద్రుడనే యతి ఉండేవాడు. ఉదుంబర వృక్షాలు (మేడి చెట్లు) మొగ్గలతో నిండి కనులపండువుగా ఉండడం ఒకనాడు చూచి, విస్మయంతో కండ్లు పెద్దవి కాగా, ఇలా ఆలోచిం చాడు: "జినుడు అవతరించినా, చక్రవర్తి పుట్టినా, ఈ ఉదంబర వనంలో మొగ్గలు పుడుతాయి. లేకపోతే లేదు. నా పుణ్యంవల్లనే ఈ అద్భుతం కలిగింది." సుభద్రుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి ఆనం దంతో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయాడు.

అక్కడ స్వర్గంలో ఆమర్త్యపతి మరొకమారు సుప్రియుని వద్దకు వెళ్ళాడు. సాధువులు పరుల కార్యాలలో తమ కార్యసాధనకన్నా హెచ్చుగా పనిచేస్తారు. "సుప్రియా, భూలోకానికి వెళ్ళుదాము. రా. క్షితితలచంద్రుడైన సుగతుడు సదుపదేశ కాంతులతో భూమిని ప్రకాశింపజేస్తున్నాడు." అని ఇంద్రుడు మరలపిలిచాడు. "దేవ, వీణలో గీతం సారిస్తున్నాను. ఇప్పుడు వదిలిపెడితే, మరల అది సాధ్యం కాదు." మరల సుప్రియుడు అదే సమాధాన మిచ్చాడు. ఆ మాటలకు అమరపతి మానమనోరథుడై తిరిగిపోయాడు.

ఇక్కడ భూలోకంలో ఉదుంబరకుసుమామోదం దిగంతాలకు వ్యాపించింది. సుభద్రుడు అది చూచి, "ఈ వనం వికసించింది. బహుశా శాస్త్ర ధర్మప్రవర్తన మన్నా జరిగి ఉంటుంది; చక్రవర్తి విజయ మన్నా సంపాదించి ఉంటాడు. లేక, సత్పుణ్య ప్రభావంవల్ల నన్నా ఈ వనమంతా పుష్పించి ఉంటుంది." అని ఆలోచిస్తూ, గర్వం పొందసాగాడు. అప్పుడు చంద్రుడనేవాడు వచ్చి, తన మాహాత్మ్యంతో అతనిని ఓడించి గర్వం పోగొట్టాడు.

ఇలా ఉండగా, జినభగవానుడు జగత్కార్యం పూర్తిచేసి, పశ్చిమ శయనంలో ఉండి పరినిర్వాణం పొందుతూ, ఈ వినయ ధర్మంలో ప్రవేశించినవా రెవరా అని ఆలోచిస్తూ "సుభద్రుడు, సుప్రియుడు మిగిలిపోయారు. సుభద్రుడేమో కష్టంలేకుండా వినయధర్మం పొందుతాడు. గంధర్వరాజేమో తారుణ్యావిభవాలతో మదించినవాడు. కష్టపడితేనేగాని, వినయధర్మం ఇతని తలకెక్కదు." అని ఆలోచించి, గంధర్వపురానికి వెళ్ళి, అత్యధిక వైభవకాంతులుగల మరొకగంధర్వరాజును సృష్టించాడు. వైదూర్యదండం వేయితీగలుగల వీణను కల్పించి, స్పర్ధతో సుప్రియుని గర్వం అణగేటట్టు చేశాడు.

కల్పితగంధర్వరాజు వేయితీగల వీణ వాయించాడు. సుప్రియునికి కోపం వచ్చి, తన వీణ వాయించాడు. తీగలు తెగిపోతున్నా వా

రిద్దరూ స్పర్ధతో సర్వస్వర మూర్ఛనలు పలికిస్తూ, సమానులయ్యారు. కల్పితగంధర్వరాజు తన వీణ తంతులన్నీ తెగిపోయినా, మూర్ఛనలు చూపాడు. సుప్రియుడు చూపలేకపోయాడు. అతని గర్వం అణగారి పోయింది. అప్పుడు జినభగవానుడు ప్రత్యక్షమై శుద్ధసద్ధర్మం ఉపదేశించాడు. జ్ఞానవజ్రంతో సత్కాయదృష్టి పర్వతాన్ని ఛేదించివేయగా, సుప్రియుడు స్రోతఃప్రాప్తిఫలం పొంది, ప్రశమమనుభవించాడు.

ఇక్కడ భూలోకంలో ఉదుంబరకుసుమసంచయం వృద్ధునిసంభోగం వలె క్రమంగా కుంగిపోసాగింది. పూవులు వాడిపోవడం చూచి, సుభద్రుడు దుఃఖంతో "నా పుణ్యాలు సన్నగిలి, పాపాలు పుట్టుకు వచ్చాయి." అనుకున్నాడు. ఈ విధంగా చింతతో సంతపిస్తుండగా, ఉదుంబర వన దేవత అతనివద్దకు వచ్చి, ఇలా అన్నది. "మునీశ్వరా, దుఃఖం అనవసరం. నీపుణ్య ప్రభావంవల్ల ఈ ఉదుంబరవనం పూచ లేదు. నీ పాపపరిపాకంవల్ల వాడిపోలేదు. దీనికి కారణం విను. సుగతుడు అవతరించడంవల్ల ఈ పూవులు పుట్టాయి. అతడు అనుత్తరజ్ఞానం పొందగా వికసించాయి. పరినిర్వాణం ఆసన్నంకాగా, వాడి రాలి పోతాయి. తథాగతుడు కుశిపురంలో పరినిర్వాణం పొందదలుస్తున్నాడు."

కాననలక్ష్మి మాటలు విని, సుభద్రుడు వేడిగా నిట్టూర్చి, ఆలోచనలో పడ్డాడు. "శాస్త్ర ధర్మవినయోపదేశపాత్రుణ్ణి అవుతాననే ఆశాబంధం ఇంతకాలమూ నా హృదయంలో మెలగుతూ ఉండేది. శాస్త్ర ధర్మప్రవచనం చేస్తుండగా, ఆయన వదనాంబుజం చూచి, క్లేశదూరులై సంపూర్ణ కుశలులైనవారు ధన్యులు. ఆయన పరినిర్వాణం పొందితే, శోకప్రశమనంలో ఇక మిత్రుడెవరు? తీవ్రతృష్ణార్తులకు బంధు వెవరు? మండిపోతున్న ఈ భవమరుతటంలోని ప్రజలు జ్ఞానాతిశయాలోక ప్రసరరుచిరాలైన పుణ్యపీయూషధారలు తమ శ్రోత్రపాత్రలతో ఇక ఎవరి వదనచంద్రునినుంచి తాగి తనుస్తారు?

జినభగవానుడున్న కుశిపురానికి వెళ్ళుతాను. సులభమైతే ఆయన పశ్చిమ దర్శనమయినా పొందుతాను. ”

ఈ విధంగా ఆలోచించి, ఉత్సాహంతో క్షణంలో అక్కడ అంతర్ధానం చెంది, మనోజవంతో మల్లరాజులకు ఆశ్రయమైన కుశిపురం చేరాడు. అక్కడ అర్కశాల అనేచోట కుసుమారామంలో పడుకుని ఉన్న జినదేవుని దర్శనంకోసం అర్కశాల ద్వారంలో ఉన్న ఆనందుణ్ణి అభ్యర్థించాడు. ఆనందుడు అతనితో నెమ్మదిగా లోగొంతుకతో వేళ్ళెత్తి అడ్డంగా ఊపుతూ, అతనికి అర్కశాలా ప్రవేశాశను పోగొడుతూ ఇలా అన్నాడు :—“ సుభద్ర, ఇది ప్రశ్నలు అడిగి విసిగించే సమయం కాదు. తథాగతుడు అలసిపోయి, కాయశాంతికోసం విశ్రమిస్తున్నారు. పరుల వ్యథలు తెలియనివారు అవసరానవసరాలు ఆలోచించక, ఎప్పుడూ, ఏవిధంగానైనాసరే, స్వార్థంకోరుతారు. దేశ కాలాలు తెలియక అడిగేవాడు మనశ్శాంతిని కోల్పోయి, సిగ్గుతో వెళ్ళిపోతాడు. జినభగవానుడు తనువు చాలించనుండగా, నదులు ఆయనకు ఇబ్బంది కలుగకూడదని వేగంవదలి నమ్రతతో పారు తున్నాయి. వాయువులు పెద్దగా వీచడం మానుకున్నాయి. తరులతలు కూడ సంతాపంతో కదలడం మానుకున్నాయి. ”

ఆనందుడు ఈ విధంగా పలుమారు ఎంతగానో నివారించినప్పటికీ, సుభద్రుడు వినక, ఆశాభంగం కలుగగలదనే భయంతో ఇలా అన్నాడు :—“ నేను అవసరావసరాలు ఎరుగుదును. ప్రసన్నుడవై అర్థిసులభుడైన జినుణ్ణి చూపించు, ఇలా నిష్ఠురుడివి కాకు. నీడ నిచ్చే పండ్లచెట్టును చూచి పథికులు వచ్చి, చల్లగా విశ్రమించినమీదట సంతోషంతో గంతులు వేస్తూ ఆ చెట్టెక్కి పండ్లు కోసుకొంటారు. ఇలాగే దినదినమూ క్రొత్తక్రొత్తవారు వచ్చి పీడిస్తూనే ఉంటారు. ఈ తరురాజం ఆశ్రితవత్సలం గదా, సకలార్థులకు సులభాధారం కదా, అని ఊరుకొనివుంటారా ? కొమ్మలు విరచి, మోడుచేసి, పండ్లు కోస్తారు.

ఈ కష్టాలు చెట్టుకు కలుగుతున్నవే అని ఏమైనా అనుకుంటారా ?"
అని ఇలా ఆనందుణ్ణి ఎంతబతిమాలినా, ప్రయోజనం లేనందున, అతడు ఆనందరహితుడయ్యాడు.

సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు ఈ సంగతి గ్రహించి, సురలోకంనుంచి, మరల శయ్యను చేరి, సుభద్రుని పంపుమని ఆనందునికి వినబడేట్టు గట్టిగా అన్నాడు. సుభద్రుడు అనుమతి పొంది లోపల ప్రవేశించి, నిర్ధనుడు నిధిని పొందినట్టు సుగతుని దర్శించి, నమస్కరించి, కన్నీరు జాలువారగా, ఇలా విన్నవించాడు : " భగవన్, ఈ భువనం ఎంత దరిద్రగొట్టుది ? నీవు వదలిపోయిన తర్వాత అంధకారబంధుర మౌతుంది. ఏమిటి ఈ భువనానికి గతి ? మోహనిద్రాముద్రితమైన ఈ జగత్పద్మాన్ని నీవుకాక మరొక సూర్యుడు జ్ఞానరీతులతో వికసింపజేసేవా డెవడు ? నీవు అకారణంగానే సమస్త జగత్తులకు ఉపకారం చేసి సర్వసులభుడైనవాడివి, నాకు దుర్లభుడయిపోయావే!"
ఇలా విన్నవించగా, భగవానుడు ప్రసన్నకాంతులు వెదజల్లుతూ, ముఖాంబుజం ఎత్తి నవ్వుతూ అన్నాడు : " వత్స, అనిత్యత అనేది నిత్యమని నీవు తెలుసుకోలేకపోతున్నావు. అన్ని సంస్కారాలూ క్షణికమైనవి. అయినప్పుడు ఈ దేహాన్ని అంటిపెట్టుకోడంలో పట్టుదల ఎందుకు ? సూర్యుని చక్రనేమి క్రమభ్రమణంతో పుట్టిన క్షపా శబలితాలైన దినాలు, మానవుల జీవితశకలాలు కాలమనే మహాచక్రం క్రిందపడి నుసినుసి అయి దూరంగా వెళ్ళిపోతాయి. అపారమైన ఈ సంసారం (ప్రపంచం) బెదరిన లేడి చూపులవలె చంచలమైంది. ఈ కనిపించే మహాపర్వతాలు విరిగిపడి మాయమౌతున్నాయి. జలధులు ఇంకిపోతున్నాయి. వెంటపుట్టిన పంచభూతాలతోపాటు ఈ భువన పరంపర జారిపడి నశించిపోతున్నది. బహుపరిచయంగల - ఎన్నో జన్మల పరిచయంగల - ఈ కాయసమూహం చిరస్థాయి కాదు."

భగవానుడు ఇలా సుభద్రునికి ప్రశమనంకోసం ప్రసాదానందిని

అయిన సత్యధర్మకథను వ్యక్తంగా ఉపదేశించాడు. సుభద్రుడు తన త్రిదండకమండల్వాది సంభారాన్ని భారం దింపుకొనే బాటసారిలాగ వదలివేసి, శాస్త అయిన జినుని శాసనంతో ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించాడు. సర్వక్లేశసంచయం క్షీణించగా, అతడు అర్హత్వదం పొంది, "అయ్యో! నాకు శిష్యత్వం ఉచితం కాదు. కట్టెదుట భగవానుని పరినిర్వాణం ఎలా చూడగలను? కనుక మొదట నా శరీరం త్యజించి, స్వస్థానం పొందుతాను." అని ఆలోచించి, పంచాధిష్ఠాన నిష్ఠతో పాము కుబుసం వదలినట్టు శరీరం వదలి, పరినిర్వాణం పొందాడు. అతనికి దేహసంస్కారం చేయవలసివచ్చినప్పుడు, "ఇతడు ఎవరి సంప్రదాయానికి చెందినవాడు? ఎవరు సంస్కారం చేయాలి?" అని భిక్షువులకు, తీర్థికులకు వివాదం ఏర్పడింది. తీర్థికులు ఉత్తరక్రియల సమయంలో అతని శిబికను - పాంచభౌతిక దేహం ఉంచిన పల్లకివంటి పాడెను - మోయలేకపోయారు. అపుడు భిక్షుగణం అతనికి ఉత్తర క్రియలు జరిపి స్తూపం నిర్మించి, ముందుగానే అతని పరినిర్వాణం జరుగడానికి కారణం ఏమిటని సుగతుని ప్రశ్నించారు. ఆయన ఇలా అన్నాడు :

"ఇతడు పూర్వం వారాణసిలో వసించే విప్రుడు. పేరు అశోకుడు. కాశ్యపుడనే శాస్తకు ప్రాణమిత్రుడుగా వుండేవాడు. అతడు కాశ్యపుడు పరినిర్వాణం చెందుతుండగా, కాశ్యపుని అంటిపెట్టుకొన్న దేవత ఆదేశంతో అతనివద్దకు వెళ్ళి, ధర్మవినయం స్వీకరించి అర్హత్వదం పొందాడు. భక్తిశీలుడైన ఆ అశోకుడు తన గురువుకు ముందే దేహం వదలాడు. అది చూచి, దేవత "ఈ సుకృతి కాశ్యపుడు పరినిర్వాణం చెందకముందే దేహం త్యజించాడు. అలాగే నేను కూడ గురువుకు ముందుగానే, దేహం త్యజిస్తాను." అని ప్రణిధానంచేసి త్యజించింది. ఆ శ్రద్ధవల్ల ఆమె సుభద్రుడై పుట్టింది. పూర్వం కకుత్సందుడనే శాస్త పశ్చిమశయనంలో - పరినిర్వాణ సమయంలో - ఐదువందలమంది

మునులు అర్హాత్వం పొంది, అతని ఎదుటే భక్తితో దేహత్యాగం చేయడం చూచింది. తర్వాత సుభద్రుని జన్మ యెత్తింది. పర్యంత సమయంలో (మరణ సమయంలో) దేహంలో కలిగే స్వాభావికమైన వ్యథ అతనికి కలుగకుండా నేను నిగ్రహించాను. కనుక అతడు వ్యథ లేకుండా మరణించాడు.

మరొక జన్మలో అతడు బ్రహ్మదత్తుడై జన్మించాడు. నేను అతని వాహనమైన అశ్వంగా పుట్టాను. ఒకమారు యుద్ధంలో అతడు శత్రువులకు భయపడి పారిపోయాడు. అప్పుడు నేను శత్రుశస్త్రాలతో పేగులు తెగినప్పటికీ లెక్కచేయక అతనిని దాటించి సురక్షిత ప్రాంతానికి చేర్చాను.

ఇంకొక జన్మలో నేను కన్యాకుబ్జవనంలో హరిణయూథనాయకుడుగా పుట్టాను. సుభద్రుడు నా యూథంలోనే ఒక జింక అయి అనుసరించేవాడు. అప్పుడు ఒకమారు కర్ణుడనేరాజు వేటకు వచ్చి, వనం చుట్టూ ముట్టడివేశాడు. జింకలు భయపడి ఒక నదిగట్టు చేరాయి. తప్పించుకొనిపోవడానికి వేరేదారి లేకపోయింది. నేను నిశ్చలంగా నదిలో దిగాను. భయపడిన మృగాలన్నీ నా వీపుమీద కాళ్ళు ఆనించి నదిని దాటాయి. వాటి గిట్టల తాకిడికి నేను నలిగిపోయి మరణాసన్నుడనయ్యాను. అన్నీ జింకలు దాటాయిగాని, సుభద్రహరిణ మొక్కటి మిగిలిపోయింది. దాని భయం చూచి, నేను నా దుస్సహ బాధను సహించి, కరుణతో దానిని గట్టుచేర్చి, గట్టుమీది ఇసుకదిబ్బపై పడి మరణించాను. ఇప్పుడుకూడా ఆ విధంగానే వ్యథను సహించి, సుభద్రుణ్ణి దాటించాను. — ఇలా చెప్పి భగవానుడు మౌనం అవలంబించాడు.

పిదప భిక్షువులు సుప్రియుని కుశలావాప్తికి కూడా కారణం తెలుపవలసిందని కోరగా, ప్రణయవత్సలుడైన సర్వజ్ఞుడు నెమ్మదిగా యిట్లా అన్నాడు

పూర్వం కాశ్యపుడనే శాస్తకు సుధి అనే ఉపాసకుడు ఉండేవాడు ; కాశ్యపుని అనుగ్రహంవల్ల శిక్షాపదం పొంది ప్రసన్నచిత్తుడై ఉండే వాడు. ఒకనాడు సుధి గీతికుశలుడైన గాంధర్వికాగ్రేసరుణ్ణి చూచి గంధర్వాధిపతి అయితే బాగుండునని ప్రణిధానం చేశాడు. ఆ ప్రణిధానంవల్ల సుప్రియుడుగా పుట్టాడు. శిక్షాపదాలు స్వీకరించడంవల్ల ధర్మవినయ సంకలితుడయ్యాడు. సుభద్ర సుప్రియులను ఇద్దరినీ నేను ఎప్పుడూ కుశలవంతులుగా చేశాను. ఇతరుల అభిమతాలు పూర్తి చేయడంలో నిర్వ్యథతో పూర్తిచేయడం నా పని.

పూర్వం స్వర్గతుల్యమైన అజితోదయమనే పట్టణం ఉండేది. దానిని విజయంతుడనే ఇంద్రసముడైన రాజు ఏలేవాడు. అతడు పుణ్యప్రవృత్తితో రాజ్య మేలుతుండగా, ధర్మమార్గానుయాయులైన పౌరులు మరణానంతరం స్వర్గం చేరేవారు. ఆ పౌరులతో సురభూములు నిండి పోయాయి. రాజు పుణ్యానుభావంతో మానవులతో స్వర్గం నిండిపోవడం చూచి, సురపతి అతని సత్త్వసంపదను పరీక్షించడానికి ఒక యుక్తి చేశాడు.

ఇంద్రుని మాయవల్ల క్రూరులు బయలుదేరి, పృథివీపతిని చేరి, శరీర మాంసమూ, రక్తమూ దానమిమ్మని కోరారు. ఆ పృథివీపతి నిర్వికారచిత్తంతో తన శరీరం కోసి, వారి కిచ్చాడు. ఎముకలు మాత్రమే మిగిలిపోయాయి. అప్పుడు, "ప్రాణులు తరించడంకోసం చేసిన ఈ శరీరదానపుణ్యంతో నాకు అనుత్తరసమ్యక్సంబోధి కలుగు గాక!" అని ప్రణిధానం చేశాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు అతనిని సమీపించి "రాజన్ ! నీవు నీ దేహమాంసం కోసి యిచ్చేటప్పుడు ఎంతో బాధ కలిగి ఉంటుంది. దానివల్ల నీకు మనోవికారం కలుగ లేదా ? నిజం చెప్పు." అని అడిగాడు. అర్థుల అభిమతాలు పూరించి నందుకు హర్షంతో ఉత్ఫుల్లలోచనుడైన రాజు, ఆ మాటలు విని, "నాకు వ్యథ కలిగినప్పుడు మనోవికార మేమీ కలుగకపోవడమే

నిజమైతే నా దేహ వ్రణాలన్నీ మాని, గాయాల మచ్చలు కూడా లేక ముందులాగే కాంతివంతం కానీ! ” అన్నాడు. ఈ మాటలు అనీఅనగానే, అతని దేహం మేఘ వినిర్ముక్తమైన చంద్రబింబంవలె స్వస్థత చెంది కాంతివంతమైంది. ఇతరుల కార్యాలలో వ్యథపొందని ఆ విజయంత మహారాజును నేనే — అని భగవానుడు చెప్పి ధ్యానని మీలితలోచను డయాడు.

అమృతాంబుధి సురగణంకోసం, మంథాద్రితో తరచినా బాధను సహించింది. పరహితకార్యసన్నద్ధులైన విమలమానసులు తమ దేహానికి అపాయం కలిగినప్పటికీ వికారం పొందరు. అలాటివారికి వ్యథగూడ సుఖకరమే.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సుభద్రావదానమనే ఎనభయ్యవ పల్లవం.

హేతూత్తమావదానం

బాగా దున్నిన భూమిలో విత్తినది, కృతజ్ఞుని హితంకోసం చేసినది, గుణోన్నతునికి సమర్పించినది, అల్పతరమైనప్పటికీ శాఖా సహస్రాలతో వృద్ధి పొందుతుంది.

జేతవనారామంలో విహరిస్తున్న జినభగవానుడు ఒకనాడు తన కథాప్రబంధరీతులను వినడానికి వచ్చిన భిక్షువులతో ఇలా అన్నాడు: స్వభోగంకోసం ఆర్జించేదంతా వ్యర్థం. అదే అర్హతునికి అర్పిస్తే సఫలమవుతుంది. సమర్థతతో సత్పాత్ర ప్రతిపాదితమైన దక్షిణ సత్సంగతి వలె అక్షయమై అసంఖ్యగుణాలు పొందుతుంది.

పూర్వం పాటలీపుత్ర వాసులైన కొందరు వణిక్కులు చందనం సంపాదిద్దామనే ఆశతో పెద్ద ఓడ యెక్కి చందనద్వీపం చేరారు. అక్కడ గోశీర్షమనే శ్రేష్ఠమైన చందనం సంగ్రహించి, సంతోషంతో వెనుదిరిగి, నడిసముద్రం చేరారు. అప్పుడు అకాలంలో ఝంఝూ మారుతం వీచి, తరగలు హెచ్చి, ఓడ కాలు ఊయలవలె విశృంఖలంగా ఊగిసలాడసాగింది. బెహారులు ప్రాణభయంతో దేవతలను స్తోత్రం చేయసాగినారు. ఏమైనా ఫలంలేక ఓడ వారి మనోరథంతో పాటు రెండుముక్కలుగా విరిగింది. సార్థనాయకుడైన (బెహారులపెద్ద అయిన) పుణ్యసేనుడు దయ కలిగి ప్రాణరక్షణోపాయం ఆలోచించాడు. "నా యింటి సమీపంలో ధర్మబోధి అనే ఉపాసకుడున్నాడు. అతడు కష్టసమయంలో హేతూత్తముడైన శాస్తనే స్తుతిస్తాడు. నేనూ అలాగే చేస్తాను." అని ఆలోచించి, మనసులో హేతూత్తముణ్ణే శరణు పొంది, గద్గద స్వరంతో, కన్నీటితో "మహానుభావుడు, సంబుద్ధుడు, కల్యాణకల్పవృక్షము, సకలక్లేశశామకుడు అయిన హేతూత్తమార్హతునకు నమస్కారం." అని ప్రార్థించాడు. ఈ ప్రార్థన చేయగానే, అగ్నిదేవత ప్రత్యక్షమై సార్థవా

హులను బదికించి, సముద్రతీరానికి చేర్చింది. ఆ మహా ప్రాణభయం నుంచి ముక్తులైన వణిజులు స్వదేశానికి వచ్చి, నిరంతరం హేతూత్తమ నమస్కారనిరతులయారు.

ఇలా ఉండగా ఒకప్పుడు శాస్త అయిన హేతూత్తమునికి కర్మశేషంతో తీవ్రతాపంతో జ్వరం తగిలింది. భవమహాభయాన్ని శమింపజేసే భేషజంవంటి చూపుతోనే సర్వజగత్తులకు స్వస్థత చేకూర్చే వారుగూడ కర్మలత చుట్టుకోగా, దానితోనే కట్టుబడిఉండక తప్పడం లేదు.

హేతూత్తముని జ్వరవార్త విని చంద్రావలోకుడనే రాజు వచ్చి, ఆయన తీవ్రసంతాప శాంతికోసం గోశీర్ష చందనం సంపాదించడానికి అంతటా వెదికి సార్థపతి అయిన పుణ్యసేనుని వద్దకు వచ్చి, నాలుగు లక్షల బంగారునాణేలు సమర్పించి గోశీర్ష చందన మిమ్మన్నాడు. భూమిలో దుర్లభమైన గోశీర్ష చందనాన్ని సార్థపతి పణానికి ఇవ్వడానికి నిరాకరించి భక్తితో వచ్చి స్మరణ మాత్రంతోనే ఉపకారంచేసిన శాస్త దేహాన్ని చందనచర్చితం చేశాడు. హారతుషారశశిశైత్యాన్ని పరిహసిస్తూ, తన కీర్తివలె శుభ్రమైన చందనంతో హేతూత్తముడు జ్వరం తొలగి ఆరోగ్యవంతుడయాడు.

ఈ పుణ్యానుభావంతో పుణ్యసేనుడు చంద్రునివలె కాంతిగలవాడు, సర్వాంగాద్భుతసౌరభుడు అయినాడు. చందన ద్వీపంనుంచి వచ్చేటప్పుడు సముద్రంలో పడిపోయిన ఇతర వ్యాపారుల చందనరత్నాదులు కూడ అతనికి తన ఇంటి దొడ్డిలోని బావిలో దొరికాయి. అదంతా తనదనే భావంతో అతడు భిక్షుసంఘాన్ని భోజ్యరత్నాంబరాలతో పూజించాడు.

దివ్యప్రభావాభరణ కలితమైన పుణ్యసేనుని సిరికి కారణమేమని హేతూత్తముని ఉపాసకుడు అతనిని ప్రశ్నించాడు. జ్ఞానలోచనుడైన హేతూత్తమదేవుడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ, "నన్ను చందనంతో అలద

డంవల్ల పుణ్యాసేనునికి ఈ సిరి అబ్బింది. సుకృతశీలుడైన అతడు చేసిన కర్మ అమృతత్వం పొందింది. దాని తుంపరలు మాత్రమే ఈ సిరి. ఇతడు ఈ కుశలమూలాల పరిపాకమైన పశ్చిమజన్మలో ప్రవ్రజ్యతో అనుత్తరమైన సమ్యక్సంబోధిని పొందుతాడు. 'చంద్రశ్రీ' అని ప్రసిద్ధి పొంది, విశాలమైన పుణ్యచందన వృక్షమూలంలో తథాగతుడుగా విలసిల్లుతాడు." అని తెలిపాడు.

శాక్యముని మాటలకు భిక్షువులందరూ ఆశ్చర్యం పొందారు. అర్హతులనే సుక్షేత్రంలో శ్రద్ధతో పడిన సుకృతవంతుల దానకణమనే అంకురం శాఖోపశాఖలతో వర్ధిల్లి, పుణ్యామోదమద ప్రమోదానికి నెచ్చెలులు, త్రిదశాధిపత్యవిశద సంపదలు కలిగించేవి అయిన పూవులు పూచి, పరిణామంలో వైరాగ్యలక్ష్మి అనే ఫలాలను అందజేస్తుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
హేతూత్తమావదానమనే ఎనభై ఒక్కటవ పల్లవం.

మారక పూర్వికావదానం

ప్రజలు పరలోకవాంఛతో పుత్రులకోసం అంగలార్చడం కేవలం మిథ్యాస్పృహం, వ్యర్థం. ఎవరు చేసిన పుణ్యఫలం వారు అనుభవిస్తారు గాని, మరొకరు చేసిన ఫలం అనుభవించరు. పుత్రుడు క్రూరుడై సాటిలేని దుర్మార్గం చేశాడంటే ఆ పాపంతో వంశమంతా ముఖం వంచుకొని, నశిస్తుంది.

పూర్వం శ్రావస్తిలో శ్రుతవర్మ అనే గృహపతికి, జయసేన అనే పత్నికి భవవర్మ అనే కుమారుడు పుట్టాడు. ఆ శిశువు దినదినాభివృద్ధి చెందుతుండగా, ఆ దంపతులిద్దరూ, తమవంశం ఉత్కర్షం పొందుతుందనే విశేషమైన ఆశను పెట్టుకొన్నారు. కొంతకాలానికి శ్రుతవర్మ కాలధర్మం చెందాడు. తల్లి జయసేన స్నేహ మోహపరవశురాలై కుమారుణ్ణి పెంచుతూండేది. కుమారుడైన భవవర్మ పెరిగి పెద్దవాడై, పొరుగింటి సమవయస్కుడైన మిత్రునితో కలిసి నిరంకుశమైన ఏనుగువలె లీలావిశృంఖలుడై తిరిగేవాడు.

ఒకనాడు యౌవనవిలాసి అయిన భవవర్మ రాజమార్గంలో వెళ్ళుతుండగా, సుందరి అనే ఒక సుభటుని భార్య, జారిణి, హర్మ్యశిఖరం నుంచి చూచింది. అతడు కూడ దానిని సవిలాసంగా అభిలాషతో చూచాడు. అప్పుడా యువతి మన్మథునికి నెచ్చెలివంటి పూలమాలను అతనిమీదికి విసిరింది. విభ్రమవిలాసాలతో ఒప్పే సంభోగ సూచకమైన ఆ సంకేతాన్ని మిత్రుడైన పొరుగింటి యువకుడు గ్రహించి, అతనిపై ప్రేమ గలవాడుగనుక అతనికి పరాభవం అవుతుందని శంకించి భయవిహ్వలుడై, అతని తల్లివద్దకు వెళ్ళి "అమ్మా! నీ కుమారునికి సుభటుని భార్య సైగచేసింది. ఇతడు అవినీతుడై రాత్రి స్వేచ్ఛగా అక్కడికి వెళ్ళుతాడు. భోగవ్యగ్రుమయిన మనుష్యమృగాలు సంసారమనే వ్యసనారణ్యంలో తిరుగుతూ, అఖిలసుఖాలనే సస్యాలకు

ఆశపడి, వినాశం కలిగించే మన్మథుడనే వ్యాఘ్రుని ఉరులలో చిక్కుకొని, తుదకు విషయాలనే వాడికత్తులతో మరణిస్తాయి. ఈ చపల మనస్కుడిని నేను పగటిపూట కాపాడుతాను. రాత్రిళ్ళు నీవు కాపాడు." అని చెప్పి తన యిల్లు చేరాడు. .

తల్లి అతని మాటల ప్రకారం కొడుకును ఇంటిగదిలోపల పడుకోమని చెప్పి, తను వాకిట పక్క వేసుకొని రాత్రిళ్ళు కాపాడసాగింది. కుమారుడు శౌచానికి వెళ్ళాలని, మంచినీటికోసమని వెలుపలికి వెళ్ళ దలచుకున్నా, ఆమె స్నేహమోహిత అయి, అతనిని వెలుపలికి వెళ్ళనివ్వలేదు. తల్లి ప్రవర్తనకు వాడు చాల కష్టపడి "అయ్యో, రమణీయ రాగారత్నంతో కలుద్దామంటే, విఘ్నంగా ఈ తల్లిని ఎవరు సృష్టించారు? నా అదృష్టంవల్ల తండ్రి నా యౌవనంలోనే మరణించాడు. నా దురదృష్టంవల్ల ఈ శనిపీనుగ, కాలవ్యాళి ఇంట్లోనే తిష్ఠ వేసింది. ఇది మేల్కొని వున్నప్పుడే, నాటి వెళ్ళిపోతే, ఇది పోట్లాట పెట్టుకొని మాటలంటే, జనమంతా మేల్కొంటారు. రాత్రి గడచిపోతున్నది. కాంత దూరంలో ఉంది. ఏమి చేయను? ఆ సుభగురాలు అదృష్టహీనుడైన నాకు ఎలా సులభురాలవుతుంది? ఆ సుందరి మేడ మీదినుంచి నన్ను ముఖాంబురుహం వంచి చూస్తున్నప్పుడు చెవిలోని కలువపూవు కాళ్ళమీద జారి పడింది. దానిని ఒక్క నీలపు చూపుతో చూచి శోభ కలిగించింది. చెవుల లోని తాటంక కాంతులు కపోలాలపై పడి మకరికాపత్రాలవలె అందం చేకూర్చాయి. అలాంటి సౌభాగ్యవతి భాగ్యవశంతో లభిస్తుంది." అని చింతించాడు. మరల మరల శౌచానికి వెళ్ళాలని తల్లిని బ్రతిమాలాడు. అప్పుడు కూడా తల్లి లక్ష్యపెట్టక "అక్కడే శౌచం చేయి" అని ఆదేశించింది. దానిమీద వాడు కుపితుడై, కత్తితో తల్లి తల నరికి, వేగంగా ప్రియురాలి యింటికి బయలుదేరాడు. కామోద్రేకంతో పాపంచేసే దుష్టులకు అకార్యమనేది యేమిటి?

భవవర్మ ఆయాసం లక్ష్యపెట్టక, సుందరి యిల్లు చేరి, రహస్య సంభోగసన్నద్ధురాలైన ఆవిదగ్ధను సమీపించి, ఆదరంతో తాను చేసిన మాతృవధ కృత్యం తెలిపాడు. ఏపని నింద్యమైందో దానినే మూర్ఖులు శ్లాఘిస్తారు గదా! అంత అనురాగంగల సుందరి అతని మాతృవధ క్రూరకర్మ విని కంపించిపోయి, అస్పృశ్యుణ్ణి చూచినట్టు అతని స్పర్శకు కూడా విముఖురాలయింది. మేడమీదికి వెళ్ళివస్తాననే సాకుతో అతని వద్దనుంచి వెళ్ళిపోయింది. అభిలాష కలవారు కూడ పాపాచరణవల్ల మనసు విరిగి పోతారు.

సుందరి ఆ విధంగా మనసు విరిగి, పాపపరాఙ్ముఖి అయి, మేడ ఎక్కి, "దొంగ! దొంగ!" అని భయపడినదానివలె గట్టిగా అరిచింది. ఆమె అరుపులకు, పరిజనం పరిగెత్తి వచ్చారు; కుక్కలు మొరుగుతూ వెంటబడ్డాయి. భవవర్మ భయంతో యింటికి పరిగెత్తి వచ్చాడు. వచ్చి, "అయ్యో! దొంగలు నా తల్లిని చంపివేశారు." అని పెద్దగా ఏడుస్తూ, ఉదయం కాగానే తల్లికి శరీర సంస్కారం చేశాడు. కాని, ప్రచ్ఛన్న పాపసంతాపంతో అతని మనస్సు దహించుకుపోయింది. ఘోరనరకం తప్పదనుకుంటూ, దేశం తిరిగాడు. "తల్లి హత్యకు ప్రాయశ్చిత్తమేమిటి?" అని ఆ పాతకి ప్రతి బ్రాహ్మణునీ అడిగాడు. "మాతృవధ క్రూరపాతకానికి నిష్కృతి లే"దని వారన్నారు.

కొంతకాలానికి అతడు జేతవనానికి వెళ్ళి భిక్షుగణం చెప్పిన సర్వ పాపప్రణాశనమైన ధర్మోపదేశం విన్నాడు. పిదప ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, స్వాధ్యాయనిరతుడై, త్రిపిటకాధ్యయన పరుడై ధర్మబోధకుడయ్యాడు. ఇది ఇలా ఉండగా, ఒకనూరు సర్వజ్ఞుడు అక్కడికి వచ్చి, "ఈ పాపిష్ఠునికి ప్రవ్రజ్య ఎందుకిచ్చారు? మాతృవధ క్రూరకిల్బిషం వల్ల ఇతనికి మరణానంతరం అగ్నితరంగాలలో చిరనివాసం ఏర్పడుతుంది." అని అన్నాడు.

తథాగతుడు ఈ విధంగా తెలిపినమీదట, ధర్మోపదేశకుడైన

భవవర్మ కాలధర్మం చెందినమీదట ఘోరనరకంలో పడ్డాడు. నరక లోకంలో తీవ్రవహ్ని శిఖలలో బహుకాలం ఉడుకుతూ, నరకవాసులకు కూడ దుఃఖం కలిగించాడు. ఒకనాడు నరకపాలకుడు గదతో అతనిని కొట్టి పిండిపిండి చేశాడు. దానితో పాకాగ్నిలో దేహం పూర్తిగా కాలి నశించాడు. కాని, ప్రవ్రజ్యా ప్రభావంతో దివ్యాభరణభూషి తుడై చతుర్మహారాజికులనే దేవతలలో పుట్టాడు.

తర్వాత విమల పుష్పమాలికలు శిరస్సున ధరించి, కేయూరహార మణిమయూఖాలతో అద్భుత కాంతులతో చంద్రునిలాగ వెలుగుతూ దేవతలకుకూడా వందనీయుడవుతూ, తన ప్రభావపుంజం వెన్నంటి రాగా, సుగతుని దర్శించి వందనం చేయడంకోసం భూలోకానికి వచ్చాడు. శాస్త్రపాదపదయుగ్మానికి ఆదరంతో వందనం చేసి, ఆనం దంతో తన సుందర ముఖారవిందం వికసించగా, సుగతుని ధర్మోప దేశకథలతోనే మనస్సు పవిత్రమై అశ్రుతమైన సత్యం దర్శించి, తరించాడు.

దీర్ఘోపభోగాలతో, వ్యసనాలలో కూరుకుపోయిన మానవునికి పాప ప్రదోషతిమిరాలు అణగారినప్పుడు, పవిత్రమైన సుకృతప్రభాతవేళ విశాలమైన కుశలకాంతిని కలిగిస్తుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో

మాణకపూర్విాకావదానమనే ఎనభై రెండవ పల్లవం.

రాహులకర్మప్లుత్యవదానం

ప్రాణులు గర్భంలో ఉన్నప్పుడు, తర్వాత గర్భంలో వ్యాపించినప్పుడు, శిశువులుగా ఉన్నప్పుడు, యువకులుగా పెరిగి క్రమంగా వృద్ధాప్యం పొందినప్పుడు ఏ స్థితిలో ఉన్నా, సాటిలేని కాలమనే గజం తామరతూడులాగ పెరికివేసినప్పటికీ కర్మతంతువు తెగదు.

ఒకమారు శుద్ధోధనుడు భగవానుడైన సుగతుని భోజనానికి ఆహ్వానించాడు. సుగతుడు భిక్షువులతోపాటు వెళ్ళి భోజ్యప్రతిగ్రహం చేశాడు. భోజనానంతరం ఆసీనుడై, ప్రసన్నచిత్తుడై శుద్ధోదన పృథివీపతిని అనుగ్రహించి విశుద్ధమైన ధర్మోపదేశం చేశాడు. అక్కడ సుగతుని కుమారుడైన రాహులుడు మొదటిమారే చూచినా, తండ్రి అని తెలుసుకొని, మోదకాలు అర్పించి పూజించాడు. అప్పుడు అక్కడ చేరిన భిక్షుగణం ఈ బాలప్రణయం తిలకించి ఆశ్చర్యపడి కుతూహలంతో, భగవానునికి నమస్కరించి ఇలా అన్నారు : " ఈ శిశువు ఆరు సంవత్సరాలు తల్లి కడుపును క్షోభ పెట్టి పుట్టాడు. నీకు అచ్చం ప్రతిబింబమే. దీనికి ఏ కర్మవిపాకం కారణం? యశోధరా దేవి గర్భభాగం అధికమై ఆ రేళ్ళపాటు అవమానం, చిరతర బాధ సహించడానికి ఏమిటి కారణం?" భిక్షువులు ఈ విధంగా చనువుతో ప్రశ్నించగా, సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు క్షణకాలం ధ్యానించి కారణం వినండని ఇలా అన్నాడు :

విదేహ దేశంలోని మిథిలలో పుష్పదేవుడనే భూపతికి సూర్య చంద్రులనే ఇద్దరు పుణ్యశీలురైన పుత్రులు ఉండేవారు. వారిద్దరికీ తపోవనమంటే స్పృహ యెక్కువ. కనుక తండ్రి మరణించగానే, నీవు రాజ్యం గ్రహించమంటే నీవు గ్రహించమని పరస్పరం బతిమాలుకున్నారు. సూర్యుడు వైరాగ్యంతో రాజ్యం పూర్తిగా పరిత్యజించి, చంద్రునికి అప్పగించాడు. చంద్రుడు జ్యేష్ఠభ్రాత శాసనం కాదనలేక

ఏమీ మాట్లాడలేక పోయాడు. పిదప సూర్యుడు శమశ్లాఘ్యమైన తపోవనం చేరి, సంతోషరాజ్యసుఖితుడై బహుకాలం తపస్సుచేశాడు.

అతడు ఒకమారు వనంలో తిరుగుతూ, తీవ్రపిపాసతో తపిస్తూ, అక్కడ తపస్సు చేసుకొంటున్న ఒక ముని కమండలువులో పెట్టుకున్న జలాన్ని చెప్పకనే తాగివేశాడు. తాగినపిదప అతనికి తెలివి వచ్చింది. చెప్పకుండా చేయకుండా జలం తాగడంవల్ల అదత్తదాన పాతకం కలిగిందే అని, మానవదనుడై పశ్చాత్తాపంతో ఇలా ఆలోచించాడు: "శరీరులు కర్మపాశం లాగగా వివశులై తమ యిష్టానిష్టాలతో సంబంధం లేకనే, సుకృతంకాని, దుష్కృతంకాని పొందుతారు. శుభ్రమైన సుకృతచరితంలో దుష్కృతకణం పడగానే ముఖం వాడిపోయి, మానవుడు దుఃఖపడుతాడు. క్షణసుఖదమైన ఈ భవ దుఃఖసంచయంలో ఆశాపాశం లాగకుండా పడిపోనివారి పశ్చాత్తాపం శతశాఖలుగా లోలోపలే ప్రవేశించి వ్యాపించి ఎండిస్తుంది. కనుక నేను రాజు సమక్షానికి వెళ్ళి చేసిన పాపం తెలియజేస్తాను. రాజశాసనశుద్ధులైనవారికి ధర్మంపట్ల అప్పూసప్పూ ఏమీ ఉండదు. ధర్మప్రవృత్తులకు శాస్త్రం మార్గదర్శకం; రోగార్తులను గట్టెక్కించేవాడు చికిత్సకుడు; పాపకర్మ ప్రవృత్తులను ధర్మమార్గంలో నడిపించే నేత వర్ణాశ్రమగురువైన నరపతి."

అతడు సంతాపంతో ఈ విధంగా ఆలోచించి, వెంటనే తనసోదరుడైన రాజువద్దకు వెళ్ళి తాను చేసిన అదత్తాదానపాతకం తెలియజేశాడు. చంద్రమహారాజు జ్యేష్ఠభ్రాతను చూచి, చాల ఆనందించి, పూజించి, "ఆజన్మశుద్ధభావులయినవారికి పాపం అంటదు. దైవాత్తు ఏదైనా అనుచితమైన చిన్నపని చేసినప్పటికీ, అంతంలో పశ్చాత్తాపం పొందితే సంశుద్ధి." అని మనవి చేశాడు. ఆ మాటలు విని సూర్యుడు "సద్ధర్మధవళాంశుకంవంటి ఈ దేహంలో కళంకలేశం కూడా సహించను. శిక్ష కోరుతున్నాను. కనుక ఆలోచించి శిక్ష విధించు. రాజదండంవల్ల పాపం నిప్పులోలాగే కాలి, పవిత్రమౌతుంది." అని

పలుమారు పట్టుదలతో కోరాడు. దానికి చంద్రమహారాజు "రేపు ఉదయం తగిన శిక్ష విధిస్తాను. ఈ నా ఉద్యానవనంలో వేచిఉండండి." అని చెప్పి పౌరకార్యార్థం వెళ్ళాడు.

సూర్యుడు ఈ విధంగా నియమనిశ్చలుడై ఉద్యానవనంలో ఎదురు చూస్తుండగా, రాజు, ఆ సంగతి మరచిపోయి ఆరుదినాల తర్వాత వచ్చాడు. ఆహారం సేవించనందున బక్క-చిక్కి-పోయిన అన్నను చూచి, తన మరపును నిందించుకొంటూ, అతనిని ప్రసన్నుని చేసుకొన్నాడు. బ్రాహ్మణులతో సహా ఆలోచించి, అతనిపాపం ఆరు దినాలు క్లేశమివ్వడంవల్ల పోయిందని నిర్ణయించాడు. అతడు అరణ్యానికి తిరిగి వెళ్ళినపిదప తనకు సమ్మోహబుద్ధి కలిగినందుకు తపించాడు.

నేనే ఆ సూర్యరాజర్షిని. ఈ శిశువు చంద్రమహారాజు. మునికి ఆరుదినములు కష్టం కలిగించడంవల్ల, ఆరుసంవత్సరాలు గర్భవాసంలో కష్టపడి జన్మించాడు.

పూర్వం ఒకప్పుడు ఒకగొల్లని భార్య భద్ర అనేది తన కుమార్తె హారిణితో పాటు పెరుగు అమ్మడానికి బయలుదేరింది. కుమార్తె తన బరువైన దధిభాండం వృద్ధురాలి కిచ్చి, ఆమె మోసుకొన్న చిన్న తేలికకుండను తీసుకుంది. ముసలితల్లి ఒకటిన్నరయోజనం పెద్దకుండను మోసుకొని రావడంవల్ల, పట్టణసమీపం చేరేసరికి అలసిపోయింది. ఆ ఆభీరతరుణే యశోధర. ఆరుకోసులు తల్లితో బరువు మోయించడంవల్ల ఆరు సంవత్సరాలపాటు గర్భభారంతో క్లేశపడింది. ఈ దేహధారులకు ప్రాక్తనకర్మ వెంటనంటే వస్తుంది. అది దేవమర్త్యపాతాళ లోకంలో గాని, శైశవంలోగాని, యౌవనంలోగాని,వృద్ధాప్యంలోగాని, మరణ కాలంలోగాని, గర్భవాసంలోగాని నశించదు.

ఈ విధంగా తథాగతుడు రాహుల పూర్వకర్మకు సంబంధించిన చిత్రకథను చెప్పగా, భిక్షుసంఘమూ, శుద్ధోదనక్షితిపాలుడు విస్మయ పరీతులయ్యారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
రాహులకర్మప్లుత్యవదానమనే ఎనభై మూడవ పల్లవం.

మధురస్వరావదానం

ఔచిత్యంతో దేవతల మనస్సులను కూడ ఆనందసాంద్రం చేసే వాడు, తన ఉత్తమ ప్రభావంచేత క్రూరుల స్వభావాన్ని కూడ తునా తునకలు చేసేవాడు, జగన్నాయకుల ప్రభావాలను కూడ జయించే వాడు అయిన వ్యక్తి తరచుగా పుడుతాడు. అతని పుణ్యం లెక్కపెట్ట డానికి సంఖ్యలు కూడ చాలవు.

పూర్వం శ్రావస్తీ నగరంలో సుధీరుడనే గృహమేధికి సునేత్ర అనే భార్యకు ఒక కుమారుడు కలిగాడు. అతడు పుట్టగానే, అతని పుణ్యకర్మలకు చిహ్నమో అన్నట్టు దివ్యరత్నవిభూషితమైన మంచం విరాజిల్లింది. దానిలో అతడు కూర్చున్నాడు. అతడు పుట్టినప్పుడు మేఘాలు మధురస్నిగ్ధనిర్ఘోషాలు చేస్తూ, పుష్పాలు రత్నాలతో సహా మధువును వర్షించాయి. కుబేరుని నిధానశతంకూడ అతనికి అబ్బి పూర్ణుడైన ఆ కుమారుని జన్మసమయంలో మధువర్షం పడడంవల్ల అతనిపేరు మధురస్వరుడు అని వాడుకయింది. అతడు పెరిగి పెద్దవాడై రత్నాలు వర్షిస్తూ, ప్రపంచాన్ని దారిద్ర్యరహితం చేయగా, తెల్లని కాకివలె యాచకుడొక్కడూ కానరాకపోయాడు.

అతని యింటికి ఒకమారు ప్రశాంతపథవర్తి అయిన ఆనందుడు వచ్చాడు. మధురస్వరుడు ఆ భిక్షువును చూచి, ఆశ్చర్యపడి తండ్రి వద్దకు వెళ్ళి, "నాయనా, ఈ వైమల్యశాలి అయిన భిక్షువు చేస్తున్న వ్రతమేమిటి ? ఇతనిని దర్శించగానే నా మనస్సు ప్రసన్నమౌతున్నది" అని ప్రశ్నించాడు. పుత్రుని మాటలు విని సుధీరుడు "పుత్ర, సత్త్వ గుణ ప్రకాశుడైన ఈ భిక్షువు శాంతివ్రతం పరిగ్రహించాడు. సమస్త జగత్తులకు సంసార ఘోరార్ణవం తరింపజేయడంలో సరళమైన సేతువు, క్రోధవ్యాధికి చికిత్సకుడు, శమసుధాప్రవాహంతో తృష్ణను పోగొట్టే

వాడు, దోషతిమిరాలను పటాపంచలు చేసే సూర్యుడు, ప్రబుద్ధకాంతి అయిన బుద్ధభగవానునికి ఇతడు శ్రావకుడు. శాంతమనస్కులైనవారికి అగ్రగణివంటివాడు; ఆనంద భిక్షువు."

బుద్ధభగవానుని పేరు వినగానే మధురస్వరుడు పూర్వజన్మ కుశల ప్రాదుర్భావంవల్ల ఒడలు పులకించి, ఆనందంతో ఆనందుని నమస్కరించి, చనవుతో భిక్షుసంఘాలతోసహా సర్వభోగాలతో పూజించాడు. తర్వాత భిక్షువులతోసహా ఆనందుడు మరలి వెళ్ళుతున్నప్పుడు కుతూహలంకొద్దీ అతని వెంటే జేతవనానికి వెళ్ళి, కాంతిరాశి అయిన తథాగతుని దర్శించాడు. ఫుల్లపద్మదళనేత్రాలతో, దివ్యలక్షణాలతో, లావణ్యలలితాకారంతో, హేమతాళవృక్షం వలె ఉన్నతుడై అమృతంతో దేహాన్ని తడుపుతున్నట్టున్న భగవానుని చూచి హర్ష నిర్భరుడై నమస్కరించి అతని పాదనఖకాంతిని మాలవలె తలపై ధరించాడు. పిదప భగవానుని తన యింటికి భోగపరిగ్రహానికి ఆహ్వానించాడు. ప్రణయివత్సలుడైన భగవానుడు అతనిని సంతోష పెట్టడంకోసం అతని యింటికి వెళ్ళి ఆతిథ్యం స్వీకరించి, జేతవనానికి మరలి వచ్చాడు.

భగవానుడు వెళ్ళిన పిదప మధురస్వరుడు అక్కడ చేరిన ప్రజలను రత్నరాసులతో నింపాడు. కొందరు పుణ్యరహితులకు ఆ రత్నరాసులు ఇంటికి తెచ్చినమీదట బొగ్గుల కుప్పలయాయి. ఆ విషయం విని మధురస్వరుడు దుఃఖపడి వారితో "అయ్యలారా, మీరు పూర్వ జన్మలో సుకృతం చేయలేదు. దయతో దానంచేయక, సంఘభోజనం చేయక, భగవానుని అర్చించక, విభవాలు లభించవు. కనుక మీరు సుగతప్రముఖమైన సంఘాన్ని ఆరాధించండి. నేను సర్వోపభోగ సామగ్రిని సంపాదించిపెడతాను." అని మనవిచేసి, వారిని పంపాడు. వారు అతడు పంపిన సంభారాలతో పాపశాంతికోసం భగవానుని సంఘంతోపాటు పూజించారు. దానితో వారి కల్మషం వెంటనే

క్షీణించి, కల్యాణంపొంది, ఇండ్లకు వెళ్ళి చూడగా, ఇండ్లు రత్నరాసులతో నిండి ఉన్నాయి.

కొంతకాలానికి మధురస్వరుడు వైరాగ్యం అతిశయించి, భగవానుని సన్నిధికి వెళ్ళి ప్రశాంతికోసం ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించాడు. పిదప శాస్త అయిన భగవానుని ఆజ్ఞప్రకారం శ్రావస్తిని వదలి, కర్వట ప్రాంతంలోని విహారానికి వెళ్ళాడు. అక్కడి ప్రజలకు శిక్షాపదాలు ఉపదేశించాడు. వారు క్లేశవిషశాంతికోసం రత్నత్రయం శరణు పొందారు.

ఇది ఇలా ఉండగా, ఆ విహార సమీపంలోని అరణ్యంలో వశించే దొంగలు దుర్గాదేవికి బలియోగ్యుడైన నరుణ్ణి వెదకడానికి అక్కడికి వచ్చారు. దుర్మార్గుడెవడో చూపిన గుర్తుతో విహారంలో ప్రవేశించి, ధ్వని విని వెలుపలికి వచ్చిన భిక్షుగణాన్ని పట్టుకొన్నారు. "దుర్గాదేవి ఉపహారానికి మాకు ఒక్క భిక్షువే చాలు." అని దొంగలు అంటున్న మాటవిని భిక్షువులు "నన్ను పట్టుకొని వెళ్ళి, తక్కిన చిక్షువులను విడవండి." అని దొంగలను బ్రతిమాలారు. వృద్ధులందరూ ఈ విధంగా అన్నతర్వాత మధురస్వరుడు దొంగలతో "నేనే దుర్గాదేవికి బలికి అర్హుణ్ణి. భిక్షుసంఘాన్నంతా వదలిపెట్టండి." అని అన్నాడు. ఆ సుందరాకారుణ్ణి చూచి, దొంగలు మంచిమాట అనుకొని, అతనిని పగ్గాలతో కట్టి లాక్కునిపోయారు. అతనికి వారు చంపనున్నప్పటికీ మనోవికార మేమీ కలుగలేదు.

వారు అతన్ని అరణ్య మధ్యంలోని ఒక దుర్గాలయానికి తీసుకొని వెళ్ళారు. ఆ ఆలయం భయంకరంగా ఉంది. బలి యిచ్చిన మహిష దేహశకలాలతో కల్పాంత మేఘాలు తమ కుమారులను బలియిచ్చినవా అన్నట్టు, పాదపీఠంపై పేరుకొన్న జింకల రక్తపుచారలతో భటులు దాసాని పూవులమాలలు సమర్పించారా అన్నట్టు ఉంది. దేవాలయ ఘంటల కొసలకు ఆత్మార్పణం చేసిన వీరుల శిరస్సులు

వ్రేలాడుతున్నాయి. అది చూడగా మృత్యువు వికసితకమలాలతో ద్వారార్చన చేసిందా అన్నట్టుంది. నరుల వేడి నెత్తురుతో ఎర్రనైన మెట్లు చూస్తే శబరకాంతల అడుగుల లత్తుక అంటుకున్నట్టు ఉంది. కిరాతకాంతలు పూజోపహారాలు తీసుకొని రానప్పుడు తమ ఒడి లోని శిశువులనే బలి యిస్తున్నారు. అలా బలియిచ్చిన పసిపిల్లల హృదయ పద్మాలు ప్రాంగణవేదికలపై చిందర వందరగా పడి ఉన్నాయి.

ఎక్కడ చూచినా, తమను చంపివేస్తారనే భయంతో వణకిపో తున్న ప్రాణులున్న ఈ సంసారం చూచి మధురస్వరుడు ధ్యానం చేసి, అర్హత్వం సాక్షాత్కరింప జేసుకొని, సర్వక్లేశాలు క్షీణించడంవల్ల వీతరాగుడై, త్రిధాతు మననపరుడై ప్రియాప్రియ వస్తువులందు తుల్య భావం కలిగి ఈ విధంగా ఆలోచించాడు : "ఆహా! భవనాశనుడైన శాస్త ప్రభావం! అతని అనుగ్రహంవల్ల నిస్సంసార సుఖకరమైన ప్రాంతాన్ని చేరాను. శాస్త ప్రసాదంవల్ల నిబిడనిగళాలతో బంధిం చిన మోహం పటాపంచలైంది. భౌతికమైన దృష్టిశైలాలు కూలి పోయాయి. తృష్ణ అనే విషయనదిని దాటాను. జన్మవృక్షాలు పడి పోయాయి. వ్యసనశమనమైన స్థానం పొందాను. ఈ స్థానంలో శోక మనే లోచనాలు బాష్పాలు ధరించవు." ఇలా ఆలోచించి సత్త్వ గుణ సముద్రుడైన మధురస్వరుడు పర్వతంవలె అచలుడుగా ఉండి పోయాడు.

పిదప చోరులు అతని మెడలో వధ్యమాల వేసి, క్రోధంతో ఆయుధాలు కదిలిస్తూ, బంగారు కాంతులీనే దేహంనుంచి బట్టలు లాగివేశారు. లాగినకొద్దీ గుడ్డలు రావడం మొదలైంది. ఈ విధంగా పెద్ద వస్త్రరాశే ముందుపడింది. ఇంతలో దేవి ప్రభావంవల్ల ఐదు వందల భూతాలు పుట్టి, ఆ ఐదువందలమంది దొంగలను అలాగే నిలబెట్టాయి. వారి చేతులలోని ఆయుధాలు కూడ కింద పడిపోయాయి.

ఆకాశస్థలినుంచి రత్నరుచిరమైన పుష్పవృష్టి కురిసింది. అతడు వ్యోమమార్గం పయనం చేయడానికి ఎగసిపోతున్నాడు. అది చూచి దొంగలు, అతని కాళ్ళు పట్టుకొని, ఆ ప్రభావంతో, అతనినే శరణు పొందారు. అతడు భూమిమీదికి దిగి, శాంతికోసం తన చరణాలపై మస్తకా లుంచిన ఆ దొంగలను చూచి, "దుష్కృతాలు వదలి ధర్మంలో మనసు ఉంచండి" అని బోధించాడు. వెంటనే వారు విగతకిల్బిషులై వైరాగ్యవంతులై ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి సంసారపరం పరాశాంతికరమైన అర్హత్పదం పొందారు.

పిదప మధురస్వరుడు ఆ ఐదువందలమంది దొంగలు, కర్వటవాసులైన ప్రజలు వెంటరాగా, శాస్తను దర్శించడానికి జేతవనం వచ్చాడు. అక్కడ, దేవతలు సిద్ధపరచగా, దివ్యజనులు తీసుకొనివచ్చిన సుధారస సంకలితమైన దివ్యాన్నాలతో భగవానుని పూజించాడు. భగవానుడు ప్రసన్నుడై శుద్ధప్రసాదగుణం కలిగించి, మోక్షమార్గానికి అగ్రదూతిక అయిన ధర్మోపదేశాన్ని వారి హితంకోసం అనుగ్రహించాడు.

మధురస్వరుని తండ్రి సుధీరుడు తన పుత్రుడు అమృతత్వ ప్రాప్తికి పాత్రుడయాడని తెలుసుకొని, తన సుకృతవశాత్తు లభించిన బంగారు తామరపూవును గ్రహించి, సుగతుని పూజించడానికి జేతవనం చేరాడు. వాడు ఆ తామరతో సుగతుని అర్చించి, అతని చరణ యుగళంపై శిరస్సు మోపి, అతని ప్రసాదమయదృష్టితో పరిమార్జితు డయ్యాడు. కుశలాలు సమీపించిన సుధీరుణ్ణి భగవానుడు చూచి, "నీవు బంగారు తామరతో నన్ను అర్చించావు గనుక, నీవు అడుగు పెట్టగానే బంగారు తామరలు పుడుతాయి. పద్మోత్తరుడు అనే పేరుతో విఖ్యాతి పొంది, సమ్యక్సంబుద్ధుడవై సకలసత్త్వసంతారణం చేసి, పరినిర్వాణం పొందుతావు." అని భవిష్యవాణి పలికాడు. సత్యదర్శి అయిన సర్వజ్ఞుని మాట విని, సుధీరుడు జగత్కల్యాణ కలనా మనోరథం మనసులో నింపుకొన్నాడు.

భవభేది అయిన శాస్తను ప్రణమించే పుణ్యసమయంలో తమ శిరస్సును భక్తితో అతనికి పాదోపధానం చేసిన సుకృతులకు స్వస్తి కలిగింది. ఆ స్వస్తితో తృప్తిపడినవారు ఇక తల్లుల ఒడిలో పడి, పాలు తాగే బోసినోటితో మూఢస్మితం చేయరు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మధురస్వరావదానమనే ఎనభై నాల్గవ పల్లవం.

మైత్రేయ్య వదానం

నయనాలద్వారా చేరి, హృదయంలో ప్రసరించి, విద్వేషమనే శూలాలను పుట్టించి, కుష్ఠరోగంవలె సర్వాంగాలు వ్యాపించే రాగ రోగాన్ని పోగొట్టే భిషక్కులకు నమస్కారం.

ఒకనాడు తథాగతుడు ధ్యానానంతరం స్వచ్ఛమానసుడై ఉపదేశించి విశ్రమించిన పిదప భిక్షువులు కౌతుకంతో ఈ విధంగా ప్రశ్నించారు : "భగవన్, నీవు సర్వలోక శోకాపహారివి. భవరోగవైద్యుడవు. నీకు రోగులంటే ఎందుకు ఎక్కువ ఇష్టం ?" "నిజమే. నాకు రోగులంటే చాల ఇష్టం. ఎందుకంటే కాయబాధకు సమానమైనది మరొకబాధ మానవులకు లేదు. జన్మాంతరంలోగూడ దైన్యానికి పుట్టినిల్లులవంటి రోగులంటేనే నాకు పక్షపాతం ఉండేది." అంటూ భగవానుడు పూర్వకథను చెప్పసాగినాడు.

పూర్వం శిఖిఘోష అనే నగరంలో శిబి అనేరాజు ఉండేవాడు. వాడు ఇతరప్రాణుల చింతలనే చూస్తూ, అర్థులకు సద్బాంధవునివలె ఉండేవాడు. సర్వేసర్వత్ర ఉన్న రోగులందరికీ నేను చికిత్సచేయాలి అని ఎల్లప్పుడు ఆ సత్వసత్త్వనికి నిశ్చయం కలిగింది. ఆర్తవత్సలుడైన అతనిని ఒకమారు చిరరోగనిపీడితుడైన ఒక పౌరుడు తనకు చికిత్స చేయవలసిందిగా కోరాడు. మహీపతి అతని స్వాస్థ్యంకోసం వైద్యుల నందరినీ ప్రశ్నించాడు. వారు చాలసేపు ఆ రోగిని పరీక్షించి, రోగం ముదిరిందని గ్రహించి, "రాజన్, ఈ రోగం పెద్దదైంది. దీనికి మందు లేదు. దీనికి ఒక్కటే మందు ఉంది. పుట్టినది మొదలు పరమశాంతుడుగా ఉన్న ఉత్తముని రక్తంతో ఇది శమిస్తుంది." అని మనవి చేశారు. ఆ మాటలు విని నరపతి కరుణార్ద్రమానసుడై వైద్యులు చెప్పిన చికిత్సనుగురించి ఆలోచించాడు : "నేను పిల్లవాడి నయినప్పుడుగూడ ఎప్పుడూ కోపమంటే యెరుగను. నేను గర్భంలో

ఉన్నప్పుడూ నా తల్లి క్రోధవర్జితురాలుగా ఉండేది. కనుక నావంటి క్రోధరహితుడు ఈ లోకంలో మరొకరు లేడు. నా రక్తంతోనే ఈతని వ్యాధిని తగ్గిస్తాను.” ఈ విధంగా ఆలోచించి అనుచరులు ఎంతవద్దన్నా వినక తన తలలోని రక్తాన్ని రోగికి దానంచేశాడు. ఆ రోగి రాజు రక్తంతో ఆరునెలలలో స్వస్థుడై, తన సంకల్పం నెరవేరగా, సంతోషంతో రాజువద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్ళిపోయాడు. రాజు రక్తదానం చేయడంవల్ల బక్కచిక్కిపోయాడు.

శిబి మహారాజుకు హితైషి అనే కుమారుడు ఉండేవాడు. అతనికి మితిమీరి వ్యాయామం చేయడంవల్ల పక్కలు ఎండుకుపోవడమనే క్షయరోగం కలిగింది. పుణ్యకర్మల విపరీత పరిణామమంటే యిదే. ఆరోగ్యవంతులకు తిండి ఉండదు; శ్రీమంతులకేమో రోగాలు. అప్పుడు వైద్యశ్రేష్ఠులు రాజకుమారుణ్ణి పరిశీలించి, వేయిపాకాలతో సిద్ధమయిన సర్వసారమనే ఘృతం మేలైన మందని అన్నారు. ఆ ఘృతం సకల ద్రవ్యాల సారంతోను, చకోరపక్షి స్నానంచేసిన జలాల క్వాథంతోను ఎంతో శ్రమతో పన్నెండు సంవత్సరాలలో ఆ సర్వసారఘృతం సిద్ధమైంది. దానిని హితైషికుమారుడు సేవించబోతుండగా, శోకార్తుడైన ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుడు వచ్చి యాచించాడు. ఎందరు వద్దంటున్నా, సత్త్వగుణసాగరుడైన రాజకుమారుడు భక్తితో ఆ సర్వసారఘృతమంతా ఆ ప్రత్యేకబుద్ధునికి సమర్పించాడు. ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఆ ఘృతంతో శోకవిముక్తుడై, ప్రసన్నతతో ప్రణిధానంచేసి, సాధుసేవి అయిన ఆ కుమారుణ్ణి స్వస్థుడుగాను, అమృతప్రాయుడుగాను చేశాడు. హితైషి అనే ఆ రాజకుమారుణ్ణి నేనే. రోగుల కష్టాల్ని పోగొట్టడం స్వభావంగానే నాకు ఇష్టం.

ఆ గాథవిని భిక్షువులు “ఏ కర్మతో వారిద్దరికీ సమానమైన రోగం వచ్చింది? ఎలా పోయింది?” అని మరల ప్రశ్నించారు. సర్వజ్ఞుడు వారికి ఇలా చెప్పాడు :

పూర్వం వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడనే మహారాజు ఉండేవాడు. అతనికి నందోపనందులనే యిద్దరు కుమారు లుండేవారు. జ్యేష్ఠుడేమో కీర్తిని కోరేవాడు; కనిష్ఠుడు రాజ్యకాముడు. ఉపనందుడు ఒకమారు అథర్వయోగకుశలుడు, తన మిత్రుడు అయిన కుహానుడనే పురోహిత పుత్రునితో రహస్యంగా ఇలా అన్నాడు: "మిత్రమా! నా జ్యేష్ఠ భ్రాత జనరంజనతత్పరుడు. జనంలో పలుకుబడి, కీర్తి ఉన్నందున సులభంగా రాజ్యం పొందుతాడు. నాకు రాజ్యంలో భాగమేమీ ఉండదు. జన మెవరూ నన్ను చూడరు. జన మెవరూ చూడక బ్రతకడం కంటే, విజనమైన అరణ్యంలో మరణించడం మేలు. నీ జ్యేష్ఠ భ్రాతకేమో వంశానుగతమైన పౌరోహిత్యం లభిస్తుంది. కనుక మనమిద్దరం సమానకష్టంలో ఉన్నాము; అరణ్యానికి వెళ్ళడం మేలు." శోకంతో ఈ విధంగా ప్రలపిస్తున్న రాజకుమారుని మాటలు విని, "నీకు హితం చేస్తాను. భయపడకు." అని కుహానుడు అన్నాడు. పిదప మందులు పెట్టి, జ్యేష్ఠకుమారునికి పక్షవాతం వచ్చేట్టు చేశాడు. రాజు బ్రహ్మదత్తుడు జ్యేష్ఠకుమారుడు రోగిష్ఠి కావడం చూచి కనిష్ఠుడికి రాజ్యమిచ్చాడు.

ఉపనందుడు రాజ్యపరిపాలన కావిస్తూ, ఒకమారు, పక్షవాతంతో కర్ర ఊపుకుంటూ వెళ్ళుతున్న తన అన్నను చూచి పశ్చాత్తాపం పొంది, గుప్తపాతకంతో తపిస్తూ, వేడి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ తన మిత్రుడైన పురోహితునితో ఇలా అన్నాడు. "నేను ధర్మం తెలిసికొనక రాజ్య లోభంతో పితృసమానుడైన జ్యేష్ఠభ్రాతకు ఈ పాడుదశ కలిగించాను. అసమీక్షితకారులు క్షణభంగురమైన సుఖంకోసం పాపకర్మలు చేసి, నిరంతరక్షయకారులైన దుఃఖాలలో పడుతారు." పురోహిత కుమారుడు కూడా ఆ మాటలకు పశ్చాత్తప్తుడై "రాజా! నేనుకూడా ఈ విధంగానే పశ్చాత్తాపం పొందుతున్నాను." అని మరల విరుగుడు

మందులతో నందుని స్వస్థదేహుని చేశాడు. అతడు ఆరోగ్యవంతుడైన పిదప ఉపనందుడు అతనికి రాజ్యం ఇచ్చివేశాడు.

కొంతకాలానికి ఆ ఉపనందుడు, పురోహితసుతుడు ఒక ప్రత్యేక బుద్ధునికి భవనం కట్టించి, కాలధర్మం చెందారు. మరుజన్మలో రాజపుత్రుడు శిబిమహారాజు కుమారుడుగా పుట్టాడు. పురోహితకుమారుడు ప్రత్యేకబుద్ధుడయాడు. ఆ గూఢపాతకంతో ఇద్దరికీ సమానమైన రోగం కలిగింది. వ్యంగరోగాన్ని పోగొట్టడంవల్ల ఏకకాలంలోనే స్వాస్థ్యం పొందారు.

భిక్షువులు ఈ విధంగా ఆపన్నార్తిప్రాణబంధువైన జినుని పూర్వజన్మానుబద్ధమైన నిరంతర సత్త్వకారుణ్య చరితం విని, హృష్టమానసులై ప్రశాంతిని పొందారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
హిరైణ్యవదానమనే ఎనభై అయిదవ పల్లవం.

కపింజలావదానం

ధర్మశిక్షావేత్త లయినవారు గుణపూజ్యులయిన పెద్దవారిని స్థవిర క్రమానుసారంగా ప్రణామ వినయాదులతో గౌరవిస్తారు. దానివల్ల ఉన్నతిని పొందుతారు. దర్పోద్ధతమైన విశృంఖలబుద్ధితో, మోహం కనులు గప్పి, జ్యేష్ఠాతిక్రమణం చేసే అధఃపతితులకు ఇహలోకం, పరలోకంకూడ శోకభూయిష్ఠ మవుతుంది.

జేష్ఠులను పూజించవలెనని చెబుతున్న సందర్భంలో వృద్ధక్రమం ఎలా అనుసరించాలనే విధినిగురించి భిక్షువులు ప్రశ్నించగా, సర్వజ్ఞుడు మరల ఇలా అన్నాడు :

పూర్వం వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు ఉండేవాడు. అతని పుణ్యప్రభావంతో జగమంతా ధర్మారణ్యమయింది. అతని కాలంలో అతని పురోపవనంలో పూర్వపుణ్య లక్షణంవల్ల మనుష్యవాక్కులతో పలికే నాలుగు ప్రాణులు – కపింజలమనే పక్షి, ఒక కుందేలు, ఒక కోతి, ఒక ఏనుగు ఉండేవి. అవి పరస్పరం స్నేహానుబంధంతో ఉండేవి.

ఒకమారు అవి ఏవో ముచ్చటించుకొంటూ సుఖంగా ఉన్నప్పుడు, పరస్పరం ఇలా అనుకొన్నవి :—"మనకు గౌరవం జరిగేట్టయితే, ఎవరికి ముందు జరగాలి? ఎవరు మనలో పెద్దలు? పెద్దలు పెద్దతనాన్నిబట్టి సత్కారం ఏర్పాటుచేశారు. ఈ పద్ధతి కల్యాణం కలిగిస్తూ కుశలాన్ని పొందిస్తున్నది. మనలో ఎవరు జ్యేష్ఠుడో, వారు స్థవిరగౌరవంవల్ల పూజ లందుకోవాలి." ఇలా అనుకుంటూండగా, గజరాజం "అదుగో, అక్కడ కనిపిస్తున్నదే ఆ జీర్ణమహాశాఖమైన పుర్నాణవటవృక్షం, ఇప్పుడేమో నా దేహంతో సమానంగా ఉంది కాని, ఇది చివురు టాకులు తొడగడం నేను చూచాను" అన్నది. మర్కటమేమో "నేను అడవిలో తిరుగుతున్నప్పుడు, చిన్నగా నా దేహంలాగా ఉండడం చూచాను." అన్నది. "ఇంకా రెమ్మలే వేయని

రెండాకుల మొక్కగా ఉన్నప్పుడు సరిగ్గా బెత్తెడే వుండేది. దానిమీద పడిన మంచుబిందువులను నేను నాలుకతో నాకాను." అని కుందేలు అన్నది. వారు ముగ్గురూ ఇలా అనగా కపింజలపక్షి "నా రెట్టలోని విత్తనంవల్లనే ఈ మహావటవృక్షం పుట్టింది." అన్నది. తర్వాత అవి నాలుగూ, జ్యేష్ఠక్రమం తెలుసుకొని స్నేహానువృత్తితో పరస్పరం ఎప్పుడూ గౌరవించుకొనేవి. అవి ప్రాణాపహరణం, చౌర్యం, అగమ్యాగమనం, అసత్యం, మద్యతుల్యమైన పుల్లనిపండ్లు తినడంవంటి పనులు మాని, సుకృతంపైనే ఆసక్తి కలవై తమ ఆచారంతోను, పుణ్య ప్రభావంతోను వనంలోని ప్రాణులందరినీ తమతో సమానమైన ప్రవర్తన కలవారిని చేశాయి.

ఆ ప్రాణుల ప్రభావంవల్ల భూమి, సర్వకాలం ఫలించే వృక్షాలతో, ఎల్లప్పుడూ పండే నిండు పంటలతో, విరాజిల్లేది. మేఘాలు సకాలంలో వర్షించేవి. భూమిలో కలిగిన ఈ మహదాశ్చర్యకరమైన సుకృత లక్షణం చూచి, బ్రహ్మదత్త మహీపతి అదంతా తన పుణ్యంవల్లనే కలిగిందని భావించాడు. ఇలాంటి అహోహాతో మిథ్యాసంతోషతుష్టుడైన అతనిని పంచాభిజ్ఞుడైన ఒక ముని "రాజా! నీ ప్రభావంవల్ల ఈ పుష్పఫలాలు ఉద్భవించడంలేదు. ఈ సమీపంలోని ఉపవనంలో కపి శశ ద్విప కపింజలాలు వసిస్తున్నాయి. అవి సద్ధర్మశీలంలో ఉండడం వల్ల కలిగిన గుణప్రభావమే యిది. అవి పంచవ్రతవిశుద్ధాలై, స్థవిరానుసారంగా గౌరవంతో ప్రవర్తిస్తూ, కపింజలపక్షి మాటనుబట్టి అన్నీ సద్ధర్మనియమం అనుసరిస్తున్నాయి." అని తెలియజేశాడు. ముని మాటలు రాజు విని, ఆదరంతో, పౌరాంతఃపురామాత్య సహితంగా, పంచవ్రతాలు స్వీకరించాడు.

ఆ కపింజలుణ్ణి నేనే. శారిపుత్రుడు శశము. మర్కటమే మౌద్గల్యాయనుడు. ఆనందుడే మో గజరాజు. వారు జ్యేష్ఠక్రమాను

సారం పూజించడంవల్ల విమలధర్మం తెలుసుకొన్నారు. కనుక, ప్రణామ పూజలయందు స్థవిరక్రమం చూడాలి.

శాస్త్ర చెప్పిన జ్యేష్ఠార్చనమనే వినయోపదేశాన్ని భిక్షువులు తపోవిశేషంగా విని, పరిషత్తులోని వారిని వృద్ధానుక్రమంగా గౌరవంతో పూజించారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కపింజలావదానమనే ఎనభై ఆరవ పల్లవం.

పద్మకావదానం

వెంటనే వ్యాపించి మృత్యువు కలిగించే సర్ప విషంకాని, కాలకూటవికటాటోపంతో తన ప్రభావం స్థిరంగా ఉంచే మరొక విషం గాని, ఒక్కటిగా కూర్చిన దుస్సహమైన ఇతర విషాలుగాని, వాక్పారుష్యమనే విషపు తీక్ష్ణతతో లవలేశంకూడ పోలవు.

పూర్వం శ్రావస్తిలో మానసుడనే గృహపతికి పద్మగర్భంతో సమానమైన కాంతిగల గుణవంతుడైన కుమారుడు ఉండేవాడు. వాని పేరు పద్మకుడు. సుశీలుడైనవాని నియమంవలె, సాధువైనవానికి గుణాలఎడ ఆదరంవలె, ధీమంతుని వివేకంవలె ఆ కుమారుడు గృహపతి యింట్లో పెరిగేవాడు. అతనికి రూపంతో కందర్పుణ్ణికూడ పరిహసించే యౌవనం ప్రాదుర్భవించింది. అప్పుడు అతనికి భోగాలలో విరాగం కలిగింది; వైరాగ్యంపై మనస్సు అభిముఖమైంది. క్షమాచిత్తుడైన ఉపసేనుడనే భిక్షువువద్ద అతడు ప్రశమశ్లాఘ్యమైన ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించాడు. భిక్షాపాత్ర ధరించి, చీవరం కట్టుకొని ఉన్న పద్మకుడు ఈ సంసారంపై విరక్తి పుట్టి చంద్రుడే సన్యసించాడా అన్నట్టు ప్రకాశించాడు.

అతడు ఒకమారు జనం చెప్పుకొనడం విని ఏకాకిగా విహారారామ రుచిరమైన మధురానగరానికి వెళ్ళాడు. కొత్తవాడు కావడంవల్ల ఎవరి యిల్లనేది తెలియక, భిక్షకోసం శశిరేఖ అనే వేశ్య గృహప్రాంగణానికి వెళ్ళాడు. ఆ కువలయేక్షణ అతని రూపం చూచి ఆశ్చర్యపడి, అతనికి ఉచితాసన మిచ్చి ఆదరించి ఇలా అన్నది : "మహాభాగ! నవయౌవనశాలి అయిన ఈ నీ లలితమూర్తి ఎవరి కన్నులకు అమృత సంభోగదీక్షను ఇవ్వదు? ఈ వయసులో, ఈ రూపంలో కామవిరోధి అయిన ఎవడు నీకు వృద్ధోచితమైన వైరాగ్యం ఉపదేశించాడు? సంభోగపాత్రుడవైన నీ చేయి లలనల పైటలు లాగి, కుచాలను

స్పృశించదగింది. అలాటిదానికి భిక్షాపాత్రం ఉచితం కాదు. నేనేమో కుచభారనమ్రను; నీవు తారుణ్య తరంగితుడివి. మనిద్దరికీ ప్రీతి ఉచితం. ప్రస్తుతం ప్రవ్రజ్యావ్రతం కొంతసేపు ఓర్చుకొని ఉండనీ! ఏదో శాపం తలమీద పడినట్టు శమదమాభ్యాసంతో సంభోగామృతంపై ఇష్టంలేక, ఆయతలోచనల అధరదళాస్వాదప్రమోదోత్సవం మానుకుని, కాంతలు వచ్చి మీదబడి కుచకుంకుమం అలదిగా హృదయంలో రాగరసం పొడమక, ఈ జనారణ్యంలో క్లేశాలతో తడిసిన గడ్డినే మేస్తాను-అనేవాడిని ఏమంటాము? ఆ దాంతునికి నమస్కారం. ప్రీతిలుబ్ధ అయిన నా మాట వినకపోతే; నీ సుందర వదనాంబుజాన్ని బలవంతంగా పానం చేస్తాను.”

ఈ మాటలు విని, భయపడినవాడివలె అతడు చెవులు మూసుకొని, ఇలా అన్నాడు : “తల్లీ! నా నియమం పాడుచేయడం తగదు. సుచరితాభరణుడైన వానికి శీలంకంటే విభూషణం వేరొకటి లేదు. ఆ శీల మనేది సుగతవ్రతంతో ఉత్కృష్టతను పొందింది. పవిత్రతతో సత్త్వగుణలక్ష్మికి తిలకసదృశమైంది.” ఈ విధంగా అతడు సమాధానం చెప్పి, అపాయమనే శల్యాలలో విషమమైన పూజను వదలి భిక్ష తీసుకోకనే శూన్యపాత్రతో అక్కడినుంచి వెంటనే బయలుదేరాడు.

శశిలేఖ చాల ఖిన్నురాలయి, రాగార్త గనుక ఏ విధంగానైనా పద్మకుని సంగమం పొందాలనే నిశ్చయంతో వశ్యాకర్షణాది మంత్రతంత్ర నిపుణురాలయిన మంత్రబల అనే చండాలకాంతను పిలిపించి, ఆమె కోరిన దానమిచ్చి సంతోషపెట్టి, తనకు జరిగిన స్మరపరాభవం తెలిపి, ఎట్లైనా పద్మకుని సంగమం కావాలని బతిమాలింది.

మంత్రబల మంత్రప్రభావంతో వెంటనే పద్మకుని ఆకర్షించి తెచ్చింది. మంత్రబలానికి వివశుడైన పద్మకుడు వచ్చి, “ఏమిపని? ఏమిచేయాలి?” అని ఆ చండాలిని ప్రశ్నించాడు. “ఈ శశిరేఖ నీపై

ఎంతో ప్రణయంతో ఉంది. నీ పుణ్యంతో నీకు దక్కింది. ఈమెను అనుభవించనన్నా అనుభవించు, లేక మండుతున్న ఈ నిప్పులోనన్నా దూకు." అని చండాలి ఆజ్ఞాపించింది. పద్మకుడు ఎదుట మండుతున్న నిప్పు చూచి, తన చీవరం వదలి సత్త్వగుణకాంతులే ధవళాంశుకం లాగ చుట్టుకొనగా, దూకడానికి సన్నద్ధుడై, "తల్లీ, ఈ మండుతున్న నిప్పులో దూకుతాను గాని, మంటలులేని రాగాగ్నిలో పడను. మదనాగ్నిదగ్ధులైన మానవులను మంటలు జన్మశతాలయినా వదలవు." అన్నాడు. ఆ మాటలు విని చండాలి మనస్సు విరిగి, చేయరాని పని చేశామనే ఉద్వేగంతో పశ్చాత్తప్తురాలయింది. ఆమెకు, వేశ్య శశిరేఖకు మనసు మారి, బుద్ధి వైరాగ్య శమశీతలమైంది. వారిద్దరూ అతనిని చనువుతో ప్రసన్నుని చేశారు. క్షాంతినిలయుడైన అతడు వారి జన్మ పరిశుద్ధ కావడానికి సద్ధర్మోపదేశం చేశాడు. వారు ఆ ఉపదేశంతో సర్వక్లేశాలు శమించి, అర్హత్వం పొందారు. పద్మకుడు కూడ అర్హత్వం పొంది, తథాగతుని దర్శించడానికి శ్రావస్తికి బయలుదేరాడు. శ్రావస్తిలో జేతవనవాసి అయిన తథాగతుని దర్శించి నమస్కరించి, కృతకృత్యుడై భిక్షువుల యెదుట స్వవృత్తాంతం నివేదించాడు. అతని పూర్వపుణ్యప్రాదుర్భావానికి విస్మితులైన భిక్షువులు వేశ్యాపద్మక చండాలస్త్రీల పూర్వవృత్తాంతం సెలవియ్యమనికోరారు. భగవానుడు ఇలా అన్నాడు :

పూర్వం కాశ్యపుని శాసనంతో మిత్రుడనే గృహపతి ప్రవ్రజ్య స్వీకరించాడు. అతని భార్యలు నంద, సునంద అనేవారుకూడా భర్తతో పాటు ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, విహారంలోనే నివసించారు. వారిద్దరి వాక్పరుషం కావడంవల్ల, తమ పరుషవాక్కులతో విహారంలోని భిక్షుణీగణానికి కష్టం కలిగించారు. స్వభావం వదలడం కష్టం కదా! ఒకతేమో చండాలీ అని, మరొకతేమో లంజముండా అని భిక్షుణులను తిట్టి పాపం పొందారు. ఆ వాగ్దోషంవల్లనే ఒకతె చండాలిగాను, మరొకతె

వేశ్యగాను పుట్టింది. ప్రవ్రజ్య ప్రభావంవల్ల మరల కుశలమార్గం పొందారు. ఆ మిత్రుడనే గృహస్థే పద్మకుడు. దృఢవ్రతుడై, శుచిశీల విభూషణుడై అర్హత్త్వదం పొంది విరాజిల్లుతున్నాడు. మరొక పూర్వజన్మలో ఇతడు పుష్పసేనుడనే పుష్పలావికు డయ్యాడు. అప్పుడు అడిగినవారికి పూవులు లేదనకుండా ఇచ్చేవాడు. ఒకమారు పుష్పసేనుడు ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుని ఆహ్వానించి, వస్త్రం ఆచ్ఛాదించి, కమలోత్పల కహ్లారకుసుమాలతో పూజించి, భోగం సమర్పించాడు. ఆ పుణ్యంతో ఇతడు పద్మగర్భసదృశ కాంతిగలవాడై, సుకృత సౌరభాలు విస్తరించగా, ఇప్పుడు నా ఉపదేశానికి అర్హుడయ్యాడు. మానవులకు శీలవిభూషితమైన రూపం, శుభ్రమైన యశస్సు, చంద్ర ధవళమైన కులం, వివేకపరిపాకనిర్మలమైన మనస్సు, సంసార విముఖ మైన శమగుణం — ఇవన్నీ పుణ్యాతిశయానికి స్పష్టమైన లక్షణాలు. నింద్యమైన జాతి, మలినమైన మనస్సు పూర్వజన్మ దుష్కృత్యానికి చిహ్నాలు.

ఈ విధంగా సర్వజ్ఞుడు చెప్పిన కర్మపరిపాకపు అద్భుత కథలు విని భిక్షువులు సంతోష విస్మయ పులకితులయారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పద్మకావదానమనే ఎనభై యేడవ పల్లవం.

చిత్రహస్తిశయ్యాతిపుత్రావదానం

సంసార పథులైన స్త్రీలు తమ చూపుతోనే తీవ్రనియమాన్ని ధ్వంసం చేస్తారు. శమగుణాన్ని సహించరు. చేసేపనేమో పైకి మనోహరంగా, చల్లగా కనిపిస్తుంది; కాని అంతంలో కాలుస్తుంది. కార్య భయాన్ని, ప్రవర్తన బుద్ధిని వదలి విషమము, స్వప్నసదృశము అయిన విలాసాలు చూపుతారు.

పూర్వం బింబిసారుని రాజధాని అయిన రాజగృహంలో, హస్తి పాలకుని.పుత్రుడైన చిత్రుడనే గజసైన్యాధిపతి ఉండేవాడు. అతనికి చిన్నవయస్సులోనే వైరాగ్యం కలిగింది. కనుక, రాజతుల్యమైన విభవాన్ని, సకల వస్తు సంపూర్ణమైన యింటిని వదలి, యౌవనంలోనే ప్రవ్రజ్య స్వీకరించాడు. అతనిభార్య సురూప అనేది, ఇంట్లో సకలైశ్వర్యాలూ ఉన్నా, భర్తృసమాగమం లేక చింతాకులితురాలయింది.

ఇలా ఉండగా కొంతకాలానికి చిత్రుడు దేశం తిరుగుతూ, పూర్వ పరిచయాదరంతో తన నగరానికి వచ్చి, తన యింటిలో ప్రవేశించాడు. అనుచరులతో వచ్చిన తన పతిని చూచి, సురూప చాల ప్రణయంతో స్వాగత మిచ్చి, పూజాతిథ్యాలు జరిపింది. మార్గాయాసంతో అలసిన అతనిని చూచి, ఇలా ఆలోచించింది: "ఆహా! ఏమిటి ఇతని లావణ్యం! యౌవనమే దానిని ధరిస్తున్నట్టుంది! భోగార్హమైన ఈ వయస్సులో ఇతడు గృహలక్ష్మిని వదలి, వృథాగా, అనాలోచితంగా, ఎందుకు దేహాన్ని కష్టపెట్టుకుంటున్నాడు? ఇతడు తపస్వి అయినా, పాతస్నేహ మింకా పూర్తిగా పోయినట్టు కనిపించదు. ఇంటినంతా ఆశచూపులతో చూస్తున్నాడు. ఒకపని చేస్తాను. మొదట ఇతని ధైర్యాన్ని తెలుసుకొని, వైరాగ్యం చలమా, స్థిరమా అన్న సంగతి గ్రహిస్తాను. ఇంట్లో భోగాలు అనుభవించి తృప్తిపొందిన

వాడు కాననవాసం కోరుతాడు. ఏకాంతంలో ఉన్నవాడు సుఖాలు కోలుపోయి తన్నుతాను నిందించుకుంటాడు. ”

ఆమె ఈ విధంగా ఆలోచించి, అతని ధైర్యస్థైర్యాలు పరీక్షింప గోరి, అతడు భోజనం చేస్తున్న సమయంలో, మేడ మీదినుంచి, రాగి పాత్రను కిందికి వదలింది. అది శబ్దంచేస్తూ కిందపడగా, చిత్రుడు ఉలికి పడి, క్షణంసేపు దిక్కులు చూచి, సంభ్రమంతో “ఏమిటిది ?” అని అడిగాడు. ఆ ప్రౌఢ నవ్వుతూ, “ఏదో రాగిపాత్ర కిందపడింది. అంతే.” అని సమాధానం చెప్పి, సంతోషంతో మరల ఇలా ఆలోచించింది :- “ఈయనకు నిర్వికార పదస్థితి యింకా ప్రాపించలేదు. మనస్సు శిథిలమైందే గాని, నిగ్రహం కలది కాదు. కనుక త్వరలో అవలీలగా ఆకర్షించవచ్చు. పాత్రపడిన సవ్వడికే భయాకులుడైనవాడు విషయవికారంతో విమర్శలేక ఏమైనా చేయగలడు. మేఘాలు గర్జించగానే, భయంతో ధైర్యం లోపించి హంసలన్నీ పారిపోతాయి. కాని కమలాసనుని వాహనమైన రాజహంసలు మాత్రమే, పుష్కలావర్తక మేఘాలు గర్జించినా, కదలక, మెదలక ఉంటాయి.” ఇలా నిశ్చయించి, తియ్యగా మాట్లాడుతూ, నెమ్మదిగా దగ్గరికి వచ్చి, కనుబొమలు విలాసంగా కదలిస్తూ, ఇలా అన్నది : “మీరేమో నన్ను గడ్డిపోచవలె వదలి దూరంగా వెళ్ళిపోయారు. మన యింటి నిండా సవతుల్లాగా ఆపదలు చుట్టుకొని నన్ను బాధిస్తున్నాయి. ఇంతటి మహా విభవమున్నా భోగాలులేక, సుఖాలులేక పడి ఉన్నాను. మీ దర్శనవాంఛ ఒక్కటే నన్ను సఖిలాగ రక్షిస్తున్నది. నేను ఇలా మాట్లాడడం అనుచితమే. కాని, దుఃఖంతో ఇలా అనవలసి వస్తున్నది. మానంకోరే నా జిహ్వాకూడ ఇప్పుడు సిగ్గుపడుతున్నది. ఈ యింటి యజమాని పత్ని శీలభంగం కలగడం చూచి ఉంటాడు. కనుకనే అకాలంలో వైరాగ్యం పుట్టి ఉంటుంది. లేకపోతే మరొక కారణ మేమిటి ? అని ఇతరుల గుణగ్లానినే లెక్కపెట్టుకొనడంలోనే పుణ్యమున్న

జనమంతా ముఖమెత్తి పరస్పరం చూచుకుంటూ అంటారు. నేనేమో వియోగంతో కాలిపోతున్నాను. జనమేమో నేను ఆరోగ్యంగా ఉన్నాననిఅనుకుంటుంది. కష్టం కలిగినా, నా రూపం వాడదు. నా తారుణ్యానికి ఏమిచేయను ? ఇంట్లో ఈ పరిజనం నేనంటే లెక్కలేకుండా విచ్చలవిడిగా ప్రవర్తిస్తున్నది. యజమాని యింటలేని స్త్రీల ముందు కుక్కకూడా గొప్పలకు పోతుంది. నేను వదలినది తింటూ పెరిగిన ఈ దాసపుత్రుడు, నేను పని చెబుతున్నాననే కోపంతో నా వెంట్రుకలు పట్టుకొని లాగ జూస్తున్నాడు."

ఇలా అంటూ ఇదివరకే ఏర్పాటు చేసిన దాసపరాభవచర్యను అతని మనస్సును కలతపెట్టడంకోసం ప్రత్యక్షంగా చూపింది. అతడు ఆమెను చాలసేపు కలగని రూపమని ఆశతోను, సుఖహీనురాలని వైక్లబ్యంతోను, అపవాదు పొందిందే అని ఈర్ష్యతోను, దాసజనం పీడిస్తున్నారే అని క్రౌర్యంతోను చూస్తూ, వ్రతనియమం సడలి, అన్ని సంసార దోషాలకూ ఒకేమారు వశుడయ్యాడు; భిక్షాపాత్రను, చీవరాన్ని వదలి, ఇంటిలోని భయంకర ఖడ్గం ధరించి, తన భార్యను అవమానించాడనే కోపంతో దాసపుత్రుని చంపబోయాడు. భార్య బ్రతిమాలి ఆ పాపపుపనిని నివారించింది. పిదప అతడు భోగానికి లోబడి, నానాకారవికారకారణాలయిన కథాప్రసంగాలలోను, నృత్యాలలోను ఆనంద కోపతాపాలు పొందుతూ, లలనా సంభోగ సౌభాగ్యం అనుభవిస్తూ గడిపాడు. కామము నిగ్రహం పోగొడుతుంది. క్రోధం క్షణంలో క్షమను రూపుమాపుతుంది. మిథ్యావ్రతశుష్కమైన మనసు వైరాగ్యం పొందదు. బింబిసారుడు అతనికి హస్తిమహామాత్ర పదవిని కూడా ఇచ్చాడు. దానితో విభవం మరింత అభివృద్ధి చెంది, అత్యధికమైన ప్రభావం కలవాడయ్యాడు.

ఇది ఇలా ఉండగా, చిత్రునితోపాటు వచ్చిన భిక్షువులు భిక్ష స్వీకరించినమీదట రాజగృహంనుంచి వెళ్ళిపోయి, జినభగవానునికి హస్తి

శయ్యాతి పుత్రుడైన చిత్రుని అనుచితవ్రతం విషాదంతో విన్నవించారు. సర్వజ్ఞుడైన భగవంతుడు నవ్వుతూ వారితో ఇలా అన్నాడు: "అతని కుశలమార్గం పరిపక్వం కాలేదు. అంతలోనే వ్రతం స్వీకరించాడు. వివేకం కలిగి పాపచింతలు పోయి, ఆశాలత నిశ్శేషంగా నశించినవారు పాతవిషయాస్వాదన స్మృతికి వశులు కారు. అర్థవాంఛతో, గర్వంతో శిథిలమైన కుశలాదరం గలవారి అంతరంగంలో కామం పాతుకుం టుంది; మనస్సు డోలాయమానమౌతుంది. విషయ స్పర్శాభిలాష మనేది జన్మలతో సంసక్తమైనది. విద్వాంసులుకూడ నియమాలు వదలిపెడుతారు; దానితో మహాగాధంలో పడిపోతారు. భోగులు (భోగాసక్తులు, పాములు) రాగమనే మహా విషపరీతులై విషమాంధ కార బంధురమైన భూమితో (చీకటి పుట్టలలో, అధఃపాతాళంలో) పడుతారు. కాముడు పుంఖాను పుంఖంగా తన బాణవర్షం కురిపించిన మీదట ఎవరిని కనికరిస్తాడు?"

భగవానుడు భిక్షువులకు ఈ విధంగా నచ్చజెప్పి, తన దేహ కాంతులతోనే ముందున్న చీకటిని పటాపంచలు చేస్తూ, రాజ గృహపురానికి బయలుదేరి చిత్రుని భవనానికి వెళ్ళి, అనుగ్రహ ప్రకాశంతో అతని మనసును పరిశుద్ధం చేసి, తనకు ప్రణామ సత్కా రాలు చేసిన అతనిని తన ఆశ్రమానికి పిలుచుకొని వచ్చాడు; అక్కడ నిర్వ్యాజ ప్రవ్రజ్యామనస్కుడైన అతనికి ఉత్తమ సిద్ధికోసం శుద్ధ సద్ధర్మోపదేశం చేశాడు. చిత్రుడు సకలక్లేశసంక్షయుడై అర్హత్త్వదం పొందగా, భగవానుడు భిక్షువుల అభ్యర్థనతో అతని పూర్వ వృత్తాంతం ఇలా తెలిపాడు:

చిత్రుడు జన్మాంతరంలో ప్రత్యేకబుద్ధుని భక్తితో పూజించి, అంత్యకాలంలో అతనికి గొప్ప చైత్యంగూడ నిర్మించాడు. ఆ పుణ్య ప్రణిధానంతో ధన్యుడై నా ఉపదేశంతో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి అర్హత్త్వదం పొందాడు. మరల ఇతడు కామప్రవృత్తిలో చిక్కుకున్నం

దుకు కారణం వినండి. పూర్వజన్మలోను ఇతడు పత్నితో ఆకర్షితు డయాడు.

పూర్వం వారాణసిలో బ్రహ్మదత్త మహీపాలునికి హారిదత్తుడనే పురోహితుడు ఉండేవాడు. అతడు పరిపూర్ణ గుణవంతుడు; సిరిగల వాడు. అతనికి హారిద్రాయణుడు, హారిశిఖుడు అనే ఇద్దరు కుమారులు ఉండేవారు; వారు విద్యావినయసంపన్నులు. క్రమంగా వివేకంతో వైరాగ్యం కలిగి, భవభోగపరాఙ్ముఖులై సన్యసించి, తపోవనానికి వెళ్ళి పంచాభిజ్ఞానం పొందారు. వారు తమ తపశ్శక్తితో ఆకాశచారులై విహరిస్తూ, రాజపూజ, జనపూజ పొందుతూ, తమ శ్లాఘనీయమైన ప్రశమగుణంతో మునులకు కూడ మాన్యులయారు.

ఒకమారు హారిశిఖుడు రాజభవనానికి ఒంటరిగా వచ్చాడు. రాజు దిగ్విజయానికి వెళ్ళుతూ, లావణ్యవతి అనే తన కన్యను పిలిచి "వత్సే, ఈ ముని నాకు పూజ్యుడు; సత్కారార్హుడు. నీవు ఇతనిని మహా గౌరవంతో పూజించు." అని ఆదేశించి వెళ్ళిపోయాడు. రాజపుత్రి హారిశిఖమునికి నిరంతరం ఉపచారం చేస్తూ ఉండేది. విరిచిన బంగారు శలాక కాంతివంటి దేహకాంతితో మెరిసిపోతూ, కమలవిశాలలోచనాలతో కమనీయుడైన అతనిని సదా చూస్తూ ఉన్న రాజపుత్రికి అతనిపై అభిలాష కలిగింది. మన్మథుడు సుందరవిషయాలను అంటిపెట్టుకొని ఉంటాడు; క్రమంగా ప్రత్యాసత్తితో హృదయంలో సంగమాశను నాటుతాడు. ఆమె ఒకనాడు స్మరసంభ్రమంతో నిట్టూరుస్తూ బాలానిలాకులిత అయిన తీగలాగ ఊగిసలాడుతూ, ఆకృతిలో అనంగునివలె ఉన్న ఆ మునికి వంగి, ఆనందంతో ఆలింగనం చేసుకొంది. ముని, ఆమె కుచప్రరోహముఖంలో అంటిన చందనంతో తన హృదయంపై మదనమహారాజు ఆజ్ఞాపత్రం ధరించినవానివలె అకస్మాత్తుగా సంయమశృంఖలాలు తెంచుకొని, అభిమత నవలీలావిశృంఖలు డయాడు. వృషవ్యపాయంవల్ల (పాపచింత పోవడంవల్ల) మిథున

క్రియకు (సంభోగానికి) కర్కటకగ్రహంతో (ఎండ్రకాయ పట్టుతో) పూనుకొని, రాజసింహుని (బ్రహ్మదత్తుని) భవనంలో ఉన్న ఆ ముని వృషవ్యాయంవల్ల (వృషరాశి గడవడంవల్ల), మిథునక్రియకు (మిథునరాశిలో చారానికి), కర్కటకగ్రహంతో (కర్కటరాశి సంబంధంతో చారానికి) పూనుకొని, రాజసింహుని గృహంలో (సింహరాశిలో) ఉన్న సూర్యునివలె తాపం పొందడంకోసమే కన్యా గమనోత్సుకుడయాడు (కన్యారాసిగ మనోత్సుకుడయాడు). అనగా, ముని పాపచింత మాని ఎండ్రకాయ పట్టుగా కన్యాగమనానికి పూను కొని తాపం పొందాడు. సూర్యుడు వృషాదిరాసులు గడచి కన్యా రాశిలో చేరేవేళకు ఎండతీవ్రత హెచ్చడం సహజమే.

భుజంగుల (పాముల, చపలచిత్తులైన వనితల) ఆలింగనంవల్ల పురుషుని దేహంలో చేరిన ప్రణయమయమైన విషమవిషం పలుమారు మూర్ఛామోహాలు కలిగిస్తూ శాశ్వతంగా ఉండిపోతుంది. మంత్రా లతో తొలగిపోదు. కాంతిమంతమైన మణులకు విరుగదు. ఏ యోగా లకూ లొంగదు. ఏ ధ్యానాలకూ అణగదు. ఓషధీరసాలతో శాంతిం చదు. అతడు మృగలోచన ప్రీతిమయమైన చౌర్యసంభోగరసంలో పడి కొట్టుకోసాగాడు. అవివేకంవల్ల పుట్టే మదన సన్నిపాతజ్వరం మనీషు లకు కూడా ధైర్యం పోగొడుతుంది. సంగపరాఙ్ముఖమైన హృదయంలో రాగం, జపానికి ఆధారమైన అధరంపై చుంబనం, ధ్యానంతో ఉండ వలసిన నేత్రాలలో ప్రణయినీ లావణ్యపానోత్సవం, భిక్షాపాత్ర పవిత్రితమైన పాణిలో ప్రియాకుచయుగం – ఈ విధంగా పుష్పాయుధా రాధనలో ఆమె సంయమ దీక్షవలననా అన్నట్టు అతని సకల ప్రశమమూ కొత్తదనం సంతరించుకొన్నది. అతనికి భూమిపతిసుత ఎప్పుడూ భుజ పంజరవర్తిని కావడం చూచి, అసూయతో మండిపడి నదా అన్నట్టు తపస్సిద్ధి వెంటనే, పరాఙ్ముఖి అయింది. ఈ సంగతి

తెలిసినప్పటికీ, ఇంతటి అవినయం జరిగినప్పటికీ, అంతఃపురంలోనివా రంతా భయంతో ఏమీ అనలేకపోయారు.

భూపతి కొంతకాలానికి విజయంతో మరలి వచ్చాడు. నగరంలో విజయోత్సవం అద్భుత వైభవంతో జరిగింది. రాజు నగరానికి వచ్చిన వెంటనే మొట్టమొదట హరిశిఖముని వద్దకు వచ్చి, భక్తితో నతమస్తకుడై, భూమిపాలార్హమైన సర్వభోగాలతో పూజించాడు. ముని ఆరగిస్తుండగా, రాజు ఎదుట వినయంగా నిలబడ్డాడు; లావణ్యావతి పరిచర్య చేయడం ప్రారంభించింది. బంగారు గిండి పట్టుకొని, ఎదుట నిలబడి ఉన్న లావణ్యావతిని చూచి రాజు ఉన్నాడనేదే మరచి, ముని, "రా, ఆలింగనం చేసుకో" అని భుజాలు రెండూ చాచి, అన్నాడు. రాజు ముని స్మరవికారం చూచి కోపోద్రేకంతో ఈ పాపానికి ప్రతిక్రియ చేయడానికి నిశ్చయించుకొన్నాడు. లావణ్యావతి కోప క్రూరమైన తండ్రిముఖం చూచి, "ముని గొంతుకలో భక్ష్యం ఇరుక్కొంది. అందువల్ల రమ్మన్నాడు" అని అంటూ మునికి నీటిగిండి అందించింది. పాపాలు కప్పిపెట్టడంలో విచిత్రమైన ప్రత్యుత్పన్న వాక్కు గలవారు స్త్రీలు. మాయతో తలలు మార్చడంలో బృహస్పతి బుద్ధిగలవారు. కుమార్తె మాటలకు రాజు వెంటనే, చిల్లగింజ పడిన జలాశయంవలె ప్రసన్నచిత్తుడయాడు.

ఇలా ఉండగా, వనంలో ఉన్న హరిశిఖుని జ్యేష్ఠభ్రాత హరిద్రాయణుడు దివ్యదృష్టిని, గగనమార్గంలో నడిచే ప్రభావాన్ని కోల్పోయాడు. దానికి అతడు ఆశ్చర్యపడి, దుఃఖంతో తన తమ్ముని దుష్కార్యమేదో అయి ఉంటుందని తెలుసుకొని, నగరానికి వచ్చి, తమ్ముని ఆశ్రమానికి పిలుచుకొనిపోయి, మరల పంచజ్ఞానవంతుని, చతుర్ధ్యానపరాయణుని చేశాడు. నరపతి ముని రాగోదధిలో పడడం, విషమమైన విషయక్లేశాల సుడిగుండంనుంచి మరల నెలువడడం, బహుతర తపోగ్నితో కామస్మరణ పాతకాన్ని కూడ కాల్చివేయడం

తెలుసుకొని, లోగడ కలిగిన తీవ్రకోపం వదలి ప్రసన్న మానసు డయాడు.

ఆ హారిద్రాయణు డనేవాణ్ణి నేనే. అప్పుడలా జన్మించాను. చిత్రుడు హారిశిఖుడనే పేర పుట్టాడు. అతని భార్యే బ్రహ్మదత్తుని కుమార్తె లావణ్యవతి.

తథాగతుడు వ్యర్థంకాని తన ప్రథితకథను తెలుపగా, భిక్షుగణానికి సంసారాభిభవంలో బుద్ధి కలిగింది.

ఇది క్షేమేంద్రవిరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
చిత్ర హస్తిశయ్యాతి పుత్రావదానమనే ఎనభై ఎనిమిదవ పల్లవం.

ధర్మరుచ్యవదానం

భయంకరమైన ఝంఝామారుతంతో ఉవ్వెత్తుగా, లేచిన తరంగాలతో దిగంతాలను కప్పి భీషణంగా ఘోషించే దుర్వారవారి వికారమైన మకరాకరంకూడా సుగతుని స్మరించినంతనే సౌమ్యమౌతుంది.

జినదేవుడు శ్రావస్తిలో జేతవనారామంలో విహరిస్తూ, సర్వజగత్తులకు స్వస్తి కలుగజేయడానికి యెల్లప్పుడు ఉద్యమించి ఉన్న సమయ మది. అప్పుడు ఒక వర్తకుల సంఘం విపులద్వీపయాత్రలు చేసి రత్నాలు సంపాదిద్దామనే ఉత్సాహంతో ఉద్యమించి, మహోదధితీరం చేరింది. సార్థవాహు లందరూ నేను ముందంటే నేను ముందంటూ ఓడ ఎక్కారు. కర్ణధారుడు ఓడ బరువెక్కిందని, మునిగిపోతుందేమోనని భయపడి వారితో ఇలా అన్నాడు : "మీ రేమో ఔత్సుక్యంతో ఒకరి వెంబడి ఒకరు ఓడలోకి ఎక్కి వస్తున్నారు. సముద్రం గృహాంగణం కాదు ; తుంగతరంగశృంగాలు గలది. ఓడలో ఎంత బరువు అవసరమో అంతే బరువు ఉండేట్టు ప్రస్తుతం చూడండి. రత్నాలంటే ఎవరికి ఇష్టం ఉండదు ? అయితే అంబుధి చాల అల్లోలకల్లోలమైంది. ఒకచోట భయానకమైన ఊర్మిసంఘాలు ; మరొకచోట ఖర మకరకుల వ్యాకులమైన వేగం; ఇంకొకచోట లోపల కనిపించక నిట్టనిలువున నిలబడి ఉండే పర్వతాలకు తగిలి చెలరేగే నీరు ; వేరొకచోట కోపించిన కృతాంతుని నిట్టూర్పువంటి ఝంఝావాతంతో ఏర్పడే సుడిగుండాలు ; అన్యత్ర అకస్మాత్తుగా, కారణం లేకుండానే నీటిని వట్టిపోయేట్టు చేసే నిబిడశిఖామండలుడైన ప్రచండ బాడబాగ్ని — ఇది సముద్రస్థితి." కర్ణధారుడు చెప్పిన అంబుధి స్వరూపం విని కొందరు మహాశయులు ఓడ దిగి వెళ్ళిపోయారు ; కొందరు ఓడలోనే ఉండిపోయారు.

పిదప ఓడ కదలి రత్నద్వీపం చేరింది. సార్థవాహులు రత్నాలు సంగ్రహించుకొని కృతార్థులయ్యారు. అనుకూల పవనాలు ఉన్న కాలంలో ఓడ నెమ్మదిగా తిరుగు ప్రయాణం ప్రారంభించింది. ఇలా వస్తూండగా వణిజులు తమ ఎదుట మందర పర్వతంలాగ పైకి లేచి, ఆకాశాన్నంతా ఆక్రమించుకొని, గుహలాగ ముఖం తెరచుకొని ఉన్నదానిని చూచారు. సకల జలచరాలతోపాటు సకల సముద్రమూ పైనుంచి, పెద్ద గోయిలోకి పడుతున్నట్టుగా, ఆ గుహాముఖం వైపే మహావేగంతో పారిపోతున్నది. దానితోపాటే ఓడ ఆ కృతాంతవక్త్రకుహరాన్ని సమీపించగా, వర్తకులు మహాకల్లోలానికి విహ్వాలులై, అకాండ వినాశారంభ భయకాతరులై, "ఏమిటి ఈ అభూత పూర్వమైన భూతం? ఎలా పుట్టుకొని వచ్చింది? దీని తల మీద ఇద్దరు సూర్యులు వెలుగుతున్నారు. ఈ భూతానికి అభిముఖంగా నీరు ప్రవహిస్తున్నదే, ఎందుకు? మన ఓడకూడా వేగంతో ఊగిసలాడుతూ అటువైపే లాక్కుపోతున్నదే!" అని కర్ణధారుని ప్రశ్నించారు. "దీనిని తిమింగిల గిల మంటారు. ఇది జంతువులను అన్నీ మింగివేసే మహా మత్స్యం. సంసారంలో సమ్మోహంవలె సాగరంలో నివసిస్తుంది. కల్పాంత ఘోరమైన దీని రెండు కండ్లు అవే. కల్పాంతంలో ద్వాదశసూర్యులు ఉదయించడానికి ప్రారంభంలో పైకెక్కిన ఇద్దరు సూర్యులలాగ ఉన్నాయి. దీని ముఖగహ్వరంలో దశనావళి ధవళమేఘ పరివారితమైన మహాద్రి శృంగమాలవలె ఉన్నది. దీని నోట్లో పడే ప్రవాహంతో మన ఓడ ఆకృష్టమై శరవేగంతో పోతున్నది. విషయాభిముఖమైన మనస్సును ఆపలేనట్టు, మన ఓడను ఆపలేము. కర్మనిర్మితమైన ఈ మరణానికి ప్రతిక్రియ లేదు. కనుక జన్మాంతర శుభప్రదమైన మీ ఇష్టదేవాన్ని స్మరించండి." అని కర్ణధారుడు వారితో అన్నాడు.

కర్ణధారుని మాట విని, వణిజ్జను లంతా భయంతో "నమో

బుద్ధాయ! నమో బుద్ధాయ!” అంటూ ఆక్రందనం చేశారు. జేతవనంలో ఉన్న భూతభావనుడైన జినభగవానుడు ఆ భయార్తుల నాదాన్ని దివ్యశ్రోత్రంతో విన్నాడు. అజ్ఞానతమో నిర్మూలనమైన బుద్ధుడనే పేరు వినగానే, తిమింగిలగిలం ప్రాణులకు ఉపద్రవం కలిగించినందుకు శాంతి కోరుతూ, తెరిచిన నోటిని మెల్లిగా మూసుకొన్నది. అది నోరు మూసుకోగానే, తరంగాల వేగం ఎదురుకొట్టి కాలుని ముఖంనుంచి విముక్తమైన దానివలె ఓడ వెనుకకు వచ్చింది.

పిదప వారందరూ సముద్రమూ, తీవ్రతరభయ సముద్రమూ దాటి కుశలులై, ప్రజలు మెప్పులు పొందే సిరులతో రత్నసంపూర్ణమైన శ్రావస్తీనగరం చేరారు. తర్వాత వారంతా జేతవనవిహారి, వ్యసన త్రాణకారి అయిన జినదేవుని సన్నిధికి వెళ్ళి, భక్తిసంయుతులై, నమస్కరించారు. ఆయన దర్శనంతోనే సంసారబంధనం ఛిన్నమయి పోగా, ఆయన ప్రసాదంతో ప్రవ్రజ్యను, అర్హత్వాన్ని పొందారు. “వీరు పూర్వజన్మలో కాశ్యపుడనే శాస్తశాసనానువర్తులు.” అని భగవానుడు అన్నాడు.

సముద్రంలోని తిమింగిలగిలం ప్రాణులను సంహరించడం మాను కొని, తీక్ష్ణక్షుధాగ్ని దహించగా ప్రాణసంశయం పొందింది. తర్వాత కొంతకాలానికి మరణించింది. నీటిలో కుళ్ళి చెడ్డవాసనకొట్టగా, సహించక మహాబలులైన నాగులు దానిని సముద్ర తీరానికి తోసి వేశారు. దాని ఎముకలు సముద్రపు నీటికి బాగా తెల్లబడి తుషారాద్రి వలె కనబడసాగింది. మరుజన్మలో ఆ తిమింగిలగిలం శ్రావస్తిలో సుమతి అనే బ్రాహ్మణునికి పుత్రుడుగా పుట్టింది. అది కడుపులో ఉన్నప్పుడే, తల్లికి భరింపరాని ఆకలి వేసేది. పుట్టిన తర్వాత నూరు మంది చనుబాలు తాగినా తృప్తి పొందేదికాదు. తర్వాత ఆ కుమారుడు పుష్టమైన భోజనాలతో పెరుగుతూ, ఆకలి తీరక, అసంతృప్తితో చాల ఉద్వేగపడి, భిక్షువులలోచేరి భిక్షకోసం ప్రవ్రజ్య స్వీకరించాడు.

ఎన్నిసార్లు భిక్షకువెళ్ళి ఆరగించినా తనిసేవాడు కాడు. అతనికి దీని వల్ల 'బహుభుక్' 'బహుభోజనుడు' అనే పేర్లు మాత్రం పడ్డాయి. శ్రద్ధగా పిలిచి పెట్టే పెద్దపెద్ద సంఘభోజనాలలోను అతనికి కడుపు నిండలేదు.

ఒకమారు, దానవ్రతుడనే శ్రీమంతుడైన గృహపతి భిక్షువులను భిక్షకు పిలవడానికి శ్రద్ధతో వచ్చాడు. భిక్షు సంఘ మంతా మరొక చోటికి భోజనానికి వెళ్ళి వుండడంవల్ల, బహుభోజనుడు ఒక్కడే ఉండడంవల్ల అతనిని ఒక్కనినే ఆహ్వానించి భోజ్యపదార్థాలు నివేదించాడు. క్షణంలో పెట్టిన ప్రభూతభోజన మంతటినీ భుజించగా, చూచి, గృహపతి, సంఘంకోసం సిద్ధపరచిన భోజనమంతటినీ ముందు పెట్టాడు. అన్నశకటమంతా అతడొక్కడే తినివేయగా, గృహపతి ఆశ్చర్యపడి, భూతమేమోనని భయపడి, "ఆహా! నాకు కొద్దిగా తినే ఎలాటి సుకుమారుడు దొరికాడు! ఒక్కడే సంఘభోజనమంతా తిని వేశాడే! వీడు యక్షుడు కాడు గదా! నన్ను కూడా తినివేస్తాడేమో! ఇతనికి దక్షిణ సమర్పించి, వెంటనే తప్పుకుంటాను." అని ఆలోచించి, అనుమానంతోనే దక్షిణ అందించి, వెంటబడుతాడేమో ననే భయంతో తిరిగి తిరిగి చూస్తూ వెళ్ళిపోయాడు.

తిరిగి వెళ్ళినవాడు సరాసరి భగవానుని వద్దకు వచ్చి, "భగవన్! ఎవడు వీడు? యక్షుడా? రాక్షసుడా?" అని అడిగాడు. "వీడు యక్షుడూ కాడు, రాక్షసుడూ కాడు; ధర్మరుచి అనే భిక్షువు. అర్హత్త్వం పొంద నున్నాడు." అని భగవానుడు తెలిపి, అతనిని ఆకాశమార్గంలో పిలుచుకొని వెళ్ళి, వికరాళమైన అతని కళేబరం చూపించాడు. ధర్మరుచి సంసారంవలె భీషణమైన ఆకళేబరం చూచి, ఖేదంతో "భగవన్, ఏమిటిది?" అని ప్రశ్నించాడు. సర్వజ్ఞుడు తెల్లటి చిరునవ్వు విరజిమ్ముతూ, "ఇది భయంకరమైన దేహం, ఎండిన స్థూలాస్థిపంజరం. ధర్మరుచీ శాంతిపొందు. భావపరిగ్రహం వదలు. నీ

స్థూలమైన పృష్ఠాస్థిశృంఖల. ” అని వివరపరిచాడు. సుగతుడు చూపిన తన కళేబరం చూచి ధర్మరుచి, భవభ్రమలో పడినందుకు చాల నిర్వేదం పొందాడు. “ ఆహా ! ఈ మోహమార్గంలో పాంథులైన నరులకు క్షణంలో కుళ్ళి నశించే దేహంలో అభిమాన వాసన ఏమిటి ? ఈ కాయం ఎగుడుదిగుడైన ఎముకలతో, మిట్టపల్లాలయిన దంతశ్రేణితో వికారమైనది ; పురుగులు పడి కుళ్ళేది ; రంధ్రాలతో ఉన్న గొట్టం వంటిది. ఇక మాయాజాలాన్నే ప్రేమించే మానవుల స్నేహాలో అపాయంతో కూడినవే. ” తన కళేబరం చూడగానే వైరాగ్యం కలిగిన అతనిని జినుడు మరల ఆకాశమార్గంలో జేతవనానికి పిలుచుకొని వెళ్ళాడు. అక్కడ దయతో ధర్మోపదేశం చేశాడు. అతడు దానితో స్రోతాపత్తి, సకృదప్రాప్తి, అనాగామి ఫలాలుగల అర్హత్వం పొందాడు. అతడు సకలక్లేశవిముక్తుడై తథాగతునికి నమస్కరించి, పూర్వజన్మసముదాయ స్మృతి కలిగి తనలో తాను నవ్వుకున్నాడు.

ఈ విధంగా ఛిన్నబంధనుడైన అతనితో భిక్షువుల ఎదుట ఒకమారు భగవానుడు ప్రీతితో “ ధర్మరుచీ, చిరతరక్లేశాఢ్య విపులమైన కాలంలో చిరసంచారసంచితమైన అపార నిరంతరక్లేశాలతో అలసిపోలేదూ ! చెప్పు ” అని ప్రశ్నించాడు. ధర్మరుచి ప్రాగ్జన్మస్మృతిదాత అయిన సర్వజ్ఞునితో “ భగవన్, చిరతరక్లేశాఢ్య విపులమైన కాలంలో చిరసంచార సంచితమైన అపార నిరంతరక్లేశాలతో అలసిపోయాను. గర్భశయ్యామలంతో కంపెక్కిన నానాకార కాయకంథాసమూహ భారం చిరకాలం మోసి తిరిగి తిరిగి అలసిపోయాను. ఇప్పుడు దుఃఖితులకు కరుణాబాంధవుడైన నిన్ను ఆశ్రయించి సర్వావరణరహితమైన విశ్రాంతిని పొందాను. ” అని విన్నవించాడు. భిక్షువులు ఆ మాటలు విని కౌతుకంతో పూర్వకథా ప్రసంగమేమిటని ప్రశ్నించగా, భగవానుడు ఇలా అన్నాడు :

పూర్వకల్పంలో, క్షేముడనే క్షితిపాలుడు క్షేమవతి అనే పట్టణంలో రాజ్యం చేస్తుండగా, క్షేమంకరుడనే సుగతుడు అవతరించి విరాజిల్లేవాడు. ఆయన కాలంలో ధర్మశీలుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. అతడు సముద్ర యాత్రలతో అసంఖ్యాక రత్నాలు సంపాదించి కుబేరునివలె సంపన్నుడయాడు. అమిత తేజుడైన క్షేమంకర సుగతుడు జగత్కార్యమంతా పూర్తిచేసుకొని, నిర్వాణధాతు సంలీనుడు కాగా, ధర్మశీలుడు వియోగాగ్నితో తపించి, ఆ సుగతునికి భక్తితో స్తూపం నిర్మించడానికి ఉద్యమించాడు. మణికాంచనాది సామగ్రిని సేకరించి స్తూపం నిర్మించనుండగా, జినశాసన ద్వేషులయిన కొందరు విప్రులు అతనిని స్తూపం కట్టవద్దని వారించారు. ధర్మవిఘ్నం కలిగించే ఆ విప్రుల విషయం ధర్మశీలుడు రాజుకు విన్నవించి, ఎట్టి అడ్డూ కలుగకుండా ఉండడానికి సహస్రయోధి అనే సుభటుని సహాయం పొందాడు. సహస్రయోధి విప్రులను రాజదండభయంతో వెళ్ళగొట్టగా, గృహపతి మణిమౌక్తిక ఖచితమైన బంగారు స్తూపాన్ని నిర్విఘ్నంగా నిర్మించి "సకలసత్త్వసంతారణాసక్తమైన, సుధాసిక్తమైన అనుత్తరసమ్యక్సంబోధిని ఈ స్తూపనిర్మాణ కుశలంతో పొందుదును గాక!" అని ప్రణిధానం చేశాడు. సహస్రయోధి ఆ మాటలు విని, "నీకు శ్రావకుణ్ణి అవుదును గాక!" అని ప్రణిధానం చేశాడు. ధర్మశీలుడు జ్ఞానలోచనంతో "నీవు బహు పాపాలు చేసి, అతికష్టంమీద శ్రావకుడివి అవుతావు. ఎన్నో సంవత్సరాలు గడచిన తర్వాత అపారపాపం క్షీణించి, బుద్ధుడనే పేరు విని కుశలం పొందుతావు." అన్నాడు.

ధర్మశీలుడనే గృహపతిని నేనే. సహస్రయోధి చిరకాలానికి ధర్మరుచిగా జన్మించాడు.

ద్వితీయకల్పంలో ద్వీపుడనే పృథివీపతి ద్వీపవతి అనే నగరంలో రాజ్యం చేస్తుండగా, దీపంకరుడనే సుగతుడు అవతరించాడు. తపోవనాసక్తుడై ఆ దీపంకరుని రాజు భక్తితో దర్శించి, నగరప్రవేశం

ువలసిందని అభ్యర్థించాడు. రాజుపై చనువుతో, వాత్సల్యంతో తుడు పట్టణానికి రాగా, సకల సంభారాలు తమంతట అవే ాయి. ద్వీపమహారాజు చాల సంతోషపడి భగవానుని దర్శనానికి ్మని మిత్రుడైన కాశిరాజు వాసవునికి వార్త పంపాడు.

కాశీనగరిలో వాసవమహారాజు ద్వాదశవార్షికమైన యజ్ఞం విధి గొత్తుగా సమాప్తిచేసి, ఐదు దక్షిణలు కల్పించాడు. అప్పుడు యజ్ఞ వత రాజుతో "సుమతి, మతి అనే ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు నీ వద్దకు ్తారు. వారిలో మొదటివాడు దానార్హుడు." అని చెప్పింది. దేవత ప్పినట్లే, అధ్యయనానంతరం గురువుకు దక్షిణ సమర్పించ దలచిన మతి, మతి వాసవమహారాజు యజ్ఞక్షేత్రానికి వచ్చారు. వాసవుడు ారి పేరువిని ఆదరంతో యజ్ఞాంతంలో సుమతికి ఐదు దక్షిణలు వ్చాడు. రత్నచతుష్టయమయమైన శయ్యను, బంగారు దండకమండ లను, సువర్ణరత్నపాత్రను, ఐదువందల హిరణ్యముద్రలను, లంకృత అయిన తన కన్యను రాజు దానం చేయడానికి ఇష్టపడగా, ను బ్రహ్మచారినంటూ సుమతి స్వీకరించలేదు. బంగారు కాంతులు రజిమ్మే అతనిని చూచి రాజకన్య సుందరీ నామధేయురాలు ఎంతో ్భిలాషతో లజ్జ వదిలి, స్వీకరించుమని యాచించింది. అతడు నిరాకరి ంచగా, వైరాగ్యంవల్ల, బంధువులను విడనాడి, ద్వీపవతీ నగరానికి వెళ్ళిపోయింది. అక్కడ తన భూషణ రత్నాలు విక్రయించి, ్పూవులు కొంటూ, నిరంతరం దేవతలను పూజించింది.

ఇక్కడ సుమతి దక్షిణవల్ల వచ్చినదంతా గురువుకు సమర్పించి, గురుభార్య ఆదేశంపై హిరణ్యశేషం తను స్వీకరించాడు. ఆ రాత్రే అతనికి పది స్వప్నాలు కలిగాయి: సుధాసముద్రాన్ని తాగినట్టు, ఆకాశంలో సంచరించినట్టు సూర్యచంద్రులను స్పృశించినట్టు, రాజు లతో, మునులతో యజ్ఞాలు చేయించినట్టు, తెల్లఏనుగును, హంసను, సింహాన్ని, పర్వత శిఖరాలను ఆరోహించినట్టు — ఈ విధంగా పది

స్వప్నాలు చూచాడు. మేల్కొన్న పిదప, ఆ స్వప్న ఫలాలు తెలుసు కొనడానికి పంచాభిజ్ఞుడైన పర్ణాదుడనే మహాముని తపోవనానికి వెళ్ళాడు. పర్ణాదముని అతనితో " ఈ స్వప్నాల ఫలం నాకు తెలి యదు. ద్వీపవతిలో ఉండే సుగతునికి తెలుసు. " అన్నాడు. స్వప్న వివరణ కుతూహలి అయిన సుమతి ఆ మాటలు విని వెంటనే, సోదరు డైన మతితోపాటు ద్వీపవతికి వెళ్ళాడు.

ఆ సమయంలో ద్వీపమహారాజు ద్వీపవతిలో జినపుర ప్రవేశంలో గొప్ప ఉత్సవం తలపెట్టి, నగరాన్ని రత్నాంబరాలతో అలంకరించాడు. పూజకోసం ఎక్కడున్న పూవులూ తేవడానికి ఆజ్ఞాపించాడు. దానివల్ల విపణివీధులలో ఒక్క పూవుకూడా కనిపించలేదు. అప్పుడు దినమూ పూవులతో దేవతలను పూజిస్తున్న వాసవమహారాజు కన్య సుందరి పూజ విచ్ఛిన్నమై పోతుందనే దుఃఖంతో మాలాకారుణ్ణి ఏ విధంగా నైనా పుష్పాలు తెచ్చిపెట్టమని కోరింది. అప్పుడు సుమతి పుణ్య ప్రభావంవల్ల ఒకానొక తామరలులేని మడుగులోను బంగారు తామరలు పూచాయి. మాలాకరుడు వాటిని రాజభయంతో దాచి, ఆమెకు ఇచ్చాడు. ఆమె వాటిని మంచినీటి కడవలో దాచి, త్వరగా వెళ్ళిపోయింది. జినపూజకోసం పూవులు కావాలని వెదుకుతున్న సుమతికి దారిలో ఫుల్లపద్మాల కడవతో ఉన్న సుందరి కనిపించింది. అతని పుణ్యప్రభావంవల్ల కడవలోపల దాచిన ఆ తామరలు జీవితంతో ఉన్నట్టుగా, తమ ముఖాలను వెలుపల పెట్టి తొంగి చూచాయి. అతడు ఆమెను బంగారు నాణేలకు ఆ కమలాలు అమ్మవలసిందని కోరాడు. ఆమె అతనిని గుర్తుపట్టి మందహాసం చేస్తూ, " అప్పుడేమో నన్ను వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోయావు. ఇప్పుడేమో పూవులు కావాలంటు న్నావు. బ్రహ్మచారులకు కన్యలతో సంభాషించడం తగదు. ఈ పూవులు నీకు ఇస్తే వచ్చేజన్మలో నీకు భార్యకావాలనే ప్రణిధా నంతో ఇస్తాను. లేకపోతే ఇవ్వను. " అని అన్నది. "ఏవ మస్తు"

అని అతడు అనగా, ఆమె ఐదు పూవుల గుత్తులను అతని కిచ్చి, పూజ కోసం తను రెండు పూవులుమాత్రం తీసుకొంది.

ద్వీపక్షితిపతి ద్వీపాంకసుగతుని నగర ప్రవేశోత్సవం మహావైభవంగా ఏర్పాటు చేశాడు. సుర సిద్ధ ఋషి గంధర్వులు బరాబరులు చేయగా ద్వీపాంకముని నగరం ప్రవేశించాడు. ద్వీపక్షితిపతి, అతని ఆహ్వానంపై వచ్చిన వాసవనరనాథుడూ అతనికి ఎదురేగి భక్తితో స్వాగతం పలికారు. అతనికి ద్వీపమహారాజు రత్నాల పిడిగల మెరిసే ఛత్రం పట్టాడు; వాసవుడు చంద్రధవళమైన చామర పట్టి విసిరాడు. ద్వీపాంకుని పురప్రవేశంతో సకల సత్త్వాలు సుఖసంతోషాలతో పొంగాయి. ఆయనను దర్శించడానికి జనం మూగింది. ఆ నిబిడజన సంపాతంలో సుమతి జినసందర్శనోత్సుకతతో, ఆయన ప్రభావంవల్ల ఎలాగో దారి చేసుకొని, ఆయన వద్దకు వెళ్ళి, అతని పాదాలపై కమలాలు ఉంచి, అంజలి ఘటించి, భూమిపై జటాభారం జీరాడగా, పాదాభివందనం చేశాడు. సుమతి అర్పించిన పద్మాలు అతని సుకృతాలవలె వెంటనే వికసించి, ముందు మండలాకారంగా కాంతిని ప్రసరింపజేశాయి. సుందరి భక్తితో భగవానుని ఎదుట అర్పించిన రెండు ఫుల్లారవిందాలు ఆయనకు కర్ణావతంసాలయాయి. సుమతి నమస్కరిస్తున్నప్పుడు పాదాలపై వ్యాపించిన జటాభారం వెంటనే రాలిపోయి, మరొకటి ప్రాదుర్భవించింది. అతడు వెంటనే కృతకృత్యుడై ఆకాశ గమనశక్తినిగూడ పొందగా, భగవానుడు అందరూ వింటుండగా, "సుమతే, నీవు అనుత్తర సమ్యక్సంబోధిని పొంది, శాక్యమునివనే తథాగతుడుగా ప్రసిద్ధి పొందుతావు." అని ఉద్ఘోషించాడు. ద్వీపాంకుడు ఈ విధంగా చెప్పగా, ఆకాశంనుంచి పుష్పవర్షం కురిసింది. వీడిపోయిన జటాభారాన్ని స్తూపప్రతిష్ఠాపనకోసం మంత్రులు తీసుకొన్నారు.

తన అన్న సుమతి జటాభారం జినుని చరణాలనుంచి, భూమిపై

జీరాడగా, తమ్ముడైన మతికి శ్రోత్రియత్వాభిమానంతో కోపం వచ్చింది. మోహంతో కలిగిన అతని మనోవికారాన్ని సుమతి నివారించి, అతనితోపాటే, దీపాంకుని సన్నిధిలో ప్రవ్రజ్యను స్వీకరించాడు. పిదప కొంతకాలానికి సుమతి దేహాంతంలో తుషితదేవలోకం చేరాడు; మతి నరకం పొందాడు. ఆ సుమతే ఇప్పుడు నేనై జన్మించాను. మతివిక్లబంవల్ల మతి బహుకాలం కష్టపడి ఈ ధర్మరుచిగా అవతరించాడు. ఆ సుందరే యశోధర.

తృతీయకల్పంలో జంబూద్వీపంలో అనుత్తర జ్ఞాననిధి అయిన కకుచ్ఛందుడనే తథాగతుడు ఉన్నాడు. ఆయన కాలంలో ఉజ్జయినీ పట్టణంలో చందనదత్తుడనే మహాధనుడైన వర్తకుడు ఉండేవాడు. అతడు విస్తారంగా క్రయవిక్రయాలు సాగించేవాడు. అతనికి కామబల అనే భార్యకు మదనసుందరుడైన అశ్వదత్తుడనే పుత్రుడు కలిగాడు. అతనికి తన శరీరంవలె కుమారుడు చాల ప్రియమైనవాడు. అతడు ధనార్జనాకాంక్షతో, గృహనిర్వహణ భారమంతా భార్యకు అప్పగించి సముద్రయాత్రకు బయలుదేరాడు. ధనవంతులకు ధనం సంపాదించిన కొద్దీ, ఉప్పు తిన్నట్టుగా తృష్ణ హెచ్చుతుంది.

అతడు సముద్ర వ్యాపారానికి వెళ్ళగానే, యౌవనోన్మాద మోహిత అయిన అతని పత్ని కామబల కామధ్యానపరాయణురాలై గృహచింత వదలి, వ్యాపారమంతా కుమారుడైన అశ్వదత్తునికి అప్పగించి, మేడమీద ఎక్కి రాజమార్గంలో వచ్చిపోయేవారిని చూస్తూ గడుపసాగింది. ఇంటినిండా భృత్యపరిజనులు ఉండడంవల్ల స్వేచ్ఛగా ఉండడానికి అవకాశంలేక ముసలిదాది వద్దకువచ్చి దీర్ఘంగా నిట్టూరుస్తూ ఇలా అన్నది : "బహు భోగ సహితమైన విభవం, చెప్పినట్టు వినే పరిజనం ఇంటినిండా ఉన్నా, అమ్మా, స్వైరసంచారావకాశం లేక సంతోషమే నాకు లేదు. నిజంగా చెబుతున్నాను. అధికారాలున్నా, సత్కారాలు కలిగినా, ఎన్ని అలంకారాలున్నా

ఎంత మృష్టాన్నాలు కలిగినా, పురుషసంభోగం లేక స్త్రీలకు సుఖమనేదే లేదు. అందువల్ల ఇల్లు వదిలి స్వేచ్ఛగా వెళ్ళిపోతాను. ఈ కుమారుడు అశ్వదత్తుడు నాకు చాల బాల్యంలో పుట్టాడు. కనుక అతడంటే నాకంతగా ప్రేమ లేదు. స్త్రీలు రతిశీలలు. కులమనే ఇరుగట్టుల మధ్య పడిన నదులలాగ బంధువుల నిర్బంధ బంధనాన్ని సహించరు.” ఆ మాటలు విని వాత్సల్యపరవశ అయిన ముసలిదాది ఇలా అన్నది: “అమ్మాయీ, ఈ విపులైశ్వర్యం వదలి పోవడం ఉచితం కాదు. ఈ పెద్ద యింట్లో ఎవరిపనిలో వాళ్ళు ఉంటారు గనుక, రహస్యంగా ఏమైనా చేసుకోవచ్చు. అలా కాకుండా ఇల్లు వదలి స్వేచ్ఛగా తిరిగితే, క్షణంలో రాజమార్గాలలో వ్యాపిస్తుంది. నీవు వయసులో ఉన్నదానివి; నీ శీలాన్ని ఎలా కాపాడుకోగలుగుతావు? ఇంటిలోని నిధులను కాలితో తన్ని ఎలా వెళ్ళగలవు? ఇటువైపేమో కామవిషావేశం! అటువైపేమో క్షణంలో గర్తపాతం! ఈ ఉభయ సందేహంలో ఏమి చేయనున్నావో నీవు ఎరుగవు. ఉబలాట, చాపల్యం గల పురుషులు ప్రాణాలన్నా పణంగాపెట్టి పరస్త్రీలను కోరుతారు. ఎంతవరకంటే బెట్టు అనే వస్త్రం గట్టిగా ఉన్నంతవరకే. మొలనూలికి అంటిన గుడ్డను లాగుతున్నప్పుడు ఊగిసలాడుతూ, ‘వద్దు! వద్దు! వెళ్ళుతాను. వదలు! వదులు!’ అని గునిసే స్త్రీ ఎవరికి ఇష్టురాలు కాదు! తన పని తీరినతర్వాత వివస్త్ర అయిన స్త్రీని చూచి, పురుషుడు ఆమె భుజపంజరంనుంచి, పంజరంనుంచి పారిపోయే చిలుకవలె పారిపోతాడు. చీకటిలో జారపతితో చౌర్యరతిలో అరక్షణం సుఖించడం తర్వాత పరలోకంలో కారుచీకటిలో పడడమే. దారితప్పి సిగ్గుచే నిష్ఫలురాలై మొగం వంచి వెళ్ళుతున్న దానిని చూస్తే, తప్పుడు దారిని పోగొట్టుకున్న తన శీలమనే రత్నాన్ని వెదుక్కుంటున్నదా – అన్నట్టు ఉంటుంది. దుశ్చరితాపవాదం విస్తరించిన వనిత అమందవిషాదాలకు మూలకందాలయిన కన్నీటి బిందువులతో –

కామ(శమంతో తెగి పోయి పడిన నిర్మల శీలమనే ముక్తాహారంలోని ముత్యాలవంటి కన్నీటి బిందువులతో - నేలను తడుపుతుంది. స్వైరిణి అయిన పద్మాసనకు బాలుడు వెన్నెల నవ్వులు వెదజల్లినా, విపరీతంగా తలచుకొని ముఖం ముడుచుకొని, శరీరం కుంచించుకుపోతుంది. లోపల ఎవరేమి మాట్లాడుతున్నా తన సంగతే ననే అనుమానంతో వెలుపలనుంచి వింటుంది. గడ్డిపోచ కదలినా మనస్సు శంకిస్తుంది. యౌవనవతులు రూపదర్పంతో భర్త గృహంనుంచి వెళ్ళిపోతారు. తరువాత, పుణ్యస్థానంలో పరీక్షకులు వారిని పరీక్షించి వదలివేస్తారు. కనుక నీవు ఇల్లు కదలకనే, ఇతరులకు తెలీకుండా పురుషసంగమం కలిగే ఉపాయం చెబుతాను. నీ కుమారుడు, అశ్వదత్తుడు నూనూగు మీసాల నూత్నయౌవనుడు. జనమెవరూ అనుమానించరు గనుక, సుఖంగా అతనిని నీవు అనుభవించవచ్చు. ఇలాటి సుందరుడు, సుముఖుడు, కాంతిమంతుడు ఎక్కడ దొరుకుతాడు? ఈ పద్ధతిగనుక కుదిరితే, నిరపాయమైనది.'' దాది చెప్పిన మాటలు ఆ కామబలకు యుక్తమని తోచాయి. తీవ్రరాగాంధులు పాపగర్తాన్ని చూడరు

పిదప దాది అశ్వదత్త కుమారునికి సంభోగసుఖం స్వేచ్ఛగా వర్ణించి, అతని మనస్సును విషయాభిముఖం చేసింది. అతనిని కామమోహితుని చేసి, మోసంతో "వత్సా, నీకు తగిన ప్రోషిత భర్తృక అయిన స్త్రీ ఒకతె ఉన్నది. ఆమె చాల లజ్జావతి. దీపంలేని శూన్య గృహంలో మౌనంగా నీతో సంగమం కోరుతున్నది.'' అని ప్రోత్సహించింది. ఆ మాటలు విని అతడు అభిలాష హెచ్చగా, రహస్య మందిరానికి వెళ్ళి జననితో రతి చేసేవాడు. ఇలా నిరంతరం రహస్య భవనంలో ప్రచ్ఛన్నంగా రతిసుఖం అనుభవిస్తున్నప్పటికీ, ఆమెకు రాగాగ్ని ప్రజ్వలించిందేగాని, శమించలేదు. ఒకనాటి రాత్రి ఆమె "నిత్యం ఈ ముసుగులో మోసం సహించలేను. రూపవైభవానికి, రూపభోగానికి బహిరంగంగా అనుభవించడమే కదా జీవితం. పరస్పర

వదనాంభోజ దర్శనం లేకుండా చుంబనంలోను, సురతంలోను సుఖమేమిటి? కనుక కుమారునికి కప్పిపెట్టుకొనడమనే కష్టాన్ని ప్రయత్న పూర్వకంగా పోగొట్టి బహిరంగంగా సంభోగించడంలో ప్రగల్భతను నేర్పుతాను.” అని ఆలోచించి, ఉదయం బట్టలు మార్చుకొనే సాకుతో తన శరీరం ప్రత్యక్షంగా చూపింది.

అశ్వదత్తుడు ఆ ప్రచ్ఛన్నాంగి తన తల్లికావడం చూచి, పాతక విషావేశం శరీరం వ్యాపించగా వివశుడై మొదలు నరికిన మహావృక్షం వలె నేలమీద కూలినాడు. ఆమె శీతజలం ముఖంపై చిలకరించగా, నెమ్మదిగా తెలివి వచ్చి మహాపాతకగర్తంలో పడిన వాడిలాగ దుఃఖంతో ఏడ్చాడు.

కామమోహిత అయిన కామబల భుజాలు చాచి అతనిని గట్టిగా కౌగలించుకొని, నరకపాతదూతికవంటి కనుబొమలు వంకరగా తిప్పుతూ, ఇలా అన్నది: “నీకు ఈ దుస్సహమైన విషాదం అనుచితం, అనవసరం. ఇది కేవలం మిథ్యావిషాదం. నీకు స్త్రీల అసత్యధర్మావేశం తెలీదా? నీవు ఎవరికీ దుఃఖం కలిగించలేదు. నీవు ఎవరి ధనమూ అపహరించలేదు. సుఖభోగాధారమైన ఈ విషయంలో నీకు పాప వాసన ఎందుకు? స్త్రీలు నదుల వంటివారు. తండ్రి స్వేచ్ఛగా స్నానం చేసిన నదిలో పుత్రుడు స్నానం చేయడా? తండ్రి వెళ్ళిన దారినే కొడుకూ వెళ్ళుతాడు. స్త్రీలుకూడా దారి వంటివారే; అందరూ పోదగినవారే. లలనను ఒక్కరే అనుభవించాలి, ఇద్దరు పొందరాదు—అనే నియమాన్ని ఎవరో అసూయాపరులు చేశారు. పరమార్థంతో ఆలోచిస్తే, రతికోసం అగమ్య అయినది ఎవతే లేదు. స్త్రీలు తండ్రికి, కొడుకుకు ఏకపాత్రవలె ఉపభోగార్హలు.” ఈ విధంగా కామబల ఎంతో ప్రయత్నంతో నచ్చచెప్పి, సంభోగాభిముఖుణ్ణి చేయగా, వాడు రాగం కలిగి పశువులాగ ఎప్పుడూ తల్లినే అనుభవించసాగినాడు.

తర్వాత కొంతకాలానికి తండ్రి రత్నాదిసంపద సంపాదించి మహోదధినుంచి తిరిగి వచ్చాడు. తల్లి ప్రేరణతో అశ్వదత్తుడు

రహస్యంగా తండ్రిని విషంపెట్టి చంపించాడు. పిదప కామబల రాగ వాంఛ మితిమీరగా, అడ్డులేకుండా సుఖించాలనే కోరికతో స్నేహ మోహితుడైన అశ్వదత్తునితో ఒకనాడు చనవుతో రహస్యంగా ఇలా అన్నది : "నికరమైన రత్నకనకాదిధనం తీసుకొని దేశాంతరం వెళ్ళుదాము. అక్కడ నిరాటంకంగా, స్వేచ్ఛగా సుఖం అనుభ విద్దాము." ఎంతోకాలంగా తన మనసులో ఉన్న ఆ మాట విని, అశ్వదత్తుడు సమ్మతించి, సారద్రవిణం గ్రహించి ఆమెతోపాటు దేశాంతరం వెళ్ళాడు. ఆ ప్రచ్ఛన్న పాతకులు దేశాంతరంలో అడుగు పెట్టగానే, భార్యాభర్తలమని చెప్పుకుంటూ సంతోషపడ్డారు.

ఇలా ఉండగా, వారికి పరిచితుడైన భిక్షు వొకడు వారి యింటికి వచ్చి, వారిని చూడడంవల్ల స్వదేశం జ్ఞాపకంవచ్చి, వారు ఆ గృహపతి యింటివారేననే స్మృతి కలిగి, అశ్వదత్తునితో "మీ తల్లికి కుశల మేనా? వదలిపెట్టిన జన్మభూమిని ఎప్పుడైనా స్మరిస్తారా? మీ మనస్సు ఎప్పుడైనా సంతాప వ్యథను పొందదా?" అని ప్రశ్నిం చాడు. భిక్షువు మాట విని, అశ్వదత్తుడు రాతిదెబ్బ తగిలినట్టు ప్రత్యభిజ్ఞానంతో అదరిపడి సమాధానం చెప్పడానికి ఏవేవో యుక్తులు ఆలోచించాడు. తర్వాత తల్లితో ఆలోచించి, తమ రహస్యం దాగ దనే భయంతో వ్యాకులచిత్తులై, అతనిని భిక్షుకు పిలిచి, ఇంట్లోనే కత్తితో నరికి చంపివేశారు. అర్హత్వం పొందిన భిక్షువును వధిస్తున్న ప్పుడు గూడ అతని మనస్సు కొంచెంకూడ చలించలేదు. నృశంసులు పాతకాలతో వజ్రంకన్నా కఠోరు లవుతారు. ధర్మాద్రిశృంగంనుంచి జారి, అధోముఖంగా తీరాలులేని తగ్గులలో పడి సుడిగుండాలలో కొట్టుకొనేవారికి పాతకాలు పరంపరలుగా సంక్రమిస్తాయి.

కామబల కొడుకుతో సుఖిస్తున్నప్పటికీ, ఆశ తీరక సంభోగపరా యణ అయి సుందరుడనే వణిక్పుత్రుణ్ణి చూచి మరులుగొన్నది. భోగాభ్యాసం పరిచితమైనకొద్దీ కామం వృద్ధిపొందుతుంది. ధనం అభివృద్ధి అయినకొద్దీ లోభం ప్రౌఢతరమౌతుంది. ఉప్పునీరు తాగిన కొద్దీ దప్పి తీవ్రతరమౌతుంది. జలాలు అగాధమైనకొద్దీ బడబానలం

అతి విపులంగా జ్వలిస్తుంది. సుందరుడనే ఆ నూతన కామితో రహస్యంగా కేళి సలుపుతున్న తల్లిని అశ్వదత్తుడు ఒకమారుచూచి క్రోధంతో ఆమెను కత్తితో నరికివేశాడు. ఈ విధంగా వాడు మూడు అనంతమైన పాపభారాలతో క్రుంగిపోయాడు. దేవతా ప్రేరితులైన ప్రజలు అతనిని ఊరినుంచి వెళ్ళగొట్టారు. అతడు తీవ్ర పశ్చాత్తాపం పొంది, దుఃఖిస్తూ పెక్కు భిక్షుగణాలను ఆశ్రయించి, తన దుష్కర్మలను తెలిపి, ప్రవ్రజ్య ప్రసాదించవలసిందని యాచించాడు. ఆ పతితునికి ఒక్కరూ ప్రవ్రజ్య ప్రసాదించలేకపోయేసరికి, కోపంతో ఒకనాటి రాత్రి నిద్రపోతున్న భిక్షుగణాన్ని కాల్చివేశాడు. తుదకు బోధిసత్త్వాంశగల ఒక్క భిక్షువు దయతో అతనికి శిక్షాపదవివర్జితమైన ప్రవ్రజ్యాదీక్ష ఇచ్చాడు. శిక్షాపదాలుకూడా ఉపదేశించవలసిందని అతడు ఎంతబ్రతిమాలినా, భిక్షువు "నీవు శిక్షాపద పరిగ్రహానికి అర్హుడివి కావు. నమోబుద్ధాయ, బుద్ధాయ - అనే జినాభిధానం సర్వకాలమూ పలుకుతూ ఉండు. ఆ శబ్దం నీ చెవిలో పడి కల్పాంతంలో ముక్తిని పొందుతావు." అన్నాడు. తర్వాత అశ్వదత్తుడు దేహాంతంలో ఘోరమైన నరకం పొందాడు. ఆ నరకం ముందు ప్రబలోత్తాలమైన ప్రళయానలంగూడ చందన శీతలమే. ఆ అశ్వదత్తుడే ఈ ధర్మకీర్తి. కనుకనే నేను ఇతనిని చిరతరక్లేశాధ్వవిపులమైన కాలంలో చిరసంచార సంచితమైన అపారనిరంతర క్లేశాలతో అలసిపోలేదూ ?" అని ప్రశ్నించాను. — ఇలా పూర్వగాథ తెలిపి భగవానుడు విరమించాడు.

అతిమలినమైన పొగ తరంగతరల అయిన తల్లి వాతాళినే (పెనుగాలినే) నిస్సంకోచంగా ఆలింగనం చేసుకుంటుంది. మరికొంత ప్రౌఢిమను పొంది (దట్టమయి) తేజోనిధి అయిన సూర్యుణ్ణే కనుమరుగు చేస్తుంది. సత్త్వగుణయుతమైన ప్రకాశస్థానాలను తీవ్రంగా కప్పుతుంది. అతి మలినమైన పొగ ఏమేమి దుష్కృతం చేయదు ?

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ధర్మరుచ్యవదానమనే ఎనభై తొమ్మిదవ పల్లవం.

ధనికాపదానం

సత్త్వశాలులు పరిశుద్ధమనస్సుతో అతి స్వల్పమైన దానం చేసినా, సంకల్పమాత్రంచేతనే అలంఘ్యమైన సంపదలు కలుగుతాయి

జినభగవానుడు పూర్వం వైశాలీ నగరంలో మర్కట హ్రదసమీపంలో కూటాగార గుహాలో వసించినప్పుడు వైశాలీ నగరంలో ధనికుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. వాడు పేరుకు తగినట్టుగా ధనవంతుడై సమగ్ర పుణ్య సంయోగంతో పురుషోత్తముడని ఖ్యాతిపొందాడు ధర్మానికి సఖి అయిన అతని పత్ని పేరు శీలవతి. కుమారుని పేరు వదాన్యుడు. కోడలు సత్యవతి.

వైశాలిలోని ద్విజులందరూ ఒక కట్టుబాటు చేసుకొన్నారు : భగవానుని అందరూ కలసి ఆహ్వానించవలసిందేకాని, ఒంటిగా ఆహ్వానించరాదు. ఒక్కడే ఇతరులకు తెలియకుండా ఆహ్వానిస్తే, ఇతరులకందరికీ ధర్మవిఘ్నకారుడైన అతనిని వెలివేయాలి — అని. ఈ కట్టుబాటు తెలియక పుణ్యవంతుడైన ధనికుడు, దివ్యసంపద్యుక్తుడు, వెళ్ళి జినదేవుని భిక్షకు ఆహ్వానించాడు. భగవానుడు సంఘంతోపాటు రావడానికి స్వయంగానే అంగీకరించగా, తన యింటికి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంట్లో అతడు దివ్యవిభవం గలవాడు గనుక త్రిదివోచితమైన భోజ్యపదార్థాలతో, రత్నాసనాలతో భోజనభూమిని సిద్ధపరిచాడు.

ఈలోగా ద్విజులందరూ కలసి భోజనసంభారాలు సేకరించుకొని, భగవానుని సన్నిధికి వెళ్ళి భక్తితో ఆహ్వానించారు. "ధనికుడు నన్ను ఇదివరకే సంఘంతోపాటు ఆహ్వానించాడు." అని భగవానుడు అనుగ్రహావిశదమనస్కుడై అన్నాడు. వారు ఆ మాటలు విని తమ యిళ్ళకు వెళ్ళి జినార్చనదిన మెప్పుడా అని ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారు.

భగవానుడు భిక్షువులతో సహా ధనికుని భవనానికి వెళ్ళి, దివ్యా

ద్భుత మాహాత్మ్యంతో సంచితమైన దివ్యభోజనం స్వీకరించాడు. మరునాడు అతని పత్ని శీలవతి తన విపులసంపదతో దివ్యోపభోగ సంభారాలు సంపాదించి పూజించింది. మూడవనాడు కుమారుడు వదాన్యుడు, నాల్గవనాడు కోడలు సత్యవతి ఆశ్చర్యకరమైన విభవాల తోనే సాధించదగిన భోగ్యవస్తువులతో ఆరాధించారు.

ఈ విధంగా నాలుగునాళ్ళూ గడవడంవల్ల వైశాలి ద్విజులు సుగతుని ఆరాధించడానికి అవకాశం దొరకనందున ధనికునిపై చాల కోపగించుకొని, అతనిని వెళ్ళగొట్టదలచారు. అప్పుడు సుగతుని శాసనంతో ధనికుడు "ద్విజుల సమయం (కట్టుబాటు) నాకు తెలియదు" అని చెప్పి వారినందరినీ సంతోషపెట్టాడు. పిదప ధని కుడు పత్నీపుత్రస్నుషా సహితుడుగా శాస్త అయిన సుగతుని ధర్మోపదేశంతో సత్యదర్శనం పొందాడు. అతని మహాసంపద్విస్తారా నికి కారణమైన పూర్వవృత్తాంతం భిక్షువు లడుగగా, సర్వజ్ఞు డిలా తెలిపాడు :

పూర్వం వారాణసిలో కమలుడనే మాలాకారు డుండేవాడు. అతడు దుర్భిక్షకాలంలో చాల చితికిపోయాడు. అతనికి పల్లవిక అనే భార్య, కువలయుడనే కుమారుడు ఉండేవారు. కోడలి పేరు పాటల. కరువువల్ల అందరూ కూడా, గుడ్డాలేక బాధపడేవారు.

ఒకమారు ఒకనాటి సాయంకాలం అతని గృహసమీపంలో సంతోషకాంతమైన కుసుమారామంలో ప్రత్యేకబుద్ధుడు విశ్రమిం చాడు. వారు నలుగురూ ఒకేగుడ్డ ఉన్నందున వంతులవారీగా దానిని కట్టుకొని, రాజుగారి యింటికి వెళ్ళి, పూవులు ఇచ్చి, తిరిగి వచ్చి, ప్రభామయుడైన ప్రత్యేకబుద్ధుని చూచారు. తేజోనిధి అయిన అతనిని ఉదయం పూజిద్దామనుకొని, ధనరహితు లయినందున రెక్కలు తెగిన పక్షులవలె వ్యథపడ్డారు. "నలుగురికీ కలిసి ఒక వస్త్రం ఉంది. ఈ పూజ్యుని పవిత్రదేహాన్ని దీనితోనే కప్పుదాము. ఇప్పుడు దీన

మోలతో రాజగృహానికి వెళ్ళనక్కరలేదు. ఏమౌతుంది?" అని న్నారు ప్రతినపూని అతనిని పూజించారు. ఆ పుణ్య ప్రణిధానంతో మాలాకారుడు మరుజన్మలో దివ్యప్రభావం కలిగి, పత్నీపుత్రసుహృ సమన్వితుడుగా, ధనికుడై పుట్టాడు.

సర్వజ్ఞుడు ఈ విధంగా చెప్పగా, భిక్షువులు దానఫలలక్ష్మికి చిత్త వైమల్యమూల అని గ్రహించారు. పిదప బ్రాహ్మణు లందరూ కలిసి పవిత్రమైన భోజన వస్తువులు సిద్ధపరచి, భగవానుని ఆహ్వానించి, అర్పించి కుశలాలు పొంది విరాజిల్లినారు.

అశ్రద్ధతో అర్పించిన రత్నవనంకూడా తృణాగ్రమౌతుంది శ్రద్ధతో ఇచ్చిన గడ్డిపోచగూడ వెలలేని దౌతుంది. కేవలం విత్తం మాత్రమే అనేక శోభలను, అనుభవాన్ని కూర్చదు. శుభసంభవాలకు చిత్తమే నిమిత్తం.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ధనికావదానమనే తొంభయ్యవ పల్లవం.

శివిసుభాషితావదానం

సుభాషితమనేది వెలుతురు లేనిచోట్లగూడ మంచి దీపంలాగ సత్యమార్గాన్ని చూపుతుంది. ఈ విధంగా ఎల్లప్పుడూ ఉపకారం చేయడం వల్లనే, మహాత్ములకుగూడ వివేక చర్యలలో ప్రియంగానే ఉంటుంది.

మల్లరాజుల రాజధాని అయిన కుశీపురంలో ఉన్నప్పుడు భగవానుడు కుశలం కోరి భిక్షుగణాలకంతా అర్హత్పదం కలుగజేశాడు. అప్పుడు భిక్షువులు పరస్పరం ధర్మవిషయాలు తియ్యగా చెప్పుకొంటూ ఉండగా, భగవానుడు ప్రీతితో వారికొక సుభాషితం వినిపించాడు. భిక్షువులు అతని సుభాషిత వ్యసనం చూచి, "సర్వజ్ఞ! నీకు మా మాట ఎందుకు ప్రియం?" అని ప్రశ్నించారు. "నాకు జన్మాంతరంలోను సుభాషిత మంటే ఇష్టమే." అంటూ ఇలా అన్నాడు :

పూర్వం శివవతి అనే పట్టణంలో శివి అనే నరేశ్వరు డుండేవాడు. అతడు సర్వభూతాలకు దయాబాంధవుడు. అతని పుణ్య శాసనంలో ఉన్నవారంతా దేహాంతంలో స్వర్గం నింపివేయడం ఇంద్రుడు చూచి, అతని సత్త్వగుణబలం పరీక్షించడానికి వచ్చాడు. రాజు రత్న ప్రాసాద శిఖరంపై ఉండగా, ఘోరమైన రాక్షసరూపం ధరించి, అతని ఎదుటికి వచ్చి, "తరళతరంగా మెరిసే మెరుపులవంటి ఈ సంసారాలు అనిత్యమైనవి; నిరంతరం పుట్టుక, ప్రళయం అనే పరిణామం కలిగించే స్వభావంగలవి." అని సుభాషిత శ్లోకార్థంమాత్రం చెప్పి మౌనంగా నిలబడ్డాడు. రాజు అతనికి నమస్కరించి, అంజలి ఘటించి, "ఓ సాధో! తక్కిన సుభాషిత శ్లోకంలోని సగంకూడ చెప్పి మనస్సుకు సుఖం కలిగించు. నీకు శిష్యుణ్ణయి, బోధికి అంగభూతమైన నీ వాణిని వింటాను." అని విన్నవించాడు. అది విని రాక్షసుడు ఇలా అన్నాడు : "రాజా, నీబోటి నిరర్థకుడైన శిష్యునితో నాకేమిటి ప్రయోజనం? దప్పితో బాధపడుతున్నాను. ఆకలితో కడుపు

అంటుకొనిపోయింది. ప్రయోజనంలేని గురుమర్యాద నాకు ఇష్టంకాదు. ఆకలిదప్పులతో వ్యాకులపడుతూ నేను వాగినదానికంతా మింగిలినది చెప్పడానికి నా తరం కాదు. కనుక నన్ను వ్యర్థంగా అడగవద్దు! తియ్యగా, రసంతో చిప్పిలుతూ చెవులలో పడే సుభాషితాలు ఆకలి దప్పులను పోగొట్టవు. ఆకలిదప్పులు తీరి తృప్తితో ఉన్నవారికి సుఖ మిస్తాయి. మనుష్యులు నేర్చే చదువు, సంగీతం, కవిత, శ్రమతో సాధించే కౌతుక విద్య, భూతగ్రహవ్యాధి విషోన్మాదాదులు శమింప జేసే జ్ఞానం, భూభృత్సేవ అనే సముద్రాన్ని తరించడం, బంగారు చేయడం, - ఇదంతా తుట్టతుదకు భోజనం కోసమే కదా! అప్పుడే నరికిన ప్రాణి రక్తం, మాంసం నాకు చాల తృప్తిని కలిగిస్తాయి. నీవు అహింసా నియమబద్ధుడివి గనుక నీనుంచి అలాంటి కోరిక సాధ్యం కాదు. మరొకరిని యాచించడానికి వెళ్ళుతాను. నీ వద్ద ఏమిచేయను. ఆటలు, మాటలు సమానమైన ఆహార విహారాలుగల వారికే పొసగుతాయి. ”

ఆ మాటలు విని రాజు ఆదరంతో “నా దేహం కోసి నీకు రక్త మాంసాలు సమర్పిస్తాను. నీవు ప్రతీత్యసముత్పాదసమర్థమైన సుభా షితం ఉత్తరార్థం చెప్పు. అది నిర్వాణ నగరానికి శ్రేష్ఠమైన మార్గం లాగ ఉన్నది.” అని దీనంగా యాచించాడు. రాజు ఇలా అనగానే నిశాచరుడు “ఓ సుమతీ! సుభాషితం పూర్తిగా విను. నీవు మాట యిచ్చిన దానిని నాకు అర్పించు.” అంటూ సుభాషితం ఉత్తరార్థం ఇలా చదివాడు: “ఆ సంసారాలలో పుట్టిన సుడిగుండాలలో పడి శ్రమ పొంది అలసిపోయిన ప్రాణులకు ఉపశమం వాటిని అడ్డగించి విశ్రాంతి కలిగిస్తుంది.” అని.

ఆ సుభాషితం విని నరపతి సంతోషంతో ఉత్ఫుల్లలోచనుడై తన మాటప్రకారం దేహం కోసి రక్తంతోసహా మాంసం అతనికి ఇచ్చాడు. కోసి కోసి మాంసఖండాలు ఇస్తున్నప్పటికీ, రాజుకు మనో

వికారం ఇంతేనా లేకపోవడం చూచి నిశాచరుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. రాజు ఆ మాంసాశనునికి సకలాంగాలనుంచి మాంసం కోసి యిచ్చి, సర్వసత్త్వాలకు శుభం కలగాలని ప్రణిధానం చేశాడు.

అప్పుడు రాక్షసరూపంలో ఉన్న పురందరుడు చనువుతో "రాజా, నీకు మర్మవిచ్ఛేద సమయంలో కలిగిన వ్యథవల్ల విషాదం పుట్టిందా?" అని ప్రశ్నించాడు. "నేను వ్యథలోను నిర్వికారుడుగా ఉన్నాను. ఈ మాట నిజమైతే నా దేహం వ్రణరహితమూ, ముందువలె ఆరోగ్యవంతమూ అగుగాక!" అని రాజు సత్యప్రమాణం చేశాడు. అతడు ఆ మాటలు అనీ అనగానే, అతని దేహం వ్రణరహితమై పూర్వరూపం పొందింది. అప్పుడు గగనచారులు అతనిపై పుష్పవర్షం కురిపించారు. సురేశ్వరుడు రాక్షసరూపం వదలి అతని సత్త్వగుణబలం ప్రశంసించాడు. సత్యం దర్శించి ఇంద్రుడు వెళ్ళిపోయిన పిదప రాజు అతడు చెప్పిన సుధారస మధురమైన సుభాషితాన్ని మననంచేశాడు.

ఆ శివినరపాలుణ్ణి నేనే. అప్పుడూ నాకు సుభాషితం ప్రాణపణంతోనూ ప్రియమైంది.

తథాగతుడు చెప్పిన నిజ జన్మాంతర కథను విని భిక్షువులందరూ ఆశ్చర్యంతో ప్రశంసించారు.

దృష్టాదృష్ట సుఖమైన మార్గంలో సుభాషితకాంతి మహాదీపంవలె వెలుగుతుంది. సంవాదంలో సుభాషితామృతరసం గొప్ప ప్రీతిని కలిగిస్తుంది. సర్వజ్ఞుడుగూడ సుభాషితం వినడానికి ఇతరులను యాచిస్తాడు. కనుక సుభాషితంలాగ ఉత్తములకు ఇష్టమైంది మరొకటి లేదు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శివిసుభాషితావదానమనే తొంభై ఒక్కటవ పల్లవం.

మైత్రకన్యకావదానం

వరాత వసుధవలె త్రిదశతటినీపావన శరీర. సకల భూతాలకు ధరిత్రి. సమస్త రససార ప్రసవిని. తల్లి వసుధను మించి శరీరాన్ని ప్రేమలాగ అభివృద్ధి పొందిస్తుంది. కనుక ఆ మహానుభావురాలు ఉత్తములకు గురువుల ఎదుటగూడ గురుతరస్థానంలో పూజనీయ.

జినదేవుడు శ్రావస్తిలో ధర్మం విస్తారంగా ఉపదేశిస్తూ, ఒకమారు భిక్షుసంఘానికి సంక్షిప్తంగా ఇలా అన్నాడు :

తల్లిదండ్రులు పరబ్రహ్మ స్వరూపులు; జంగమమైన పుణ్య సంగమం వంటివారు. వారిని పూజించడమే ధర్మమైన కులాలు ధన్య మైనవి. మూడు లోకాలలోను సత్యంతో సమానమైన తపస్సు లేదు. అహింసతో సదృశమైన ధర్మం ఎక్కడా లేదు. తండ్రిని మించిన గొప్ప గురువు లేదు. మాతకంటె శ్రేష్ఠమైన మరొక దైవతం లేదు. గురువుల పాదకమల యుగాన్ని వెల్లివిరిసే భక్తితో సేవించనివారు ఎన్ని తీర్థాలలో మునిగినా జలరుచి (పాచి) వలె ఫలశూన్యులు. మాతకు, పితకు సాటిఅయిన మూడవ గురువు లేడు. ఎన్ని సుఖాలు కలిగినా విముఖులుకాక, ఓర్పుతో, తీవ్రమైన వ్రతాది నియమాలవలె శోషింపచేయక అత్యల్పమైన ప్రణయంతో ఉపచరించినా, అనల్ప మైన ఫలమిచ్చే మాతృ పితృరూప గురువులను సేవించాలి. సుకృతార్థాలను ఉపదేశించడంవల్ల గురువు ఎల్లప్పుడు ఎవరికి వంద్యుడు కాడు? గురువులకు గురువు, ప్రాణాలను ప్రసాదించినవాడు అయిన జనకుడు ఎలా పూజ్యుడు కాడు? తత్రాపి తల్లి సహించిన గర్భధారణ భారక్లేశంలో క్షణకాలానికైనా, ఎంత పుణ్యనిచయంతో నయినా ఋణనివృత్తి చేసుకోగలమా? అవివేక పాకంతో కుశలమార్గంనుంచి జారిపోయి తల్లిని కొంచెం అవమానించినవాడు ఎన్ని వ్రతాలుచేసి జటాకలాపధరుడయినా, ఆ జటలన్నీ అతని తలపై మండుతున్న

అగ్నిజ్వాలాసమూహంలా ఉంటాయేగాని, శాంతి ఉండదు; పుణ్యం కలుగదు. నేనుగూడ ఒక జన్మలో తల్లిని అవమానించి, అంతంలో హింస పొందే పాప శాపమయమైన తాపం పొందాను.

పూర్వం వారాణసిలో మైత్రుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. అతనికి వసుంధర అనే అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన పత్ని ఉండేది. ఆమెకు ఐదుగురు కుమారులు పుట్టి వెంటనే గిట్టిపోయారు. పశ్చిమ వయస్సులో ఒక్క మంచి కొడుకు పుట్టాడు. తండ్రి అతనికికూడా ఆపద వస్తుందేమోనని భయపడి, కన్యక పేరు పెట్టాడు – అప్పటినుంచి మైత్రకన్యకుడు అనే పేరు పడింది. మైత్రుడు ఒకమారు సముద్ర వ్యాపారానికి వెళ్ళి మరణించాడు. అప్పటినుంచి, తల్లి ఆ ఏకైక పుత్రుణ్ణి నిధిలాగ రక్షించుకుంది. కులక్రమంగా వచ్చిన ద్వీప వ్యాపారం మాన్పించి, దేశంలోనే స్వల్పవిక్రయంతో జీవిక గడపవలసిందని ఆమె పుత్రునికి ఆదేశించింది. వాడు మొదటినాడు విక్రయం వల్ల వచ్చిన నాలుగు కార్షాపణాలను (నాణేలను), మరునాడు వచ్చిన రెట్టింపు నాణేలను, మూడవనాడు వచ్చిన వాటికి నాలుగు రెట్లు హెచ్చు నాణేలను, ఇట్లే అష్టగుణంగా, బహుగుణంగా వస్తున్న లాభాలను తల్లికి అప్పగించేవాడు.

ఇలా ఉండగా, అతడు తన కులంవారు పరంపరగా ద్వీపవ్యాపారం చేసేవారని విన్నాడు. అప్పటినుంచి ఉత్సుకత హెచ్చి, తల్లి ఎంత నివారించినా వినక, సముద్రగమనారంభ సంభారాలు సేకరించుకుంటూ, తల్లి వాటిని చూచి భయపడి, శోకవిహ్వల అయి, కాళ్ళ మీద పడ్డా లక్ష్యపెట్టక, కాళ్ళపైబడిన సిరిని లెక్కపెట్టని మూర్ఖుని వలె కాలితో తోసివేసి బయలుదేరాడు. దుష్పుత్రుడు శైశవంలో తొక్కుడు పలుకులతో అమృతం కురిపిస్తాడు; కొంచెం పెరిగిన తర్వాత ఎన్నో కోరికలతో నచ్చచెప్పగా విని చాలప్రీతి కలిగిస్తాడు. పెద్దవాడైన పిదప ఉత్కట యౌవనపు వేడితో వికటమైన అహం

కారం కమ్ముకొనగా కాలకూటంవలె పరుషాలు పలుకుతూ వ్యధను, కష్టాన్ని కలిగిస్తాడు.

మైత్రకన్యకుడు విపులమైన జననీ శోకంవంటి సాగరం చేరి, ఓడ యెక్కి రత్నార్జనోత్సుకుడై కదిలాడు. ఆ ఓడ వాని దురదృష్ట వశాత్తు మకరాది జలజంతువులు వాడి రంపాలవంటి తమ గోళ్ళతో, తోకలతో కొట్టగా, సముద్రమధ్యంలో చితికిపోయింది. ఓడ భగ్నం కాగా ఆశాభంగం పొందిన ఆ అహంకారిని మూర్ఛ, తల్లి శాపంలాగ కమ్మింది. తర్వాత కొంతసేపటికి వాడు మూర్ఛదేరి ఓడ పలక ఒకటి దొరకగా పట్టుకొని తీరం చేరి అడవిని పడిపోయాడు. అక్లే ఒంటరిగా, ధైర్యం కోల్పోయి ఏమీతోచక విజనారణ్యంలో వెళ్ళుతూ కొన్ని నాళ్ళకు ఒక సుందర దివ్యనగరం చూచాడు. దాని పేరు రమణకం. అక్కడ నలుగురు అప్సరసలు – తమ ముఖ చంద్రకాంతులతో వెన్నెక వాకలు సృజిస్తున్నవారు - అతనికి ఆదరంతో ఆతిథ్య మిచ్చారు. ఒల హేమపుష్కరిణీ తీరంలో రమ్యమైన నత్నలతావనంలో మణిమంది రరిలో మెత్తని శయ్యలపై సుఖించాడు. ఆపదలు సుఖాలతో ముగు స్తాయి. సంపదలేమో క్లేశం కలిగిస్తాయి. శరీరధారులకు ఇవి పర్యా యంగా (మార్చి మార్చి) కలుగుతుంటాయి. రతిభోగమానసుడైన అతనితో ఆ హరిణేక్షణలు చిరకాలం రమిస్తూ, తమ సౌభాగ్యానికి కృతార్థత పొందారు.

ఇలా సుఖంతో కాలం గడుపుతూ ఉండగా, వారు ఒకమారు అతనితో "ఈ నగరంలోని దక్షిణపు దిక్కు దారిని పూర్తిగా వదలిపెట్టు. దానిలో నడవవద్దు." అని అన్నారు. ఆ మాటలకు అతనిలోని కుతూహలం పెరిగి, ఏమిటో వెళ్ళి చూద్దామనే ఆశ హెచ్చింది. నియమాలకు కట్టుబడక, స్వాధీనంకాని అభిలాషలు కల వానికి వద్దన్నకొద్దీ ఆదరం ఎక్కువకావడం సహజం. అందువల్ల వాడు కుతూహలం బలవంతంగా ఊద్వగా, దక్షిణ దిక్కుమార్గం పట్టి బయలుదేరాడు. అలా వెళ్ళుతూ, సదామత్తం అనే దివ్యపట్టణం

చూచాడు. అక్కడ ఎనిమిదిమంది అప్సరసలు అతనికి ఉపచారం చేసి సంతోషపెట్టారు. ముందువారికన్నా హెచ్చుగా ఉపచారం చేశారు. వారుకూడ దక్షిణదిక్కు దారిని పోవద్దన్నారు. కాని, వాడు కుతూహలంతో వారి మాటలు వినక, వెళ్ళి నందనమనే మరొక దివ్యపురం చేరాడు. అక్కడ పదహారుమంది అప్సరసలు వచ్చి, అతనికి రతి భోగోపభోగ్య లయారు. వారుకూడ మునుపటి వారిలాగే నిషేధించారు. అయినా, అతడు బయలుదేరి, బ్రహ్మోత్తరమనే ప్రాసాదం చేరాడు. అక్కడ ముప్పైరెండుమంది అతిసుందరులైన అప్సరసలు వచ్చి అతనిని ఆదరించి సుఖపెట్టారు. వారుకూడ ముందు వారిలాగే ఆ నగరం దక్షిణ దిఙ్మార్గంలో వెళ్ళవద్దన్నారు. అయినా అతడు వినక బయలుదేరాడు.

బయలుదేరి వెళ్ళుతూ దుష్టుల స్నేహంవలె కష్టాలకు పుట్టినిల్లు వంటి లోహమయ దుర్గప్రాయమైన నగరం ప్రవేశించాడు. అతడు ప్రవేశించగానే, క్రమంగా భూమిలో కనిపించే పురద్వారాలన్నీ ఎవరో మూసివేసినట్టు, సందులు లేకుండా బిగుసుకొనిపోయాయి. ఎదుట ఒక మహాకాయుడైన పురుషుడు నిలబడి ఉండడం చూచాడు. ఆ పురుషుడు సకలక్లేశదోషాలకు పుట్టినిల్లులాగ కనిపించాడు. అతని తలమీద జ్వాలలతో మండే ఒక చక్రం తిరుగుతున్నది. ఆ చక్రం నుంచి రక్తం ప్రవహిస్తున్నది. వాడు తన తలనుంచి కారుతున్న చీము నెత్తురులను తింటున్నాడు.

మైత్రకన్యకుడు ఆ బీభత్స దృశ్యం చూచి మనస్సు నిర్వేదంతో విరిగిపోయి ఇలా అన్నాడు : "ఇంత క్రూరవ్యథతో బాధపడే నీ వెవడివి ? ఏ కర్మ ఫలమేది ?" మైత్రకన్యకుడు కరుణతో ఇలా ప్రశ్నించగా, ఆ పురుషుడు "నేను తల్లికి అపకారం చేశాను. ఆ కర్మ ఫల మిది." అని సమాధానం చెప్పాడు. ఆ మాటలు మైత్రకన్యకుడు విని, "అయితే నేను కూడా తల్లిని అవమానించి పాపం పొందాను. ఈ పాపసహోక్త్యాయి కనిపించి నా సంగతిని జ్ఞాపకం చేశాడు. సుఖాల

నుంచి ఆ పాపమే నన్ను పచ్చిగడ్డి మైదానంలో స్వేచ్ఛగా గడ్డిని మేస్తున్న జింకను శౌనికుడు లాగినట్టు ఇంతవరకూ లాగింది." అని చింతాక్రాంతు డయ్యాడు.

ఇలా చింతతో వాడు తలుపులు మూసిన ఆ పట్టణంలో ఉండగా, ఆకాశంనుంచి హృదయాన్ని కంపింపజేస్తూ వాణి ఇలా వినిపించింది "చిరబద్ధమైనవాటిని వదలిపెట్టు. కొత్తగా వచ్చినవాటిని బంధించుకో. బద్ధమైనవాటిని విడిచిపెట్టడానికి కొత్తవాటిని కట్టుకోడానికి ఇదే అదను." ఆకాశంనుంచి ఈ మాటలు వినబడగానే, ఆ మహాకాయుడైన పురుషుడు బాధ విమోచనం పొందాడు. మంటలతో మండుతున్న అతని తలమీది చక్రం మైత్రకన్యుని తలపై పడింది. వెంటనే ఏదో వచ్చి తనను కట్టివేసినట్టయింది. మర్మాలు భేదించే వ్యథ శరీరమంతా వ్యాపించింది.

అప్పుడు మైత్రకన్యకుడు ముక్తబంధనుడైన ఆ పురుషుని చూచి ఇలా అన్నాడు :—"మణిమందిరాలతో సుందరమైన పట్టణాలను, సరసభోగ మనోహరలైన అప్సరసలను వదలి ప్రకృష్టమైన పాతకం అనుభవించవలసిన కాలం సమీపించగానే, ఇక్కడికి లాగబడ్డట్టు వచ్చి చేరాను. కర్మవల్లి కాలానుగుణంగా ఫలిస్తుంది కదా! పశువు వధ్యాగారం వచ్చి చేరినట్టు ఇక్కడికి వచ్చి చేరాను. భవితవ్యత బలవతి. అది జీవిని లాక్కుని వస్తుంది. అది లాగగా మనుష్యుడు అవశుడై ఎక్కడో ప్రవేశిస్తాడు. ఎవరి పరిపాకభోగ్యమైన భవితవ్యత వారి ఎదుటే ఉంటుంది. తల్లిఎడ అపచారం చేసిన పాపాలకు క్లేశం అనుభవించే కాలావధి యెంత! మనబోటివాడు మరొక కొత్తవాడు ఇక్కడికి వస్తాడా ?"

కాలుతున్న చక్రం ఒంటిని కోస్తుండగా బాధతో, మంటలతో ఆర్తుడైన మైత్రకన్యుని మాటలు విని ఆ మహాకాయుడు ఇలా అన్నాడు : "పాపకర్మలకు క్లేశం అనుభవించవలసిన గడువు అరవై వేల అరవై వందల సంవత్సరాలు. తల్లియెడ తప్పుచేసిన పాపులకు

ఇంకా మరికొన్ని ఘోరస్థానాలున్నాయి. అలాటి తప్పులు చేసినవారు అలాటి వాటిని అనుభవిస్తారు."

దుస్సహతరమైన ఆ మాటలు విని మైత్రకన్యకుడు తన వ్యథా దుఃఖానుభవంవల్ల పరుల దుఃఖంపట్ల దయగలిగి ఇలా అన్నాడు : "ఇప్పుడు వచ్చే పాతకులకోసంకూడ ఈ అగ్నిచక్రం నా తలమీదే తిరగనీ! వారు ఈ తీవ్రమైన దీర్ఘవ్యథను ఎలా సహిస్తారు? ఆ దుఃఖమంతా నాకు ఒక్కనికే ఉండనీ, వారంతా వ్యథారహితులుకానీ! నా కర్మఫలం అనుభవించి, ఇతరులకోసమూ ఈ చక్రం ధరిస్తాను. తాను వ్యథ పడనిదే ఇతరుల వ్యథను ఎవరూ గ్రహించలేరు." సత్త్వహితచింతకుడై కరుణార్ద్రుడైన అతని సత్సంకల్ప ప్రభావంతో ఆచక్రం ఆకాశానికి ఎగిరిపోయింది. ఉత్తములైనవారి హృదయంలో కరుణాజలంతో నాటిన సత్సంకల్పలత పల్లవించినంతనే తాపం పోగొడుతుంది. పుష్పించగానే ధవళయశస్సు కలిగిస్తుంది. పూచి భవ్యసౌరభం గుబాళించగానే సిరులు కలిగిస్తుంది. మరి రసమయమైన ఫలాలను ఎందుకు అందజేయదు? కారుణ్యంవల్ల, పుణ్యామాహాత్మ్యంవల్ల అతడు వెంటనే పాపవిముక్తుడై దేహంవదలి, దేవలోకంలో దేవతగా అవతరించాడు.

నేనే వెనుకజన్మలో మైత్రాత్ముడైన మైత్రకన్యకుడుగా పుట్టాను. తల్లిని కాలితో తన్ని తొలగించుకొని వెళ్ళడంవల్ల అలాటి దుఃఖపరంపర అనుభవించాను. తల్లికి కార్షాపణాలు అర్పించడంవల్ల అప్సరోలోకం పొందగలిగాను.

ఈ విధంగా భగవానుడు ఉత్తమమైనమాతృశుశ్రూషాధర్మం ఉపదేశించాడు.

మంగళమాలిక, గుణమయి అయిన మాత, వాత్సల్యమాలి అయిన పిత ఎవరి శిరస్సుపై ప్రీతితో తమ పాదాంబుజాలను పెట్టదలుస్తారో, పుణ్యాభరణులయిన ఆ పుత్రులు సకల దిక్కులా నిండిన మహా యశస్సంపదలతో వెలుగొందుతూ నిత్యోత్సవాలలో తేలాడుతూ జగత్తులకే పూజ్యులవుతారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
మైత్రకన్యకావదానమనే తొంభై రెండవ పల్లవం.

సుమాగధావదానం

జినభక్తి విశేషయుతులైన వారి శ్రద్ధాసుధాసార నిర్ఝరాల తుంపరలు కూడ శ్లాఘ్యమైనవి. అవి పూజ్యుల పూజావిధిలో నిశ్చేతనమైన కుసుమాది పూజాద్రవ్యాలకు కూడా తగిన చైతన్యం కలిగిస్తాయి.

జినదేవుడు శ్రావస్తిలో జేతవనంలో ఉండగా, అనాథపిండదుడు వచ్చి భగవానునితో ఇలా విన్నవించాడు : "భగవన్, నా కన్య సుమాగధ నీయందలి నా భక్తివలె మహాశ్రేష్ఠగుణ విశ్రుత అయిన ప్రౌఢిని పొందింది. పుండవర్ధనమనే పట్టణంలోని శ్రీమంతుడైన సార్థనాథుడనే గృహపతి కుమారుడు వృషభదత్తుడనేవాడు ఆమెను పెండ్లాడగోరుతున్నాడు. నీవు ఇష్టపడితే అతనికి, నా కన్యను ఇస్తాను. నేను త్వదధీన ధనప్రాణాలు గలవాడిని, త్వదాజ్ఞా శరణుణ్ణి." ఆ మాటలు విని వాత్సల్యవిమలమానసుడయిన భగవానుడు "తప్పేముంది ? అతనికి నీ కుమార్తెను ఇవ్వు" అన్నాడు. అనాథపిండదుడు శాస్త శాసనం ఆదరంతో స్వీకరించి, నమస్కరించి తన యింటికి వెళ్ళాడు. తర్వాత వృషభదత్తునికి సుమాగధను ఇచ్చి, మహావైభవంతో పెండ్లిచేసి, భూరిరత్నాంబరాలు మొదలయిన కానుకలతో అత్తవారింటికి పంపాడు.

దూరదేశం వెళ్ళుతున్న సుమాగధకు జినభగవానుని చరణద్వంద్వం జ్ఞాపకం వచ్చి, కళ్ళలో నీరు తిరిగింది. బహుకాలానికి ఆమె పుండవర్ధన నగరం చేరి, పతి శుశ్రూష చేస్తూ, ఎల్లప్పుడూ పతి భవనంలోనే ఉండిపోయింది. ఒకమారు అత్తగారు ధనవతి ఏరాళంగా ధనం వ్యయంచేసి, భోజ్యసంభారాలు సిద్ధంచేయిస్తూ, కోడలితో "సుమాగధా! పూజోపకరణా లన్నీ సిద్ధంచేయి. రేపు ఉదయం మన యింటికి జగత్పూజ్యగుణుడయిన జినభగవానుడు వస్తున్నాడు. సర్వ

జనులకు గౌరవభాజనులైన గురువులు, సమ్మోహ వినాశకారులు అయిన క్షపణకులు వస్తున్నారు. వారంతా మనకు పూజ్యులు." అని అన్నది. అత్తగారి మాటలు విని, భిక్షుగణంకోసమే ఆ పూజోపకరణమంతా సిద్ధమౌతున్నదని గ్రహించి, తదారంభతత్పరురాలయింది.

మరునటినాడు కేశాలు, మీసాలు, గడ్డాలు పీకివేసుకున్న కష్టం సహించిన నిశితవ్రతులు, నగ్నులు అయిన క్షపణకులు ఇంటికి వచ్చారు. మినపకూర తిని బలిసిన మహిషాలవలె ఉన్న, సిగ్గులేని ఆ దిసమొలవారిని సుమాగధ చూచి, సిగ్గుపడి గుడ్డతో ముఖం కప్పుకుని, పెద్దల సన్నిధిలో దుఃఖనిర్వేదంతో ముఖం వంచి, అత్తగారితో ఇలా అన్నది :—"అయ్యో! బహుకాలానికి దిగంబరుల ఎదుట కోడండ్లు నిలబడే ఆచారం చూచాను. కొమ్ములులేని వీరు మీ యిండ్లలో లెక్కలేకుండా తింటున్నారు. స్త్రీలు మానుషత్వం లేనిదానివలన వీరి యెదుట సిగ్గుపడడం లేదు. మీకు వీరియందు భక్తి అపాత్రమైంది. ఏమి టీ ఉచ్ఛృంఖలమైన ఆచారం? తిండి వదలని వారు గుడ్డను ఎలా వదలిపెడుతారు? పశువులవలె నగ్నులు, తిండిపోతులు అయిన ఈ నియమవంతులు దయాహీనులని వెంట్రుకలు పీక్కొనడం వల్లనే తెలిసింది; కౌపీనంకూడ వదలిపెట్టడంవల్ల పెద్దల వద్ద శీలమన్న మాటేలేదు. ఏదో నియమవంతులమనే పటాటోపంతో భయంకరమైన ముఖంలో క్రోధం దానంతట అదే కనిపిస్తున్నది. ఈ పశువులే పూజ్యులయినప్పుడు వెళ్ళగొట్టదగినవా రెవరు? ఇంతకూ ఇది దేశ దోషం! ఆచారమేమో గతానుగతికం." ఆ మాట విని అత్తగారు చాల విషణ్ణ అయి, "భద్రే! మీ పుట్టింట్లో ఎలాటి వారిని పూజిస్తారమ్మా?" అని ప్రశ్నించింది. దానికి సుమాగధ ఇలా సమాధానం చెప్పింది. "తన కరుణతో సర్వజగత్తులకు కుశలాతిశయం కలిగించడానికి ఉద్యుక్తుడయిన జినభగవానుని మా

పుట్టింట్లో పూజిస్తారు. ఆయన పుణ్యలావణ్యసింధువు; ధ్యానాధీనుడు; స్తిమిత నయనుడు; ఆయన వెదురుగడవంటి నాసిక పుణ్యసేతువువలె ఒప్పారుతుంది. ఆయన కర్ణయుగళం కుండలశూన్యమై కిందికి వేలాడుతూ కాంతితో వెలుగుతూ ఉంటుంది. ఆయన స్వకీయ తను కాంతితోనే విద్వాంసులకు అంతరంగంలో శాంతి కలుగజేస్తాడు. శిరస్సు మీద సహజ కాంతిపుంజాలు విరజిమ్మే మణి, బంగారు కాంతితో గజరాజు తొండంలాటి బాహువులు, కరతలాలలో శంఖ ధ్వజ కమల మాలికాది రేఖలు - ఈ విధంగా ఆయన శమమయ సామ్రాజ్యార్హమైన లక్షణాలతో విరాజిల్లుతాడు. మహామునులకు కూడా అభిలాష కలిగించే అతని స్వభావం సర్వాభిలాష రహితమైనది. మన్మథుని జయించి రాగోజ్ఝితుడయిన అతని అధరం సరాగమైంది. అతని మూర్తి నిర్భరసంగమ ప్రణయిని. మైత్రి మనశ్శాయిని. క్షాంతి తన్మయకారిణి. దయ గాఢంగా హృదయాన్ని ఆలింగనం చేసుకొనేది. సర్వాశాభరణుడు, భూరిదయితాసక్తుడు, అపూర్వ మణి వంటివాడు అయిన అతని శమగుణం వైరాగ్యాన్ని పొదుగుకున్నది; అనన్యమైన మహిమగలది. ఆయనవల్ల ప్రవ్రజ్యాదీక్ష పొందిన శీలదుకూలధారులయిన మహాత్ముల మనస్సు నిరావరణ మౌతుంది. విశ్వరక్షామణి అయిన అతని స్మరణ మాత్రంతోనే రాగద్వేషాలనే ఘోరమైన కోరలుగల భవసర్పం కరవదు."

అత్తగారు శ్రోత్రరసాయనమైన కోడలి మాటలు విని, వెంటనే మనస్సు ప్రసన్నమై, సంతోషంతో "అమ్మాయీ! ఆయనను దర్శించే ఉపాయమేదైనా ఉన్నదా? నీ పుణ్యసంబంధంవల్ల మేము కూడ అమృతత్వం పొందే భాగ్య ముందా?" అని అనునయంతో, ఆదరంతో ప్రశ్నించింది. "ఇదుగో, ఇప్పుడే మీకు ఆయనను దర్శింపజేస్తాను." అని భక్తిమానిని అయిన ఆమె సమాధానం చెప్పి, తాను చేసిన మహా ప్రతిజ్ఞను నిర్వహించుకొనే అభిలాషతో, సంశయంతో ఊగిసలాడుతూ క్షణకాలం ధ్యానపరాయణ అయింది.

తర్వాత ఆమె మేడ ఎక్కి, సుగతుడున్న దిక్కుకు తిరిగి, నమస్కరించి, పూజ్యులకు అర్పించే పూజాకుసుమాంజలి సమర్పించి, ధూప దీపాదులతో అర్చించి, ఆ వైపు ముఖమెత్తి, ఆనంద బాష్పాలు విశాలనయనాలు కప్పగా ఇలా విన్నవించింది :—"భగవన్, రత్న త్రయ దీక్షా వివర్జితనై, నీ ఆశ్రమ మృగివంటి నేను ఈ దూర దేశంలో వచ్చి పడ్డాను. నన్ను కరుణించు. నీ పాదపద్మయుగళం శరణం పొందిన నన్ను దూరంలో ఉన్నా కటాక్షించు దయాళో! వాత్సల్యపేశల హృదయులయిన గొప్పవారికి ప్రవాసంవల్ల దూరమయిన వారిపై కూడా కరుణ సన్నగిల్లదు. భగవన్! నీ దాసుని కుమార్తెనైన నేను నిన్ను ఆహ్వానించాను. ఉదయమే వచ్చి దర్శన మిచ్చి నా మానం కాపాడు."

ఆమె ఈ విధంగా ప్రార్థించి అర్పించిన విచిత్రకుసుమావళి సజీవిత అయిన భక్తిదూతికలాగ ఆకాశమార్గంలో బయలుదేరింది. ఆ శ్వేత రక్త హారిత నీలపుష్పపాళి ధూపధూమంతోపాటు ఆకాశంలో లేమబ్బులపై కనిపించే సంచారి శక్రచాపలతవలె కన్నులపండు వయింది. ఆ కుసుమావళి-భక్తినిర్భరమైన కుసుమావళి-క్షణంలో జేత వనం చేరి, శాస్త్రచరణాబ్జాలపై పడింది. సర్వజ్ఞుడైన భగవానుడు సుమాగధ కోరికను తెలుసుకొని, దయతో ఎదుట ఉన్న ఆనందు నితో "రేపు ఉదయం మనం పుండవర్ధన నగరానికి వెళ్ళాలి. సుమా గధ సంఘంతోసహా నన్ను పూజించాలని ప్రార్థిస్తున్నది. ఆ నగరం ఇక్కడినుంచి అరవైవందల యోజనాల పైగా దూరంలో ఉంది. ఒక్కదినంలో అక్కడ చేరాలి. కాలవిలంబం పనికిరాదు. మహా బుద్ధితో (మాహాత్మ్యంతో) గగనమార్గంలో వెళ్ళగలిగినవారికి నిమంత్రణ శలాకను (ఆహ్వానించినట్టు గుర్తుగా ఇచ్చే కర్రముక్కను) ఇవ్వు." అని ఆజ్ఞాపించాడు.

సుగతుడు ఈ విధంగా ప్రేరేపించగా, ఆనందుడు ఒక్క దినంలో

చేరాలనే కట్టుబాటుగల ఆహ్వానం భిక్షువులకు అందజేశాడు. మహా బుద్ధి శక్తిగల భిక్షువు లందరూ ఆహ్వాన శలాకలు పుచ్చుకొనగా, కడవను తలగడగా పెట్టుకొని పడుకొనే పూర్ణుడనే స్థవిరభిక్షువుగూడ శలాకను స్వీకరించడానికి చేయి చాచాడు. ఆనందుడు అది చూచి, నవ్వుతూ "దగ్గర ఉన్న అనాథపిండదుని ఇంటికి నిమంత్రణకు వెళ్ళ డానికి నీ కాళ్ళు ఆడవు. అరవై వందల యోజనాల దూరం ఒక్క పగటిలో ఎలా వెళ్ళుతావు ?" అని అన్నాడు. దానికి స్థవిరుడు సిగ్గుతో తలవంచుకొని, "సాటివారి యెదుట న్యూనభావం దుస్సహం. అనాదికాలసంచితాలయిన జన్మజరాదిక్లేశాలనే ప్రయత్నంతో రూపుమాపగలిగినప్పుడు బుద్ధిపదం (మాహాత్మ్యస్థానం) పొందడం ఎంత ?" అని ఆలోచించాడు. ఆ విధంగా తీవ్రాలోచన కలుగగానే, ఆ శుద్ధచిత్తునికి మహాశక్తి ప్రాదుర్భవించింది. రాత్రి గడిచి తెల్లవార గానే, సకలభిక్షువులూ వివిధ దేవవేషాలతో విమానా లెక్కి గగన మార్గంలో బయలుదేరారు.

ఇలా ఉండగా పుండనగరంలో సుమాగధ భర్తృగృహంలో సకల భోజనోపచార సంభారాలూ సిద్ధంచేసి, భగవద్దర్శనోత్సుకతతో అత్తమామలు, భర్త మొదలయిన వారితోపాటు మేడ యెక్కి, కుసుమధూపార్ఘ్యాది పూజాద్రవ్యాలు కూర్చుకొని యెదురు చూస్తూ ఉంది. అప్పుడు ఆకాశవీధిలో ఆజ్ఞాత కౌండిన్యుడనే భిక్షువు అశ్వరథ మెక్కి, ఆశ్చర్యకరమైన దివ్యకాంతి మాహాత్మ్యాలు వెదజల్లుతూ, మొదట కనిపించాడు. సూర్యసన్నిభుడైన అతనిని చూచి అత్త మామలు మొదలయినవారు ఆశ్చర్యపడి సుమాగధతో "ఈయనేనా నీవు చెప్పిన భగవానుడు ?" అని ప్రీతితో ప్రశ్నించారు. "సూర్య కాంతిగల ఇతడు భగవానుడు కాడు. తరగని కాంతిగల ఆజ్ఞాత కౌండిన్యుడనే భిక్షువు." అని సుమాగధ సమాధాన మిచ్చింది. భిక్షువులు మహావైభవంతో రథాలలో వస్తుండగా, అత్తమామలు

కుతూహలం అణచుకోలేక "భద్రే, ఈయనేనా భగవానుడు? ఈయనేనా భగవానుడు?" అని అడుగడుగునా అడగడం ప్రారంభించారు. దానికి సుమాగధ ఇలా సమాధానం చెప్పింది:—
"ఇతడు శాస్త్రకాదు; అతను శాస్త్రకాదు. వీరంతా ఆయన శాసన పాలకులయిన భిక్షువులు. ప్రశమగుణశ్లాఘ్యులై తపోదీప్తితో వెలిగిపోతున్నారు. అదుగో అక్కడ మనోహర స్వర్ణద్రుమాలతో రమ్యమైన పర్వత శృంగం ఎక్కి, మూర్తీభవించిన ప్రభావంవలె ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూ వస్తున్నాడే, ఆయన మహాకాశ్యపభిక్షువు. సజలజీమూత గంభీర ఘోషతో వస్తున్న పంచానన రథమెక్కిన గుణగరిష్ఠుడు శారిపుత్రభిక్షువు. కైలాసంలాగ అతి ధవళమైన చతుర్దంత గజమెక్కి వస్తున్న అనంతకాంతిగల పుణ్యాత్ముడు మౌద్గల్యాయన భిక్షువు. వైడూర్యపుకాడ, రత్నకేసరాలు గల కనకారవిందంలో ఆసీనుడై దిక్కులకు శమసౌరభాలు వెదజల్లుతూ వస్తున్న భిక్షువు ప్రఖ్యాతుడైన అనిరుద్ధుడు. రెక్కల గాలితో మేఘాలను చెదరకొడుతున్న గరుడుని అధిరోహించి, ఆకాశపుఅంచులలో వస్తున్న వాడు శమపూర్ణుడయిన మైత్రాయణీసుతుడు. ఈర్ష్యాదిమార్గాన్ని శాశ్వతంగా అణచివేసి, తన శాంతప్రభామృతంతో దిక్కులను తనియిస్తూ వస్తున్న ఆ సత్త్వమహోదధి ఏమ్యజిత్తనే ప్రభావవంతుడైన భిక్షువు. కదులుతున్న తీగలు చుట్టుకొని కనుల పండువుగా కనిపించే విశాలమైన సువర్ణ తాళవృక్షమెక్కి వస్తున్న ఆ పుణ్యపూర్ణద్యుతి అయిన మతిమంతుడు ఉపాలి. సువర్ణ రత్నోజ్జ్వలమైన చిత్ర విచిత్ర చిత్రాలుగల వైడూర్య విమానశిఖరం ఎక్కి తన కాంతులతో దిక్కులకు బంగారు పూత పూస్తున్నట్టు వస్తున్న భిక్షువు కాత్యాయనుడు. మూర్తీభవించిన ధర్మంవలె వున్న వృషభవాహనం ఎక్కి వస్తున్న గరిష్ఠబుద్ధి అయిన భిక్షువు కౌష్ఠిలుడు. అతడు ప్రతిష్ఠాపరినిష్ఠితులలో వరిష్ఠుడు. విమానానికి పూన్చిన హంసల కాంతితో అంతరిక్షాన్ని మందహాస

రమ్యంగా ఉన్నదా అన్నట్టు చేస్తూ వస్తున్న తపోనిధి పిలందవత్సు డనే భిక్షువు. సముత్ఫుల్లమైన లతావితాన వనాంతర్భాగంలో విహారిస్తూ, ఇంటి ఊసేలేక ఉండే ఆ అక్షుణ్ణకాంతిగల భిక్షువు శ్రోణికోటి. హేమప్రభలతో దిగంతరాళాన్ని అలంకరింపజేస్తూ, మరొక రూపం ధరించిన మేరుపర్వతంలాగ కనిపిస్తూ ఆకాశంలో ప్రకాశిస్తున్నవాడు శాస్త్ర కుమారుడైన రాహుల చక్రవర్తి. పర్వతాలనుంచి, దిగంతాల నుంచి, అఖిల భూమండలంనుంచి, వ్యోమభాగంనుంచి, విచిత్రమైన రత్నాసనాలపై ఆసీనులై అసంఖ్యాక భిక్షుసంఘాలు అత్యద్భుత మాహాత్మ్యంతో వస్తున్నవి. ”

ఆమె వరుసగా చెబుతున్న భిక్షువులు, తక్కిన సంఘమూ వెను దిరగడం చూచి అత్తగారు మొదలయినవారు హర్షాద్భుత సంభ్రమాశ్చర్యాలకు, అనన్యకాంతికి ఏకకాలంలోనే లోబడిపోయారు. అప్పుడు జగత్తంతా వెలిగిపోతున్న బంగారు రంగుతో శతసూర్యుల ప్రకాశం కలదయింది. అశేషజనుల సంతాపం శమింపజేయడంవల్ల, శతశీతాంశు శీతలంగాను అయింది. కుబేరశక్రబ్రహ్మాది దేవతలు గగనయాత్రలో సేవచేస్తూ వెంట నడుస్తుండగా, అమరావతీ పురంధ్రులు పూవుల వానలు కురిపిస్తుండగా జినేంద్రుడు పుణ్యవంతులకు దృష్టిగోచరుడయాడు. అష్టాదశమూర్తి అయిన జినభగవానుడు అష్టాదశద్వార మార్గాలగుండ పుండపురం ప్రవేశించి, సుమాగధ ఇంటిని చంద్రకాంత రత్నకాంతిమయంగా చేశాడు.

సుమాగధ మొదలయినవారు బహుప్రకారమైన పూర్ణోపచారాలతో భగవానుని పూజించారు. పురజనులు వెలుపల గోడపై ప్రతిబింబించిన అతని రూపాన్ని పూజించారు. భగవానుడు సంఘంతో పాటు దయతో సుమాగధ పూజను స్వీకరించి, ఆమెను వంశంవారందరితోపాటు అనుగ్రహాలోకనాలతో సంతోషపెట్టాడు. సుమాగధ ఆమె అత్తమామలు మొదలయిన బంధువులు, ఇతర పౌరజనులు,

శాస్త ఉపదేశంతో శుద్ధహృదయులై వెంటనే సత్యదర్శనం పొందారు.

సుమాగధ కుశలాను బంధమైన పుణ్యాన్ని, విపుల ప్రభావాన్ని చూచిన భిక్షువులు కుతూహలంతో ఆమె పూర్వజన్మ వృత్తాంతం ప్రశ్నించారు. ఆ ప్రశ్న విని భగవానుడు దంతకాంతులతో దిక్కాంతల ముఖాలకు ప్రకాశం కలిగిస్తూ ఇలా అన్నాడు:

పూర్వం వారాణసిలో కృకి అనే సుందరుడైన రాజుకు కాంచనమాల అనే కన్యక జనించింది. ఆమె పుట్టుకతోనే రొమ్ములపై కాంచనమాల భాసించేది. ఆమె తన ఐదువందలమంది సఖులతోసహా భక్తితో కాశ్యపుడనే శాస్తను పూజించేది. ఒకమారు కృకి ఒక వికార స్వప్నం చూచి, భయసంశయ సంభ్రాంతుడై స్వప్న ఫలకోవిదులను ఫల మేమిటని అడిగాడు. ఆ నిమిత్తజ్ఞులు (జ్యోతిర్వేత్తలు) రాజసుతపై ఉన్న ద్వేషంతో "రాజన్! నీకు అత్యంత ప్రియమైనవారి హృదయంతో హోమం చేస్తే నీకు కల్యాణం కలుగుతుంది." అని అన్నారు. వారి క్రూరవాక్కులను రాజు లెక్కపెట్టక, కుమార్తె మాటతో భగవానుడైన కాశ్యపుని వద్దకు వెళ్ళి, "భగవన్! నేనొక వికారమైన స్వప్నం చూచాను. దాని ఫలం సర్వజ్ఞుడైన నీవు చెప్పాలి. గవాక్షంనుంచి బయటికి వెళ్ళుతూ తోక యిరుక్కున్న ఏనుగును చూచాను. దప్పిగొన్న వానివెంట బావి పరుగెత్తి పోవడం చూచాను. ప్రస్థం పేలపిండికి ప్రస్థం ముత్యాలు కొలిచి యిచ్చి సంతృప్తిపడడం చూచాను. చెడ్డకర్రలు, చందనకాష్ఠం సమానంగా పరిగణించడం చూచాను. ఏనుగు గున్న మహాగజాన్ని యుద్ధానికి పిలవడం, అమేధ్యం పూసుకున్న కోతి ఇతరులకు ఆ అమేధ్యం పూస్తూ ఎగర్లాడడం చూచాను. చాపల్యంతో మిడిసిపడే కోతిని పెద్ద రాజ్యానికి పట్టాభిషేకం చేసినట్టు, పద్దెనిమిదిమంది పురుషులు ఒక గుడ్డను పట్టుకొని లాగినా చినగకుండాపోవడం, దొంగలు కొట్టిన రమ్య

పుష్పఫలారామాన్ని, ద్వేషోపహాస కలహాసక్తులైన ప్రజలను చూచాను. ఈ స్వప్నాద్భుతాలకు ఇతరులు ఘోరమైన ఫలాలు చెబుతున్నారు." అని ప్రశ్నించాడు.

రాజు మాటలు కాశ్యపభగవానుడు విని ఇలా సమాధానం చెప్పాడు : "జనులు శతాయుష్కు లయినప్పుడు శాంతుడు, అమృతాంబోధి అయిన శాక్యముని అవతరిస్తాడు. నీవు చూచిన ఏనుగు ఫల మది. ఆ శాక్యముని పశ్చిమ వయస్సులో అతని శ్రావకులు కలి సంశ్రయంవల్ల శీలగుణాచారాలు వదలి కల్లోల మనస్కు లవుతారు. అపక్వమైన అల్పవివేకంగల గృహపతుల బలంతో ఆ శ్రావకులు వారి సేవ చేస్తూనే ఉపదేశం చేస్తారు. అర్థిభావంతో అర్థింపదగినవారే సేవకోసం పరుగెత్తుతారు గనుక దప్పిగొన్న వాడివెంట బావి పరుగెత్తడం నీవు చూచావు. వారు సమ్మోహోపహతులై, లోభాంధులై భోధ్యంగమనే ప్రస్థం ముత్యాలను ప్రస్థం పేలపిండికి అమ్ముతారు. అలాటివారు మౌర్ఖ్యంతో విశేషం ఎరుగలేక తీర్థకుల వాక్యాలనే సామాన్య దారువులతో బుద్ధభాషితాలనే చందన కాష్ఠాలను సమానంగా చూస్తారు. ఒక్కొకప్పుడు వినీతుడు ఉత్తముడు అయిన భిక్షుకుంజరాన్ని గున్నఏనుగువంటి పిల్లసన్యాసి స్పర్థతో ధిక్కరిస్తాడు. చాపలమనే అనుచితభావంగల కోతులవంటి భిక్షువులు సుశీలురైన ఇతర భిక్షువులకుగూడ తమ దోషం అంటేట్టు చేస్తారు. కోతికిలాగ మందునికి రాజ్యాభిషేకం జరుగుతుంది. సంబుద్ధుని శాసనమనే వస్త్రం ఎవరు ఎంత లాగినా చినగదు. సంఘద్రవ్యఫలారామాలలో దొంగతనాలు జరుగుతాయి. భిక్షువులు తమలో తాము కలహిస్తూ అపవాదం పొందుతారు. నీ స్వప్న పరిణామఫలాలు ప్రపంచంలో ఇవి."

కాశ్యపుని మాటలు విని రాజు చాల ఆశ్చర్యపడ్డాడు. పిదప కాశ్యపుడు మహీపతికి ధర్మోపదేశం చేసి, కాంచనమాలకు కుశలమైన అర్హత్త్వం ప్రసాదించాడు. ఈ కాంచనమాల మరొక జన్మలో

స్తూపానికి నారంగమాలతో పూజ చేసింది. ఆ సుకృతంతో పుట్టుక తోనే కాంచనమాలతో పుట్టింది. ఆ మహా పుణ్య ప్రభావంతో ఇప్పుడు జనసమూహానికి కుశలసేతువు అయింది.

భగవానుడు సుమాగధ పూర్వవృత్తాంతం ఈ విధంగా చెప్పి, తన కాంతులతో దిక్కులను నింపుతూ, భిక్షువులతో సహా జేతవనా నికి బయలుదేరాడు.

మానవులు కొడుకులు పుడితే కులమంతా పావనమైపోతుందని భావించడం వట్టి మిథ్య. కొడుకు గుణవంతుడు కాకపోతే, కుల మంతా వికలం కాదా? గుణవంతురాలయిన కుమార్తె పుడితే, రెండు కులాలకు నావగా సంసార మహాసముద్రాన్ని దాటిస్తుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సుమాగధావదానమనే తొంభై మూడవ పల్లవం.

యశోమిత్రావదానం

భగ్నభాగ్యులయినవారు కొందరు తరలతర తరంగాలతో పొంగులువారే జలం సమీపంలో ఉన్నప్పటికీ దప్పితో తపించి పోతారు. పురాగత పుణ్యవంతులు కొందరు ఖరతరమైన మరుభూమిలోను సహజసలిల ధారలతో తీవ్రమైన దప్పి తీర్చుకుంటారు.

శ్రావస్తీ నగరంలో పుణ్యమిత్రుడనే గృహపతికి యశోమిత్రుడనే కుమారుడుండేవాడు. వాడు యశస్సులకు ప్రతిరూపమైనట్టివాడు. అమృతకిరణుని వంటి అతడు పుట్టిన క్షణంలోనే అతని పుణ్యవాక్కులతో అనావృష్టివల్ల పుట్టిన విషమ విపత్తు తొలగింది. అతడు యువకుడుగా ఉన్నప్పుడే జితేంద్రియుడు భవభోగపరాఙ్ముఖుడు అయి, కుశలాభిలాషతో జేతవనవిహారి అయిన జినదేవుని సేవించాడు. శాస్త్ర ధర్మోపదేశంతో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి అర్హత్వం పొంది, కాంచనమంటేను, మట్టిబెడ్డ అన్నా ఒకేభావం కలవాడై, ప్రియమన్నది అప్రియమన్నది లేనివాడయ్యాడు. అతని దంతాలనుంచి కరిగించిన స్ఫటికంవలె నిర్మలమూ, సరసమూ అయిన నీరు స్రవించేది. దానితో అతనికి దప్పి అనేది లేకపోయింది.

ఈ వింతకు భిక్షువులందరూ ఆశ్చర్యపడి కుతూహలంతో అతనికి దప్పి లేకపోవడానికి కారణమేమిటని ఒకమారు భగవానుని ప్రశ్నించారు. భగవానుడు ఇలా సెలవిచ్చాడు.

పూర్వం కాశీనగరంలో కాశ్యపునివద్ద సుందరకుడనే శ్రేష్ఠిపుత్రుడు ప్రవ్రజ్య స్వీకరించాడు. వాడు ఒకమారు వేసవిలో దప్పిగొని శరీరమంతా బడలిపోయి, ఎక్కడా నీరు దొరకక నీరుకోసం చాతకపక్షిలాగ అంగలార్చాడు. అతని దురదృష్టంవల్ల సంఘంలోని నీటిపాత్రలన్నీ శూన్యమయాయి. బావులన్నీ వట్టిపోయాయి. నదులు ఎండిపోయాయి. అతడు దప్పితో ప్రలపిస్తూ, మరణాసన్నుడయాడు. అది

చూచి సంఘంలోని ఉపాధ్యాయుడు తన జలపాత్రతో నీరు ఇవ్వ బోగా, నీటిధార కనిపించలేదు. అప్పుడు సుందరకుడు శాస్త అయిన కాశ్యపుని ఆజ్ఞతో ఆ జలపాత్రను అందరివద్దకు తీసుకొని వెళ్ళాడు. శాస్త ప్రభావంవల్ల అది అక్షయ జలపూరితమయింది. ఎందరు తాగినా తరగలేదు. శ్రేయోనిధి అయిన కాశ్యపుడు కరుణతో తను కూడా ప్రసన్న పాణి పద్మంతో పుడిసిలి పట్టి సుందరకుడు పోసిన నీటిని స్వీకరించాడు. జలపాత్ర అక్షయంకావడం చూచి జనసంఘం సత్య దర్శనం పొందింది. కాశ్యపునికి నీరుపోసిన పుణ్య ప్రణిధానంతో సుందరకుడు కుశలం పొంది, మరుజన్మలో యశోమిత్రుడుగా జన్మించి, దంతాలలో పుట్టిన అమృత జలధారతో శాంతి పొందుతున్నాడు. యశోమిత్రుని జననోదంతం జినుడు చెప్పగా భిక్షువులు ఆదరంతో విని, ఆశ్చర్యం పొందారు.

జినసేవ సుఖమనే విమలసలిల కలితమైన శమమనే హిమకల్లోలి నిని పొందించి, సంసారమనే మరుభూమి పరిభ్రమణంవల్ల కలిగే తృష్ణాతాపాన్ని పోగొడుతుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
యశోమిత్రావదానమనే తొంభై నాల్గో పల్లవం.

వ్యాఘ్ర్యవదానం

బుద్ధుడనే సహస్రరశ్మి పాపవిపులమైన తిమిరపుంజాన్ని తొలగించి, వెంటనే కరుణాకిరణాలు ప్రసారించి, దోషాపహుడై, పరితాపహారుడై సన్మార్గాన్ని చూపుతాడు.

పూర్వం తథాగతుడు రాజగృహనగరంలోని కలందక నివాసమనే వేణువనంలో విహరిస్తున్నప్పుడు, అర్థదత్తుడనే సార్థవాహునికి నిశిత అనే భార్యకు ఇద్దరు కుమారులు - కవలలు - పుట్టారు. వారిపేరు సంకువు, సంధిదత్తుడు అని. తండ్రి మరణించి, ధనం, పరిజనం సన్నగిలిపోగా, తల్లే వారిని ఎంతో కష్టపడి పెంచి పెద్దవారిని చేసింది. వారిద్దరూ తల్లి మాటతో నెమ్మదిగా ఇరుగుపొరుగువారి యిండ్లలోని చిల్లరమల్లర, చిన్నచిన్న పాత్రలు దొంగిలించడం నేర్చుకొన్నారు. బాలులు తల్లిదండ్రుల నియమంతోనే యోగ్యులవుతారు. వారి ఉపేక్షవల్లనే అవినయమనే అఖాతంలో పడుతారు. పెద్దలయిన స్వజనుల స్వభావాన్నిబట్టే బాలులు తిలలవలె నలిగి పర స్వభావాన్ని పొందుతారు.

వారిద్దరూ వయసు వచ్చినపిదప ప్రౌఢచోరులై ఉల్లంఘు సంధి చ్ఛేదాదులతో పౌరుల ఇండ్లలోపడి దొంగిలించసాగారు. అజాతశత్రు మహారాజు చారులవల్ల వారిపనులు తెలుసుకొని, తల్లితోపాటు వారిని వధించడానికి ఉత్తరువు చేశాడు. పరధనంతో భుజించడం, పరద్రవ్యంతో తాగడం, సౌఖ్యాశతో విషమమార్గం తొక్కడం - ఇవన్నీ అవిచార రమణీయ సుఖాలు. వీటి పరిణామం దారుణమైన ప్రాణావసానమే. విషయభోగమనే పానమదాకులులకు చౌర్యదాహవధాది దుష్కృత్యాలతో లభించే ధనంవల్ల కలిగేరాగం - అంతంలో కరపాదాలను నరికివేయడం, శూలాధిరోహణం వంటి శిక్షలవల్ల స్రవించే రక్తధారల మూలంగా వెలుపలికి పోతుంది.

రాజసేవకులు వారిని వధ్యభూమికి నలుపు ఎరుపు గుడ్డలు కట్టి వధ్యమాలలు వేసి, జనం తండోపతండాలుగా మూగి చూస్తుండగా పిలుచుకొని వెళ్ళారు. దయావంతుడైన సర్వజ్ఞుడు ఈ సంగతి తెలిసి, వధ్యభూమికి శిష్యసహితుడై వచ్చి, తన ప్రసాదానుగ్రహంతో వారిని బంధవిముక్తులను చేశాడు. పిదప సర్వజ్ఞుని ఆజ్ఞతో అజాతశత్రు మహారాజు వారిని వదలిపెట్టాడు. వారు ముక్తపాతకులై ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, అర్హత్వం పొందారు. వారి తల్లిగూడ జ్ఞానవిభవోజ్జ్వల అయింది.

వారి ఉన్నతికి కారణమేమని భిక్షువులు కుతూహలంతో ప్రశ్నించ దలచడం గ్రహించి సుగతుడు ఈ విధంగా అన్నాడు :—"పూర్వ జన్మలోను వీరిని నేనే రక్షించాను. వీరితల్లి అప్పుడు ఘోరరూప అయిన వ్యాఘ్రి. అప్పుడు నేను ప్రాణిమాత్రదయాళువయిన కరుణ శేఖుడనే క్షితిపాల సుతుడైన బోధిసత్త్వుణ్ణి. వీరిద్దరూ పసికూనలుగా ఉన్నప్పుడు ఆకలితో నకనకలాడే వీరితల్లి (వ్యాఘ్రి) వీరినే తినడానికి పూనుకుంది. నేను నా శరీరం అర్పించి, వ్యాఘ్రిని వారించాను. ఆ కర్మశేషంవల్ల ఈ జన్మలో చోరులయి నా రక్షణ పొందారు. ఆ వ్యాఘ్రే వీరి తల్లి." భూతభావనుడైన కరుణాసింధువు వారి పూర్వ జన్మ వృత్తాంతం ఈ విధంగా తెలిపి, భిక్షుసంఘాలతో సహా జేతవనానికి వెళ్ళిపోయాడు.

సత్పురుషుల ఇష్టమైన దృష్టి అమృత రసవృష్టివంటిది ; అనిష్టాలను పోగొట్టేది. తను పడి, పతితుడైన వానిని కూడ పుణ్యోన్నతుని గాను, శ్లాఘ్యునిగాను చేస్తుంది.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
వ్యాఘ్ర్యవదానమనే తొంభయి అయిదవ పల్లవం.

హస్త్యవదానం

శశాంకునికి ఆహ్లాదగుణం, రవికి ప్రకాశం, అగ్నికి తాపం, పవనునికి వేగం, కరుణారతులైన మహానుభావులకు పరోపకారం సహజ స్వభావం గదా!

పూర్వం అవంతిదేశంలో కేలిరసికుడైన ఉదయన మహారాజు ఒకప్పుడు ప్రియురాండ్రతో ఒకవనంలో విహరించాడు. అతని కువల యేక్షణలయిన కాంతలు పూవులు కోస్తూ ఉండగా, యథాలాభంగా వచ్చిన ఐదువందలమంది మునులు చూచారు. వారు తన ప్రియురాం డ్రను కన్నెత్తి చూచారన్న కోపంతో రాజు వారిని చేతులు కాళ్ళు, నరికించి, ఆ రక్తంలోనే పొర్లాడించాడు. వారు మర్మచ్ఛేద వ్యథతో ఆర్తనాదాలు చేస్తుండగా విని, బుద్ధభగవానుడు కరుణాస్నిగ్ధ దృష్టితో చూచాడు. అమృతవృష్టివంటి ఆ దృష్టి సోకినంతనే వారు బాధ తొలగి, ప్రాణాలు కుదుటబడి, కాలుచేతులు మరల అతుకు కొని, లేచి నిలుచుని, భగవానుని శరణు పొందారు. ప్రపన్నులైన ఆ మునులకు భగవానుడు ధర్మోపదేశం చేశాడు; వారు అనాగామి ఫలం పొందారు.

అది చూచి భిక్షువులు ఆశ్చర్యంతో భగవానుని కారణమడుగగా ఆయన ఇలా అన్నాడు :— "వీరిని నేను పూర్వజన్మలోను దయతో ఉద్ధరించాను. పూర్వం వారాణసిలో బ్రహ్మదత్తమహారాజు తప్పు చేసిన తన ఐదువందలమంది మంత్రులను వెళ్ళగొట్టాడు. వారు రాజ భయంతో ఎడారి దారి పట్టుకొని వెళ్ళుతూ, ఎండకాలంలో నీరు, నీడ లేని ప్రదేశం చేరి చాల దప్పితో పడిపోయారు. భద్రమనే మహాగజ రూపంలో ఉన్న బోధిసత్త్వుడు వారిని చూచి వారి ప్రలాపాలకు కరిగిపోయి, వ్యథపడి, తన పొడుగాటి తొండంతో దూరంనుంచి సలిలం తెచ్చి, దప్పి తీర్చి కందమూల ఫలాలు ఇచ్చి ఆకలిపోగొట్టి

వీపుపై ఎక్కించుకొని మరొకచోటు చేర్చి ప్రాణాలు దక్కించింది. వారు తమ మహాశ్రమంతా తీరి విశ్రాంతి పొందారు. కొంతకాలానికి ఆ భద్రగజం శరీరత్యాగం చేసింది. వారు దానికి శరీరసంస్కారం చేసి, దేవోచితంగా పూజించారు. నేనే ఆ కుంజరం. నాతో రక్షితులైన ఆ మంత్రులే మునులు. అప్పుడు మంత్రుల ఇడుమ గడిపినట్టే ఇప్పుడు మునులను అంగవైకల్య హింసనుంచి రక్షించాను." సర్వసత్త్వ సంతారణవ్రతుడైన భగవానుడు ఈవిధంగా చెప్పి మునిగణం పూజిస్తుండగా, తన తపోవనానికి వెళ్ళాడు.

శాస్త కరుణామృతవాహిని జనని వంటిది. అఖిల సుఖకుశలాలకు దూతి; సంసారమనే మరుభూమి సంతాపహరణంలో శీతలచ్ఛాయ వంటిది.

ఇది క్షేమేంద్రవిరచితమైన బోధిసత్త్వావదానకల్పలతలో
హస్త్యవదానమనే తొంభయి ఆరవ పల్లవం.

కచ్ఛపావదానం

విద్వేషదోష విషదూషిత మానసులు సాధువులను బాధించ డంలో చేసే నిశితప్రయత్నం సాధువుల ఉజ్వలగుణాలను అనుకరించ డంలో చేసేటట్టయితే, ఈ సంసారంలో భూరిపరాభవం పొందేవా రెవరు ?

జినదేవుడు రాజగృహ నగర సమీపంలోని వేణువనంలో విహరి స్తున్నప్పుడు దేవదత్తుని ప్రేరణతో ఐదువందలమంది తాపసులు, క్రోధంతో సంయమం కోల్పోయి, బొమముడిపాటుతో భయంకరంగా కనిపిస్తూ, దేవదత్తు డిచ్చిన వివిధాయుధాలతో భగవానునిపైకి వచ్చి అస్త్రశస్త్రవృష్టి కురిపించారు. అవన్నీ భగవానుని దేహంలో కమ లోత్పల రాశిగా పడ్డాయి. నిశితమైన శస్త్రాలు కూడ మార్దవం పొందుతాయి గాని, విద్వేషవిషదిగ్ధమైన పాపుల చిత్తాలు మాత్రం మార్దవం పొందవు. శాస్తకు ఎలాటి దెబ్బా తగులకుండా అతని చుట్టూ, నభోనీలమైన మణిమయకూటాగారం శరీరాచ్ఛాదనంగా వెలి సింది. కాని అతని దృష్టికి అదేమీ అడ్డుతగలలేదు. తమ అస్త్ర శస్త్రా లేవీ శాస్తకు బాధ కలుగజేయకపోడం చూచి, అలసిపోయిన తాప సులు సిగ్గుతో ముఖంవంచుకొని, క్షమాసింధువు ప్రసన్నమయేవాడు అయిన అతని కాళ్ళమీద పడ్డారు. భగవానుడు కూడ కుమారులను చూచినట్టుగా వారిని వాత్సల్యంతో చూచి, వారు అవమానం చేసినా, కోపపడక ధర్మోపదేశం చేశాడు. సంక్షోభం, భ్రాంతీ లేని శమసుఖం అనుభవిస్తూ, పుణ్యక్షమాసలిలాలతో నిర్మలశీతలాలయిన మహాత్ముల మనస్సులు శత్రువుల దుష్కృత్యాలతోను, మన్యురజస్సు తోను కలుషాలు కావు. ప్రవ్రజ్యతో పరిశుద్ధమానసులయిన వారంతా శాస్త ధర్మోపదేశంవల్ల సర్వాశ్రమ నిర్ముక్తమయిన అర్హత్వం పొందారు.

అంతలో భిక్షువులు వచ్చి జరిగిన సమాచారం విని, ఏమిటిది- అని ఆశ్చర్యంతో ప్రశ్నించారు. దానికి జినదేవుడు ఇలా అన్నాడు :

"వీరందరూ నాకు పూర్వజన్మలోను చాల అపకారం చేశారు. నేను మాత్రం నిర్వికారుణ్ణయి, ఎంతో అనుగ్రహంతో చూచాను. ఒక జన్మలో వీరంతా కాశీవాసులైన వ్యాపారులు. అంతా కలిసి సముద్రయాత్రకు వెళ్ళారు. సముద్రంలో ఓడ పగిలిపోగా, జీవిత సంశయం ఏర్పడింది. అప్పుడు నేను తాబేలుగా జన్మించాను. వారి బాధ చూచి కరుణించి, వీపుపై ఎక్కించుకొని సముద్రం దాటించి గట్టు చేర్చాను. వారు జీవితం కాపాడుకొని గట్టున విశ్రాంతి పొందారు.

"వారిని దాటించడంవల్ల నేను అలసిపోయి గట్టున క్షణం కన్ను మూశాను. వారు నా మాంసం తిందామనే ఆశతో నన్ను చంపడానికి పూనుకున్నారు. నాపై రాళ్ళు కురిపించారు. నేను నా దృఢమయిన కపాటంలోకి (చిప్పలోకి) ముడుచుకొన్నందువల్ల నా దేహానికేమీ గాయం తగులలేదు. కాని, వారి ఆకలి చూచి మనసు కరిగి, స్వయంగా నా దేహం అర్పించి కృతకృత్యుణ్ణయాను. ఆ వర్తకులే నేను కరుణతో కుశలం కలిగించడంవల్ల ఈ జన్మలో తాపసులయారు. అప్పుడు వారు కాశ్యపమహాముని శాసనంతో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించి, ఆ పుణ్యంతో ఇప్పుడు ఫలం అనుభవిస్తున్నారు."

తథాగతుడు చెప్పిన కథను భిక్షువులు విని, భూదేవివంటి అతని క్షమాగుణాన్ని ప్రశంసించారు.

నిర్మలశీలమనే శీతలజలంకల సత్త్వగుణమనే ఆశయంతో ఆశ్వాసించేది, వైరమనే రజస్సును తుడిచివేసే నదివంటిది అయిన క్షాంతి మనస్సులో ప్రవహిస్తున్నవారు దుర్వారశత్రువుల కోపావమానాగ్ని జ్వాలావలివంటి వికారాన్ని పొందరు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కచ్ఛపావదానమనే లొంభై ఏడవ పల్లవం.

తాపసావదానం

దినాయకుని కిరణాలు తుల్యోపకార మహిమ గలవి. కులపర్వతాల అత్యున్నత శిఖరాలమీద, అశుభ్రమైన మురికిగుంటల మీద సర్వసాధారణంగా పడుతాయి.

జినదేవుడు పూర్వం రాజగృహనగర పరిసరాలలోని వేణువనంలో విహరిస్తుండగా, దుర్భిక్షం వచ్చింది. అప్పుడు ఆకలితో నకనకలాడే మల్లజాతి వారందరూ ఆయనను శరణు పొందారు. కరుణాకల్ప పాదపమైన అతడు వారికి అభిమతమైన ఆహారం పెట్టి, దుర్దశా శాంతికోసం ధర్మోపదేశం చేశాడు. వారు భగవానుని అనుగ్రహంవల్ల కుశలం పొంది, అర్హత్పదం పొంది, జగత్పూజ్యులయారు.

నీచులైన మల్లజాతివారు అలాంటి అభ్యున్నతి పొందినందుకు నిత్యం జాతులపై అపవాదులు వేసే పురవాసులు మత్సరగ్రస్తులయారు. "ఆహా! మ్లేచ్ఛులయిన, అనర్హులయిన మల్లులకు శుద్ధమైన ఉపదేశం, అర్హత్పదం ప్రసాదించాడు." అని వారు అనడం ప్రారంభించారు. అల్పులయినవారికి అనల్పమైన విభవం వస్తే, కొత్తదనాన్ని సహించనివారు వారి నీచ జన్మవిషయాలు ప్రచారంచేసి సిగ్గుకలిగించేట్టుగా ప్రవర్తిస్తారు. మల్లులు జినదేవుని ఆజ్ఞతో గగన మార్గంలో కురుద్వీపానికి వెళ్ళి వస్తూ ప్రభావం చూపడంవల్ల నరపతి సంతోషించి, గౌరవించాడు. క్రమంగా పౌరులుగూడ గుణవంతులకు కూడ గౌరవించదగిన మల్లుల సుగుణాలు తెలుసుకొని సమ్మానించారు. వారున్నూ భిక్షువులకు అగ్రగణ్యులయారు.

వారి ప్రభావానికి విస్మితులయిన భిక్షువులు వారి పుణ్యకారణం ప్రశ్నించగా, భగవానుడు పూర్వగాథ ఇలా తెలిపాడు :—

"నేను పూర్వం ఒకజన్మలో కాశీదేశంలోని తపోవనంలో కుశలశీలుడనే పంచాభిజ్ఞుడయిన తాపసుడుగా పుట్టాను. అక్కడున్న కోట

మల్లులు నావల్ల కల్యాణమార్గం తెలుసుకొని, పంచాభిజ్ఞులయిన మునులయారు. ఆ పుణ్యవాసనాభ్యాస ప్రీతితో ఈ జన్మలోను ఆ మల్లులే సంసారక్లేశంనుంచి తరింపచేయబడ్డారు. వీరు అంతకు ముందుజన్మలో శాస్త అయిన కాశ్యపుని సన్నిధిలో ప్రవ్రజ్య స్వీకరించారు. కాని పరుషభాషణులు కావడంవల్ల ఇప్పుడు మేచ్ఛమల్లులుగా పుట్టారు."

సర్వదర్శి అయిన భగవానుడు మల్లుల ప్రాగ్జన్మ వృత్తాంతం చెప్పగా భిక్షువులు ఆనందించారు.

కమలాలు పంకంలో పుట్టి తిమిరభారంలో ముకుళించుకుపోయేవి అయినా గ్రహాధిపతి ఆలోకానుగ్రహంతో విబుధశేఖరాలుకాగల అర్హాత్వం పొందుతాయి. అట్లే కుజనులుగూడ పంకంవంటి అపవిత్ర కులంలో పుట్టి, అజ్ఞాన తిమిరభరంతో కన్నులుగప్పి ఉన్నా, గ్రహాధిపతివంటి మహాత్ముని కటాక్షానుగ్రహంచేతనే విబుధులకుకూడ శేఖరమైన అర్హాత్వం — అర్హాత్పదవి — పొందుతారు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
తాపసావదానమనే తొంభై ఎనిమిదవ పల్లవం.

పద్మ కావదానం

సర్వలోక పరలోక బాంధవుడు, సుధానిధి అయిన బుద్ధభగవానుడే ప్రాణుల కాయిక, మానసిక, సాంసారిక మహాభయాలను హరిస్తాడు.

“పూర్వం శ్రావస్తీ నగరంలో పౌరులు, భిక్షుసంఘమూ రోగగ్రస్తులయినప్పుడు, జినభగవానుడు వారిని తన ఆలోకనామృతంతోనే స్వస్థులను చేశాడు. తన వాత్సల్యానికి ఆశ్చర్యపడిన భిక్షుసంఘంతో ఆయన ఇలా అన్నాడు :—

పూర్వజన్మలోను నేను మిమ్మల్ని స్వస్థులను చేశాను. పూర్వం నేను వారాణసిలో పద్మకుడనే రాజుగా పుట్టాను. అప్పుడు ప్రజలను తండ్రిలాగ చూస్తూ అందరి కష్టాలను పోగొట్టడానికి ఉద్యమించేవాణ్ణి. ఒకమారు దైవదోషంతోను, దేశకాలాల వైషమ్యంవల్లను పౌరులందరికీ దుస్సహమైన వ్యాధి పుట్టింది. వైద్యులు, మందులు తక్కిన సంభారాలు సమకూర్చినా, శాంతి స్వస్తికాది ప్రయోగాలు మొదలయినవాటివల్ల వారికి వ్యాధి తగ్గలేదు. వారి రోగనివృత్తికి రోహితమనే మహామత్స్యం కావాలని లక్షణజ్ఞులైన వైద్యులు చెప్పారు. దానికోసం సెంబడివారు ఎంతో ప్రయత్నించినా, ప్రయోజనం లేకపోయింది. ఆ మహామత్స్యం దొరకక జనులకు ప్రాణసంశయం కలుగగా, వారి ప్రలాపాలు వినలేక మనసు కరిగి ‘సర్వరోగులకు పథ్యార్హమైన రోహితమత్స్యంగా మారాలి.’ అనే ప్రణిధాన బలంచేత వెంటనే నేను ప్రాసాదంనుంచి వారానదిలో పడిపోయాను. ఆ ప్రణిధాన బలంతో క్షణంలో వారానదీజలాలలో రోహిత మహామత్స్య మయాను. రోగోపయుక్తమైన దాని మాంసంతో ఆ పురవాసు లందరూ వెంటనే అమృతంతో నిండినట్టు

స్వాస్థ్యం పొందారు. ఆ భిక్షువులే మీరు. ఇప్పుడుకూడా రోగం నుంచి మిమ్మల్ని ఉద్ధరించాను. ప్రాణుల రోగాలను పోగొట్టడంవల్ల నేను సదా నిరామయుడుగా ఉంటాను."

సంసార వ్యాధి వైద్యుడైన సుగతుని భాషితం విని స్వస్థులైన భిక్షువులు హర్షోత్సవం పొందారు.

పరహితంలోనే అవిరతమైన మనస్సుగలవారి సమత్వవిలాసం అపూర్వమైంది. తమ దేహాన్నికూడా గడ్డిపోచవలె త్యాగం చేయడం వారికి విలాసం.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పద్మకావదానమనే తొంభై తొమ్మిదవ పల్లవం.

పుణ్యప్రభాసావదానం

అపూర్వ పుణ్యాలతో అమృతానికి అగ్రదూతి అయిన అను త్తరబోధివాంఛ చంద్రలేఖవలె ఉదయించే ఉత్తమాశయుడైన సత్త్వోదధి వందనీయుడు.

జినదేవుడు జేతవనంలో విహరిస్తున్నప్పుడు ఒకమారు కోసలేంద్రుడయిన ప్రసేనజిత్తు వచ్చి సంభాషిస్తూ కుతూహలంతో "భగవన్, నీకు ఏ పూర్వజన్మలో సమ్యక్సంబోధి వాసన కలిగిందో చెప్పు." అని కోరాడు. భగవానుడు మందహాసంతో శుచి అయిన మానస సరోవరపు హంసపంక్తివంటి దశనకాంతి వెలార్చుతూ ఈ విధంగా సమాధానం చెప్పాడు :

పూర్వం నేను ప్రభావతి అనే పట్టణంలో భూభుజులకు నిధి అయిన ప్రభాసుడనే మహారాజుగా జన్మించినప్పుడు సమ్యక్సంబోధి కలిగింది. పిడియేనుగు ప్రేమపాశంతో ఏనుగు అరణ్యంలో ప్రవేశించి, కొంత కాలానికి మరల తిరిగి వచ్చింది. అప్పుడు హస్తిమహామాత్రుడైన సంయాతుడు ప్రభాసమహారాజును చూచి, "క్షితిపతీ! నా శిక్షవల్ల ఈ కుంజరం తిరిగివచ్చింది. ఇది రాగాకృష్టమై శరీరం వశంతప్పి, మనోవికారం పొందిందేగాని, సాధారణంగా చాల నెమ్మది అయినదే. మానవులకు మన్మథవికారం మతిని పోగొట్టే ఉన్మాదం వంటిది. సూర్యుడు గాని, అగ్ని గాని లేకనే పుట్టేమంట. శాపమనేదే లేక కలిగే మహానరకం. రాత్రి కలుగకనే ముంచుకొని వచ్చే అంధకారం. మందు మాకు, పాము తేలు లేని విషమ విషం. అసహ్యమైన మత్తు, తగ్గు అనేది లేకనే పడిపోవడం వంటిది."

సంయాతుడు ఈ విధంగా మనవిచేయగా, రాజు "ఈ సంసారంలో విషయ నిస్పృహమైన రాగమేదైనా ఉందా?" అని ప్రశ్నించాడు. "ఈ జగత్తులో నిస్సంసారులు, వీతరాగులు అయినవారు తథాగతులు.

సత్పాత్రులు (ఉత్తములు, మంచి పాత్ర - ప్రమిద - కలవి), గుణవంతులు (గుణాలు గలవారు, వత్తిగలవి), సర్వజీవులకు ఉపకరించేవారు అయిన బుద్ధప్రదీపాల కాంతితో ఈ విశ్వం ప్రకాశిస్తున్నది." అని సంయాతుడు చెప్పాడు. చిత్తప్రసాదంగల భూభర్త హృదయంలో ఆ మాటలవల్ల వెంటనే, సంబోధివాసన కలిగింది. అతడు పూర్వపుణ్య ప్రభావంతో కుశలోదయం కలిగి సమ్యక్సంబోధి లాభంకోసం ప్రణిధానం చేశాడు.

అంతకు ముందుజన్మలో అతడు కులాలుడనే గృహపతిగా పుట్టాడు. అతడు జినుని గుడోదనంతో ఆరాధించాడు. ఆ పుణ్యప్రణిధానంతో అతనికి ప్రభాసజన్మలో బోధి అంకురించి, ఇప్పుడు నా ఈ జన్మలో నా హృదయంలో ఫలించింది.

తనకు మొదటిసారి ఉదయించిన శుద్ధబోధిని తథాగతుడు చెప్పగా కోశలేంద్రుడు తన కర్ణద్వయమనే పుడిసిళ్ళతో అమృతంవలె పానం చేసి, రాజధానికి వెళ్ళిపోయాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
పుణ్యప్రభాసావదానమనే నూరవ పల్లవం.

శ్యామాకావదానం

నిరంతరం ప్రకాశం కలిగించే కల్పం సర్వజన ప్రియమైనది. పగలూ పూజ్యమైనదే. ప్రభాతకాంతి అనే పగటితల్లీ ప్రశంసనీయురాలే. పగటికి తండ్రి అయినచండభానుని చెప్పనక్కరే లేదు. అలాటివాని పాదోపసేవతో (పాదాలసేవ, కిరణాలను పొందడం) ధైర్యం సంపాదించిన పగటినిగాని, దాని తర్వాత కలిగే మరొక పగటినిగాని (దాని తమ్ముణ్ణిగాని) ఈ లోకంలోనో, పరలోకంలోనో చీకట్లు ముసిరాయని ఎవరైనా విన్నారా ?

శుద్ధవరప్రకాశుడైన శుద్ధోదన క్షితీశుడు కీర్తిశేషుడు కాగా తథాగతుడు అతనికి శరీరపూజాది అంత్యక్రియలు జరిపి, భక్తితో స్తూపం కూడా నిర్మించాడు. తథాగతుడు అలోకసామాన్య పవిత్ర చరిత్రుడు ; సామాన్యులకు అతని చరిత్ర అర్థమూ కాదు. ఆయన ఈ లోకమార్గానికి యదృచ్ఛగా వచ్చినవాడు. అలాటివాడు తండ్రి అంత్యక్రియలు జరుపడం చూచి సంశయవిస్మయాలు ముప్పిరిగొని భిక్షుగణం "జగద్గురూ, నీవు అనుత్తరానత్యవబోధం గలవాడివి. స్పృహను వదలి లోకవృత్తాన్ని ఊర్జితం చేసినవాడివి. అలాటి నీకు తండ్రి అనే ఈ వ్యవహారచర్య ఏమిటి ?" అని వినయంతో ప్రశ్నించారు. వారికి ధర్మదర్శి అయిన భగవానుడు "ఈ కల్యాణ నికేతనమైన కాయానికి నిమిత్తభూతులయిన తలిదండ్రులు ధీమంతులయిన గురువులకూ గౌరవార్హులు. సమస్త పుణ్యాలకు ప్రథమావతారులయిన తలిదండ్రులను పూజించనివారి ధర్మం అధర్మమౌతుంది; జ్ఞానద్యుతి నల్లబడిపోతుంది. జన్మాంతరంలోను నేను గృహాభిలాష వదలినవాడైన తపస్విలైన నా అంధ జననీజనకులను ఆదర గౌరవాలతో ఎప్పుడూ దేవతలవలె సపర్యతో ఆరాధించాను." అంటూ పూర్వజన్మగాథ తెలిపాడు.

పూర్వం కాశీనగరంలో సుబంధువనే బ్రాహ్మణు డుండేవాడు. అతని భార్యపేరు గోమతి. వారిద్దరికీ శ్యామాకుడనే మతిమంతుడు కుమారుడుగా పుట్టి వంశాన్నే పవిత్రం చేశాడు. ఆ దంపతు లిద్దరూ వృద్ధులు కావడంవల్ల చూపు తగ్గి, గృహభారమంతా కుమారునిపైన పెట్టి వనానికి వెళ్ళారు. మనీషులకు ముసలితనం ముంచుకు వచ్చినా, వివేకం తారుణ్యం పొందుతుంది. ఆచారంలోను, గుణాలలోను అగ్రగణ్యుడనే గౌరవంతో రాజు శ్యామాకుణ్ణి తనకు పురోహితుడుగా ఉండవలసిందని ఎంతో కోరాడు. కాని, తలిదండ్రుల సపర్య చేయడంలోనే రసికుడైన శ్యామాకుడు గూడ వారు వెళ్ళిన తపోవనానికే వెళ్ళాడు. అక్కడ ఆ మనీషి కందమూల ఫలాలతో వారికి ప్రయత్నంతో పరిచర్య చేశాడు. వారు మనస్సు ప్రసన్నమై సంతోషం పొందారు.

ఒకమారు మృగయావినోది అయిన బ్రహ్మదత్తమహారాజు వేటకు వెళ్ళి మహిళద్విపాదులున్న అరణ్యంలో తిరుగుతూ ఆ తపోవనసమీపంలోని నదీతీరం చేరాడు. ఈలోగా నదీతీరంలో గుడగుడ శబ్దం అయింది. మృగాజినం కప్పుకొని, కుండను నీటిలో ముంచి తీసుకొంటున్న శ్యామాకునిపై రాజు మృగమనే భ్రాంతితో నారిని చెవివరకూ లాగి బాణం వదిలాడు. ఖలుని కొండెపు మాటవలె తీవ్రం, మర్మస్పర్శి, అశుభకర్మకారి అయిన బాణం తగులగా శ్యామాకుడు తిరిగి పడి, నెమ్మదిగా ఇలా అనున్నాడు: "నిష్కరుణుడైన ఎవరీ అనార్యుడు! నిష్కారణంగా పాపమనే విచారంలేక అకార్యం తలపెట్టి ఈ బాణం వదలి ప్రాణాలు పోగొడుతున్నాడు. వనంలో గుడ్డి తలిదండ్రుల శరీర ధారణకు యష్టివంటి నన్ను బాణంతో కొడితే, వారిద్దరినీ కొట్టినట్టే. నిరాశులై వారిద్దరూ మరణిస్తారు. ఇలా ముగ్గురినీ ఒక్కదెబ్బతో చంపడానికి ఎవరీ ఉగ్రమైన ప్రయత్నం చేశాడు?"

ఈ విధంగా వ్యథతో మాటలు సరిగా పెగలక ప్రలపిస్తూ, పడి

పోయిన నూనూగు మీసాల అతనిని చూస్తే, తుమ్మెదలు ముసరిన, కొత్తగా చివురించిన గున్నమామిడిని కట్టెలు కొట్టేవాడు నిర్దయగా నరికి పడవేసినట్టు అనిపించింది. రొమ్ములో సువర్ణపుంఖంతో, రెక్కలతో ప్రాణాలను తోడివేస్తూ, సంతాపాగ్ని శిఖలాగ బాణం నాటుకుని ఉంది. ఈ విధంగా నదీతీరంలో విలవిల కొట్టుకొంటున్న శ్యామాకుణ్ణి చూచి, రాజు ధైర్యం కోల్పోయి, తిరిగివచ్చిన తన బాణం దెబ్బ తగిలిన వాడులాగ చాల బాధపడుతూ ఇలా ప్రార్థించాడు : "ఓ మునీ, నీవు మృగాజినం కప్పుకొని ఉన్నావు. ప్రమాదవశాత్తు నేను నిన్ను బాణంతో కొట్టాను. ఇది కేవలం ప్రమాదదోషం. కనుక నన్ను శాపాగ్నితో కాల్చవద్దు."

వ్యథపడుతున్న రాజు మాటలు విని ఆ సత్త్వనిధి అయిన విప్రకుమారుడు తన తీవ్రబాధను నిబ్బరించుకొని, చెదరిన జటాకలాపం గాలికి ఎగురుతుండగా, స్వభావసిద్ధంగా మన్యురహితమైన మనస్సుతో ఇలా అన్నాడు :— "రాజన్, నా తపశ్శాప భయం నీకు అవసరం లేదు. నాకు కోప మనేదే లేదు. నా తలిదండ్రులు గుడ్డివారు. ఇంతటి ప్రాణాపహారాపకారం చేసినా, వారు నిన్ను శపించాలని తలపెట్టరు. ప్రాణులు స్వయంగా చేసిన కర్మలే సుఖానికి, దుఃఖానికి, గుణోదయానికి, దోషానికి, శాపానికి, వధకు పరిణత కాలంలో తిరుగు లేని కారణమవుతాయి. వాటిఫలం అసంభ్రాంతమైనది. కర్మ సర్వాత్మ. దాని వైచిత్ర్యం గోడలేని చిత్రరచన వంటిది. సన్మార్గంలో నెమ్మదిగా పోయేవాడు జారిపడి ఒళ్ళు విరుచుకుంటాడు. పల్లాలలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నవాడు చెక్కుచెదరకుండా పరుగెత్తుతూ మంచి దారిని పడుతాడు. ఎంతో చతురుడు, ప్రయత్నకుశలుడు తన ప్రయత్నాలేవీ సాగక అలసిపోతాడు. ఏ ప్రయత్నంలేని సోమరికి సిరి అబ్బుతుంది. కర్మ సర్వాత్మ స్వరూపి అంటే అతిశయోక్తి ఏముంది? ఈ నీటికడవ దప్పిగొన్న నా తలిదండ్రులకు జీవితంవంటిదే.

ఓ దయామయా! నీవు సౌజన్యబుద్ధితో, దయార్ద్ర హృదయంతో ఈ ఉదకకుంభాన్ని వెంటనే వారికి అందివ్వు." ఈ మాటలు పలికి విప్ర కుమారుడు కంఠగతప్రాణుడు కావడంవల్ల శ్వాస ఎక్కువయి మరేమీ మాట్లాడలేక, మౌనంతో తలవంచిన బాణానికి సిగ్గు కలిగించాడా అన్నట్టు ఉండిపోయాడు.

పిదప రాజు చాల తాపం చెందుతూ, ఆ ఉదకఘటాన్ని ఆశ్రమానికి తీసుకొనివెళ్ళి, ఏకపుత్రులైన ఆ వృద్ధ తాపసులను చూచి, వారి వద్దకు వెళ్ళలేకపోయాడు. వారు అడుగుల చప్పుడు విని, ఎంతో ఉత్కంఠతో దగ్గరికి వచ్చి, "నాయనా!" అని స్నేహంతో పలుకరించారు. రాజు 'ఇక శాపం తప్పదు; నాశనం తప్పదు' అనుకుంటూనే "నేను మీ పుత్రుణ్ణి కాను. పాపభాగిని. సౌజన్యవల్లిని నరికి వేసిన కఠిన కుఠారంవంటి వాడిని. మదించిన ఏనుగు మామిడిచెట్టును పడగొట్టినట్టునే నా మీ కుమారుణ్ణి కూల్చాను. నా బాణం గుచ్చుకొని మీ కుమారుడు ప్రాణావసన్నుడై నదీతటంలో పడి ఉన్నాడు. నా తలపై మీ ఉగ్రశాపం పెట్టండి. ఈ ఘోరపాపంకన్నా మీ ఉగ్రశాపమే చల్లనిది." అని అన్నాడు.

రాజు మాటలు విని, వారు బుద్ధి పిడుగుపాటుకు కాలిపోయినట్టుగా, దుస్సహ శోకభయంతో మోహగుహలో దూరినట్టు మూర్ఛపోయారు. రాజు వారికి శీతలోపచారం చేయగా ఎట్లో తేరుకుని, దీనంగా విలపిస్తూ, "భూపాలా, మమ్మల్ని మా కుమారునివద్దకు పిలుచుకొని వెళ్ళు." అన్నారు. రాజు వారిని నదీతీరానికి తీసుకొని వెళ్ళాడు. అక్కడ వారు మహావ్యసన సముద్రంలో మునిగి, బాణం తగిలిన సుతుని చేతితో తడిమి ఆ బాణం తమకే తగిలినట్టుగా మరల మూర్ఛలో పడ్డారు. పిదప మూర్ఛ తెలిసి "పుత్రకా, నీవు గురువత్సలుడివి. ముసలివారు, గుడ్డివారు, అనాథులు అయిన తలిదండ్రులను అకస్మాత్తుగా వదలి స్వర్గానికి ఎందుకు వెళ్ళుతున్నావు?" అని

అతనిని గాఢంగా కౌగలించుకొని ఏడ్చారు. "పుత్ర! గురువులనే దైవతంగా నమ్మి నిత్యాగ్నిహోత్రి వయిన నీవు మమ్మల్ని నిర్వ్యాజంగా భక్తి సపర్యలతో ఆరాధించావు. ఇదే సత్యమైతే, దీనితో నీ దేహంలో గుచ్చుకున్న బాణం తొలగి, నీరోగుడివి అగుదువుగాక!" అని ప్రమాణం చేశారు. గురువులు కరుణాజనకమయిన ఆర్తితో సత్యసత్త్వ సంపన్నమైన ఈ మాటలు పలుకగానే, ఇంద్రుడు ప్రత్యక్షమై అమృతధారలతో కుమారుణ్ణి జీవింపజేసి, నిరామయుణ్ణి చేశాడు. శ్యామాక మునికుమారుడుగా ఉన్నప్పుడు నేను అలాటి వినయవ్రతంతో ఉన్నాను. ఈ శాక్యకులంలో పుట్టిన నాకు వారే మరల పూజ్యులయిన తలిదండ్రులుగా అవతరించారు.

ఈ విధంగా సుగతుడు చెప్పిన వివిధ ధర్మమూలమైన గురుసేవా వ్రతం భిక్షువులు విని, దానితో సాటిఅయిన సత్కర్మ మరొకటి లేదని నిర్ణయించుకున్నారు.

ఇది క్షేమేంద్ర విరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శ్యామాకావదానమనే నూట ఒకటవ పల్లవం.

సింహావదానం

ధీరులు దానంతో దీనజనుల వ్యసనాలను పోగొడుతారు. శీలంతో సజ్జనుల మనస్సులను సంతోషపెడుతారు. ప్రజ్ఞాబలంతో అవివేకుల మోహాన్ని తొలగిస్తారు. పిరికివారి భయాన్ని పరాక్రమంతో పటాపంచలు చేస్తారు.

శ్రావస్తిలో జేతవనంలో వసిస్తూ జినుడు తన ధర్మబోధనలతో ప్రజలకంతా సత్త్వకుశలం పంచిపెడుతుండగా భిక్షువులు ఒకమారు ఆయనను ఇలా ప్రశ్నించారు : "భగవన్, నీవు శక్రునికి, బింబిసార భూపతికి, ఆజ్ఞాత కౌండిన్యుడనే భిక్షువుకూ సత్యదర్శనం కలిగించావు. లక్షమంది దేవతలు, మరి నాలుగు అయుతాల ప్రజలు ఆ సందర్భంలో సత్యదర్శనపాత్రు లయారు. ఇది నీకు సహజమైన స్వభావమా ? పూర్వ పుణ్యంవల్ల కలిగిన గుణమా ? విశ్వోపకారి అయిన నీకు జన్మపరంపరా భ్యస్తమైన ప్రసాదమా ?"

భిక్షువుల ప్రశ్న విని భగవానుడు "నాకు పరోపకారబుద్ధి సహజా భ్యాసమైంది. ఈ మానవజన్మలో ఈ విధంగా ఉండడం ఏమిచిత్రం ? సింహ హస్త్యాది జన్మలలో నేను ఉన్నప్పుడూ పరోపకారం నా అభ్యాసం." అంటూ పూర్వగాథ ఒకటి చెప్పాడు.

పూర్వం దాక్షిణాత్యులయిన ముగ్గురు వ్యాపారులు రెండున్నర లక్షలమంది పరిజనంతో పట్టుదలతో జలనిధి తీరానికి వెళ్ళారు. అప్పుడు జగత్తును మింగడానికి సిద్ధంగావున్న రెండవ కాలునివలె మహాకాయమైన అజగర మొకటి ఉండేది. దాని పేరు కంకం. విష జ్వాలలతో సర్వజనులకూ ఆకాశమన్నే భ్రాంతి కలిగిస్తూ, సంత్రాసంవలె సహించరానిదై ఉన్న దానిని చూచినంతనే ధైర్యం కోల్పోయి, ఒకరిలో ఒకరు కూరుకొని పోయినట్టుగా ముద్దకట్టుకుపోయారు. ఆ మహాసర్పం వారిని దారిలోనే చుట్టుకుంది. వారు చేష్టలుడిగి

మృత్యువు వదనంలో ఇరుక్కుని దీనాలాపాలు చేశారు. శరణు కోరుతూ దేవతలనందరినీ ప్రార్థించారు. వారి కరుణాక్రందనం సర్వ దిక్కులకూ వ్యాపించింది. ఆ ఆక్రందనారవం కొండగుహలలో ఉన్న యశఃకేసరమనే సింహమూ, దాని మిత్రమైన మందరమనే ఏనుగూ విన్నాయి. వాటికి కరుణ కలిగి, ఆ పన్నులను రక్షిద్దామనే సంకల్పంతో ధీరులయి, సార్థవాహుల రక్షణకోసం బయలుదేరాయి. సార్థవాహులున్న ప్రాంతానికి వచ్చాయి. సింహం శైలాకారంగా ఉన్న గజేంద్రాన్ని ఎక్కి, అజగరంపై లంఘించి, దానిని చంపి వేసింది. కాని దాని ప్రాణాలు పోయేటప్పుడు నోటినుండి వెలువడిన విషనిశ్వాసాలు మంటలు కక్కుతూ సింహకుంజరాల రెండింటినీ కాల్చివేశాయి. ఆ సార్థనాయకులు కృతజ్ఞతతో వాటికి శరీరసత్క్రియ చేసి, స్తూపం నిర్మించి వాటి యశస్సులతో తమదారిని వెళ్ళారు.

సార్థవాహులకు ప్రాణాలిచ్చిన సింహాన్ని నేనే. ఆ మహాజగరం దేవదత్తుడు. కుంజరమేమో శారిపుత్రుడు.

ఆ సత్త్వచంద్రుని సుకృతాలతో ప్రకాశించే విశ్వోపకార చతురమైన మహా పూజ్యచరితం విని భిక్షువులు సంతోషించి, అనుపదమూ ప్రశంసించారు.

ఇది క్షేమేంద్రవిరచితమైన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
సింహావదానమనే నూట రెండవ పల్లవం.

ప్రియపిండావదానం

మహాత్ముల సిరులు తారహారాలతో, వరవజ్రశేఖరాలతో, ఛత్రచామరాలతో మందహాసం చేస్తూ, సుఖోత్సవాలతో దివ్య భోగాలు కలిగిస్తూ, వారి పూర్వజన్మ సుకృతాన్ని సూచిస్తాయి.

ఒకమారు భగవానుడు ధర్మవిభవప్రభావం వర్ధిల్లి మహాద్భుతాలు చేయడం చూచిన భిక్షుసంఘం ఆశ్చర్యపడడం అవలోకించి, ఇలా అన్నాడు :—

ఒకజన్మలో నాకు అనుత్తర జ్ఞానప్రకాశం లేకపోయినప్పటికీ, సుకృతాన్ని సూచించే అద్భుత సంపదలుమాత్రం ఉండేవి. ఉత్తరాపథంలో వజ్రవతి అనే నగరంలో వజ్రచండుడనే రాజు వజ్రపాణిలాగ వెలుగొందేవాడు. గంగాధిపత్యమనే నగరానికి అధిపతి అయిన మేరువనే రాజును వజ్రచండుడు జయించి, రోహిణి అనే అతని కుమార్తెను చంద్రునిలాగ స్వీకరించాడు. అతనికి ఆ రోహిణిగర్భాన సూర్యసన్నిభుడైన కుమారుడు కలిగాడు. చిత్రమేమిటంటే, జన్మతోనే అతనికి మణిచ్ఛత్రం ఏర్పడింది. అతని పుణ్యప్రభావంవల్ల సంకల్పమాత్రంతోనే పురవాసులకు దివ్యాభరణ వస్త్రాన్నభోగాలు సిద్ధించేవి. తమకు ప్రియమైన భోగపిండాలు (భోగాన్నాలు) పట్టణమంతా నిండిపోవడంవల్ల అతనికి ప్రియపిండుడనే పేరుపడింది.

తండ్రి అనంతరం అతడు రాజ్యం పొంది, దిక్కులలోని సర్వభూతాలకు స్వేచ్ఛగా భోగసంపద కలిగించి విస్తారమైన యశస్సు పొందాడు. దుర్మతి అయిన దుర్మతి అనే అతని మంత్రిమాత్రం రాజు చేస్తున్న పనులకు ఈర్ష్య వహించాడు. దురాత్ములకు గుణవిద్వేషం సహజమే కదా! ఆ దుర్మతి ప్రియపిండుని మాతామహుడైన మేరుభూపతికి రహస్యంగా లేఖలు వ్రాసి, పూర్వం వజ్రచండుడు

చేసిన అపకారాలన్నీ జ్ఞాపకపరచి వజ్రవతిపై దండెత్తడానికి ప్రోత్స హించాడు. మేరువు కోపంతో మండిపడుతూ, బలదర్పంతో దాహి త్రుణ్ణి చంపదలచి అతనికి ఇలా సందేశం పంపాడు : "నీవు దాహి త్రుడవైనా శత్రుపక్షంవాడివి. నీ తండ్రి కామాతురుడై నా మండ లాన్ని ముక్కలుచేయడం మాత్రమేకాక నా కీర్తిని హరించినట్టే నా కుమార్తెను హరించాడు. నీ తండ్రి బలాత్కారంగా స్వాధీనపరచు కొన్న భూమిని నీ అంతట నీవు ఇచ్చావా సరి. లేకపోతే నేనే వచ్చి, నిన్ను యమాలయాతిథిగా చేస్తాను."

మాతామహుని సందేశవాక్కులు విని ప్రియపిండుడు యుద్ధం కలిగితే జనసంక్షయం అవుతుందనే కరుణతో సైన్యంతోపాటు సంధి విగ్రహసన్నద్ధుడై బయలుదేరి, సైనికులను దూరంగా ఉంచి, నౌక లతో గంగదాటి, గంగాపులినాలపై ఉన్న మాతామహునినగరం గంగాధిపత్యం చేరాడు. అమాత్యభృత్య వర్గంతోపాటు వచ్చిన అతని సంకల్ప లీలతో దివ్యాహారాలు ఉద్భవించడం చూచి మేరుమహారాజు "ఇతడు దేవతే" అని అనుకుని తనే అతని సన్నిధికి వెళ్ళి అతనిని కౌగ లించుకొని, బాష్పాలు వర్షిస్తూ, సకల రత్నాలతోను పూజించాడు. ప్రియపిండుడు మాతామహుని ప్రణయోపచారాలన్నీ పొంది, తన నగరానికి తిరిగివచ్చి, జంబూద్వీప జనాన్నంతా దివ్యభోగాలతో ఓలలాడించాడు.

అలాంటి దివ్యసంపదలకు కారణ మేమిటని భిక్షువులు ప్రశ్నిం చగా, సర్వజ్ఞుడు ఇలా తెలిపాడు :—

"ప్రియపిండుడు ఒకజన్మలో వారాణసిలో మూలికుడనే విప్రుడుగా పుట్టాడు. ఒకమారు రోగార్తుడైన ప్రత్యేకబుద్ధునికి చికిత్సచేశాడు. స్వాస్థ్యం కలిగేవరకూ ఈవిధంగానే వైద్యం చేసి, ఎండపొడ తగులనీ కుండా గొడుగు కూడా పెట్టాడు. ఆ పుణ్యంవల్ల సహజచ్ఛత్రవంతుడు

దివ్యోపభోగవంతుడు అయిన రాజుగా జన్మించాడు. ఆ ప్రియపిండుణ్ణి నేనే. దుర్మతి మంత్రి ఈ దేవదత్తుడు." భగవానుడు చెప్పింది విని భిక్షువులందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు.

విభవప్రభావ దివ్యోపభోగసుభగమై ఆశ్చర్యం గొలిపే భువనాధిపత్యం, దీర్ఘరోగవ్యసనావసన్నుల సేవోద్ధరణ పుణ్య విజృంభణల ఫలితమే సుమా!

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
ప్రియపిండావదానమనే నూట మూడవ పల్లవం.

శశకావదానం

సద్ధర్మమనేది సన్మార్గంలో నడిచే మనోరథాల సిద్ధికి సూతుని వంటిది; సత్పురుషుల సత్కర్మలనే నిర్మలతీర్థంతో పవిత్రమై శ్లాఘ్యమైనది; సంసారమనే ఘోరసాగరానికి సేతువు వంటిది; శుభాలు కలిగించడానికి సహజహేతువు.

ఒకమారు బుద్ధభగవానుడు శ్రావస్తిలో కములుడనే గృహపతి పుత్రుడు హంసుడనేవాణ్ణి ప్రయత్నపూర్వకంగా పట్టి పిలిపించి అర్హత్పదంలో నియమించి, ప్రసాదవిశదమైన కరుణాలోకనామృతాలతో అనుగ్రహించాడు. అప్పుడు భిక్షువులు "భగవన్, ఈ కులపుత్రుడు ప్రవ్రజ్య స్వీకరించినప్పటికీ, పూర్వజన్మ వాసనాశేషంతో విషయ స్మరణ కలిగి, గృహోన్ముఖుడయాడు. అలాటివాడిని ప్రయత్నపూర్వకంగా వినయమార్గంలో పెట్టి, మహానుగ్రహంతో సమ్మోహరహితుని చేశావు." అని స్తుతించారు. వారు హర్షామృతసిక్తులై, విస్మితులై ఇలా అనగా, భక్తవత్సలుడు, సర్వజ్ఞుడు అయిన భగవానుడు యిలా ప్రత్యుత్తరమిచ్చాడు :—

పూర్వం కూడా నేనితనికి ప్రయత్నపూర్వకంగా కుశలం కలిగించాను. పూర్వం ఇతడొక తపోవనంలో సువ్రతుడనే తపోధనుడు. అప్పుడు నేను అతని ఆశ్రమంలో మనుష్యవాక్కులతో స్ఫుటంగా మాట్లాడే కుందేలుగా ఉన్నాను. అతని చల్లటి మాటలకు నమ్మకం కలిగి ప్రీతితో ఎప్పుడూ అతని సమీపంలోనే ఉండేవాడిని. ఇలా ఉండగా, అనావృష్టి ఏర్పడింది కందమూలఫలాలు, నీటివనరులు ఎండిపోయాయి. సువ్రతుడు వనంపై ఉద్వేగం కలిగి గ్రామాంతరం వెళ్ళడానికి పూనుకున్నాడు. అప్పుడు నేను "ఓయీ! తపోధన! విద్వాంసుడు, సాధువు అయిన నీకు తపోవన పరిత్యాగం ఎలా యుక్తమాతుంది? గ్రామభూములు వియోగంలో, వివిధోద్వేగాలలో

మునిగిన జనంతో సంకులమయినవి. గృహమోహం, గృహాయాసం నిండినట్టివి. స్త్రీలనే సంకెలలు గలగలమంటూ, దుస్సహమైన ప్రతులనే పాశం, బాంధవులు, భృత్యులు అనే నిబిడబంధనాలు కలిగి, ఖల సంఘంతో ఘోరమై, కుమతి అనే మహాంధకారబంధురమైన ఇంటిని బుద్ధిమంతుడు ఒకమారు వదలిపెట్టిన పిదప మరల తాకనైనా తాకుతాడా? క్లేశాలకు పుట్టినిల్లయిన ఇంటిలో ఉన్న వారికి మోహమనేది నానావియోగ ఘనదుఃఖాలు కలిగిస్తుంది. ద్రవిణమనే లవణం తిన్నకొద్దీ తృష్ణ హెచ్చుతుంది. విషమమైన విషయ స్నేహాభ్యాసాలవల్ల మనస్సు మొద్దుబారిపోతుంది. కుశల మన్నది క్షీణిస్తుంది. విజనమైన వనంలో శమ సంతోషచిత్తులకు విషయభోగరాగాసవాలతో బుద్ధి కైపెక్కదు. ప్రియవియోగధూమంతో కళ్ళుకలగి బాష్పపూరితాలు కావు. కలహ కోపతాపాలతో దాహవ్యథాదులు ఉండవు. పురుషులకు ప్రశమంపై వైముఖ్యం కలిగినప్పుడు ప్రసంగవశాత్తు వనంపై రోతతో గ్రామంపై స్పృహ, గ్రామంపై రోతతో వనంపై స్మరణ కలుగుతాయి. నియమాలకు విపరీతమైన గ్రామంలో ఉండాలనే ఆశ పడవద్దు. విషయస్నిగ్ధులయినవారిని గ్రామసంబంధం ముందుగానే కట్టి వేస్తుంది. ఇక్కడే ఉండు. కొంతకాలానికి కందమూలఫలాలు దొరుకుతాయి. ప్రస్తుతానికి నా మాంసంతో ప్రాణధారణం చేయి.” అని అంటూ దగ్గరనేఉన్న వహ్నిలో పడ్డాను. అతడు వెంటనే నన్ను నిప్పునుంచి పైకెత్తి ఆలింగనం చేసుకొని “ఏమిటి ఈ విపరీతమైన సాహసం చేశావు? నేను వనంనుంచి కదలను. నీ ప్రీతి అక్కడ ఎక్కడిది?” అని మందలించాడు.

అతడు ప్రణయంతో ఈ విధంగా అనగానే, నేను ఆకాశంవైపు చూచాను. వెంటనే వానలు కురిశాయి. భూమి సస్యఫలసమృద్ధ అయింది. తర్వాత ఆ ముని పంచాభిజ్ఞత్వం పొంది, ఆదరంతో “ఈ శుద్ధసత్త్వంతో ఏమి కోరుతున్నావు?” అని ప్రశ్నించాడు.

"నేను జనులుపొందే సమ్యక్సంబోధిని కోరను. వచ్చేజన్మలో జగత్సం తారణార్థం జినుడై పుట్టదలచాను." అని నేను సమాధానం చెప్పాను. "నీవు తప్పక తథాగతుడివై అవతరిస్తావు. నీవు సమ్యక్సం బుద్ధుడివి, సర్వజ్ఞుడివి అయినప్పుడు వేరే జన్మయెత్తిన నాకుకూడా నీవు అనుగ్రహం చూపాలి." అని ముని కోరాడు. ఆ సాధువు మాటను నేను స్నేహంతో అంగీకరించాను. ఈ జన్మలో బుద్ధత్వం పొందాను. ఆ సువ్రతుడే గృహపతి కుమారుడు హంసుడు. పూర్వ స్మృతితో ప్రయత్న పూర్వకంగా నేను కుశలం పొందించాను.

సర్వదర్శి, ప్రసన్నవత్సలుడు అయిన జినుడు నిజవృత్తాంతం ఈ విధంగా తెలుపగా అందరు ఆశ్చర్యం పొందారు.

శుభ చరిత్రులతో సహవాసం అవికలమైన ఫలాన్ని కలిగిస్తుంది. దినపతి కిరణరుచి పరిచయంగల హిమగిరి శిఖరకాంతి అసమాన మైనది గదా!

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శశకావదానమనే నూట వాల్గవ పల్లవం.

రైవతాపదానం

రెండు నాలుకలతో క్రౌర్యం కక్కుతూ, పవిత్ర చరిత్రులపై మిథ్యాపవాద విషం వదలేవారు పాపశాప పరితాప పరంపరార్తులై తీవ్రమైన అనృత తిమిరావృతమైన బిలాలలో పడిపోతారు.

పూర్వం కాశ్మీరదేశంలో రైవతకుడనే పరిశుద్ధ చరిత్రుడైన భిక్షువు ఉండేవాడు. అతడు సర్వభూత దయాపరుడై కొండలలో విహరిస్తూ ఉండేవాడు. అత డొకమారు జనసంచారం లేనిచోట చెట్ల పట్టల కషాయపు కుండలో తన చీవరాలు తడుపుతూ వాటికి రంగులు వేస్తున్నాడు. అప్పుడు పిశునుడనే బ్రాహ్మణుడు తప్పిపోయిన తన ఆవు దూడలను వెదుక్కుంటూ, గోభక్షకులు వాటిని తినివేశారేమోననే అనుమానంతో అక్కడి కొండకిందికి వచ్చాడు. అతడు చీవరం నాన బెట్టిన కుండను కాచడానికి పెట్టిన మంటలపొగను కొండపైన దూరం నుంచే చూచి ఎవరో తన ఆవుదూడనే చంపి కుండలో ఉడికిస్తున్నారని భ్రాంతిపడి, శస్త్రాస్త్రాలవారిని కొందరిని వెంటబెట్టుకొని కొండ ఎక్కి రైవతకుని సమీపించి, వినయంతో "ఆర్య, ఏమిటి చేస్తున్నావు?" అని ప్రశ్నించాడు. "చీవరానికి రంగువేయడానికి ఉడకబెడుతున్నాను" అని, రైవతక భిక్షువు సమాధాన మిచ్చాడు.

కాని ఆ సమయంలో రైవతకుని పూర్వపరిపాకంవల్ల ఆ వృక్షత్వక్కుల కషాయపాకము గోమాంస రక్తసలిలంగా మారింది. విధి ఎదురు తిరిగినప్పుడు సుఖం దుఃఖ మౌతుంది; తెల్లనిది నల్లనిదై పోతుంది. ధర్మం అధర్మ మౌతుంది. మిథ్యాపాపప్రకటనం, జనకోపం, పదచ్యుతి — ఇవి అపుణ్యపరిపాకానికి ప్రత్యక్ష లక్షణం. మానవులకు పూర్వజన్మ దుష్కృత పాకకాలంలో దోషాలు మొలకెత్తుతాయి. అగుణాలు వ్యాపిస్తాయి. చేసినపని విపరీత మౌతుంది. బుద్ధి చెదరి, సడిలిపోతుంది. ఇంకా ఏవ మహాభిఘాతాలు తలపై పడవు?

విపరీతమైన మాంసంవాసన, రక్తం కనిపించగా, బ్రాహ్మణుడు శంకతో కడవలోనికి తొంగిచూచాడు. కడవలో చీవరం మాంసం ముద్దగా మారిపోయింది. ప్రత్యక్షంగా నేరం చూచి బ్రాహ్మణుడు క్రోధంతో ముఖం వికారమైపోగా, తీవ్ర పాపకార్యంతో కంపించిపోతూ, అతనిని నిందిస్తూ, ఇలా అన్నాడు : "ఆహా! నీ సదాచారం నిర్జనమైన వనంలో ఇదా? ఇక్కడ ఎవ్వడూ నీ చెయిదం చూడడు గదా! కాయమేమో ప్రవ్రజ్యా రంజితం; క్రియయేమో మ్లేచ్ఛ జనులు చేయదగినది! ప్రచ్ఛన్న పాపుల కూటవ్రతాలు, కూటశాంతి ఎవరు తెలుసుకుంటారు?"

బ్రాహ్మణుడు ఈ విధంగా ఆక్షేపిస్తూ అనగా రైవతకుడు మనసులో ఆలోచించాడు. "దోషం ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తున్నప్పుడు ఏమి సమాధానం చెప్పను? నిరుత్తరుడుగా ఉండటమే మేలు. ఇది నాకు దైవోపఘాతమని అంటే ఎవడు ఒప్పుకుంటాడు? ప్రత్యక్ష విషయాన్ని కప్పిపుచ్చేవాడు హాస్యపాత్ర మవుతాడు. మౌనం అవలంబించి, ఏమి సంప్రాప్తించినా సహిస్తాను. నీటినుంచి నిప్పు పుట్టింది. దీనికి ప్రతీకార మేమిటి? కాలేంద్రజాలికుని వధువయిన భవితవ్యత దోషంలో గుణాతిశయాన్ని, గుణంలో వెంటనే దోషాన్ని, పీయూషాకరంలో విషాన్ని, విషంలో అమృతాన్ని-ఇలా ఎల్లప్పుడూ అద్భుత రూపాలనే చూపుతుంది."

ఇలా మౌనంగా ఆలోచిస్తున్న భిక్షువును చూచి, బ్రాహ్మణుడు మరింత కోపంతో మండిపడి, అతని తలపై పాపంవలె స్థూలమైన కర్రతో కొట్టాడు. రక్తం తలమీదినుంచి కారుతుండగా, కట్టి రాజ సభకు లాక్కొని వెళ్ళి, కుండలోని మాంసం చూపించి, అతనిని కారాగారాతిథిని చేయించాడు. సాక్షులు కానివారు చిత్రాకారంగా ఉండగా, ఎవడికి ఎవరి పారిశుద్ధ్యం తెలుస్తుంది? నిర్దోషులేమో క్లేశం పొందుతారు. గుప్తపాతకులేమో విహరిస్తూనే ఉంటారు.

భిక్షువును కారాగారంలో పడదోసిన పిదప, కొంతకాలానికి బ్రాహ్మణునికి ఆవుదూడలు దొరికాయి. కాని, తను అన్యాయంగా దౌర్జన్యం చేశాననే సిగ్గుతో అతడు ఏమీ చెప్పలేకపోయాడు.

ఈ విధంగా పన్నెండు సంవత్సరాలు గడిచాయి. భిక్షువు నిర్దో అని ఆకాశవాణి పలికింది. అతని శిష్యులు రాజుకు జ్ఞాపకంచేయగా, రాజు అతనిని బంధవిముక్తుని చేశాడు. భిక్షువు చిక్కిపోయి కంకాళంవలె వాలిపోయి వెంట్రుకలు, సంస్కారంలేక నిక్కబొడుచుకొని, వస్త్రహీనుడై ప్రేతవలె కారాగారంనుంచి వెలుపలికి వచ్చాడు. ఆహా! కర్మపద్ధతి రాతి మీది వ్రాతవలె నిశ్చలమయింది. తెలుసుకొన్నవాడుగూడ క్రూరక్లేశ కదర్థనను అనుభవిస్తాడు! భిక్షువు స్థితిని చూచి నందమహారాజు తీవ్రసంతాపసంతప్తుడై తన పొరపాటువల్ల ఇలాటి పాపకార్యం జరిగింది గదా అని నిందించుకొన్నాడు. అతడు భిక్షువు పాదాలపైపడి, ఆయనకు వస్త్రాలు కప్పి "ఆర్య, నా అజ్ఞానంవల్ల కలిగిన దోషం క్షమించు ఆ బ్రాహ్మణునికి ఆ దూడలన్నీ దొరికాయి. కాని పాపమోహంచేత నీవు కారాగారంలో ఉన్నసంగతిని మరచాను. సభలోని ఏ మందభాగ్యుడో ఈ విషయం జ్ఞాపకం చేశాడు. మహీపతి పాపి అయితే, నిర్దోషులయిన పవిత్రులకు శిక్ష పడుతుంది." అని విన్నవించాడు. రాజు ఈ విధంగా విన్నవించగా, క్షాంతి ప్రక్షాళిత హృదయుడైన రైవతకుడు "రాజా! నాకు కోపమేమీ లేదు. నీవు నాకేమీ అపకారం చేయలేదు. విపులక్లేశ సముదాయంలో పడుతున్న నాకు పరిణామంలో స్వకర్మ సదృశమైన ఫలం లభించింది. మానవులకు సర్వాపదలూ వచ్చి ఎగబడి కౌగలించుకొనడం, సంపదలు సర్వాంగ ప్రసభోపభోగం కలిగిస్తూ కష్టపెట్టడం, స్వేచ్ఛాసుఖాలు కలిగించే విహారాలు, దీర్ఘమైన బంధనాలు - ఇవన్నీ నిజ కర్మపరిపాక శబలితమైన సంసారవల్లి ఫలాలే." అని సమాధానపరిచాడు. "ఓ సుమతే! నీకు ఏ దుష్కర్మవల్ల ఈ ఫలం కలిగింది?" అని రాజు కుతూహలంతో ప్రశ్నించాడు. భిక్షువు ఇలా అన్నాడు:

"నేను పూర్వం వారాణసిలో ...రుడనే ఆవుల దొంగను. క్రూరుణ్ణయి ఆ గోమాంసం తింటూ ... చేసాడిని. నేను ఒకమారు ఆవును చంపి దాని మాంసం తీసుకొని భయంతో పరుగెత్తుతుండగా, ఆలకాపరులు అనుచరులతో పాటు ...తో వెంట పరిగెత్తారు. దారిలో ఒక ప్రత్యేకబుద్ధుడు ఉండగా, అతని పక్కన ఆ మాంసం పెట్టి 'ఇదుగో దొంగ' అని వారికి చూపాను. వారందరూ మాంసం పక్కనే ఉండడంవల్ల గోవధ పాపానికి ఉగ్రకోపంతో వధార్హుడని అతనిని కట్టి బందెలో వేశారు. నాకు పశ్చాత్తాపం కలిగి పన్నెండు నాళ్ళ తరువాత వారి వద్దకు తిరిగి వెళ్ళి, నేనే పాపం చేసినవాడనని వివరించి, కారాగారంనుంచి ప్రత్యేకబుద్ధుని విడిపించాను. ఆ పాప పాకాన్ని నరకంలో నేను బహుకాలం అనుభవించి, ఈ జన్మలోను పన్నెండు సంవత్సరాలు క్లేశం పొందాను." రైవతకుడు ఇలా చెప్పి, సురాసురులకు కూడా నమస్కరించదగిన మాహాత్మ్యం ప్రదర్శించి, రాజువద్ద సెలవు పుచ్చుకుని, భిక్షువులతో సహా వెళ్ళిపోయాడు.

దుష్టులు ప్రత్యక్షంగా లక్షణాలు, నిదర్శనాలు కనబరచి అసత్య దోషం విశేషయుక్తితో అంటగట్టినప్పుడు సాధువు విదేశంలో అమ్మ బడిన బానిసవలె ఏమి మాట్లాడగలడు?

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
రైవతావదానమనే నూట అయిదవ పల్లవం.

కనకవర్మావదానం

ధీరులు విజిగీషువులవలె దుస్సహ సంసార శత్రుబలాన్ని మాత మార్చి విపుల సద్ధర్మ సామ్రాజ్యం పొందుతారు.

భగవానుడు ఒకమారు నగరోపమసూత్రం వ్యాఖ్యానించిన పిదప భిక్షువులు కుతూహలంతో ప్రశ్నించగా ఇలా అన్నాడు :

స్వర్గకాంతిని జయించిన కనకవతి అనే పట్టణం ఉండేది. దానిని కనకుడనే మహాతేజస్వి అయిన రాజు పాలించేవాడు. అతనికి ప్రీతికి ఆటపట్టయిన కనకవర్మ అనే ఒక కుమారుడు, కనకప్రభ అనే కుమార్తె కలిగారు. వసంత లతికవలె ఉన్న ఆ కనకప్రభ కొంత కాలానికి యౌవనం పొంది, స్తన స్తబక శోభితురాలు అయి, లతలాగ మనోజ్ఞ అయింది. మంత్రికుమారుడు కామసారు డనేవాడు ఆమెకు చిన్ననాటి మిత్రుడు. ఆ బాల్యప్రీతితో కలిగిన పరిచయంతో ఆమెను కామించాడు. ధైర్యం హరించే యౌవనమనే పుష్పసమయం ప్రవర్తిల్లి నప్పుడు మంజరిపై తుమ్మెదలు పారాడడం ఎవరు అడ్డగించగలరు?

మానవంతుడయిన మహీపతికి తనయ నష్టచరిత్ర అయిందని తెలిసి, శోకక్రోధాగ్నులు రెండూ ఒకేమారు చుట్టుముట్టాయి. అభిమానవంతుల కులాలు వారి పూర్వపుణ్యంకొద్దీ, కన్యావిహీనమై గౌరవం దక్కించుకొంటాయి. యాచించ దగనివాడిని యాచించడం క్షణంలో సుఖాన్ని పోగొట్టినట్టుగా, కన్య క్షణంలో కులాన్ని మలినం చేస్తుంది. రాజు రాజకుమారిని, మంత్రిపుత్రుణ్ణి వధించవలసిందని ఉత్తరువు చేశాడు. శాసనకారులు వారిద్దరినీ వధ్యభూమికి లాక్కుని వెళ్ళారు. అప్పుడు వారిద్దరూ రక్షించవలసిందని వేడుకోగా రాజకుమారుడు కనకవర్మ వారిద్దరినీ ఆ నగరంనుంచి మరొక నగరానికి పంపించాడు. రాజుకు ఈ సంగతి తెలిసి, క్రుద్ధుడై

పుత్రుణ్ణి మహాశత్రువుగా పరిగణించి, నిష్కారుణుడై సమీపంలోని అడవికి వెళ్ళగొట్టాడు.

సత్త్వసముద్రు డయిన ఆ రాజపుత్రుడు తీర్థాలు, వనాలు తిరుగుతూ, రమ్యోద్యానాలతో సుందరమైన ఒక నగరం చూచాడు. అయితే, ఆ నగరం నిర్జీవంగా ఉంది. అక్కడ ఒకచోట ఒంటరిగా ఉన్నరాలై నగర జనులంతా వెళ్ళిపోవడంవల్ల శోకిస్తున్న నగరదేవత లాగ ఉన్న తన చెల్లెలు కనకప్రభను చూచాడు. ఆమె తన అన్నను గుర్తుపట్టి కన్నీరు కురిపిస్తూ, ప్రీతితో కుశలప్రశ్నలు చేసింది. రాజ కుమారుడు ఆమెను ఓదార్చి ఆ నగరం శూన్యంగా ఉండడానికి కారణ మేమిటని ప్రశ్నించాడు. "అన్నా ! ఈ మర్రిచెట్టును ఆశ్ర యించుకొని అరవైమంది మహానాగులయిన యక్షులు ఉన్నారు. వారు నగరవాసు లందరినీ చంపి, ఈ నగరాన్ని నిర్జనం చేశారు. ఇప్పుడు మిగిలినవారం నేనూ, మంత్రికుమారుడూను. మా యిద్దరికీ నీ భుజబల ప్రభావమే రక్ష." అని దీనంగా అన్నది. ఆమె మాటలు ఆలకించి రాజకుమారుడు తన శరావళితో యక్షావళిని చంపి, ఒక్క యక్షుడుమాత్రం మిగిలేటట్టు చేశాడు. హతశేషు డయిన కోటరుడనే యక్షుడు రాజకుమారిని శరణుపొంది, దాసత్వం స్వీకరించి అతనికి జేజేలు పెట్టాడు. యక్షులందరూ నశించడంవల్ల ఆ నగరం మరల జనాకీర్ణమైంది. ఆ పట్టణానికి రాజకుమారుడు తన చెల్లెలి భర్తఅయిన మంత్రిసూనుణ్ణి రాజుగా అభిషేకించాడు.

కనకక్షితిపతి చారులు చెప్పగా తన కుమారుని అద్భుతపరా క్రమ ప్రభావం విని, ప్రీతితో లేఖ వ్రాయించి పిలిపించుకున్నాడు. పిదప అతడు యువరాజపట్టాభిషిక్తుడై ఇంద్రియాలను, చతుర్ద్వీపవతి అయిన మహీవలయాన్ని కూడ వశపరచుకొన్నాడు.

"ఆ రాజకుమారుణ్ణి నేనే. సంసారక్షయం చేసినట్టే శత్రువర్గ ంక్షయకూడా కలిగించాను. సత్త్వరుచిరమైన సద్ధర్మ సింహాసనం

మీాద కూర్చుని, శీలమనే ఉష్ణీషం ధరించి, వివేకమనే పవిత్రజలంతో అభిషేకం పొంది, పృథుతర భవక్లేశావళి అనే శత్రుపరంపరను నాశంచేసి, శమగుణం సాధించిన విశ్వవిజేత నిర్వాణభూమిని అనుభవిస్తాడు. అమలతరమైన నిర్వాణం నగరసన్నిభమైనది. కష్టాలు యక్షులువంటి శత్రువులు. వాటిని జయించేవారికే నగర సదృశమైన నిర్వాణం లభిస్తుంది." ఈ విధంగా చెప్పి, భగవానుడు విరమించాడు.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
కనకవర్మావదానమనే నూట ఆరవ పల్లవం.

శుద్ధోదనాపదానం

పుణ్యోజ్జ్వలు లయిన విశదాశయులకు గుణంపై స్పృహేగాని, ద్రవిణంపై కాదు. యోగంలో అభినివేశమేగాని, భోగంలో కాదు. విరాగంలోనే అభిరతిగాని, కామంలో కాదు.

పుణ్యశీలుడైన భగవానుడు పుణ్యప్రభావం తెలుపుతూ, పుణ్యంపై తనకుగల ఆదరం చూచి ఆశ్చర్యపడిన భిక్షువులతో ఇలా అన్నాడు :

పూర్వం బ్రహ్మదత్తుడనే రాజు వారాణసిలో రాజ్యమేలుతుండగా, కుబేరుని పోలిన శుద్ధోదనుడనే గృహపతి ఉండేవాడు. అర్థికల్పవృక్షమైన అతడు సముద్ర వ్యాపారంతో సాధించిన మణి మౌక్తిక సంభారాలతో అతని యిల్లు నిండి ఉండేది.

ఒకమారు అతడు రత్నద్వీపంనుంచి తిరిగివచ్చి, అపూర్వముక్తాహార మొకటి కానుకగా తీసుకొని రాజును చూడటానికి వెళ్ళాడు. రాజు ప్రేమతో ఎదురు వచ్చి గౌరవించాడు. శుద్ధోదనుడు లక్ష్మి లీలాహాసంవలె ఉన్న ఆ హారం రాజుకు బహూకరించాడు. కిరణాలనే దారాలు కట్టిన నక్షత్రాల వరుసవంటి ఆ హారం గుణవంతుడు హృదయాన్ని హరించి ఆకట్టినట్టుగా, రాజు హృదయాన్ని ఆశ్రయించింది. అప్పుడు బాలసరస్వతి అనే రాజు కుమార్తె ప్రాసాదోపరిభాగంనుంచి, దివ్యమైన కంఠంతో ఒక సుభాషితం ఆలపించింది. శ్రవణామృతము ప్రియము అయిన ఆ సూక్తిని గృహపతి విని పులకాంకిత శరీరుడై తన యింటికి తిరిగి వెళ్ళాడు.

ఇంటికి వెళ్ళిన పిదప ఆ సుభాషితంమీదే మనసుపడి, ఆహారవిహారాలు మాని, నిద్రా దరిద్రుడై చాలకాలం ఆలోచించాడు : "ఆహా! రాజపుత్రి పాడిన సుభాషితం ఎంతమంచిది! ఆలోచన

చేయుటనే అమృతం తాగినట్టయింది. నేను పన్నెండు సంవత్సరాలు విపులరత్న సమూహం సంపాదించాను. ఒక్క సూక్తరత్నాన్నయినా సంపాదించలేకపోయాను. ఎంతో ప్రయత్నంతో సంపాదించిన రాశ్శి బరువుగల రత్నాలతో ప్రయోజన మేమిటి? సన్మార్గానికి దారి చూపడంలో సుభాషితం రత్నదీపంవంటిది." ఈ విధంగా ఆలోచించి, రాజమందిరానికి ఒక దూతను పంపి, ఏమీ యాచించనివాడు రాజకుమార్తెను ఆ సూక్తిరత్నం ఇమ్మని యాచించాడు.

రాజకుమారి దూత మాటలు విని నవ్వుతూ "సూక్తం ఊరికే రాదు. మూల్యంతో లభిస్తుంది. దానంత విలువగల డబ్బు ఇవ్వండి. పన్నెండు సంవత్సరాలపాటు న్యాయంగా సత్యదృష్టితో సంపాదించిన రత్నసంచయం ఈ సూక్తం విలువ. అది చెల్లించండి." అని చెప్పి పంపింది. దూత తిరిగి వచ్చి భూపాలదుహిత మాటగా సంగతి తెలిపాడు. గృహపతి విని, తనవద్ద ఉన్న రత్నభండారాన్నంతా ఆదరంతో తీసుకొని తానే రాచనగరు చేరి, గడ్డిపోచలాగ రత్నరాశిని సమర్పించి, సూక్తరత్నం స్వీకరించి ఉత్కంఠతో దానిని పలుమారు పఠించాడు. ఆ సూక్త మేమిటంటే :- "కొద్దిగానో, గొప్పగానో కలిగే ఈ బాహ్యాంభ్యంతర సుఖాలు, సత్త్వగుణ విలసనంతో విస్మయం కలిగించే సిద్ధులు, తృష్ణను శమింపజేసే సంతతానంద లాభాలు — ఇవన్నీ కాలంలో పరిపాకం చెందిన పుణ్యకల్పద్రుమ ఫలాలే సుమా!" అన్నది.

ఔదార్యనిధి అయిన గృహపతి తన రత్నరాశినంతా ఇచ్చి సూక్తిని తీసుకున్నాడని తెలిసి, రాజు ఆశ్చర్యపడి, గృహపతిని పిలిచి, "గృహపతీ, నీవు ఎంతటి సరళస్వభావం కలవాడివి! ఒక బాలిక మాటలపై విశ్వాసంతో రత్నాలు వదలి సూక్తిరత్నం తీసుకొన్నావే. ఈ ప్రపంచంలో సుభాషితాలు కొల్లలు. ధనం ఎంతో కష్టపడితేనే గాని చిక్కదు. తిండి లేకపోతే సుభాషితాలు తిని ఎవరైనా ఉండ

గలరా ?" అని ప్రశ్నించాడు. గృహపతి రాజు ఎంతో స్నేహంతో అడిగిన ప్రశ్నలు విని, సూక్తి లభించినందుకు మురిసిపోతున్న ఆనందంతో ఇలా అన్నాడు : "రాజన్, ఈ రత్నాలు ఏమి చేసుకోను ? ఎంతో శ్రమపడి రక్షించుకోవాలి. అలా రక్షించుకొన్నా నశిస్తాయి. పాముల తలమీద గూడ మణు లున్నాయి. వాటికి విష మున్నట్టు మానవులకు రాగద్వేషా లున్నాయి. ఉత్తముల హృదయ మందిరంలో సన్మార్గదీప సదృశమైన విమలకాంతులు విరజిమ్ముతూ, గుణాలను ఆలంబనంగా చేసుకొని పుటపాకంతో తేరిన బంగారువంటి సుందర పదప్రాప్తితో వెలిగే సుభాషితమణికి సాగరమేఖల అయిన వసుమతికూడా నాలుగోవంతు విలువకు పోలదు." రాజుకు ఈ విధంగా సమాధానం చెప్పి, శుద్ధోదనుడు కుశలోద్యతుడై ఆ సుభాషితాన్ని బంగారు రేకులపై వ్రాయించి, దిక్కులకంతా పంపాడు.

ఆ శుద్ధోదన గృహపతిని నేనే. సూక్తిలోని పుణ్యోపదేశంకోసం సర్వస్వ మివ్వడానికికూడా సిద్ధమయ్యేవాడిని. ఈసారి పుత్రభిక్షువు ఆ రాజకుమారికగా జన్మించాడు. అని తథాగతుడు అఖిల జగత్కుశలం కోసం తెలిపాడు.

పుణ్య మనేది కల్యాణ కమలానికి మొదటికాడ. నానా సంపదలనే నవలతలకు ఉద్యాన భూమి. తృష్ణాతాపాన్ని హరించే హిమస్మేర గంగా ప్రవాహం. సన్మార్గాన్ని ముందుగా చూపగల సత్ప్రకాశం.

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
శుద్ధోదనావదానమనే నూట ఏడవ పల్లవం.

జీమూతవాహనావదానం

ఉపక్రమము

ఈ బుద్ధావదాన వివిధాద్భుత కల్పవల్లిని జినేంద్రుడు నిర్మించిన మహావిహారశ్రేష్ఠాల చైత్యాంగణాలలో సువర్ణ చిత్రగుహా మందిరాలలో చిత్రాలతో వాయించారు; క్షేమేంద్రుడు అట్టి చిత్రరచనా విశేష రమ్యమైన అవదానావళిని జగత్తుకు లేకపోవడం ఎందుకనే కుశల దృష్టితో – పూర్ణ సుకృతమైన సత్పురుషుల చిత్తమనే విహారంలో కల్పపర్యంతం ప్రతిమా సహస్రాలతో ప్రకాశించే పుణ్య ప్రబంధోజ్జ్వలంగా ప్రతిష్ఠించాడు. క్షేమేంద్రుడు బోధిసత్త్వుని చరితాలు నూటయేడు రచించాడు. మంగళ సంఖ్యాపూరణంగా మిగిలిన ఒక్క చరితాన్ని ప్రయత్నంతో రచించాలి. క్షేమేంద్రుని తనయుడు, సిద్ధుడనే నామాంతరం గలవాడు అయిన ఈ సోమేంద్రుడు ఈ ఉదారమైన జినకథా ప్రబంధంలో అవదానశేషం పూరిస్తాడు.

సూక్తోదధి అయిన క్షేమేంద్రుడు వంద్యుడు. రసనిధి అయిన అతని కవితాబంధం కేరళ కామినీ కుచభరంవలె సంహతమైనది. ప్రసాద గుణం కాంచీకాంతల కపోలాలవలె కోమల తరమైంది. భంగీతరంగిణి కర్ణాంతరంవరకు పారే కర్ణాట కామిని నయనచ్ఛట వంటిది. ఓంకారం నుంచి సులభంగా కుటిలత్వాన్నే నేర్చుకొని, స్వస్తి అనే పదం ముఖంనుంచి స్పష్టంగా ఎప్పుడూ వెలువడక, క్రోధం పొంగి ఎప్పుడూ వివర్ణమైన వదనంగల విద్యానిధులు పృథుకథలున్న ఈ కావ్యాన్ని ఎలా సహిస్తారు? వారి కిది తీవ్రాపరాధ సదృశంగా కానవస్తుంది. క్షేమేంద్రకవి ఈ అవదానకల్పలతికను రచించి, సద్ధర్మ ప్రణిధానం పొందాడు. జినగుణకథన ప్రబంధంతో నేను సంపాదించిన పుణ్యం నన్ను సమస్తప్రాణి కుశలంకోసం నిత్య వ్రతుణ్ణిగా చేయనీ!

ఈ సంసారంలో కొట్టుమిట్టాడి అలసి సొలసి, కామాసవంతో

మత్తైక్క, మోహా తమస్సుతో కళ్ళు మూసుకొని, స్మృతి పోయి నిద్రించిన జగత్తును మేల్కొల్పడానికి పూనుకొని, దోషాలు నిశ్శే షంగా పోగొడుతూ వెలుగొందే ప్రబుద్ధుడయిన బుద్ధభగవానునికి ఎల్లప్పుడు నమస్కారం. సహృదయులకు నిరంతరం ఆనందం కలిగిస్తూ, సూక్తాంశువులతో అందరికీ సుఖం కలిగిస్తూ, కీర్తి ప్రకాశాలు విరజిమ్మే మద్వంశాబ్ధిచంద్రుడైన జనకుడు క్షేమేంద్రునికి నమస్కారం. వాఙ్మయమైన ఈ పావన జినావదాన నిర్మాణ పుణ్యకుశల కార్యంలో కొరవను పూరించవలసిందిగా నా తండ్రి నన్ను ఆదేశించారు. జినావ దానకథలుగల చిత్రాలతో, శిల్పాలతో కన్నుల పండువు ... చిత్ర విచిత్రంగా కనిపించే ఆ విహారాలు కాలవాహినిలో కలిసిపోయాయి. కాని, సరస్వతీ తూలికతో విచిత్ర వర్ణక్రమంతో నా తండ్రి అవదా నాలు చిత్రించిన ఈ పుణ్యమయ విహారం (కావ్యం) మహార్థవంతం గాను, సత్పురుషులకు నందనంగాను వెలుస్తున్నది. దిక్కులలో, దిగం తాలలో ప్రతిష్ఠించిన వాఙ్మయమనే పుష్పపాళిలో సుస్థిరం చేసిన బోధిసత్త్వ ప్రతిమా సమూహానికి (అవదాన కథలకు) యుగాలు గడచినా, జలోల్లాస పరిప్లవంతోగాని, అనలోల్లాస పరిప్లవంతోగాని వినాశం లేదు. నేనుకూడ అక్షయ పుణ్యలోభంతో ఆ అవదాన పుణ్య విహారంలో ఒక్క ప్రతిమను సమర్పించాను. మహాత్ముల ప్రౌఢపదా లను అనుసరించేవాడు అల్పుడైనా అప్రయత్నంగా గొప్పదనం పొందుతాడు. భృంగాంగన వలె నా ముఖపద్మంలో ధ్వనిస్తున్న నా జనకుని వాణికి నమస్కరించి, ఈ పృథుకావ్య విశేష శేషాన్ని మాధుర్య ధుర్యంగాను, శ్రుతిపాత్ర పేయంగాను, దివ్యసౌరభ సదనంగాను, అమృతమయంగాను పూరిస్తాను.

కథా ప్రారంభము

దివ్య వైభవ ప్రభావంగల సంపదను, నూతన సంగమోత్సవవతి అయిన కాంతను, తారుణ్యాభరణమైన భోగలహరిని గడ్డిపోచలాగ

వదలి, ఇతరుల ప్రాణ రక్షణకోసం ఏలాంటి నెపమూ లేక ఆదరంతో తమ దేహాన్నే అర్పించే అచలులైన వారిని నమస్కరిద్దాము.

కాంచనపురంలో జీమూతకేతువనే శ్రీమంతుడయిన విద్యాధరేశ్వరుడు ఉండేవాడు. అతడు జీమూతంవలె అర్థుల తాపాలు పోగొట్టేవాడు. అతనికి కల్పద్రుమంనుంచి పుట్టిన నిత్యనూతనాలయిన సిరులు పుణ్యసౌరభ నిర్భరమయిన యశః పుష్పాలతో ప్రకాశించాయి. సముద్రునికి చంద్రుడువలె, అపూర్వ పుణ్యాల నవసంచయంవలె అతనికి జీమూతవాహనుడనే కుమారుడు కలిగాడు. గుణవంతుడు వినయంతోను, ఐశ్వర్యవంతుడు త్యాగంతోను, సజ్జనుడు సుకృతంతోను ఒప్పారినట్టు జీమూతకేతువు తన పుత్రుడయిన జీమూతవాహనునితో కీర్తి పొందాడు. రాజు తన కుమారునికి కల్పద్రుమంతోపాటు సామ్రాజ్యమంతా అప్పగించి, తపస్సుకోసం శాంతి నిలయమైన మలయాచలానికి వెళ్ళాడు.

తండ్రి తల్లితోపాటు తపోవనానికి వెళ్ళగా, జీమూతవాహనుడు తనకు లభ్బిన విస్తారైశ్వర్యం చూచి ఈవిధంగా ఆలోచించాడు: "గురువులయిన తలిదండ్రుల సేవాభాగ్య రహితుణ్ణయిన నాకు ఈ సిరి కళ్ళు లేనివానికి చిత్రశాలవలె నిష్ఫలమూ, సుఖకరం కానిదీని. జనకుని పాదాలకు నమస్కరించినప్పుడు ఆయన పాద నఖకాంతి మాలలు నా మకుటంపై పడి మెరిసినప్పుడు, ఆయన శాసనవాక్కులతో నా శ్రవణయుగాన్ని అలంకరించుకొన్నప్పుడు ఉన్నట్టి వైభవం ఇప్పుడు చక్రవర్తిత్వం పొందినా లేదు." జీమూతవాహనుడు ఈ విధంగా ఆలోచించి, తన కల్పపాదపాన్ని సర్వలోకోపకారంకోసం కనకవర్షం కురిపించేటట్టుచేసి, ప్రాజ్యసామ్రాజ్యం త్యజించి, తండ్రి ఉన్న ఆశ్రమానికి వెళ్ళాడు. ఉదార హృదయులకు త్రైలోక్యసారభూతమైన ఐశ్వర్యం తృణసదృశం. జీమూతవాహనుడు వెళ్ళగానే కల్పవృక్షం పృథ్వినంతా బంగారుతో నింపి, స్వర్గలోకానికి వెళ్ళి

పోయింది. జీమూతవాహనుడు శ్రీఖండమండన మయిన మలయా చలం చేరి, పితృపాదాబ్జ సేవతో వియోగతాపం పోగొట్టుకున్నాడు.

ఇలా ఉండగా, వసంతకాలం వచ్చింది. పిల్లగాలులకు కదలాడుతూ, విజృంభిస్తూ, ఉచ్ఛ్వసిస్తున్న చందనలతలకు కామ మిత్రుడయిన వసంతుడు అభిలాష దీక్షను ఇచ్చాడా అన్నట్టు లతలు పల్లవించి పుష్పించి విజృంభించాయి. మీనకేతనుడు జగద్విజయంకోసం హఠాత్తుగా వాయవ్యాస్త్రం విసిరాడా అన్నట్టు దక్షిణానిలం ప్రోషితకామినులకు కష్టం కలిగిస్తూ వీచింది. రసాలవృక్షాలు పెద్దపెద్ద పూగుత్తులతో గురుత్వం పొంది (బరువెక్కి, గురుపీఠం ఆక్రమించి), షట్పద మండలాలనే నల్లటి దారాలతో చెక్కుచెదరని ముద్రా బంధాలు కట్టి యువకులకు అభిలాషదీక్ష ఇచ్చాయి. నగర స్త్రీల పాదప్రహారాలతోనా అన్నట్టు ఎర్రటి చిగురుటాకులతో అందమైన అశోక వృక్షాలు వసంతలక్ష్మి శ్రవణావతంసాలవలె పర్వతసానువు లపై కనులపండు వయాయి. కాంత ఉమ్మి వేసిన ఆసవంతో నాకే ఈ స్మరదోహదం కలిగింది; ఎంత ధన్యుణ్ణి! - అని వకుళద్రుమం పూవుల సాకుతో చిరునవ్వు నవ్వింది. మనస్వినులు కోపం వదలి, మానం మానుకొని, పాదాలపై పడి ప్రియుణ్ణి బతిమాలడం చూచి, సిందువారం (వావిలి చెట్టు) పూవుల గుత్తులతో నవ్వింది. ఎర్రటి మోదుగ పూవులు మనస్వినుల అభిమానమనే గజాన్ని చంపిన రక్తంతో తడిసిన వసంతసింహం నఖపంక్తిలాగ ఉంది. విరగబూచిన కేసర వృక్షాలు వసంత సింహం కేసరాలుగా ఉన్నాయి. వసంత కుసుమలక్ష్మి కోకిల కామినుల ఆలాపాలతో చెవులలోను, శిరీష పుష్పాలతో ఒంటిమీదను, కర్ణికార పుష్పాలతో కన్నులలోను, కేసర రేణుపూరంతో ఘ్రాణపుటాలలోను హర్షం వర్షించింది.

మధువుతో కైపెక్కి తిరుగుతున్న భృంగాంగన విభ్రమభోగకాల మయిన ఆ వసంతకాలంలో విద్యాధర రాజకుమారుడు పూచిన వన

స్థలులలో విహరించాడు. అక్కడ ఒకచోట హేమమందిరంలో సిద్ధులు ప్రతిష్ఠించిన రత్నమయ గౌరీ విగ్రహాన్ని పూజించి, ఆమె సన్నిధానంలో వీణ వాయిస్తూ ఇందుకలికవలె ఉన్న ఒక కన్యను చూచాడు. మన్మథుణ్ణి మరల బదికించుకోవడానికి గౌరీ సమారాధన సంవిధానస్థిత అయిన రెండవ కామవధువువలె ఉన్న ఆమెను చూచి జీమూతవాహనుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఆ హరిణాయతాక్షి గీతాలాపావసానంలో ఒడినుంచి నెమ్మదిగా వీణను కిందికి దింపి, బాణాలు వదలి వచ్చిన మన్మథునిలాగ ఉన్న విద్యాధర రాజపుత్రుని చూచి సిగ్గుతో తల వంచుకుంది. వారి మనస్సులలో కలిగిన అభిలాషం పరస్పరాలోకన విభ్రమంతో వారిరువురి మధ్య నేత్రకాంతి భూషణాలు ధరించి రాకపోకలు సాగించినట్టుకాగా, మధ్యన మనస్సు సంధి కుదిర్చే దూతవంటి దయింది. కామపద్మాకర రాజహంసివంటి ఆ కన్య ప్రథమ దర్శనంలోనే పక్షపాతం గలదై (అనురాగం గలది, రెక్కలపాటు గలది, జన్మాంతరాభ్యాసరసంతోనా అన్నట్టు, అతని స్వస్థమయిన (ఆరోగ్యవంతమైన, స్వర్గంలో ఉన్న గొప్ప మానసాన్ని (మనస్సును, మానససరోవరాన్ని) ప్రవేశించింది. చంద్రుడు విమలమైన చంద్రకాంతంలో ప్రవేశించినట్టు, తనకు లక్ష్యమైన కన్యాసమూహాన్ని మన్మథబాణం నిరాఘాటంగా ప్రవేశించినట్టు, ఇందిందిరం ఫుల్లారవిందాన్ని చొచ్చినట్టు రాగయుక్తమైన ఆమె చిత్తాన్ని అతడు చొచ్చాడు.

ఆ కన్యకతోపాటు చెలికత్తె ఒకతె ఉంది. ఆమెపేరు మాలతిక. విద్యాధర రాజకుమారుడు ధీరుడయినప్పటికీ, ఆ కుమారి అద్భుత రూపానికి ఆకర్షింపబడి, ముంచుకువస్తున్న సిగ్గులో మునిగిపోయిన కామవికారంతో మరింత ముచ్చటగా కానవచ్చే ఆ కన్యకతో ఏకాంతంలో ఇలా అన్నాడు : " ఓ చక్కని కనుబొమలు గలదానా ! నన్ను పలకరించి అభ్యాగత సత్కారం ఎందుకు చేయవు ? నీ సద్వం

శానురూపమైన రూపం సదాచార గుణంతో మరింత శోభ పొందింది. ఓ అనవద్యాంగీ! స్మరుని క్రొత్త నగలాగ వెలుగుతూ, చంద్ర మణే హారంగా ఉన్న నీ దివ్య దేహం ఏ సమున్నత వంశపు ముక్తాఫలం? ఓ సుందరి! నీవు నాకు ఉపచారం ప్రత్యేకంగా చేయనక్కరలేదులే. సుధార్ద్రమయిన నీ దర్శనంతోనే ఉపచారం పొందాను. తన లావణ్యంతో హర్షం కలిగించే చంద్ర రేఖ ఎవరితోనన్నా సంభాషిస్తుందా? కాని, సత్పత్రపాతాభిముఖుడైన బ్రహ్మ నిన్ను ఏ వంశానికి అలంకారంగా చేశాడో మాత్రం తెలుసుకోవాలనే కుతూహలపడుతున్నాను. ప్రీతి కలిగి ఈ కుతూహలం పోగొట్టు."

విద్యాధర శేఖరుని మాటలు విని, వాటిలో తొణికిసలాడే అతని ఔత్సుక్యం తలచుకొని ఆ కన్యక సిగ్గుతో మౌనం అవలంబించగానే, ఆమె చెలికత్తె మాలతిక ఇలా సమాధానం చెప్పింది: "కుమార, మా పట్టణంలో సిద్ధవిలాసినులందరూ నీ గుణరూప సౌందర్యాలను గానం చేస్తారు గనుక విద్యాధర రాజవంశ సుధాబ్ధి చంద్రుడవై రూపు దాల్చిన మన్మథునివలె ఉన్న నీవు ఇక్కడ ప్రసిద్ధుడివి. నీ కీర్తి ప్రఖ్యాతమైన కల్పద్రుమం దానశీలమైనది, గుణ ప్రభావాభరణమైనది. ఇందుశుభ్రమైన ఆ కీర్తిని ఈమె తమ్ముడు మిత్రావసు ఈమెకు కర్ణావతంసంగా చేశాడు. (నీ కీర్తిని ఈమెకు ఈమె తమ్ముడు వినిపించాడు.) అలాటి మహాసత్త్వుడైన నిన్ను, నా సఖి, ప్రౌఢలు ఉపచరించినట్టుగా ఎలా ఉపచరించి పలుకరిస్తుంది? కన్యకలకు పెద్దల యెదుట, ముఖ్యంగా సిగ్గుతో, స్వస్వభావమే మరుగవుతుంది. ఈమె సిద్ధాన్వయాంభోధి సుధాకరుడయిన సిద్ధపతి విశ్వావసువు సుత. ఉద్యాన విహారాలలో ఈమె దేహకాంతి పూవులను పూచేట్టు చేస్తుంది. నవమలయజ వల్లరివలె సుకుమారి; అప్పుడే చిగిర్చిన చిగురుటాకువంటి ఎర్రటి పెదవులు గలది; సురాసురులు సతతం అభిలషించేది అయిన ఈ అమృతతనువు పేరు మలయవతి."

చెలికత్తె మాలతిక ఇలా చెబుతుండగా, ముసలికంచుకి వచ్చి! త్వరత్వరగా వచ్చినందువల్ల ఆయాసపడుతూ, సిద్ధాధిప తనూజతో "కల్యాణి! మీ తండ్రి విశ్వావసువు మిత్రావసువుతో సహా అంతఃపురంలో నీ పెండ్లిమాటలు మాట్లాడుతూన్నారు నిన్ను చూడ దలచారు." అని మనవి చేశాడు. ఆ మాటలు విని సులోచన అయిన మలయవతి జీమూతవాహనునికి తన మనస్సును అప్పగించి చెలికత్తెతో పాటు నెమ్మదిగా నగరుకు వెళ్ళిపోయింది.

ఆమె తన వెంట వస్తున్న చెలికత్తెతో మాటలాడే నెపంతో మాటిమాటికీ వెనుదిరిగి తనను చూస్తూ నెమ్మదిగా అడుగులు వేస్తూ వెళ్ళుతుండగా, విద్యాధరకుమారుడు ఆ వైపే కళ్ళు అప్పగించి నూతనోత్కంఠతో, ధైర్యం ఈర్ష్యతో వదలిపెట్టినదా అన్నట్టుగా ఆలోచించడం ప్రారంభించాడు : "ఆహా! ఈ మృగశాబాక్షి తండ్రివద్దకు వెళ్ళుతూ, రాగసహితమైన తన మనస్సును తండ్రి గ్రహించి శిక్షిస్తాడేమో ననే భయంతో నా వద్దనే కుదువపెట్టి పోయినట్టు తోస్తున్నది. ఆ తనుమధ్య మన్మథుడు బాణాలు విడువగానే సిగ్గుతో మునిగిపోయి, నిట్టూర్పులను బలవంతంగా అడ్డగించుకుంటూ, మౌనంతోనే సంభాషిస్తూ, ఏకాంతంలోను నన్ను చూడటం వల్ల శంకాకుల అయి, కంపించిపోయిందే! ఏదారిని ఆచోరి నా మనస్సును ప్రవేశించిందో తెలీకుండా ఉంది." విద్యాధర కుమారుడు ఈ విధంగా చాలసేపు ఆలోచించి, ఒక శిలాతలంపై కూర్చొని మన్మథాజ్ఞకు వశుడైపోయి, సంకల్పవర్తితో మృగాక్షిని ఎదుట చిత్రించుకొని, స్తిమితేక్షణుడై ధ్యానించాడు.

అప్పుడు ఆ వనంలో పుష్పపరాగరేణువులపై చక్రధ్వజాది చిహ్నాలున్న పాదపద్మ ముద్రలు చూచి, వాటిని అనుసరించి జీమూతవాహనుని నర్మసఖుడు సుబంధువు అక్కడికి వచ్చాడు. మన్మథాజ్ఞతో ధైర్యం అమ్మివేసి, నూతనాభిలాషా విశేష చింతాక్రాంత చిత్తుడైన

మిత్రుని చూచి, ఈ మనోవికారానికి కారణ మేమిటని ప్రశ్నించాడు. "మిత్రమా! ధైర్యనిధి అయిన నీవు కూడా చింతతో నిశ్చలలోచనుడ వయి ఉన్నావు. అంతటి నితాంత సంతాపం కలిగించిన అధైర్య కారణమైన దేమిటి?" అని కుచ్చికుచ్చి ఎంతో ప్రణయంతో అడిగాడు. కుమారుడు నిశ్వాసంతోనే, రెక్కలు కట్టిన స్మరబాణం తగిలిందని అనుమానించేట్టుగా, ఇలా అన్నాడు : "సఖే! సృష్టితో విసిగిపోయిన బ్రహ్మ పురాణ సృష్టివర్గంలో నూతన రూపరేఖవంటి కాంతిమయి అయిన ఒక కన్యను చూచాను. ఆమె సిద్ధాన్వయాంబోధి సుధాంశురేఖ. చంద్రుడు ఆమె వదనారవింద లావణ్యంతో కాంతి తరిగి వెలవెల బారిపోయాడు. సారంగంకూడా ఆమె నేత్ర రుచికి తన నేత్రకాంతి లక్ష్మిని కోలుపోయింది. యశస్సు పోగొట్టుకొని, సిగ్గుపడిన యీ ఉభయులూ సమానదుఃఖం కలవారుగనుక ప్రతిరాత్రి కలుసుకొని చింతతో కదలక మెదలక ఉంటారని అనుకుంటున్నాను. కర్ణావతంసంగా ఉన్నవా అన్నట్టున్న నిడుద సోగకన్నులు గల ఆ సిద్ధరాజకుమారి ప్రథమ సందర్శనంలోనే మోసులెత్తుతున్న నూతనాభిలాషను ప్రకటించింది. ఆ కంపంలో మొలనూలు ఇష్టం వచ్చినట్టు గలగల లాడుతుండగా, దానిని సమాధాన పెడుతున్న దాఅన్నట్టు భయంతో మాటిమాటికీ గుడ్డ కప్పుతూ దాని గలగలను ఆపి, సిగ్గుతో ఏమీ మాట్లాడక, ముఖం వంచుకుంది. అప్పుడు ఆమె చెవిలోని కలువ పూవు జారి పడింది. దాని చుట్టూ మూగే భ్రమరాల ఆరావంతో నాకు స్వాగత మిచ్చింది. ఆ వరతనువును సృష్టించడానికి పరమాణువులను, ముఖసృష్టికోసం నూరుచంద్రులను, లోచనయుగంకోసం నూరు నీలోత్పలాలను, బాహువులకోసం లేత తామరతూడులను పాదాలను రూపొందించడానికి పూచిన పద్మాకరాలను కాముడు విధాతకు అందించినప్పటికీ ఇంత స్నేహపూరితమైన నా మనస్సును ఆమె అగ్నిమయివలె మండిస్తున్నది? ఆమె కాముకుముదాకర చంద్ర

రేఖ. ఆమెను చూచి నా నయనపద్మాలు వికసించాయి. ఆమె కాంతి విభ్రమసుధను తాగితే, విషోష్మక్రూరమైన మూర్ఛ వస్తున్నదే! ఇదేమిటి చిత్రం! తాను విమల సిద్ధవంశవార్ధి తారాధవుడైన విశ్వావసు తనయనని నాకు తెలిసింది. లీలాగురువయిన కుసుమాయుధునికే విలాసాలు నేర్పే ఆ మృగాక్షి పేరు మలయవతి."

కొత్తగా మనోభవవికారం మొలకెత్తిన విద్యాధర రాజకుమారుని మాటలు విని, అతనికి విశ్వాసపాత్రుడు, ప్రణయి అయిన సుబంధు గంధర్వకుమారుడు ఇలా అన్నాడు : "మిత్రుడా! దైవాత్త తుల్య గుణానుభావంవలన నీకు అభిలాష కలగడం న్యాయమే. సుకృత వంతుల మనోరథం తప్పక సన్మార్గగామే అవుతుంది. సుందరాంగనల చూపులకు కూడా కదలని నీ ధైర్యాన్ని కదలించిందంటే లోక త్రయానికీ కనిపించే రతివల్లభుని పతాకవంటి ఆ కన్య ధన్యురాలు. పూర్ణిమ ఒక్కటే స్త్రీలలో వైభవం పొందుతున్న విజయవతి. ఆమె లేక చంద్రుడు ప్రతిరాత్రి కాంతి తరిగి, క్రమంగా స్త్రీల వంచిన గోరు లాగ క్షీణించిపోతాడు. ధైర్యం కూడగట్టుకోవయ్యా! నీ మనో వాంఛితం అప్రయత్నంగానే నీ చేతికి అందుతున్నది. సిద్ధపతి అయిన ఆ విశ్వావసు కుమార్తెనే నీ తండ్రి నీ కోసం కోరాడు. సిద్ధపతి 'శశితో నిశిలాగ త్రిజగత్ప్రియుడైన తేజోనిధితో నా కన్య చేరు తున్నది. ధన్యుణ్ణయాను' అని ఉదర హర్షాలు నిండారగా కన్యా వివాహోత్సవ తత్పరుడయ్యాడు సఖుడా! కాంతా సమాగమ సుధాసఫలమైన వివాహోత్సవం రేపు ఉదయం జరుగనున్నది. ఆ వివాహోత్సవంలో అనురూప గుణ సంయోగం చూచిన ప్రజలు బ్రహ్మను చిరకాలానికి ప్రశంసిస్తారు." విద్యాధర కుమారుడు మిత్రుని పలుకులు విని వెంటనే విపులోత్సాహంతో నిజమందిరానికి వెళ్ళి, దినశేషం అనేక యుగాలనుకుంటూ గడిపాడు.

సాయంకాల మయింది. గగనోద్యానంలో విహరిస్తున్న తీక్ష్ణాం

కుడు సంధ్యావధూసంగమంతోనా అన్నట్టు కుంకుమ వంటి గాఢరాగం (గాఢమైన రక్తవర్ణం, గాఢమైన అనురాగం పొందాడు. దినావసానంలో పద్మినీకాంతుడు అస్తగిరి తీరంలో విశ్రమించగా, ఆయన పాద సంవాహనాసక్త అయినదా అన్నట్టు సంధ్య అతని సమీపంలో ప్రకాశించింది. వానరేశ్వరుడు పశ్చిమ సముద్రంలో దూకగా పైకి చిమ్మిన నీటి తుంపరలలాగ ఆకాశమంతా నక్షత్రాలతో నిండింది. రాత్రి నెమ్మదిగా పాకుతున్న చీకట్ల ముసుగులో భువనమనే పాత్రతో సంధ్యారాగమనే ఆసవం తాగి మత్తెక్కిన దానివలె క్షణకాలం ఘూర్ణిల్లింది.

తర్వాత, శచీకాంతునికి విలాసవతి అయిన పూర్వదిగ్వనిత, చంద్రోదయం కానుండగా వ్యాపించిన కాంతితో చందనం అలదుకొన్నట్టు కనిపించింది. రాత్రి అనే వనిత ముఖానికి విశేషకం (తిలకం) వంటివాడు, భోగులకు భోగసౌభాగ్యలీలా సుఖ విశేషకం (సుఖ విశేషాలు కలిగించే) అయిన సుధాకిరణుడు ఉదయించాడు. చంద్రుని చూచి విలాసహాస ముఖి అయిన కుముద్వతిపై కోపగించుకొన్నదా అన్నట్టు కమలిని ముఖం ముడుచుకుంది. నూతన చంద్రతిలకం (చంద్రుడనే తిలకం, కర్పూర తిలకం) దిద్దుకొని, తారానికరం నక్షత్ర సమూహం, ముత్యాల పేరులు) ధరించిన శ్యామ (రాత్రి, యౌవన మధ్యస్థ అయిన వనిత) మునులకు కూడ సంయమం సడలించింది.

ఆలాటి రాత్రి మలయవతి ప్రాసాదమెక్కి, జీమూతవాహన ధ్యానంతో నిద్రలేక ఉత్కంఠురాలై ఇలా ఆలోచించింది : "ఈ పాడురాత్రి – ఉదయం జరుగనున్న వివాహానికి మధ్యన ఉన్న రాత్రి– నూరు జాములదివలె ఎంతసేపటికీ గడవదు. ఈ రజని గగనోద్యానంలో శశిసంగమంతో సంతృప్తి పొంది, తారకా మందహాసం ఇంకా మానకుండా ఉంది కాబోలు! ఆయామంగల (పొడుగాటి) ఈ

యామిని నాకు ప్రియ సమాగమానికి విఘ్నంగా పరిణమించింది. సుఖరసాసక్తులకు ఇతరుల వ్యథ ఏమి తెలుస్తుంది!" ఆమె ఈ విధంగా చింతిస్తూ, సంతాపకుతూ ఉండగా, రాత్రి నెమ్మదిగా గడిచి పోయింది.

తొందరలో ఇందుదర్పణాన్ని జారవిడిచిన ప్రభాత ప్రభ ఆసన్న మైన ఉత్సవానికి సంసిద్ధురా లయినట్టు ప్రకాశించింది. పద్మినీ వల్లభుడు ఉదయించగా, రాత్రి చీకట్లన్నీ అణగారిపోగా, సర్వభూతాలకు సుఖంగా నేత్రోత్సవ మయినట్టు అయింది. పద్మానికి దివాకర కరగ్రహం కాగా, భృంగాంగనల మంగళ గీతాలు చెలరేగాయి.

అప్పుడు మహైశ్వర్యవంతుడయిన సిద్ధాధినాథుని భవనంలో సుతా పరిణయారంభ సన్నాహాలు ప్రారంభమయాయి. సిద్ధపురంధ్రీమణులు దివ్యాంశుకాభరణాలతో అలంకరించిన పెండ్లికూతురు మలయ వతిని చూచి అప్సరసలు తమలో తాము ఇలా అనుకున్నారు: 'ఈమె స్తనమండలంపై ముత్యాలహారం కేవలం భారం, సౌందర్యా నికి పరిహారమూను. లావణ్యానికి అడ్డువచ్చే నగలు ఎక్కువగా ఎందుకు ! ఈ తన్వంగికి స్తనతటంమీద రత్నావళులు ఎందుకు సఖి! అవి కేవలం భారమే సుమా! ఆ వామలోచనకు కాటుక దిద్దావే, ఎందుకు? ముఖ చంద్రబింబంలో తీర్చిన కస్తూరికా మంజరి కళంకం లాగ కనిపిస్తున్నది, చూడు.'

అప్పుడు మణిమాలాదీధితులు వెదజల్లుతూ ఇంద్ర భవనంవలె ఉన్న విమానంలో జీమూతవాహనుడు ఆకాశమార్గాన వచ్చాడు. అతనివెంట విద్యాధరులు వందలమంది బారులుతీరి వచ్చారు. జగత్త్రి యమూ పూజించే గుణాలుగల సిద్ధాధినాథుడు స్వాగత మివ్వగా, అతడు వివాహ మంగళభూమిని చేరాడు. ఇంతలో మన్మథవిలాస వల్లరివంటి మలయవతి రత్నవిమాన మెక్కి వివాహ పార్శ్వకాంతులతో

దిక్కులను అలంకరిస్తున్నట్టుగా వచ్చింది. చెలికత్తెలు వీచే చామరం కొస తగిలి ఆమె కర్ణోత్పలంరేకు ఒకటి ఆమె చెంపకు అతుక్కుంది. అప్పుడు చంద్రరేఖను ధరించిన రాత్రిలాగ క్షణంసేపు కనిపించింది.

తర్వాత వివాహమహోత్సవం విధివత్తుగా జరుగగా, విద్యాధర రాజపుత్రుడు సిద్ధనృపాత్మజ పాణిగ్రహణ స్పర్శనవామృతంతో సంతోషించాడు. వివాహ సమయంలో ఎదురుబదురుగా ఉన్న వారిద్దరి మెడలోని హారాల బహుమూల్య రత్నాలలో ఇద్దరి దేహాలూ ప్రతిబింబించాయి. దానిని చూడగా, పరస్పరం ప్రీతితో హృదయాలలో అవకాశం కల్పించుకొని ప్రవేశించి కూచున్నట్టు కనబడింది. వివాహవిధి జరిగిన తర్వాత వారిద్దరూ అప్సరసల నృత్యగానాలతో, ఉత్సవ కోలాహలంతో ఉన్న రాజమందిరాంగణం చేరి, అక్కడ రత్నాసనంపై ఆసీనులయారు.

అప్పుడు అంశుమంతుని అంశుమాల వివాహోత్సవంలో ఉత్సాహంతో నృత్యం చేసి అలసిపోయి శతపత్రమధువు తాగి, అస్తగిరితటంపై కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకుంది. అంతలో రశ్మిమాలి దినలక్ష్మిని, రాగవతి అయిన సంధ్యను కరావలంబనంతో గ్రహించి ఉద్యానలోభంతోనో అన్నట్టు మేరుపర్వతపు అపర దిక్కుకు వెళ్ళిపోయారు. దినాంతంలో రజనీమృగాక్షి నీలాంబరం ధరించి (నల్లటి చీర ధరించి, నల్లటి ఆకాశంతో, విలోలతార అయి (కనుగుడ్లు తిప్పుతూ, ప్రకాశించే నక్షత్రాలతో) అభిసారికవలె భయ సంభ్రమాలతో దిగంతాలు చూడసాగింది. వివాహంలో సిద్ధపురంధ్రులు జాలపట్టాలు (కంజీరాలు) చేత్తో కొట్టి వాయిస్తూ చేస్తున్న నృత్యాన్ని మేడ యెక్కి చూచేవాడిలా చంద్రుడు ఉదయాద్రి శిఖరం ఆరోహించాడు. నిశాచంద్రులు నక్షత్రాలనే అక్షతలాజపుష్పాలు చల్లకొని పెండ్లిచేసుకోగా, మధుపానంతో మత్తెక్కి రొద చేస్తున్న కుముదాకరాలకు ఎంతో సంతోషం కలిగింది. ఆ మహోత్సవోత్సాహరసంలో విలోల ఫేనోజ్జ్వలమాల్య

హారమైన (కదలాడే నురుగువంటి ఉజ్జ్వలమైన పుష్పమాలలు, ముత్యాల హారాలుగల) సిద్ధపురంధ్రీగణం, చంద్రోదయ సమయంలో విలోలఫేనోజ్జ్వల మాల్యాహారుడైన (కదలాడే నురుగు, ఉజ్జ్వల పుష్పాలు, ముత్యాలు గలవాడైన) అమృతసాగరంవలె పొంగులు వారింది. ఉదయం కాగానే, మిత్రసమాగమంతో (సూర్యుని రాకతో) సిద్ధుల పట్టణమంతా ఎరుపు రంగుతో రంగరించినట్టుకాగా, పట్టణ వాసులంతా ఆ సిందూర ప్రవాహంలో (వసంతాలతో) జల్లులాడు తున్నట్టు శోభ కలిగింది.

ఈ విధంగా మహోత్సవం ఆరు నాళ్ళపాటు జరిగిన పిదప ఏడవనాడు విద్యాధర రాజకుమారుడు అద్భుత హర్ష భూమి అయిన గిరితటంపై వాహ్యాళి వెళ్ళాడు. ఒకచోట పరిపూర్ణ చంద్రబింబాననుడైన నాగ కుమారుడు ముందు నడుస్తూ రావడం, ఆతనివెంట ఆతని తల్లి నడుస్తూ రావడం చూచాడు. నాగకుమారుని ముఖం ఫణామణిరశ్మి జాలంతో ప్రకాశమానంగా ఉంది. నాగకుమారుని తల్లి రొమ్ముపై పెద్ద పెద్ద కన్నీటి బిందువులు ధారకడుతూ, అత్యుగ్రశోకంతో కంపిస్తూ కరుణంగా ప్రలపిస్తుండడం విన్నాడు : "హా! వత్స! పాతాళానికి మణిప్రదీపంవంటి నీవు మృత్యువు వాత పడుతున్నావే! ఆనందసందోహంవలె ఉన్న నీ ఆననాబ్జాన్ని మరల ఎలా చూడ గలను? బాంధవులకు ప్రాణంవంటి వాడివి. ప్రియప్రీతిలతకు వసంతమూ, మన్మథునికి సంధి వంటిది అయిన ఈ యౌవనంలో కాల మనే ఏనుగు నిన్ను పాదాలతో తొక్కివేస్తున్నట్టుగా భక్షింపబడు తున్నావు." అని ఆ నాగమాత ఆక్రందించింది.

దయామయుడైన జీమూతవాహనుడు ఆ కరుణాలాపాలు విని, ఆమె దుఃఖం తనకుకూడ సంక్రమించగా ఆమె వద్దకు వచ్చి, "అమ్మా! ఘోరదుఃఖం తెలిపే ఈ ఏడు పేమిటి? ఎందుకు? ఈ కల్యాణమూర్తి అయిన సాధువుకు ఏదో విపత్తి వస్తున్నట్టు ఆశంకి

స్తున్నావా ? కుశలోచితాలు, సౌజన్యంతో ఇతరులకు సుఖం కలిగించేవి అయిన ఈలాటి ఆకృతులు ప్రతీకారాస్పదాలయిన విపత్తులకు కారణాలు కావు." అని ఊరడిస్తూ ప్రశ్నించాడు. ఆమె తన కుమారుడు వదలి పోతాడనే భయంతో అతని ముఖంపైనే చూపులు నాటివేసిన దానివలె చూస్తూ, ఇలా తెలిపింది :— "నాయనా ! ప్రతీకార మేమీ చేయలేని నా వ్యసనాల వార్త విని ఏమి ప్రయోజనం ? నా దుష్కర్మ పరిపాకంవల్ల అకాలంలో ఈ దుస్సహమైన దుఃఖం సంప్రాప్తమైంది. విశాలకీర్తితో ఉజ్జ్వలమైన శంఖపాలుని కులాంకురమైన ఈ నా కూనను విధురుడైన విధాత మూలమంట నరికివేయడానికి కఠినకుఠారం ఎత్తాడు. తార్క్ష్యుడు నాగులను భక్షిస్తూ నాగకులాన్నంతా నాశంచేయడానికి పూనుకోగా, ఫణినాయకుడు సర్వక్షయం నివారించడానికి వంతుల ప్రకారం దిన మొక నాగును ఎర్రగుడ్డ గుర్తుగా చుట్టి తార్క్ష్యునికి ఆహారంగా పంపుతున్నాడు. అదిగో తుషారాచలంవలె పారం లేకుండా కనిపిస్తున్న రాశి గరుత్మంతుడు తినగా మిగిలిన భోగి కాయకంకాలమాలల అస్థికూటమే. క్రమం ప్రకారం ఆ వారం ఇప్పుడు నా కులానికి మూలచ్ఛేదమై రాజశాసనంతో ఎర్రటి గుడ్డ గుర్తుగా కట్టుకున్న నా కుమారునిపై వచ్చి పడింది."

ఆమె ఇలా అంటుండగా, ఆమె పుత్రుడు శంఖచూడుడు ఆమెను ఊరడించాడు. ఆమె అతనిని తన పైటకొంగుతో కప్పి కరుణస్వరంతో "హా ! శంఖచూడ ! జగన్మండన ! వధ్యభూమికి వెళ్ళడానికి ఎందుకింతతొందర పడుతున్నావు ?" అని గట్టిగా ఏడుస్తూ అతనిని కౌగలించుకొని అతని భుజంపై ముఖం పెట్టి మూర్ఛపోయింది. కొంతసేపటికి ఆమె మూర్ఛ తెలిసింది.

జీమూతవాహనుడు ఒకే వత్సంగల ధేనువువలె కాతర అయిన తన తల్లిని చూచి, దయార్ద్రితుడయి, ఈ దుఃఖ దవానలంనుంచి ఆమెను

నిభాళించే దృష్టితో ఇలా ఆలోచించాడు : "అయ్యో! ఈ పతగేశ్వరుని క్రూరమలిన ప్రయత్నం ఏమిటిది? కరుణావిహీనుడై పరవధతో తన శరీరాన్ని పోషించుకుంటున్నాడే! తల్లి పుత్రవియోగంతో జీవించ దనేమాట నిశ్చయం. ఈ సుకుమారమూర్తి అయిన నాగకుమారుణ్ణి నా దేహ మిచ్చి అయినా రక్షించాలి." ఈ విధంగా అతడు క్షణమాత్రం ఆలోచించి, "తల్లీ! నీవు నీ కుమారునితోపాటు నీ గృహానికి తిరిగి వెళ్ళు. నేను పన్నగుల వధ్యభూమికి వెళ్ళుతాను. ఆ శోణాంశుకం ఇటు తే." అని అన్నాడు.

సదయుడైన విద్యాధర రాజకుమారుడు ఈ విధంగా ప్రార్థించగా, నాగమాత ఒడలంతా కంపించి, "నాయనా, నీవు ఇలాటి విపరీతపు మాటలు పలుకవద్దు. నీవు శంఖచూడునికంటె నాకు ప్రియమైన పుత్రుడివి. నేను నా అకుశల కర్మతో వచ్చిపడిన మోహోర్మిమయ మహాసాగరంలో పడ్డాను. దుష్కృతం చేసినవారికి దుఃఖాలు అకాలంలో యంత్రవిముక్తమైన రాళ్ళవలె (వడిసెల రాళ్ళవలె) తగిలి దుఃసహ దుఃఖం కలిగిస్తాయి. సత్త్వగుణోదధి అయిన ఓ సాధూ! ఆశ్రితులకు సుధాసన్నిధివంటి స్వస్తికరమైన నీ తనువు, జగల్లోచనాలకు జీవభూతమై కల్పాంతంలోను అక్షయంగా ఉండుగాక!" నిల అతనిని ఎంతో ప్రయత్నంతో నివారించింది. అయినా, జీమూతవాహనుడు తన తను ప్రదానంలో పట్టుదల కలిగి, నిశ్చల చిత్తవృత్తి కాగానే, శంఖచూడుడు ఇలా విజ్ఞప్తి చేశాడు :—

"విధాత ఆదిసృష్టినుంచే మేము తార్క్ష్యునికి భక్ష్యవర్గంగా ఏర్పడ్డాము. ఈ విషయంలో ఏవరేమీ చేయదగింది లేదు. నిష్కారణ వాత్సల్యంతో కానిచోట మనసు పోనీవద్దు. ఈ నీ దేహం గుణాలకు అలంకారమైంది. సంపూర్ణ సౌజన్య సుధకు నిధానమైనది. ఇలాటి దానిని మహాత్ములు వేల ప్రాణాలతోనూ రక్షించుకోవాలి. అలాంటప్పుడు నా కోసం గడ్డిపోచలాగ ఎందుకు వదులుతావు? ఈ సంసార

కాననంలో కాశ పలాశ వృక్షసమానులు మా బోటివారు ప్రతి నిత్యం పుడుతూనే ఉంటారు. అమృతం తో బుట్టువయిన పారిజాత వృక్షం వంటి నీ బోటివారు మరల జన్మించరు. నా విషయంలో ప్రసన్నత చూపు. నా జన్మాంతర పుణ్య పణ్యంతో సౌజన్య సుధా సుధాంశు వయిన నిన్ను చూచాను. మా విషాదంతో నీవు మనః ప్రయాస పెట్టుకోవద్దు. సముద్రానికి వెళ్ళి, అతనిలో లీనమయిన గోకర్ణ మూర్తిని నమస్కరించి, వెంటనే పాతాళలోకంలో జననిని వదలిపెట్టి వచ్చి, దుఃఖమనేదే లేక తార్క్ష్యశిల వద్దకు వెళ్ళుతాను." నాగ కుమారుడు ఇలా చెప్పి, అతనికి తలవంచి నమస్కరించి, తల్లితో పాటు మహాబ్ధితరంగ హస్తాలతో నురుగుల దండలను సమర్పిస్తు న్నట్టున్న గోకర్ణ తీరానికి వెళ్ళాడు.

విద్యాధరాధీశ కుమారుడు ఎట్లయినా నాగకుమారుని ప్రాణాలను రక్షించాలనే నిశ్చయంతో స్వప్రాసాదానికి వెళ్ళుతూ తనకోసం అరుణకాంతులీనే మంగళ పట్టవస్త్రాలను తెస్తున్న కంచుకిని చూచాడు. ఆ కంచుకి అతనికి నమస్కరించి, ఆ మంగళ పట్టవస్త్ర ద్వయం ఇచ్చి "వివాహమహోత్సవ సప్తరాత్ర స్నానంకోసం దయ చేయండి. అంతా సిద్ధంగా ఉంది." అని విన్నవించాడు. "భద్ర! నీవు ముందు త్వరగా వెళ్ళు. నీ వెంటనే నేనూ వచ్చాననుకో." అని విద్యాధర కుమారుడు అతనిని పంపివేసి, సంతోషం పొంగగా, సత్త్వ బుద్ధితో "నాకు పన్నగవధ్య చిహ్నమైన పాటల వస్త్రయుగ్మం దైవాత్తు, అయత్నంగా లభించింది. కనుక తార్క్ష్యుడు వాలే శిలా తలమే చేరుతాను." అని ఆలోచించి, ఒక రక్తాంశుకం చూడామణి వలె కనిపించేటట్టు తలకు చుట్టి, రెండవదాన్ని ఉత్తరీయంగా కప్పు కొని, తార్క్ష్యుడు వాలే శిలవద్దకు వెళ్ళాడు; నాగుల శోణితంతో ఇరుప్రక్కలా ఎర్రగా అయి, వాటి కొవ్వుతో నల్లగా కరుడుగట్టిన ఆ శిలను ఎక్కి శరీరం పై భాగాన్ని కప్పుకొని నిలబడ్డాడు.

అప్పుడు కరిగి పారుతున్న బంగారు తరగల కాంతితో మెరుపుల గుంపువలె ప్రచండప్రకాశం ఆకాశమంతా నిండి, బాడబాగ్నిని కక్కుతున్న సముద్రమన్న భ్రాంతి కలిగింది. అప్పుడు దూరంలో సూర్యకిరణాలు పడి మెరిసిపోయే మేరుపర్వతంవలె, రెక్కలు వీచడంతో పుట్టిన మహావాయువుతో సముద్రాలనే సంక్షోభింపజేస్తూ, పక్షీంద్రుడు కనిపించాడు. అతడు వచ్చే వేగానికి దారిలోని కొండల లోని చెట్లు కూలాయి, కొండకొనలు విరిగి పడ్డాయి. వాటి పతన ఘోషకు భూమి చకితురాలై, ముందుబరువు తగ్గిందేమోనని కలత పడింది. అంతటి చండవేగంతో వచ్చిన భోగీంద్రశత్రువు వధ్యశిలపై స్థిరంగా నిలబడి ఉన్న జీమూతవాహనుని వీపుపై వజ్రసదృశమైన నఖాంకుశాలతో కొండమీద పడిన పిడుగువలె కఠినంగా కొట్టాడు. తార్క్ష్యుని హతాదాఘాతానికి జీమూతవాహనుడు శరీరం ముక్కలు ముక్కలయి రక్తం కారుతున్నా, పరప్రాణ రక్షణ చేస్తున్నందుకు సంతోషంతో ఒడలంతా పులకించి, ధైర్యం చిక్కబట్టి, "దుఃఖార్తులయిన దుర్గతులకు నా శరీరం రక్షోపకరణమై ఎప్పుడూ ఋతమే సంభవించుగాక!" అని ధ్యానించాడు. విహంగరాజు తను పిడుగువలె చంచువుతో కొట్టినా, అతడు ధైర్యంతో కదలక మెదలక ఉండడం చూచి, "ఎవడీ భుజంగం?" అని ఆశ్చర్యంతో నిశ్చలంగా చూచాడు. మరల పైకి ఎగిరి, చండమార్తాండ కిరణమాలవంటి రెపుల తేజఃపుంజంతో దిక్కులను కప్పుతూ, అతని తలపై పొడిచి, ముక్కలు చేశాడు. అప్పుడు అతని చూడామణి, రక్తప్రవాహంలో స్పష్టంగా కనిపించింది.

ఆ సమయంలో జీమూతకేతువు బాలహరిచందనవనంలో పత్ని, కోడలు మొదలయిన వారితో సంభాషిస్తున్నాడు. అతనికి ఎందుకో శంకతో హృదయం విషణ్ణమయి, మనస్సు చింతాక్రాంతమయింది. చంద్రోదయాన్ని కాంక్షించే సముద్రంవలె పుత్రదర్శనోత్కంఠుడై,

"ఏమి టిది? గిరిప్రాంతాలను చూడాలని వెళ్ళిన కుమారుడు జీమూత వాహనుడు ఇంకా రావడంలేదే! ఆకాశం దిక్కులలో నిప్పులుకక్కుతున్నట్టుగా ఎర్రగా కనిపిస్తున్నది. కనుక ఈ గిరితటంలో గరుడాగమన వేళలోని కాంతి వ్యాపించినట్టుంది. గరుడి భయంతో దేహం కుంచించుకున్న భుజగకుమారుని భక్షించడానికి పిడుగులాగ పైనపడే సమయ మిది." అని సంశయంతో కొట్టుమిట్టాడుతుండగా, ఆకాశం నుంచి, అతని ముందు రక్తసిక్తమైన చూడామణి పడింది.

చెల్లాచెదరైన మాంసపు ముక్కలు, రక్తంతోపాటు అసహ్యమయిన దుర్నిమిత్తంవలె పడిన ఆ చూడామణిని చూచి జీమూతకేతువు వెంటనే మూర్ఛపోయాడు. అది పతి చూడామణి కావడం చూచి మలయవతి అత్తగారితోపాటు మూర్ఛపోయి భూమిపై పడింది. విద్యాధరాధిపతి నెమ్మదిగా తెలివి వచ్చి, భార్యను,కోడలిని సమాధానపరచి, సంశయనివారణార్థం ఆలోచించి ఇలా అన్నాడు: "కుమారుడు నిర్జనంలో ఎక్కడ ఉన్నాడో నేనే స్వయంగా వెళ్ళి చూచి వస్తాను. ఇది గరుడుడు వచ్చే ఘోరమైన వేళ. శరీరసంశయం కలిగించేది. జారి పడిన ఈ చూడామణిని చూచి నిశ్చయంగా చెప్పలేము. ఇది తార్క్ష్యుడు తింటున్న సర్పకుమారుని మణి కావచ్చును. పాముల మణులు ఇలాటివి ఉత్పాతాలలో రాలిపడే నక్షత్రాలలాగ రాలిపడుతూ ఉంటాయి." ఇలా అని వారితోపాటు విద్యాధరేంద్రుడు భోగివధ్యశిలగల పర్వతసానువును చేరాడు.

ఈలోగా, శంఖచూడుడు సముద్రతీరంలో గోకర్ణమూర్తిని నమస్కరించి, ఎర్రటి వధ్యవస్త్రాలు ధరించి, ఆ ప్రదేశానికి వచ్చాడు. గరుడిని దెబ్బలకు క్షతగాత్రుడై పడిన జీమూతవాహనుని చూచి "అయ్యో! చచ్చాను. మోసపోయాను!" అని ఏడుస్తూ కింద పడ్డాడు. బాష్పాకులిత కంఠంతో నోట మాటరాక ఏడ్చాడు దానికి గిరిగుహాలు ప్రతిధ్వనించాయి. "వ్యసనులకు నిష్కారణ

బాంధవా! కారుణ్య పుణ్యావధీ! ప్రాణాలనుకూడా ఒడ్డి ఇతరుల దుఃఖాలను పోగొట్టే ఈ పేశలత ఏమిటి? ఓ సౌజన్య నిధీ! నీవు లేనిదే అంధకార బంధురమైన ఈ జగత్తు రాహుగ్రస్త చంద్ర గ్రహణంనాటి ఆకాశంలాగ కళాహీన మయింది. అయ్యో! పరుల ప్రాణ రక్షణకోసం కృపతో జీవితం త్యజించిన నీకు కల్పాంతస్థాయి అయిన యశోమయ తనువు ఏర్పడ్డది. కాని పాపి అయిన ఈ శంఖ చూడుణ్ణి మాత్రం పాతకాల మేకులు బిగించిన నిత్యమరణం కల్పించే ఘోరాపవాదంలో పడవేశావు." ఇలా ప్రలపిస్తూ శంఖచూడుడు గరుడుని వద్దకు వస్తూ, పరివార సహితంగా వస్తున్న జీమూత కేతువును చూచాడు. అతనికి జరిగిన వృత్తాంతం నివేదించి, శోకవిహ్వలుడై చేయెత్తి పక్షిపుంగవుణ్ణి ఆక్షేపిస్తూ ఇలా అన్నాడు. "తార్క్ష్య! చాలు చాలు నీ అవిచారమూలకమైన సాహసం. దానివల్ల చాలినంత పాపం సంపాదించుకొన్నావు. నీవు చంపదగిన నాగుల గుర్తేదో చూడకనే ఈ విద్యాధర కుమారుణ్ణి పొడిచి, చంపివేశావే."

ఈ మాటలు విని, జీమూత కేతువు అంగాలన్నీ కుంగిపోగా, ఎదుట పడి ఉన్న జీమూతవాహనుణ్ణి చూచి, భార్యతోసహా మూర్ఛ పోయాడు. పతంగ రాజు ఉగ్రప్రహారాలతో వడిలిపోయిన ఆకృతితో కంఠగతమైన అర్ధప్రాణాలతో ఉన్న ప్రియుణ్ణి ఎదుట చూచి, మలయ వతి, నిలబడి ఉన్నా కొండ మీదినుంచిపడిపోయిన దానివలె, దెబ్బ తినకపోయినా దెబ్బతిన్న దానివలె, జీవించి ఉన్నా నిర్జీవవలె, మతి భ్రమించినా నిశ్చల అయిన దానివలె అయి, చెలికత్తెలాగ మూర్ఛ సర్వాంగాలను పట్టి ఆలింగనం చేసుకోగా, మోహావివశ అయి ముహూర్తకాలం ఏమీ తెలుసుకోలేకపోయింది. కొంత సేపటికి అందరూ మూర్ఛ తేరారు. గరుడునికి లజ్జావిషాదాలు, అంతకన్నా హెచ్చుగా నైరాశ్యమూ కలిగాయి.

జీమూతవాహనుని తలిదండ్రులు ప్రాణాలు వదలాలనే నిశ్చయం చేసుకోవడంవల్ల అప్పటికి ధైర్యం తెచ్చుకొని, ప్రస్తగాత్రుడయిన అతనితో ఇలా అన్నారు: "పుత్ర! పరకారుణ్య శీలుడవైన నీకు నీ శరీరంపై ఈ కఠోరత ఏమిటి? ఆ కఠోరత మా ప్రాణాలు హరించే

దయినది కదా! ఆపన్నజనతా రక్షార్థమయిన నీ శరీరాన్ని రక్షించుకోనందువల్ల నీవు ఏమి సుకృతం చేసినట్లయింది!" ఇలా అంటున్న తలిదండ్రులకు జీమూతవాహనుడు చేయియెత్తి నమస్కరించే శక్తి లేక శిరఃకంపంతోనే నమస్కరించి, ప్రాణాలు ఎగిరిపోతుండగా మాటలు సరిగా పలుకలేక దిగమింగుతూ ఇలా అన్నాడు: "తండ్రీ! నీ ఆజ్ఞ లేకనే ఈ పని చేశాను. దానికి శిక్షగా ఈ నమస్కారం. దీనిని నీవు స్వీకరించి ప్రసన్నుడివి కమ్ము. శరీరం క్షణంలో క్షీణించేది. మనకు తెలియకే మార్పు చెందేది. కనుక దేహధారులకు పరోపకారమే జన్మయాత్రకు సారం. ప్రాణుల ఈ ఆయువు వేగంగా వీచేగాలికి ఊగిసలాడే తీగలఆకులపై పడిన సలిలబిందువువలె చంచలమైనది. ఎల్లప్పుడూ ఆర్తులకు ఉపకారం చేయడంవల్ల నిలవదొక్కుకొని, అమృతత్వప్రాప్తితో పుణ్యధాములో స్థిరపదం పొందుతుంది."

కన్నీరు కురిపిస్తున్న తలిదండ్రులను అతడు ఈ విధంగా సమాధానపెట్టి, పశ్చాత్తాపంతో తను చేసిన దుష్కృత్యాన్ని నిందిస్తూ ఎదుటికి వచ్చిన ఖగపతిని, వైరాగ్య బంధురమైన సత్త్వబల ప్రణయంతో నాగులను చంపరాదని బ్రతిమాలి, నాగాశన నివృత్తిలో స్థిరసంకల్పం కలవాడినిగా చేశాడు. తర్వాత అంతిమ దశలో విషమశ్వాసంతో మాటలు వెలువడక, కళ్ళు మూసుకొని, సత్త్వప్రకాశశేష దయాడు (మరణించాడు).

అనంతరం మలయవతి పూవులు వస్త్రాలతో తదుచితమైన చితను సిద్ధపరచి వహ్నిసంస్కారం చేసి, సహగమనం చేయడానికి పూర్వం అగ్నిముందు నిలబడి ఇలా విలపిస్తూ అన్నది: "భక్తితో భవ వల్లభను సంతోషపెట్టాను. సర్వవిద్యాధర చక్రవర్తి నీకు పతి అవుతాడని ఆమె వర మిచ్చింది. నేను పెండ్లి అయిన ఏడునాళ్ళకే విధవనయానే. ఆ సతీదేవి నాకు ప్రసాదించిన మాట వ్యర్థం ఎట్లయింది? జన్మాంతరంలోను ఇతడే నాకు పతి అగుగాక!" అంటూ ఆమె అగ్నిలో మొదట మందార కుసుమాంజలి సమర్పించింది.

అంతలో గిరిజ అమృతకలశం పట్టుకున్న చేతులు తటబడగా

ప్రత్యక్షమై, ప్రీతితో జీమూతవాహనుని సమీపించి, "పుత్రి ! నీ పతి జీవిస్తున్నాడు !" అని పలుకుతూ, దిక్కులకు కాంతులు వెదజల్లే సుధా ధారలతో అతనిని జీవింపజేసింది. తనను జీవింపజేసి పార్వతి అంతర్ధానం చెందగా, మరణించిన నాగులను మరల బ్రతికించవలసిం దని జీమూతవాహనుడు తార్క్ష్యుని కోరాడు. గరుత్మంతుడు అమృత వర్షం కురిపించగా, ఫణికుమారులు విప్పిన పడగలమీది మరీచులతో కాంతిమయులుగా కనిపిస్తూ లేచి వచ్చారు. సిద్ధరాజకుమారి ప్రహ ర్షాద్భుత మన్మథభావాల శబలతతో ముప్పిరికొని మురిసిపోతూ, నడయాడే కల్పలతవలె పతి సమీపానికి వచ్చింది. ఖగేశ్వరుడు జీమూతవాహనుని పూజించి రెక్కలుగల మేరుపర్వతంలాగ వెళ్ళి పోగా, జీమూతవాహనునికి ఎదుట ఉన్న శంఖచూడుని దృష్టి తృప్తి పొందలేకపోయింది.

అప్పుడు సురపతికాంతలు తమ పాణిపద్మాలతో ఆ బోధిసత్త్వుని- జీమూతవాహనుని - శిరస్సుపై వికచ కుసుమవర్షం కురిపించారు. ఆపుష్పాలపై మూగిన భృంగాలఝుంకారం జీమూతవాహనుని గుణ గణాలను చక్రవర్తి లక్షణాలైన రత్నసమూహాల కాంతితో ప్రకా శించే దిక్కాంతలు గానం చేస్తున్నారా అన్నట్లు వినిపించింది. సత్త్వాబ్ధి అయిన జీమూతవాహనుడు తలిదండ్రుల పాదకమలాలపై తన శిరశ్చూడామణిని మోపి నమస్కరించి, హర్షాశ్రుధారలతో వారికి ప్రేమాభిషేకోత్సవం చేసి, తన పరిపూర్ణ పుణ్య సంపదలతో చక్రవర్తి సంపదకు చిహ్నాలయిన రత్నాలు పొందాడు. అంతలో సురపతి సంతోష ప్రణయాలతో అతనిని సింహాసనంపై ఆసీనుణ్ణి చేసి దేవతాగణాలు కీర్తిని గానం చేస్తుండగా, విద్యాధర చక్రవర్తి పట్టంలో అభిషేకించాడు.

జినభగవానుడు పుణ్యోపదేశ సమయంలో చెప్పిన స్వజన్మవృత్తాం తాన్ని రచించి నేను పొందిన శ్రేష్ఠమయిన కుశలం సర్వ భూతాలకు అభ్యుదయకరం అవుగాక !

ఇది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలతలో
అతని కుమారుడు సోమేంద్రుడు రచించిన జీమూతవాహనావదాన
మనే నూట ఎనిమిదవ పల్లవం.

ప్రణిధానము

సర్వోన్నతుడు, గుణాన్వితుడు, భద్రంకరుడు భూరితర వీర్యబల క్షమాయుతుడు, అకుశలమనే మూలబంధంపై నిలిచిన సంసార ద్రుమాన్ని ఉన్మూలించేవాడు, అరిషడ్వర్గాల మదం అణచివేసేవాడు అయిన సుగత భగవానునికి నమస్కారం. ఈ లోకంలో తారాదేవి, తరుణ కరుణావలోకనాలతో భక్తులకు కల్యాణ పరంపరను నిరంతరం నిరంతరాయంగా సిద్ధింపజేస్తున్నంతవరకు, లోకనాథుడు విమల కుశల ధ్యాననిష్ఠుడయి ఉన్నంతవరకు ఈ బుద్ధభగవానుని కథ విబుధ వదనామోదినిగా విలసిల్లుగాక! బుద్ధభగవానుడు సకల భువనోత్తారణంలో ప్రబుద్ధుడుగా ఉండేవరకు, ధర్మం సుకృత మార్గానికి స్వచ్ఛందమైన రత్నదీపంగా ఉన్నంతవరకు, సంఘం శరణాగతులకు కల్యాణ సంఘాలు ప్రసాదించేవరకు ఈ జినగుణకథా నూతన కల్పవల్లి ఉండుగాక! పెక్కు పర్వతాలనుంచి జలజలపారే సలిల ధారల మాలికలు ధరించిన ధరాదేవి శేషాహిశీర్షంపై అతని ఫణామండల రత్నరశ్మి సమూహాలతో మయూరఫింఛచ్ఛత్రశోభను అనుభవిస్తున్నంత వరకు, సుమేరు పర్వతం ఈ క్షితితలమనే కమలంమధ్యన కర్ణికాకారంగా ప్రకాశిస్తున్నంతవరకు ఈ శాస్త్ర కథ జగత్తుకు కర్ణపూర ప్రతిష్ఠను పొందనీ!

క్షేమేంద్ర మహాకవి రచించిన బోధిసత్త్వావదాన కల్పలత
అనే కృతి సమాప్తమైనది.
